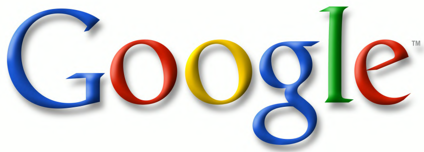

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

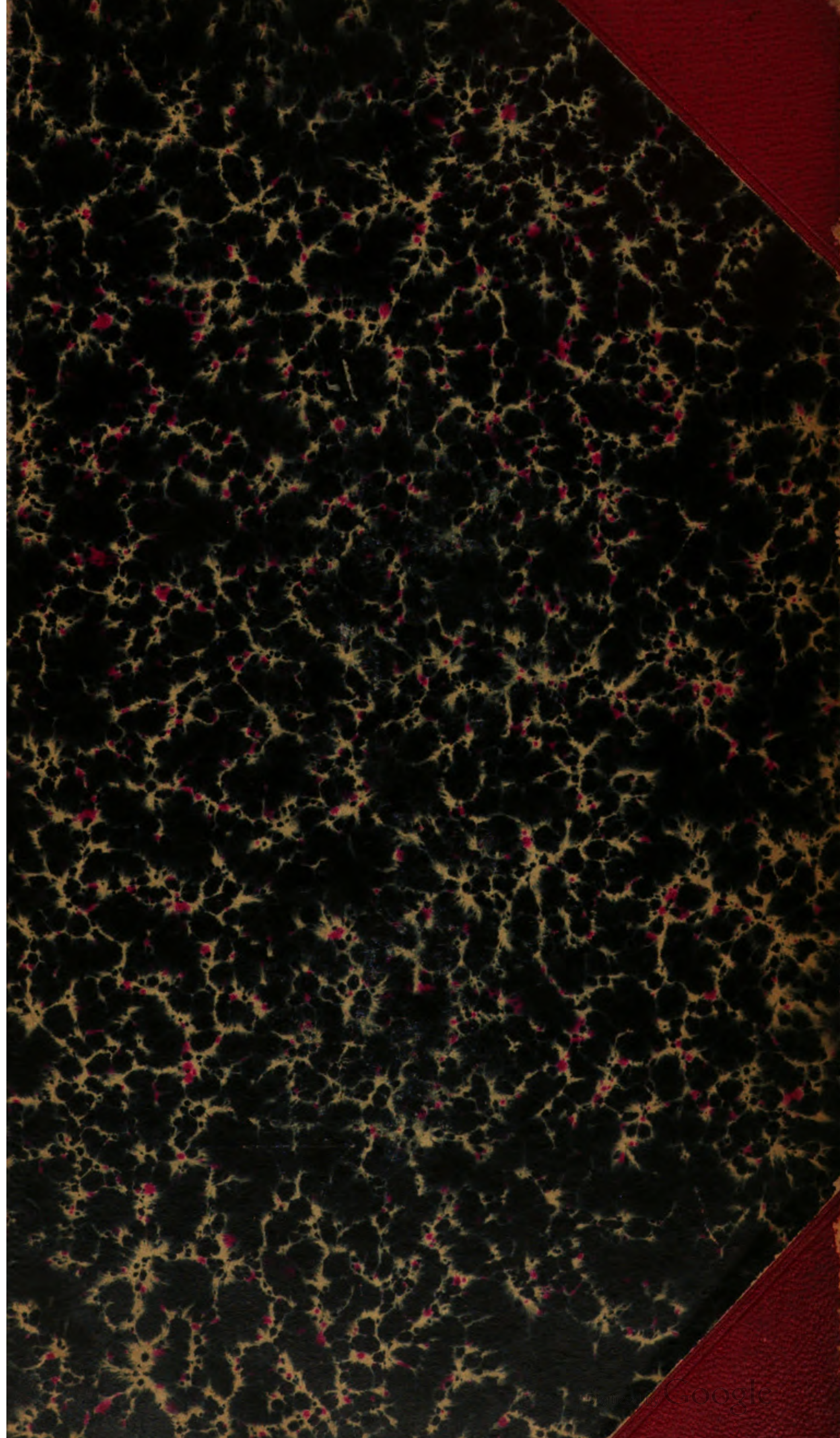
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

D-80212.2.15

Harvard College Library

BOUGHT WITH INCOME

FROM THE BEQUEST OF

HENRY LILLIE PIERCE,

OF BOSTON.

Under a vote of the President and Fellows,
October 24, 1898.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

MÁSODIK OSZTÁLY.

IRÓK.

HARMINCZÖTÖDIK KÖTET.

Ára 2 forint.

BUDAPEST, 1896.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Digitized by Google

Digitized by Google

14

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XXXV.

Digitized by Google

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY.

IRÓK.

HARMINCZÖTÖDIK KÖTET.

BUDAPEST, 1896.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Digitized by Google

MAGYAR

TÖRTÉNELMI ÉVKÖNYVEK ÉS NAPLÓK

A XVI—XVIII. SZÁZADOKBÓL.

HARMADIK KÖTET.

CZEGEI

VASS GYÖRGY ÉS VASS LÁSZLÓ NAPLÓI

1659—1739.

KÖZLI

NAGY GYULA

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA L. TAGJA.

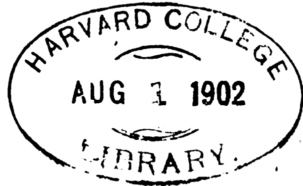
BUDAPEST, 1896.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Digitized by Google

1135-52/1
Aus 80212.2.15

Pierce fund.

Budapest. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

Digitized by Google

ELŐSZÓ.

Czegei Vass György és fia Vass László, kiknek naplóit e kötetben bocsátjuk az olvasó kezébe, Erdély egyik legtörzsökösebb, legrégibb főrendű családjának ivadékai, az erdélyi *legjobb familiák*, a Bánfiak, Bethlenek, Kemények, Telekiek rokonai, sógorai valának. Eredetökről, eleikről a czegei kastély leveles szekrényeiben őrzött oklevelek tesznek tanuságot, melyek nyomán a család a XII-ik századig viszi vissza származását, nevét pedig a XIV-ik század elején ama *dictus Vas* Miklósnál találja fel elsőben, kiről a hagyomány beszéli, hogy egy nyíllal megsebzett bölénybikát szarvánál fogva fordított a czegei tóba.[1])

A család ősi fészke s mind e mai napig állandó birtoka, honnan előnevét is vette, az egykori Doboka, most Szolnok-Doboka vármegyében fekvő Czege, melynek földjén az imént említett Miklós 1326-ban határt járatott, utóbb Róbert Károly királytól új adományt és kiváltságokat szerzett hozzá s ekként birodalmát a maga és maradéka számára biztosította.[2])

Nem ide tartozik, nem is lehet feladatunk e helyen a család történetét és teljes genealogiáját adnunk, hanem csak a két naplóíró élete korába eső nemzedékekről, apáikról és fiaikról, a kikkel könyvünkben találkozni fogunk, szólunk röviden nehány szót a szíves olvasó tájékoztatása végett.

---

[1]) A czegei levéltár ismertetését Deák Farkastól, olv. *Századok* 1874. 301 és köv. ll.

[2]) A czegei Vass család eleire vonatkozó fontosabb oklevelek közzé vannak téve a Hazai Oklevéltárban. Kiadta a M. Tört. Társ. 1879.

Digitized by Google

A XVII-ik század elején élt és szerepelt *Czegei Vass Ferencz*, Báthori Zsigmond híve, tanácsúr és főasztalnok, a kinek nejétől Bogáti Drusiannától született gyermekei *Görgy* és *Judit* valának. Judit Ebeni Lászlóhoz ment feleségűl, György Kendefi Judittal lépett házasságra: ennek fiai, *László* († 1662. oct. 21.) és *János* († 1680. sept. 3.) lettek nemzetségök két ágának, a czegei és császárii ágnak törzsatyjaivá. László felesége Teleki Anna, a nagy Teleki Mihály testvére, második házasságban Keresztúri Jánosné. János felesége pedig Ebeni Éva, Ebeni László és Osdolai Kun Kata leánya, az ifjabbik Ebeni László testvére vala, ki — mint említők — sógora nagynénjét Vass Juditot vette volt feleségűl.

A czegei ág, *László* ága, már hasonló nevű unokája gyermekeiben kihált a mult század közepe táján s a család csupán a másik ágon, *János* maradékaiban virágzott tovább és virágzik napjainkig, 1744 óta grófi rangban, melyre Jánosnak *Dániel* nevű fiától való unokáit: Miklóst, Györgyöt és Ádámot s törvényes utódaikat Mária Terézia királyné emelte.[1])

A két ág leszármazását a föntebb említett Vass Ferencztől, tehát a XVII-ik század elejétől 1744-ig, tüzetesen feltüntetjük az alább mellékelt genealogiai táblán, melyet részint az előttünk fekvő naplók adataiból, részint az 1680-ban elhalt Vass Jánosnak és fiának Dánielnek a nagy-kőrösi *Postilla Scultetica* előlapjain olvasható családtörténeti feljegyzéseikből[2]) állítottunk össze.

E feljegyzéseket Torma Károly a *Századok* 1888 évi folyamában tette közzé kivonatban,[3]) újabban pedig egész terjedelmökben H. Kiss Kálmán úr, a nagy-kőrösi tanító-képző intézet igazgatója másolta

---

[1]) A grófi diploma 1744. nov. 13-án kelt. Liber Reg. Transs. IX. 624 és a köv. ll. az Orsz. Levéltárban.

[2]) Szenczi Molnár Albert *Postilla Scultetica* czímű munkájának a nagy-kőrösi ev. ref. collegium könyvtárában őrzött példányában.

[3]) Századok 1888. 349 és köv. ll.

Digitized by Google

le számunkra, mely szívességeért e helyen is köszönetünket nyilvánítjuk neki.

A mi naplóíróink a czegei Vass nemzetség kihalt ágából valók. György, az apa, a mellékelt genealogiai táblán II-ik e néven, kit megkülönböztetésül nálánál kilencz vagy tíz évvel fiatalabb hasonló nevű unoka-testvér öcscsétől, idősb Vass Györgynek neveznek vala, I. László és Teleki Anna fia, 1659-ben vagy 1658-ban szent Márton napja táján született.[1]) Atyja korán elhalván, az apúl árván maradt fiu gondját nagybátyja Teleki Mihály vette fel s 1670-ben maga vitte őt Enyedre, hol hét évig tanult: 1677-ben pedig Apafi udvarába jutván, csakhamar házőrző inasságra esketik, kezd ben hálni a fejedelem házában [2]) s ettől fogva hazája közügyei, a politikai és hadi események közt forgódva, de mindég a nagyok, a hatalom szolgálatában tölti életét. Atyafiúi hűséggel ragaszkodik Telekihez, kinek a zernyesti harczon vesztét igen keserűli, mert elesett — úgymond — szegény megnyomorodott hazánknak ama nagy oszlopa, a nagy hírrel-névvel minden nemzetek között tündöklő nagytekintetű úr, Széki Teleki Mihály.[3])

Azonban tanultsága, életrevalósága és ügyes alkalmazkodása Erdély leggyászosabb napjaiban is előmenetelt szerzének számára. Doboka, majd Kolos vármegyének is táblabírája, az országgyűlések tárgyalásaiban mint regalista vesz részt, s körültekintő politikai gondolkodását legjobban jellemzi azon voksa, melyet a fejérvári gyűlésen (1685. oct. 28-án) Erdély meghódolása kérdésében adott.[4]) Teleki halála után Bánfi György gubernator bizalmasává lőn s nemcsak tőle, hanem az ország rendeitől is többször nyert kiküldetést fontos és kényes természetű ügyekben. Egy ideig mint a német katonai statiókhoz rendelt

[1]) Születése évét saját feljegyzései nyomán sem állapíthatjuk meg biztosan; erre nézve olv. alább a 285-ik lapon a jegyzetet.

[2]) Az az *cubicularius* volt.

[3]) Olv. alább a Naplóban 92. l.

[4]) Olv. alább a Naplóban 48. l.

Digitized by Google

hadi biztos, majd 1691 tavaszán Szebenben mint számvevő (exactor) működik:[1]) 1693 october havában a Tordán gyűlésező rendek őt bízzák meg két commissarius társával együtt, hogy Kolozsvárt az ó-vári reformatus templomot és az unitarius iskolát a királyi resolutiók értelmében a catholikusoknak assignálja, mely *siralmas és példa nélkül való dolog* végbe vitelén csak azzal vígasztalja magát, hogy *szolga volt benne.*[2]) Az 1695-iki hadjáratra kirendelt szekerekkel Veterani táborába küldik biztosúl, a mikor maga is csak hogy oda nem veszett Lugosnál s annyi kárt vallott, hogy a következő évben el sem vállalta többé a commissariusságot, *szájában lévén a tavalyinak is az ízi.*[3]) E helyett 1696 őszén a fejérvári gyűlésen generalis perceptornak, vagy, mint ő mondja, *ország komornyikának* választják,[4]) a reformatus status pedig nemsokára ezután (1697. apr. 15-én) a kolozsvári collegium curatorságát ruházza reá. Bécset háromszor járja meg országos megbízásból: először a diploma kiadását sürgető követséggel 1691-ben: másodszor a neo-acquistica commissio alatt (1698—1700) a partiumbeli jószágok dolgában és egyúttal a reformatusok fenyegetett érdekeinek szemmeltartása végett, mely alkalommal másfél esztendeig tartózkodik Bécsben: harmadszor ismét 1700 őszén, a mikor is főleg az erdélyiek kezéből kivett pénzügyek visszaszerzése, valamint a terhes katonatartás és adók leszállítása ügyében küldik fel.

De míg a községnek szolgál, a maga privatumát sem hanyagolja el. Szorgalmatosan gazdálkodik, majorságairól mind Czegében, Méhesen s mind egyebütt jó gondot visel, szőlleit, kertjeit ápolja, halas tavait rendben tartja, malmot, házat épít: iparkodó és takarékos ember, ki az országtól bécsi lakására adott

[1]) Napló 123. l.
[2]) Napló 170 és köv. ll.
[3]) Napló 218. l.
[4]) Napló 236. l.

Digitized by Google

költségből 20,000 frtot tudott magának félretenni; [1]) alkalom adtán a jó nyereséget sem veti meg, ámbátor ebbeli vállalkozása egyszer igen balúl ütött ki részére, mikor a lugosi veszedelemben számtalan sok egyetmását és javait, azon kivűl, *nyereségre vívén*, hatszáz sajtját, másfélszáz köböl zabját, száz köböl árpáját veszté oda. [2]) Egyébként atyafiszerető, szíves vendéglátó gazda, lakadalmakon násznagy, keresztelőkön koma, ki a bort igen megiszsza s gyakran is jegyzi fel naplójában, hogy *rosszacskán* volt a borital miatt. Mindehez, kivált fiatalabb korában, némi szilajságnak vonásai is vegyülnek. [3])

Legerősebb jellemvonása, a mi különben kortársaié általában, a buzgó vallásosság. És ez nemcsak az isteni tiszteletek külső gyakorlásában, gyakori fohászkodásaiban, templomok építésében, hanem erős reformatus felekezeti meggyőződés mellett abban az őszinte hittel istenbe vetett bizodalomban nyilvánúl nála, mely a sors akárminemű változásai között egyedűl szerez megnyugvást a léleknek.

Családi életében sok csapás érte. Első nejét Bodoni Zsuzsannát, kit pápistasága és a nagyasszonyok, u. m. Apafi Mihályné és Bánfi Dienesné ellenzése daczára [4]) vőn feleségűl (1680. sept. 17-én), egy halva született leányka után már házassága második évében (1682. jul. 10-én) elvesztette; azonban isten hamar megvígasztalván, új házastársúl adá neki Hidvégi Nemes János leányát Máriát, a kivel 1683. nov. 9-én kelt össze. E házasságból tizenegy gyermeke született, de csak két fia s négy leánya élte őt túl. A leányokat férjhez adták, fiai közűl pedig József ifju legény korában elhalván, egyedűl a nagyobbik fiu László, ki naplót írt, alapíta újra családot. [5])

---

[1]) Napló 423. l.
[2]) Napló 210. l.
[3]) Olv. p. o. Apáczai Gyurkóval való tréfás fogadását vagy a miriszlai bíró esetét, kit állítólag a lovai közzé köttetett és szénát rágatott vele. Napló 22 és 89. l.
[4]) Napló 10. l.
[5]) Mindezeket l. a genealogiai táblán.

Digitized by Google

Idősb Vass György sorsára döntő következményű lőn a kolozsvári vicekapitányság, a mely hivatalra, minthogy Bánfi György *az ő felsége másutt lévő nagyobb szolgálatja miatt* főkapitányi tisztében nem fungálhatott, 1703 augustus havában *élete vesztése alatt* őt rendelte a gubernium.[1])

Rákóczi kuruczai ekkor már a Meszesen belűl nyargaltak, s minekutána Brádnál, Szentbenedeknél, Bonczidánál és más mezőkön győzedelmesen lobogtaták meg zászlaikat, nemsokára Kolozsvár is ostrom alá került. A vicekapitány nehéz napokat látott. Egyfelől a *kurucz atyafiak*, Teleki Mihály, Pongrácz György, Toroczkai István és mások hol fenyegető, hol igaz magyarságára és hazájához való köteles szeretetire emlékeztető levelei, másfelől bent a részeges német commendans ízetlen kötekedései, kint oltalom nélkül pusztuló jószága, erős próbára tették állhatatosságát és óvatosságát. De megállta helyét; hanem esztendő mulván, mikor az ostromlók a felmentő császári sereg elől elvonultak, Rabutin Kolozsvár falait elhányatta és a német őrséget kivitte belőle, a város pedig meghódolt Rákóczinak (1704 october végén), ő is a fejedelem hűségére állott.

Ezentúl már rövidre nyúlik élete pályája. A kolozsvári kapitányságot Csáki Lászlónak adván a fejedelem,[2]) őt a táborra rendeli magához és csak a következő évi aprilis-hó elején Egerből bocsátja ismét vissza Erdélybe. Vass György haza siet; családjához, jószágához lát, javait, majorságait szedi számba s a közben Forgács Simon táborán forgolódik; végre october közepén Kolozsvárra megy, hol a consilium rendeletéből a fejedelem fogadására való készületeket intézi. Itt éri halála 1705. nov. 11-én, negyvenhat

[1]) Napló 363. l.

[2]) Né, micsoda rosz példa! kiált fel a napló írója, czélzással arra, hogy soha még eddig Kolozsvárnak csak legkisebb tisztje sem volt catholikus, annál inkább kapitánya. Olv. a Naplóban 441. l.

Digitized by Google

éves korában, ugyan az napon, melyen Rákóczi a zsibai sánczon vívott csatáját elvesztette.

Naplóit négy kötetben hagyta reánk, sok becses és megbízható adattal, jellemző észrevételekkel élete és kora válságos eseményeiről, melyeknek mindég figyelmes szemlélője, gyakran érdekes elbeszélője tud lenni. Kezdette pedig a naplóírást 1680-ban, mátkaságában, de feljegyzései 1659-re, születése évére mennek vissza.

Az első kötet, mely tehát 1659-től 1689 végéig terjed, fekete bőrbe kötött kis nyolczadrét alakú könyv, áll 283 levélből: kötése széthulló, végéről egy levél hiányzik.

A második, 1690. jan. 1-től 1695. jun. 30-ig, 185 levél negyedrét alakban, barna bőrbe kötve.

A harmadik ismét fekete bőr kötésű, 273 negyedrét levélből álló könyv, mely 1695. jul. 1-én kezdve. az 1703 év utolsó napján végződik.

E három kötet mind eredeti saját keze írása Vass Györgynek, csak az utolsóban van egy-egy okirat szövege idegen kézzel beiktatva a napi feljegyzések közzé.

A negyedik kötet, mely 1704. jan. 1-től 1705. oct. 31-ig Rákóczi felkelésének erdélyi mozzanataira vonatkozólag tartalmaz más forrásokból talán alig ismert részleteket, sajnos, csak másolatban maradt fen. Ennek egyik, a jelen kiadásnál is használt példánya a Czegei gróf Vass családnál, másik példánya az Erdélyi Muzeum könyvtárában gróf Kemény József kézirat-gyüjteményének XXI-ik kötetében őriztetik. Meg kell jegyeznünk, hogy az 1704—1705-iki naplót a Kemény József-féle példányról közölte ugyan Papp Miklós a *Történeti Lapok* I. kötetének 1—25. számaiban s ugyanabból a *Magyar Polgár* Nagy Naptára 1869 évi kötetében (30 és köv. ll.) mutatványt is adott,[1]) azonban a kiadás teljessége megkívánta —

---

[1]) Ennél tévesen azt állítja. hogy az Erdélyi Muzeum könyvtára a napló eredeti példányát bírja.

Digitized by Google

s erre nézve a Tört. Bizottság is úgy határozott, — hogy a többi naplók során ezen negyedik rész is újra közzé tétessék.

Vass György naplóihoz már elől említett fia, Vass László naplói sorakoznak, melyeket három kötetben 1714-től 1738-ig folytatott s a melyekhez végűl özvegyen hagyott felesége még nehány lapnyi feljegyzéssel járult.

Vass László a közéletben alig szerepelt. Búcsut véve a kolozsvári collegiumtól, a hol Teleki Mihály fiaival, öcscsével s más főrendű nemes ifjakkal együtt tanult, miközben édes anyját is eltemette, 1715 tavaszán czegei jószágára ment ki lakni s ha találkozunk is vele olykor a szebeni gyűléseken, a vármegye székén vagy egyháza consistoriumain, főleg csak magán ügyeinek, a jó szomszédságnak és atyafiságos összeköttetéseinek élt. Családi viszonyai annyiban hasonlók atyja viszonyaihoz, hogy ő is kétszer házasodott és számos gyermekei, nagyobbára leányai születtek; de szomorú vége lőn mind magának, mind maradékának, mert József nevű öcscse legényűl mult ki e világból, valamennyi gyermeke korán elhalt s fiaiban — *nem maradván házában a kiről az ő neve neveztetnék* — ágának magva szakadott. Első neje Bethlen Julia halála után († 1731. máj. 3.) rövid nap Kemény Katát vette feleségűl (1732. jan. 31-én), ki midőn az 1738 őszén uralkodó pestis alatt oct. 1-én férjét s két napra reá akkor már *egygyetlen egygyét*, élete ötödik évében járó László nevű fiacskáját is elvesztette, úgy maradt magára siralmas árvaságban, *mint takarodás után a tarló, mint a megszedett szőllő.*[1]) A következő év elején — *isten elrejtvén őt az ő terhével a maga gondviselése alá* — postumus ikrei születtek ugyan, József és Zsuzsanna,[2]) de valószínüleg ezek is hamar elhalának: legalább a fiu 1744-ben már nem lehetett életben, mert a család gróf diplomája

[1]) Napló 606. l.
[2]) Napló 608. l.

Digitized by Google

(1744. nov. 13.), melyben pedig különösen e gyermek nagyatyjának, idősb Vass Györgynek érdemei vannak kiemelve, nem emlékezik róla.[1])

Vass László tizenhét esztendős korában, 1714. január 1-én kezdett naplót írni s követve atyja példáját, visszatekintőleg ő is több adatot jegyez fel az elmult évekről, nagyatyja, nagyanyja, atyja, anyja haláláról, születéséről, iskolai tanulságáról stb.

Eredeti naplóinak első kötete, 179 negyedrét levél félbőrbe kötve, az 1714—1721 éveket foglalja magában; a második kötet, hasonló, de már rongált félbőr kötésben, 194 negyedrét levélen, folytatólag 1729. febr. 28-ig, a harmadik pedig, mely egész bőr táblában 311 negyedrét levélből áll, 1729. mart. 1-től 1738. sept. 26-ig, illetőleg özvegye feljegyzéseivel együtt 1739. jan. 18-ig terjed.

Tartalom tekintetében e naplók távolról sem vetekedhetnek írójuk atyjának naplóival, mert tartalmatlan a kor is, a melyről szólnak; de mégis az akkori erdélyi nemesség életére, szokásaira, a nemes ifjak iskolázására s különösen a naplóíró családja történetére vonatkozólag annyi használható adat van bennek, hogy a teljesen érdektelen részek elhagyásával, ezeket is méltónak találta a Tört. Bizottság, mintegy függelékűl Vass György naplóihoz, a jelen kötetben kiadni.

Hálás köszönetet kell mondanunk mélt. Czegei gróf Vass Béla úrnak, ki családjának e becses emlé-

[1]) Nem tartom érdektelennek ide jegyezni, miképen emlékezik meg a grófi diploma a mi naplóírónk érdemeiről, mondván: dictum Georgium Ladislai filium primo Transsilvaniae principis Michaelis Apafi cubicularium, dein tabulae regiae assessorem et eiusdem Transsilvaniae principatus gubernatoris comitis Georgii Bánfi qua civitatis Claudiopolitanae capitanei vicarium non solum his suis officiis eximie satisfecisse, verum etiam gravissima illa ad augustissimum pientissimae memoriae imperatorem et regem Leopoldum, avum et praedecessorem nostrum gloriosissimum, in momentoso memorati Transsilvaniae principatus cedendi negotio sibi concredita obligatione eximiam prudentiam ac dexteritatem, devotamque in augustissimam domum Austriacam fidelitatem, insigni nacto hinc ad immortalem nominis sui gloriam merito comprobavisse, ac propterea aureo torque ab eodem imperatore donatum, hanc quoque singularis eiusdem in se clementiae tesseram reportavisse — — *stb.*

Digitized by Google

keit összeszedte, a M. Tud. Akadémia tört. bizottságának rendelkezésére bocsátotta s ez úton a hazai történettudomány hasznára való értékesítésöket lehetővé tette.

A kiadásra vonatkozólag, melyet, a hol szükségesnek mutatkozott, a szöveg alá tett jegyzetekkel, egy genealogiai táblával s végűl tőlünk telhetőleg kimerítő név- és tárgymutatóval igyekeztünk használhatóbbá tenni, csak azt kell még megjegyeznünk, hogy a szöveg közt többször előforduló öt vonal mindenütt a naplókból elhagyott érdektelenebb helyeket jelöli.

Budapesten, 1896. oct. 28-án

Nagy Gyula
l. tag.

Digitized by Google

CZEGEI VASS GYÖRGY NAPLÓI

Digitized by Google

Digitized by Google

DIARIUM, AVAGY MINDENNAPI LŐTT DOLGOKRÚL VALÓ ÍRÁS. MELYEK LŐTTEK S ESTEK CZEGEI VASS GYÖRGYNEK IDEJÉBEN 1658 ESZTENDŐTÜL FOGVÁN. KEZDETTEM PENIG ÍRNI CZEGÉBEN, MÁTKASÁGOMBAN, ANNO 1680, DIE 31 JULII.

Anno 1659 [1]) esztendőben szent Márton nap tájban születtem ez világra.

Anno 1661 esztendőben ősz tájban holt meg az szegíny atyám anyja Kendefi Judit.[2])

Anno 1662 esztendőben szüret tájban Medgyesen gyűlés alatt holt meg az szegíny atyám.[3])

Anno 1664 esztendőben kezdettem tanulni itt Czegében az szép deáki tudománt.

Anno 1665 esztendőben küldtek Kolozsvárrá tanulni.

Anno 1668 esztendőben hoztak ki Kolozsvárrúl sine omni fructu, s vitt az szegíny nagyasszonyom anyám Teleki Jánosné asszonyom [4]) Görgényben.

---

[1]) Eredetileg *1658* volt írva, igazítva van *1659*-re.

[2]) A naplóíró nagyatyja szintén György, Czegei Vass Ferencznek Bogáti Drusiannától született fia vala; ennek neje Kendefi Judit, a ki másodszor Losonczi Bánfi Zsigmondhoz ment nőül. V. ö. Torma Károly közleményét *Századok* 1888. 350. l. Torma Károly azon alítása, hogy Kendefi Judit Vass Györgytől elvált volna, tévesnek tetszik, mert a nagy-kőrösi *Postilla Scultetica* előlapjain olvasható feljegyzések szerint, melyeket Torma csak kivonatosan közöl s a melyeket Kiss Kálmán tanítóképző intézeti igazgató úr volt szíves használatunkra lemásolni, Vass György 1656 évi május havában, mikor anyja meghalt, már nem volt életben, s így neje Kendefi Judit mint özvegy mehetett másodszor férjhez. Az említett feljegyzésekben ugyanis, melyek Vass Györgynek János nevű fiától származnak, ez olvasható: *Anno 1656, die 8 Maji holt meg az szegény jóbanyám* (jobbanya = nagyanya), *az atyám édes anyja Bogáti Drusianna asszony; in mense Maji die 28 lött temetése az czegei kőkápolnában az édes atyám uram Vass György és több atyám gyermeki között, kit isten nyugoszszon* stb.

[3]) A naplóíró atyja Vass László meghalt 1662. oct. 21-én. *Századok* id. h.

[4]) A naplóírónak anyai nagyanyja, anyja lévén Teleki Anna. *Századok* id. h. 351. l.

Digitized by Google

Anno 1670 esztendőben május 30-án vitt az úr Teleki uram Enyedre tanulni.

Anno 1671 vittek az grammatikában.

Anno 1672 vittek az syntaxisban.

Anno 1674 vittek az poesisban, mivel egészlen egy esztendeig betegeskedtem. Tavasz felé reám esett az himlő; abból majd pünkösd felé hogy kigyógyultam volna, hoztak haza; szememben hályog esvén, vittek szegény Görgei uramhoz; ő kegyelme isten után kigyógyított belőle; meggyógyulván isten kegyelméből, aratás után akartam Enyedre bémenni; azután szintén mikor Bogátra akartam menni, az hideg reám esék, úgy annyira, hogy alig meheték be Bogátra; azon éjjel úgy voltam, hogy azt sem tudtam, hogy ha nappal vagyon-e vagy éjczaka; másnap látván szolgáim, hogy oly rosszúl vagyok, fogtak, az jobbágyom ökör-szekerére feltöttek s mint egy megholtat úgy vittek haza; különben semmit sem tudtam benne, hanem mikor feltöttek az szekérre, Sámsondon meg levöttek; az mint szokták mondani, utolsó émelygés nagyobb az elsőnél; bezzeg úgy voltam rosszúl, az himlőben úgy nem, de rosszúl voltam; azután mivel az hagymáz esett volt reám, oly igen rosszúl voltam, hogy csak halálomat várták; de az felséges isten az ő irgalmábúl kegyelmességbűl még akkor életemnek végét nem rendelte volt, hanem meggyógyított.

Anno 1675, die 30 Januarii adott Pekri Lőrincz uram exitust, hagyta is el az enyedi scholát finaliter.

5 Aprilis mult el az examen, kezdetődött volt 2 Februarii.

24 (Aprilis) promoveáltak az poesisből az rhetorikában.

1 Julii kezdtem frequentálni az historiát.

18 Septembris mulatságnak okáért felesen menénk fel Enyed felé; visszajövőben sétáltunk az patak mellett; ott mint ifju elmék találók fel magunkban azt az mulatságot, hogy szökdössük által az patakot; egynehányon általszökvén, én is által akarom vala szökni; mikor épen által akarom vala szökni, megfutamodám, eszemben juta azonközben, hogy még meg nem néztem volna hol kellene általszöknöm, s az parton meg akarok vala állani s azonban az pataknak az közepében esém.

5 Novembris tötték rhetoricus praeceptornak clarissimus Ladivert, de minekünk sok okokra nézve nem tetszvén, fel nem vöttük; jóllehet Csernátoni uram erővel csak reánk adta, de mi mégis leczkéjére fel nem jártunk; szólánk Csernátoni uramnak, philosophiae historiae professornak, hogy tegyen mást, mert mi csak fel nem veszszük, leczkéjére sem járunk;

Digitized by Google

mindazáltal ő kegyelme addig szólt, hogy felvöttük ilyen conditióval, hogy mi bizony ha rosszúl tanít, az ablakon is kivetjük.

8 Novembris hivatott engemet Csernátoni uram azon dolog felől, hogy vegyük fel, hiszen akademikus, hogy ne tudna tanítani; melyre én felelék: még nem vagyunk oly tudósok, hogy csak deák is ne tudna tanítani bennünket; sok egymással azon dolog felől való beszélgetésünk után eljövék onnét.

28 Novembris hozta be az úr Teleki uram [1]) Enyedre tanulni az nagyobbik fiát Teleki Jánost.

29 (Novembris) magam is az úr parancsolatjából arra az szállásra költöztem lakni.

30 (Novembris) valedicált bátyám uram Bánfi Pál uram finaliter az enyedi collegiumtól; adott exitust is ugyan akkor.

Anno 1676, die 5 Januarii. Ily dolog soha többé nem történt az enyedi collegiomban: mi nem lévén mégis contentusok az professorral, conjuráltunk mint ifju elmék, hogy menjünk még az professorokra, hogy ha ugyan mást nem tesznek, vessük ki az ablakon; valaki pedig közűlünk egyet nem ért, azt is azon poenával büntessük mingyárt. Elmenénk közönségesen professor uramékhoz, ő kegyelmeknek voltaképen megbeszéllők az dolgot, utoljára azt is oda mondók, hogy ha többször béjő hozzánk tanítani, bizony az ablakon vetjük ki. Látván ezt az rosz dolgot következhetni ebbűl az professorok, magokhoz hívatták Ladiver uramot s megbeszéllették az dolgot, hogy csak nem acceptáljuk, sőt azt ígírtük, hogy az ablakon vetjük ki, hanem svadeálták, hogy jobb hogy legyen el nála nélkül, s minekünk tevének híres praeceptort, úgymint Tótfalusi uramat. Ezt pedig nem úgy írtam írásim köziben, hogy cselekedetünket javallanám, vagy hogy pedig magamat contendálnám, hogy én voltam az principalis causa benne, vagy hogy ily állapatban lévő megtanulja, hanem ezt is méltónak ítíltem lenni, hogy írásim köziben írjam, ha ennél alábbvaló haszontalanabb dolgokat ide írtam s írok.

7 Januarii esett más praeceptorok változása is, de nem az tanítványoktúl, hanem az professoroktúl.

5 Februarii esék rajtam szerencsének véletlen megfordulása éjczaka három órakor: midőn tanultam volna, az mint az gyertya asztalomon égett, bibliothékám pedig az asztalomon állott fel az padlásig, csak hirtelen meggyult az könyveim közt való papiros, csak elig hogy mind el nem égtek az könyveim.

---

[1]) T. i. Teleki Mihály kanczellár, a naplóíró anyai nagybátyja.

Digitized by Google

11 Februarii az publicus praeceptoroknak dietim járandó borok elvétetvén, félben hagyták az tanítást; de megadván, megint beállott ki ki classisában.

3 Martii igen rosszúl voltam az torkommal, de 7 Martii jobban voltam.

16 Martii lőn praeceptorunknak megconturbálása.

23 (Martii) kezdetődett az examen.

24-ik napjárúl Martiusnak nagy observatióm lehet. Délben az mü examenünk akarván lenni, praeceptorunk az examenen valami kis actust is akart progerálni; annak megpróbálására jó reggel felgyűltünk az auditoriumban, ott én egy Petki nevű deákkal öszveháborodtam; az lévén mind üdőre mind magasságra majd kétannyi mint én, engemet úgy csapa egy kőhöz, hogy énnekem mingyárt kimarjult az lábom, melyen majd két egész holnapig nem járhattam.

17 Maji jöttem haza az innepre Enyedrűl.

14 Junii mentem vissza Enyedre.

17 Junii az Marosban feredvén Enyednél egy Kakucsi Péter nevű ifju, csak hirtelen bele hala, melyet magam is láttam.

19 (Junii) találták meg Szentkirálynál.

20 (Junii) eltemettetett Enyeden.

Eodem volt Enyeden oly árvíz, melyhez hasonló sem azelőtt, sem azolta eddig az ideig olyan nem volt; szintén szegény Kakucsi Pétert teszik vala az sírben, midőn látjuk, hogy rettenetes nagy víz jő fel Enyed felől; egy vagy legfellyebb két gyukmony *(így)* šültig mind eltelének házak, pinczék úgy annyira, hogy az ház héjára szaladtak az emberek; egy része az víznek szokott helyén folyt, az szélyi pedig az búzapiacznál az mely kis szoros vagyon, ott folyt által egyenesen az piacz felé.

9 Septembris lött az úrfi Apafi Miklós uram lakadalma, ki jegyzette volt el az úr Teleki uram [1]) hajadon leányát Teleki Annát.

13 Octobris lött ez világra virradóra az gróf Apafi Mihály ő nagysága, kit isten éltessen az ő nevének dicsőségére, szegény hazánknak megmaradására.

Anno 1677, 7 Januarii született ez világra Teleki Palkó, az úr Teleki Mihály uram fiacskája, kit isten éltessen, neveljen nagygyá.

13 Martii volt valami veszekedésem az ötvesek vendégségeken az enyedi hadnagygyal.

---

[1]) T. i. Teleki Mihály.

Digitized by Google

12 (Martii) voltam legutolszor leczkén, úgymint Dézsi Márton uram és Nadányi uram professióján.

14 (Martii) búcsuztam el az professoroktúl.

24 (Martii) hagytam el finaliter az scholát.

14 Julii volt az Ercsei Toldalagi János uram lakodalma, ki jegyzette házastársúl Stépán Erzsók asszonyt.

24 (Julii) vitt udvarhoz Radnótra az úr Teleki Mihály uram.

26 (Julii) esküttettek bé vice házőrző inasságra.

17 Septembris kezdettem ben hálni az erdélyi méltóságos fejedelem házában Radnóton.

11 Octobris három s négy óra között délben szintén három fertálykor mult ki ez világbúl nagyságos Apafi Zsuzsanna, életének csaknem ötödfél esztendejében Radnóton.

16 (Octobris) vitték temetni Kolozsvárra.

18 (Octobris) jött Katonában urunkhoz ő nagyságához gróf Csáki László, hogy ha vadászni kivihetné ő nagyságát s valami álnok ravaszsággal megejthetné, s akkor kezdettek nyilvábban praktikálni ezután megírt árulók.[1])

20 (Octobris) ment urunk Katonábúl Szamosujvárra.

30 Novembris mustrálta meg urunk ő nagysága az katonáit Szamosujvárt.

7 Decembris indultunk Szamosujvárrúl Ebesfalvára.

Anno 1678, 30 Januarii volt nagy disturbiom Ebesfalván, mivel azt hozák hírűl, hogy urunkat ő nagyságát mind udvarostúl oda akarnák bérekeszteni, úgymint Béldi Pál, Csáki László és több conjuratusok, mivel hamis esküvésekkel s álnok praktikájokkal az egész Háromszéket felvötték volt s azokkal akarták urunkat megütni Ebesfalván. Ezt meghallván urunk, mingyárt küldött az maga fizetett katonáiért, mivel Beszterczeszékben voltak; azt is meghallván, hogy ha egy nap vagy két nap alatt nem megyen, Fogarasbúl is kirekesztik, —

31 (Januarii) csak kéntelen megindula ő nagysága Ebesfalvárúl Fogaras felé, talán csak három hintóval s két társzekérrel; az cseléd mind Ebesfalván maradott s az gyalogokat szekerekre s szánakra vevék s mindenütt velünk jártak; másnap estve késön érkeztünk bé Fogarasban.

3 Aprilis[2]) gyűlést hirdettete ő nagysága Fogarasban;

---

[1]) Béldi Pál és társai.

[2]) Eredetileg és valószínüleg helyesebben, e helyen *Februarii* állott; a naplóíró később zavarhatta össze a dátumokat, mert itt, mint a következő napokról szóló följegyzésekből is kitűnik. csak a febr. 15-re Fogarasba hirdetett országgyűlésről lehet szó. V. ö. *Szilágyi S.* Erdélyi Országgyűlési Emlékek XVI. 72 és 431. l.

Digitized by Google

egyszersmind parancsolt is ő nagysága az vármegyéknek, úgymint Fejér vármegyének és Torda vármegyének, azonban az székelységnek, úgymint Marosszéknek, Udvarhelyszéknek, hogy felüljenek, készen minden késedelem nélkül Fogarasban jőjjenek.

13. Egy Kapucsi nevű basát küldvén be ide az török császár urunkhoz ő nagyságához és az országhoz, hogy ezt az zenebonát lecsendesítse, ezt hallván Béldi uramék, sok álnok színes beszédekkel és ajándékokkal becsalták Bodolára, ott urunknak szóló leveleket felszaggatták.

15. Észrevévén az basa, hogy bizony ő nem jól cselekedett, Bodolábúl kijött s Fogaras felé indult.

16. Béjött Fogarasban; azonban az mely vármegyéknek, székelyeknek parancsolt urunk ő nagysága, felülvén, előjővén Fogarasban, indultak Bodolya felé mind az fizetett hadakkal, és az gyalogokbúl is dragonyokat csinálván, azokkal együtt.

17. Meghallván Béldi, hogy meg akarják az várát szállani s ben akarják rekeszteni őket, hajnal felé Csáki Lászlóval, Kálnoki Istvánnal, Apor Lázárral és többekkel elszökének, hogy ők beszéljenek Konstantinápolyban, s be is szökének, mért oszt is majd mindeniknek oda veszté fejit.

7 Martii. Megcsendesedvén egy kevéssé az dolgok, urunktúl ő nagyságátúl elkéredzettem, hogy hadd menjek Kővárban az úrhoz Teleki uramhoz, mivel ki akart menni Magyarországban.

11 (Martii) érkeztem Czegében.

16 (Martii) indultam Czegéből Kővár felé.

23 (Martii) az úr Teleki uram ajándékozott egy aranyos kardot szablya-tarsolyostúl és lódingostúl együtt készen. Ugyan az nap indultam vissza.

27 (Martii) volt temetése Kolozsvárat Rhédei Ferenczné asszonyomnak.

6 Aprilis érkeztem vissza Fogarasban.

19 Aprilis áll bé az országgyűlése; lészen az ország szemben az passával; választatik ugyan követségre az császárhoz ezen dolog felől Bethlen Farkas uram, Mikes Kelemen uram és az medgyesi notarius.

20 (Aprilis?) bomlik el az országgyűlése.

29 Maji pünkösd első napjára virradóra hajnalban érkezvén egy brassai posta, igen nagy disturbiumot szerze: mivel maga az várban bé nem jöhetett, levelit bévötték, melyet az brassai bíró írt vala; porkoláb uram vitte Naláczi uram hoffmester uram keziben; ő kegyelme felszakasztván, hát az vagyon írva beléje, hogy Béldi Pált hozzák az törökök fejedelemségre; elolvasván, mingyárt jött bé az urunk házában; én tőlem kérdi, hogy vajjon aluszik-e urunk? mondék, hogy aluszik

Digitized by Google

bizony ő nagysága; monda, hogy menjek bé s költsem fel ő nagyságát, mert jön Béldi Pál az törökökkel; én mondám, hogy nem merem felkölteni, mindazáltal az ajtóra menék s koczolgatni *(így)* kezdém az ajtót; az mely leányasszony czirkál vala, meghallá hogy koczogatják az ajtót, eléjöve, s mondám, hogy költse fel urunkat; azonban urunk is észrevevé, felserkene, kérdez hogy mi dolog? mondám, hogy keljen fel ő nagysága, mert bizony rosz dolog; kijővén, kezében adá Naláczi uram az levelet; elolvasván bizony megijede, nem tudja vala mit míveljen; mingyárt leveleket írnak, hogy felüljenek vármegyék, székelyek; azonban Havasalföldében is elküldenek, hogy tudakozzák meg, ha ugyan jő-e vagy nem? de csak hazugság volt, mivel az brassai bíró borért küldött volt be Havasalföldében, ímmár hozván ugyan ez az posta az borokat, látta hogy nagy sereg jő, kérdé hogy micsoda sereg az? azt mondták, hogy Béldi, mivel az nagy adó miá Havasalföldének az földnépe mind az havasokra imide amoda szöktek volt, s az vajda utánok küldött s azt parancsolta, hogy csak azt mondják, hogy Béldi megyen Erdélyben, hogy inkább az elszökött földnépét kézben keríthessék s visszahozhassák; ebbűl indítódott volt; ezt meghallván, hogy semmi nincs az dologban, urunk ő nagysága mindazáltal az postát öt tallérral ajándékozta meg.

14 Junii indultunk Fogarasbúl Fejérvár felé.

23 Augusti egy raj akart az várbeli toronynak az gom(b)jára szállani Fejérvárat, de semmiképen nem lehetett, maga déltűl fogva majd estvefeléig mesterkedett, hogy oda szálljon.

2 Septembris küldött urunk ő nagysága az óráival Szebenben.

— — — — —

3 Octobris állott bé az országgyűlése.[1])

17 Octobris arestálták az mi kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatjábúl és az tanácsurak consensussábúl az Naláczi uram szállásán az várban Haller János uram(at), Lázár István uramat, Dániel István, Keresztesi Sámuel és szebeni Kálmány[2]) uramékat, mivel ő nagyságok s ő kegyelmek is részesek voltak az Béldi dolgában.

29 (Octobris) nótázták meg Haller János uramat ő nagyságát, s az többit azután.

3 Novembris vitték el az megfogott urakat: Hallert Fogarasban, Lázárt Szamosujvárban, Dániel Istvánt Dévában;

---

[1]) Fejérvári országgyűlés, melyet Apafi oct. 1-re hívott össze. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. XVI. 95–98. ll.

[2]) Christophorus Kálmány alias Gotzmeister.

Digitized by Google

Kálmánt ott hagyták, Keresztesit az uraknak kérésekre elbocsátották, csakhogy bizony sokat fizetett urunknak.

— — — — —

30 (Novembris) jöttek meg Keczer uramék az fővezér táborábúl, hozván az magyarországi dolgok felől urunk ő nagyságának jó híreket.

8 Decembris érkezett Fejérvárra az úr Teleki uram, urunk ő nagysága parancsolatjábúl.

20 Decembris holt meg az szegíny nagyasszonyom anyám Teleki Jánosné asszonyom Görgényben.

23. Meghallván, mingyárt indultam haza felé.

Anno 1679, 3 Januarii szállottam haza Czegében.

11 Aprilis mentem Medgyesfalvára,[1]) mivel mind jobbnak mind üdvességesebbnek ítílém lenni, hogy megházasodjam; azért kértem volt egy emberséges embert, hogy ezen feleségemet szerezné nekem; az mind addig fáradván, isten akaratja is úgy lévén, hajtotta arra az asszony Bodoniné asszonyom[2]) elméjét, hogy menjek oda Medgyesfalvára, ha az feleségem engem szeret, én is őtet szeretem, ha istentől vagyon, legyen meg.

13 (Aprilis) jöttem el onnét.

15 (Aprilis) mentem Bonczidára az asszonyhoz Bánfi Dienesné asszonyomhoz ő nagyságához ilyen végre, hogy ha tetszik ő nagyságának hogy megházasodjam, avagy nem? más okért, hogy ha tetszik ő nagyságának hogy ezen feleségemet elvögyem? Hogy megházasodjam, tetszett ő nagyságának, de hogy ezen feleségemet elvegyem, nem tetszett, mivel hogy pápista. De nem az volt az oka, hanem mást akartak adni, mely nekem bizony nem tetszett. Mindazáltal egyszeri oda való menetelemre nem hagytam s egyszeri kérésemre, hanem egynehány úttal mentem, kértem, hogy tessék, mert mást csak nem vészek, mert nekem ez tetszik; mégis ő nagysága csak nem tért meg, az urat Teleki uramat is re(á) bérlette, hogy meg ne engedje; én mindazáltal az többi között bémenék az ő nagysága házában s kérém, hogy tessék s ne bánja mondásokat, s mondá, hogy csak nem tetszik az, hanem vegyem ezt: N. N. Én felelék, hogy én bizony nem szeretem, nem is teszem, hogy én olyat vegyek a kit nagyságtok szeressen, én nem; én bizony nem cselekszem, hanem csak azt veszem az kit szeretek, mert ha én osztán kergek morgok véle, csak

[1]) Meggyesfalva Marosszéken, a mai Maros-Torda vármegyében.

[2]) Bodoni Györgyné Toldalagi Judit. A családra nézve olv. *Nagy I.* Magyarország Családai I. 142. l.

Digitized by Google

kaczagja nagyságtok; jobb énnekem más vallásúval jól élnem, mint magam vallásúval kergenem morganom. Arra azt felelé, hogy lássam ha az atyafiak ellen cselekszem. Arra azt felelém, hogy az atyafiak, az mint látom, az atyafiság mellett engem nem igen segítnek; avval el búcsuzám ő nagyságátúl s haza jövék Czegében. Azután megint jártam az úrhoz Teleki uramhoz, de mivel Teleki uramnak megírta,[1]) hogy nem tetszik, maga első úttal mikor oda mentem volt az úrhoz, tetszett, csak mind olyan választ adott, hogy várakozzam, hadd beszéljen asszonyunkkal[2]) s Bánfiné asszonyommal ő nagyságával. Azt is elvártam; mind sokáig várakoztata; látom azt, hogy az én dolgomban semmi nem telik, mivel Teleki uramnak tetszenék, de emez két asszonytúl nem mer semmit cselekedni; asszonyunk, de kivált Bánfiné asszonyom azon mesterkedik, hogy ne legyen.

30 Julii. Egynehány böcsületes jóakaróimat reá kérék, hogy menjenek az asszonyhoz Bodoniné asszonyomhoz, hogy ha ide adja-é vagy nem? azonban ha ide adja, legyen meg kézfogásunk, gyűrüváltásunk; melyre ő kegyelme reá vötte magát.

6 Augusti lött meg az kézfogásunk Vajda-Szentiványon;[3]) bátyám uram Vass János uram[4]) volt kérőm.

31 Augusti mult ki ez világbúl boldogúl az öcsém Teleki János vérben.

5 Septembris temették el Szentpéteren.

28 Novembris kereszteltette meg az sógor Bálintit Zsigmond uram az fiacskáját Istókot.

Anno 1680.

7 Martii indultam Medgyesfalváról az úrhoz Teleki uramhoz, de Kercsesorán[5]) nem volt, hanem Fogarasban.

9 (Martii) oda érkeztem.

23 (Martii) mentünk ki az úrral Fogarasbúl Kercsesorára.

25 (Martii) indultam Kercsesorárúl haza felé.

27 (Martii) érkeztem Szentiványra.

17 Aprilis ismét az úr Teleki uram parancsolatjábúl elmentem Fogarasban, hogy urunkkal együtt járjak Fejérvárig. Boldog isten! mely szép dolog, kinek más nem parancsol;

---

[1]) T. i. Bánfi Dienesné.

[2]) T. i. a fejedelemasszonynyal, kivel Bánfiné egy testvér vala.

[3]) Vajda-Szentivány a mai Maros-Torda vármegyében.

[4]) A naplóíró atyjának testvér öcscse.

[5]) Opra- és Sztrezsa-Kercsesora Fogaras vidékén.

Digitized by Google

előttem volt az áldott innep, mégis csak ki kellett atyámfiai, szerelmesim közűl mennem.

30 (Aprilis) indultam ki urunkkal Fogarasbúl s mentünk Porumbákra.[1])

7 Maji indultunk Porumbákrúl Fejérvár felé.

7 Junii jegyzette el sógorom Bodoni Balázs uram Felvinczi Miklósné asszonyom hajadon leányát Kopacz Máriát Fejérvárat.

11 (Junii) lött ugyan Fejérvárat hütlések s kézfogások.

13 Junii lött vége széki uramékkal[2]) való peremnek az Hársas tó felől, melyért convincáltam ő kegyelmeket.

— — — — —

28 (Junii) Czegében jöttem haza.

2 Julii jöttek széki uramék Bánfi Farkas urammal s több böcsületes nemes emberekkel hozzám, hogy megalkudjanak velem, mivel hogy potentián s egyéb sok poenán convincáltattak volt; azért Bánfi Farkas uram és böcsületes emberek tekintetiért alkudtam meg ő kegyelmekkel 360, idest háromszázhatvan magyari forintban ilyen formán, hogy soha, az mint hogy sententiámbúl is ki tetszik, közök nem volt hozzá, ezután is semmi just azon Hársas tónak semmi részében ne praetendáljanak, azonban fellyebb megnevezett summának felit szent Mihály napjára, felit megint újesztendő napjára beszolgáltassanak,[3]) azonban mostani dolog idejére 30, idest harmincz kaszást és harmincz aratót adjanak.

9 Julii volt Horvát Ferencz uram lakodalma, mely volt székely fortélyokkal[4]) rakva.

3 Septembris holt meg az szegény Vass János bátyám uram Ajtonban.

17 Septembris lött meg lakodalmunk Szentiványon,[5]) sok fáradságommal s testemnek elmémnek nyughatatlanságával; volt násznagyom az úr Teleki uram.

19 (Septembris) jöttünk el onnét.

5 Octobris hoztak széki uramék az summában meg florenos 200, idest kétszázat, azonban szólának azon, hogy csak engednék meg valami keveset, nem várnák az determinált diest, hanem 7 Octobris azt is béhoznák. Megtekintvén azért sok kéréseket, azonban azt is, hogy tornyokat most építik, engedék el az hátramaradt summában fl. 30.

---

1) Alsó-Porumbák Fogaras vidékén.
2) T. i. a Szék városiakkal.
3) Így; helyesen *beszolgáltassák*.
4) V. ö. a Nyelvt. Szótár adatait a *fortély* szó alatt. I. 948.
5) Vajda-Szentiványon.

Digitized by Google

7 Octobris hozák be széki uramék az hátramaradott summának részit, úgymint fl. 130, idest százharmincz magyari forintokat.

27 Octobris temettük el az szegény istenben boldogúl kimult Vass János bátyám uramat.

3 Novembris temették el az szegény Mikó Miklós uramat.

19 Novembris mentem Méhesre vadászni.

22 (Novembris) volt szép mulatságom egy rókával egy kis nádban.

23 (Novembris) volt nagy bajom más rókával, de ugyan bőrivel fizete.

26 (Novembris) kezdtek isten segétségéből Méhesen háznak való követ hánni.

27 (Novembris) jöttem haza Méhesről Czegében.

30 (Novembris) jött hozzánk legelsőben asszonyom Bodoni Györ(gy)né asszonyom.

6 Decembris ment el innét asszonyom Bodoniné asszonyom.

14 Decembris mentem Kolozsvárra az úrhoz Telcki uramhoz.

15 (Decembris) temették el Kolozsvárat Vér Mihály uramot.

16 (Decembris) jöttem haza Kolozsvárrúl.

22 (Decembris) kezdett láttatni az égen dél felé egy igen nagy üstökös csillag, melynek az csillaga nem igen nagynak láttatott, melynek nagyságához hasonlóra régi öreg emberek is nem igen emlékeztek.[1])

26 (Decembris) másod napján karácsonnak volt nálam ángyom Vass Jánosné asszonyom,[2]) Kovács István uram feleségestűl, Beszprími György uram, Vas István uram.

27 (Decembris) harmad napján voltam ángyomnál ebéden.

28 (Decembris) volt nálam ebéden praedicator uram Budai uram feleségestűl, azonban két kolozsvári deák, Sámsondi uram, Szántai uram.

30 (Decembris) indultam Szentivány felé asszonyomhoz Bodoni Györ(gy)né asszonyhoz.

Anno 1681.

— — — — —

6 Februarii evocáltattak Bethlen Miklós és Bethlen

---

[1]) Encke-féle üstökös. V. ö. *Darvai M.* Üstökösök és meteorok 49 és 250. l.

[2]) Ebeni Éva.

Pál uramék, hogy az czegei jószágbúl kiadjuk az anyjok után való részeket; de se én, se ángyom asszony [1]) otthon nem voltunk.

— — — — —

14 (Februarii) indultam szánon csak magam az terminusra Nagy-Sinkre [2]) s az feleségemet hagytam Szentiványon, s azon estve háltam az sógornál Koronkában, Toldalagi Jánosnál, kivel mulattunk.

15 (Februarii) indultunk meg onnét az sógorékkal — — s háltunk Szentlászlón; az terminus is az nap állott bé.

16 (Februarii) érkeztünk bé Nagy-Sinkre.

— — — — —

22 (Februarii) jött urunk ő nagysága bé Porumbákrúl Nagy-Sinkre.

25 (Februarii) fogott urunk ő nagysága az tanács urakkal és főtisztekkel az productiókhoz, s vették elő elsőben is az görgényit.

26 (Februarii) békén hagyták, mivel az mely hevenyén kapták, oly hevenyén megunták; hanem végezték azt, hogy commissariusokat küldnek ki s azok igazítsák.

28 (Februarii) proclamáltatták Bethlen uraimék ángyomat az czegei jószág felől s ment párban.

1 Martii voltam vacsorán Iklódi Toldalagi János uramnál; ugyan az nap jött volt Czegéből Györgyicze az szabados, kitől az feleségem küldött egy mellyesztett malaczot.

— — — — —

7 (Martii) haza jöttem Czegében.

17 Maji alkudtam meg gyalui Kőmíves Jánossal és Boldizsárral az méhesi házaink megcsinálására, minden munkájára valami kőmívest illet, melyért fizetek fl. 75, buzát metr. 64, báránt 6, sajtot 10.

— — — — —

16 (Julii) mentem az Bánfi György uram [3]) ő nagysága lakodalmára; az sirató estve volt Kutyfalván.

17 (Julii) volt az lakadalma Radnóton.

18 (Julii) jöttem vissza Méhesre.

3 Augusti holt meg Vass Jánosné asszonyom.

(kilencz levél üres.)

19 Augusti indultam meg Czegéből nagy szomorusággal Magyarország felé; az nap mentem Szamosujvárra.[4])

---

[1]) Vass János özvegye.

[2]) A nagy-sinki terminusról olv. *Szilágyi S.* id. m. XVII. 26. l.

[3]) A későbbi gubernator.

[4]) A naplóíró részt vett Apafi magyarországi hadjáratában, melyről alább több érdekes adatot jegyez fel.

Digitized by Google

20 (Augusti) voltam ugyanott Szamosujvárat; estvére mentem ki hálni Iklódra.

21 Augusti indultunk délután az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával Magyarország felé; háltunk az lónai mezőn.

22 (Augusti) mentünk az pánczélcsehi mezőre.

23 (Augusti) mentünk az rákosi mezőre az Almás vize mellé.

24 (Augusti) naplottunk ott.

25 (Augusti) szállottunk Romlothoz.

26 (Augusti) szállottunk Zilajhoz; azon estve Perecsennél olyan nagy jégesők löttek mint egy lúdtojás, úgy annyira, hogy másnap, mikor ott elmentünk mintegy nyolcz óra tájban, lapály helyen az lovak bokáig jártak az jégesőkben; az Kraszna oly igen jéggel folyt elegy, mintha az jeget akkor hánta volna.

27 (Augusti) szállottunk Somlyóhoz az vadkertben.

28 (Augusti) ott napoltunk.

29 (Augusti) is ott napoltunk.

30 (Augusti) szállottunk Szovárhegyhez.

31 (Augusti) ott naplottunk.

1 Septembris szállottunk Margitához.

2 Septembris szállottunk Székelyhídhoz.

3 (Septembris) szállottunk aranyszegi mezőre;[1]) az váradi passa szállott Pocsajhoz, tőlünk nem messze, jóllehet csak az eleje szállott által az nap az hídon, maga az passa túl maradt.

4 (Septembris) szállott által az hídon az passa. Barcsai Mihály uramat urunk az passához küldte, kivel mi is egynehányon elmentünk, de estvére visszajöttünk az táborban, mivel urunk is Aranyszegnél naplott.

5 (Septembris) is ott naplottunk; ugyan az nap ment fel urunk ő nagysága az török táborra, lött is szemben akkor az váradi passával; urunk eleiben az mezőre az tihaja jött ki.

6 (Septembris) is ott naplottunk, mivel az gróffal Tökölyivel akar megegyezni urunk, de nem igen van kedve hozzá Tökölyinek, hanem az passa küldött utána.

7 (Septembris) az gróf Tökölyi az váradi passa izenetire eljő, száll ugyan az tábora az török tábor mellé. Eodem jő urunkhoz ő nagyságához az passa Tökölyi gróffal együtt.

8. Aranyszegtűl megindultunk, szállottunk Debreczen mellé.

9, 10, 11 (Septembris) voltunk csak Debreczen mellett, mivel urunk ő nagyságának holmi akadályi voltak az gróffal; meg is egyezvén, —

12 (Septembris) szállották meg Böszörményt; azon estve

---

[1]) Aranyszeg nevű helységet ma e tájon nem találunk.

Digitized by Google

az gróf és Vesselényi uram ő nagysága talpasi valóban ostromlották, de derék ostrom nem volt; az várbúl valóban lődöztek.

13 (Septembris) mind itt az mi táborunkon, mind pedig ott ben az városban csendességben voltunk egész délig, mivel itt az mi táborunkon készültek az ostromhoz, hogy estvére kelve az ostromhoz fogjanak. Délután az úr Teleki uram kimene, én is ő kegyelmével, hogy járja meg, honnét lesz alkalmatosság az ostromhoz; ott járván hallánk nagy zajt; hát az egyik kapunál, mely vagyon Eger felé, ostromolja valóban az talpasság; azonban kijöttek az kapitányok s fejér zászlókat rakának ki az bástyákra s az várost feladák.

14 (Septembris) ott naplottunk; az várost pedig délután felgyujtották; kicsoda légyen, bizonyoson nem tudhatjuk, jóllehet az gyanu törökre vagyon; mind elégett, csak az templom (az) belső várral együtt maradt meg.

15 (Septembris) is helyben voltunk, mivel az benne lakó magyarokat küldte ki urunk belőle.

16. Az készülőt jó hajnalban megverték, hogy már ennét reggel meginduljunk; azonban érkezék oly hírünk, hogy az németek, az kik az rokomozi [1]) sáncznál vagynak, mintegy hét vagy nyolcz ezeren, onnét meg akar(nak) indulni, de bizonyoson hova indulnak, az ember is az kit elfogtak, nem tudja mondani, ha ide reánk jő, vagy Kállóhoz megyen? Urunk ő nagysága azért ment az passához, ezen dolog felől beszéljen véle; tetszett azért ő nagyságának az passának és az urunknak, hogy az nap még maradjunk ott, lássuk, az német is ha ide jő-é, vagy merre megyen? Az seregeket pedig rendelt seregben állítottuk.

17 (Septembris) indultunk meg Beszerménytűl; délután szállottunk Hatház [2]) és Téglás közzé. Eodem gyujták fel az beszerményi templomot.

18 (Septembris) küldött urunk ő nagysága az kállai commendansnak levelet, hogy az várat megadja; kire írt ily választ: *Serenissime Princeps! Hungaricam linguam non intelligo, sum bonus Austriacus.* Eodem szállotta meg ő nagysága Kállót. Éjjel az várossát is meggyujták, el is égett mind, csak az templom tornyostúl maradt meg.

19 (Septembris) éjjel tüzes szerszámokat hántak be, de semmit nem ártottak vélek, mivel elótották.

20 (Septembris) az templom is tornyostúl elége. Eodem vonák alá az lövő szerszámokat.

21. Az ágyúkkal valóban lődöztek, de semmit nem ártottak.

---

[1]) Rakamazi.
[2]) Hadház.

Digitized by Google

22. Az ágyúkkal lődöztek, de hasonlóképen nem töttek semmi kárt, mivel hol felyűl ment el az váron, hol pedig csak az árkában esett az golyóbis.

23 (Septembris) hajnalban az jancsárok az Huszárvárat megvötték s minden marhájokat kihajtották belőle; egy jancsár sem veszett, hanem három sebesedett meg, az sem halálos; az várban sem veszett egy is.

24 (Septembris) virradóra az jancsárság az Huszárvárból ostromnak megyen, de nem az elmult éjczakai nyereséget találják, mivel ha meg nem segítették volna őket, talám mind oda vesztenek volna; jóllehet Ollai uram valóban segítette volna két ágyuval az templom mellől, hogy ha használt volna, de csak az áerben járt az golyóbissa; az jancsárok mindazáltal csak felesebben lettek volna, vagy másfelől az várnak az magyarok is ostromnak mentek volna, még akkor megvötték volna, mivel az jancsár zászlót felvitték volt egyik bástyára, de kevessen lévén, nem vihettek semmit véghez. Veszett el akkor jancsár, az kit megtaláltak, hatvan; de nem mind találták meg őket, mivel az várbeliek estve felé kijővén, sokat hordtak egy házban halva s az házat reájok gyujtották.

25. Egy héttűl fogva az kállaiak valóban vitézűl viselték magokat az várban, úgy annyira, hogy közűlök el nem esett egy németnél több; sebes több nem esett, hanem az főczajbert [1]) egy pohár bort köszönvén ki az várbúl, egy jancsár azonban az vállát találta lőni, de nem halálos; azonban két gyalog, de az sem halálos. Tudtokra esvén azért az kállaiaknak, hogy Caprara az rokomozi sánczból kiment s általment az Tiszán, segítséget nem ad nekik, holott ígért volt, huszonötödikére virradóra az dobost kiküldi(k) urunkhoz, hogy az várat feladják; azért az úr Teleki uram több főrendekkel, kik között én is ott voltam, mingyárt megyen; az commendans Johannes Christophorus Amenzaga, az ki vitézséggel és hadi praktikákkal bizony teljes és tudós, ki felől az úr Teleki uram ily commendatiót tött, hogy az Hector vitézi közzé is oda illenék, kijő s az kolcsokat kihozza, az úr keziben adja; az úr az kapukat kibontatván, mivel mind berakták volt földdel, bémegyen; az commendanst több németekkel együtt, kik urunk fizetésére meg nem maradtak, Tokajig kísírteti az úr Serédi Benedek uram, ő nagysága volt commissariussa.

26 (Septembris) ott naplottunk.

27. Az gróf Tökölyi által akarván menni az hadaival az Tiszán, feljött urunkhoz, de ő nagyságának nem tetszett

[1]) Czajbert: *zeugwart*, praefectus armamentarii. Nyelvtörténeti Szótár I. 341.

Digitized by Google

hogy által menjen. Ugyan akkor urunk előtt az ő nagysága sátorában Tökölyi gróf és Teleki uram rútúl megkoczódnak egymás között. Azon éjjel volt nagy lónyerítés az egész táboron.

28 (Septembris) ott nyugodtunk.

29. Onnét megindulánk s szállottunk Gyulajhoz, az gróf pedig, Tökölyi, tőlünk elmaradt, mivel által akar menni az Tiszán.

30 (Septembris) szállottuk meg Ecsed várát. Eodem voltam urunkkal ő nagyságával együtt az bátori templomban, melynél szebb templomot soha életemben nem láttam, nem is hiszem, hogy nagy darab földön csinálására nézve mássa legyen; az Báthori Miklós testit is láttam abban az templomban.[1])

1 Octobris csak helyben voltunk.

2, 3 (Octobris) ugyanott helyben voltunk.

4. Ecsedtől megindúltunk s szállottunk Kaplonyhoz. Eodem voltam Károlyban.

5 (Octobris) szállottunk Majtín és Király-Darócz közzé: de még eddig való táborozásunkban csak egyszer is vasárnap nem jártunk; mostani járásunkban is az isten majd megvér vala, mivel Majtín felé[2]) jővén, az seregből urunk ő nagysága egynehányad magunkkal, kik custos corporisok vagyunk, kimenvén, mintegy jó puskalövésnyire, Salis és Pruszli uram compániái velünk lévén, egy jancsár, észre sem vévén urunk, mint lován ment volna, mellé ugrik, s urunknak agyarkodván, azt mondja, hogy bizony majd meglődözi; az török deákot szólítók, hogy mit mond; megmondván hogy mit mond, urunk megfogatá s az németek, úgymint Salis uram kezében adók; azonban hírekkel esett az jancsároknak; az mint az táborhelyre mentünk volna, az ő táborokon kellett által menni, ott megállák az utunkat hogy elvegyék az jancsárt az némektűl; urunk vévén észre hogy rút dolog lészen, mene az basa sátorához; ott osztán az németek, jancsárok és magyarok rútúl verekedtek, még sem vehették el az németektűl az jancsárt, jóllehet az magyarok közűl egynehány esett sebben, kettő meg is holt; az jancsárok között is esett sebes; urunk azonban megmondván az basának, hogy ő nagysága bizony egész hadaival felkél s elmegyen, az török császárnak ezt az dolgot megírja s az jancsárt is beküldi, hogy ha egynehányat meg nem ölet bennek, melyre nézve az basa is megijedvén,

[1]) V. ö. *Archaeologiai Ért.* 1887. 267. l. és 1890. 353. l.

[2]) Vagy *túl*; mind a *felé* mind a *túl* szócska törölve van.

Digitized by Google

kérte urunkat ő nagyságát, hogy ne cselekedje, mert bizony megorvosolja.

6 (Octobris) naplottunk ott helyben, s az jancsárnak is az basa estve setétben fejét vétette; mondják ugyan, hogy azon kivűl még kettőnek fejét vétette, de bizonytalan, mert magyar nem látta.

7 (Octobris) szállottunk Zsadányhoz az Homoród mellé.

8 (Octobris) szállottunk Vetés és Szakmár közzé az Szamos mellé.

9 (Octobris) helyben voltunk. Eodem az török rablott el öt falut az Szamosközt.

10 (Octobris) mene el tőlünk Várad felé az váradi passa.

11, 12. Mü csak helyben voltunk.

13 (Octobris) jöttünk el Szakmártúl s szállottunk Krassóhoz. Eodem Vesselényi uram vált el tőlünk s ment Károlyban.

14 (Octobris) szállottunk Remetemezőhöz. Eodem verték fel virradóra az urat Kornis uramat Szinyérvárallyán az szakmáriak, honnét feles szolgáit vitték el székelyekkel együtt, maga is csak alig szaladhatott hajadon fővel, sebes is sok esett, holt is meg bennek, paripáit és egyetmásit is vittek.

15 (Octobris) szállottunk Tományhoz.

16 (Octobris) szállottunk Czikóhoz. Eodem jöttünk el elől haza felé az sógorral Ercsei Toldalagi Jánossal.

17 (Octobris) érkeztem haza Czegében.

18 (Octobris) estvére kelve az szegény feleségem igen rosszúl kezde lenni, úgy annyira, hogy azon éjjel nem aludt.

19. Hasonlóképen az édes feleségem mind rosszúl volt, délután alunni lefekvék, álmábúl felserkenvén, az nyavalya belé álla, egész éjfélekorig, ha tovább nem, mind verte az nyavalya, úgy annyira volt, hogy soha bizony emberi állat nem reménlheté, hogy még azon éjjel meg ne haljon; az nap s azon éjjel tizennyolczszor verte ki az nyavalya.

20 (Octobris) reggel is kiütötte egyszer az nyavalya, de az nap mind aludt. Eodem ment itt Czegénél el asszonyunk ő nagysága Szamosujvárra. Eodem jött asszonyom, az feleségem anyja ide.

21 (Octobris) hajnalban kezdett nyavalyás feleségem beszéllени s lassan lassan eszére jönni, s az nap mind jobban volt.

22 Octobris megint rosszabbúl kezdett lenni. Eodem nyolcz s kilencz óra tájban éjczaka lött és kis leánykája halva.

23 (Octobris) temettettem az kis öcsém Keresztúri Laczkó mellé.

24 (Octobris) fogtam az vadászathoz.

— — — — —

Digitized by Google

14 Novembris kezdettem isten kegyelmességébűl huszonhárom esztendőben járni; ha isten ő felsége kedvelli az én életemet szegény bűnös fiának s együgyű szolgájának, adja ő felsége, hogy ha többet nem, bár csak annyi üdőt megérjek; ha pedig ő felségének ez világon tovább való életem nem kedves, cselekedje ő felsége nem én érettem s az én érdememért, hanem az Jézus Krisztus érdeméért, hogy az más világon az fényes egekben az szent angyalokkal és megdicsőült szentekkel hadd éljek vég nélkűl mind örökké. Amen!

— — — — —

29, 30, 31 (Decembris) Szentiványon voltam.

Óh Jehova, szent seregeknek istene, az ki nem tekintetted az én sok és számtalan égrekiáltó fertelmes vétkeimet, melyekért te szent felségedtűl nem egyebet érdemlettem volna örök kárhozatnál, de mégis te szent felséged ennek az esztendőnek végét megérnem engedte s ez esztendőnek minden részeiben te szent felséged engem minden elszenvedhetetlen kártúl, veszélytűl, betegségtűl, egyszóval minden méltán bűneimért reám következő veszedelmektűl megoltalmazott egész házam népével és szerelmes házastársommal, jövel én szerelmes édes atyám és én édes megváltó Jézusom, küldd el az te vigasztaló szent lelkedet, hogy annak ereje által hadd vetkezzem le az ó esztendővel együtt az ó embert, és hadd öltözzem fel az új esztendővel együtt az új embert, és hadd élhessek új életet te szent felségednek dícsíretire, dicsőségére, felebarátim hasznára, szegény lelkem üdvességére, hogy így te szent felséged is ez új esztendőnek minden részeiben áldjon meg új áldásival; kérem is alázatoson te szent felségedet, hogy az miképen az elmult esztendőnek minden részeiben én rám kegyelmesen gondot viselt, úgy ez új esztendőnek részeiben is viselj gondot én reám. Én kegyelmes édes atyám istenem, őrizz engem minden elszenvedhetetlen kártúl, veszélytűl, betegségtűl, valami nagy halálos bűnben való eséstűl, gyalázattúl, ellenségtűl, tűztűl, víztűl; magamat, házam népét s egész országunkat az rút döghaláltúl, barmainkat az rút dögtől, országunkban való ellenségnek beütésétűl s végső pusztulásátúl; kegyelmes urunkat, asszonyunkat, ifju fejedelmünket, az kis grófot, édes atyám éltessed szegény hazánk megmaradására, és az kik szegény hazánk megmaradásában forgódnak, azokat éltessed édes atyám; adj csendes békességben való megmaradást ez mi kicsiny hazánkban, ne engedj bennünket és országunkat az reánk fenekedő ellenséginknek kezekben, hanem adj békességet és annak idejében áldd meg uram az te bőv áldomásoddal az mi szántóföl-

Digitized by Google

deinket, kerteinket, szőllőhegyeinket, gyümölcshozó fáinkat, és barmainkat szaporítsad; mi azért te szent felségednek hadd adhassunk nagy hálákat és mondjuk: Dicsőség az Úrnak, az ki lakozik az magas mennyégben. Amen!

Anno 1682.

— — — — —

3 (Januarii) érkeztem haza Czegében.

— — — — —

19 (Januarii) vadászni voltam. Azon éjjel éjféle után csak hirtelen szegény feleségem megbetegedvén, az nyavalya belé állott; egész másnap délig, úgymint 20 praesentis, mind törte az nyavalya.

— — — — —

29. Az szájábúl az vér szegény feleségemnek jőni kezdett.

30, 31. Mind csak jött az szájábúl.

1 Februarii annál jobban kezdett jőni az rút alutt vér az szájábúl.

— — — — —

4. Kolozsvárra Pécsi uramért küldtem, mivel az szájábúl csak jő nyavalyás feleségemnek az vér, úgy annyira, hogy már tiszta vér is kezdett jőni.

— — — — —

19. Medgyesfalvára akarván vinni az szegény feleségemet, én megindultam elől, asszonyomat véle hagytam.

20 (Februarii) indultak meg asszonyomék az szegény feleségemmel; az nap jöttek hálni Méhesre.

21 (Februarii) indultunk meg Méhesrűl, hálni jöttünk Medgyesfalvára.

— — — — —

5 Martii holt meg az asszonyom anyám fiacskája, az kis öcsém Keresztúri Jankó,[1]) négy-öt óra között.

— — — — —

10 (Martii) jó reggel mentem Sámsondra. Eodem temették el az kis öcsémet. Eodem Sámsondrúl eljöttünk asszonyommal Bodoniné asszonyommal; hálni jöttünk Náznánfalvára, mivel nagy lévén az Maros, által nem jöhettünk. Azon éjjel éjféle előtt még meghozák, hogy az szegény feleségem igen igen rosszúl van; én mingyárt felöltözém, lóra ülék, Medgyesfalvára által jövék, hát valóban rontja az nyavalya.

— — — — —

---

[1]) A naplóíró anyja Teleki Anna, özv. Vass Lászlóné, másodszor Keresztúri Jánoshoz ment feleségűl. *Nagy I.* id. m. XI. 82. l.

Digitized by Google

28 Martii lött egy fiacskája sógor uramnak Bodoni Balázs uramnak.

29 (Martii) keresztelték meg az Bodoni Balázs uram fiacskáját Istóknak. Eodem, úgymint husvét első napján ütötte meg Mikházán az menkő az Piterék csűrit.

— — — — —

9 (Aprilis) Buzában mentem öcsém Vass János urammal,[1]) mivel Csáki Miklós gróf úrfiat temettük; de ott ebédre meg nem maradtunk, hanem haza jöttünk s az öcsém is bejött hozzám Vas István és Tamási urammal együtt; ugyan nálam voltak ebéden s estvéig ivánk az szomoruság után.

— — — — —

8 (Maji) éjféle előtt nem sokkal verte el az jégeső Czegében az szőllőt és az búzát az tisztás alatt, de az melyben soholt kárt nem tött.

9 (Maji) oly hideg volt reggel itt Méhesen, hogy őszszel is elég hideg lött volna.

— — — — —

10 (Junii) Medgyesfalvára mentem mind urammal és asszonyom anyámmal s Keresztúri Istvánné asszonyommal, hogy az feleségemet nyavalyást elhozzam Medgyesfalvárúl, de el nem hozhattam, mivel igen nehezen volt.

— — — — —

25. Fejérvárat voltam.

26. Elvégezvén dolgomat, mivel az húgomat Vass Zsuzsit[2]) szerzettem Szilvási János uramnak, kijöttem Fejérvárrúl hálni, jöttem Háportonban.

27 Junii jöttem ebédre Bükkösre[3]) az öcsémhez Kemény Boldizsárhoz, el sem bocsátott az nap onnét. Ugyan ott, midőn asztal felett mulatnánk, Apáczai Gyurkóval ilyen fogadást fogadék, hogy az mely veres angliai rókamállal béllett vitézkötéses mentém nála van, neki adnám, csak jőne bé közinkben mezítelenen; kit is felfogadván, mezítelenen béjöve, csak egy kard-lóding lévén az nyakán; melyért én is neki adám az mentét.

28. De mivel nem sokáig késék az házban, hanem kiugrék, másnap azt kívánám tőle, hogy Nyárádtőn jőjjön által mezítelenen, mégpedig egy asszonyembertűl innya kérjen; melyet is véghez vive.

— — — — —

---

[1]) Vass János fia, a naplóíró unokatestvére.

[2]) A naplóírónak testvérhúga lehetett; adataink szerint Vass János eányai között Zsuzsanna nevűt nem találunk.

[3]) Magyar-Bükkös Alsó-Fehér vármegyében.

Digitized by Google

7 (Julii) mentem az szegény feleségemhez Medgyesfalvára.

8 Julii. Szegény édes feleségem igen nyomorultúl volt.

9 Julii. Szegény édes feleségem kínlódni kezdett mintegy három s négy óra között reggel.

Anno 1682, die 10 Julii, Izrael napján, az én kedvem kereső kedves édes feleségem, néhai tekintetes nemzetes Bodoni Zsuzsanna, sok hosszas, keserves és jajos fájdalmi után, reggeli három és négy óra között, életének tizennyolczadik esztendejében, szép istenhez való fohászkodásival ez árnyék világbúl nagy csendesen és igen szépen kimúlék és lelkét istennek, az kitűl vötte volt, megadá, nekem bizony nem kevés szomoruságomra. Vagyon miolta szegény édes kedves feleségem mind egyre fekszik, huszonöt hete, az mely heteket szegény édes feleségem töltött el oly kínokkal, hogy kiírnom is gyötrelem, de mégis, hogy lássa az ki ez írásomat olvassa, micsoda nagy kínokon ment által ez az szegény asszony, szerelmes édes kedves feleségem Bodoni Zsuzsanna, letészem: 19 Januarii hétfő nap éjfele után csak hamar az nyavalya kezdte az ölemben rontani, másnap délig mind egyre rontotta; akkor kiállván belőle, mint egy félholt csak úgy volt. 29 Januarii kezdett szegénynek az vér az szájából jőni, az mely mind éjjel nappal folyt, úgy annyira, hogy ha gondot nem viseltek volna reá, meg kellett volna fúladni, mivel csak kevés volt, hogy ha egy éjjel tíz tizenkét keszkenő tölt meg az vérivel. 14 Februarii állott meg szegényen délben az vérfolyás, mely vérfolyás volt rajta két hétig és három nap. 10 Martii kezdette ismét szegényt csak hamar mihelyt lefeküdt, az nyavalya törni, mind törte másnap éjjeli tíz órakorig; kiállván belőle, csak gondolja keresztyén ember, azután mint lehetett, mint olyan megalélt szegény asszony; nem is szólt majd harmad napig, hanem néha néha nekem szólt egy egy szót. 11 Aprilis oly nagy fúladás esett szegény édes feleségemre, hogy ha mint ember szokott fekünni az ágyban, úgy feküdt volna s az lábait feltötte volna az ágyra, mingyárt megfúladott volna. Attúl fogván egész 28 Junii-ig, úgymint tizenegy hétig, csak egy szempillantásig nem feküdt, hanem csak ült az ágyban, az lába alá egy széket s arra egy párnát töttek, s az könyökin az mit aludt, de mind ez idők alatt egy cseppet sem aludt, hanem nappal az mit alhatott, de az is nem álom volt, hanem kín és gyötrelem. Midőn ímmár isten megelégelte volna az kínját és megengedte volna ő felsége, hogy fekhessék, 1 Julii az hasmenés reá esett, — — az mely is ugyan, emberi mód szerint szólván ezt mondhatjuk, hogy 10 Julii reggeli három s négy óra között életének az vete véget.

Digitized by Google

11 (Julii) estve felé vettem fel az fekete köntöst.

12 Julii volt szegény édes kedves feleségemnek koporsóban való tétele. Eodem éjczaka hoztam fel szegényt Szentiványra.

— — — — —

21 Julii temettettem el az én kedvem kereső s soha meg nem szomorító szerelmes kedves édes feleségemet Bodoni Zsuzsannát, az kit hogy az én istenem megnyugoszszon és mennyországban boldogítson, könyörgök az én istenemnek érette, mivel tíz hét héján két esztendők alatt csak legkisebbik szavában is engemet meg nem bántott se búsított, hanem mint jámbor, szelid, jó erkölcsű, istenfélő keresztyén asszony szokta magát urához viselni, úgy viselte magát én hozzám, melynek én bizony, jó lelkem szerint írom, hogy jóságát, jó erkölcsét s én hozzám való nagy és igaz szeretetit ha le akarnám is írni, le nem írhatnám, melyeket tud az én magam lelkem, az melyekért is gyötrődöm és életem fogyatom, jóllehet nem igen mutattam, de csak az egy élő isten az, az ki engemet megvigasztalhat.

— — — — —

25 (Julii) Czegében jöttem.

— — — — —

29. Urunk ő nagysága itt ment el, itt is hált.

30. Az úr Teleki uram itt hált nálam.

— — — — —

1 Augusti az sógor is, Ercsei Toldalagi János ide jött, de ugyan ő kegyelmével az nap mentem Szamosujvárra.

2, 3, 4. Mind ott voltam.

5 Augusti indult urunk ő nagysága meg Szamosujvárrúl Magyarország felé.[1]) Eodem én is haza jöttem.

— — — — —

22 (Septembris) jöttem ismét Méhesre.

23 (Septembris) alkudtam meg az asztalossal, Pesti Györgygyel, három házamnak mindennemű asztalos munkájára, kikért fizetek fl. 22, két köböl búzát.

— — — — —

10 (Octobris) az képírónak egy gyermeklovat adtam tizenöt forintban.

— — — — —

15 Octobris érkezett urunk ő nagysága az táborbúl Szamosujvárra estve későn.

17 Octobris jöttem haza Méhesrűl Czegében.

— — — — —

---

[1]) Apafi ezen második magyarországi hadjáratáról olv. *Szilágyi S.* id. m. XVII. 48—51. ll.

Digitized by Google

21 (Octobris) jött hozzám az gróf Csáki Gábor Büdöskútival és Szilágyival ebédre; estvére visszamentek Buzában, engemet is erővel csak elvitt az gróf, de én vacsora után visszaszöktem.

— — — — —

17 (Novembris) jöttem Méhesre.

18 Novembris mentem fel lakni Méhesen az házaimban. Jövel azért édes Jézusom, jőjj bé te is én velem együtt az én házamban s lakjál én velem, hogy az te béjöveteleddel hadd szenteltessék meg, és az te itt való lakásoddal hadd legyen szent ez a ház, és te általad én magam is hadd szenteltessem meg, hogy míg ez világon élek, hadd éljek úgy, mint te szent felségednek tetszik, holtom után pedig vígy bé az te szent atyádnak országában; melyet cselekedjél nem én érettem, hanem tennen magadért. Amen! De mivel Uram az te nevedben midőn ez házat kezdettem, nem egyedűl, hanem másod magammal, úgymint kedves feleségemmel kezdtem volt, de az én sok bűneimért engemet meg akarván látogatni, én tőlem elvötte te szent felséged,[1]) az miképen Ádámnak az paradicsomban társot adál, hogy ne laknék egyedűl, így énnekem is én kegyelmes istenem adj egy jó társot, kivel lakhassam ez házban az te nevednek dícsíretire, dicsőségére, felebarátimnak hasznára, szegény együgyű lelkemnek üdvességére. Amen!

19 Novembris jött hozzám virradtig az sámsondi praedicator Felvinczi uram, ki is praedicált az házamban reggel, estve könyörgést tött.

20 (Novembris) ment el, de elsőben könyörgést tött.

21 (Novembris) indultam Fejérvárra az gyűlésre urammal Keresztúri urammal; háltam Keresztúron.

22 (Novembris) háltunk Décsében.[2])

23 (Novembris) érkeztünk bé Fejérvárra.

24. Voltam az úrnál Teleki uramnál vacsorán.

25. Voltam ebéden bátyámnál Folti Bálintnál, ittunk is estvig.

26. Voltam ebéden Bethlen Pál uramnál az urakkal, Haller Pál, Bánfi György ő nagyságokkal, és Macskási Boldizsár, Bánfi Farkas uramékkal; estvig mind ittunk.

27. Mind ebéden s vacsorán az úrnál Teleki uramnál voltam.

28 (Novembris) az úrnál voltam ebéden, az urak is mind ott voltak.

---

[1]) L. föntebb jul. 10-én.

[2]) Maros-Décse Felvincz mellett.

Digitized by Google

29. Vacsorán az úrnál voltam.

30 (Novembris) lött vége az gyűlésnek. Az gyűlés pedig volt ezért, hogy az adónak 4400 egynehány forint híja volt s azt az urak tötték le, azonban az mely pénzt urunk ő nagysága az táborban az budai vezérnek adott, kölcsön kérték volt; vetettek azért kapuszám után fl. 6 és 9 között, hogy az portára alá vigyék, de az székelységre semmit sem.[1]) Eodem indultam meg Fejérvárrúl estve felé, jöttem hálni Orbóra.

1 Decembris érkeztem haza Méhesre.

— — — — —

7 (Decembris) indultam Enyedre.

8 (Decembris) érkeztem bé Enyedre estve.

9 Decembris volt minekünk csak reformatusoknak papokkal együtt Nagy-Enyeden az templomban gyűlésünk az ecclesiai dolgok felől és az nagy-enyedi collegiom felől, hogy ha ott maradjon-é, vagy pedig Fejérvárra vigyék? Mely controversia voxra menvén, az urak közűl, úgymint Rhédei Ferencz uram, Teleki Mihály uram, Bethlen Gergely uram és Bethlen Elek uram, az papok közűl pedig püspök Topheus Mihály uram és Sóti uram s azonkivűl két pap azt voxolták, hogy míg az pataki névvel élő fejérvári deákok Fejérvárott lesznek,[2]) addig az nagy-enyedi collegiom legyen helyben, de ha isten boldogítja őket s hazájokban kimehetnek, tehát az nagyenyedi collegiomot annak helyére vigyék Fejérvárra; de az több urak, úgymint Barcsai Mihály uram, Bethlen Miklós uram, Bethlen Pál uram, ítélőmester Alvinczi Péter uram és mi főrendekűl kik ott voltunk, azt voxoltuk az papokkal együtt, hogy se most se másszor el ne vigyék az collegiomot Nagy-Enyedrűl, mivel sok okokra és alkalmatosságokra nézve jobb itt Enyeden lenni az collegiomnak mint Fejérvárat. Sokkal több lévén ez az vox mint az első, ki miá holmi kemény szók interveniálának mind az urak és püspök uram részérűl, melytűl megijedvén nyavalyás pap uramék, csak egynehányan maradának kik voxokat meg nem másolták; így osztán az első vox superálá az másodikat s az első voxot deliberálák,

---

[1]) A nov. 21-re Fejérvárra hirdetett országgyűlésről olv. *Szilágyi S.* id. m. XVII. 52. l.

[2]) Báthori Zsófia 1671 october havában a sárospataki iskolát lakóhelyéből kiűzvén, az egész tanuló ifjuság a professorokkal együtt először Debreczenbe vonult, majd a következő esztendőben Erdélyben, Apafinál keresett és talált menedéket, ki a bujdosókat az akkor üresen álló gyulafejérvári collegiumba telepítette. A pataki névvel élő gyulafejérvári iskola egy része már az 1682 év folyamán visszatért ősi fészkébe, más része azonban 1718-ig Gyulafejérvárt maradt, a mikor aztán Marosvásárhelyre költözvén által, az ottani iskolával egyesült. *Szinyei G.* A sárospataki főiskolai könyvtár tört. 22. l.

Digitized by Google

úgymint amoveálják az nagy-enyedi collegiomot Fejérvárra, hogy ha isten az ott való pataki deákokat boldogítja.

— — — — —

13 (Decembris) temették el az urat Bánfi Zsigmond uramat az nagy-enyedi templomban.

— — — — —

19 (Decembris) jöttem haza Czegében.

— — — — —

25. Volt nálam az innepeken Szilvási uram [1]) és Baróti János uram.

26 (Decembris) volt nálam ebéden az öcsém Vass János, Csegezi Ferencz és Vas István, az öcsémnek praeceptora Vásárhelyi Miklós, és két kolozsvári deák, Ajtai Miklós és Léczfalvi István.

27 (Decembris) voltam az öcsémnél ebéden Szilvási uramékkal együtt. Eodem Kaposi István uram is hozzám jött mind feleségestűl.

28 (Decembris) az sógorral Szilvási urammal, Kaposi István urammal, Baróti János urammal, az öcsémnek praeceptorával és az kolozsvári deákokkal ittam. Eodem mentek el tőlem Szilvási és Baróti János uramék.

29 (Decembris) ment el tőlem Kaposi uram.

— — — — —

Ez esztendőnek minden részei énnekem voltak felettébb keservesek és nyomoruságosok, melyhez hasonlót hogy többé érjek, ha istennek ő szent felségének tetszik, inkább holtom kívánom; mert legelsőben is mingyárt Januariusban nagy keserüség szálla reám, mert mingyárt 19-én az én kedvem kereső kedves édes feleségem Bodoni Zsuzsanna, csak nézésre is rettentő nyomoruságos betegségben esett, melyeket fellyebb való írásimban mind letöttem,[2]) mely engemet úgy gyötrött, szívből írom, hogy ha én rajtam lött volna, talám nem gyötrött volna úgyannyira.

— — Jóllehet emberséges emberekért néha vígasságot mutattam, de ugyan bizony mégis fen volt és vagyon most is szerelmes édes feleségemért való búsulásom és bánatom, melyből hogy már megvígasztalna isten ő felsége, bizony kívánnám és várom is ő felségétűl, tudom, hogy meg sem csalatkozom.

Ez esztendőben szerelmes feleségem halálán kivűl, hol egybűl hol másbúl csak legalább ezer forint érő kárt vallot-

[1]) Szilvási János.

[2]) L. föntebb jul. 10-ike alatt.

tam; csak magam paripám kettő megszaparnyiczásodék, szekeres lovam is kettő megszaparnyiczásodék,[1]) és egyéb sokféle káraim, kit én bizony elő nem tudnék számlálni; ezek miá is, ha nem felettébb is ugyan, de kevéssé bizony búsultam; egyszóval mint fellyebb is írám, ennek az esztendőnek minden részei, az én részemrűl, voltak rakvák szomorusággal és bánattal s felettébb sok kárral; azért ki én velem más is ezen gyötrelemben és bánatban vagyon, könyörögjön így istennek ő szen(t) felségének, mondván:

Óh szegény, nyomoruságnak szélvészétűl hányattatott, búbánatban borult, vígasztalástúl megfosztatott s megkeseredett lelkeknek vígasztaló istene, ki bánattal illetsz és ismét kegyelmes leszesz, estve siralommal illeted az tieidnek szíveket, de reggel örömmel bétöltöd lelkeket, kik te hozzád folyamodnak vígasztaló kegyelmedért, én, búbánatnak terhe alatt elepedett szegény fiad, az én lelkemnek alázatosságábúl megesmérem sok bűneimet, melyekkel titkon vagy nyilván, erőtelenségbűl vagy szánszándékkal, gondolatimban, szólásimban, nézésimben, hallásomban, vagy buja gondolatimnak cselekedet által való végben vitelében isteni felségedet, velem jóltevő édes istenemet és édes atyámat gyermekségemtűl fogván megbántottam, az melyekkel az te igaz ítíletedet és az én szívemnek nagy keserüségét és szomoruságát ez ó esztendőnek minden részeiben fejemre vontam; minek okáért az én szívemnek keserüségében esedezem és reménkedem felségednek, fiadért az Jézus Krisztusért, ne emlékezzél meg az én gyermekségemnek bolondságirúl, ifjuságomnak vétkeirűl és minden én emberkori állapatomban ellened cselekedett sok gonoszságimról, hanem óh Uram! emlékezzél meg inkább amaz megtérő bűnösökhöz tött atyai ígíretedrűl: ha az hitetlen bűnös megtérend minden ő bűneiből, melyeket cselekedett, és megtartandja minden én parancsolatimat és igazságot cselekeszik, semmi gonoszságirúl, melyeket cselekedett, emlékezet nem lészen. Óh én Uram és én istenem! ha megkegyelmezsz énnekem és az én bűneimrűl elfeledkezel, és ha megadod az én szívemnek kívánságát az te neved dicsőítésére s az én lelkemnek üdvösségére, és ha meghallgatsz kérésemben, és ha megörvendeztetsz engemet ez új esztendőben, te hozzád az te megtérő kegyelmed által megtérvén, az te parancsolatidban gyönyörködöm és az te jóra vezérlő lelked által az te útaidban gyönyörködöm, sőt Uram, fogadást tészek neked, hogy teljes életemnek napjaiban, melye-

[1]) Az az: megtaknyosodék. A Nyelvt. Szótár a *szaparnyicza, szaparnyiczás* szavakat nem ismeri.

Digitized by Google

ket Uram nekem engedsz, szép dícséret éneklésekkel és háladásokkal magasztalom felségedet; könyörülj óh Uram én rajtam az te irgalmasságod szerint, és bűneimet megbocsátván, vígasztald meg lelked által bűneim miá elrettent lelkemet, és az én bánatos kesergő szívemet lelki örömmel tölts(d) bé, szabadíts meg óh én istenem engemet! Óh szabadíts meg édes jóltevő istenem minden testemet lelkemet gyötrő keserüségimtűl és bánatimtúl, hogy ez új esztendőben elfolyt életemnek gonoszságit, az te kegyelmed által szent élettel, kegyes magam viselésével hadd válthassam fel; hallgass meg és szabadíts meg óh én szabadító és megtartó istenem, fiadért az Jézus Krisztusért; lám Uram azt fogadtad, hogy valamely órában az bűnös ember felkiáltand, ottan meghallgatod őtet; sőt azt is mondottad uram: híjj segítségűl engemet az te nyomoruságodnak idején, és én tégedet megszabadítalak. Óh minden vígasztalásnak istene! ne késsél vígasztaló kegyelmeddel, hanem vígasztalj meg, és meghallgatván óhajtozó fohászkodásimat, felelj meg szegény lelkemnek jó válaszszal, hadd dícsírhessem felségedet lelkem örömivel. Amen!

Anno 1683.

— — — — —

8 (Januarii) jöttem ide Méhesre, mert vadásztam.
9 Januarii reggel az égen nagy két szivárván költ.

— — — — —

8 (Februarii) jöttem uramhoz [1]) Sámsondra.
9 (Februarii) indultunk Segesvárrá az gyűlésre [2]) urammal ő kegyelmével és az sógorral Szilvási urammal.
10 (Februarii) jöttünk bé Segesvárra.
11 (Februarii) olvasták el az katalogust és egyszersmind az török császár (és) fővezér leveleit is, kiben parancsolja, hogy szent György napjára Landorfejérvárhoz menjen az mi kegyelmes urunk ő nagysága minden hadaival. Ezen leveleket kapucsi basa hozta volt, az ki két kaftánt is hozott az császártúl urunknak ő nagyságának.
12 (Februarii) nem gyültünk öszve, mivel az urak urunk házában tanácskoztak.
13 (Februarii) öszvegyültünk s az vármegyék és székelyek postulatomit olvasták el.
14 (Februarii) sem gyültünk öszve.

---

[1]) Keresztúri Jánoshoz.
[2]) A febr. 10-re összehívott segesvári országgyülésről olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 3—5. ll.

15 (Februarii) az szászok postulatomit olvasták; az kapucsi basa is elment.

16 Februarii csak tábla volt.

17 (Februarii) bégyültünk s azt végeztük, hogy Brassóban pénzt verjenek.

18 Februarii volt az Szilvási János uram lakadalma,[1]) de urunk nem volt kün az sok rosz dolgoknak szomorusági miá, hanem csak ifju urunk ő nagysága.

19. Második napján is volt ott lakadalom.

20 (Februarii) kijöttünk az sógorral Szilvási urammal; jóllehet az gyűlés el nem bomlott, de Keresztúri János uramot, Vitéz Ferencz uramot és engemet Szilvási urammal elbocsátottak; hálni jöttünk Nádasra.

21 Februarii hálni jöttünk az sógorhoz Toldalagi János uramhoz Koronkában.

22 (Februarii) jöttünk Sámsondra.

— — — — —

2 Martii az sógornál Szilvási uramnál ittunk.

3. Katonában udvarbíró uramhoz mentünk mindnyájan, de én estve haza jöttem. 17 Februarii kezdtük el az italt, 3 Martii végeztük el; ezek az napok alatt mindennap az részegséggel valóban bosszontottuk az istent, kiért hogy ő felsége megbocsásson, méltó hogy megkövessük.

— — — — —

12 (Martii) indultam az úrhoz Teleki uramhoz Sorostélyra.

13 (Martii) mentem Sorostélyra.

14 (Martii) ott voltam.

15 (Martii) délután az úr Medgyeshez az urak eleiben küldött, hogy mondjam meg az uraknak ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek, hogy az kis Apafi Györgyöt nem Szebenben, hanem Fejérvárat temetteti; igaz dolog, hogy Szebenben akarta volna az úr ő kegyelme temettetni, de az szebeni szászok meg nem engedték, hogy csak az utczán is énekeljenek, annál is inkább, hogy az czinteremben praedicáljanak.

16 Martii Kis-Selykre mentem vissza hálni.

17 (Martii) virradtig bémentem Sorostélyra. Eodem indították meg ebéd után az kis Apafi György testit Fejérvár felé; háltunk Ohábán.

18 (Martii) bémentünk Fejérvárra.

19 Martii temették el az kis Apafi Györgyöt az fejérvári nagy templomban.

---

[1]) Szilvási János a naplóíró hugát Vass Zsuzsannát vette feleségül; eljegyzését l. föntebb 1682. jun. 26-án.

Digitized by Google

— — — — —

22 (Aprilis) Sorostélyra mentem.

23 (Aprilis) délután az úr Szebenben ment minden cselédivel együtt, és egyetmásit is bevitette, mivel úgy hallatik, hogy az tatár hám minden hadával Erdélyen menne által.

24. Szebenben voltunk.

25 (Aprilis) ebéd után megindultunk az úrral az gyűlésben Fogarasban; háltunk Kercsesorán.

26 (Aprilis) bémentünk Fogarasban. Eodem kezdődék el az gyűlés is.[1])

27, 28, 29 Aprilis mind gyűlés volt.

30 Aprilis délben bomlott el. Volt az gyűlés ezen dolgok felől: hogy az török császárnak Segesvárat 10 Februarii beállott generalis gyűlésre követje érkezett volt, ki egyszersmind török császárnak és fővezérnek leveleit hozta volt mind urunknak mind az nemes országnak, hogy táborban készüljön és nyolczszáz, idest 800 szekér élést is adjon; melyért urunk ő nagysága és az szegény haza követet küldött bé postán, úgymint Sárosi János uramot; de különben semmiképen nem defalcálódott, hanem hogy az fővezérnek tízezer, idest 10,000 aranyat adjon az ország negyven napra, melyet hogy oly rövid terminusra megadjanak, különben módját nem találhatták az urak, hanem hogy egymástúl vöttek kölcsön, kitűl mennyit lehetett; mely jobban kitetszik arról csinált articulusból; többek is voltak, de mind jobban kitetszenek mostani articulusokból; az ki tudni akarja, nézze meg az articulusokat, megtudja, miről való gyűlés volt. Az én istenem oltalmazza az szegény hazát többé ilyen gyűléstűl. Eodem, ugymint 30 (Aprilis) ebéd után indultam Nemes János uramhoz Hídvégre,[2]) az úr Teleki uram tetszésébűl; háltam Szász-Gyukoson *(így)*.

1 Maji háltam Hévízen.

2 (Maji) érkeztem Hídvégre.

3. Néném asszony által dolgomat promoveáltam s végben is vittem.

4 Maji jegyzettem el jövendőbeli házastársúl Nemes Máriát[3]) Híd(végen). Tessék azért te szent felségednek óh Jehova, dicsőségnek szent istene, az én mostani mátkásságom, s ha te szent felségednek tetszik, engedd meg is, hogy hamar üdőn hadd kelhessünk öszve, öszvekelvén élhessünk az te neved-

---

[1]) A fogarasi gyűlésről olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 6—9. ll.

[2]) Hídvég, melyről itt szó van, ennekelőtte Felső-Fehér vármegyéhez tartozott, az új beosztás szerint Háromszék megyében fekszik.

[3]) Nemes János leányát.

Digitized by Google

nek dícsíretire, dicsőségére, felebarátink hasznára, szegény együgyű lelkünk üdvességére. Amen!

5 Maji volt hitlésünk Hídvégen. Mikes Kelemen uram, Dániel Mihály, Kálnoki Sámuel és Farkas uramék is ott voltak több böcsületes emberekkel egyben.

— — — — —

8. Méhesre haza érkeztem estvére.

9. Czegében délre érkeztem.

10 (Maji) kezdettem az czegei kőpinczét rakatni.

11, 12, 13 (Maji) itthon voltam az tatár hírekre nézve.

— — — — —

26. Rosz hírt hozván az tatárok felől, Szamosujvárra mentem, hogy lássam micsodás szállást rendeltek; az nap meg is jöttem.

— — — — —

1 Junii Szamosujvárra mentünk bé az öcsémmel Vass Jánossal.

— — — — —

4 (Junii) tíz órakor mintegy harmadfél száz tatár Szamosujvár alatt megnyargalózék, egy puskást vágtak le, három embert fosztottak meg, négy lovat, tizennégy ökröt hajtottak el az mezőrűl. Eodem vágták le Nagy Andrást is az fejérdi völgyben tizenötöd magával.

5 (Junii) helyben voltunk Szamosujvárat.

6 Junii délután haza jöttünk az öcsémmel mind cselédestűl. Eodem vacsora után Hegedűs András lármát csinála köztünk, s azon éjjel az erdőre futottunk.

7 (Junii) jöttünk vissza délre, meghallván hogy hazugság.

— — — — —

14 Junii öltöztem ki az feketéből.[1])

— — — — —

24 (Junii) holt meg az szegény húgom, ifju Kökényesdiné, Stépán Annók.

— — — — —

29 Junii volt nagy szélvész szerteszéllyel az országban, az mely sok károkat tött, kőkapukat, házaknak fedelit ledöntött és egyéb károkat sokat tött.

— — — — —

1 Julii jött hozzám Méhesre az úr Nemes János uram mind néném asszonynyal ő kegyelmével együtt. Eodem mentek el ebéd után, mivel siettek Apahidához.

2 (Julii) mentem Apahidához. Eodem érkezett urunk is oda estve.

[1]) Fekete köntöséből, melylyel első felesége halálát gyászolta.

Digitized by Google

3 (Julii) az úrral Nemes János urammal délután Kolozsvárra mentünk.

4 Julii volt temetése az úrnak Kornis Gáspár uramnak ő nagyságának Kolozsvárrúl; az monostori pápista templomban vittük temetni, én fogtam az egyik az koporsóját. Eodem visszajöttünk az úrral Nemes János urammal az táborra.

5, 6, 7. Mind Apahidánál voltunk.

8 (Julii) indult meg délután kifelé urunk ő nagysága; szállott újfalvi rétre.[1])

9 (Julii) szállottunk az almási rétre.

10 (Julii) szállottunk Karikához.

11 (Julii) helyben naplott ő nagysága táborral együtt.

12. Czigányihoz szállottunk.

13 Julii. Rhédei Ferencz uram, Lugosi Ferencz és ifju Toldalagi János uramékkal visszafelé fordultunk, az tábor penig az nap Hídvéghez szállott.

14 (Julii) érkeztem haza.

— — — — —

24. Fiadfalvára indultam néném asszonyhoz Nemes Jánosné asszonyomhoz, egyszersmind az mátkámhoz is, mivel még egyszer is nem voltam.

25 (Julii) érkeztem Fiadfalvára.

— — — — —

30. Az csíki havasban feredni indult néném asszony Bethlen Jánosné asszonyommal, de én ott maradtam. Eodem az úr is haza érkezett udvartúl.

31 Julii az úr is az csíki havasban indult feredni, de én az nap is ott maradtam, mivel az húgomék el nem bocsátottak.

1 Augusti indultam el délután Fiadfalváról.

2 (Augusti) érkeztem haza Méhesre.

— — — — —

17 (Augusti) az öcsém Vass János jegyzette el jövendőbeli házastársúl néhai Sárpataki István uram hajadon leányát, Sárpataki . . . . . .[2]) Sárpatakon.

18 Augusti volt kézfogások (és) hitlések ugyan Sárpatakon. Toldalagi János és András uramék voltak ott.

— — — — —

[1]) Apafi 1683-iki táborozásáról olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 10—14. ll.

[2]) A leány keresztnevének üres hely van hagyva. Naplónk későbbi adataiból úgy tetszik, hogy e házasság dolga csak az eljegyzésnél maradt, minthogy Vass János a következő évi apr. 7-én meghalt; jegyese valószínüleg ugyanazon Sárpataki leány volt, a kit azután 1685. jul. 24-én Vass János testvéröcscse, ifj. Vass György vőn feleségül.

Digitized by Google

11 (Octobris) fogattam az szürethez itt Czegében.

— — — — —

9 Novembris lött Hídvégen lakodalmunk; volt násznagyom Dániel Mihály uram, vőfély az öcsém Vass János, nyoszolyóasszony Dánielné asszonyom, nyoszolyóleány az leánya Dániel Jutka. Jövel azért én édes Jézusom, áldj meg minket, és az mi öszvekelésünket tedd szerencsésebbé mint annakelőtte tötted vala, az te nevednek dícsíretire. Amen!

10 Novembris még az vendégek mind ott voltak.

11. Ez nap is mind ott voltak.

12 (Novembris) mentek el, de engemet az úr el nem bocsátott, az öcsém penig Brassóban ment.

13 (Novembris) ott voltam.

14 (Novembris) jött vissza az öcsém Brassóból.

15 (Novembris) indultunk meg Hídvégrül.

— — — — —

23 (Novembris) jöttünk haza Czegében.

— — — — —

7 (Decembris) szivárvány volt estve felé az égen.

— — — — —

10 (Decembris) nagy szivárvány volt ismét estve felé az égen.

11 (Decembris) halászni mentem az Hódos tóra; estve az mint haza jöttem volna az tó szélin az jegen két lóval szánnal, az jég elromlék alattunk, mind az két ló belé hala, az kocsis is csak alig jöhete ki az ravasz híd aránt innet Czege felől egy kevéssel osztán belőle.

— — — — —

14 (Decembris) volt az vécsi Kemény János uram lakodalma, vötte el Apafi Miklósné asszonyomat.

15 (Decembris) volt az bátyám Bánfi Pál uram kézfogása, vötte el az húgomat Teleki Kató asszonyt.[1])

— — — — —

31 Decembris megborotválkoztam valami nagy igygyel bajjal.

Ez esztendőben ment urunk ő nagysága az hatalmas nemzet parancsolatjábúl Bécs alá, honnét az török nagy szégyenvallással fordult vissza. 8 Julii indult volt meg ő nagysága Apahidától, 6 Novembris érkezett vissza ő nagysága Dévához.

Ez esztendőben 29 Junii szerteszéllyel az országban nagy szél volt, az mely házakat s annak fedelit lerontott,

[1]) Teleki Mihály leányát.

Digitized by Google

kőmunkákat is dűtött el, egyéb sok erős munkákat kit eldűtött, kit elrontott.

Ez esztendőben ment által az tatár is országunkon, sok károkat tévén; 25 Maji jött bé országunkba az Ojtozon, Brassó felé jött, onnét Fogaras felé, onnét Szeben felé, onnét Szász-Sebes felé, onnét felfordúl Fejérvár felé, onnét Enyed felé, onnét Kocsárd felé, Gerend felé, onnét Torda felé, onnét Kolozsvár felé; Kolozsvárt ált ment el 6 Junii reggel.[1])

Óh mennynek és földnek dicsőséges szent teremtő istene Jehova, szent seregeknek ura, mi kegyelmes édes atyánk istenünk, elégeld meg már az te maroknyi Erdélyben nyomorgó magyar Izraelednek ennyi időktűl fogván való sok nyomoruságát, háboruságát, az hatalmas nemzettől való nagy sanyargattatását, háborgattatását; szánd meg az te néped eleiben te magad felkent királyodat, az te Dávidodat, könyörülj ő rajta és cselekedjél irgalmasságot és kegyelmességet ő véle, vedd el ő róla és az ő házárúl az nyomoruságokat, szenyvedéseket és nagy búsulásokat, gondokat, fáradságokat és az nagy kereszteket és több ehez hasonlókat, melyeket az elmult esztendőkben mintegy árvíz módjára bocsátottál ő reá, és már ez új esztendőben vígasztald meg őtet és az ő házát és ő véle egyetemben ez szegény maroknyi hazát; oltalmazd meg, kérünk téged mi kegyelmes atyánk, országunkat éhségtűl, hadtúl, ellenségnek országunkban való hirtelen beütésétűl és az döghaláltúl; engedd meg óh mi kegyelmes édes atyánk istenünk, hogy mi már hadd nyughassunk jó békességben, csendességben az mi földünkön, határinkban és hajlékun(k)ban, hogy így lévén, osztán örömmel és víg kedvvel dícsírhessük és felmagasztalhassuk te szent felségedet, szent fiaddal és szent lelkeddel egyetemben. Amen!

Jövel én istenem ez új esztendőben, légy én velem is, elfordítván az te látogatásidat, melyekkel az elmult esztendőkben látogattál volt, könyörülj én rajtam, az te irgalmasságod szerint cselekedjél én velem is, és ez új esztendőben áldj meg az te jóvoltodból: te tudod Uram az én szükségimet jobban, hogynem mint én, azért úgy cselekedjék te szent felséged én velem ez új esztendőben is, az mint te szent felségednek tetszik. Amen!

---

[1]) V. ö. *Bethlen Miklós* Önéletírása I. 537. l.

Digitized by Google

Anno 1684.

— — — — —

15 (Februarii) jó reggel Bonczidára mentem az székre. Eodem vármegye assessorának eskűttettek.

16 (Februarii) jöttem haza Bonczidárúl.

— — — — —

6 (Martii) indultam az gyűlésre Fogarasban.[1])

— — — — —

11 (Martii) érkeztem bé Fogarasban.

12 Martii reggel az úr Nemes János uram szállására mentem, s ő kegyelme meg sem engedte hogy másutt legyek szálláson.

13 (Martii) jött egy török követ az fővezértűl, de semmi oly rosz követséggel nem jött.

14, 15, 16, 17, 18. Öszvegyülvén az ország, hol egy keveset végezett, hol penig semmit sem.

19. 20, 21, 22. Hasonlóképen.

23 (Martii) érkezett az tömösvári basának követje urunk látogatására.

24 (Martii) hozták bé Görgényből Barcsai Mihály uramot fogva.[2])

25 Martii indultam meg Fogarasbúl tíz órakor; háltam Apo(l)don. Eodem holt meg Kolozsvárat Rhédei Ferencz uram. Háltam Czikmántoron.

26. Haza érkeztem Méhesre.

27. Méhesen voltam, az feleségem is oda jött.

28. Méhesrűl Czegében jöttem.

29 (Martii) hozták meg az öcsémet Vass Jánost Sárpatakrúl igen betegen.

— — — — —

6 Aprilis. Szegény öcsém igen megnehezedett mint egy óráig, de ismét jobban kezdett lenni.

7 Aprilis. Igen megnehezedvén szegény öcsém Vass János uram, úgy annyira, hogy délben elállott az szava, estve nyolcz s kilencz óra között meghala.

8, 9, 10. Teste koporsó nélkül volt.

11 (Aprilis) tétettem koporsóban.

---

[1]) Ezen fogarasi gyűlésről, mely martius 8-ra hivatott össze, olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 18—21. ll.

[2]) Barcsai Mihály tanácsurat, kit azzal vádoltak, hogy az 1682-iki hadjárat alatt Tökölyivel értett egyet, Apafi még 1683 elején fogatta volt el s vitette Görgény várába. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 5 és 95. l. Az ellene való tanuvallatásokat olv. u. o. 198 és 282. l.

Digitized by Google

— — — — —

24 Maji mentem az úr Bánfi György uram ő nagysága eleiben, hogy ő nagyságával együtt menjek Kercsesorára; hálni mentem Kocsárdra.

— — — — —

29 (Maji) estvére mentünk Kercsesorára; ebéden Porumbákon urunk asztalánál voltunk.

30 Maji volt az Kendefi János uram lakodalma.

31. Lakadalom közben volt fegyveres táncz, zsidó tánez, oláh tánez; estve tüzes szerszámok hányattak.

1 Junii az vőlegény elment az ő násznépével, de az úr vendégi mind ott maradtak s nagyobb vendégség volt mint annakelőtte.

2 (Junii) urunk ő nagysága is oda jött s volt nagy ital, de az nap visszament Porumbákra ő nagysága.

3 Junii mentünk Bánfi György urammal ő nagyságával Porumbákra.

— — — — —

6 (Junii) ebédre haza jöttem Méhesre.

— — — — —

14 (Junii) kezdettem az Decretumot olvasni, hogy általolvassam. Jövel azért én Jézusom, engedd meg, hogy hadd tanulhassak belőle az te neved dicsőségére és ezen az világon vitézkedő anyaszentegyházadnak épületire, hazámnak és fejedelmemnek, uraimnak és jóakaróimnak szolgálatjokra, magamnak külső-belsőképen való hasznomra; jövel mégis uram Jézus, segélj és hallgass meg. Amen!

— — — — —

26 Junii itt méhesi határon oly nagy hóharmat volt, hogy Tamásnak és Apród Jánosnak az csizmájok öszvefagyott volt az mezőn az lovaknál, si credere fas est.

27 Junii az Vinczi uram fia lakodalmára Madarasra mentem mind feleségemmel együtt.

28 Junii jöttem haza Méhesre.

— — — — —

1 Julii indultam meg sóg(or) urammal együtt Kolozsvárrá az Rhédei Ferencz uram temetésére.

2 Julii volt Kolozsvárat az Rhédei Ferencz uram temetése; temették az farkas-utczai templomban; se zászló, se czímerek nem voltak.

3 Julii ebéd után jöttem ki Kolozsvárrúl, éjczaka érkeztem haza.

— — — — —

Digitized by Google

12 Julii eclipsis lött az napban; ma két esztendeje rajtam is nagy eclipsis esett az én napomnak fényében is.[1])

— — — — —

15 (Julii) fogatta meg urunk ő nagysága Kovács Istvánnét [2]) Sólyomkűn.

16 Julii itt vitték el Görgény felé fogságra.

— — — — —

29 (Julii) délután igen igen megverte az német császár armádája az török császár szerdárját csak Budához közel.[3])

— — — — —

20 (Augusti) indultam sógorékkal, Nemes János, Vitéz Ferencz, Koncz Gábor uramékkal, ebéd után Radnótra országgyűlésére.

21 Augusti állott bé.[4])

22 (Augusti) elbomlott, mivel ifju urunknak ő nagyságának az portárúl botot zászlót hozván, kivel is útban vagynak, az gyűlést Fejérvárra 16 Septembrisre halasztotta urunk ő nagysága.[5]) Eodem haza jöttem.

— — — — —

5 Septembris mentünk Sófalvára. Eodem volt meg az Ollai uram lakodalma; vötte Gávai Miklósné asszonyomat.

6 (Septembris) jöttünk el onnét. Eodem én haza jöttem.

— — — — —

14 (Septembris) ebéd után indultam Fejérvárra; háltam az toháti szénafűben.

15 (Septembris) egyeztem meg Bánfi György urammal ő nagyságával Miriszlónál; hálni mentünk Szentkirályra, bátyámhoz Bánfi Pál uramhoz.

16 Septembris ebéd után mentünk bé Fejérvárra.

17 Septembris urunk ő nagysága ifju urunkkal együtt béjött az fejérvári templomban; az urunk széki mellett balkéz felől egy kevéssé hátrább volt az ifju urunk ő nagysága széki.

18 Septembris adta meg ifju urunknak az kapucsi basa az török császártúl ifju urunknak küldetett botot, zászlót,

---

[1]) 1682. jul. 12-én tette koporsóba első feleségét.

[2]) Valószínüleg ez is azon boszorkánysággal és a fejedelemasszony megrontásával vádolt asszonyok közül való volt, kiknek perét a következő év elején tartott fogarasi gyűlésen tárgyalták. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 28. l.

[3]) A napra nézve alighanem téved a naplóíró, mert azon nevezetesebb vereség, mit ez időtájt Musztafa szerdár Szentendrénél a lotharingiai herczegtől szenvedett, julius 10-én történt.

[4]) T. i. az országgyűlése, melyet a fejedelem Radnótra aug. 19-re hirdetett. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 24. l.

[5]) Apafi már régen várta s többrendbeli követei által ismételve sürgette a portánál fiának az erdélyi fejedelemségben való megerősítését.

Digitized by Google

kardot, süveget tollastól és egy szerszámos török lovat, melynek megadása és praesentálása micsoda pompával és renddel volt, azokért az kik jelen nem voltak, leírom, kiket én láttam, hallottam, és kikben magam is voltam:

Először, hétfűn kilencz óra tájban az ország házában az nemes ország bégyült; itt az országon kell érteni az urakat, tábla fiait és regalistákat; bégyülvén, az urakat ő nagyságokat, ő kegyelmeket, az ország urunkhoz ő nagyságához béküldik, hogy ifju urunkat ő nagyságát adja ki ő nagysága; mely ország kívánságának urunk ő nagysága annuálván, ifju urunkat ő nagysága kiadja és kibocsátja, és az urak ifju urunkat az ország házában az ország közzé béhozzák; ott az praesidens ifju urunkat köszöntvén s megáldván, először az praesidens kiáltja: vivat princeps! azután az egész ország, mely vívát-kiáltás háromszor lött, és így végben menvén, ifju urunk, az urak előtte menvén, házában bément, az ország is elbomlott.

Második rendben, tíz óra tájban urunk ő nagysága ifju urunkkal s az országgal együtt az templomban ment, ki ki fegyveresen és kinek kinek lovát az templom előtt készen tartván, hogy az cultus elvégeződvén, mingyárt indulhasson; holott Nagyari uram, urunk ő nagysága udvari papja igen igen szép áhitatos, akkori üdőhöz illendő s alkalmas könyörgést tött, elénekeltetvén először az hetvenötödik zsoltárbúl egynehány verseket.

Harmadik rendben, elvégezvén az isteni szolgálatot, ifju urunk az urunk és asszonyunk ő nagyságok házában ő nagyságoktúl elbúcsuzván, hintóban ült, Haller Pál ő nagysága az első ülésben ülvén, az ablakban Keszei uram, ifju urunk inassa; hat almás kék festett farkú lovak, kik az ifju urunk hintaját vonták. Az menésben penig ilyen rend observáltatott: Legelől az mezei hadak mentek, ki ki az ő rendek szerint; azután az karabélyosok, az karabélyosok után három az ifjak közűl párduczbőrösön, az ifjak után az három fegyver-derekasok, kik az három lobogókat vitték; az lobogók után az urunk ő nagysága vezetéki, kiket mind egy egy lovász vezetett gyalog; az vezetékek után az lovászmester, lovászmester után az ifjak közűl négy párduczbőrösön; az ifjak után trombitások, török síposok s dobos; azok után öt regalista, azok után az ország zászlója; jobbkéz felől az urunk ő nagysága török zászlója és egy udvari zászló, balkéz felől két udvari zászló; az török zászlót penig fogta Keresztesi Sámuel uram, az ország zászlóját Apor István uram, míg az várbúl kijöttek és mikor az helyre mentek, ismét mikor az várban viszont bémentek; egyébkor penig Szeghalmi és Oklocsányi uramék fogták; az

Digitized by Google

udvari zászlókat penig az ifjak közűl hárman fogták; az zászlók után penig az regalisták mentek, az regalisták után az főrendeknek elei közűl egynehányan, azok után az tanácsurak, az urak után az ifju urunk ő nagysága hintaja; az hintó mellett az ifju urunk paripáját vitték Torma Kristóf és Nápolyi Péter uramék gyalog; az hintó után urunk ő nagysága kornyétája az ifjakkal együtt, az ifjak után az udvari dragonyok; az több hadak penig, úgymint az vármegyék és székelységek, az determinált helynél az váradjai hídon innet az portustól fogva Fejérvár felé két sorral, ki ki az ő rendi szerint, mind rendelt seregben állottak, az maros-székieken kivűl, mivel azok az törököt kísérték ki Váradjárúl; volt penig fegyverfogható ember, az mint ítílhettük, ad minus tizenegy vagy tizenkét ezer ember.

Negyedik rendben, úgy lévén az úton való menetelnek rendi, melyet ki (ki) böcsületit szeretvén serio observált, ifju urunk ő nagysága az elrendelt helyre érkezik, holott ő nagysága, az urak, az főrendek közűl is felesen de nem mind, és az urunk ifjai leszállanak és azon alkalmatosságra és pompára készíttetett sátorban ifju urunkat békésérik, mely sátor egy igen szép öreg dívány-szőnyeggel be volt vonva, melyre két bársony vánkost tevén, ifju urunk leül, mivel az hideg ifju urunkat mindennap vesztegette, sőt még akkor is reá akart jőni, csakhogy mint olyan magnanimus gyermek, látván olyan alkalmatosságot, erőt vett az hidegen.

Ötödik rendben, hírré adván Gyerőfi György uram az kapucsinak, hogy ifju urunk ő nagysága már elérkezett, mingyárt ő is megindúl; jövetele ilyen formán: urunk ő nagysága hintót küldvén utána, hintóban ül, Gyerőfi uram az első ülésben, az egyik ablakban Nagy István uram, a másikban egy csauszsza; az ifju urunknak hozott lovat hozza egy török gyalog az hintó előtt, két vagy három török utána, mivel nem is voltak igen sokan, talám csak kilenczen; az hintó mellett gyalog az tollat tokban hozza egy török; az hintó után az zászlót, kit ifju urunknak hoz, hozza egy török lován, két vagy három török lévén mellette és az török commissariussi; azok után az maros-székiek kísérték távulyacskán. Méltó leírni, midőn szintén az hídról az török, ki az ifju urunk lovát hozta volna, az hídról leérkezett volna, az ló felágaskodik az töröknek az fejére, és az kontyát az fejérűl levervén, fejét is bérontja, hogy ugyan erőssen csorog az vére, mely miá meg nem tarthatta, hanem más egy lovas töröknek kellett kezibűl elvenni és elővinni.

Hatodik rendben, már szintén az helyhez közelgetvén az kapucsi, ifju urunk ő nagysága az sátorból kijő és más ugyan

Digitized by Google

azon alkalmatosságra készíttetett helyre mégyen, mely is egy öreg dívány-szőnyeggel be volt vonva, mivel az sátor az végre volt készítve, hogy ha eső lészen, az sátor alatt légyen azon ceremonia és pompa.

Hetedik rendben, az kapucsi elérkezvén, leszáll, mindenfelé harsogván dob, trombita és török síp, és előmégyen, ifju urunk csak veszteg állván, az tanácsi rend is jobbfelől, balfelől az főrendek is veszteg állván; megszűnvén az muzsikáknak szólások, ifju urunkkal az kapucsi kezet fog és az ő szokások szerint meg is öleli és császár nevivel ifju urunkat köszönti; elvégezvén köszönetit, császártúl hozott kardot ifjú urunk oldalára köti, az botot is ifju urunk keziben adja, kit ifju urunk keziből fog Kemény János uram ő nagysága; az süveget tollastúl fejiben teszi, kit is fog Mikes Mihály uram; az zászlót is keziben adja, kit is ifju urunk keziből fog Székely László uram, ismét adván Székely László uram Kálnoki Farkas uramnak; az lovat is felmutatja, melyet fog Sebesi Jób uram, az mely volt igen szép almás kék török ló szerszámoson. Ezeket elvégezvén, jel adatik; az várban az lövő szerszámokat mind kilövik; az jel penig egy fehér zászlónak az felemelése volt; az ágyuk penig voltak az kender-bástyán, az szentgyörgyi kapu előtt és az oláh templomon mind apróstúl tizennyolcz.

Nyolczadik rendben, ifju urunk maga hintajában ül jobbfelől, balfelől az kapucsi, az első ülésben Haller Pál ő nagysága, ifju urunk felől való ablakban ifju urunk inassa Keszei uram, és így befelé indulnak, mely indulásnak és bémenetelnek is rendi mint volt, ím azt is leírom: Legelől ment az székelység, ki ki az ő rendi szerint, az mint másszor is szoktak menni, melyet leírni nem szükség, az maros-székieken kivűl; annakutána az vármegyék az ő rendek szerint, Kolos, Doboka és belső Szolnakon kivűl, mivel azok nem voltak ott, hanem az Szamos mellett táboroztak; az vármegyék után az úr Teleki uram vezetéki, kik párducz, tigris és oroszlánybőrösök, előttök vivén két lobogót párduczbőrösön; az vezetékek után Vay Mihály uram, Vay uram után az úr udvari zászlója az udvari cselédekkel együtt, kik párducz, tigris és farkasbőrösök voltak; azok után az kővári nemesek mind tarka lobogósok, kik között tizenhat mind pánczélosok voltak; voltak két renddel; azok után maga kővári puskási mind zöldben, azok után az kolozsvári lovas németek, azok után az mezei had, és így mind az többi is az mint az kijövetelkor volt, ezen kivűl, hogy az botot, süveget tollastól és az zászlót az urak után mingyárt az ifju urunk hintaja előtt vitték, és az lovat az ő nagysága hintaja mellett; az maros-székiek legutól jártak; és midőn az

Digitized by Google

ifju urunk hintaja szintén az kerti szőllők alatt volna, másodszor az lövő szerszámokat akkor lövik ki, harmadszor penig mikor ifju urunk hintaja az várban béjött; az seregek penig az várban mind rendelt seregben állottak, és az urunk ő nagysága gyalog németi, szeményi [1]) és magyar gyalogi, székelységről és városokrúl való gyalogok, kik egyéb dologra nem kívántattak, mind az belső várban két truppban állottak, mind addig, míg ifju urunk egész az belső várban bément, és viszont míg az török urunkkal ő nagyságával szemben lött és urunktól lejővén szállására ment.

Kilenczedik rendben, ifju urunk ő nagysága beérkezvén leszáll, és az kapucsival, urakkal és főrendekkel együtt urunkhoz ő nagyságához bémegyen; ott az kapucsi urunkat ő nagyságát császár nevével köszönti, császártól urunknak hozott levelet és az ifju urunk ő nagysága confirmatióját megadja, annakutána urunkat ő nagyságát és ifju urunkat mind az tizenkét tanácscsal együtt megkaftányozza, és egy kevesset urunkkal ő nagyságával beszélgetvén, szállására lemégyen, kit is az főrendek, ha nem mind is, de jobbrészént lekísírtek üdvezült Kornis Gáspár uram ő nagysága házához, mivel szállása ott volt; az hadak is rendelt seregekből kibomólván, haza bocsáttatnak.

19 Septembris vendégli meg urunk ő nagysága az kapucsit az bogályos [2]) házon kivűl való palotában, mely palota volt bévonva igen szép királyi bagariára nyomtatott velenczei aranyos kárpittal; az asztalnál jobbkéz felől az fő helyen urunk ő nagysága ült, balkéz felől mingyárt urunk mellett az kapucsi, jobbkéz felől fordulólag ifju urunk ő nagysága, annakutána az urak és főrendek közül inkább mind szakállasok és egy csausza az kapucsinak, ki ugyan papja is volt; voltak négy asztalra; az lövő szerszámokkal penig gyakran lőttek, kiket az kis ajtó eleiben vontak; de az kapucsi semmit egyebet nem ivutt serbetnél és víznél.

20 Septembris vendégli meg urunk ő nagysága az egész országot az nagy palotában; az asztalok két sorral voltak rakva; az ágyukkal kik az kis ajtó előtt volt(ak), és az német gyalogok igen igen gyakran lőttek, úgy annyira, hogy az lövést siettetvén az pattantyús és vásárhelyi szabólegénynyel tisztíttatván az egyik álgyut, az sietség miá nem igen jól tisztította meg, s midőn ímmár fojtotta volna az szabólegény, elsül az

---

[1]) A szeményekről olv. Thallóczy Lajos közleményét *Századok* 1892. 449. l.

[2]) Így: helyesebben *bokályos* vagy *bokálos*. Bokályos ház: ebédlő ház. V. ö. Nyelvt. Szótár I. 265 és 1365.

Digitized by Google

álgyu és az szabólegényt szemben lövi, mindenét öszverontván, s azon éjjel meghal; más kettőt is sértett meg, de nem halálosan.

21 Septembris indultam meg Fejérvárrúl Nádas felé az úrral Nemes János urammal; hálni mentünk Hosszuaszóra.

— — — — —

2 (Octobris) haza jöttem Czegében.

3 Octobris kezdettettem itt Czegében az szürethez.

4, 5 (Octobris) végezték el.

— — — — —

15 Octobris temették el az szegény öcsémet Vass Jánost.[1])

— — — — —

16 (Decembris) indultam Fiadfalvára, az úr ő kegyelme[2]) betegségét hallván; hálni jöttem Méhesre.

— — — — —

20 (Decembris) érkeztünk feleségemmel együtt Fiadfalvára estvére.

21, 22, 23. Mind ott voltunk.

24, 25, 26, 27. Az szent innepeken mind ott voltunk.

28 (Decembris) nagy véletlen szerencse esett feleségemen.

29, 30, 31. Az feleségem rosszúl lévén, mind ott kellett lennünk.

Ez esztendőben, úgymint 1684-ben, 18 Septembris, az török császár ultro, senki nem sollicitálván, küldte meg ifju urunknak, ifjabbik Apafi Mihály urunknak ő nagyságának az botot, zászlót és egyéb hozzá való accidentiákat, melyet fellyebb való írásomban az ő rendiben bővebben megírtam, hogy azon ceremonia és pompa mint és micsoda alkalmatossággal volt.

Ez esztendőben végeztem el az méhesi magam házaimnak mindennemű munkáját.

Ez esztendőnek első résziben, úgymint az télben, az széna és szalma igen igen szűk és drága volt, úgy annyira, hogy egy egy öl szénát folyvást vettek tíz tíz forintokon. Hó igen igen nagy volt.

Ez esztendőnek második részében, úgymint az tavaszon, rettenetes sok cserebogár volt, úgy annyira, hogy sok helyeken erdőket és szőllőket ettek meg.

Ez esztendőben az búzának igen szűk termése volt, úgy annyira, hogy ha isten nem könyörűl rajtunk, az szegénység éhelhalóvá leszen.

---

[1]) Meghalt aprilis 7-én; l. föntebb.

[2]) Nemes János.

Digitized by Google

Ez esztendőnek utolsó része, úgymint az ősz, igen jól viselte magát, mivel az szegénység csaknem mind karácsonig szánthatott vethetett, az vetések mindenütt szépen megzöldültek, bokrosodtak, még az kiket késön vetettek is.

Ez esztendőben, imádtassék istennek szent neve érette, táborozással, hazájábúl való kimenetellel nem terbeltetett ez az szegény haza, kiért, óh örökkévaló nagyhatalmú szent isten, ki miképen hatalmasan teremtetted az mennyet, földet és azokban levő minden állatokat, akképen bölcsen igazgatod az időknek folyásit és az esztendőknek forgásit, hálákat adok felségednek mint jó gondviselő atyánknak, hogy minket, szegény érdemetlen bűnös fiaidat, ez szegény hazában megnyomorodott szegény magyar Izraeledet, az elmult esztendőnek minden részeiben minden elviselhetetlen károktúl és nyomoruságoktúl, ellenségnek országunkban való hirtelen beütésétűl s annak rablásátúl, éhségtűl, döghaláltúl, országunkból országostúl való kimeneteltűl és idegeny országban való táborozástúl nagy kegyelmesen megőriztél, oltalmaztál, és az te királyodnak az Dávidnak házát is mindennemű szomoruságtúl és változástúl megoltalmaztad, sőt Uram, örömmel és vígassággal látogattad és áldottad, mivel az ő egyetlen egyét, az ő Salamonját, az ő szeme láttára az ő királyi székiben ültetted,[1]) kit is, óh szent isten, az te templomodban az oltár előtt tenéked felmutatott, hogy legyen te felkent és választott királyod; kinek Uram, mind az ő édes atyjával együtt adj matuzsálemi üdőket, salamoni bölcsességet, és miképen cselekedtél régenten az te népeddel az Mojzses és Józsue által, akképen cselekedjél ez te Dávidod és Salamonod által ez maroknyi magyar Izraeleddel; tarts(d) meg Uram ez mi országunkban, városinkban, falvainkban ecclesiádat és abban az te szent ígédnek praedicáltatását és az sacramentumoknak kiszolgáltatását; adj Uram minekünk jó lelkiismeretű tisztet viselőket és magistratusokat az te népednek igazgatására; őrizd meg Uram országunkat ez új esztendőben is ellenségnek beütésétűl és minden pártütő támadásoktúl, ehségtűl és döghaláltúl; áldd meg Uram országunkat békességgel, mezeinket, hegyeinket bővséges terméssel; az mi ellenségeinket tanácsokban bolondíts(d) meg, szívekben rettents(d) meg, végezésekben gátold meg; adj minekünk penig Uram békességben való megmaradást, hadd szolgálhassuk felségedet lélekben és igazságban. Amen!

---

[1]) L. föntebb az ifju Apafi beiktatását a fejedelemségbe.

Digitized by Google

Jövel én édes istenem, légy én velem is ez új esztendőben, azon irgalmasságodat és kegyelmességedet ennekutána is közöljed én velem, az kiket eddig én velem szent fiadért közlöttél; oltalmazz engemet én istenem minden bűneimért méltán reám következhető veszedelmektűl, az én gonoszakaróimnak gonosz szándékoktúl és az hatalmasnak az ő mérges kezétűl és sanyargattatásátúl; adj énnekem én istenem az én rendem és hivatalom szerint való tisztességes életet, ételt, italt, ruházatot, gazdagságot, és az én házamban, hajlékimban csendes békességes lakást mind szerelmesemmel és házam népivel együtt; te tudod Uram jobban, hogynem mint én kérni tudnám, az én szükségimet, azért óh én istenem, tölts bé, ne engedj szükségre és fogyatkozásra jutnom; az kikkel penig, óh én istenem, az te ingyen való jóvoltodból megáldottál, azokat én nálam maraszd meg, és szaporítván szaporítsad, hogy így felségedet örömmel életemnek napjaiban dícsírhessem. Amen!

Anno 1685.

— — — — —

6 (Januarii) haza jöttem estvére Czegében.

— — — — —

12 (Januarii) virradóra az paplan meggyúlt rajtam.

— — — — —

16 Januarii reggel nyolcz óra tájban gyúlt ki az kéményem, csak alig hogy az házam is meg nem gyúla.

— — — — —

5 Februarii Bonczidára mentem feleségemmel együtt sógor uramhoz Bánfi Farkas uramhoz.

6 Februarii instellálták Bánfi Farkas uramot Doboka vármegyei főispánnak.

— — — — —

8 (Februarii) haza jöttem Czegében.

— — — — —

23 (Februarii) mentünk bé Fogarasban.[1])

24 (Februarii) állott bé az gyűlés.

25. Fogarasban voltam.

26, 27, 28. Csak az üdőt tőtöttük.

1 Martii hasonlóképen.

2 Martii virradóra holt meg Vayné asszonyom Sorostélyon.

— — — — —

[1]) Az országgyűlésére, melyet Apafi febr. 22-re hirdetett. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 27. l.

Digitized by Google

20 (Martii) ebédre Czegében jöttem.

— — — — —

30. Kaposi uram volt nálam.

31 (Martii) ment el ebéd után, meg is hever(t) az sárban.

1 Aprilis volt nálam Ujvári uram.

2, 3, 4, 5 (Aprilis) kezdett az hó indulni.

6 (Aprilis) jöttem Czegéből Méhesre; még akkor mindenütt elég hó volt.

7, 8. Itthon voltam.

9 Aprilis mentem ki az kőhányókhoz, egyszersmind az búzát látni is, de még rólok nem ment jól az hó el.

— — — — —

22 (Aprilis) husvét napján esett nagy paptúl való megjátszodtatás rajtam.

— — — — —

28 (Aprilis) indultam az öreg Csákiné[1]) temetésére; hálni mentem Szentiványra.

— — — — —

1 Maji temették el is Mikházán az klastromban.

— — — — —

4 (Maji) ebéd után haza jöttem.[2])

— — — — —

8 (Maji) estve felé igen igen nagy jégeső lött hóval elegy, de semmi kárt nem tött.

9. Mind cselédestűl haza jöttem Czegében.

— — — — —

3 (Junii) mentem az táborra az dobokai rétre.

4. Vitéz Ferencz urammal visszajöttünk Somborra.

5 Junii jegyzette el Vitéz Ferencz uram az Nádudvari István uram leányát Somboron, Nádudvari Klárát. Eodem haza jöttem.

— — — — —

20 (Junii) indultam az úrral Teleki urammal Nádasra, az asszony Bánfi Dienesné ő nagysága testeért; hálni mentünk Vásárhelyre.

21 (Junii) estvére mentünk Nádasra.

22 (Junii) indultunk meg az testtel reggel, elsőben praedicatio, oratio lévén. Estvére mentünk Vásárhelyre.

23 (Junii) estvére mentünk Örményesre s ott letöttük, praedicatio lévén. Vacsora után Szentpéterre általmentünk.

---

[1]) Csáki Istvánné, Mindszenti Krisztina.

[2]) T. i. Méhesre

Digitized by Google

24 (Junii) lött az Vayné asszonyom temetése[1]) az kis leánykájával együtt, mivel 20 Junii holt meg.[2])

25 Junii mentünk ismét Örményesre, hogy az asszony testét Kolozsvár felé megindítsuk. Eodem praedicatio és oratio lévén, reggel megindítottuk; háltunk Kályánban.

26 Junii lött az asszony Bánfi Dienesné ő nagysága temetése Kolozsvárat az farkas-utczai templomban.

27 Junii lött az kamarási Kemény János uram ő kegyelme temetése Kolozsvárat az piaczi nagy templomban.

28 (Junii) jöttem haza Kolozsvárrúl.

— — — — —

10 Julii mentünk Sófalvára. Eodem volt az Vitéz Ferencz uram lakodalma Sófalván; voltam násznagyja, feleségem nyoszolyóasszonya, Béldi Dávid uram vőfélye.

11 (Julii) jöttünk vissza ebéd után Ősben.

12. Ott voltunk mindnyájan.

13 Julii jöttem haza Ősbűl.

— — — — —

24 Julii volt az öcsém Vass György lakodalma Sárpatakon, de én ott nem voltam, mivel menyegzői köntösöm nem volt; násznépe volt Keresztúri István, Ujvári Miklós, Rácz János és Horvát Márton uramék.

— — — — —

23 (Octobris) indultam az gyűlésben Fejérvárra; jöttem hálni Méhesre.

24 (Octobris) indultam Méhesrűl, hálni jöttem Orbóra, de virradtig béjöttem Fejérvárra.

25 Octobris állott bé az gyűlés.[3])

26 (Octobris) volt rút disturbium az ország között; az úr Teleki uram, Daczó János uramon rút dolgot tőte el.

27. Az ország házában reggel bégyülvén, az egész országot megesküték, hogy az dolgot ki nem mondja senkinek egy is közülünk, mivel az német császártúl jött egy követ, pater Dund *(így)*[4]) ily kívánsággal meg fenyegetőzéssel, hogy az töröktűl mingyárt elpártoljunk és az némethez holdoljunk, az adót az portára bé ne küldjük, tizenötezer embernek az télen élést adjunk; de az ország között ezeket nem mondták meg,

---

[1]) Meghalt martius 2-án; l. föntebb.

[2]) T. i. a kis leány.

[3]) Ezen gyűlésről, melyet a fejedelem oct. 24-re hívott össze, olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 37—40. ll.

[4]) Dunod Antidius jesuita, ki már ez év elejétől fogva tartózkodott Erdélyben és alkudozott titkon Telekivel Erdély meghódolásán. V. ö. *Szilágyi S.* Erdélyország Tört. II. 350 s köv. ll. — *Alvinczi Péter* Okmt. I. kötet.

Digitized by Google

hanem csak hogy azt kívánja, hogy az töröktűl elpártoljunk és ő hozzá holdoljunk, melyről voxot is kívántak, hogy írjunk.

28 Octobris vittük bé az voxokat, melyről való voxom ím ez volt:

Megvallom, rettent engemet ez dolognak terhes volta, miképen tegyem le nagyságtok kegyelmetek személye eleiben az én együgyű erről való voxomat, holott az dolog nagy s nagy elmét is kíván; de mivel közönséges végezés, hogy ki ki jó lelkiisméreti szerint ez nagy dologrúl voxoljon, egyébaránt is penig szegény hazánkhoz való kötelességünk és szeretetünk ezt kívánja, ím az én csekély elmém szerént való voxomat jó lelkemisméreti szerént, az mint az dolgokat együgyű elmémmel felérhettem s megérthettem, nagyságtok kegyelmetek eleiben letészem; ha mi fogyatkozás találtatik benne, nagyságtokat kegyelmeteket alázatosan kérem, ne nekem, hanem együgyüségemnek tulajdonítsa, mivel az mint elébb is letevém, az dolog nagy s nagy elmét is kíván. Az bizonyos dolog is, mert ez dologban inkább láttatik én tőlem állani szegény hazánknak siralmas végső pusztulása, mintsem megmaradása; úgy annyira, hogy elől tűz s hátúl víz, ha az felséges mindenható isten, az ki ekkédiglen csudálatosképen gondot viselt reánk, nem könyörűl rajtunk; mert bizony dolog, keresztyénekkel confoederálni s megegyezni s pogányokra támadni szép dolog s jó is volna, csak szegény országunknak nagyobb igája, terehviselése ne következnék belőle, mert úgy látom, bár ne menjünk idegen példákra, példák ezen alkalmatosságra az mi magyar eleink s atyáink; legközelebb példa erre Várad, miképen vesze el az német segítség miá, melyet nagyságtok kegyelmetek én nálamnál jobban tud. Azért, hogy most mingyárt az hatalmas nemzettűl elpártoljunk és az némethez holdoljunk, holott még minden dolgok csak in principio vannak, sine conclusione, én az én csekély elmém szerint semmiképen nem javallom; isten ő felsége az mint ekkédiglen csudálatosképen ez világnak ilyen felháborodási között is, mint az Dánielt az oroszlányok vermiben, az három ifjakat az égő tüzes kemenczében, az mi keresztyén Dávidunkat nagyságtokkal kegyelmetekkel s mivelünk érdemetlen szolgáival megtartotta, ennekutána is azon kegyelmes isten ő felsége megtartja; mutathat isten ő felsége oly útat módot, ha ő felségének tetszik; mely ezután sem lesz késő, hogy az hatalmas nemzetnek igájábúl is megszabadít, az keresztyénekkel is confoederatiót, egyességet tehet nagyságtok kegyelmetek; correspondentiát penig az némettel hogy nagyságtok kegyelmetek tegyen s tartson, az én vékony elmém szerint javallom s hasznosnak is ítílem. Már álljon nagyságtok kegyelmetek bölcs ítíletiben s

Digitized by Google

dispositiójában; az én vékony együgyű elmém szerint való voxom ez.

29 Octobris az urak gyültek bé, hogy az voxokat elolvassák.

30, 31. Az urak gyültek bé az palotában.

31 (Octobris) érkezett egy török posta ismét.

1 Novembris az patert az urak felhívatták.

2. Az törököt is felvitték.

3 Novembris öszvegyültek és semmit sem végeztek.

4. Az két úrnak, Teleki uramnak és Mikes uramnak bevádolván hamissan az szegény sógort Nemes János uramat, hogy ő kegyelmeket diffamálta volna, urunkat reá haragítják; urunk udvarából kiküldi, az urak penig ad tertium ország eleiben certificálják.

5 (Novembris) bégyültünk, hogy elbomoljon az gyűlés, de semmi sem tőtt benne.

6 (Novembris) estve felé négy órakor indultam ki Fejérvárrúl.

7 Novembris haza érkeztem Méhesre estve.

8, 9. Méhesen voltam. Váradot az németek megszállották.

10 (Novembris) haza jöttünk Czegében, mivel feleségemet ott találtam.

— — — — —

22 (Novembris) sok lövések hallattattak Várad felől egész reggeltől fogva délig.

— — — — —

29. Gernyeszegre indultam, hálni Méhesre mentem; az sógor Szilvási uram is hálni oda jött.

30 Novembris. Meghallván hogy az lakodalom elhaladott, mivel Csáki László egynehány ezer horvátokkal Hunyadra [1]) szállott, urunk is az urakkal Szebenbe ment bé, az asszony is Telekiné asszonyom felment Görgény alá, mi is visszatértünk.

— — — — —

4 (Decembris) Bonczidára mentem az öcsémmel.

5. Az vármegyével Székre mentem hálni, mivel az urak engemet praeficiálták elejekben.

6 (Decembris) temettük el Bonczidán Bánfi Farkasné asszonyomat minden ceremonia nélkül, hanem csak egy praedicatio lött az háznál, az templomban egy oratio s egy búcsuztató ének, az sok rosz hírek miá, mivel 9 lött volna az napja, de féltek Csáki ravaszságától.

[1]) T. i. Bánfi-Hunyadra.

Digitized by Google

7 Decembris. Szamosujvár felé kerülvén, haza jöttem. Eodem Lápos vidíkire is háromezer német szállott.

— — — — —

11. Hunyadrúl Csáki László Kaplonyban [1]) ment tizenkét zászlóallya katonával.

14 (Decembris) ment el Csáki László Kaplonybúl Szatmárra, mivel postán hívaták, ötven horváttal; az több had visszament Hunyadra.

— — — — —

24 (Decembris) jöttek hozzám az innepekre sógor Szilvási uram húgommal együtt; jött két kolozsvári deák is az innepekre hozzám.

— — — — —

Ez esztendőnek első része, úgymint az tél, igen igen keményen viselte magát, úgy annyira, hogy Januarius, Februarius és Martiusnak csaknem fogytáig nem sokat lágyított, kivált (a) két első holnapban harmad vagy negyed napig való lágy üdő nem volt, igen igen hidegek jártak, hó is igen nagy, mely miá az szénának majd nagyobb szűki volt mint az ennekelőtte való télen.

Második része, úgymint az tavasz, midőre kinyilatkoztathatta magát, de igen későre, igen jól viselte magát; elsőben vagy két hétig száraz volt, de annakutána szépen megnedvesedett és igen kívánatos tavasz járt; füvek igen jók lettek, kivált az mezőségnek, de az búzának vékája az tavalyi esztendőnek nem volta miatt igen drága volt, 125 pénzen s feljebb is járt, az köles 50—60, s némely helyt 80 pénzen is.

Harmadik része, az nyár, ez is tűrhetőképen viselte magát; széna csinálása néha rosszul(t), de ismét megjobbult; búza is isten jóvoltábúl mediocriter vagy még jobbacskán lött, kivált az mezőségen; köles szalmájában sok lött, de nem felettébb eresztett; jégeső sok járt.

Negyedik része, az ősz, az őszi vetésnek igen igen szép kívánatos jó üdőt szolgáltatott, hogy ember sem kívánhatott jobbat; igen szép vetések is löttek; hóharmat még szent Mihály nap előtt két vagy három héttel lött, mely azután is szent Mihály napig gyakran lött, az melyek miá majd az egész országban az szőllők éretlen maradtak s az hideg meg is vötte, úgy annyira, hogy igen savanyú, kólyikás szegény borok löttek; hó octoberben volt egy kevés, de az nap felsütvén, elolvadott;

[1]) Valószínüleg a Deés közelében fekvő *Kapján* (Nagy-Kapjon) értendő.

Digitized by Google

azután is lött néha kicsiny, de egész karácsonig nem lett derék hó, csak az so(k) eső; karácson napján is mind eső volt; már továbbra mint adja isten, ő felsége tudja.

Ezen őszön szállottak Kővár vidékére és Máramarosban kvártélyban az németek, mely az szegénységen igen igen nagy húzást vonást cselekszik. Hunyadra is Csáki Lászlóval öt vagy hat ezer horvátság és elegy-belegy katonaság, mely miá egész Erdélyben nagy riadás lött. Urunk ő nagysága az urakkal Szebenben megyen bé s ott tartanak gyűlést.[1])

Ez esztendőben az búzának és egyéb mindenféle gabonának nagy árra volt; táborozással penig mégis az szegény haza különben nem terheltetett, hanem renddel táboroztak vármegyék és székelységek Apahidánál.

Óh igaz ítéletű, bűnt gyűlölő, bűnösöknek megtérését sokáig váró, de az bűnt büntetetlen nem hagyó, erős bosszuálló isten! Íme Uram, az mi sok és számtalan égrekiáltó, fertelmes, rút, undok vétkeink te szent felséged eleiben felhatottak és hegyek módjára megsokasultak, melyekért óh Uram, minket egész országostúl el akar(sz) pusztítani és veszteni, mert mindnyájan elhajlottunk, haszontalanokká löttünk; nincs ki jót cselekedjék, nincsen csak egy is; mert járasd el az te angyaliddal egész Erdély városinak és faluinak utczáit és láttasd meg, és vegyék eszekben és tudakozzák meg az ő utczáin, hogy ha lelnek-é egy embert, és ha vagyon ki igaz ítíletet tégyen és az ki igazságot szeressen, kiért megkegyelmezz Uram nékünk? De óh bűnösökön könyörűlő, irgalmas, kegyelmes, könyörűlő isten, az te ellenünk fellobbant haragodat olts(d) meg és reánk felvont ostorodat és kemény büntetésidet fordíts(d) el rólunk; az bárány úr Jézus érettünk kínszenyvedéseért és haláláért kegyelmezz meg, ne pusztíts el országostúl végső pusztulással; ne nézzed óh Uram az mi engedetlenséginket és fertelmes, rút, undok vétkeinket, hanem tekintsd az te dicsőségedet s kedvezz ez maroknyi magyar Izraelednek; kedvezz óh Uram, kedvezz és ne boríts(d) el ebben levő kicsiny hajócskádat, s nem nekünk óh Uram, nem nekünk, hanem az te nevednek adjad az dicsőséget! Térj meg azért te is visszavonó magyar Izrael, azt mondja az Úr, és elveszem az én haragomat ti rólatok, mert kegyelmes vagyok én, azt mondja az Úr, nem tartok haragot mindörökké, csak hogy esmérd meg az te hamisságodat, hogy az te uradat istenedet elhagytad; ha megtérendesz magyar Izrael, azt mondja az Úr, hozzám veszlek titeket, egyet egy

[1]) E szebeni tanácskozásokról olv. *Szilágyi S.* Erd. Országgy. Eml. XVIII. 41. l.

Digitized by Google

városbúl, kettőt egy nemzetségből, és beiktatlak titeket Sionban. Engemet is penig óh Uram, ne büntess àz én sok fertelmes bűneimért, a melyekért óh Uram, bizony megérdemleném hogy elvetnél és keményen megbüntetnél; de ne tekintsed óh Uram bűneimnek tenger fövenyinél számosabb voltát, hanem kegyelmezz meg halált érdemlett lelkemnek és testemnek; oltalmazz engemet is házam népével egyetemben ez fertelmes nemzetségnek az ő dühösségétűl, dúlásátúl, prédálásátúl; oltalmazd óh Uram az én kicsin javacskáimat, melyeket te szent felséged énnekem az te ingyen való jóvoltodból adott; azokat tarts(d) meg és szaporítván szaporítsad, az melyből hadd élhessek az te nevednek dícséretire, szegényidnek segítésére, szegény lelkemnek üdvességére; oltalmazz meg mindennemű elszenyvedhetetlen nagy kártúl, veszedelemtűl. Amen!

Anno 1686.

— — — — —

2 (Januarii) volt Fiadfalván az Béldi Dávid és Mikes Pál uramék lakodalma kocza módon.

— — — — —

9 (Januarii) temették el Petki uramot feleségestűl Szen(t)pálon.

— — — — —

13 (Januarii) ebéd után indultunk Beszterczére mind az sógorral, húgommal.

14. Besenyőben háltunk.

15 (Januarii) jó reggel bémentünk. Eodem voltam Beszterczén az Mikóné asszonyom leánya lakodalmában.

— — — — —

19 Januarii jöttem haza Czegében.

NB: Ez holnapban mindenütt egész Erdélyországában, vármegyéken, székelységen, városokon, minden emberen, papon, mesteren, egyházi nemes emberen s egyéb mindenféle rendbeli emberen az ki házas, egy egy forintot szendnek *(így)*.[1])

20, 21. Itthon voltam.

22. Az én istenemet igen megbántottam, azért:

Jehovah, magasságban lakozó, mindeneknek titkon való gondolatjokat és cselekedeteket jól látó, igaz ítíletű, de az megtérő bűnösöket kegyelmedben vevő, irgalmas, kegyelmes szent isten! Én szegény felette megesett nyavalyás bűnös ember, szívem keserüségével és orczám pirulásával vallást teszek te szent felséged előtt, hogy felségedet gyermekségemtűl fogván

[1]) Ezen adó kivetéséről és rendeltetéséről olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 43. l.

Digitized by Google

sokféle fertelmes bűneimmel megbántottam, úgymint látásommal, hallásommal, nézésemmel, szólásommal, gondolatimmal, buja kívánságimmal, gerjedezésimmel s azoknak útálatos végben vitelével, legkiváltképen ez mai napon te felséged ellen cselekedett titkos vétkeimmel, melyekért, óh Uram, megérdemlenék ez életben mindenféle világi büntetést, és hogy Uram, mingyárt ez földet meghasítanád és ez földdel elnyeletnél s az örök kárhozatra testestűl lelkestűl taszítanál; de, óh elfogyhatatlan kegyelmességű, irgalmas, kegyelmes Jehovah, szent isten! ne tekintsed az én bűneimnek tenger fövenyinél számosabb voltát, ne tekintsed bűneimnek vérben fertezett ruhánál rútabb voltát és ne ítéld meg Uram igazságodban bűnös lelkemet érdemem szerént, hanem könyörülj én rajtam én istenem az te irgalmasságod szerént, az te irgalmasságodnak soksága szerént; töröld el az én bűneimet, moss meg engemet óh én istenem az én álnokságimból, és az én bűneimből tisztíts ki engemet, mert az én bűneimet én ismerem és az én bűnöm szüntelen előttem forog nekem; teneked, csak teneked vétkeztem és gonoszságot cselekedtem az te szemeid előtt; azért emlékezzél meg óh én istenem, amaz megtérő bűnösökhöz tött ígíretedről: Élek én, isten, nem akarom az bűnösnek halálát, hanem megtérését és életét. Óh én istenem, ne akarjad az én halálomat is, hanem miképen megkegyelmezél Dávidnak és az te nevedet káromló Pálnak s többeknek is, kegyelmezz meg óh én istenem, az én halált érdemlett lelkemnek és testemnek is, s mondjad ezt is óh én istenem az én lelkemnek: Valamely órában az bűnös megtérend és felkiáltand én hozzám, meghallgatom őtet. Óh én Uram és én istenem! téríts meg engemet és én tehozzád megtérek, vonj engemet és én te utánad futok, s hallgass meg engemet, midőn én felségedet az én imádságimban megtalálom; moss meg engemet izsóppal és megtisztulok, moss meg engemet és fejérb leszek az hónál, engedjed hogy halljak örömöt és vígasságot, hogy örvendezzenek az én tetemeim, melyek ez rút undok véteknek cselekedetivel megromlottak; fordíts(d) el az én bűneimtűl az te orczádat és minden én álnokságimat töröld el, teremts én bennem tiszta szívet óh én istenem, és az erős lelket újíts(d) meg én bennem; ne vess el engemet az te szent orczád elől és az te szent lelkedet ne vedd el én tőlem, hanem inkább hitesd el én velem, óh én istenem, hogy énnekem megirgalmaztál, kegyelmeztél; vígasztald meg az én megszomorodott lelkemet és mondjad ezt óh én istenem, az én kétségben eséshez közölgető szegény lelkemnek: Ne félj, bízzál, megbocsáttattak az te bűneid. Lám Uram, csak egy megtérő bűnöst is meg nem útáltál, hanem hozzád fogadtad és megvígasztaltad

Digitized by Google

Uram, jőjj hozzám, fogadj hozzád és örvendeztesd meg elrettent szívemet, lelkemet, hogy ez bűntűl megszabadulván, lelkem s elepedett szívem nagy örömmel dícsírhesse szent nevedet; ha jól tészsz velem óh én istenem, tanítom az bűnösöket az te utaidon és az tehozzád való megtérésre indítom, és soha felségedet szánszándékkal való bűnökkel meg nem bántom, hanem félelemmel és rettegéssel szolgálom felségedet. Amen! Mi atyánk — — stb.

— — — — —

3 (Februarii) ebéd után Beszterczére indultam.

4. Ebédre béjöttem.

— — — — —

20 (Februarii) vöttem komámtúl Almádi uramtúl egy serétes puskát fl. 12.

21 (Februarii) jöttem haza Czegében az öcsémmel Vass Györgygyel.

— — — — —

1 Martii mentem bé Beszterczére; az feleségem már roszszúl volt.

2. Annál rosszabbúl volt.

3. Hasonlóképen igen rosszúl volt.

4 Martii hétfűn virradóra négy óra előtt másfél fertálylyal adta isten ez világra az kis leánykámat Vass Jutkát, az rák jegy alatt; kiért az felséges istennek áldassék ő szent neve érette; ennyi sok és súlyos kínjai után is nyavalyás feleségemet el nem hagyta, hanem vígasztalta, bátorította és erősítette, s ebben az nagy szűlésnek kínjaiban szegényt meg nem ölte, sőt megszabadította, s az gyermekecskét is ép kézzel lábbal ez világra nekünk hozta. Uram! ha felségednek tetszik, súlyos kínjai s nyavalyái után az anyját gyógyíts(d) meg s elébbeni jó egészségét add meg; az kis csemetécskére is viselj gondot óh Uram, mivel csak az te gondviselésed alá ajánlom; őrizzed, oltalmazzad, neveljed, tápláljad, oktassad, tanítsad az mint te szereted óh Uram; felnevelvén penig óh Uram, akkor is ne hadd el, viselj gondot hozzá illendő tisztességes házasításárúl és házastársárúl; ne engedjed óh édes Uram, hogy szülei és nemzetségi meggyalázódjanak benne; ha penig felségednek az tetszik, hogy csak nekünk mutassad egy ideig s tőlünk elvégyed, az is legyen te szent akaratod s úgy legyen, s úgy cselekedjél mind mivelünk szüleivel, min(d a) kicsin csemetével, mint felségednek tetszik. Amen!

5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 Martii mind Beszterczén voltam; feleségem is, istennek hálá, könnyebbűlni kezdett.

13 (Martii) haza jöttem Czegében.

14 (Martii) volt nálam Vajda János uram.

Digitized by Google

15 (Martii) mentem Bonczidára sóg(or) uramhoz, Bánfi Farkas uramhoz.

16 (Martii) mentünk bé sóg(or) urammal Kolozsvárra.

17. Ben voltam Kolozsvárat.

18 (Martii) jöttek bé az urak Kolozsvárra Karaffával való tractálásra, úgymint Teleki uram, Bethlen Gergely és Elek uramék több főrendekkel s feles haddal.[1])

19, 20, 21 Martii Kolozsvárat voltam.

22 (Martii) haza jöttem Czegében.

— — — — —

1 Aprilis mentem Beszterczére feleségemhez.

2. Ben voltam.

3 (Aprilis) hoztam ki feleségemet az húgommal együtt Beszterczérűl.

— — — — —

14. Az innepen Ujvári uram feleségestűl nálam volt; két kolozsvári deák is, Makai az alumnusom és Csernátoni.

15 Aprilis husvét második napján, szánon mentem az templomban jó szánúton.

— — — — —

23 Aprilis kereszteltettem meg az kis leánykámat Vass Jutkát; keresztkomák voltak Sárpatakiné asszonyom, Keresztúri István uram feleségestűl, Vajda János uram, Kerekes Péter uram, Luczai uram, Török Zsigmond uram, Diószegi uram feleségestűl, Ujvári uram, Kaposi uram; utoljára Ollai uram is elérkezett.

24 Aprilis mind nálam maradtak, hanem részegen vacsorára az öcsémhez mentünk.

25 (Aprilis) mentek el tőlem.

26 (Aprilis) jöttem feleségemmel együtt Méhesre.

— — — — —

8 Maji azt hozván hírűl, hogy az németek jönnek bé Erdélyben, Czegében haza jöttem.

9, 10, 11. Czegében itthon voltam.

12 Maji szállott Scaifenberk *(így)* [2]) generál Csáki Lászlóval, német és magyar hadakkal együtt bonczidai rétre. Eodem jöttem be én is cselédimmel együtt Szamosujvárban.

13 (Maji) küldött levelet Scaifenberk ide bé, hogy élést adjanak.

14, 15, 16, 17. Csak alá s fel jártak itt körülettünk az labanczok, de még semmi kárt itt nem töttek; már tovább mi (lészen), isten tudja.

---

[1]) A kolozsvári bizottságról olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 46—49. ll.
[2]) Scherffenberg Frigyes tábornok.

Digitized by Google

18 Maji szállott Bonczidátúl az német tábor Szamosfalvához. Eodem ment fel itt Csáki László három zászlóallya katonával.

19 (Maji) mentek itt fel hét trupp német, egy kornyétaallya horvát, kik Deést felprédálták; vittek százhuszonnégy szekereket.

20 Maji fordultam haza Czegében.

21 (Maji) volt nagy lárma itt az vár alatt az labonczok miá; négy puskást le is vagdaltak, ketteje megholt; nyolczvankét marhát hajtottak el.

22, 23, 24, 25. Csendességben voltunk.

26, 27, 28, 29, (30). Itt az körűlvaló erdőkrűl sok marhákat hajtottak el az labanczok.

31 (Maji) ment el itt Szamosujvár mellett az német tábor, szállott az széplaki rétre; voltak dragonyoknak kornyétája 59, magyar lovas zászlója 14, magyar gyalog zászló 8, tevéjek 9, öszvérek 6, muskotélosok mint(egy) 3500, sugár álgyuk 4, mozsár 2, tüzes szerszámos szekér 5, munitiós szekér 6; egyéb számtalan sok szekerek.

1 Junii ment el ismét Kiss Balázs és Deák Ferencz nyolcz zászlóval, kik portára Enyed felé jártak.

2 Junii pünkösd napján érkezett ide Szamosujvárba Bethlen Miklós uram egy német követtel,[1]) kik urunktúl jőnek s az német tábor(ra) mennek.

3 (Junii) ment bé Bethlen Miklós uram az táborra.

4 (Junii) jött vissza ide, de kicsiny haszonnal, nagy biztatással.

5, 6, 7 Junii csendességben voltunk.

8 (Junii) indultam Szamosujvárrúl az erdélyi táborra; háltam az kamarási erdő mellett.

9. Méhesre jöttem, ott is naplottam.

10. Medgyesfalvához Gyulafi [2]) uram táborára jöttem, hálni M(aros)-Keresztúrra.

11. Kóród-Szentmártonban jöttem.

12. Medgyesre jöttem hálni.

13. Kapushoz az táborra jöttem.

14. Szebenben mentem bé.

15, 16. Szebenben voltam.

17 (Junii) tizenkét órakor kiindultam.

18 Junii az táborra jöttem Nagy-Ekemezőre.

19, 20, 21, 22. Mind helyben voltunk.

---

[1]) Valószínüleg gróf Jörger ezredessel. V. ö *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 55. l. — *Bethlen M.* Önéletírása II. 40. l.

[2]) Gyulafi László.

Digitized by Google

23, 24, 25. Hasonlóképen.

26 (Junii) holt egy Torda vármegyei ember az Küküllőben. Eodem lőtt meg egy széki lakatos az mi vármegyénkbeli nemes embert Nagy Pált.

27, 28. Helyben voltunk.

29 (Junii) indultunk meg ebéd után, szállottunk Balázstelkéhez.

30. Helyben voltunk.

1 Julii szállottunk ebéd után Tatárlaka mellé. *NB:* Az ki jó hadi vezér, ebéd után indítja meg táborát, hogy estve szálljon meg az hada.

2 Julii helyben voltunk.

3, 4, 5. Helyben voltunk.

6. Oly nagy kerengő szél lött az táboron, hogy sok kalyibánt *(így)* elrontott; az Bethlen Gergely uram sátorát is elfordította, egy levelet az asztalárúl elkapván, elvitte, most is oda van.

7. Helyben voltunk.

8 (Julii) hajnalban verték fel Szeben alatt Gyulafi és Toroczkai István uramékkal levő hadat az labanczok.[1]) Eodem estve megindulván, éjjel szállottunk Küküllőváron alól.

9 (Julii) szállottunk Deésfalvához.

10 Julii szállottunk Nagy-Csergedhez.

11 Julii holt meg Szamosujvárat az kis leánykánk Vass Jutka, életének négy holnapi s egy heti korában; de mivel csak nem régen az Úr adta volt, az Úr vette is el, cselekedjék úgy az Úr, az mint ő nekie jónak tetszik az ő szemei előtt; ő tudja mi végre cselekeszi, és senki nem mégyen fel ő hozzája ki megkérdje tőle, mi végre cselekeszi; szabad az Úr nemcsak az csecsemővel, hanem az szüleivel is, cselekedjék azokkal is úgy az Úr, az mint ő nekie jobbnak tetszik, az ő nevének dicsőségére. Amen! Eodem indultam meg estve felé az táborrúl.

12 Julii érkeztem haza ebédre Czegében.

13 (Julii) jó reggel az várhoz mentem s az nap eltemettettem az kis leánykánkat. Eodem feleségemet is haza hoztam Czegében.

14 (Julii) megriadván, újolag bémentünk az várban.

— — — — —

1 Augusti indult az német tábor meg Vásárhelytűl.[2])

2 (Augusti) hált az Keresztesen.

3 (Augusti) hált Tordán innét az mezőségen.

4. Estvére szállott Apahidához.

---

[1]) Csáki László hadai.

[2]) Scherffenberg Marosvásárhely alatt táborozott.

Digitized by Google

5. Helyben volt.

6 Augusti hajnal előtt ezer német s ezer magyar reánk ütének, sok károkat tévén; az falubelieket és abban levő futott népet csaknem mind levágták, nem választván ki sem asszonyembert, sem leányt, sem kicsiny gyermeket, úgy annyira, hogy pogánytúl is pogányság lött volna azt cselekedni, az mit cselekedtek; sok marhát is hajtottak el.

7 Augusti, midőn az lovat az istállóbúl kilopták, bezárták az istállónak az ajtóját jól.

8 Augusti indultak kifelé az ebek.

9. Az várnál voltam.

10 Augusti mind feleségemmel s cselédimmel haza jöttem.

11, 12, 13. Itthon voltam, isten kegyelmességébűl dolgomhoz fogtam.

14. Regalist hozván, az gyűlésben indultam Szebenben; hálni mentem Méhesre.

— — — — —

17 (Augusti) ebédre Szebenben bémentem.

18, 19. Gyűlés celebráltatott.

20. Pekri Lőrinczet és Daczó Jánost megnótázták.[1])

21. Articu(lu)sokat írtak.

22. Százöt forintokat vetvén (ki) kapuszám után, elbonták az gyűlést.[2])

23 (Augusti) indultam ki reggel Szeben varossábúl.

24 Augusti hálni jöttem Méhesre.

25 (Augusti) haza jöttem Czegében.

— — — — —

1 Septembris Teleki uramhoz Gernyeszegre mentem.

2 Septembris vette meg az német ostrommal Budát, két esztendőtűl fogván való obsidiója után.

— — — — —

7 (Septembris) indult az úr[3]) mind az asszonynyal, gyermekivel együtt az hargitai feredőben; hálni mentünk Erdő-Szentgyörgyre.

— — — — —

12 Septembris mentünk fel az feredőben.

— — — — —

NB: Míg az feredőben voltunk, mind szép nyári üdők jártak; engem penig mihelyt oda mentünk, az hideg mingyárt

[1]) Tökölyivel való titkos egyetértésök miatt.

[2]) Ezen országgyűlésről, melyet Apafi aug. 12-re Szebenbe hirdetett, olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 61 és köv. ll.

[3]) T. i. Teleki Mihály.

Digitized by Google

ellelt, s míg ott voltunk, mind rosszúl voltam; hogy kijöttünk onnét, meggyógyultam, istennek hálá!

23 (Septembris) kijöttünk az feredőbűl.

— — — — —

27. Ebédre jöttem Méhesre, hálni haza jöttem Czegében.

— — — — —

19 (Octobris) indultam az öcsémmel Vass Györgygyel gyűlésben Fejérvárrá; háltunk Bőben.

20 (Octobris) háltunk Tövisen.

21 (Octobris) jó reggel mentünk az úrhoz Karkóban.[1])

22. Az úrral együtt mentünk bé igen jó reggel Fejérvárra, Eodem állott bé az gyűlés.[2])

23, 24 Octobris bégyültünk mindenik nap kétszer.

25 (Octobris) olvasták el az ország között urunknak küldött fővezér levelét és az kapi-tiháét,[3]) az melyekbűl az látszik, hogy valóban gyanús mind az porta mind ő felőlünk, s fenyegetőzzik is.

— — — — —

29. Váradi török követek voltak, kiket ország közíben felhoztak.

30, 31. Csak az üdőt töltöttük.

1 Novembris bégyültünk.

2. Hazafelé indultam, mivel semmi dolgunk nincsen.

3 (Novembris) reggel Méhesre érkeztem.

4. Virradtig haza jöttem Czegében.

— — — — —

3 (Decembris) jött hozzám az úr Nemes János uram Bálintit urammal, mivel urunk ő nagysága ő kegyelmeket Szakmárrá Karaffához követségben küldi.

— — — — —

29, 30 (Decembris) kolozsvári négy deákokkal mulattam: Csengeri, Pataki, Makai és Kriszbai, kik közűl ketteje nálam volt az ünnepeken.

31 (Decembris) mentem feleségemmel az sógorhoz Légenyben.[4])

Ez elmult 1686 esztendőnek első része, úgymint az tél, igen igen rosszúl viselte magát, mivel semmi hó nem volt, csak az nagy fagy, dér, zuzmara volt; kétszer lött egy kis hó, de az is éjjel lött, nappal elment, úgy annyira, hogy az télnek semmi hasznát nem vehettük.

[1]) Karkó, máskép *Krakó.*
[2]) Olv. *Szilágyi S.* id. m. XVIII. 67 és köv. ll.
[3]) Az eredetiben így: *kapi-thiahét.*
[4]) Magyar-Légen Kolos vm.

Digitized by Google

Második része, az tavasz, majd csak hasonló formában viselte magát, mivel az egész tavasz csak az nagy szárazságba ment el, mely miá lovainkat is csaknem pünkösd tájékán bocsátottuk ki fűre.

Harmadik része, az nyár, az is mint az tél és tavasz, mind száraz volt, mely miá egyebütt szénát nem csinálhattak, hanem a hol mi kevés rétecske volt, úgy annyira, hogy igen igen kevés szénát csinálhattak mindenfelé; búza is az nagy szárazságnak miatta csak igen mediocriter lött; az német hadak is sok helyeken igen igen sok károkat töttek, kivált a hol kalongyájában volt.

Negyedik része, az ősz, az első része az ősznek, úgymint szent Márton napig, az őszi vetésre igen igen száraz üdőt szolgáltatott, bort penig majd mindenütt az országban bővön és jókat adott; szent Márton nap után penig, mingyárt második napján hó lött s el sem ment, hanem mingyárt jó szánút lött egész karácsonig s az esztendőnek fogytáig; úgy hiszem, az új esztendőben is megáld isten jó téllel.

Ezen 1686 esztendőben 12 Maji jött bé Erdélyben és szállott Bonczidához az német császárnak Scaifenberg [1]) generálissága alatt való armádája. Ez esztendőben egyfelől az német had, másfelől mi magunk táborozásunkkal rontottuk mind magunkat, mind az szegény igyefogyott hazát.

Ez esztendőben megrótták az urak magokat és szerteszéllyel az országban majd minden fő és nemesi rendeket, kit száz aranyig, kit ötszáz tallérig, kit feljebb, kit alább, kinek mint ítílték értékét, ötvenezer forintig, melynek negyvenezer forintját az németnek vitték ki Szatmárra, hol kiment Erdélyből.

Óh felséges, dicsőséges Úr! ki mind örökké megmaradsz, kinek szemei az legfelső helyen és az éltető égben vannak, kinek királyi széki meg nem böcsültethetik és dicsősége meg nem fogattathatik, kinek az angyaloknak seregi reszketve udvarolnak, kinek beszéde igaz és mondási állhatatosok, kinek tekintete megszárasztja az mélységeket és haragja megolvasztja az hegyeket, miképen erről az igazság bizonyságot teszen, hallgasd meg az te szolgádnak könyörgését és vedd füleidben az te alkotmányodnak esedezését, mert az míg élek, szólok, és az míg érezhetek, megszólítlak tégedet. Ne tekints óh Uram, az te népednek bűneire, hanem azokra, kik tenéked híven szolgálnak; és ne emlékezzél azokrúl, kik te előtted hamissan jártanak, hanem azokrúl emlékezzél meg, kik az te akaratod-

---

[1]) Scherffenberg.

Digitized by Google

búl nagy böcsülettel megismértenek tégedet; és ne veszesd el azokat, kikben az oktalan barmoknak erkölcsök volt, hanem tekints azokra, kik az te törvényedet bőségesen tanították; és ne haragudjál azokra, kik az fene állatoknál gonoszbaknak ítíltettenek, de azokat szeressed, kiknek mindenkor az te igazságodban és dicsőségedben bizodalmok volt; mert mi és az mi eleink efféle betegség miatt vagyunk erőtelenek, te pedig mi érettünk bűnösökért neveztetel irgalmasnak; akkoron hívattatol irgalmasnak, ha mi velünk irgalmasságot akarsz cselekedni, kikben igazságnak cselekedeti nincsenek; mert óh Uram, micsoda az ember, hogy haragunnál ő reá? avagy az romlott nemzetség, hogy ilyen keservesen cselekeszel ő véle? mert bizonyára senki nem született, ki istentelenűl nem cselekedett volna, és az élők közűl senki nincs, ki nem vétkezett volna; az te igazságod penig és jóságod Uram, ez dologban hirdettetik, hogy könyörülsz azokon kiknek semmi igazságok nincsen; megvallom Uram nagy alázatoson, bűnösök vagyunk és felette igen s igen igen felette bűnös nemzetség, melyrűl az mi álnokságink tesznek ellenünk tanubizonyságot; óh úr isten, cselekedjél az te magad nevéért, mert az mi álnokságink eláradtanak, te ellened vétkeztünk; óh Izraelnek reménsége, megtartónk vagy az nyomoruságnak id(ej)én, azért téged hívunk egyedűl segítségűl; miért volnál óh Uram, úgy mint jövevény ez földön és mint az úton járó, ki betér az éjjeli nyugovásra? miért lennél olyan mint az megfáradott férfiu, és mint hatalmas ki meg nem tarthat? De te mi közöttünk vagy óh Uram, és az te nevedrűl neveztetünk mi; ne hagyj el minket; emlékezzél meg óh Uram arról, az mi esett mi rajtunk ez reánk most is fenekedő idegeny nemzettűl, és lásd meg az mi gyalázatunkat, kik miá sok háboruságokat szenyvedtünk, fáradoztunk és nem volt nyugodalmunk; azok az mi kergetőink gyorsabbak voltak az égen repülő sas-keselyüknél, az hegyeken kergettek minket és az mezőkben leselkedtek utánunk; de óh Uram, mi istenünk, Izraelnek egy reménye, mindezeket tekintsd meg és könyörülvén könyörülj mi rajtunk; mert tudjuk óh Uram, hogy mi vétkeztünk és engedetlenek voltunk, azért nem kedveztél minékünk; de óh Uram, tennenmagadért és az te szerető egyetlen egy fiadért, az mi édes megváltónkért, az bárány úr Jézus Krisztusért, bocsásd meg, és ne büntess minket az mi sok és számtalan égrekiáltó s angyalokat irtóztató, fertelmes, rút, undok vétkeinkért, és vedd el már mi rólunk ezt az nagy inséget, nyomoruságot s sanczoltatásokat,[1]) és ne engedd óh úr isten, hogy többé ilyen dühös idegen nemzetség földünkben,

---

[1]) Azaz: sarczoltatásokat.

határunkban, hazánkban, nemzetségünk prédálására béjöhessenek; mert hiszen Uram, ha bűnösök vagyunk is, ugyan csak te választott népeid vagyunk és az te nevedrűl neveztetünk; kedvezz hát Uram, kedvezz ez maroknyi magyar Izraelednek, kedvezz óh Uram, kedvezz és ne boríts(d) el kis hajócskádat, s nem nekünk óh Uram, nem nekünk, hanem az te nevednek adjad az dicsőséget. Én penig megismérem és szívem keserüségével s orczám pirulásával vallást teszek tenéked én istenem, hogy én tégedet, én istenemet, ez elfolyt ó esztendőnek minden részeiben megbántottalak fertelmes, rút, undok vétkeimmel és annak végben vitelével, úgymint gonosz szómmal, szándékommal, haragtartásommal, mordságommal, szitkos átkos voltommal, tobzódásommal és égrekiáltó s angyalokat irtóztató titkos vétkeimnek végben vitelével; melyekért én istenem, te tőled megérdemlenék ez világon mindenféle nyomoruságot, büntetést és szégyenvallást, az más világon penig örök kárhozatot; de micsoda, óh Uram, az halandó ember, hogy te előtted tiszta legyen? íme, az te szentidben nem tálálhatsz állhatatosságot és az mennyeiek sem tiszták az te szemeid előtt, mennyivel inkább az útálatos és dühös ember, ki mint az vizet, úgy iszsza az álnokságot; könyörülvén könyörülj óh Uram én rajtam, és az te irgalmasságodnak sokasága szerint cselekedjél irgalmasságot én velem, és az én fertelmes undok vétkeimet bocsásd meg én istenem énnekem; küldd én hozzám én istenem az te irgalmasságodat, minekelőtte az te igazságod hozzám jőne, és kegyelmezz meg nekem nagy bűnösnek, és az te jóra vezérlő szent lelkeddel ruházz fel és erősíts meg engem, hogy midőn az sátán ellenem felfegyverkezik, hogy ez rút undok vétkeknek cselekedetiben ejtsen, akkoron én is fegyverkezhessem fel az te nagy erőddel és hatalmaddal, hogy ő neki nagy bátran ellene állhassak és magamtúl elűzhessem. Amen!

Anno 1687.

1 Januarii új esztendő napján voltam az sógornál Szilvási uramnál.

2 (Januarii) jöttünk haza Czegében.

— — — — —

29, 30, 31 (Januarii) halásztatni voltam, de csak holt halat fogtak, mivel ezen az héten mind meghólt itt az Holdos tóban az pozsár, melyet ember mostani többé nem ért.

— — — — —

4 (Februarii) indultam az húgom lakodalmára Keresztúrra; hálni mentem Méhesre; az húgom is Szilvásiné oda jött, mivel együtt jártunk.

Digitized by Google

5 (Februarii) mentünk Mosonban.
6. Ebédre mentünk Bere-Keresztúrra.
7, 8, 9. Keresztúrat voltunk.
10 (Februarii) adta meg uram ő kegyelme Székely Boldizsár uramnak az húgomat Keresztúri Annust.

— — — — —

14. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

19 Februarii Fogarasban indultam az gyűlésre, feleségem penig Hídvégre az apjához, mivel beteg; hálni mentünk Méhesre.

— — — — —

23 (Februarii) délre bémentünk Fogarasban Alsó János urammal.

— — — — —

27 Februarii voltam urunk asztalánál ebédcn.
28 (Februarii) voltam az úrnál Haller Pál uram ő nagyságánál ebéden, vacsorán penig mindenkor az úr Teleki uramnál, mivel megparancsolta, hogy mindenkor ott legyek.

— — — — —

14 Martii bomlott el az gyűlés ebéd után.

— — — — —

21. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

26 (Martii) érkeztek az kolozsvári deákok.
27 (Martii) jött hozzám az innepekre két urunk deákja, Kátai Márton és Pelsőczi Ferencz.

— — — — —

10 (Aprilis). Mind feleségemmel cselédestűl Méhesre jöttünk lakni.

— — — — —

17 (Aprilis) jött hozzám Herepei Ötves György öcsöstűl, egy franczia órással együtt.

— — — — —

20. Mikes Pál uram az sógorral Nemes Gábor urammal ide jöttek hozzám ebédre. Veteraninak visznek 30.000 forintokat, melyet az ország küld.[1])

— — — — —

7 (Maji) haza jöttem Czegében, urunk ő nagysága kétszeri parancsolatja érkezvén hozzám, hogy az Doboka várme-

[1]) Az erre vonatkozó conclusumokat olv. *Alvinczi P.* Okmt. II. 144—145. ll.

Digitized by Google

gyei ökröket, melyeket az német számára vetettek fel, egész országban num. 2000. azok közül az mennyi ezen vármegyére esett, percipiáljam és Deésen Gyerőfi György uram kezihez administráljam.[1])

— — — — —

12. Deésre mentem komám Vajda János urammal és az szolgabírákkal.

13 (Maji) administráltam Gyerőfi uramnak az marhákat.

14. Haza jöttem Deésről.

— — — — —

17 Maji jöttek hozzám az sógor Szilvási János uram húgommal együtt, és Ujvári uram feleségestől az innepekre. Enyedrűl is két deák és Kolozsvárról is két deák jött az innepekre hozzám.

— — — — —

16 Junii Henter Farkas uram lakodalmára indultunk Vécsre; hálni mentünk Radnótfájára, bátyám Klobusoczki *(így)* uramnál.

17 Junii volt Vécsen az Henter uram lakodalma; násznagy én voltam, vőfély Palotkai uram, nyoszolyóasszony Klobusoczkiné asszonyom, nyoszolyóleány Balog Ferencz uram leánya.

— — — — —

20. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

17 (Julii) Bonczidára mentem.

18 (Julii) volt Bonczidán gírás szék.

19. Haza jöttem.

— — — — —

27 (Julii) indultam Radnótra gyűlésben;[2]) háltam az lekenczei szénafűben.

28 (Julii) mentem Kun István urammal az úr Teleki uram eleiben Keresztúrhoz; hálni jöttünk vissza Ugrához.

29 (Julii) mentünk bé Radnótra.

30. Feleségem betegségére az úr haza küldött; az nap haza jöttem.

— — — — —

Anno 1687, 4 Augusti, mikor volna az nap az rák jegyben, hétfőn reggel öt-hat óra között, adta isten ez világra feleségemnek második gyermekecskéjét Vass Annát; kiért legyen áldás, tisztesség, békesség, hálaadás, dicsőség, hatalom és erő az mi istenünknek mind örökkön örökké. Amen!

---

[1]) V. ö. *Alvinczi P.* Okmt. II. 159. l.

[2]) E gyűlés jul. 26-ra volt határozva. *Alvinczi P.* Okmt. II. 195. l.

Digitized by Google

Én Uram és én istenem! Még az ő anyjának méhében te alkottad, formáltad s ott is te viseltél gondot ez csecsemőre; ez világra is te hoztad én istenem, ez világon való gondviselését is egyedűl csak te reád bízom; viselj gondot én istenem mind ez csecsemőre, mind annak szüleire, s igazgassad úgy szüleit, hogy vele való dajkálkodások, nevelések, oktatások, tanítások, legyen te nevednek tiszteletire s dicsőségére, s ha teneked Uram tetszik, kedveljed s szeressed életével szüleit, ne szomorítsad meg mint az másikkal; mindazáltal amen, és úgy legyen Uram, mint neked tetszik.

— — — — —

15 Septembris feleségemmel együtt visszajöttem Méhesre

— — — — —

13 (Octobris) haza jöttem mind cselédestűl Czegében, mivel az németek jöttek.[1])

14 (Octobris) kezdtem Czegében szedetni.

15. Feleségemet Szamosujvárban béküldtem, magam itthon szedettem.

16 Octobris magam is ebéd után bémentem Szamosujvárban.

17 Octobris szállott az lotharingiai herczeg az német táborral együtt Kolozsvárhoz. Eodem magam kijöttem Szamosujvárbúl, mivel ide Czegében sallaguardákkal *(így)* érkeztek.

18. Itthon voltam.

19 Octobris ebéd után mentek bé Kolozsvárra az németek és foglalták el császár számára.

20 (Octobris) virradtig mentem bé Szamosujvárban, és feleségemet, cselédemet kihoztam belőle. Mikor szintén az Kövecsesre feljutottam, akkor már az nyargalója az vár alatt nyargalt, s fél órával azután szállatta meg Veterani generál egy rész haddal.

21 Octobris adták fel Szamosujvárt az németeknek minden lövés és obsidio nélkül.

— — — — —

30. Kolozsvárra mentem.

31 Octobris. Meghallván, hogy az herczeg ő felsége visszafordult, haza jöttem Kolozsvárrúl.

1 Novembris ismét az embereket beszállítottam. Czente Bálint és Frank uramék is ide jöttek.

2. Ujvári uram is ide futott az erős várban.

3, 4. Itthon voltunk.

---

[1]) Olv. Alvinczi Péter *Non periodus actuum germanorum* czímű feljegyzését. Okmt. II. 228. l.

5. Gyurkát Kolozsvárra küldtem volna, de fegyverétűl megfosztották, maga az lovon elszaladott.

6. Egyik salvaguardiával az táborra küldtem.

7 Novembris. Az herczeg ő felsége kifelé menvén, Gyurkáék Lónátúl jöttek el, az herczeg Panczélcsehhez szállott estvére.

8. Innét az szegénység haza takarodott.

9 (Novembris) az egyik salvaguardiát Szeben felé indítottam, mivel ott az regimenje.

— — — — —

18 (Novembris) indultam Fogarasban, hálni Méhesre.

— — — — —

22 (Novembris) virradtig Fogarasban bémentem.

23. Fogarasban voltam, de míg én bémentem, addig elbomlott az gyűlés; vetettek fel rettenetes hallatlan adót, minden kapura flor. 200, két negyvenes bort, négy vágó marhát, búzát metr. 60, zabot metr. 80, az mostani ben kvártélyozó németek számára.[1])

24 Novembris délután két órakor jöttem ki Fogarasbúl; hálni jöttem Sárosra.

— — — — —

28. Még ebédre haza jöttem.

— — — — —

2 Decembris kezdtem harmadik úttal az biblia olvasásához.

— — — — —

Ez elmult 1687 esztendőnek az első része, úgymint az tél, igen igen bővölködött hóval, mert egész szent Márton naptúl fogva majd aprilisig jó szánút volt; szerteszéllyel az országban felette nagy hó volt, mely miá egész Erdélyországban az tókban az halak igen megholtak,[2]) sőt az folyóvizekben is sok helyeken, mely miá halnak nagy bősége volt, de az szénának nagy szüksége, úgy annyira, hogy egy öl szénácska 14—16 forintokon folyvást elment. Ezen télen az németek számára Nagybányára Erdélybűl számtalan sok búzát, zabot szállítottanak ki.[3])

Második része ez elmult esztendőnek, az tavasz, eleintén vizes, nedves volt egy kevessé, de ismét szárazságra fordult.

[1]) V. ö. *Alvinczi P.* Okmt. II. 236 és köv. ll.
[2]) L. föntebb a jan. 29, 30 és 31-ről szóló feljegyzéseket.
[3]) Olv. a fogarasi consultatiókat *Alvinczi P.* Okmt. II. 64 és k. ll.

Digitized by Google

Ezen tavaszon az németek számára Nagybányára Erdélyből 2000 marhát hajtottak.[1])

Harmadik része, az nyár, felette vizes volt, úgy annyira, hogy kaszálásnak, aratásnak alkalmatlan üdő járt, mely miá sok helyeken az szénák az buglyákban is majd mind elvesztek; esős üdő miá nem is hordhatta az ember. Búza kevés lött, de köles sok lött mindenfelé; az búza az asztagokban megmelegülvén, sok helyeken megfűlt, mivel a hol mi kevés búza lött is, igen ritka lévén, füvesen kellett aratni, az esős üdő miá meg nem száradhatván, nedvesen kellett béhordani.

Negyedik része, az ősz, elsőben az vetésre igen alkalmatos volt, de ismét egy darabig, mintegy négy hétig szárazságra fordult, azután ismét egész szent Márton napig jó vető üdők jártak.

Ezen őszön jött bé Erdélyben lotharingiai herczeg ő felsége nagy armádával. Béjővén, Kolozsvárhoz ment s azt mingyárt feladták. Szamosujvárhoz küldte Veterani generált, azt is feladták; azután bellyebb nyomulván Balázsfalvához, oda ő felségének Szebenből is kihozták az kolcsokat, hogy feladják. Szebenben küldött ő felsége Saffenberk[2]) generállal együtt négy regimentet, Fejérvárra Veterani generállal négy regimentet; onnét visszafelé indulván, Beszterczére Picolomini generállal három regimentet. Kolozsvárat hagyott három regimentet, az többivel maga ő felsége kiment.[3]) De minekelőtte kiment volna, ez szegény hazára nagy summa adót és élést vetett fel, úgymint pénzt flor. 842,000; minden kapura esett flor. 200; két negyvenes bort, négy vágó marhát, búzát metr. 60, zabot metr. 80;[4]) 16 szekér szénát, melynek felét karácsonig mind fel kellett szedni, felét penig karácson után.

Óh igen erős, igen szent és igen irgalmas nagy isten! ki szereted az igazakat és jóvoltodat azokhoz ezer íziglen fentartod, ki egyszersmind oly igaz vagy, hogy az gonoszságot megbünteted az fiakban harmad és negyed íziglen; óh mely igen háláadatlanok és gonosz útálatos vétekben élő emberek vagyunk mi egész nemzetűl és országostúl; mert midőn minket gyermekségünktől fogvást sok áldomásiddal vöttél volna környűl, megbizakodtunk, és az mi békességünkben elkevélyedvén, te tőled hitetlenűl elpártoltunk; az te házadnak gazdagsága nemzett mi bennünk gonoszra való vágyódásokat, kevély-

---

[1]) L. föntebb május 7-ike alatt.

[2]) Scherffenberg.

[3]) A német hadak elhelyezésére nézve v. ö. *Alvinczi P.* adatait, Okmt. II. 283. l.

[4]) L. föntebb a nov. 23-ról szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

séget, irígységet, szegényeknek nyomorgattatását és egymás java kívánását, ki ki maga sorsával és állapatjával meg nem elégedvén, egymás felebarátjának veszedelmére való igyekezetét és szándékát, úgy annyira ímmár, hogy mindazok az útálatosságok feltaláltatnak mi közöttünk, valamelyekkel rakvák az setétségnek fiainak társaságok; sőt Uram, az Sion leányi is gőgös nyakkal és felemelt szemmel jártanak az te gyalázatodra s az ő gonoszságokban kevélységre, részegségre és minden útálatosságra kifakadván, elhagyták az ő elébbi szemérmet(esség)eknek bizonyságát, és bizonyára belőlök majd teljességgel el is oltatott. Vétkeztünk óh Uram az te szemeid előtt, és gonoszságot cselekedtünk; és ez az oka, hogy igazságodbúl ostorozsz bennünket, ez az oka, hogy az Ammoniták és Moabiták nagy erővel elkészültek és eljöttenek, és elszánták ezek hogy elveszessék az Jákóbot, és hogy az Izraelnek nevét ez földrűl eltöröljék, azon igyekeznek; ez az oka, hogy az bűnnek embere, az te anyaszentegyházadnak ellensége dühösködik az te kicsiny nyájad ellen és azt teljességgel el akarja törleni; ez az oka, hogy az mi várainkat, városinkat elfoglalták és bészállották az mi ellenségink, és oda bétakarított javainkat magok számára foglalták, minket penig húznak, vonsznak, nyomorgatnak. Jaj, bizony félő, hogy ha te Uram mellettünk ki nem kelsz, el ne oltassék teljességgel az kegyesség és porban lábunk alá ne tapodtassék az igazság, és az mi utczáink káromlókkal, ártatlan vér ontóknak emberivel teljesek ne legyenek, melyek minket nyomorgassanak, sanczoltassanak mind addiglan, míglen az mi szemeink megteljenek sírásokkal és elepedjenek könyhullatásokkal, és teljességgel mindenünkből, jószágunkbúl, javainkbúl, marháinkbúl kifogyassanak és elpusztítsanak; jaj, bizony félős végezetre, hogy az te ígédnek szövétneke, mely még ez ideig közöttünk világoskodott, másuva ne vitessék. Megérdemeljük ugyan Uram mindezeket, mert teneked, csak teneked vétkeztünk és az te szemeid előtt cselekedtük az gonoszságot, hogy igaznak ítíltessél az te beszédedben és tiszta légy mikoron ítélsz; de óh igen kegyelmes atyánk, nyitva vagyon az te irgalmasságodnak ajtaja mindazoknak, valakik penitencziatartás által tehozzád megtérvén, azon zörgetnek; könyörülj azért mirajtunk, és minekünk, kik reszketvén az te kegyelmedet óhajtjuk, kegyelmezz meg, az mi nyomorult állapotunkat szánd meg és az mi dühös ellenségünk ellen oltalmazz meg; ne menjenek Uram te elődben az mi gonoszságink és az te gonosz ítíletedet ne hozzák azok mi reánk; emlékezzél meg inkább az te örökségedrűl kit magadnak választottál, és az kit nagy erővel, mint az Izraelt Egyiptomból, úgy az mi eleinket, édes nemzetünket Scythiábúl, hatalmas kézzel kihoztál és az pogány

Digitized by Google

setétségbűl keresztyéni világosságra hoztál; ugyanis Uram, ha minket elszélesztenél és ha minket elvetnél, miképen teljesednék bé amaz te szolgádnak, az lelki atyánknak tett ígéreted? melyben azt mondottad: Ime jól teszek te veled és az te magodat olyanná tészem mint az tengernek fövenyét, mely az ő sokasága miatt meg nem számláltattathatik. Mostan vagyon óh Uram az idő, légy könyörületességgel azért mi nekünk és szabadíts meg minket az mi ellenséginknek kezekbűl; mert ha Uram nem kegyelmezsz az népnek meg, és ha mind egyig elveszted őket, meghallják azt az idegenek, és az földnek gonosz lakosi azt mondják: Nem szabadíthatta meg isten ezeket és azért vesztette el őket. Mostan azért, mostan ismertessék meg az te hatalmad, hogy tudják meg mindenek, hogy késedelmes vagy te az haragra és kegyelemmel bővölködő az tégedet szívesen szeretőkhöz; kegyelmezz meg azért ez népnek gonoszságának, az miképen ennekelőtte is kedveztél ez népnek; lásd meg Uram az te szomorú anyaszentegyházadnak nyögését, az te gerlicze galambocskádnak szavát halld meg; nézd meg az ő nyomoruságát, tapogassad az ő sebeit, és az ő panaszait te előled el ne kergesd; és midőn óh Uram, jóvoltodbúl kegyelmességedet nyujtod ő hozzá, szégyenítsd meg Zebahot isten az ő ellenséginek bátorságokat, és minket kik az te szárnyaidnak árnyékában futottunk, az te hatalmas erőd által oltalmazz meg; légy minekünk paizsunk, légy dicsőségünk, légy örömünk, hogy bátorságban élvén, tégedet szolgálhassunk és az te megszabadításodért teneked tiszta szívből való hálákat adhassunk. Amen!

Anno 1688.

— — — — —

29, 30 (Januarii) Fogarasban készültem.

— — — — —

3 (Februarii) estvére bémentünk Fogarasban.

4 Februarii bomlott el az gyűlés, de csak az választott embereket bocsátották el.

5, 6, 7, 8. Fogarasban voltam; csak kártyázással töltöttük az üdőt.

— — — — —

13 (Februarii) indult az úr Teleki uram Szebenben Karaffa generálhoz;[1]) háltunk Fenyőfalván.

14 Februarii ebédre bémentünk, és ebéden az úr ő kegyelme Karaffa generálnál volt.

---

[1]) Karaffa febr. 5-én érkezett Erdélybe, mint generalis commendans.

Digitized by Google

15 Februarii vasárnap lévén, az úr fel nem ment, hanem az német grófok, urak udvarlották meg az urat.

16 (Februarii) ismét az úr Karaffa generálnál volt ebéden, estve penig Karaffa generál az úr szállására jött s discuráltak harmadfél óráig egymással.

17 (Februarii) ebéd után ment fel az úr.

18 (Februarii) ismét ebéden Karaffa generálnál volt az úr, estvére penig ismét az úrnak szállására jött.

19 Februarii vendégelte meg az úr az német fejedelmeket, grófokat és nagy német urakat, úgymint: 1. commissarius Falkanai,[1]) 2. saxoniai fejedelem, 3. gróf Pace, 4. gróf Marchisban, 5. gróf Lapacze *(így)*, 6. gróf Frissenberch, 7. adjutánt Detrich, 8. Marchisio, 9. Marchio, 10. gróf Karaffa, 11. Marmill, 12. Servile, 13. Császár Mihály, 14. Komornyik, 15. Serpi(li)us.

20 (Februarii) az követek is, úgymint Bethlen Elek uram, Bánfi György uram ő nagysága és Alvinczi Péter uram beérkeztek, Karaffa generállal tractáltak[2]) és ebéden is fen voltak.

21 Februarii ebéd után kijöttünk, Detrich generál adjutánt egy compánia némettel majd egy mélyföldig kikésérvén, az mint hogy mikor bémentünk volt is, akkor is egy compánia némettel az úr eleiben kijött volt, és az Veterani hintaját is kihozván magával, kiben az urat ültette volt, most is azon hintóban hozta ki az urat. Hálni jöttünk Fenyőfalvára.

22 Februarii estvére bémentünk Fogarasban.

23. Fogarasban voltam.

24. Az urak ő nagyságok ő kegyelmek Medgyesre commissariusnak küldtek Mikó István urammal.

25 (Februarii) estvére Medgyesre bémentünk.

26. Paceval ő nagyságával szemben löttünk, ebéden is nála voltunk.

27. Németek élésében forgolódtam.

28 (Februarii) érkezett bé Medgyesre fejedelem marchio Vitelli.

29. Marchio Vitelli volt Pacenál ebéden s mi is ott voltunk; marchio Vitelli elmenvén Pacetúl, minket el nem bocsátott, hanem velünk egész setét estvig ivutt és tánczolt.

1 Martii szállottak bé Medgyesre az compániák: Pacejébűl öt compánia, Vitelliébűl is öt.

---

[1]) Falkenheim, vagy mint maga rendszerint írja: Fridericus L. B. a Falkenhein.

[2]) V. ö. *Alvinczi P.* Okmt. II. 295 és köv. ll.

Digitized by Google

2. Pekri Lőrincz és Bethlen Sámuel uramékkal együtt voltunk ebéden Pacenál.

3. Horvát Miklós uram helyemben jővén, magam az urak parancsolatjábúl vissza indultam Fogarasban; háltam Szentágotán.

4 (Martii) bémentem Fogarasban.

— — — — —

12 (Martii) állott bé az gyűlés.

— — — — —

17 (Martii) bomlott el az gyűlés, de csak az választott embereket bocsátották el, az regalistákat nem.

18, 19. Az úrnál voltam.

20. Szalánczi urammal Nagysink-székben küldtek, hogy Szebenben 300 szekér szénát szállíttassunk.

— — — — —

25 Martii ebédre bémentem Fogarasban.

— — — — —

27. Az úr Szebenben menvén Karaffa generálhoz, estvére visszajött.

28, 29. Az úrnál voltam.

30. Doboka vármegyében rendelvén az urak, hogy az felvetett 65 forintos adót felszedessem és az 8 köböl búzát kapuszám után Kolozsvárra szállíttassam, ebéd után kiindultam Fogarasbúl; hálni jöttem Netusra.

31. Hálni jöttem Mosonban; feleségemet is ott találtam.

— — — — —

7 (Aprilis) haza jöttünk Czegében.

— — — — —

15 (Aprilis) jöttek hozzám az innepekre két enyedi deák, Pápai és Békési.

— — — — —

19 Aprilis husvét másod napján mult ki ez világbúl az szegény úr Nemes János uram [1]) hosszas betegségi és nyomorusági után, délután három s négy óra között.

— — — — —

25 Aprilis Viczében mentem, mivel az húgom Kapi Erzsébet egy maga szolgájához Jápróczki Ádámhoz menvén fér(j)hez, lakadalmában ott voltam.

26 (Aprilis) jó reggel haza jöttem.

— — — — —

5 Maji esék nagy károm, mivel virradta előtt egy órakor Polyák Gergely, részeg lévén, gyertyával ment az kapu

[1]) A naplóíró ipa.

Digitized by Google

mellett való istállóban, mely gyortyátúl meggyúladván, öt szekeres lovam ben égett.

— — — — —

10 Maji Füzesen levő német kapitányhoz mentem, mivel maga hítt vendégségben.

11. A vicekapitánya és kornyétássa nálam lévén, ebéd után mentek el tőlem.

— — — — —

20 (Maji) az úr Nemes János uram temetésére indultunk; hálni Méhesre mentünk.

21 Maji hálni Méhesrűl Gyalakutára mentünk.

22. Csak magam Segesvárra mentem az sógorasszonyhoz Lázár Imréné asszonyomhoz.

23 (Maji) visszajöttem Gyalakutára, mivel nem biztattak bennünket, rosz hírek miá, hogy bémehessünk Háromszékre.

— — — — —

28. Czegében haza jöttünk.

— — — — —

1 Junii indultam Fogarasban ebéd után, háltam Méhesen.

— — — — —

4 Junii estvére bémentem Fogarasban.

5 (Junii) mentem fel udvarhoz.

6, 7, 8. Első napján bé nem gyültünk, de második, harmadik napján bégyültünk.

9, 10, 11. Mind bégyültünk.

12. Az úr Teleki uram engemet elbocsátván, ebéd után Háromszékre indultam.

13. Hídvégre mentem Apor István és Kende Gábor uramékkal.

— — — — —

16 Junii sógor uraméikkal, Nemes János, Nemes Gábor és Nemes Györgyékkel Brassóban mentünk.

17 (Junii) osztottuk fel anyjoktúl maradt kevés res mobilist.

18 (Junii) jöttem ki estvére Hídvégre.

19 (Junii) jöttem Kende urammal együtt Kilyénben hálni.

20 (Junii) ebédre Várhegyre mentünk.

21 (Junii) osztottuk fel az várhegyi és ótszeményi [1]) jószágot hét felé.

22 (Junii) elvégezvén dolgunkat, estve felé Mikes urammal Zágonban mentem.

[1]) Ótszemény kétségkivűl a mai *Oltszem* a Háromszékben.

Digitized by Google

23 (Junii) jó reggel megindultam Fogaras felé; hálni mentem az Sárkány alá.

24 (Junii) nyolcz órára Fogarasban mentem.

25 (Junii) indult meg Fogarasbúl ebéd után az úr Teleki uram minden cselédivel; hálni jöttünk Selestátra.[1])

— — — — —

29 (Junii) ebédre Gálra[2]) s estvére Gernyeszegre.

30 (Junii) reggel engemet az úr elbocsátván, ebédre Maros-Keresztúrra jöttem, mivel feleségem is ott volt.

— — — — —

2 (Julii) haza jöttünk Czegében.

— — — — —

6 Julii Kolozsvárrá mentem feleségemmel együtt.

7. Kolozsvárat voltunk.

8 (Julii) nagy vendégséget csinált az commendans, az urat Bánfi György ő nagyságát vendéglette, egész estvig mind lőtetett.

— — — — —

13. Ebéd után haza jöttünk.

— — — — —

25 (Julii) indultunk feleségemmel Maros-Keresztúrrá osztozni; háltunk Méhesen.

26 (Julii) ebédre Maros-Keresztúrrá mentünk. Kendefi Miklósné és Lázár Imréné asszonyomékat is ott találtuk, de hogy mi érkeztünk, mingyárt elmentek.

27. Csak halásztunk.

28 Julii maros-széki vicekirálybíró Szilágyi János uram és az notarius igazították köztünk való dolgokat és oszlást.

29 (Julii) jártuk ki ő kegyelmekkel együtt az keresztúri földeket.

30. Csak magunk jártuk ki és mértük fel az nyárádtői és malomfalvi földeket.

31. Ebéd után mind sógorommal Nemes János urammal és feleségemmel együtt Gernyeszegre mentünk.

— — — — —

4 (Augusti) Czegében jöttünk.

5, 6, 7. Dolgomat végeztem, mivel Nagybányára készültem.

8. Ebéd után indultunk meg sógorommal Nemes János urammal; háltunk Viczében.

— — — — —

12. Ebédre bémentünk Nagybányára.

---

[1]) Seligstadt, mai magyar nevén: *Boldogváros.*

[2]) Így; valószínüleg *Kál* a Maros-székben.

Digitized by Google

13. Az szőllőket járván, az alatt az sütő Magyari Gyurka és az szakácsinas Fodor Marczi elszöktek.

14 (Augusti) osztottuk fel az házakat: feleségemnek jutott az új épületben kapu között levő bótos első ház, mellette levő boltjával együtt, és az hátulsó felső ház.

15. Ben voltunk, mivel vasárnap volt.

16 Augusti osztottuk az kün való örökségeket: feleségemnek jutott az Nagy-Décsén szőllő egészlen és az tós kert az nagyobbik tóval együtt.

17 (Augusti) voltunk sirató estvében Enyedi István sógoromnál.

18 (Augusti) lött az lakodalma, kiben is ott voltunk, sógorom Enyedi István uram kissebbik fiának Enyedi Sámuel uramnak.

19. Ebéd után kijöttem Karulyára.

20 Augusti elvégezvén Karulyán dolgomat, hálni jöttem Sósmezőre.

21. Haza érkeztem.

— — — — —

27 (Septembris) az öcsémmel az gyűlésre Radnótra indultunk; háltunk az mezőn.

28 (Septembris) reggel bémentünk; szállottunk az gáthoz Maros mellé sátorban.

29 (Septembris) állott bé az gyűlés.

30 Septembris nem sokat végeztünk.

1 Octobris hasonlóképen.

2 (Octobris) ebéd után Maros-Keresztúrra mentem fel az öcsémmel, de az öcsém Sárpatakra ment fel.

3 Octobris ebéd után visszamentünk estvére.

4, 5, 6. Ecclesiai dolgok agitálódtak.

Anno 1688, 7 Octobris, mikor az nap az halas jegybül szintén az kos jegyben akar lépni, csötörtökön éjczaka 11 s 12 óra között, adta isten ez világra nyavalyás feleségemnek harmadik gyermekecskéjét, igen nehezen és sok kínlódásokkal, úgy annyira, hogy kevés reménség volt mindkettő felől; de hogy isten mégis így is megadta, legyen áldás, tisztesség, bölcsesség, háláadás, dicsőség, hatalom és erő ő felségének az mi jó istenünknek, mindörökkön örökké. Amen, amen!

8 Octobris ebédre haza érkeztem.

— — — — —

27 Decembris kereszteltettem meg harmadik kis leánykámat Vass Katót, kit isten neveljen az ő nevének dicsőségére.

— — — — —

31 (Decembris) mindnyájan Méhesre mentünk.

Digitized by Google

Ez elmult 1688 esztendőnek az első részét az mi illeti, úgymint az tél, nem igen alkalmatos volt, kevés hó volt, nehéz és alkalmatlan utak, mely miá szerteszéllyel az országban az szegénységnek sok marhá(j)ok veszett el az német vitézek számára szállítandó élésvitel miatt.

A második részét az tavaszt az mi illeti, az eleje volt alkalmatos, de mikoron leginkább szükség lett volna az esőre, kivált az mezőségen, nem lött; az vizek mellett néha néha lött.

Harmadik része, az nyár, az eleje volt alkalmatos, de az utolja vizes; majd egymásután négy egész hétig éjjel nappal esett, mely miá az búzát be nem takaríthatván, az kalongyák felette igen kiköltek. Jégeső az országban sok helyeken felette sok károkat tött.

Az őszt is az mi illeti, az vetésnek alkalmatos volt eleintén, de szent Mihály naptúl fogva majd csaknem karácsonig rettenetes esők szakadtak le, mely miá rettenetes sárok voltak, melyhez hasonlót majd elig értek; bor is csak felényi lött mint másszor; az tók megtöltek vízzel; ha isten ő felsége nem szünteti vala, már nem is járhatnak vala.

Ez esztendőben tavasz felé Erdélybűl kimenvén, vötte meg Karaffa generál Lippát.[1])

Ugyan ezen esztendőben vötte meg az lotharingiai herczeg, egész császári armáda ott lévén, Nándor-Fejérvárt.[2])

Oh seregeknek istene, felséges isten! bűnt gyűlölő, bűnösöket sokáig váró s tűrő, de az bűnösöket büntetetlen nem hagyó, erős bosszuálló isten, de igen kegyelmes isten, az ki egy üdőben, egy alkalmatossággal, egy országot, egy birodalmot és egy népet nemzetséget az porbúl, sárbúl, szemétbűl felemelsz, felmagasztalsz és az setétbűl világosságra hozsz, és más nemzetet, nemzetséget, országot, birodalmot lenyomsz és megszégyenítesz, viszont penig azon népet, nemzetséget, országot, birodalmot, kit annakelőtte nagyra és nagy dicsőségre emeltél volt és szép fényességre, ismét azon porban, sárban, szemétben, kiből felemelted volt, vissza viszed, megszégyeníted és meggyalázod, emezt penig az szemétbűl, porbúl, sárbúl ismét felvészed és dicsőségessé tészed, úgy annyira Uram, hogy sem egy népnek, nemzetségnek, egy országnak, birodalomnak és csak egy embernek is, sőt semminek is ki tőled teremtetett s formáltatott, állandóságot ez világon nem adtál és nem adsz; íme Uram, mindezeket úgy látjuk, sok nemzetek és teremtések

[1]) 1688. jun. 20-án.
[2]) Nándor-Fejérvárat Miksa bajor választó fejedelem vette be september 6-án.

Digitized by Google

szenyvedik és próbálják, kik között Uram, az mi szegény nemzetünk is, az te kicsiny örökséged, magyar Izraeled, minden nap, minden órán próbálja és szenyvedi; mert eljöttek Uram, messze földrűl az erdei vadkanok és az vért szopó farkasok, hogy az te szőllődet és szép örökségedet kiturják, felforgassák és gyepüit elhányják, és még az úton járóknak is prédáúl és ragadományúl adják. De óh Jehova, seregeknek istene! meddig gerjedez haragodnak tüze mi reánk ily igen, szegény te népeidre? meddig nem könyörülsz mi rajtunk? míglen hagysz minket így pusztíttatnunk és míglen nem hallgatod meg az te népednek könyörgését és ha adod meg kérésünket? Megvalljuk gonosz életünket óh nagy isten! hogy nem vagyunk méltók, kikre mint ennekelőtte kegyelmes szemeiddel tekints és szokott irgalmasságodat is az te tárházadbúl mi reánk bőségesen kiöntsed; mert bűneinkben élvén, elmúlattuk az penitencziatartásnak gyönyörűséges idejét, és az mi boldog életünknek megtartása felől való biztatásidat csak hátunk megé vetettük; óh vajha isten, az te ítíletednek szemléletivel, midőn más országokat büntettél az te haragodban, te hozzád voltaképen megtértünk volna és bűneinket keserves zokogó sírással az bűnös Péterrel megsirattuk volna; jól volna istenem, az mi dolgunk; de nem tanáltatott mi bennünk semmi jele az igaz megtérésnek, nem áztattuk meg könyveinkkel az mi nyoszolyáinkat, hanem bűneinknek számát nevelten neveltük, és az mi szíveinket mint valami mágnes-követ az te igéd és törvényed ellen megkeményítettük; ez az oka, hogy amaz éneki zengéssel gyönyörködtető békességet mi tőlünk távul vitted, és szidalmat, gyalázatot hoztál fejünkre; ez az oka, hogy süvöltöttél Uram az idegen nemzetnek, és messzünnen mint az saskeselyűk mi reánk rohantanak, az kik az mi fejedelminknek, uraink(nak), főrendeinknek, tisztviselőinknek, bíráinknak, polgárinknak parancsolnak és az szegény községet nyomorgatják; és nincsen csak egy is közűlünk, az ki az ő cselekedeteknek, sok gonosz kívánságoknak ellene merjen csak egy szót is szólani. Óh Uram, jól tudjuk mindezeknek szándékokat és gonosz igyekezeteket, kik csak azon igyekeznek, miképen teljességgel az mi nemzetünket elfogyassák, az mi házainkat, javainkat elpusztítsák és az mi édes hazánkat megnyomorítsák; de óh Uram, elvetsz-é minket az te haragodban, és az te búsulásodban az te irgalmasságodrúl nem emlékezel-é meg? nem veszed-é füleidben az te híveidnek éjjeli nappali üvöltéseket, és az igazat is az gonoszszal egyben elveszted-é? Távol légyen istenem te tőled ez dolog, hogy úgy járjon az igaz mint az istentelen; talám vannak óh Uram, ötven igazak az mi bűnös nemzetségink között, avagy elveszted-é és nem kedvezsz-é ez

Digitized by Google

mi országunknak az ötven igazakért? Óh Uram, ha ötvenen nincsenek, talám csak öt híjja lészen, avagy elveszted-é az ötért ez mi szegény országunkat? Kérlek, ne haragudjál meg óh én istenem, ha szólok, mivel kívánok szólni az én Uramnak, noha por és hamu vagyok; talám vannak negyvenen, talám vannak harminczan, talám vannak húszan avagy legalább tízen, és ez okáért vajjon nem kegyelmeznél-e meg mi nékünk? Jól tudjuk édes atyánk, hogy megérdemlenők mi azt, hogy akképen tennél mi velünk, mint régenten Sodomával és Gomorával; de óh Uram, ne cselekedjél mi velünk az mi álnokságinknak jutalma szerint, légy kegyelmes az mi vétkeinknek és az mi gonoszságinknak, hogy legyünk mi te örökséged és te választott néped. Amen, amen!

Anno 1689.

1 Januarii ebéd után Méhesrűl megindultunk, hálni Bándra mentünk.

2 (Januarii) ebédre Maros-Keresztúrra, de uramék ebéd után elmentek.

3. Keresztúrot voltam.

4. Segesvárra országgyűlésében indultam; hálni mentem Czikmántorra.

5 (Januarii) virradtig Nádasra mentem, mivel az úr Teleki uram ott hált s reggel Bethlen Gergely és Gyulai Ferencz uramékat Küküllő vármegyei főispánságra instellálta, és ebédre bémentünk Segesvárra. Eodem, urunk ő nagysága is ebéd után béjött; az úrral ő kegyelmével ő nagysága eleiben kimentünk.

6 Januarii kézfogásban töltöttük el az napot.

7 (Januarii) olvasták el az catalogust.

8. (Januarii) császár ő felsége emberit felhozták az ország közzé, ugymint az commissariust Komornyikot, és Absolon uramat, ki is az portiót elé adta, úgymint 29,000 portiót.

9 (Januarii) vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

10 Januarii öszvegyültünk és az portio felől discurráltunk.

11. Az császár emberit más külön házban az urak közzé felhozták, discurrálván az portio felől vélek, hogy ha lehetnek valami engedelmességgel,[1]) és mi módon, micsoda modalitással s mi formán s mint kívánják administrálását az portiónak?

12 (Januarii) felvetvén az portiót, kapura esett fl. 250, búza cub. 6, zab cub. 10, hús cent. 300, széna curr. 5; az székelységre esett fl. 120,000; in summa az pénzbeli portio,

[1]) Értsd: engedékenységgel.

Digitized by Google

mivel az három holnapi élésért is pénzt kívánnak, tészen legalább flor.[1])

13, 14, 15 Januarii az portio dolgában munkálódtak külön Bethlen Miklós, Alvinczi Péter és Sárosi János uramék, hogy melyik statióra mennyit vigyenek s honnét vigyék?

16. Most egy hét alatt kívánván fl. 100042000,[2]) azon munkálódtak hogy megadhassák.

17, 18, 19 Januarii mind az portiónak felvetésin, élésnek statiókra való rendelésin és ez mostan hamar kívánó summának megadásában munkálódtak az urak, magam penig igen rosszúl voltam.

20, 21, 22 (Januarii) hasonlóképen;[3]) de bégyültünk: de köztünk rettenetes sok volt az beteg ember, úgy annyira, hogy nem hiszem, harmada egészséges lött volna az kik oda mentünk az gyűlésben; az szolgarend is hasonlóképen betegült.

23 Januarii vasárnap, nem gyültünk fel.

24 (Januarii) estve elbomlott az gyűlés; magam hálni Nádasra jöttem.

25. Feleségem Gyalakután lévén, ebédre oda mentem; hálni jöttünk Maros-Keresztúrrá.

26. Kereszturot voltunk.

27. Méhesre jöttünk.

28. Méhesen disznókat ölettünk.

29. Haza jöttünk Czegében.

— — — — —

8 (Februarii) vármegye parancsolatjábúl holmi dolgok végett Gernyeszegre az úrhoz Teleki uramhoz indultam.

9 Februarii Gernyeszegre érkeztem és az úrral szembe löttem.

10 Februarii ebéd után válaszam lévén, vissza indultam.

11. Ebédre haza jöttem Czegében.

12. Mind feleségemmel együtt Kolozsvárra mentem bé.

— — — — —

20. Az commendans fársángolt.

21 Februarii Pólyik uram az commendanst az több német kapitányokkal együtt vendégségben hítta, hová Gyerőfi és Mikola uramékat, engemet is elhívott.

— — — — —

25. Kemény Boldi temetésére indultam Gernyeszegre; háltam Méhesen.

[1]) A summa nincs kitéve.

[2]) Így; talán 142,000 frt.

[3]) Jan. 20-án jött létre a német hadak ellátására vonatkozó egyezség az ország és a császári biztosok között. V. ö. *Alvinczi P.* Okmt. II. 299. l.

Digitized by Google

26. Gernyeszegre érkeztem jókor.

27 Februarii temettük el az kis Kemény Boldit.

28 (Februarii) reggel jöttem el Gernyeszegrűl Méhesre. Eodem estve felé holt meg Gernyeszegen az szegény öcsém Stépán Ferkó.

1 Martii ebédre Czegében jöttem.

— — — — —

6 Martii ebédre az öcsém Kapi János jött hozzám, estvére pedig Serédi Benedek uram.

7. Serédi uram elmenvén tőlem, magam Kapi János öcsémmel Viczében mentem.

8 Martii volt Ősben az öcsém Kapi János lakodalma, hová az nap mentünk Viczébűl.

— — — — —

11 (Martii) estve jöttem haza Viczébűl.

— — — — —

16 (Martii) egész napestig nagy meleg szél fúván, az havat majd mind elolvasztotta, mely miá oly nagy árvizek löttek szerteszéllyel az országban, hogy kevés tónak az gátja állotta meg az ki el nem szakadt; mezőségen még az malmokat is nagyobb részint elvitte; az mely gátokat is hirtelen el nem szakasztott, vigyázás lévén reá, hogy félvén az víztűl, elvágták az kárgyát,[1]) és olyan helyt is igen megszaggatta; nekem is az Holdos tóval volt nagy bajom, mert szintén elmegyen vala.

17 Martii jó reggel felkelvén, az egész faluval az gátra mentem, mivel már szintén az közepin az gát elszakadt volna, ha hamar nem értem volna, mivel már két helyt az gátot megkezdte volt.

18, 19, 20. Mind ment az tónak az vize.

21 Martii akartam az vizét elfogatni, de nem lehetett.

22 (Martii) elfogattam valami nagy bajjal s munkával sokkal.

23. Az jászoly-gátat töltötték.

24, 25. Az hol elvágattam volt, nagy szakadást mosván, majd az oláhok temető(j)eig vesszőbűl gátot köttettem beléje.

26. Elmúlathatatlan dolgaim lévén, Méhesre mentem.

27, 28, 29. Méhesen voltam.

30. Vad fákat ültettettem.

31 (Martii) hasonlóképen; és Sámsondrúl meggyfa csemetéket is hozatván, azokat is elültettettem.

1 Aprilis Méhesrűl haza jöttem Czegében.

— — — — —

[1]) Így; értsd *gárgyát.*

21 Aprilis égett el Brassó; három s négy óra között meggyulván, hét óráig mind elégett egészlen; két háznál és az ó-brassai kapunál való klastromnál az magyar templomnál több nem maradt.

22, 23, 24. Méhesen voltam.

25, 26 (Aprilis) kezdtem az méhesi templomot rakatni.

— — — — —

12 (Maji) Fogarasban indultam gyűlésben; hálni jöttem Maros-Keresztúrra.

— — — — —

15 (Maji) estvére bémentem Fogarasban.

16, 17, 18, 19. Fogarasban hevertünk, semmi haszna nem lévén gyűlésünknek, csak fárasztottak bennünket.

20 (Maji) indultunk ki az úrral Teleki urammal; háltunk Báránykúton.

— — — — —

24 (Maji) jöttem estvére haza Méhesre.

— — — — —

4 (Junii) Czegében jöttem feleségemmel.

5. Czegében voltunk.

6 Junii ebéd után feleségemmel együtt Kolozsvárra indultunk; hálni mentünk sógor uramhoz Bánfi Farkas uramhoz.

7 (Junii) ebéd után bémentünk Kolozsvárra.

8, 9. Ben voltunk.

10 (Junii) estve felé magam kijöttem, de feleségem ben maradt.

11 (Junii) ebédre mentem haza Czegében, estve felé Görgény felé indultam.

12. Görgényben érkeztem, de asszonyom anyám [1]) rosszúl lévén, Bere-Keresztúrra mentem tizenegy óra tájban éjjel.

13. Urammal ő kegyelmével együtt az úr eleiben [2]) mentünk Csikfalvára, mivel ott hált ő kegyelme, Porumbákra indulván.

— — — — —

16 (Junii) ebédre bémentünk Porumbákra.

— — — — —

20 (Junii) ebédre Brassóban. Haiszler generálnál volt az úr ebéden.

21 (Junii) ben voltunk; az generál az úrhoz jött conferentiára.

22. Haiszler generál az úr szállásán volt ebéden.

---

[1]) Keresztúri Jánosné.

[2]) T. i. Teleki Mihály eleiben.

Digitized by Google

23. Az úr (a) generállal együtt kijött Brassóbúl az német táborra Prásmárhoz; ebéden Pacenál voltak mind az generál, mind az úr; ebédtűl felkelvén, az generál visszament Brassóban, az úr penig Kálnoki Sámuel uramhoz Köríspatakra ment vacsorára, holott is éjfeli után meggyulván az torony, elégett, és az templomnak fedeli.

24 Junii jó reggel az úr Szentgyörgyre visszajött, és főkirálybírónak választván Kálnoki Sámuel uramot, ebéd után hálni mentünk Apáczára.

25 (Junii) ebéd után megindulván, hálni jöttünk Bethlen Sámuel uramhoz Hévízre.

26 Junii praedicatiót hallgatván, ebéd után hálni Kaczára (jöttünk).

27. Hálni jöttünk Fiadfalvára.

28 (Junii) jó reggel Székely-Keresztúrra általmentünk, Udvarhelyszék is oda gyülvén, hogy az úr Gyulai Ferencz uramot főkirálybírónak instellálja, de az szék fel nem vette, és az úr megharaguván, (az) ebédet sem várta meg, hanem csak eljöttünk étlen és jöttünk Erdő-Szentgyörgyre Rhédei István uramhoz.

29. Az úr engem elbocsátván Szentgyörgyrűl, ebédre Maros-Keresztúrra jöttem; feleségemet is ott találtam.

— — — — —

4 (Julii) haza jöttünk Czegében.

— — — — —

15 (Julii) ebéd után feleségemmel együtt Légenben mentünk.

16. Mind együtt sógor uramékkal Méhesre mentünk.

17. Méhesen voltam.

18. Az úrhoz Szentpéterre általmentem Vitéz Ferencz és Kapi János uramékkal, de magam estvére haza jöttem.

19. Ismét estvére általmentem Szentpéterre.

20 (Julii) ebéd után az úrral ő kegyelmével Radnótra mentünk.

21 (Julii) állott bé Radnóton az gyűlés.

22, 23, 24. Radnóton voltam.

25. Leánykám Anniska rosszúl lévén, Méhesre visszajöttem.

26 Julii estvére ismét visszamentem Radnótra.

27, 28, 29. Radnóton töltöttük az jó arató üdőt csak hijában.

— — — — —

5 (Augusti) ebéd előtt bomlott el az gyűlés és estvére haza jöttem Méhesre.

Digitized by Google

6. Rácz János gyermeklova-félire ülvén, ki akarván menni az aratóban, de megkapván, leugrottam róla, mely miá kezemet, magamat megsértettem.

8 Augusti haza jöttünk Czegében.

— — — — —

21 Augusti jó reggel mentem Katonában urunk ő nagysága udvarlására.

22. Urunkkal ő nagyságával vadászni mentünk, de ebéd után az vadászóbúl haza jöttem.

23. Szilvási János és Henter Farkas uramék hozzám jővén, Oláh-Vásárhelyre Ujvári Miklós uramhoz keresztelőben mentünk; kissebbik fiát Mihókot kereszteltük; estvére visszajöttünk Czegében.

— — — — —

30. Mind feleségemmel együtt Gernyeszegre jöttem.

31 (Augusti) estvére urunk ő nagysága Gernyeszegre jött az urakkal együtt.

1 Septembris volt Gernyeszegen az Jeddi Péter és küküllővári pap Nánási uram lakadalma.

2 (Septembris) ebéd után jött el urunk ő nagysága Gernyeszegrűl.

3 (Septembris) reggel jöttem el Gernyeszegrűl, ebédre Maros-Keresztúrra.

— — — — —

12. Haza jöttünk Czegében.

— — — — —

16 Septembris Maros-Keresztúrra mentem.

17 (Septembris) ebéd után Medgyes felé az gyűlésben indultam; háltam Gálfalván.

18. Medgyesre bémentem.

19. Az úr Teleki uram is estvére béjött.

20, 21, 22. Az deputatio az tanácscsal bégyült, de az ország nem.

23 (Septembris) estve elbomlott az gyűlés, nem sokat végezvén.

24 (Septembris) kiindultam Medgyesrűl, hálni jöttem Besenyőben.

25. Méhesre jöttem öcsémmel együtt.

26. Haza jöttünk Czegében.

— — — — —[1])

7 (Novembris) Maros-Keresztúrra jöttem feleségemmel együtt.

---

[1]) Itt az eredeti naplóból egy lap (oct. 2-tól oct. 26-ig) hiányzik.

Digitized by Google

— — — — —

25. Az úrral Teleki urammal megegyeztem Keresztúrnál; hálni jöttünk Radnótra.

— — — — —

28. Az Maroson által nem jöhetvén, mivel igen nagy volt, Váradjához az hídra kerültünk; ebédre béjöttünk Fejérvárra.

29, 30. Az urak és az deputatusok gyültek öszve.

1, 2 Decembris hasonlóképen.

3 Decembris az úr Teleki uram ebéd után Szebenben indult Haiszler generálhoz, de minket az csügedi hidasnál Toldalagi János urammal elhagyott, hogy az lovait s cselédit kötöztessük által; midőn mi is által kőttünk volna, az úton elsetítedvén, egyikünk sem tudván közűlünk az utat, elvétettük; az úr hált Kis-Enyeden, mi penig az szász-sebesi szőllők között.

4. Az úr egy óra előtt bément Szebenben, mi penig az sógorral háltunk Mágban.

5 (Decembris) reggel mi is bémentünk Szebenben, de az úr flöstököm után kijött; hálni jöttünk Töpörcsénben.[1])

6 Decembris estvére béjöttünk Fejérvárra.

— — — — —

9 (Decembris) ment eleiben ebéd után az úr Teleki uram ő kegyelme princz Loénak *(így)* az Badensisnek,[2]) Komornyik urammal az főcommissariussal és Absolon urammal s többekkel, engem penig az úr haza bocsátott.

— — — — —

14. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

22 Decembris estve nyolcz-kilencz óra között lött ez világra az én kis lánykám Erzsók, kivel cselekedjék úgy az isten ő felsége, mint ő felségének tetszik.

23. Nyavalyás feleségem rosszúl volt.

24 (Decembris) reggel éjfele után egy órakor megkereszteltettem az kis gyermeket, mivel igen igen rosszúl volt, azt tudtuk hogy virradtát sem ér, mindegyre vért okádott. Eodem sógor uramék, Szilvási uram mind húgommal és Palotkai s Szakácsi uramékkal hozzám jöttek az innepekre.

— — — — —

[1]) Mai helynévtáraink szerint a helység neve *Toporcsa;* fekszik Szerdahelytől keletre Szeben megyében.

[2]) Badeni Lajos őrgróf havasalföldi táborozásából sietett Erdélyen által Bécsbe.

Digitized by Google

Ez elmult esztendőnek első részét az télt az mi illeti, meglehetősnek mondják, mivel jó szánútja volt, és mindenben mediocrisnek, mivel csak közepén volt mind hideg, mind hó.

Az mi penig az második részét az tavaszt illeti, 16-ik napján Martiusnak egész napestig nagy meleg szél fúván, az havat mind elolvasztotta, mely miá oly nagy árvizek löttek szerteszéllyel az országban, hogy kevés tónak állotta meg az gátja az ki el nem szakadt volna; sok helyeken penig, kivált az mezőségen, nagyobbrészint még az malmokat is funditus felfordította, elrontotta s elvitte; hasonlóképen sok helyeken az folyóvizeken is;[1]) annakutána is ezen tavasz igen vizes volt, mely szerteszéllyel az országban az búzákat megléhásította; igaz dolog, az mezőségnek többet használt mint ártott.

Harmadik része az nyár, egy kicsinyég eleintén jól kezdte vala magát viselni, de hamar megváltoztatá, mivel az széna csinálásban az eső igen meggátolt, mely miá nagyobbrészint az országban szénát nem csinálhatván, őszszel csináltak inkább mindenütt szénát, az búza pedig csak közép termett.

Negyedik, az ősz, elsőben igen száraz kezdett vala lenni, úgy annyira, majd nem is igen vethetnek vala; megesősödvén, jó vető üdőt szolgált; az utolja penig mód nélkül esős és rettenetes sárok voltak, mely miá elig lehetett még az járás is; egész karácsonig hó sem lött állandó; két úttal lött volt, de az is elolvadott. Az bor is mint az búza mediocriter termett, mert némely helyeken majd semmi nem lött, néhol penig igen sok.

Ezen esztendőben az Badensis herczeg princz Loé *(így)* commando által három úttal verettetik meg az török; széllyel elszélesztvén őket, Havasalföldében ment ki egész armádával, és azt elfoglalván s ott hagyván Havasalföldében az armádát, maga Erdélyben jött által Decemberben és nagy sietséggel felment Bécsben. Fejérvár felé jővén, az úr Teleki uram ő kegyelme Szász-Sebeshez ment eleiben;[2]) ifju urunk jóval is túl Váradján, urunk ő nagysága váradjai hídig; ott egy hintóban ülvén, balkéz felől ült urunk ő nagysága, jóllehet nehezen engedte meg.

Szent isten, könyörülő isten, kegyelmes isten — — *stb.*[3])

---

[1]) L. föntebb mart. 16-ikán s a következő napok alatt.

[2]) L. föntebb a dec. 9-ről szóló feljegyzést.

[3]) A többi hiányzik, mivel a kötet vége, megfelelően az october hónapnál hiányzó lapnak, csonka.

Digitized by Google

II.

DIARIUM, AZ AZ MINDENNAPI LÖTT DOLGAIRÚL, CSELEKEDETIRÜL, ALKALMATOSSÁGIRÚL, MIND HAZÁJÁBAN MIND HAZÁJÁN KIVÜL VALÓ UTAZÁSIRÚL, ÉS MINDENÜTT S MINDENNÉMÜ ESETT DOLGAIRÚL, MAGA VISELÉSÉRŰL ÉS RAJTA ESETT MIND SZERENCSÉS MIND SZERENCSÉTLEN DOLGAIRÚL, MAGÁNYOS ÉS NÉMELY KÖZÖNSÉGES DOLGOKRÚL IS, ÉS HOLMI EXPERIENTIÁKRÚL VALÓ MINDENNAPI ÍRÁSA CZEGEI IDŐSBIK VASS GYÖRGYNEK, MELYET ÍRT 1690 ESZTENDŐTÜL FOGVA, MIVEL EZELŐTT VALÓ MINDENNAPI DOLGAI VANNAK ÍRVA MÁS TOMUSBAN, NEM TÉRVÉN MIND EGYÜTT EGY CORPUSBAN. EZ IS PENIG MEDDIG CONTINUÁLTATIK, VAGYON AZ JÓ ISTEN TITKÁBA, MIVEL: NON EST CURRENTIS NEQUE VOLENTIS, SED MISERENTIS DEI; MIHI AUTEM ADHAERERE DEO, PONERE IN DOMINO DEO SPEM MEAM, BONUM EST.

PSALM. 130. MIHI AUTEM ADHAERERE DEO ET PONERE IN DOMINO DEO SPEM MEAM, BONUM EST.

PSALM. 125. QUI CONFIDIT IN DEO, NUNQUAM CONFUNDITUR.

Anno 1690.

1 Januarii itthon voltam.

2 Januarii mentem Méhesre.

3 Januarii Méhesen lévén, Bálintit Zsigmond sógor uram hozzám jött ebédre, ebéd után penig Frátára ment.

4. Magam is jó reggel általmentem Frátára az Rácz Istvánné asszonyom temetésére, az temetés után penig mind sógor urammal Bálintit urammal által jöttünk Méhesre.

5 (Januarii) ment el reggel tőlem sógor uram Bálintit uram.

6. Magam is jó reggel megindulván, haza jöttem Czegében.

7, 8. Itthon voltam.

9. Jó reggel megindulván, Kolozsvárra bémentem.

10. Az commendansnál voltam ebéden.

11. Ben voltam és dolgaimhoz láttam.

Digitized by Google

12 (Januarii) voltak nálam ebéden az commendans gróf Lapatczegh *(így)* több kapitányival együtt, Ránczau, Sterin, gróf Tratmestoff *(így)*, Lesner és Páter Pál, item az németek jesuitája és Nagyszegi uram.

13 (Januarii) mentek ki tőlem sógor uram Szilvási János és Henter Farkas uramék.

14 Januarii kereszteltük meg az Pesti György fiacskáját az magam házánál szappan-utczában.

15 Januarii házamnál voltam és dolgomat végeztem.

16 (Januarii) reggel kiindulván Kolozsvárrúl, idején Víz-Szilvásra érkeztem, az malmomat megnézvén mint csinálják.

17. Jó reggel megindulván, kilencz órára haza jöttem Czegében.

— — — — —

21. Németek Hussin[1]) generál szekereivel együtt szállottak bé Czegében.

22 (Januarii) mind itt voltak, mivel 78 ökröket kértek és az falu nem adhatott.

23. Az szolgabíró ökröket hajtatván, majd ebéd felé mentek el.

— — — — —

5 Februarii Jónás temetésére mentem Légenben mind feleségemmel együtt és Musnai urammal, de németek szállván azalatt Czegében és az magam házamhoz az kapitányok béjöttek s utánam küldvén, magam sietséggel, az temetést sem várhatván, haza kellett jőnem, feleségem penig ott maradt.

6 (Februarii) elmenvén az németek, feleségem is haza jött.

7. Itthon voltam.

8 (Februarii) mentünk Musnai urammal Nagy Pál uramhoz Margitára.

9 (Februarii) jegyzette el Musnai uram az Nagy Pál uram húgát Czeglédi Máriát.

10 (Februarii) estve négy órakor indultunk el Margitárúl; hálni jöttünk Füzesre komámasszonyhoz az udvarbíróhoz.

11, 12. Itthon voltam, mivel ismét németek szállottak volt az faluban.

— — — — —

15 Februarii Víz-Szilvásra az malmom csinálásának látására mentem Gyarmati urammal az ide való praedicatorral, de estvére megjöttünk.

16 Februarii itthon voltam.

---

[1]) Houchin Pál báró.

Digitized by Google

17. Csak magam Méhesre jöttem, feleségem hon maradt.

18 (Februarii) holt meg az uram ő kegyelme Keresztúri János uram anyja, Keresztúri Istvánné, Toldalagi Krisztina asszony, Erkedben.

19. Visolyában mentem, mivel az adószedők ott lévén, dolgom volt vélek, de estvére visszajöttem ismét Méhesre.

20 (Februarii) jöttem Maros-Keresztúrra; csak hamar hogy érkeztem, Mikes Pál uram is hozzám érkezett.

— — — — —

24 (Februarii) ebéd után az úrhoz mentem Gernyeszegre.

25. Vay Mihály urammal vadászni mentünk.

26 (Februarii) reggel hat óra tájban holt meg az Kendefi János uram leánykája Gernyeszegen; magam vittem ki nyujtóztatni.

27. Gernyeszegen voltam.

28 (Februarii) tettük koporsóban, és ebéd után Maros-Keresztúrra jöttem.

1, 2 Martii az malom körűl forgódtam, hogy ha megindíthatnám, de semmiképen meg nem indíthattuk, mivel semmire sem jól van csinálva.

3 Martii fogattam meg Mihály mestert az malomnak rosszúl csinálásáért, és küldtem az vásárhelyi tömlöczben fogságban.

4 Martii estvére Gernyeszegre mentem. Eodem ebéd előtt Régennek majd fele elégett.

5 Martii temettük el az Kendefi János uram leánykáját.[1])

— — — — —

8 (Martii) haza jöttem Czegében.

— — — — —

14. Jó reggel megindulván, egy órára Margitára mentünk Nagy Pál uramhoz, és az nap meglött az Musnai uram lakodalma.[2])

15. Ott voltunk, mivel el nem bocsátott Nagy Pál uram.

16 Martii haza jöttünk Czegében.

— — — — —

31. Magam gyülésben készülvén, feleségem penig Méhesre, az útra késziltünk és hon való dolgokról disponáltam.

1 Aprilis jöttünk Méhesre.

— — — — —

[1]) Meghalt febr. 26-án; l. föntebb.

[2]) L. föntebb a febr. 9-ről szóló feljegyzést.

Digitized by Google

5 (Aprilis) indultam az öcsémmel együtt az gyűlésben;[1]) hálni mentünk Maros-Keresztúrra.

6 Aprilis Keresztúrrúl megindulván, az egrestői malomnál jöve előmben Gergely, kit küldtem volt Fogarasban szállás szerezni, hogy ne menjek, mivel beszterczei statióban levő Staremberg generál regimentjének commissariussának rendeltettem, hogy Szebenben vigyem; mellém Harinai Ferencz uramat rendelték; kihez képest én visszatértem, de az öcsém elment; hálni visszajöttem Maros-Keresztúrra.

7 (Aprilis) virradtig felküldtem Vásárhelyre, hogy ha az commissiómat nem vitték-e oda? és megizenék, hogy Méhesre küldték; kihez képest onnét megindultam ós az katonát utólértem, az ki az leveleket Méhesre hozta volna; tőle elvévén, Méhesre jöttem vissza.

8. Besztercze felé indulván jó reggel, hálni mentem komámhoz Orlai uramhoz Sófalvára.

9 (Aprilis) ebéd után bémentem Beszterczére.

10, 11, 12, 13, 14. Az német vitézek az útra készületlenek lévén, meg nem indultak, melyre nézve magamnak is csak ben kellett temporizálnom; ebéden vacsorán sógor uramnál Bánfi Farkas uramnál voltam.

15 Aprilis szombatnapon, szintén mikor az házában az órája hármat ütött délután, mult ki ez világbúl igen igen szép csendesen az mi boldog és nagy, de igen felette igen jó emlékezetű, örökké megsiratható, kegyes és jó lelkiismeretű fejedelmünk Apafi Mihály, urunk és édes atyánk, életének 58 esztendeiben, birodalmának 29-ikben. Eodem indultunk ki mi is az német vitézekkel Beszterczérűl; hálni jöttünk magunk Fejéregyházra, az több compániák Neczre, Nagy-Idára, Garlaczra.[2])

16. Hálni jöttünk magunk az colonellussal Marchispánnal Nagy-Nyulasra, az több compániák Oroszfájára, Komlódra, Kis-Nyulasra, Szokolyba.

17. Hálni jöttünk magunk ugyan az colonellussal és két compániával Csávásra, az többi Felében, Galambodon, Bárdoson.

18. Egész regimentestűl Vásárhelyre szállottunk bé, de magam elvégezvén dolgomat, Keresztúrra fordultam, mivel csak azelőtt harmad nappal indult meg ott való malmom, melyet csináltattam esztendőtűl fogva.

19. Hálni jöttünk magunk az colonellussal és két com-

---

[1]) Fogarasba.

[2]) Garlacz: *Galacz*, a mai Besztercze-Naszód megyében.

Digitized by Google

pániával Nagy-Csergedre, az többi Lukafalván, Teremiben, Vajdakútra.

20 Aprilis hálni mentünk magunk az colonellussal és két compániával Haranglábra, holott meg is vendégeltem az szállásomon az colonellust és Cesi kapitányt; az többi Bernádon, Désfalván, Csáváson háltak.

21. Hálni mentünk magunk ugyan az colonellussal, mint az több szállásokon, Kis-Kapusra, az többi Baromlakán, Aszszonyfalván háltak.

22. Hálni mentünk egész regimentestűl Szelindekre.

23 (Aprilis) kilencz órára magunk az colonellussal bémentünk Szebenben, az vitézlő rend tizenegy órakor jöttek bé.

24. Harinai urammal együtt Fogaras felé indultunk, mivel magamnak is az gyülésen dolgaim voltak, kiket istennek hálá, jobbrészént végben is vittem; azonban penig ennekelőtte való üdőkben Deési Márton uram, az enyedi theologiae professor, supplicatiót adott volt bé ellenem az úrnak sinistra informatióval, hogy fejérvári gyűlésbűl jöttemben az őszszel Miriszlón megszállván, az bírót az lovaim köziben köttettem volna és szénát rágattam volna véle, melyre nézve az úr Teleki uram reám megneheztelvén, ország eleiben evocáltatott volt, de annakutána az úr ő kegyelme végére menvén igazán az dolognak az sárpataki böcsületes praedicatortúl Teési János uramtúl, az gyűlésben dolgom csak némóban ment.[1])

25 Aprilis bémentünk Fogarasban.

26 (Aprilis) az úrnál ő kegyelménél volt mind ebédem vacsorám.

27 (Aprilis) az úr megparancsolá, hogy dolgom felől egy böcsületes ember által requiráltassam az urat Bánfi György uramot ő nagyságát; ha atyafiságosan cedál, bene, ha penig nem, találjam meg ő nagyságával való dolgaim felől az országot.

28. Nem várván az úr ő kegyelme az választúl, maga hozván ő nagysága az úrnak dolgomat elő, az egész ország hallattára fen az palotán, dolgom felől az úr ő kegyelme ő nagyságával[2]) öszvehábrodott és dolgomat mint igaz atyafi, úgy ágálta ő kegyelme.

29. Az úr ő kegyelme vacsora felett kérdé tőlem, miért nem kelle béadnom supplicatiómat? mert eltelik az üdő.

30 (Aprilis) vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

1 Maji adtam bé supplicatiómat, de nem olvastatott el.

2 Maji visszaadta praesidens uram supplicatiómat, mivel

---

[1]) Az az: *semmiben ment.* Hasonló kifejezések: *némóban vész, némóban bocsátom* stb. Nyelvt. Szótár II. 964.

[2]) T. i. Teleki Mihály Bánfi Györgygyel.

Digitized by Google

Bánfi uram ő nagysága ígírte arra magát, hogy velem conveniál.

3. Csak abban volt.

4. Az úr ő kegyelme Teleki uram, és Bethlen Gergely, Székely László uramék megegyeztettek.

5 (Maji) bomlott el az országgyűlése este öt órakor.

— — — — —

8 (Maji) estvére haza jöttem Méhesre.

9, 10, 11, 12. Bajoskodtam, hogy miképen szenteltethessem fel az itt való templomomat, melyet már isten segítségéből egészlen elvégeztettem.

13 (Maji) jöttek hozzám az innepre sógor uram Szilvási János uram feleségestűl, Palotkai uram feleségestűl, Szakmári uram feleségestűl, és Keczeli András uram s Tamás deák.

14. Isten segedelméből mentünk bele az templomban legelőször és azóta celebráltatik benne cultus; szép felesen voltunk, hogy majd elig tértünk el benne.

— — — — —

31. Mindenestűl fogva haza jöttünk Czegében.

1 Junii jött hozzám ebédre Sóti uram más böcsületes praedicatorokkal, Maros-Vásárhelyre az generalisban [1]) menvén; beszélgetvén Gyarmati uram dolga felől ő kegyelmével, mivel esperest Vásárhelyi uram generalisban admoneálta, hogy az méhesi templomomban béjött és praedicállott s istenünket tiszteltük benne.

2, 3. Alkalmatocskáimat jártam, hogy mi formában vannak.

4. Gyarmati uram is az generalisban indult.

— — — — —

10 Junii beszéltem Gyarmati urammal, mint lött dolga: és esperest uram dolgát az generalisban csak megnevették, hogy még fel is kellett venni.

— — — — —

26 Junii szökött el virradólag az szabóm Karulyai Salamon; utána mentek, de nyomában nem igazodhattak.

— — — — —

14, 15, 16 (Julii). Táborozást hirdetvén, táborra készülgettem, de nem felettébb, mivel volt készen készületem.

17 Julii adtuk haza Esztelnekit [2]) Ádám Mihálynak; az öcsém feleségestűl, Szilvási János uram, Henter Farkas uram feleségestűl, Szakmári János és Bálint deák uramék voltak táborhír lévén, csak hamarsággal lött.

---

[1]) T. i. generális gyűlésbe.

[2]) Így; a leány keresztneve kimaradt.

Digitized by Google

18 Julii Barabás uram jővén Bonczidárúl hozzám, meghozá, hogy parancsolat jött, hogy nem szükség felülni, mivel Tökölyinek tatárral való béjövetele megcsendesedett.[1])

19 (Julii) ebéd után megindulván magam, feleségem itthon maradt; estvére Méhesre mentem.

20. Házam tájékát és dolgaimat szemlélgettem meg.

21, 22. Szénatakartatásban forgolódtam.

23, 24, 25. Búzát arattattam, szénát kezdtem hordattatni; méheimből Rácz János urammal mézet szedettettem.

26. Jó reggel megindulván, ebédre Radnótra mentem, de az úr ebéd után Gernyeszegre indulván, magam visszafordultam; háltam az lekenczei szénafűben, de az rettenetes szúnyog miatt egy órát sem alhattam.

27. Még hajnal előtt megindultam s nyolcz órára haza jöttem Méhesre.

28. Méhesen voltam.

29 (Julii) haza jöttem Czegében; utamban kihányattam Szentgothárdon az régi oláh papot az pap házábúl; az méheit is ki akartam az kertbűl hányatni, de csak hármat vethettek ki, mivel kövérek lévén, az legényeket mind összvemardosták.

— — — — —

7 (Augusti) Kolozsvárra mentem bé az sokadalomra.

8, 9. Ben voltam.

10. Parancsolat jővén az vármegyékre újolag nagy sietséggel, hogy Tökölyi gróf be akar az országban jőni fejedelemségre törökkel tatárral, melyre nézve üljenek fel és szálljanak táborban, estve felé kimentem.

11. Jó reggel mentem az úrhoz Bánfi György uram ő nagyságához Bonczidára, estvére haza mentem.

12, 13. Hon voltam és táborban készülgettem. 11 Augusti ebéd után indult az úr Teleki uram az táborra Haiszler generálhoz, mely tábor volt az Barczán; hálni ment Mosonban.

14 Augusti hon voltam.

15. Az úrnak Bánfi György uramnak ő nagyságának levele érkezvén hozzám, Bonczidára mentem.

16 (Augusti) ebéd után haza jöttem.

17, 18. Az táborban készülgettem.

19. Társzekereimet megrakatván s Méhes felé megindítván, ebéd után magam Bonczidára mentem.

20 (Augusti) ebéd után az úrral ő nagyságával és Bánfi Farkas sógor uramékkal megindultunk, hogy az táborra men-

---

[1]) Más adatok szerint épen jul. 18-ra rendelt közfelkelést a junius közepe óta Radnóton tanácskozó országos bizottság. V. ö. *Angyal D.* Thököly Imre II. 215. l.

Digitized by Google

jünk; az úr hált Aranykúton, mi ketten az öcsémmel Vass Györgygyel Méhesre fordultunk haza.

21. Társzekereinket megindítván, magunk is az úr után indultunk és Radnóton az háló helyen értük ő nagyságát.

Anno 1690, die 21 Augusti esett nagy változás, jaj, mely nagy kár szegény hazánkon, mert elveszett és elesett szegény megnyomorodott hazánknak és hazánkban lévő majd csak nem elpusztult ecclesiánknak amaz nagy oszlopa, a nagy hírrel névvel minden nemzetek között tündöklő nagytekintetű úr, Széki Teleki Mihály. Sam. 4: 7. 22. Jaj minekünk, mert nem esett ezelőtt ilyen dolog: elvétetett Izraeltűl az dicsőség.[1])

Volt ezen harcz Törcsvárán alól Zernyest és Tohán között, holott feles német és magyarság is esett el, kik között Kun István uram is elesett; német generál és urak közűl is felesen; Haiszler generál és marchis Doria fogságban estek; Magni generál, Norger[2]) és Rejtin többekkel együtt elestek.

22 (Augusti) felkerestetvén az szegény elesett úr testét, megmosogatván az vértűl, eleiben vitték Tökölyi ő nagyságának, és csak egy közönséges koporsóban tévén, megengedtetett, hogy testét feleségének és gyermekinek kezekhez vigyék.

23 (Augusti) Fogarasban vivén, tisztességes új koporsót csináltatott az úr Bethlen Gergely uram, és az testet az más koporsóbúl kivívén, ismét szépen megmosogatták, és tisztában öltöztetvén, köntesben Görgény felé indították; volt az testtel Komáromi János uram.[3])

Az harcz penig meglévén, Tökölyi ő nagysága szerteszéllyel az országban patenseket bocsátott ki, melynek is pariája ím ez szerint van:

Emericus Tökölyi, dei gratia a fulgida porta Ottomanica declaratus princeps regni Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et siculorum comes. Nemes Erdélyországában, kiváltképen itt az határhoz közelebb lévő városok és falubeliek lakosi, lehet értéstekre, hogy hatalmas török császár az erdélyi fejedelemséget nekünk conferálta, és hatalmas tatár chám fiával és török császár szerdárjával ide az határban érkezvén, az utakon lévő ellenséget felvertük, az utakot felnyitottuk, és isten segítségébűl török, tatár és egyéb nemzetekbűl álló feles hadakkal az országban bé akarunk menni; légyen azért értéstekre, mindennemű rendeknek, valakik hozzánk folyamodnak, azoknak minden oltalommal lenni kívánunk;

---

[1]) Sámuel első könyvében.
[2]) Noirquermes.
[3]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 2-ik kiad. 203. l.

Digitized by Google

városi és falusi lakosok idején megkeressenek bennünket, kész leszünk mindenfelé minden rendből álló salva guardiát oltalmazására [1]) küldenünk, hogy sem személyekben, sem jovokban ne károsíttassanak. Az kik penig ezen patens levelünk ellen vagy protectiónkat nem vészik, vagy ellenségünknek mutatják magokat, az mi kár és veszedelem követi őket, magoknak tulajdonítsák. Az kissebb helyekből az erősebb helyekre recipiálják magokat az lakosok. Költ törcsvári sánczban, die 17 Augusti, 1690.[2])

22 Augusti az úrral Bánfi György ő nagyságával menvén szintén Gogánnál, meghozák Fogarasbúl, hogy az erdélyi hadat megverték; visszafordultunk és háltunk Radnóton.

23 (Augusti) estvére Kolozsvárra beérkeztünk.

24. Az szekereink is beérkeztek.

25, 26, 27. Nem tudom mit csináltunk, mint az ki fő nélkül van.

28, 29, 30. Szénát, fát takarítottam bé.

31 (Augusti) ebéd után indult Bécsben Bethlen Miklós uram.[3])

1 Septembris ebéd után az úrral Bánfi György ő nagyságával Gyaluban mentünk.

2 (Septembris) ebédig vadásztunk, ebéd után béjöttünk Kolozsvárban.

3. Ben voltam.

4 (Septembris) nyolcz óra után megindulván, haza mentem Czegében.

5 Septembris hajnal tájban Czegében, az kapu felett való házamban hálván, az tó felől való ablakban igen szép termő szőllőfa vala, kin is sok szép ért gerezd szőllők valának, mely szőllőfát azelőtt az hozzám innepekre járó deákok ültettek volt oda; csudálkoztam rajta, hogy oly hamar megfogant és még szőllőgerezdeket termett és érelt, mely szőllőszemeket csipdesem vala és úgy eddegéltem.

6 (Septembris) az Millyőben mentem az szolgáimmal és búzámat kezdtem hordatni s rakatni ugyan csak oda az Millyőben.

7. Ebéd után az eső kivere az búza rakatásbúl.

---

[1]) Így; helyesebben talán: *oltalmazásokra.*

[2]) E patens tehát még a zernyesti harcz előtt kelt, nem pedig a harcz után, mint a naplóíró mondja.

[3]) Bethlen Miklós ezen bécsi küldetéséről olv. Önéletírását II. 118 és köv. ll. A részére kiadott instructiót l. u. o. a Toldalékban 375—377. ll. V. ö. *Szilágyi S.* Erdélyország Tört. II. 374. l.

Digitized by Google

8 (Septembris) estve felé vettem kezemhez Tökölyi ő nagysága gyűlésre való hivató regalissát, melynek continentiája ez:

Emericus Tökölyi — — *stb.*[1])

9 Septembris ismét kimentem búza rakatni az Millyőben és elvégeztettem.

10. Hon voltam.

11 (Septembris) reggel megindulván, béjöttem Kolozsvárra; béjővén, Tökölyi ő nagysága patensét találtam, melynek is continentiája ez:

Emericus Tökölyi, dei gratia a fulgida porta Ottomanica declaratus princeps etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles nobis honorandi! Az mindeneken hatalmasan és bölcsen uralkodó szent isten gyakorlatossággal az ő nagy hatalmát és szabadító erejét akkoron szokta megmutatni az ő megnyomoríttatott népéhez, az mikor többire minden emberi erő és segítségben láttatik megfogyatkozni. Nyilván lehet azért az nemes országnak minden rendeinél, azon nagy hatalmú isten minket is sok nyomoruságos és veszedelmes állapatinkban, siralmas bujdosásinkban, ellenséginktűl és megeskütt titkos gyűlölőinktűl, sok utakon módokon ellenünk készíttetett veszedelmes praktikájoktúl, álnok(úl) forralt hamis minájoktúl szent kezeivel védelmezvén, miképen tartott meg; és az hatalmas török császár ennek az erdélyi hazának fejedelmi méltóságát nekünk conferálván, feles számú hadait is hatalmas tatár chám egyik fiával, Gazi Giraly[2]) szultánnal, úgy feles tatár hadakat is más keresztyén fejedelmek hadaival együtt mellénk adván, minemű szövevényes utakon hozott bé az úr isten az ő nagy hatalmával és micsodás szerencsés győzedelemmel áldott meg is, mindeneknél nyilván vagyon; és azon nagy hatalmú isten az mi felfuvalkodott ellenséginket, lelki testi üldözőinket és oppressorinkat[3]) mint szégyenítette meg, és kegyelmetek édes hazáját ellensége kezében adó nevezetes tagja[4]) és azon hadaknak fő és vice tisztei is, kik rabúl esvén kezünkben, kik penig fegyver által hullottanak el, az is tudva vagyon kegyelmeteknél; mind ezekkel is nem gondolván némely hazájok szabad-

[1]) A naplóba itten beiktatott, 1690. sept. 1-ről a prásmári táborból kelt s az országgyűlését sept. 15-re Gyulafejérvárra hirdető regalis szóról szóra egyezik Tökölyinek Alvinczi Péterhez intézett hasonló levelével, melyet közzé tett Papp M. *Történeti Lapok* III. 178. l. Eredetije az Orsz. Levéltárban, Gyulafejérvári kápt. Limbus XIII. 113.

[2]) Másoknál *Gazi Gerej.*

[3]) A naplóban hibásan: *oppressióinkat.*

[4]) Teleki Mihályt érti.

Digitized by Google

ságát az porban tapodó s azzal is semmit nem gondoló személyek, az ellenség protectiója alá recipiálván magokat, nem hogy magok és az megnyomorodott népnek az elviselhetetlen igája alól való felszabadításában velünk együtt munkálkodni kívánnának, sőt inkább valamely ellenkező patenst is bocsátván ki az országban valami fenyegetésekkel és szélhez hasonló biztatásokkal, az is vagyon tudtunkra. Vévén azért kegyelmetek ezen patens levelünket, kegyelmesen és igen serio parancsoljuk: senki is az országban, élete, feje és minden jószága elveszése alatt, efféle hazája áruló leveleit, akár magyaroké, akár németeké légyen, kezében venni, az országban széllyel hintegetni s hordozni, hamis híreket költeni, levelünk és specialis passusunk nélkül járó akármely postákat, ismeretlen embereket elbocsátani ne merészeljenek, hanem az olyanokat, akár levelek, akár posták és akármi névvel nevezendő emberek legyenek, az kik afféle csalárdságban járnak, megfogják s kezünkhöz hozzák; ha levelek intercipiáltatnak, felszakasztani senki ne merészelje, hanem táborunkban hozzák, mert valakin legkissebb dolgot és hűségtelenséget érhetünk el, irtóztató halállal büntettetik meg. Mi sem mulatjuk el, valamit ennek az hazának szabadítására szükségesnek ítílünk, szorgalmatos vigyázásban vagyunk. Az mely nagy hatalmú isten eddig vezérlette és segítette dolgainkat, ezt az megnyomoríttatott hazát virágzó állapatra juttatja. Secus sub poena perpetuae infidelitatis notae in praemissis minime facturi. Datum ex castris nostris ad Földvár positis, die 7 Septembris, 1690.

P. S. Kegyelmeteknek ezt is akarók kegyelmesen parancsolni: mivel ez hazának szabadításában és vendicálásában, victoriáknak continuálásában minden utakot módokot el akarunk követni tovább is, azért úgy kívánván az mostani szükséges dolgok, mind falukbúl és várakbúl az egész országbúl minden nemes vármegyék és székek, az föld népe közűl is minden ötödik embert neki kitelhető fegyverrel, se napot se órát nem várván, mihelyen ezen parancsolatunkat vészik, jó és alkalmatos tisztet rendelvén eleiben, éjjel nappal Segesvárhoz tizenötöd napi éléssel küldeni el ne mulassák, és oda rendelt meghitt böcsületes hívünk Berthóti Zsigmondnak bemutatni és directiója alá küldeni; megemlíttetett hívünknek lévén tovább való parancsolatja az aránt, mi tévő légyen. Légyen az is tudtára kegyelmeteknek, hogy az mostani fenforgó elegyes bizonytalan hírekre nézve, kiváltképen ennek az hazának nem fiai, ámbár azzal biztatván magokat s egyszersmind ez haza fiait és föld népét is avval akarván hűségünktűl elidegeníteni, hogy Badensis fejedelem ellenünk jőne, kire nézvê mi is minden bizonnyal hatalmas (török császár) fővezérjét és Galga

Digitized by Google

szultánt az tatár chám erejével utánunk várjuk, és úgy is ez hazának szabadítását minden utakon módokon protegálni el nem mulatjuk. Azonban valaholott német találtatik, mindenütt az országban öljék, vágják, az föld népe feltámadjon, és minden jószága s java az mi nálok találtatik, övék légyen.

Az badensis fejedelem levelét is, kit itt Kolozsvárt levő uraknak, főrendeknek írt, illendőnek ítílem leírni, melynek is continentiái ez szerint vannak:

Illustrissimi, magnifici, spectabiles, generosi domini, mihi observandissimi!

Dolenter intellecto, quod armis caesareis et Transsilvanis nuper dierum prope Coronam accidit infortunium, quemadmodum iuxta benignissimum suae maiestatis sacratissimae caesareae ac regiae, quo erga Transsilvaniam fertur affectum, eodemque conforme mihi hoc in passu dato(s) ordines, nil magis mihi curae est aut esse debet, quam ut provinciam hanc ab hostibus quam citissime expurgatam, pristinae restituere vellem quieti et tranquilitati, ita per exhibitorem praesentium, sacrae caesareae regiaeque maiestatis camerarium et generalem vigiliarum praefectum, illustrissimum dominum comitem a Castelli, quem restaurandis ibidem rebus praemitto, praetitulatas dominationes vestras cumprimis de promptis, quas cum potenti suae maiestatis sacratissimae exercitu Transsilvaniae paro suppetiis, hisce certiorandas duxi, simul et officiose requirendas, quatenus bono animo sint et freti certo succursu, quem superato proxime Danubio in Transsilvaniae finibus mecum videbunt, hostibus generose resistentes, iuratae fidelitatis ac devotioni(s) suae memores, constantem pro caesare fidem servent, securi, quod uti fideles hac occasione et constantes ingentium praemiorum merces, sic ambiguos aut hostibus quovismodo adhaerentes condigna poena manebit; velut oretenus etiam fusius a praefato domino generale Castelli percipient, cum plenam in omnibus non tantum fidem adhibere, sed et quamvis congruam promovendo caesareo servitio assistentiam praebere non dedignabuntur. Easdem dominationes vestras in reliquo usque ad adventum meum divinae tutelae commendans, maneo — ex castris caesareis ad Jagodinam [1]) positis, 28 Augusti, anno 1690 — illustrissimis, spectabilibus, magnificis, generosis dominationibus vestris ad servitia paratus et addictus Badensis princeps Louis.[2])

---

[1]) A naplóban hibás olvasás és másolásból: *Fugodinum.*

[2]) A badeni őrgróf e levelét, melyet a Kolozsvárra menekült rendeknek aug. 26-án hozzá intézett tudósítására külde válaszúl, német fordításban közzétette Röder, *Des Markgrafen Ludwig von Baden Feld-*

Digitized by Google

Badensis fejedelem ezen levelére való választételek az Kolozsvárat benszorult uraknak ez szerint következnék de verbo ad verbum:

Serenissime princeps, domine, domine nobis gratiosissime!

Benignas serenitatis vestrae literas de dato 28 Augusti praeterlapsi humilime recepimus, ex quibus gratiosissimum serenitatis vestrae favorem, optatum suum succursum admaturare probe percipientes, certis speramus et praestolamur animis; interim dolores nostros ob imminentia nobis pericula, perdurantibus infensissimis hostium monumentis, in nostri exitium miseraeque huius patriae subversionem magis ac magis accrescere serenitati vestrae repraesentandos duximus, quorum argumenta ex tenoribus convocatoriarum Thökölyanarum,[1]) in specie serenitati vestrae humilime repraesentandarum, serenitas vestra probe percipiet. Insinuandum praeterea serenitati vestrae duximus illustrissimum dominum marchionem a Doria, tanquam legatum Thökölyanum in augustissimam suae maiestatis aulam expeditum, qui ad celsissimum principem, militiae suae maiestatis huius loci commendantem devertens, nobis insinuavit se liberandi consortis domini Thökölyi cura munus legationis suscepisse,[2]) qui cum ad prolixiora condescendisset verba, retulit nobis Thökölyum decem millia selectorum militum turcicorum praeter curazones, valachos et tartaros, quorum etiam numerus cum tribus peditum millibus hominum ad decem millia militum recte extenditur, habere. His ergo serenitas vestra ex humilimis sincerisque nostris informationibus exalte cognitis et perceptis, eandem obnixe rogamus, ut alta pro sua sapientia nobis miseraeque huic patriae in tant(is et) tot periculorum momentis expositae, potenti suo succursu quam citius adesse gratiose dignetur. Annectendum humilime dignum putavimus, quod audito vestrae serenitatis adventu, disposueramus quosdam ex praecipuis dominis et fratribus nostris serenitatis vestrae in occursum expedire, eidem serenitati vestrae honorem exhibituros, sed rumore infensissimorum hostium perculsi, huic proposito desistendum consultius duximus, sperantes hac in parte gratiosissimum serenitatis vestrae condonandi favorem, siquidem inopinato et insperato pupillo nostro principe, alii vero ex castris fortuito evasi,

---

züge czímű munkájában, II. 142. l. A rendek aug. 26-iki levele olvasható u. o. 263. l. és ugyanannak német fordítása u. o. 140. l.

[1]) Kétségkivűl a sept. 15-re gyűlést hirdető levelet értik; l. föntebb sept. 8-ika alatt.

[2]) Doria küldetéséről olv. *Angyal D.* id. m. II. 219—220. és 228—229. ll.

equis famulisque ac aliis commeatibus et facultatibus destituti, nosmet ipsos huc receperimus, in fidelitate suae maiestatis perduraturi. Deus clementissimus salutem et prosperitatem serenitatis vestrae protegat, eiusdemque proposita secundet. Claudiopoli, 7 Septembris, anno 1690. Servi humilimi.

12, 13, 14 Septembris ben voltam Kolozsvárat.

15 Septembris az úrral Bánfi György uram ő nagyságával és Macskási Boldizsár, Bánfi Farkas, Kemény Boldizsár, Suki Pál és Mihály uramékkal kimentünk Gyaluban ebédre, estvére béjöttünk.

16. Estvére érkezett Bécsbűl Keszei uram,[1]) ki is hozta császár ő felsége levelét, melynek is continentiája ez:

Leopoldus — — stb.[2])

17 Septembris ifju urunk ő nagysága az urakkal együtt az farkas-utczai templomban megyen isteni szolgálatra.

18 Septembris estve csak kapufelvonás előtt ment el Mikes Mihály uram az Badensis fejedelem eleiben; az havasokon ment által Karánsebes felé.

19, 20. Ki kezdtek az németek mindennap az városnak erősségére sánczokat csinálni menni.

21 (Septembris) érkezett onnan kivűl egy német fejedelem, draganyok colonellussa, száztized magával.

22. Gyulai Ferencz uram patensét hozák bé, melyben írja, hogy instáltak Tökölyi ő nagyságának,[3]) hogy még ne bántassa egy kevés ideig az oda nem ment uraknak, főrendeknek jószágokat és vármegyéket, székelyeket; de az terminus eltelvén, valamely úr, főrend, nemesi rend oda nem megyen, jószágát elfoglalják, prédálják és házait felégetik; az vármegyékkel is hasonlatosképen, valakik oda nem hajolnak hűségéhez.

23 (Septembris) ment ki Kolozsvárbúl Macskási Boldizsár uram az végre, hogy Szentgyörgy várábúl feleségét, gyermekit elhozza; de nem elhozta, hanem maga is ő kegyelme Toroczkai István uramékkal Tökölyi ő nagyságához mentek s hajlottak.

24 Septembris volt ebéden az két német fejedelem[4]) az úrnál Bánfi György uram ő nagyságánál.

---

[1]) Keszei János a zernyesti csatavesztés hírével és a rendeknek a császártól hitlevelet sürgető kérelmével járt Bécsben. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. II. 374. l.

[2]) Leopoldnak itt következő, 1690. sept. 4-én kelt levelét kiadták *Szász K.* Sylloge Tractatuum 59—64. ll. és *Röder* id. m. II. 269—272. ll.

[3]) Gyulai Ferencz egyik azok közűl, a kik Thökölyhez csatlakoztak.

[4]) Egyikök valószínüleg Castelli tábornok, kit a badeni őrgróf még

Digitized by Google

25, 26, 27. Vártuk az hírt az Badensis fejedelem felől.

28 (Septembris) jött meg bizonyosan az híre, hogy Macskási uram Toroczkai István uramékkal bizonyosan Tökölyi ő nagysága táborára mentek.

29 Septembris érkezett meg Büdöskúti uram, meghozván bizonyosan, hogy az Badensis fejedelem beérkezett minden hadaival s munitióival s derék erővel; 23—24-én költözött által az Vaskapun.

30. Az bejárót Barcsai uramot küldték ismét az német táborra Gyulafi uramhoz, hogy az urak közűl az Badensis fejedelem udvarlására s egyszersmind köszöntésére mennének, hanem küldjenek securitást.

1 Octobris mindenfelé széllyel kalandozzák, prédálják az kruczok [1]) az szegénységet.

2 Octobris Balkó Pál urammal egynehány katonák és vagy száz német is menvén ki Egeresrűl, kruczokat vertek fel, rabokat is hoztak. Eodem Bonczidánál is Stenczel uramékkal németekkel együtt vertek fel, honnét is hoztak rabokat és el is estek sebesen mindkét helyen.

3 Octobris egy óra tájban érkezett Bécsbűl marchis Doria, kit Tökölyi küldött volt fel,[2]) egy maga inassa is véle lévén.

4. Ifju urunk ő nagysága vendégelte meg Doriát.

5. Szürethez készültünk.

6 (Octobris) szedettem meg itt levő kevés szőllőimet, és nem sok lévén, hamar el is végeztem.

7 Octobris érkezett Tökölyi ő nagysága patens commissiója török császár athnamejának párjával együtt, melyek ez szerint folynak:

Emericus Tökölyi dei gratia princeps Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et siculorum comes. Nyilván lehet kegyelmeteknél az ellenségnek ez hazában való beérkezése, kinek egész szándéka, az dolgaiban ha előmehet, minden nemesi szabadsággal élő rendet penitus kínos halállal deleáljon, az kiket meghagynak is penig, örökös jobbágyság alá hajtson. Mivel az hatalmas török császár és tatár chám ereje is útban vagyon, minden bizonnyal segítségünkre jő, melyet sub verbo nostro principali et fide nostra christiana írunk kegyelmeteknek, és minden utakon módokon az ellen-

Jagodináról küldött volt előre, a másik a föntebb (sept. 21-én) említett dragonyos ezredes lehetett.

[1]) Így; naplóírónk következetesen mindenütt *krucz*-ot ír *kurucz* helyett.

[2]) L. föntebb a rendek sept. 7-iki levelét, a hol Doria követségéről írnak a badeni őrgrófnak.

Digitized by Google

ségnek resistálni akarunk. Parancsoljuk azért minden rendeknek, valakik ez hazát fegyverekkel szolgálni tartoznak, félretévén minden kigondolható mentségeket, viritim mingyárást felülvén, éjjel nappal táborunkban jó készülettel compareálni semmiképen el ne mulassák, hogy istent hívián segítségűl, az ellenségnek igájátúl édes hazánkat, nemzetünket vendicálhassuk, régi kívánt szabadságát helyben állíthassuk. Valakik magokat absentálják, mint ellenségünket úgy fogjuk halállal megbüntetni, isten boldogítván dolgainkat. Az egész föld népét is admoneálják serio, legyenek fegyverben oly készen, hogy az ellenségnek minden úton módon árthassanak. Ezen patensünket az tisztek mindenütt szorgalmatosan publicálják s folytassák, sub poena perpetuae notae infidelitatis. Mily nagy jót reménlhetnek penig ez hazának mind mostani, mind következendő fiai az fényes portához való hűségben, ezen includált athname párjábúl kegyelmetek megérti. Secus non facturi. Datum ex castris ad Keresztyénsziget positis, die 28 mensis Septembris, 1690.

E. Tökölyi.

Az includált athname:

Glorioso inter eximios christianae gentis principes selectissimo, ornatissimo, moderno Hungariae principi, cuius finis gloria coronetur. Ezen athnaménk vétele után adjuk tudtára,[1]) birodalmunk alatt lévő tartományok közűl örökös országunkat, Erdélyországát, mostanában megholt Apafi Mihálynak adtuk volt, és imperialis parancsolatunkban, az mint illett, Erdélyországát neki conferáltuk volt; de parancsolatunkban nem járván el, örökös birodalmunk alatt való Erdélyországát az német ellenséggel felgázoltatván, az úri főrendeket, úrfiakat, ország népét, az átkozott zoldátokkal különb-különbféle szorongattatásokkal, zaklattatásokkal nyomorgatván, vélek egyetértett; kegyelmed penig amaz egész világon hírrel, névvel, emlékezettel elterjedett erdélyi fejedelemnek Bethlen Gábornak nemzetségébűl való maradékja lévén, tökéletes hűséges voltát, igazságát, dolgainak rendes folytatását kedvelvén, reménljük, tovább is isten jóvoltábúl elvégezett akaratunkhoz s kívánságunkhoz képest alkalmaztatni fogja magát. Birodalmunk alatt lévő örökös Erdélyországunk oltalmára ügyekezvén, az erdélyi uraknak, úrfiaknak, közönségesen az ország lakosinak mindennemű gondviselését kegyelmedre bíztuk; azokkal egyenlő értelemmel, egy akaraton légyen; megérdemlett szolgálatiért Erdélyországának fejedelemségét kegyelmednek és kegyelmed után

---

[1]) Helyesen talán így kellene lenni: adjuk tudtára *mindeneknek, hogy* — — stb.

Digitized by Google

azon országban valónak, olyannak tudniillik, az ki tökéletes igazságához képest reménlhetné s az országbelieknek is akaratjok fog hozzá járulni, adjuk, és úgy adtuk ki ezen athnaménkat is, és kegyelmed kedveért hüttel is kötelezzük magunkat és esküszünk arra, az ki mennyet és az földet semmiből teremtette, minekelőtte nem volnának, istennek ő szent felségének dicsőségére és egyetlen egy istennek igazságára: Mindaddig, míg kegyelmed hozzá tartozókkal, vagy hadaival és keze alatt valókkal az hűségben megmarad, és az egész magyar úri főrendekkel jóakaróinknak jóakarója, ellenségünknek ellensége lészen, az mü eleink idejében az minemű böcsületben megtartattattanak, úgy most s ezután is azon formában megtartatnak; hogy valaha egy üdőben elpártoltak, hütetlenné löttek volt, azért senki is egyet is az erdélyiek közül ne háborgasson; ha kik peniglen háborgattatnának, kitudódván, rettenetes kínokkal megbüntettessenek. Bethlen Gábor idejében való adónál most is többet nem kívánunk. Mindaddig, míg ország lakosi az hűségben megmaradnak, jovokban, böcsületekben meg ne háboríttassanak; azért adtuk ki parancsolatunkat. Szükség azért, hogy ezen parancsolatunk mellett az erdélyi fejedelemséget bírhassa kegyelmed, és az mint ez napig birodalmunknak az mely hűséggel, tökéletességgel és igazsággal szolgált, ezután is azon igaz hűségben megmaradván, úgy hitetheti el magával ezen athnaménknak igaz voltát és megváltozhatatlanságát. Az országnak igazgatásában és az lakosoknak gondviselésében teljes szívvel lélekkel eljárni igyekezzék; az mint ez mai napig, úgy ezután is ellenségünknek ellensége, jóakaróinknak jóakarója légyen; isten jóvoltábúl szerencsésen boldogúl diadalmaskodván, az német ellenséget az országbúl kiírtván, az országot helyre állítsa és ezen parancsolatunkat véghez vinni igyekezzék. Kihez képest mindaddig, valamig igaz tökéletes hűségben megmaradtok, és az erdélyi urak, úrfiak és az országnak lakosi ez velünk kötött athname ellen pártot nem ütnek, mindaddig erről az részről semmi bántódások nem lészen. Legyetek azért jó reménségben, és az szükséges tudósításokat fogyatkozás nélkül megküldjétek. Íratott Drinápolyban, Ramazán holnapjának kezdetin, ezer hatszáz egy esztendőben.[1]) Szultán Szulimán török császártúl adatott athname.

8 Octobris Vida uram az németeket Tordára vitte prédálni azokra, kik Tökölyihez hódoltak, de az nyers fa mellett az száraz is megégett.

---

[1]) Helyesen 1101-ben, az az keresztyén időszámítás szerint: 1690. jun. 8-án. Ezen athnamét latinúl közli *Pray*, Epistolae Procerum III. 476 és köv. ll. egy 1681 évi levélhez fűzött jegyzetben, tehát helytelenül.

Digitized by Google

9 (Octobris) jöttek vissza.

10 (Octobris) ment ki innét Kolozsvárrúl marchis Doria Torda felé.

11 (Octobris) ebéd után Czegében indultam, azon éjjel haza is mentem.

12, 13 (Octobris) szedettem meg az szőllőmet Czegében.

14. Házam tájékát és vetésimet tekintettem meg.

15. Szekerekre rakatván boraimat, befelé indíttattam őket; magam is befelé indultam, háltam az suki réten.

16 (Octobris) kapunyitáskor béjöttem. Eodem ebéd után érkeztek az német táborrúl, Fejéregyháztúl jöttek el, Barcsai, Bogdányi és Sebesi uramék; az török tábor akkoron Udvarhelynél volt; kik hozták az Badensis levelét, hogy az urak onnét várjanak, és megírja, hogy mikor oda kellenék menni; ugyan ő kegyelmek hozták meg bizonyosan, hogy sok asszonyok mentek Tökölyi ő nagyságával táborban, úgymint: Nemes Jánosné asszonyom két leányával, Béldi Dávidnéval és Mikes Pálnéval, Gyulai Ferenczné asszonyom, Daczó Jánosné asszonyom, Bethlen Pálné asszonyom.

17 Octobris érkeztek bé Czegébűl az ott termett boraimmal, kiket is hogy ilyen szépen kezemhez vehessek, ez háborúságos üdőben nem igen gondolhattam.

18. Holyában egy szőllő látni mentem.

19 (Octobris) jött uramnak Keresztúri János uramnak levele Görgénybűl; ment ki Bánfi Farkas sógor uram innét Kolozsvárrúl, hogy Fogarasban menjen.

20. Magam is kimentem s estvére Méhesre mentem.

21, 22, 23. Csendességben voltam és dolgomhoz láttattam, szántattam s vettettem.

24, 25, 26. Hasonlóképen, csak az oláhokkal volt valami kis bajom.

27, 28, 29. Egy kevéssé megriadtam volt, de végére menvén Radnóton, semmi sem volt az hírben.

30. Jó reggel megindulván, mivel isten kegyelmességébűl szántásom vetésem szintén végző félben van, béjöttem.

31 Octobris hozták meg bizonyoson, hogy Tökölyi az elmult 24 praesentis az Bozzán hadait mind rendelt seregben állítván, az szegény erdélyieket avval biztatván, hogy ím szintén érkezik hatvanezer török segítségére, és mihelyt érkezik, mingyárt harcznak megyen, napestig mind fútatván az paxamétát,[1]) az alatt szekereit mind egyre kötöztetvén által Havas-

mivel a levélben természetesen nem erről, hanem az 1681-iki athnaméról van szó.

[1]) Kicsi, fából készült fúvó hangszer, melyet a XV—XVI század-

Digitized by Google

alföldében, maga is csak nem sokkal naplemente előtt, környűl vétetvén törökkel tatárral az erdélyieket, elmene és elvitte azokat is magával Havasalfölde felé; kik között szám szerint kik eszemben jutnak, ezek: Macskási Boldizsár, Gyulai Ferencz, Toroczkai István, Kálnoki Sámuel és Farkas, Béldi Dávid, Mikes Pál, Ercsei Toldalagi János, Bethlen János, Rhédei István, Haller József, Ugron Ferencz, Vass György öcsém, Vass Dániel, Vitéz Ferencz, Szikszai György, Nemes János és Gábor, Toroczkai Péter, Toroczkai Mátyás, ismét ifju Toroczkai Péter, Torma Kristóf s Bodoniak, Maxaiak, Ferencz és Balázs, Harinai Ferencz, Horvát Ferencz és Miklós, Bánfi György és Zsigmond, Kemény László, Bánfi Boldizsár, Harinai Ferencz, Mikó István és Gábor, Vajda János, Almádi István, Ujvári Miklós, Alsó János, Polos az director, Kapi János, Gergely deák, Késmárki, Egri János, Henter Farkas és többek sokan, kiknek nevek mind eszemben nem jut; hogy mi 'rajtunk is bételnék, az mit Jeremiás próféta 43-ik részében jövendől az maradék zsidó népnek.

1 Novembris jártam meg Holyában egy darab szőllőt.

2 (Novembris) vöttem meg fl. 50, és egy darab szőllőcskét is adtam érte Hásongárdban.

3 (Novembris) jött ide Kolozsvárrá az urakhoz Görgényből Kemény János ő nagysága, Teleki Mihály és László öcsémékkel.

4. Az úrnál Bánfi György ő nagyságánál voltak ebéden, holott én is ott voltam, mivel gyakrabban ebéden vacsorán ott vagyok parancsolatjábúl.

5 (Novembris) indultak ki innét, hogy visszamenjenek Görgényben.

6 Novembris mene ki az úr Bánfi ő nagysága mind feleségestűl s cselédestűl Bonczidára; én is kimentem ő nagyságával mindenestűl fogva és háltam én is Bonczidán.

7. Jó reggel megindulván, csaknem estve érkeztünk haza, mivel igen nagy sár és nehéz utunk volt.

8. Hon voltam.

9. Jó reggel megindulván, Tordára mentem és az urat ott találtam, mert az Badensis eleiben ment.

10 Novembris jó reggel megindultunk és Enyedre mentünk hálni.

11. Jó reggel megindulván, hogy az urakhoz menjünk Balázsfalvára, Szentkirálynál levele jöve az úrnak, hogy az

---

ban az olaszok használtak; olasz neve: *basso a meta*, ebből *baxaméta* azután *paxaméta* vagy *paksaméta*. Bárczay Oszkár szíves közlése. V. ö *Apor P.* Metamorph. M. Tört. Eml. Írók XI. 331. l.

Digitized by Google

urak is Enyedre jőnek estvére, és az Badensis is tizenkét órára beszállott az főtisztekkel együtt, az tábora az város körűl.

12 (Novembris) este majd hat óra tájban löttek az urak szemben az Badensis fejedelemmel.

13. Mind egész két nap ott naplott, és mi is hasonlóképen.

14 (Novembris) az Badensis az táborral együtt Felvinczhez szállott, mi penig estve felé későn megindulván, Kemény János uram is velünk lévén, Gerendre jöttünk hálni, az több urak penig Enyedrűl visszatértek, ugymint Bethlen Gergely, Bethlen Miklós [1]) és Sámuel, Keresztesi Sámuel, Sárosi János uramék.

15. Tordához szállott,[2]) én penig Nagyszegi Gábor urammal csak eljöttem elől Kolozsvárra és béjöttünk az nap.

16. Az urak is béjöttek, az tábor penig Apahidához szállott.

17 Novembris urunkat ő nagyságát az Badensishez késérték és estve felé ő nagysága béjött ismét, én penig az úrral ő nagyságával Bonczidára mentem és ott háltam. Eodem holt meg az öcsém fiacskája Vass Jankó [3]) Beszterczén, három s négy óra között.

18 (Novembris) ebédre haza mentem.

19. Hon voltam.

20. Szekereimet rakattattam s indíttattam Kolozsvárrá. Eodem temettette el Sárpatakiné asszonyom Beszterczén az kis öcsémet, nekem még hírt sem adván.

21. Magam is ebéd után megindultam s háltam Sukon.

22. Jó reggel béjöttem.

23. Az szekereim is beérkeztek.

24 Novembris ment ki urunk innét Kolozsvárbúl; hálni ment Tordára.

25 (Novembris) cseréltem el az szén-utczai házamot az Asztalos Péter árváinak tutorával Bélavári Szőcs Istvánnal, jóllehet az tanács előtt ment végben az csere, consensussok accedálván hozzá.

26, 27, 28. Mind éjjel nappal egyre kőtöztem.

29 (Novembris) jött bé csak szintén kapufelvonásakor az feleségem, és magam is által költöztem.

30. Mégis egyetmásomat költöztettem.

---

[1]) Bethlen Miklós november-hó elején tért haza Bécsből s nov. 11-én érkezett be Kolozsvárra, a honnan másnap Enyedre, a badeni őrgrófhoz sietett. Önéletírása II. 127. l.

[2]) T. i. Badeni Lajos.

[3]) Az ifjabbik Vass György fia.

Digitized by Google

1 Decembris hasonlóképen.

2. Gyűlésben indultam[1]) ebéd után, háltam Sukon.

3 Decembris Sukról jó reggel megindulván, ebédre haza mentem Czegében.

4 (Decembris) ebédre Légenben mentem, hálni Szilvási János sógor urammal Méhesre.

5. Rosz hírünk jővén, ott naplottunk.

6. Bizonyoson megértvén, hogy az úr ő nagysága Örményesrűl visszament Kolozsvárra, nagy tatár hír lévén, mi is még éjfeli előtt megindultunk, úgy annyira, hogy Szováton még virradtig nyugodtunk és idején béjöttünk Kolozsvárra.

7, 8. Ismét az gyűlésben készültünk, hogy az úrral ő nagyságával meginduljunk, de —

9. Az tatárok felől újolag hír érkezvén, hogy ugyancsak bé akarnak jőni és már Czigányinál[2]) van az tábora, nem mentünk el.

10. Hol egyképen, hol másképen érkezett az tatárok felől való hír.

11 (Decembris) tíz óra tájban az tatárnak az nyargalója elérkezett Kajántóig és fel is verte az falut, és idébb az Tekéntőre is jött volt egynehány.

12 (Decembris) semmi hírünk nem jött felőlek, hogy hova löttek vagy hol legyenek bizonyoson.

13 Decembris feles tatárok jöttek ellenkezni Kajántó felől majd Hídelve végiben, de semmi kárt nem tehettek.

14 (Decembris) majd reggeltűl fogva estvig hol egyszer hol másszor egyre takarodtak az tatár seregek kajántói völgyön bé és az Szentgyörgy-hegye felett el, kik Sukra, kik Szamosfalvára szállottak.

15. Szamosfalván feles tatárok lévén, az Kövecsesig kijöttek ellenkezni, és estve felé Kajántó felől egy nagy sereg nyomulván az kőhídig, honnét követet és levelet küldtek bé, melyben az várost kérik, hogy megholdoljon, és akkor kár nélkül elmentek.

16. Ismét reggel az válaszért jővén és kibocsátván az követet, hogy nem holdolnak megértvén, mingyárt az hostátokra rohantak, de Hídelvén Nagyszegi Gábor uram jól viselvén magát maga rejtárival[3]) és darabantokkal, semmi kárt nem tehettek, hanem Szamosfalvárúl feles tatár kijővén és magyar-utczai s közép-utczai hostátokra reá rohanván, fel-

[1]) Gyűlés csak a következő év elején lőn Fogarasban.
[2]) Közép-Szolnok, ma Szilágy vm.
[3]) Rejtár, rajtár: *reiter*, lovas katona.

Digitized by Google

gyujtották, mivel Szilágyi uram lévén ott felesed magával könnyen hagyta.

17 Decembris az egész pogányság mind Kajántó felől előjővén, mind Sukrúl s Szamosfalvárúl feltakarodván, fen az padon, Pata felé való útban rendelt seregben megállottak, és még az mint az kajántói völgyön takarodtak volna, egyszersmind majd kétezerig való tatár az hídelvei hostátnak neki rohanván, de akkor is Nagyszegi uramék emberűl viselvén magokat, bé nem jöhettek; látván azt, hogy semmi kárt nem tehetnek, megannyi törökség kik az kőhídnál rendelve állottak, egyszersmind rettenetes nagy kiáltással nekik rohantak és egy része az Szamos felől az hostátban bémentek, és látván már Nagyszegi uramék, hogy nem resistálhatnak az sok pogányságnak, másfelől is szintén megkerülik, befelé nyomulnak, holott felesen estek mind mieink közűl mind az pogányok közűl, és igy osztán Hídelvét felgyujtották egynehány felől; sokáig tartott az ellenkezés, mivel az hostátnak innetső végin való sarampónál megállottak az mieink és az pogányság gyakran nagy sikoltással nekik jött; ezek meg lévén, majd tizenkét óra tájban indult az táborok ki helyébűl Torda felé; ezek is meglátván, utána nyomultak.

18 Decembris estve nyolcz órakor érkezett Kiss Balázs egynehányad magával az Badensis fejedelemtűl, hogy szintén érkezik.

19 (Decembris) kilencz s tíz óra között érkezett Badensis fejedelem hadaival együtt; maga szállott közép kapu előtt való Keczeli házához, az hadak penig közép-utczai, magyar és farkas-utczai hostátokban; voltak az német hadak mintegy háromezeren, magyarja mintegy három vagy négyszáz.

20 (Decembris) megnaplott, és az zsákmányosi Fenes, Lóna, Gyalu felé felmenvén, az tatár tábor Tordánál lévén és megértvén, hogy az német tábor, ki utána megyen, már ide Kolozsvárhoz érkezett, nagy hirtelenséggel az hegyeken túl Szentlászló felé visszafordultak, és az lónai völgyön kijővén, az német zsákmányosit megcsapta és nagyrészént őket le is vágta, vagdalta.

21 Decembris jó reggel megindulván az német tábor az tatár tábor után, mingyárt Lónánál innét kezdték érni az tatárnak az utolját, és ellenkezve mind úgy nyomuldogáltak utána, kihez képest az tatárok sok prédát és egyetmást hántak el, és törökök is lévén köztek, kikkel volt egynehány taraczk, azokat is Gyalun felyűl elhagyták.

22 Decembris innét Kolozsvárbúl Forster, az német tábor generális profiánt-majsztere, az tábor után szekereken feles

Digitized by Google

prófontot akarván vinni, még hátramaradott lézzegő[1]) tatárok az nyomán szaladván, az prófontos szekerekre találtak és felverték. Forster maga is, az mint hallatik, nehezen szaladott (el).

23, 24. Csendesedtek az hírek.

25. Tordát elhagyván az pogányok, mintegy négy vagy ötszáz rabokat, legényeket, asszonyembereket, leányokat, férfi gyermekeket,[2]) kik közűl az kik gye(n)gébbek voltak, majd kétszázig valót, ide Kolozsvárra küldtek bé Tordárúl.

26. Decembris az innepet mégis csendesen töltöttük.

27. Hasonlóképen.

28. Haza mentem Czegében, hogy meglássam, ha az pogánytúl maradt-é valamim.

29, 30, 31. Hon voltam és búzámat szedettem ki az verembűl, hogy Kolozsvárra küldjem.

Tökölyi ő nagyságával Havasalföldében levő erdélyi főrendeknek patense érkezett, melynek continentiája ez:

Illustrissimi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, prudentes et circumspecti domini fratres et amici nobis observandissimi!

Minekutána nemes Erdélyországa, az mi édes hazánk, az fényes porta hűsége mellől elállván, és kételeníttetvén az német nemzet keserves és végső megemésztetésünkre nyilvánságosan czélozó különb-különbféle nevezetek alatt kigondolt sanczoltatása és igája alá béesni, kegyelmetekkel együtt szomorúan szemléltük, naponként édes nemzetünk mint fogyott s mint emésztődött, és mindnyájan mint voltunk úgy mint az mészárszékre rendeltetett juhok, az mint hogy szegénységink minden értékekbűl az minden keresztyéneket irtóztató exactiók miatt exhauriáltatván, nem volt egyéb hátra, hanem hazánknak elsőbb rendeit is azon rettenetes tereh és adózás alá rekeszszék, mint már ezt titok nélkül beszélik vala az ő felsége tisztei. Ily nagy szenyvedésink megorvoslását avagy csak kissebbítését mennyi költséges követséginkkel sollicitáltuk ő felségétűl, de követink czifra szép szónál egyebet nem obtineálhattak mindeddig is, sőt az mikor ígíret lött is az exactiók könnyebbítésérűl, esztendőnként nevekedett az nagy adó édes hazánkon. Mi szükség az vitézek miatt, azoknak kvártélyok, téli s nyári szüntelen condescensiójok s utozások és szabad akaratjok szerint való ingyen élődések miatt lött nagy szenyvedésünket itt leírni? kegyelmetek azt velünk együtt keservesen érzette. Ha mikor

[1]) Lézzeg: *lézeng.* V. ö. Nyelvt. Szót. II. 607.

[2]) Itt, úgy látszik, kimaradt: *vittek el,* vagy *hajtottak el,* vagy más megfelelő értelmű szó.

Digitized by Google

az ő felsége generalissi nagy ajándékokkal csak megtanáltattak is orvoslásárúl, onnan is szép szónál és költséges haszon nélkül való protectióknál egyebet mit obtineálhattunk? Nagy jónak látszott, ha az kártételnek felczirkálására nagy költségünkkel inquisitorok rendeltettek, de ugyan refusiója kárárúl senkinek nem lött. Mind ennyi oppressiónk után is obtineálhatunk-e ő felségétűl lelki és testi szabadságunk jövendőbeli securitássárúl valami assecuratiót? Semmit sem. Sőt már az mi keservesebb, az fejedelemséget is édes hazánktúl megtagadá s elvevé, mely bizonyoson liqueál vice generalis commissarius Falkenhain uram kegyelmeteknek írott és intercipiált s ide hozott azon levelébűl is, melyben azt írja kegyelmeteknek: Nem lévén az országnak fejedelme, minden fejedelmi proventusok az várak fortificatiójára fordíttattak ő felségétűl.[1]) Ez lőn vége az fényes porta protectiójátúl való elválásnak; ilyen vége lőn és gyümölcse az ő felsége sok ígíretinek. Mind ennyi sok szenyvedésinkben támaszkodtunk az egy élő istenhez, egyedűl ő felségétűl vártunk szabadítást, mert megfosztattattunk volt minden emberi reménységtűl; de az nagy úr isten az hatalmas török nemzetnek szívét megszállván, a mi kegyelmes urunknak ő nagyságának elméjét is arra bírván, tanácskoztak ezen nagy inségünkbűl való megszabadulásunkrúl. Az mi kegyelmes urunkat igazgatta, s fő nélkül levő, sok szenyvedési miatt elalélt és maga javárúl gondolkodni már alig tudó édes hazánknak praeficiálta s fejedelmivé tötte. Ő nagysága is mint hazánknak igaz tagja, fia és keresztyén fejedelme, maga életét is koczkáztatta; feles hadakkal szegény hazánkat az nagy inségbűl felszabadítani mely szívesen munkálkodta, kegyelmetek jól tudja; azután Keresztyénszigetire generalis országgyűlését hirdetvén, ott mingyárt ő nagyságát, mint magszabadulásunkat és nemzetünk, hazánk közjavát munkálkodó keresztyén fejedelmet, hazánk igaz fiát, édes hazánknak már szintén bujdosni készülő törvényes megrögzött rendtartása szerént fejedelmünknek töttük és választottuk. Ez meglévén, az fényes porta protectiója alá hajlottunk, és annak declarálására az fényes vezérhez ő nagyságához becsületes követ atyánkfiait az statusok közűl, úgymint Macskási Boldizsár, Mihács Mihály, Baló Mátyás és nagy-sinki királybíró uramékat expediáltuk; kik is elmenvén, a fővezér ő nagysága ő kegyelmeket kegyelmesen látta, az nemes ország hűségét kedvesen vötte, és noha az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának elég szép athname adatott, mindazáltal újabb formában való athname is az haza

[1]) A fejedelemség kérdésére nézve v. ö. a Leopold-féle diploma bevezető részét, a hol az ifju Apafi megerősítésének elodázásáról van szó.

Digitized by Google

határirúl ígírtetett az fényes portátúl. A fényes portátúl való elszakadásunkért is generalis amnistia adatott; a holdoltságnak négy esztendőbeli adaja elengedtetett és az német hadaknak hazánkbúl való kiírtására mind túl az felséges Galga szultántúl elégséges hadak küldettettek, oly véggel, hogy rablás és égetés általok ne légyen, melyért egynehány kemény fermánja is ment az fővezérnek ő nagyságának, sőt az Dunán lévő réveken is az Feketetengerig, meg vagyon keményen parancsolva, erdélyi rabot általvinni ne engedjenek, hanem ha kegyelmetek ad ellenkező dolgokra okot. Kegyelmes urunk mellé is már szintén érkeznek az újabb és nagyobb hadak, melyekkel ő nagysága is siet bémenni, mint említett követ atyánkfiai is referálják; nem is nyugszik addig az fényes porta, míg Erdélybűl az idegen hadakat ki nem írtja, mint hogy az császári déványban elvégeztetett. Így értvén kegyelmetek az dolgokat, kegyelmeteket kérjük, sőt az élő istenre, lelkek isméretire, hazájok, nemzetek s magok szeretetire kénszerítjük, serkenjenek fel, és hazánkat egészlen elfogyatni s pusztíttatni hivalkodó szemekkel ne nézzék, az német nemzettel való czimborálásnak hagyjanak békét, az fényes porta s kegyelmes urunk gratiáját vegyék két kézzel, minden utakot módokot követvén ellenek, és béhódolások declarálására az felséges Galga szultánhoz küldjenek expressus embereket és nevezetes tagjokat, ne veszessék szántszándékkal magokat; mert kegyelmetek elhigyje, olyan napokra virradtanak fel, hogy ha idején magokat nem accommodálják, szántszándékkal magoknak, az szegénységnek, kedvese(i)knek, fegyverre vagy rabságra kell menniek, és semmi posteritások az hazát meg nem lakják, hanem örökös számkivetésre vitettetnek. Tudja azt kegyelmetek, az német nemzettel is megértettethetik: régenten az egész keresztyénségnek tanácsa az volt, hogy Erdély az fényes porta protectiója nélkül nem subsistálhat; most is debilitálódván felette igen az ő felsége armádája, már Nándorfejérvár, Lippa, sok számtalan erősségek, hazánknak minden passusi az hatalmas nemzet kezénél lévén, nem hogy Erdélyt oltalmazhatnák, de magok securitásokrúl is nem gondolkozhatnak. Ezeket kegyelmeteknek azért írjuk, hogy ha ugyan csak megáltalkodnak, isten s ez világ előtt kegyelmetek nagy veszedelmének okai ne legyünk és legyen kegyelmetek is az mi kegyelmes urunk ő nagysága előtt maga menthetetlen. Mindazáltal reménljük, kegyelmetek szántszándékkal magát, kedvesit el nem veszti, az mint hogy kérjük is az nagy istent, vezérelje kegyelmeteket nemzetünk, hazánk, magok javára néző minden dolgokra. Ex castris ad Stancsest positis, die 8 Decembris, 1690.

Digitized by Google

Kegyelmetek javát szívesen kívánó szolgái s atyjafiai, kegyelmes urunk ő nagysága mellett lévő nemes Erdélyországa három nemzetből álló statusi.

Titulus: Illustrissimis, spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus, prudentibus ac circumspectis dominis, universis et singulis, trium nationum regni Transsilvaniae ordinibus, fratribus et amicis nobis observandissimis.[1])

Fogarasbúl költ urak ő nagyságok s ő kegyelmek patenseknek is párja ez:

Nos consilium status regni Transsilvaniae, universis et singulis cuiuscunque status, ordinis et functionis hominibus in regno Transsilvaniae degentibus et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem cum officiorum promptitudine. Mely szomorú sorsra jutott légyen szegény hazánk az mi bűneinkért, istennek megbúsult, ellenünk felgerjedett ítíletibűl mindenek, úgy hiszszük, érzik keservesen. Hogy azért mind az rajtunk forgó sok gonoszoknak eleit vehessük, mind penig szegény hazánk lakosit római császár kegyelmes urunk ő felsége hűségében, ez szegény ország választott fejedelméhez tartozó kötelességben és édes nevelt hazánk szeretetiben, az kik eddig is voltak, megerősítsük, az eddig vélekedőket, tántorgókat pedig atyai siralmas intésünkkel és tisztünk szerint tartozó kénszerítésünkkel is inducáljuk, ellenben az nyilván ellenkező pártolkodókat, úgymint szegény hazánk tagjait fascináló, hazánkat prédáló s pusztító kuruczokat, és azon kuruczok közűl valaminemű respectusok alatt haza szállott, úgy az perfidus kuruczokkal titkon vagy nyilván egyetértő pártosokat megzabolázhassuk: az ő felsége Erdélyben levő hadainak főgeneralissa, méltóságos Veterani generál ő nagysága tetszésébűl, communicatis nostrum omnium supra consiliis, ez specialis patensünket mindenfelé kibocsátanunk concludáltuk; parancsolván authoritate nostra articulariter nobis attributa, minden rendbéli jóakaróinknak, atyánkfiainak, sőt mind vármegyék, székek, városok és faluknak is tiszteinek, lakosinak közönségesen serio, valahol és valaki az ő felsége hűségében, szegény hazánk választott fejedelmihez való hűségében is, édes hazája szeretetiben magát gyakorlotta, ezután is hűségesen perseveráljon, várván az tökéletes hűségben és édes hazája szeretetiben foglalatoskodókkal isten kegyelmes áldását magára és édes házára; ha hol pedig kegyelmetek vármegyéjében, székiben, városiban,

---

[1]) E patens egykorú s egy újabbkori gyarló másolata megvan az Orsz. Levéltárban is. Gyulafejérvári kápt. Limbus XIII. 113. — Tökölynek magának ugyancsak a stancsesti táborból dec. 4-én kelt patens levelét olv. *Történeti Lapok* III. 179. l.

Digitized by Google

faluiban is hazánk lakosit fascináló, annál inkább hazánkat prédáló s pusztító kuruczokat, akár egyet együtt, akár csoportonként zászlóstúl is tapasztalnak, minden respectus és dilatio nélkül, az szükséghez képest kívánható segítségre az szomszéd falukat is felköltvén, coniunctis viribus mindenütt persequálja, ha kiket elfoghat, udvarhoz küldje, ha kiket peniglen lehet, minden kedvezés nélkül fegyverrel vágja és vágják; az kik penig azon kuruczokfélék vagy haza szakadtak, vagy alattomban valaholott lappanganak, megfogatván, jó gondviselés alatt udvarhoz küldeni ne posthabeálják; mely dolgokbeli engedelmeskedő(knek) magok alkalmaztatásá(ért) azon kuruczoknak minden javai adatnak indifferenter jutalmúl. Egyébaránt ha hol is kik ezen parancsolatunk ellen az fen megvilágosíttatott, meg is határozott dolgokban impingálni comperiáltatnak, akárminemű színek és tekéntetekre nézve patrocinálván, az gondolatlan emberek felkaróztatnak vagy egyéb szörnyű halálnak neművel büntettetnek meg, az városok pedig és faluk, azfélék lakó helyek, kedvezés és személyválogatás nélkül tűzzel égettetnek meg és porrá tétettetnek, melyeknek magok az ilyen szófogadatlanok és hűségek ellen vakmerőlködők lésznek okai, melyért mind isten s mind világ előtt solenniter testálunk. Datum in arce Fogaras, in congregatione videlicet praefati consilii status regni Transsilvaniae, die 28 mensis Decembris, anno 1690.

Praetitulatarum dominationum vestrarum fratres, amici et vicini benevoli, consilium status dicti regni Transsilvaniae.

Ez ezerhatszáz kilenczven esztendőnek minden részeit részek szerint előszámlálnom, mint eddig való írásimban, nem szükség, mert mi nekünk szegény erdélyieknek felettébb nyomoruságosok és keservesek voltak, mert egész télen az német nemzetnek az nagy portio adásban és felszedésben nyomorgottunk, az mely is csak kész pénz egy kapura reá ment háromszáz forintokra, és sok egyéb bor, búza, vágó marha s az többi. Tavaszfélt [1]) az mi jó kegyelmes urunk Apafi Mihály meghalván, melynek halálával reánk áradának minden nyomoruságok s veszedelmek, mert Tökölyi uramnak advân az török császár az erdélyi fejedelemséget, mind szünetlen azon mesterkedék, hogy béjöhessen ez hazában; az mint hogy feles hadakkal, törökkel tatárral bé is jöve Törcsváránál, és 21 Augusti megharczolván, az mieinket sok árultatások miá meg is veré; az mely harczban el is esék amaz nagy hírű s minden nemzeteknél nagy tekintetben levő úr, Teleki Mihály, melynek

---

[1]) Tavasz-félt: *medio vere.* Nyelvt. Szót. I. 797.

elestin ez haza is oly nagyot esék, hogy már még csak az maga megmaradására szolgáló dolgokat is alig tudja kigondolni, annál inkább az nagy méltóságok előtt promoveálni s magának szolgálni. Ezt meghallván az Badensis fejedelem, egész ide alá való császár ő felsége armádájával ez hazában béjöve; az mely is nem kissebb prédálást s pusztítást töttek az hol jártak, mint az kruczok, és ekkor kezdődék közöttünk itt Erdélyben az *labancz* és *krucz* nevezet; és beérkezvén az Badensis, Tökölyi uram felé közelgetett, ki is akkor Keresztyénszigeténél gyűlésezett,[1]) de meghallván, hogy béjött az német had, többire félben hagyta az gyűlést és Medgyes felé nyomult és onnét Segesvár felé, Udvarhely felé s Háromszék felé, az német tábor penig mindenütt az nyomán utána, és így kétfelől ez szegény haza pusztíttatván mind labancztúl mind kruczoktúl, végre Tökölyi uram, mikor Háromszéken az németek miá már egyfelé sem mehetne, körűlvétetvén törökkel tatárral s az maga kruczival az erdélyi véle lévő urakat, főrendeket, nemesi rendeket, kik vissza nem szökhettek, 24 Octobris kiment és Havasalföldében vitte őket.[2]) Ezek így lévén, az német tábor ott egynehány nap nyugodván, egy részét ott hagyta, más részivel az Badensis visszaindult és visszajött erre Kolozsvár felé, mely is nem kicsiny romlásával lött szegény hazánknak. 18 Novembris megindulván az Badensis fejedelem Apahidátúl, Szamosujvár felé, Deés felé, Bánya felé kiment, mindenütt az szegénységnek nagy romlásával; és már azt gondoljuk vala, hogy sok nyomoruságos és veszedelmes napjaink után már egy keveset pihenhetünk és nyughatunk vala, de ismét árvíz módjára jöve ki reánk nagy veszedelem és romlás, mert sokszámú feles pogányság, tatár és törökkel elegy, Decembernek kezdetiben béjövének, kik is mindenfelé, téli idő is lévén, az szegénységet hon találván, rettenetes prédálást, pusztítást, égetést töttek, az szegénységet az nagy hidegben mezítelenen hagyták s megfosztották, sokakat levágtak, sok férfi és leány-gyermekeket rablottak; egyszóval mindenfelé szegény hazánk rettenetesen pusztíttatott, rontatott, sok helyeken égettetett. Ezek után is az Badensis fejedelem béjőni sietett, és 19 Decembris ide Kolozsvárhoz érkezvén, az tatár tábor Tordánál lévén és megértvén hogy az német tábor már ide Kolozsvárhoz elérkezett, 20-án nagy hirtelen megfordulván vissza, az erdők között Szentlászló felé, Lónánál ki, Gyalu mellett elszaladtak, és 21-én az német tábor is utána nyo-

[1]) September 15—29.
[2]) L. föntebb az oct. 31-iki feljegyzéseket.

Digitized by Google

mulván, mindkét tábor nagy dúlással prédálással kimentek.[1]) Törcsváránál penig 30, 31 Decembris Tökölyi uram is bé akarván jőni, de visszanyomattattatott, mivel Veterani generál készen volt hadaival.

Minekünk azért, egyiptomi inségnél nagyobb inséggel megnyomoríttatott és szintén végső pusztulásra jutott embereknek, nincsen egyéb tisztünk és dolgunk, hanem esmérjük meg az mi rettenetes sok bűneinket és gonosz cselekedetinket, hogy mind az mi bűneink hozták mind ezeket mi reánk az rettenetes nyomoruságokat, és igyekezzünk bűneinkből kitérni, isten előtt bűneinket megvallván penitencziát tartani és életünket megjobbítani s ő felségének ilyetén képen könyörgeni:

Emlékezzél meg mi Urunk, mi istenünk, az mi esett mi rajtunk, tekints reánk és lásd meg az mi gyalázatinkat és nyomoruságinkat, miképen van pusztán majd többire és gyakrabban ez szegény haza, mely bővölködik vala sok néppel, férfiakkal, asszonyi állatokkal és szép virágzó ifjakkal, sokszámú mindenféle barmokkal és többire majd minden falukban ékes udvarokkal és épületekkel; mi módon sír felette igen mind éjjel és nappal, és az ő könyhullatási az ő orczáján folynak le, látván az ő nagy pusztíttatását, romlását s végső pusztulását. Számkivetésre mene Judának egy része, és ő lakozván az pogányok között, nem talál nyugodalmat, mert elvivé Jóhanán és az seregeknek némely fejedelmi Judának némely részét, kik megmaradtak vala amaz véres öldökléstűl; és vive feles férfiakat és asszonyi állatokat és szép ifjakat, és elmenének mind Táfnesig, az fertelmeskedésnek helyéig.[2]) Imé sírnak Sionnak némely helyein levő utczái, hogy nincsen(ek) s levágattatnak kik felmentenek volna az jeles innepnapokra;[3]) az olyanoknak elpusztultanak minden ő kapui, az ő papjai sírnak, az ő szüzei szomorúak, és ő maga csak egyedül s vagyon nagy keserüségben, mert az mi ellenségink hatalmat vettek mi rajtunk és szerencsésen jártak, mert az Úr vert meg minket az mi bűneinknek sokaságáért; az mi kisded magzatink, ifjaink és szűzeink az rabságra mentenek az ellenség előtt, mert béjöttek óh mi Urunk, mi istenünk, az pogányok az te örökségedben és sok helyeken megfertéztették az te templomidat, az te szolgáidnak holt testeket vetették eledelűl az égi madaraknak, és az kiket te kegyelmesen szeretsz, sokaknak azok

[1]) L. föntebb dec. 9—25.

[2]) Jeremiás 43 : 5, 6, 7. Czélzás Thököly visszavonulására, midőn a vele lévő erdélyieket haddal körülfogatván, magával vitte Havasalföldére.

[3]) Jerem. Sir. 1 : 4.

Digitized by Google

közűl testeket az földi vadaknak; kiontották az ő véreket mint az vizet, és nem volt az nagy félelemnek miatta, ki eltemetné azokat;[1]) az mi dühös ellenséginк mint az sebesen repülő saskeselyűk reánk rohantanak és az ő szárnyai(ka)t reánk kiterjesztették, és az ő erős lovoknak láboknak zörgések miatt az atyák is nem tekintettek az ő magzatjokra az ő nagy rettenések miatt, kiknek lovokban nem látszik erőtelenség és gyorsabbak az párduсznál, sebessen repülők mint az madarak és az mi pusztíttatásinkra felkészítettek. Jajgatnak az pásztorok és kiáltnak s porban hevernek az községnek nagyjai, mert bétöltenek az ő megölettetéseknek napjai és elszéledéseknek napjai, az téli és szombati futás reá(j)ok érkezett, de nem tudnak hová futni szaladni, csak kiáltanak és jajgatnak, mert elpusztíttatott az ő legeltető helyek és az ő lakóhelyek tűzzel megégettetett. Imé, mi istenünk, ne hallgass, ne vesztegelj, ne nyugodjál, vond ki jobb kezed kebeledbűl és tekints alá az égbűl és nézz alá az te szentségednek és dicsőségednek hajlékábúl, hol vagyon az te buzgó szerelmed és hatalmasságod? az te irgalmasságidnak és kegyelmességidnek sokaságok megtartózott-e mi tőlünk? Mert te mi atyánk vagy, mi penig te népeid; ha Ábrahám nem tud is minket és Izrael nem ismer is minket, mindazáltal Uram, te mi atyánk vagy és mi megszabadítónk; öröktűl fogva vagyon az te neved. Vétkeztünk Uram, megvalljuk, de ugyan csak az te kezed munkái vagyunk; ha megölsz és elpusztítasz is, de csak te benned reménlünk; mindnyájan olyanok voltunk és vagyunk mint az tisztá(ta)lan és megfertézett ruha, minden mi igazságink,[2]) elhullunk mi mindnyájan mint az fák levelei, az mi álnokságink elhordanak minket mint az szél, mert senki nincsen mi közűlünk, ki az ő gonoszságát megbánná, ezt mondván: mit cselekedtem! és megismerné magát, hogy mind ezeket az mi bűneink hozták mi reánk. Ki ki mind az ő utára indult, miképen az ló folyva[3]) megyen az harczra, még az esztrág is az égben megismeri az ő idejét, az gerlicze, az daru, az fecske, tudják mikor el kell menni, de mi, óh mi Urunk, mi istenünk, nem ismerjük az te ítíletidet; könyörülj hát mi rajtunk és ne büntess minket az mi bűneink szerint, mert mi atyánk vagy, mi pedig sár vagyunk; te mi teremptőnk *(így)* vagy, és mi mindnyájan az te kezednek munkái vagyunk; ne haragudjál mi Urunk, mi istenünk, mi reánk felettébb, és soha meg ne emlékezzél az mi álnokságinkrúl; imé lássad, kérünk,

[1]) Zsoltár 79 : 1, 2, 3.
[2]) Itt valószínüleg kimaradt valami.
[3]) Az az: *futva*. V. ö. Nyelvt. Szót. I. 907.

Digitized by Google

mi mindnyájan te néped vagyunk, azért ne nyomorgass hát felettébb minket mi Urunk, mi istenünk; vedd el már egyszer mi rólunk ez nagy inséget, félelmet, nyomorgatást, és elégeld meg az mi eddig való pusztíttatásinkat, raboltatásinkat és prédáltatásinkat, és tégy jól az te jóakaratodból az Sionnal, és építsd meg annak kőfalait és mondjad ezt mi nekünk: Térj meg visszavonó Izrael és elveszem az ón haragomat ti rólatok, mert kegyelmes vagyok én, nem tartok haragot mind örökké; térjetek meg szófogadatlan fiak, mert én férjetekké löttem nektek és hozzám veszlek titeket, egyet egy városbúl, kettőt egy nemzetbűl, és béiktatlak titeket Sionban; térjetek meg szófogadatlan fiak, meggyógyítom az ti engedetlenségteket. Akkoron mi is ezt mondjuk imé: Mi Urunk, mi istenünk, járulunk te hozzád, mert te vagy az mi Urunk istenünk; bizony megcsalattattunk az hatalmasokban való bizodalomban; bizony az Izraelnek megmaradása az Úrban, az mi istenünkben vagyon, mert ez gyalázat emésztette meg az mi atyáinknak munkáját gyermekségünktűl fogva, az ő juhokat, barmokat, fiaikat, leányikat; hevertünk az mi szégyenvallásunkban és az mi gyalázatunk béfedezett minket, mert az mi Urunkkal istenünkkel hitetlenűl cselekedtünk mi és az mi atyáink gyermekségünktűl fogva mind ez mai napig, és nem engedtünk az mi Urunk istenünk szavának; de mi többé te ellened nem vétkezünk, hanem az te utaidnak járásában gyönyörködik az mi lelkünk, és az te parancsolatidnak ösvényirűl el nem távozunk. Amen!

Anno 1691.

— — — — —

4 (Januarii) jó reggel béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

7. Ismét gyűlésre való hívogató levél érkezett.[1])

— — — — —

13 Januarii tizenegy óra után indultunk Fogaras felé az gyűlésben az úrral Bánfi György ő nagyságával és Serédi Benedek, Gyerőfi György, Suki Pál és Mihály, Boros László, Nádudvari Péter uramékkal; hálni jöttünk Puszta-Kamarásra.

14. Az úr ő nagysága az többekkel együtt Örményes felé menvén, magam Méhes felé jöttem, hogy meglássam puszta házam tájékát, mi formában maradott az tatártúl; ott is háltam.

15. Káraimat meglátván, melyet az tatár cselekedett, az többi között sütő házamat, konyhámat s mellette egy házamat

[1]) Január 10-re Fogarasba.

Digitized by Google

elégette, magam jó reggel megindultam és hálni Maros-Keresztúrra jöttem.

16 Januarii jó reggel felmentem Marosvásárhelyre, mivel az urak is oda érkeztek azelőtt való estvére, és felestököm után megindulván, hálni Czikmántorra mentünk.

17 (Januarii) ebédet Segesvárat öttünk, hálni mentünk Trapódra.[1])

18 (Januarii) ebédet Sároson öttünk, estvére bémentünk Fogarasban.

19. Csak kezet fogdostunk.

20 (Januarii) öszvegyültünk és az catalogust elolvasván, császár ő felsége követjét generalis commissariust Falkenhaint ő nagyságát felhozták, és császár ő felsége levelét országnak szólót megadván, projectumokban kívánságit előadta, mely(ek) is szórúl szóra magyarúl fordítván így vannak:

Nem szükség az római császár ő felsége Erdélyországához való kegyelmességét bőv szóval declarálnom, melylyel ő felsége, nekünk kegyelmes urunk, ez Erdélyországához viseltetik, midőn az mindennapi tapasztalható dolgok az ő felsége iránt(a) való szorgalmatosságát és igaz atyai gondviselését világoson bizonyítják. Mely szomorú szívvel értette az Tökölyi Erdélyben való béütését, melyre őtet indította az felfuvalkod(ott)ság és az szabados uralkodásnak kívánsága, avagy csak innét is kitetszik, hogy ő felsége az pártosoknak és pogányoknak Erdélyre való rohanásokat és ez hazát veszedelemben forogni (látván), hogy az következhető rosz dolgok orvosoltathassanak és az ország az kegyetlenségtűl és az megnyomoríttatástúl védelmeztetnék, másutt hátra hagyván nagy sok és ő felsége hasznos dolgait, az felséges Badensis fejedelemnek parancsolt kegyelmesen két ízben is, hogy az megnyomorodott Erdélyországát erős haddal megsegítené és ez országban hatalmaskodó pártosok, törökök, tatárok seregét kiűzné. És noha ez hadnak ilyen formán lött distractiója miatt derék helyeket és az töröktűl győzedelmesen megvött földnek nagy részével újabban az ő fegyverei által visszavett, mindazáltal fen említtetett ő felsége igen megörvendezett, midőn megértette volna Tökölyinek Erdélybűl való gyalázatos kiűzettetését, az ki az szabadságnak és keresztyénségnek színe alatt kegyetlen és törvénytelen uralkodást, mint valami ártalmas mérget szívében forralt, hogy tudniillik az szabadságnak színe alatt az országnak vigyázatlan lakosit és maradékit siralmas örökké való szolgálatnak titkos tőrében ejtse. Immár az római császár ő felsége minden szándékát és tanácskozását arra fordítja,

---

[1]) Trappold, magyarán *Apold*.

Digitized by Google

hogy tavaszszal számos és rettentő mezei seregeket állíthasson az török ellen, mely(ek)nek erejével, az mindenható istennek segítsége accedálván, az törököknek felfuvalkodott hatalmok és vérengező igyekezetek megzaboláztathassék, és az mit az egész keresztyénségnek veszedelmére feltettenek, az magok nyaka szakadjon belé. Az alatt, hogy valamiképen újabb(an) való béütéssel meg ne háboríttassék Erdélyországának csendessége, az végre az szüntelen való vigyázásért s bátorságosabb megmaradásért, az római császár ő felsége elégséges regimenteket hagyott és az lovasoknak színét rendelte, hogy ez hazát minden erőszakos ellenségtűl megoltalmazza.

Immár ő felsége ez nemes haza statusinak kész hűségekben és ő felségéhez való buzgó indulatjokban kegyelmesen és csalhatatlanúl bízik, sőt nem is kételkedik abban, hogy ez haza nemes statusi dícséretes követett példájok szerint ez jelen való télen is ő felségéhez való devotiójokat nagy mértékben meg ne bizonyítsák, hanem ha az kétfelé való hadakozásnak nagysága és arra való költségének elkerűlhetetlen szüksége, melyet az ő felsége több örökös országi, ő felségéhez való devotiójokat akarván megmutatni, olyban nagy dolgokat vállaltak magokra, jóakaratjok szerint, az keresztyénségnek javára, sokkal nagyobb adózást vállaltak magokra, mint ennekelőtte.[1])

Annakokáért ő felsége az maga ez országhoz s ennek statusihoz kiváltképen való atyai jó indulatjábúl kegyelmesen reménli: megemlíttetett statusok az elkerűlhetetlen szükséget és magok bátorságosabb megmaradásokat előttök viselvén, s ő felségéhez való kész engedelmes hűséges szereteteknek megbizonyítására az elmult esztendőben adott summának hason felét, mindenféle élést azon summában computálván, úgymint négyszáz ezer rhénes forintokat, minden nehézség nélkül megadják egyenlő akaratbúl. És ez ugyan az sokszor említtetett ő felsége végső intentiója, nekem penig parancsolatom, az melytűl recedálnom nem lehet, és nem is gondolhatom, hogy ebben valami fogyatkozás légyen, tudván az nemes statusok ő felségéhez való buzgóságokat és engedelmes devotiójokat; s nyugodt elmével is lehetnek ezen, hogy ily kész engedelmességeket császár ő felsége kegyelmesen veszi és ez hazának nagy hasznára lészen.

Az mi illeti az három utolsó holnapok victualéknak administratióját, ezt az nemes ország az ma vagy holnap kiadandó portiók tabelláibúl világoson megértheti. Hogy penig az victualék jobb móddal administráltathassanak, hogy az rendeletlen-

[1]) A fordítás e helyen kissé zavaros.

Digitized by Google

ség miatt vagy az ő felsége vitézi meg ne fogyatkozzanak, vagy az ország lakosi meg ne károsíttassanak, azért az sok következhető confusióknak eltávoztatásáért szükség, hogy az nemes vármegyéken mennél hamarébb arra alkalmatos tisztek rendeltessenek, az kik az ő felsége regimenti, kik számokra az victualéknak administráltatni kelletik, ezeknek commendansival és commissariusival egyetértvén, procurálják, hogy az terminus előtt anticipative az victuale administráltassék.

E felett szükség, hogy az ő felsége tisztei és commissariusi tudják, akár vármegyéken akár székeken melyik falura mennyi élés vettetik, hogy ha annak administratiójában késedelem és fogyatkozás lenne, mind az ő felsége regimentinek commissariusi, mind penig az ország részérűl vármegyéken és székekben arra rendelendő commissariusok tudják, hol micsoda restantia légyen és honnét kell erogáltatni, hogy ha az victualék administratiója militaris executióval vitetik végben, ne fizessen az ártatlan az vétkesért; mindazáltal azon kell lenni az mennyiben lehet, hogy az nemes ország alkalmatos commissariusokat rendeljen, az kik az ő felsége regimenti commendansival és commissariusival egyetértsenek, és ha mi fogyatkozás interveniál, idején az említtetett commendansokat és ő felsége commissariusit, úgy az magok principalissit is orvoslása felől tudósítsák. Közönséges regula gyanánt megtartathatik az erdélyi commissariusoknak az segesvári gyűlésben emanáltatott instructio.

Az mely harmincz ezer köböl búzát az császár ő felsége magazinája megtöltésére ez jövő nyári szükségre az urak és nemesek bizonyos árron ígírtenek, hogy az tött végezés szerént ez jövő böjt-elő havának tizedik napjára az rendelt helyekre minden okvetetlen administráltassék, szükség. Egyébiránt ha az késedelem és fogyatkozás miatt az ő felsége magazinája meg nem tölthetik, senki ne panaszolkodjék azok közűl, az kik fogyatkozást ejtettek, ha militaris executióval az ő felsége commissariusa csépeltetni kénszeríttetik; ez jóllehet terhes és kedvetlen remedium, mindazáltal az elkerűlhetetlen szükség azt fogja kívánni; sőt még ha az megírt csépeltetésbűl az specificált köböl búzának summája ki nem telik, azoknak akár kastélyokban akár városokban levő búzájukbúl, az kik bizonyos számban ígírtenek, kipótoltatik, az mint ezen dolog az méltóságos tanácsi rendtűl még ennekelőtte mindeneknek intimáltatott; melynek rendelt árrának megadásárúl minden ember bizonyos lehet; annakokáért sem az csépeltetést és annak administratióját halogatni nem kell, hanem minden órában az megmondott terminusra az praetitulált búzát bé kell szállítani. Hogy ha penig az minapi consignatióban némelyek találtat-

Digitized by Google

nak, az kik az elrendelt búzának summáját annak nem léte miatt nem administrálhàtnák, abbúl következhető fogyatkozás más emberek búzájábúl pótoltassék ki, hogy az egész harmincz ezer köböl búza summa minden fogyatkozás nélkül kiteljék.

Minthogy penig az ő felsége hadainak egy része, azon kivűl az kik méltóságos Veterani generál ő nagysága commendanssága alatt Háromszéken commoráltanak, az három első holnapokon nem az országtúl rendelt victualékkal éltenek, noha abbúl kellett volna élniek, hanem az ő felsége magazinájábúl, mely fogyatkozásnak másunnan kell kipótoltatni, ne nehezteljen az nemes ország tizenöt ezer köböl búzárúl disponálni, melynek öt ezerét Brassóban, ötét Szebenben, ötét Fejérvárrá és Dévára is administráltatni úgy igyekezzenek, hogy ad ultimum Februarii az megírt summa köböl búza egészlen beszállíttassék.

Az elmult esztendei pénzbeli restantiák hogy mennél hamarébb megfizetődjenek, szükséges, mert az regimentek az kiknek azon pénz-restantia proveniálna, zúgolódással siettetik, és már az szükség és fogyatkozás miatt az ország lakositúl pénzt kölcsön venni kételenéttettenek, melyet, minekelőtte az nekik tartozó restantiát az nemes commissariatus meg nem adja, meg nem adhatják.

Az elmult esztendőben az ő felsége vitézi szükségekre administrált búzárúl computus és satisfactio légyen; szükség, hogy az nemes ország deputatusi circa finem Februarii Szebenben jőjjenek, quietantiákkal hitelesen doceálván, honnét, mit, hová és mennyit administráltatott az nemes ország.

Senki propria authoritate vagy akármi színek alatt az fiscalis jókhoz ne nyuljon, falukat, búzát és akármi néven nevezendő jókat az ő felsége kegyelmes dispositiója és híre nélkül ne foglaljon; el kell távoztatni; ellenben szükség, hogy minden haladék és kedvezés nélkül az Tökölyivel elment urak és nemesek mobilis és immobilis javok inventáltassanak, hogy azoknak consignatióját az felséges udvarhoz küldjék, hogy azon jók számát és minémüségét értvén, azon rebellisek javokbúl az ő felsége hűségében megmaradott személyeknek állhatatosságokat kegyelmesen remunerálhassa ő felsége.

Az közönséges békességnek megtartása s az igazság is azt kívánja, hogy az kik az elmult üdőben az Tökölyi hamis és hitegető leveleit hordozván, az országnak lakosit megvesztegették, vagy ez hazában lakván, nem gondoltak az kemény tilalommal és az ellenséggel correspondeáltak, egyetértettenek és vélek colludáltanak, megexamináltatván, serio megbüntettessenek.

Digitized by Google

Hogy az országban alá s fel való bátorságos járás és közönségesen csendesség legyen, és az sokféle dúlás és fosztás, prédálás keményen megtiltassék, igen szükség.

Az mely falukban vagy faluk határán az ő felsége vitézi megfosztattanak, annyival inkább megölettettenek, azoknak lakosi közül ha kik affélékben inquisitione mediante comperiáltatnak, az injuriáltattakat és megkárosíttattakat contentálják, és hogy efféle rendeletlen excessusok továbbra is ne harapózzanak s terjedjenek, az igazság azt kívánja, hogy az olyanok vakmerőségeknek és elkövetett latorságoknak érdemlő büntetését kedvezés nélkül elvegyék.

Végezetre, az mi császár ő felsége diplomáját és az országnak javára czélozó hasznos megerősítését illeti, azokat, minekutána az regimentek számára való victualékrúl dispositio lészen, szorgalmatosan és szívesen munkálódjuk; nem is kétlem, hogy az nemes ország azon diplomát, mint ő felsége kiváltképen való kegyelmességének jelét s atyai jóakaratjának zálogát, melyet ő felsége abban kegyelmesen megmutatott, illendő engedelmességgel s alázatos hálaadással veszik; bizonyosok lévén, hogy ő felsége ez országhoz való kegyes indulatjából abban semmit egyebet nem akar, hanem ez hazának csendes békességét és bátorságos megmaradását, az népnek egyességét, az mely az közönséges békességnek és következendő isten áldásának nyilvánvaló fundamentumköve. Hogy hosszas ne légyek: az felséges római császár, kegyelmes urunk ő felsége, ez hazának és személy szerint is kinek kinek közönséges békességet s boldog megmaradást kíván, melyben én is tehetségem szerént szívesen munkálódom. Datum Fogaras, 20 Januarii, anno 1691.

Fridericu scomes a Falkenhain.

21 Januarii déllyest praedicatio után öszvegyültünk, de nem sokat végeztünk.

22 Januarii öszvegyültünk, keveset munkálódtunk; hanem délután egymásra harmincz ezer köböl búzát vetettünk az német magazinája számára, pénzűl ígérvén meg az árrát.

23 (Januarii) felmentünk, de öszve nem gyültünk.

24. Az kis fejedelem az urakkal együtt Veterani generál eleiben mentek, mivel Brassóbúl itt Fogaras mellett ment el Szeben felé, és Szombatfalváig kísérvén, estvére visszajöttek.

25 (Januarii) délután tettük koporsóban Toldalagi Ferenczet, Abafáji Toldalagi János uram nagyobbik fiát.

26 (Januarii) felmentünk, de öszve nem gyültünk.

27. Ebéd után öszvegyülvén, császár ő felsége követje punctumira resolváltunk.

Digitized by Google

28 (Januarii) vasárnap nem gyültünk öszve.

29, 30. Az portio alkalmatossága forgott fen, mivel az ország Bethlen Miklós, Apor István, Sárosi János uramékat rendelték az portiónak repartiálására, és elintézvén, esett egy egy kapura búza cub. 10, zab cub. 26, széna curr. 8, bor urn. 33, hús cent. $5^1/_2$.

31 Januarii Bethlen Miklós uram proponálta az ország előtt Bécsben való követségét,[1]) és az császártúl ő felségétűl hozott diplomát béadta az nemes statusoknak cum suis appertinentiis, mely diploma szórúl szóra ez szerint vagyon:

Leopoldus — — *stb.*[2])

1 Februarii ezen diploma ország előtt elolvastatott cum suis omnibus ad se pertinentiis; elolvasván penig, az statiókban commissariusok rendeltettek; engem Suki Pál urammal Kolozsvárra rendeltek.

2 Februarii császár ő felsége követje, Falkenhain ő nagysága, ismét ország köziben felhozattatik, és az diploma felől ország előtt perorálván, s admoneálván vétele és acceptálása felől, projectumot is adott ki felőle in scriptis; melyre nézve ebéd után öszvegyülvén külön külön minden statusok, mi vármegyékűl gyülvén az úr ő nagysága Bánfi György uram szállására, midőn valamit végeztünk volna, ben lévő köztünk való urak s főrendek is öszveszólalkozván, semmit nem végeztünk.

3 Februarii ismét jó reggel, az úr Bánfi György uram szállására gyültünk vármegyékűl, és ott egymás között beszélgetvén az urak egymás között való egyenetlenségek felől, találtuk fel, hogy az más két statussal is egyetértvén, admoneáljuk az urakat az egymás között való megegyezések felől; melyhez képest felmenvén (a) palotára és mind az három statusok együtt lévén, az urak penig ben az kis palotában, az vármegye az két statusnak, úgymint székely és szász natiónak, proponálta szándékát, igyekezetit, melyet az két status is megértvén, egészlen javallották; kihez képest az három status az urakhoz ezen dolog végett és admonitióval beküldték Apor István, ítélőmester Alvinczi Péter és brassai kisbíró uramékat, kiknek az urak ígírték s ajánlották egymás között való megegyezéseket, de semmi nem tölt benne, mint annakutána is ennyehány *(így)* ízben kitetszett.

---

[1]) L. föntebb 1690. nov. 14-ike alatt a jegyzetet.

[2]) Leopold császár és király 1690 évi oct. 16-án kelt, tizennyolcz pontból álló diplomáját közzétette *Szász K.* Sylloge Tractatuum 67 és köv. ll. Ugyanazt 1691. dec. 4-én kiadott solennis formájában olv. u. o. 118 és köv. ll.

Digitized by Google

4 (Februarii) összegyülvén, végeztük hogy az diploma felől voxunkat punctatim írásban adjuk bé, mely felől volt öt punctum, úgymint:

1.) Tetszik-é kegyelmeteknek az Bethlen Miklós uram által leküldött és itt az statusoktúl acceptált római császár kegyelmes urunk ő felsége méltóságos diplomáját ő felségétűl alázatos supplicatiója által sollicitálni?

2.) Tetszik-é kegyelmeteknek az mi kegyelmes választott fejedelmünk confirmatióját ő felsége előtt alázatoson sollicitálni?

3.) Kíván-é kegyelmetek gubernator által való igazgatást, vagy inkább az tizenkét tanács igazgatása mellett marad meg?

4.) Akar-é kegyelmetek az törvényes dolgoknak ez országban való determinatiójáért ő felsége előtt alázatoson supplicálni?

5.) Az diplomának punctumiban ha mi melioratiót kíván kegyelmetek, kire bízza azok körűl kívántató munkát?

Hae sunt quaestiones per secreta singulorum dominorum statuum suffragia fide mediante expediendae.

5 Februarii még virradta előtt felgyülvén, ezen punctumok felől való voxunkat írásban béadtuk az két ítélőmesterek keziben, kik calculálván az voxokat, kimondták, és voxainkat előttünk elégették.

6 Februarii négy tanácsurakat töttünk, úgymint Gyulafi László ő nagyságát, Iklódi Toldalagi János, Gyerőfi György, Keresztesi Sámuel uramékat ő kegyelmeket.[1])

7 Februarii császár ő felsége követjét Falchain *(így)* uramot ő nagyságát ismét ország köziben hozták, és előtte egész országostúl három nemzetűl ő felsége hívségére megesküdtünk, homagiumunkat deponáltuk,[2]) annakutána gubernatort választottunk, úgymint Bánfi György uramot ő nagyságát. Eodem ebéd után ismét felgyülvén, homagiumunkat subscribáltuk és pecsétlettük, és generalisnak Bethlen Gergely uramot választottuk, cancellariusnak Bethlen Miklós uramot, aerarii praefectusnak Haller János uramot ő nagyságát töttük.[3])

8. Bálintit Zsigmond, Suki Pál sógor uramékkal jó reggel megindultunk, mivel commissariusoknak rendeltek bennünket, és háltunk Heturon.

---

[1]) V. ö. *Szász K.* Sylloge Tract. 81. l. Ex articulis comitiorum ad diem 10 Januarii, anni 1691 indictorum atque in oppido Fogaras celebratorum Art. XIX.

[2]) U. o. 78. l. Art. I.

[3]) U. o. 80. l. Art. XVIII.

Digitized by Google

9 (Februarii) ebéd után Vajánál elváltam ő kegyelmektűl és mentem Maros-Keresztúr felé; hálni mentem Sóspatakra.

10. Az jobbágyokat onnét szánnal Méhes felé indítván, mentem Bergenyében ebédre; onnét is kiindítván egy szánat, estvére Méhesre mentem.

11 Februarii jó reggel megindulván Méhesrűl, jó idején beérkeztem ide Kolozsvárra, szemben is löttem mingyárt az német fejedelemmel.

12. Leszli [1]) kapitányhoz mentünk s conferáltuk tabelláinkat.

13. Az commendans ezer forintokat kért tőlünk, holott még sohonnét semmit nem hoztak.

14. Leveleket írtunk az uraknak és főcommissarius uramnak Keresztesi uramnak, hogy az borért, húsért pénzt kívánnak.

15 (Februarii) hadnagy Rajner Márton uramtúl kérvén hatszáz negyven forintokat, az mely az város bor árrával lött ezer forint, megadtuk Leszli kapitánnak.

16. Heiszter regimentje is reánk küldött ezer forintokért.

17. Adtunk azoknak is háromszáz hatvan forintokat az kolozsvári bor árrábúl.

18 Februarii temették az idvezült s boldogúl kimult kegyelmes urunk Apafi Mihály ő nagysága testét Almakereken.

19. Feleségemet húgommal együtt az szegény úr Teleki Mihály uram temetésére indítottam, mivel magam németekkel való bajoskodásim miatt nem mehettem.

20, 21 Februarii az lovas németekkel volt bajoskodásunk.

22 Februarii temették az szegény úr Széki Teleki Mihály uram testét Gernyeszegen. 2 Samuelis 3: 34.[2])

23 (Februarii) megérkezvén Suki Mihály uramék, bizonyoson megtudtam, hogy az itt való commissariusságbúl kivötték és Szebenben exactornak számvenni írtak.

24 (Februarii) lemondtam az commissariusságrúl; de Apor István uram is estvére béjött.

25. Feleségem is estvére béjött.

26. Apor István uramnál voltam látogatni, de ebédre Leszli kapitányhoz mentem.

27, 28. Méhsert főzettem.

---

[1]) Leslie.

[2]) Úgy vesztél el, a mint szokott ember elveszni az álnok ember miatt.

Digitized by Google

1, 2 Martii hasonlóképen méhsert főztek.

3 Martii estve elvégezték. Eodem Suki Pál uram házában az strázsamester harminczhat németeket küldött s egy házban volt véle, ott kiáltoztak, ocsmánykodtak, mivel ezer forintot kértek volna és nem adhatott.

4. Mégis rajta voltak és sok alkalmatlanságot cselekedtek rajta, még enni sem engedték.

5 (Martii) tíz óra tájban vitték el az házárúl az németeket.

6 (Martii) vettem meg az pénzemet, melyet az németeknek adtunk volt ő kegyelmével együtt.

7 Martii Dálnaki uram majorja helyét jártam meg ő kegyelmével és Szatmári János urammal.

8 (Martii) jött bé Gábor Méhesrűl.

9 (Martii) ment ki haza.

10, 11 (Martii) adtam az toroczkaiakért az németeknek búzát metr. 200, hogy áldozó csötörtökre vasat hozzanak érte.

12. Az sógorral Szilvási urammal és feleségemmel s húgomékkal mentem ki az Dálnaki uram majorja helyét járni.

13 (Martii) alkudtam el Dálnaki uramtúl a major helyét tójával és cum suis appertinentiis flor. 360.

14 Martii adtam meg ő kegyelmének az árrát, melyet is levált Huszár Mihály és Szatmári János uramék közbíró-sága alatt. Eodem volt az Rácz István uram lakadalma. Illyefalviné asszonyomat vette feleségűl.

15. Az úr ő nagysága beérkezvén Kolozsvárra, nem indultam meg.

16 (Martii) ebéd után megindulván, hálni jöttem Tordára az kamaraházhoz; naplemente után setítben érkeztem nagy sárban.

17 Martii ebédre mentem Kocsárdra Szilágyi uramhoz; nehezen költözvén által az Maroson, háltam Nagylakon Daczó János uram házánál.

18 (Martii) ebédre Mezőn [1]) szállottam meg; hálni jöttem Nagy-Csergődre,[2]) holott pénzen nem kaphattam semmit; két véka abrakot fl. 1 vöttem nagy nehezen.

19 (Martii) egy óra tájban beérkeztem Szebenben, és mingyárt két óra után az számvételhez fogtunk.

20. Szeben-székért adott számot notarius Zabanius uram, mely székben van porta 302; de mind el nem végeztük.

21. Újegyház-szék jött előnkben számadásra, mely székben vagyon porta 103.

---

[1]) Talán Szépmező a mai Kis-Küküllő vmben.
[2]) Nagy-Cserged Alsó-Fehér vm.

Digitized by Google

22. Segesvár-székért adott előttünk számot Rosondai uram, mely székben van porta 202. Eodem voltam ebéden Absolon uramnál, ott lévén ő kegyelménél Keresztesi Sámuel, Vay Mihály, Sárosi János, Naláczi András, Kendefi János, Teleki Mihály és László uramék is, mivel az asszony Telekiné asszonyom az nap jött bé Szebenben.

23 Martii Fejér vármegyének alsó-járásbeli perceptori jöttek elő számadásra, mely tészen portát 209.

24. Fejér vármegyének felső-járásbeli perceptori jöttek előnkben számadásra, mely tészen portát 128.

25 (Martii) vasárnap lévén, nem munkálódtunk.

26. Szászsebes-szék jött előnkben és az város notariussa ratiocinált pro portis 64; eodem Küküllő vármegye pro portis 212, de csak az pénzrűl végződött el.

27. Kőhalom-széknek notariussa jött előnkben szám adni (pro) portis 128; eodem Zaránd vármegye pro portis 18/|4.[1])

28 (Martii) nem volt munkánk.

29. Szeredahely-széknek királybírája notariussával együtt jött elő számadásra de portis 100.

30. Doboka vármegyébűl az vicetisztek küldték ide quietantiájokat Orbai Györgytűl, de jól nem lévén, végben nem ment, de portis 64.

31. Torda vármegyébűl is Décsei uram beküldvén holmi dirib-darab quietantiákat, el nem igazodhatván rajta, visszaküldtük, hogy maga jőjjön be vélek.

1 Aprilis se papunk nem volt, hogy istenünknek rend szerint való szolgálatunkat megadjuk, se dolgunk nem volt.

2 Aprilis Hunyad vármegyének egyik pénzbeli perceptora Puj Gáspár uram adott számot imígy-amúgy valami simpliciter de portis 50.

3 Aprilis Illyefalva várossa küldött egy embert előnkben ratiocinálni, mely is csak hasonlóképen ratiocinált, esvén reájok fl. 80, búza cub. 30, zab cub. 80, hús cent. 7, széna curr. 18.

4. S(z)alánczi István uram lévén generalis perceptor, ő kegyelmétűl leváltam fl. 100, Uzoni uram(tól) fl. 50, Gyárfás uram(tól) fl. 50 sustentatiónkra, még az exactióban forgolódunk.

5 (Aprilis) nem érkezvén sohonnét is semmiféle commissarius, sem perceptor, csak heveréssel töltöttük időnket.

6. Hasonlóképen csak lábunkat lógattuk.

7. Hasonlóképen nem lévén dolgunk, jártuk az város körűl való kerteket.

---

[1]) A 4-es szám kétségkivűl töredéket jelent.

Digitized by Google

8. Az ecclesia bonumit, melyek idvezült püspök Horti uram kezinél voltak, inventáltuk, de nem végezhettük el, mivel ebéd után fogtunk hozzá.

9 Aprilis Hunyad vármegyeiek ratiójok igazítódott, de én az ecclesia java inventálására mentem.

10 (Aprilis) ugyan Hunyad vármegyei szász papok és Szolnok vármegyébűl Széki Márton uram ratióit igazítottuk.

11 (Aprilis) ugyan szász papok és Fejérvár s Udvarhely várossa ratiójok igazítódott.

12. Ismét megszűnt az munkánk.

13 (Aprilis) ebéd után oláh papok és Abrugybánya várossa dolgát igazítottuk.

14. Fogarasi-földi Herepe(i) Ötves György pénzperceptortúl vöttünk számot.

15. Keresztesi Sámuel uram ő kegyelme szállásán volt communio.[1])

16 (Aprilis) ebéden Szalánczi István uramnál voltunk Barcsai István urammal együtt.

17. Generál Veterani ő nagysága, Lichtistány [2]) fejedelem, gróf Firstemberch,[3]) Komornyik Pál és más németek is, Veteraniné, Komornyikné lévén Keresztesi Sámuel uramnál ebéden, Sárosi János urammal együtt én is ott voltam.

18. Barcsai István uramnál voltam ebéden, de ebéd előtt Vízakna város ratióját igazítottuk.

19 Aprilis kolozsvári Dálnaki János ratióját igazítottuk.

20 Aprilis vettem ki Szalánczi uramtúl az búzám árrát, melyet az németek számára adtam volt, fl. 400.

21 (Aprilis) érkeztek bé az lovaimmal.

22 (Aprilis) készültem útra.

— — — — —

29. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

4 (Maji) jó reggel megindulván, béjöttünk Kolozsvárra.

5. Az kertemben mentem ki.

6. Igen rosszúl voltam, kivált estve felé.

7. Hasonlóképen nem igen jól voltam, de mégis felvertem magamat és házsongárdi szőllőmben mentem.

8 (Maji) ebéd után Holyában akarván lovan menni, Dálnaki János uram háza előtt ülvén, megtartóztata, hogy eső lesz, az mint hogy nagy zápor is lőn jéggel elegy; elmulván,

---

[1]) Apr. 15-re esett husvét ünnepe.
[2]) Liechtenstein.
[3]) Fürstenberg.

Digitized by Google

ő kegyelmével együtt az kertemben mentünk ki és fákat irtogattunk s dinnyét vettettünk.

— — — — —

17. Igaz Gáspár urammal együtt Bonczidára az úrhoz mentünk.

18 Maji estve hét s nyolcz óra között mult ki ez világbúl az kis leánykám Vass Erzsók, életének öt hetek híján másfél esztendejében.[1] Isten adta volt, isten vötte is el, legyen áldott az Úrnak neve, cselekedjék úgy az Úr szüleivel is, az mint ő felségének jobbnak tetszik és az ő felsége nevének dicsőségesebb, szabad az Úr az ő teremtett állatjaival, legyen úgy. Amen!

19 Maji Bonczidárúl az úrtúl eljővén, Apahidánál találtam szemben Kertész Gyurka nevű szolgámat, kit feleségem küldött utánam, hogy megholt az gyermekecském; és kilencz órára béjöttünk.

20 (Maji) volt temetése kis leánykámnak; temettettem az kolozsvári temetőben, melyet Györkei vött volt temető helynek, holott maga is fekszik.

21 (Maji) voltunk Apor urammal és többekkel az scholában examenen.

— — — — —

21 Junii adta isten ez világra nyolcz s kilencz óra között reggel ötödik leánykámat, Vass Druskát Kolozsvárat, mikoron az hüttűl szakadt és pogánnál cselekedetivel pogányabb némettől minden házaimbúl kiszoríttattam volna, és csak az egy hátulsó házamban nyomorgottam volna, melybűl is feleségem betegsége miatt kiszorultam és kételeníttettem az istállómban nyomorgani, megtalálván őket sok ízben, nyomoruságos állapatomat declarálván, házamnak kezemhez való adása felől, de csak az sok hamis hiteket nyertem.

22 Junii ismét megtaláltam innét kimenő német fejedelmet, az ki is ide való commendans volt és az én házamat is elfoglalta szállásának és az falt általvágatta Tolnai uram palotájára, hogy míg ben lesz, hadd rakassa bé; megígírte, de meg nem engedte.

23. Igíretire emlékeztettem, mivel ez napra terminált volt hogy be engedi rakni, de mint az ördög nem szégyenli az hazugságot, ez is hasonlóképen, mivel ő bennek is azon lélek lakozik.

24. Készültek az ebek, de kedvetlen.

---

[1] Született 1689. dec. 22-én.

25 (Junii) reggel azok is készülvén az kimenetelhez, én is hozzá fogattam az falon által levő ajtónak bérakatásához, de észrevévén az ben maradandó kutyáknak kutyája és commendansa, nem engedték, hanem Heiszter generál számára foglalták el házaimat.

— — — — —

27 Junii kereszteltettem meg az kis leánykámat az kapu között, nyolcz s kilencz óra között.

— — — — —

29. Haza mentem Czegében.

— — — — —

2 (Julii) Bonczidán voltam.

3 (Julii) mégis Bonczidán voltam, mivel az úr ő nagysága fiacskáját Bánfi Ferenczet kereszteltette.

4. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

23 Julii jó reggel megindulván Czegébűl, egy órakorra béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

15 (Augusti) az úr Bánfi György uram ő nagysága egy katonát küldött utánam levéllel, hogy sietve Tordára menjek, gyűlés lévén ott.[1])

16 (Augusti) ebéd után megindultunk komámmal Toldalagi András és sógor Szilvási János uramékkal, mezőben háltunk.

17. Jó reggel bémentünk, míg az urak felköltek.

18. Az templomban bégyülvén, az urak ő nagyságok és ő kegyelmek propositióit olvasták el.

19 (Augusti) vasárnap lévén, nem gyültünk bé.

20 Augusti öszvegyülvén, az statusoktúl Bécsben választattam, hogy küldjenek postán.[2])

21 (Augusti) az Bécsben való expeditiókat készítették.

22. Az ország előtt elolvasták, nekem penig alkalmatosságom adatván, asszonyom anyámnak búcsuzó levelet írtam ez szerint:

Fiui engedelmességgel való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, édes asszonyom anyámnak! Megvallom édes asszonyom anyám, akartam volna, ha az idegeny időtűl engedtetett volna,

---

[1]) A gyűlés augustus elején kezdődött.

[2]) Az év elején Fogarasban tartott országgyűlés végzéséből az udvarhoz felküldött követek, névszerint Bethlen Gergely, Gyulafi László és Klockner György, már tavasz óta Bécsben tartózkodtak. *Szilágyi S.* Erdélyország Tört. II. 382. l. A követeknek adott instructiót olv. *Szász K.* id. m. 84 és köv. ll.

Digitized by Google

felmenetelemnek előtte kegyelmeddel hogy szemben lehettem és beszélhettem volna itthon maradó szegény feleségem és kisded gyermekecskéim állapatjok felől, előttem viselvén ez világnak változandó voltát s állapatját, de ha az üdő és alkalmatosság így hozta, arrúl nem tehetek; azon jó isten, az mely Jákóbot egy pálczával való bujdosásában hordozta és gondját viselte s idegeny országbúl szüleihez elho(zta), földiben áldással, szerencsésen visszavitte, azon jó isten én reám is oda való járásomban, bízom, hogy gondot visel, és rövid nap, ha istennek ő felségének úgy fog tetszeni, szerelmes szüleimhez s kedvesimhez, hazámban és hazámnak tagjaihoz örvendetes hírekkel s jó válaszszal meghoz és megád; azért míg isten ő felsége azon utamot nekem meg engedi járnom, kívánom édes asszonyom anyám, hogy kegyelmedre is az Rebeka jó istene azon gondviselésével, melylyel Rebekára gondot viselt, míg az ő egyetlen egy kedves fia az Jákób, bujdosásának idejét eltöltötte volna, édes szerelmes gyermekit neki megadta, hasonlóképen kegyelmedre is édes asszonyom anyám, kérem ő felségét s kívánom, hogy viseljen gondot és vigyázzon életére és egészségére mind körülötte lévő szerelmesivel együtt; hogy midőn isten engemet újolag vissza fog hozni és adni, láthassam s találhassam kegyelmeteket kívánatos jó egészségben s csendességben; ha penig isten ítíletiből változás fog rajtam esni és az változandó szerencsétlenségnek változásában akasztatom, kegyelmedet édes asszonyom anyámat minden kegyelmed ellen cselekedett és gyarlóságbúl esett dolgaimrúl és vétkezésimrűl alázatoson követem és annak bocsánatját kérem; adja isten édes asszonyom anyám, kegyelmed kívánsága szerint való jó alkalmatossággal és állapattal rövid nap találhassam és láthassam kegyelmedet kedvesivel együtt. Ex Torda, 22 Augusti, 1691.

23 Augusti mag(am) béjöttem Tordárúl Kolozsvárra, hogy míg az expeditiók készülnek, magam is az útra készülgessek.

24, 25. Ben voltam és útra készülgettem.

26 (Augusti) megindultam és Bonczidára jöttem az úrhoz Bánfi György uramhoz ő nagyságához.

27 Augusti indultam meg Bonczidárúl jó reggel, istent ő felségét híván segítségűl, Bécs felé, az urak ő nagyságok és ő kegyelmek és az ország parancsolatjábúl; háltam Kővárvidékén Kis-Bunyon.

28. Jó reggel megindulván, hét óra tájban érkeztem Karulyára; ott egy kevesset mulatván, tizenegy óra tájban bémentem Nagybányára, és ott is ebédelvén, postára ültem

Digitized by Google

és jöttem Ilobára; ott más postára ülvén, szintén estvére Aranyas-Medgyesre érkeztem; ott is ismét változtatván postámat, éjczaka tizenegy órakor érkeztem (a) szatmári kapuhoz.

29 Augusti az szatmári commendans megtartóztatván, nyolcz óra tájban megindultam; jöttem Csegődre, Csegődrül Matócsra, Matócsrúl Dobosra, Dobosrúl Gyulajra, mindenütt az postákat megváltoztatván, és estvére hét órára Kállóban, és onnét is mingyárt megindulván, csak az lovakat változtattam; azon éjjel jöttem Bulyra, Bulyrúl szintén reggel nap felkölte előtt érkeztem Tokajban.

20. Tokajbúl is nyolcz óra tájban megindulván, jöttem Szerencsre, Ónodra, Daróczra, szintén estvére Egerre; onnét mingyárt azon estve megindulván, éjczaka jöttem Verp(e)létre, szintén reggel három órára érkeztem Gyöngyösre.

31 (Augusti) mingyárt Gyöngyösrűl is megindulván, jöttem Hatvanra, Gedelyőre *(így)*, Bagamírra,[1]) és délre Budára; onnét is mingyárt megindulván, csak az commendanssal voltam szemben, jöttem veresvári postára, esztergomi postára, és estvére az ujfalvi[2]) postára; onnét is mingyárt megindulván, éjczaka jöttem meszni,[3]) komáromi, genyői[4]) postákra, és reggelre Nagy-Győrben.

1 Septembris Nagy-Győrbűl megindulván, mintegy hét óra után jöttem mosoni, német-járdori,[5]) német-óvári és fiseményi[6]) postákra, és így isten kegyelmességébűl négy óra tájban beérkeztem Bécsben; az urakat[7]) találtam az Aranyas Ökör vendégfogadóban.

2 Septembris délután aud(i)entiát kéretvén az úr Bethlen Gergely uram Ginczki[8]) ő nagyságátúl, halasztott más napra nyolcz órára.

3 (Septembris) mentünk fel Ginczki uramhoz ő nagyságához nyolcz órakor, és aud(i)entiát advám, ő nagyságának szóló leveleket praesentáltam az ország nevével és az urakét is praesentáltam ő nagyságának.

4 Septembris reggel nyolcz órakor Statchmány[9]) uram-

---

[1]) Bagamír nevű helység Gödöllőtől Budáig nincsen;. hanem talán a Hatvan és Gödöllő közt fekvő *Bag* nevét akarta feljegyezni a naplóíró, a hol régebben szintén volt posta.

[2]) Nyerges-Ujfalu.

[3]) Így; talán *neszmélyi?*

[4]) Gönyő.

[5]) Így; helyesen *német-jarndorfi*. Német- és Horvát-Jarndorf Moson vm.

[6]) Német-Óvár (Deutsch-Altenburg) és Fischament Ausztriában.

[7]) T. i. az erdélyi követeket.

[8]) Kinszki.

[9]) Strattmann.

Digitized by Google

nál ő nagyságánál lévén aud(i)entiánk, délután négy órakor császár ő felségénél adatott aud(i)entiánk az Favoritában,[1] mivel ő felsége kün volt.

5 Septembris tizenegy órakor lött aud(i)entiánk Staremberch ő nagyságánál.

6 (Septembris) délután négy órakor lött aud(i)entiánk Rosonberch[2]) uramnál ő nagyságánál.

7 (Septembris) reggel kilencz órakor lött audientiánk Svaczenburch[3]) fejedelem ő nagyságánál. Eodem négy órakor lött audientiájok az uraknak Detrichstán[4]) fejedelemnél, de magam nem voltam jelen, mivel rosszúl voltam, feküdtem.

8 (Septembris) voltam az comes Herbestain[5]) házánál kilencz órakor, holott láttam sasafás nevű fát,[6]) melyet kértek az patikában száz talléron, idest tall. 100. Eodem délután három órakor mentem ki Gulácsi és Nábrádi sógor urammal az püspök kertiben, onnét mentünk Leopoldstátban comes à Lamperth kertiben, holott láttam igen szép vízi mesterségeket egy igen szép boltos tornáczban, úgy annyira, hogy mikor megeresztették, sohult az folyosó alatt meg nem maradhatott az ember; ha vak ablakban akart nézni ember, mingyárt arczúl öntözte, ha tükörben, mivel egynehány tükör volt benne, onnét is arczúl pökte, és sok mindenféle mesterség; az végiben egy vas kalyiczka, kiben sokféle madarak vannak: fogoly madár, fürj, gerlicze és egyebek; az allya szép füves, pázsintos, mivel az csorgóval gyakran öntözik.

9 Septembris sohult nem voltam, mert igen rosszúl voltam, mind feküdtem.

10. Ebédig jobban voltam, de ebéd után ismét rosszabbúl voltam.

11. Jobbacskán voltam és ebéden Brajner[7]) uramnál ő nagyságánál voltam; ebéd után penig négy órakor ismét aud(i)entiánk volt Strathmány uram ő nagyságánál.

12 Septembris császár ő felsége Ebesdorfon[8]) lévén, holott ő felségével Waldestein *(így)* ő nagysága is ott lévén, alámentünk ebéd után, és négy órakor lött ő nagyságánál aud(i)entiánk.

---

[1]) Császári kert és kastély. *Favoritenstrasse* Bécs egyik külvárosának része.

[2]) Rosenberg.

[3]) Schwarzenberg.

[4]) Dietrichstein.

[5]) Herberstein.

[6]) Páriz-Pápainál: *szasszafrász fa*, laurus sassafras, sassafrasbaum, fenchelholz. Dictionarium ungaro-latino-germanicum.

[7]) Breuner.

[8]) Ebersdorf.

Digitized by Google

13. Salmis fejedelem is az ifju király mellett ugyan Ebesdorfon lévén, reggel alámentünk ismét, és tíz órakor lött ő nagyságánál aud(i)entiánk.

14. Az zsibvásárt jártam Leopo(ld)státban.

15 (Septembris) ebéd után négy órakor aud(i)entiánk volt Könichszeg [1]) ő nagyságánál kün az kertiben.

16 (Septembris) nem lévén semmi dolgunk, Klokner urammal szekeren kimentünk mulatozni épen az kerített erdőig, az mely egészlen kővel van békerítve.

17. Ben az szállásomon voltam.

18 Septembris az angliai király residense nagy pompás vendégséget celebrált, kiben mind az egész ministerek és az kik elsőbb és fővebb urak, mind hívattattak; és csináltatott egy porta triumphalist is, mely igen frissen mesterségesen volt csináltatva, az angliai király maga országi czímere benne lévén igen szépen kicsinálva, kik között volt egy oroszlány és unicornis, mely oroszlánybúl egész negyedfél órátúl fogva hetedfél óráig, az szájábúl ki az utczára piros bor mint az csorgón sebessen folyt, az unicornis szájábúl penig fejér bor, mely alá az sok ember ki kárgyost,[2]) ki egyebet szabadoson tartván, úgy itták és hordták; egynehány ízben az sok oda tolyult embereknek pénz is hányattatott; mely vendégség, az mint hallatik, húsz ezer rhénes forintokban készült fel és tölt ad minus.

19 Septembris ebéd után egy órakor megindulván, Pellendorfra Kinczki uramhoz ő nagyságához mentünk ki; estvére béjöttünk.

20. Itthon voltunk.

21. Ebesdorfra mentünk ki Salmis fejedelemhez, de nem lehettünk szemben véle.

22 Septembris mind napestig az szállásomon voltam.

23. Hasonlóképen.

24 (Septembris) ebéd után ismét Pellendorfra mentünk ki Kinczgig *(így)* uramhoz ő nagyságához elbocsáttatásunk felől, de csak az szép biztató szóval jöttünk vissza.

25 (Septembris) ebéd után, egyéb dolgom nem lévén, sógor Nábrádi urammal az Duna mellé mentünk ki.

26 (Septembris) reggel kilencz órakor Stachmány *(így)* uramhoz ő nagyságához mentünk, de aud(i)entiát nem adott, hanem halasztott más napra tíz órára.

27 (Septembris) tíz órakor ismét oda mentünk, de már elment volt Ebesdorfra conferentiára, reménlem, az erdélyi

---

[1]) Königsegg.

[2]) Kárgyos, másképp *ká̈rtyos, kártyus, kártos* vagy *kártus:* felül fogó félfülű faedény.

Digitized by Google

dolgok végett, az mint hogy Kinczgig *(így)* ő nagysága meg is izente.

28, 29 (Septembris) akartunk Detristány *(így)* fejedelemmel szemben lenni, de nem lehettünk.

30. Itt ben az szálláson voltunk.

1 Octobris jó reggel Chinczki *(így)* uramhoz ő nagyságához Pellendorfra indultunk, elmentünk ki, de az útban elől találván, visszatértünk; az urat Bethlen Gergely uramot maga hintajában ültetette.

2 Octobris Chinczki uram aud(i)entiát adott más napra.

3. Megizente, hogy ne fáradjunk ki, mivel szombaton maga ő nagysága is béjő.

4. Sohult nem voltunk.

5. Ebéd után négy órakor volt aud(i)entiánk Detristány fejedelem ő nagyságánál.

6 (Octobris) estve jött bé ő felsége Ebesdorfrúl mindenestűl fogván, és úgy hiszem, az őszön innét nem is fog kimenni.

7. Csak az szállásomon voltam.

8 (Octobris) ebéd után Kinczki uramhoz ő nagyságához aud(i)entiára mentünk.

9, 10, 11. Az hintómat csináltattam és az körűl forgolódtam, mely készült felvételével és újításával együtt pro fl. hung. 116//20.

12 (Octobris) ebéd után mentünk Klokner urammal az Rézkerthez, holott láttam három oroszlányt, két tigrist, egy hiúzt, hat medvét és egy madarat, melyet kasatinnak *(így)* neveze az német; nagyobb és vastagabb sokkal az darunál, fekete az tolla és az lába is, három újja lába [1]) van, feje majd olyan és orra mint az pujkának, csak az taréja nem olyan, szárnya nincsen, de felettébb jó futónak mondják.[2])

13 Octobris sohult sem voltam.

14. Hasonlóképen.

15. Strathmány uramnál ő nagyságánál voltunk aud(i)entiára reggel nyolcz órakor.

16. Az mezőre voltunk ki lovon az úrral ő kegyelmével.[3])

17. Estvig ittunk az úrral ő kegyelmével.

18 (Octobris) ebéd után ismét az úrral az mezőre mentünk.

19, 20. Az mezőre mentünk ki lovon az úrral.

21. Leveleket írtunk Erdélyben, postanap lévén.

22 (Octobris) reggel csak maga az úr Kinczki uramhoz ő nagyságához ment.

---

[1]) Így; helyesebben *lába újja.*

[2]) A leírás szerint *sisakos kazuár* lehetett.

[3]) T. i. Bethlen Gergelylyel.

Digitized by Google

23. Ismét ittunk az úrral, itt lévén Absolon uram és Haiszler uram ő nagysága adjutánja *(így)*.

24. Ismét az mezőre mentünk ki lovon mulatozni.

25 (Octobris) hozták meg Bécsben, hogy 16 praesentis Váradnak az várossát megvették egy részét, de nem egészlen.[1])

26 Octobris az úrral az mezőre mentünk ki lovon pausálni.

27. Strathmány uramhoz mentünk aud(i)entiára három órakor, és még asztal felett találtuk, és minket is leültetett, és az vendég elmenvén, úgy adott az maga házában aud(i)entiát, ki is biztatott, hogy tizenötöd napok alatt válaszunk lesz.

28 (Octobris) estve négy órakor Staromberch[2]) uramhoz ő nagyságához mentünk aud(i)entiára.

29, 30. Az mezőre mentünk ki az úrral lovon, kelletlen mulatozásra és melancholizálni.

31 (Octobris) reggel nyolcz órakor Kinczki uramhoz ő nagyságához mentünk aud(i)entiára.

1 Novembris érkezett Várad alól Apor István uram levele, melyben írja ő kegyelme, hogy Várad várossának az más részét is megvötték 26 Octobris, és már az várát kezdik bombázni.

2 (Novembris) estve négy órakor csak maga az úr Bethlen Gergely uram ment Kinczki uramhoz, és biztatott, hogy Strathmány uram ígíreti szerint meg lesz az elbocsáttatásunk, ha ez is úgy nem lesz mint eddig, hogy csak biztatott minden aud(i)entián, hogy brevi et quanto citius meg lesz, és még semmi sem tölt benne.

2, 3, 4 Novembris nem voltunk aud(i)entiára, csak hol itthon, hol másutt, piaczon vagy egyebütt jártam.

5 (Novembris) reggel nyolcz órakor Kinczki uramnál ő nagyságánál voltunk aud(i)entián, ebéd után négy órakor Strathmány ő nagyságánál, csak haszontalan biztatásokkal onnét elbocsátván.

6. Nem voltunk egyiknél is.

7 (Novembris) ismét Kinczki uramhoz mentünk aud(i)entiára reggel nyolcz órakor, szokása szerint való haszontalan biztatással onnét eljővén.

8. Postanap lévén, itthon voltunk.

9 (Novembris) délután négy órakor Strathmány ő nagyságához mentünk ismét, sollicitálván haza bocsáttatásunkat, de csak haszontalan biztatással jöttünk el az szokás szerint.

10. Itthon voltunk.

---

[1]) Váradot a következő évi jun. 5-én adta fel a török Heiszlernek.
[2]) Stahremberg.

Digitized by Google

11 (Novembris) mentem volt ki az temetőkert nézni, az mely igen szép; az közepiben egy kápolna, köröskörnyűl kőkerítése és kőlábokra folyosója körülette, az folyosójában sok rakott sír és sok szép márványkőbűl csinált monumentumok, egy kis tornyocskája, kiben harangok vannak; mellette az evangelicusoknak is vagyon temető helyek, melyet nagy summa pénzen vöttek nagy nehezen; az is hasonlóképen mind kővel kerített és folyosós, de az másiknak az kerítése cserepes, ennek penig zsendelyes.

12 Novembris ismét Strathmány uramhoz mentünk, expeditiónkat sollicitálván, de csak haszontalan biztatással jöttünk el. Strathmány uram palotájában láttam egy madarat, melyet indiai hollónak mondanak, mely igen szép, nagysága mint egy öreg fajd, orra fekete, de horgas, farka hosszu, majd nagyobb egy singnél, mintegy réf, de igen szép setét kláris színű az farkának tolla, az szárnyának is, az sugár tollának allya is hasonló színüek mint az farka kül, és az apróbb tollai égszín kék, azon felyűl publikán színüek, és sárga hátú, mellye, hasa mint az farka setét kláris színüek, úgy annyira, hogy igen igen szép madár; ha háborgatják, igen igen nagyokat kiált; az apró tollai hegyeinek végin zöld babocskák vannak.

13 (Novembris) délután négy órakor Staromberch ő nagyságához mentünk, de onnét is csak mint az többitűl, haszontalan biztatással jöttünk vissza.

14. Itthon voltunk.

15 Növembris ismét délután négy órakor Kinczki uramhoz mentünk, expeditiónkat sollicitálván, az ki is ígírte, hogy az héten kezdetit eszünkben veszszük elbocsáttatásunknak, melyhez nem bízom semmit, mert már amaz szerint: iam satis tales gratulatores habuimus.

16. Volstain [1]) ő nagyságátúl sollicitáltunk aud(i)entiát, de nem adott.

17. Volstain ő nagysága reggelre nyolcz órára aud(i)entiát adván, felmentünk és instáltunk ő nagyságának, hogy ő felségénél szerezne aud(i)entiát nekünk, melyet is ígért.

18 (Novembris) vasárnap lévén, nem lött ő felségénél aud(i)entiánk.

19 (Novembris) estve öt órakor lött ő felségénél aud(i)entiánk, kérvén ő felségét alázatoson elbocsáttatásunk felől, melyet is ígírt kegyelmesen ő felsége.

20. Itthon voltunk az szálláson.

21. Maga csak az úr Bethlen Gergely uram Kinczki

[1]) Waldstein.

Digitized by Google

uramnál ő nagyságánál volt expeditiónk felől. Eodem voltunk ebéden közönségesen Haiszler generál ő nagyságánál.[1])

22. Itthon voltunk és az úr mulatott, magam penig az szekerem látni mentem ki az hostátban, mivel azelőtt való nap oda vitték ki.

23, 24 Novembris az sokadalomban jártam.

25. Onnan hazúl feleségemtűl két levelet is vévén, itthon voltam és haza írtam.

26, 27. Az sokadalomban könyveket vásárlottam.

28 Itthon voltam.

29. Prajner[2]) uramnál ő nagyságánál voltam ebéden.

30. Nábrádi sógor uram és Sillér uram volt nálam ebéden.

1 Decembris szállásomon voltam.

2. Haza írtam leveleket, kihez képest szállásomon ültem.

3. Az sokadalomban jártam alá s fel.

4. Klokner urammal az hostátban Leopol(d)státban mentünk ki.

5. Stratmány uramhoz ő nagyságához mentünk kilencz órakor, de nem lött aud(i)entiánk.

6 (Decembris) kilencz órakor érkezett Erdélybűl urunk ő nagysága étekfogója,[3]) Décsei nevű.

7. Csak az úr maga ment Kinczki uramhoz ő nagyságához, és az jövő hétfűre igírt conferentiát.

8. Itthon voltunk.

9. Kinczki uram ő nagysága Absolon uramtúl izente, hogy hétfűn meg lesz az conferentia.

10. Mind napestig vártuk Kinczki uram ő nagysága igíretinek effectumát, de semmi nem tölt benne.

11. Jó reggel csak maga az úr Kinczki uramhoz ment, és igírte, hogy az nap meg lesz hét órakor estve, és annakutána conferentia gyüjtő szolgáját is ide küldte, de ugyancsak nem ment effectumban, mivel ismét megizente, hogy az secretarius Werdenburg nincs itthon és nem lehet.

12. Jó reggel az úr az úrfiat ismét oda küldte Kinczki uramhoz, kéretvén az conferentia felől ő nagyságát; kinek is igírvén estve öt órára, és az conferentia gyüjtő szolgáját is ebéd után hozzánk küldvén, hogy készen legyünk öt órára, maga ismét eljő hírt adni; azért estve hat óra után hívattattunk conferentiára ugyan Kinczki uramhoz, mivel ő nagysága az erdélyi dolgoknak praesesse; és bémenvén az hol magok

---

[1]) Heiszler 1691-ben ősz elején szabadult meg Thököly fogságából. *Angyal D.* id. m. II. 229. l.

[2]) Breuner.

[3]) T. i. az ifju Apafi Mihályé.

Digitized by Google

voltak, előttünk proponálta Kinczki uram, hogy eddig ő felségének sok ide s tova való dolgai miá ki nem adattathatott és nem lehetett válaszunk, hanem már ő felsége kiadta és előttünk elolvastatik; melyet is elolvasott secretarius Werdenburg, és elolvasván eljöttünk, halasztván arra, hogy az secretariusnál újolag fogjuk revideálni. Voltak ezek az conferentián: Wal(d)stein, Rosenbergh, Staromberch, Strathmány, maga Kinczki és az secretarius Werdenburch.

13 Decembris Haiszler ő nagyságánál voltunk közönségesen ebéden.

14. Az diplomát párban kiadván,[1]) revideáltuk, és némelyeket benne notálván, Kinczki uramhoz ő nagyságához felmentünk és ő nagyságának proponáltuk, hol kívánnánk benne correctiót, de kevés effectuma lött.

15. Az memorialékat kívánván Kinczki uram, hogy az előbbenieket kiket béadtunk volt, eltévesztette volna, újolag pariálván, csak maga az úr ő kegyelme felvitte.[2])

16. Szállásunkon voltunk.

17 (Decembris) voltunk ebéden közönségesen Absolon uramnál az Ingrám uram szállásán az zöld piaczon.

18. Csak maga az úr Bethlen Gergely uram volt Kinczki ő nagyságánál.

19. Itthon voltunk.

20. Hasonlóképen, várván hogy ha valami jó hírünk érkeznék.

21. Jó reggel csak maga az úr ment Kinczki ő nagyságához. Eodem voltunk ebéden Strathmány uramnál ő nagyságánál; ebéd után hogy felköltünk, ígírte magát, hogy bizonyosan elhigyjük, hogy hazánknak igaz jóakarója és igyekezik is mindenekben szolgálni, mind hazánknak törvényi hogy megmaradjanak, mind hogy egyikünk is vallásában meg ne háboríttassék, az mint hogy nem is lesz azokban változás.

22 Decembris itthon voltunk.

23 (Decembris) voltunk ebéden mind az négyen Forster uramnál, annonae generalis commissariusnál.

24. Itthon voltunk.

25 (Decembris) első napján karácsonnak az úrral Bethlen Gergely urammal mentünk praedicatióra az hollandiai residens szállására.

26. Jó reggel megindulván, mentünk az úrral Gyulafi ő

---

[1]) Az ünnepélyes diploma dec. 4-én kelt. Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őriztetik.

[2]) A memorialékat az azokra pontonkint adott resolutiókkal együtt olv. *Szász K.* id. m. 99 és köv. ll.

Digitized by Google

nagyságával Kismartonban, palatinus Eszterhási *(így)* Pál ő herczegsége udvarlására.

27. Kismartonban voltunk, ott lévén gróf Bercsényi uram és Eszterhási László uram is, kikkel az várat megjártuk.

28 (Decembris) kilencz óra tájban elbúcsuzván az herczegtűl, vissza Bécs felé indultunk és hat órára beérkeztünk.

29 (Decembris) voltunk közönségesen ebéden Haiszler generál ő nagyságánál.

30. Itthon az szálláson voltunk.

31 (Decembris) hasonlóképen vártuk, ha valami jó hírt hallanánk elbocsáttatásunk felől.

Ez ezer hatszáz kilenczvenegy esztendőnek négy részeit az mi illeti, az első része, úgymint az tél, az első kezdetiben állhatatlankodott, mivel januariusban jó hó lévén, ismét meglágyult, hanem azután jól viselte magát közepe és vége aránt, és jó szánutunk volt. Új esztendő napján újolag Havasalföldéből Tökölyi uram bé akart jőni Erdélyben, azt gondolván hogy még az tatárok ben vannak, de Veterani generál ő nagysága még az Barczán táborban lévén, elejekben állott és vissza kelletett fordulniok.

Az mi az tavaszt illeti, az első része egy kevéssé száraznak mutatta magát, de csakhamar megfordult és szép esőkre változott; az jégeső sok helyeken felettébb sok károkat tött, mivel kevés eső volt jég nélkül. Azonban sok félelemmel, rebegéssel [1]) voltunk, hol egy hírt hozván hol mást, hogy hol az tatár jő bé szegény hazánkban, hol Tökölyi uram, de isten ő felsége mégis megtartott tőle.

Harmadik részét az nyárt az mi illeti, igen meg ijedkeztünk [2]) volt tőle, hogy nem lesz jó takarodó üdőnk, mivel egész Medardus naptól fogva negyven napig mindennap esett az eső; de mivel isten hordozza az üdőket, apostolok oszlása tájban az üdő feltisztulván, maj(d) négy hétig egy kis harmat esőnél több nem lött, úgy annyira, hogy vagyon egynehány esztendeje, hogy olyan széna nem csinálódott mint ekkor, és ennyi, kivált az ki igen az esős üdőben nem kaszáltatott volt.

Búzánk penig szalmájában szépnek mutatta magát, de nem lött eresztős, mint hozzák hírit, még egy vékát is nem igen ereszt kalongyája.

Negyedik részét az őszt az mi illeti, az mi hazánkban mi formában volt, bizonyosan le nem írhatom, mivel az egész

---

[1]) Rebegés: *remegés.* V. ö. Nyelvt. Szót. II. 1384.

[2]) V. ö. Nyelvt. Szót. I. 1561.

Digitized by Google

őszt itt Bécsben töltöttem el, itt penig igen száraz volt; az utolja kezdett vala vizes lenni, mivel szent Márton megfagylalván az földet, nagy hó lött vala reá és keményen is viselé egynehány napokig magát, de azután meglágyulván, az hó elolvada és esős üdőre fordítá. Úgy reménlem, mint hozzák, hogy az mi hazánkban is hasonlóképen fogott lenni. Borunk, mint hallatik, az hol az jégtűl megmaradt volt, szépen adott isten ő felsége; és idegen nemzetnek újabban való bémenetelétűl is hazánkat az idén isten ő felsége megoltalmazta, kiért alázatoson imádom ő felségét.[1])

Anno 1692.

1 Januarii volt nálam ebéden Absolon Dániel uram és Bethlen Ferencz és László uramék, Nábrádi sógor és mások is.

2 Januarii itthon voltunk délig, hanem estve négy órakor Rosenberch ő nagyságához mentünk aud(i)entiá(ra).

3. Mind négyen az urakkal voltunk ebéden Rosenberch ő nagyságánál.

4. Az úr Bethlen Gergely uram csak maga ment Kinczki ő nagyságához.

5. Itthon voltunk, vártuk az megszabadulást.

6. Az két úr ment Kinczki uramhoz ő nagyságához elbocsáttatásunk végett, de mint eddig, csak az biztató szóval jöttek el.

7. Itthon voltunk.

8. Ismét ketten az urak Kinczki ő nagyságához mentek, de csak pulchra verba et nihil aliud.

9. Haiszler ő nagyságánál voltunk hárman ebéden, mivel az úr Bethlen Gergely uram igen rosszúl (volt).

10. Az úr Bethlen Gergely uram szóval belém akadott.

11. Kinczki uramhoz mentek, de engem haragjában nem hívatott el.

12. Januarii Klokner urammal Absolon uramnál voltunk ebéden.

13. Csak maga az úr Kinczki és Stachmány *(így)* uramékhoz ő nagyságokhoz ment, biztatván azzal Kinczki uram, hogy szeredán elmehetünk.

14. Itthon voltunk, de Volstain ő nagyságánál Gulácsi uram sollicitálta ő felségénél való aud(i)entiát.

15. Ő felségénél aud(i)entia adattatott volt, de Kinczki uram ő nagysága elhalasztotta.

---

[1]) A szokott ó esztendei imádság ezúttal elmaradt, hanem két üres lapot hagyott reá a naplóíró.

Digitized by Google

16, 17. Itthon voltunk, várván Kinczki uramtúl ő nagyságátúl, hogy ha megizeni, hogy ő felségénél újolag aud(i)entiát kéressü(n)k, mely is meglött.

18. Januarii volt utolsó aud(i)entiánk ő felségénél, egyszersmind el is búcsuzván ő felségétől négy órakor.

19 (Januarii) búcsuztunk el Strathmány uram ő nagyságátúl négy órakor estve.

20 (Januarii) búcsuztunk el az királytúl [1]) estve négy órakor, és Detristán *(így)* fejedelemtűl, Salmis fejedelemtűl és Svarczenberch fejedelemtűl.

21 (Januarii) estve négy óra után adatott ki az diploma az több expeditiókkal együtt [2]) Kinczki uram ő nagysága által ugyan az maga házánál, jelen lévén Rosenberch uram (ő) nagysága is és az secretarius Werdenburch, kiktűl is ugyan akkor elbúcsuztunk.

22 Januarii kegyelmes urunk koronás királyunk ő felségétűl megajándékoztattunk mind az négyen egy egy királyi arany lánczczal.

23. Strathmány uramtúl ő nagyságátúl mindeddig nem búcsuzhatván el, négy órakor estve búcsuztunk el, és mingyárt az úrral Bethlen Gergely urammal kijöttünk hálni az hostátban.

24 Januarii jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Fiseményre, hálni jöttünk Lasre.[3])

25. Item reggel megindulván, ebédre jöttünk Pozsonban; az nap ott voltunk.

26. Pozsonbúl jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Szenczre, hálni jöttünk Nagyszombat mellé Gerencsé(r)re.

27. Nagyszombaton általjővén, ebédre jöttünk Leopoldvára mellé Galgóczra, hálni jöttünk Nagy-Lipcsánra,[4]) igen kutya rosz nyomorék faluban.

28 Januarii ebédre jöttünk Zsámbokrétre, hálni jöttünk jó idején szállván Veszteniczére.

29. (Januarii) ebédre jöttünk Bajmócz mellé Privigyére és az nap megnaplottunk.

30 (Januarii) ebédre jöttünk Tót-Prónára, hálni jöttünk Szucsánban.

31. Jó reggel megindulván az Kis-Frátrán *(így)* által,

---

[1]) T. i. Józseftűl.
[2]) Mindezeket olv. *Szász K.* id. m. 99—129. ll.
[3]) Így; talán *Lasse* Ausztriában.
[4]) Így; valószínüleg Nagy-Tapolcsánt akart írni.

Digitized by Google

ebédre jöttünk Sztánykovénre,[1]) hálni jöttünk Rosenberchre,[2]) idején érkezvén.

1 Februarii Rosenberchrűl megindulván, ebédre jöttünk Szentmiklósra, hálni jöttünk Szentpéterre. Item, Szentmiklóson túl elmaradván nyavalyás Simon mester, igen rosszúl lévén, az szekeren nem jöhetett. Szentpéterrűl küldtem utána, és estve elhozták, de igen igen rosszúl; azon éjjel egynehánszor az nyavalya is kitörte; eret vágattam nyavalyáson, de semmit nem használt.

2. Szénát hozattam az nyavalyás Simon mester alá és azon hozattam; ebédre jöttünk Vichodnára, hálni jöttünk Poprádra, az tizenhárom városok közűl egyik, az holott szegény Simon mestert az vendégfogadóban bévitetvén, egy óra mulva ez világbúl nyavalyás kimúlék.

3 Februarii jó reggel az poprádi egyházfiát és sírásókat előhívatván, nem alkuttam vélek, hogy nyavalyás Simon mester testét eltemessék, és mind papnak, mesternek, kántornak, sírásóknak, az egyházfiának is és az társaságnak is, hogy elkísérjék, megfizetvén,[3]) magam koporsóban töttem s bezárattam és úgy indultam el Poprádrúl és délután érkeztem Lőcsére s az nap ott is voltunk.

4. Jó reggel megindulván Lőcsérűl, ebédre jöttünk Szepes-Várallyára, hálni jöttünk által az Baranyicskán[4]) Sirokára.

5 (Februarii) tizenkét óra tájban érkeztünk Eperjesre és az nap ott is voltunk.

6. Eperjest voltunk.

7. Az úr Bethlen Gergely és Gyulafi uramék megindulván, én ott maradtam és Klockner uram is, mivel szekerest nem kaphattunk.

8. Szekerest nem kaphatván, az postára ültem és azon estve négy óra tájban megindultam és estvére jöttem Licsérdre, de Klokner uram még Eperjest maradott, mivel az szekeresi még nem voltak készen és maga is rosszúl kezdett vala lenni, kinél hagytam egyetmásomban, hogy elhozassa.

9 Februarii virradtig megindulván Licsérdrűl, kapunyitáskorra jöttem Kassára és ebédre Szinára, két óra tájban Vilmányra, öt órakor Tályára, estve kilencz óra előtt Tokajban és ott háltam.

---

[1]) Sztankován Liptó vm.

[2]) Rosenberg: Rózsahegy.

[3]) Tehát pénzen fogadott halotti gyülekezet és kiséret volt. A *társaság* szónak *kiséret* (comitatus) értelmében való használatára nézve v. ö. Nyelvt. Szót. III. 456.

[4]) Az az: Branyiszkó hegyén.

Digitized by Google

10. Tokajbúl reggel megindulván félve az Tisza jegin által, mivel szinte olvadó félben lévén, Ibrányban kilencz óra tájban, az út is nehéz lévén és az lovak is rosszak, négy óra tájban Kállóban, igen setét lévén és az utat elvesztvén, későn mentünk Gyulajban és ott háltam.

11. Gyulajbúl megindulván, ebédre mentem Dobosra, az Szamoson bajoson költezvén által, négy óra tájban Matolcsra, estvére Csengerben és ott háltam.

12 (Februarii) reggel megindulván, kilencz órakor Szatmárra mentem, de az postamesternének lova nem lévén, mivel az havasalföldi kö(ve)tek [1]) előttem menvén, az lovakat elvitték, azért lovakat kellett fogadnom Bányáig, tizenhat forintokban hatot, és három órakor megindulván, igen igen nehéz út lévén, és mind az kocsisok s mind az lovak rosszak lévén, mingyárt megállottak és akadtak, későn éjczaka érkeztünk Meggyesre,[2]) holott is szállást elig kaphattunk az postamesternél.

13 Februarii reggel megindulván, lassan lassan, az mint lehetett jöttünk, de az út is rosz és nehéz lévén, az lovak is hasonlóképen rosszak, csak mászva jöttünk. Várallyánál [3]) elérvén egy német kapitánné is, együtt jártunk és még Tótfalunál [4]) elestveledtünk, de rettenetes nagy villamások dörgések érkezvén és nagy eső jéggel elegy, a vizek hirtelen erőssen megáradának, úgy hogy az nagybányai szőllők alá az víz közzé érkezvén, se egyfelé se másfelé nem tudtunk az víznek nagy volta miá menni, hanem kételeníttettünk az víz között egy feljebb való helyecskét keresnünk, kit gondoltunk hogy az víz fel nem ér, és az szekerekkel oda fel állván, ott háltunk.

14. Az víz is megszállván, jó reggel kijöttünk Nagybányára; szálltam Balogh Péter uramhoz.

15 Februarii az lovaimat várván, hogy előmben hozzák, Bányán mulattam és ebéden voltam az sógornál Enyedi István uramnál.

16. Itthon voltam az szálláson, az inspectorral beszélgetvén házam felől, hogy ha megépíttetné, egy ideig kezinél hagynám, hogy laknék benne.

17. Mózsa uramnál voltam ebéden Balogh Péter urammal együtt; igaz dolog, az inspector is hítt, de már elígírkeztem volt.

[1]) Az eredetiben ez van írva: *kötek*, a mi azonban csak írásbeli hiba lehet s a szó így olvasandó: *követek*.

[2]) Aranyos-Meggyes.

[3]) Szinyér-Várallya.

[4]) Misztótfalu.

Digitized by Google

18 (Februarii) alkuttam meg az inspectorral, házamat adtam bérben esztendeig pro flor. 30. Eodem Karulyára kijöttem hálni.

19 (Februarii) reggel megindulván, az szekereimet elhagytam, és Remetén postára ülvén nyolcz óra tájban, jöttem Nagy-Bunyra tíz óra tájban, Sósmezőre négy óra után, Kaplonyban [1]) estve kilencz órakor és ott háltam.

20. Kaplonybúl megindulván, jó reggel Deésre érkeztem, kilencz órakor Iklódra, mivel az malmomnál is voltam, tizenegy óra előtt Válaszútra, négy óra előtt beérkeztem Kolozsvárra és az kis leánykámat Druskát betegen találtam.

21 Februarii. Igen elroncsolódván, ki sem mentem házamtúl, de az kis leánykám semmit nem könnyebbedett.

22. Hasonlóképen.

23 (Februarii) kereszteltünk komámnak Nádudvari István uramnak egy fiacskát.

24. Az templomban voltam.

25, 26. Itthon voltam, de az kis leánykám ugyancsak igen nehezen volt, sem doctor, sem patikárius és borbély az nyavalyáját meg nem ismervén.

27 Februarii hirtelen megnehezedvén, mult ki ez világbúl az úr Székely László uram estve nyolcz óra után mingyárt; melyet megértvén, mingyárt oda mentem mind feleségemmel, és míg megmosogatták, kinyujtóztatták, ott voltunk; és tizenkét óra felé haza jővén, tehát az mi kis leánykánk is, Druska, halálra vált és eodem éjczaka egy óra után mingyárt mult ki ez világbúl nagy kínlódással, életének nyolcz holnapjában és két hetiben, 1691-ben születvén 21 Junii, halála 27 Februarii.

28 (Februarii) estve öt óra után tétettem koporsóban sok böcsületes emberek és asszonyok jelenlétében.

29 Februarii ásattam ki az eleink sírját, az hová az eleink közűl egy ifju legényt és két leánzót temettettek volt; az kis Persót [2]) is az más sírjábúl kivétettem és ebben tétettem.

1 Martii temettettem el az kis Druska leánykámat ebéd előtt, feles böcsületes rendek lévén temetésén.

— — — — —

6 Martii ebéd után kiindultam Kolozsvárrúl az sógor Szilvási János urammal, hálni mentem Légenyben.

---

[1]) Kapjon, másképp Kopján.

[2]) Persó, Perzsó: *Erzsók*, *Erzsébet*. Ily nevű leánykája a naplóírónak 1691. máj. 18-án halt el ugyancsak Kolozsvárat; l. föntebb.

7. Mikor szintén asztaltúl felköltek volna, érkeztem az úrhoz Bánfi György uramhoz ő nagyságához Örményesre.

8 (Martii) csinálta meg az úr ő nagysága az Csezmegi uram lakadalmát, ott lévén ....[1]) és Pekri Lőrincz uramék is.

9 (Martii) estvére jött az úr Bethlen Gergely uram ő kegyelme is.

10 (Martii) reggel eljöttem Örményesrűl és Méhesre jöttem ebédre; feleségem is estve későn érkezett.

11 Martii az erdőmet megjárván, sok kárt láttam benne, kihez képest az bíróval az faluban kerestetvén, melyet megtaláltak egy Haller-részi jobbágynál.

12. Hon voltam.

13 (Martii) ebéd után megindultam Méhesrűl Szeben felé az gyűlésben,[2]) hálni mentem Radnóton túl Dégre.

14. Jó reggel megindulván, Szentmiklóson elértem az urakat, Bánfi György uram ő nagyságát és Bethlen Gergely uramot, Bánfi Farkas uram is ott lévén; hálni mentünk Ebesfalvára az urakkal.

15 (Martii) estvére mentünk C(s)anádra.

16 (Martii) ebéd után megindulván C(s)anádrúl, hálni mentünk Vízaknára.

17 (Martii) ebédre az urakkal együtt bémentünk Szebenben.

18 (Martii) voltam ebéden Bethlen Miklós uramnál.

19 (Martii) olvasták el az catalogust.

20. Az generált az nemes ország köszöntetvén és izenvén, hogy ha ő felségétűl ő nagyságának valami parancsolatja volna, melyet az országnak proponálni kellene, elvárnák, és addig más egyéb dologhoz nem fognának, mivel már az követek is proponálták követségeket és az mit hoztak, béadták; azért ebéd utánra ígérte hogy választ izen, és ebéd után Absolon uramtúl megizente, hogy vagyon parancsolatja ő felségétűl, de addig fel nem jő, míg az catholikus atyafiakkal és szász natióval való gravameneket el nem igazítjuk.

21 Martii fogtak az catholikus atyafiak magok között való consultálásra és kívánságokat írásban tenni.

22 Martii írásban kívánságokat, az három religión lévők is öszvegyülvén, közinkben felküldték az catholikus atyafiak, melyek e szerint vannak szórúl szóra:

---

[1]) Az eredetiben egy vagy két névnek üres hely van hagyva.

[2]) Az országgyűlés a Leopold-féle diploma kihirdetése végett mart. 15-re hívatott össze Szebenbe.

Digitized by Google

Postulata ecclesiae romano-catholicae in comitiis Fogarasiensibus anno 1691, nunc vero in Cibiniensibus, inclytis regni Transsilvaniae statibus praesentanda.

1.) Ut episcopum — — *stb.*[1])

Ez így lévén deákúl, az három religión lévő atyafiak egymás között sokat discurrálván felőle, ellátván oly terminusokat benne, az melyeket sokfelé húzhatni és vo(n)hatni s érthetni, visszaküldték az catholikus atyafiaknak, hogy magyarúl fordítsák meg és úgy adják bé.[2]) Ez discursus conclusumban menvén, kezdettek viszont az három religióbúl álló rendek azon discurrálni, hogy talám nem ártana az generált, Veteranit ő nagyságát ezen religio dolga felől requirálni és megtanálni, hogy ő nagysága exponálná magát, hogy ő felségétűl ezen religio dolga eránt mi parancsoltatott ő nagyságának? és elméjét venni; mely szórúl szóra így következik:

Ad excellentissimum D. D. Fr. comitem à Veterani.

Quoniam — — *stb.*[3])

Ezt felvivén, tött az generál ily választ, hogy ő nagysága is írás által tészen választ és közinkben leküldi.

23 Martii nem gyültünk öszve, vasárnap is lévén.

24 Martii jó reggel öszvegyülvén, az catholikus atyafiak magyarúl fordított punctumit olvasván, azonban Absolon Dániel uram érkezék, hozván közinkben az generál ő nagysága memorialénkra tött resolutióját írásban ez szerint:

Concessam — — *stb.*[4])

25 Martii ismét összegyülvén az három religióbúl álló rendek, az generál ő nagysága választételére replicáltak, mely is így van:

Ad responsum — — *stb.*[5])

Ezt felküldvén az generálnak ő nagyságának az három religióbúl álló rendek, melyre az generáltúl lött csak verbalis resolutio egy két szóval; azért ismét az elébbi magyarúl leküldött kívánságokra replicáltunk az catholikus atyafiaknak his verbis:

Mivel az mi kegyelmes urunk — — *stb.*[6])

26 Martii az catholikus atyafiakat közinkben hívattuk, hogy mutassák meg az diplomának első s második articulus-

[1]) A postulatumok hat pontját olv. *Szász K.* id. m. 165—166. ll.
[2]) A postulatumok magyar fordítását olv. u. o. 166—167. ll.
[3]) Olv. u. o. 168. l.
[4]) Olv. u. o. 169. l.
[5]) Olv. u. o. 169—171. ll.
[6]) Olv. u. o. 171—172. ll.

Digitized by Google

sában, mi formában gravatusok? de in facie loci semmit nem replicáltak, ígírvén arra magokat, hogy írásban küldik fel közinkben.

27 Martii ígíretek szerint az catholikus atyafiak írásban közinkben felküldték, cum declaratione hogy miben gravatusok, melyek is his verbis vannak:

Noha semmiképen nem tartoznánk — — *stb.*[1])

28 Martii elolvasván köztünk ezen catholikus atyafiaktúl hozzánk felküldött punctumokat, az három religión lévő rendek expediáltak engem az catholikus atyafiakhoz, hogy ha ő kegyelmeknek tetszenék, rendelnének ő nagyságok s ő kegyelmek is conferentiariusosokat, és az három religión lévő rendekbűl is rendelvén, conferálnának az dolog felől, hogy mindkét rész jobban megérthetvén egymás akaratjokat s kívánságokat, hogy annál jobban is mennél hamarébb complanatio lehessen az religiók között; melyet megmondván, tetszett ő nagyságoknak és ő kegyelmeknek is; kihez képest ebéd után az conferentia meglött; mely conferentiában minemű és micsoda dolgok agitálódtak, és mi formában folytak az discursusok, ím szórúl szóra leírtam:

Az catholikus atyafiakkal ő kegyelmekkel való conferentiában fenforgott discursusoknak rövid leírása.

Elsőben is az több religiók nevével kértük ő kegyelmeket — — *stb.*[2])

29 Martii az három religión lévő rendek külön külön mindenik magányoson öszvegyült, voxolván mindenik religio külön, úgymint az calviniano-reformatus rendek Keresztesi Sámuel uram szállására, lutheránus atyafiak királybíró házához, unitarius atyafiak Sárosi János uram szállására, az urak ő nagyságok és ő kegyelmek gubernator uram ő nagysága szállására, és ebédig elvégezvén, ebéd után mindenik religio voxát írásban felvitte, melyek is ez szerint vannak:

Az reformatus status tetszése.

Megolvasván — — *stb.*[3])

Statuum lutherano-evangelicorum super ultimo dominorum catholicorum memoriali opinio ac censura.

Az három religiónak statusi — — *stb.*[4])

Az unitaria religión lévő és mostani gyűlésben jelen való

---

[1]) Olv. u. o. 172—174. ll.
[2]) Olv. u. o. 182—186. ll.
[3]) Olv. u. o. 174—175. ll.
[4]) Olv. u. o. 175—179. ll.

Digitized by Google

rendeknek vékony tetszések, mint kellettessék resolválni az catholikus atyafiak ő nagyságok s ő kegyelmek kívánságira.

Punctatim az ő nagyságok s ő kegyelmek kívánságira megfelelni — — *stb.*[1])

29 Martii délután, midőn ezen voxok elkészültek volna, öszvegyülvén és ezen tetszéseket közönségesen elolvasván az három religión lévő rendek, mi választ adjanak az 27 praesentis közinkben küldött catholikus atyafiak punctumira, sokáig discurráltak, és sokat discurrálván, in scriptis választ adtak és én tőlem az catholikus atyafiaknak felküldték, mely is ez szerint van:

Az romano-catholikus atyafiak ő kegyelmek punctumira való választételek az három religión lévő rendeknek.

Az mely részit — — *stb.*[2])

30 Martii vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

31 Martii az szombati választételünkre az catholikus atyafiak replicáltak és közinkben felküldték, mely ez szerént vagyon:

Az három religióbúl álló statusok ő kegyelmek resolutiójokra való választételek az romano-catholikus statusnak.

Noha mind eddig — — *stb.*[3])

Eodem die ezen catholikus atyafiak replicáját elolvastatván, az három religióbúl álló rendek ismét ez szerént replicáltak, melyet is tőlem küldtek fel:

Az három religión lévő rendeknek tött resolutiójok az catholikus atyafiaknak ő kegyelmeknek felküldött válaszokra, 31 Martii, 1692.

Az kegyelmetek választételébűl látjuk — — *stb.*[4])

Eodem die ezen három religióbúl álló rendeknek replicájokat megolvasván, az catholikus atyafiak ez szerént replicáltak:

Az catholikus atyafiak választétele az három religión lévő atyafiaknak ő kegyelmeknek mai közinkben küldött írására, 31 Martii, 1692.

Mivel az szombati — — *stb.*[5])

1 Aprilis ismét az három religión lévő rendek öszvegyülvén, noha az catholikus atyafiak már két úttal majd mint-

[1]) Olv. u. o. 179—181. ll.
[2]) Olv. u. o. 187—188. ll.
[3]) Olv. u. o. 188—189. ll.
[4]) Olv. u. o. 189—193. ll.
[5]) Olv. u. o. 193—194. ll.

Digitized by Google

egy finaliter kiadták az választ, de mégis jövendőben hogy ne okoztassanak, újolag replicáltunk, melyet is én vittem ő kegyelmek köziben, mely is ez szerént van:

Az három religión lévő rendeknek az catholikus atyafiaknak ő kegyelmeknek le(tt) választételek.

Kegyelmetek most utolszor — — *stb.*[1])

Eodem die ezen replicát az catholikus atyafiaknak felvivén, az tanácsurak ő nagyságok és ő kegyelmek együtt felmentek generál Veterani ő nagyságához, jelentvén, hogy már valamit ígérhettek, mindent ígértek, hogy inkább az complanatio meglehessen, mely ígéreteket az generál előtt az urak ő nagyságok előszámláltak.

2 Aprilis ismét jó reggel öszvegyültünk, és az catholikus atyafiak végképen való resolutiójokat közinkben felküldvén, elolvasták, mely ez szerént vagyon:

Az három religión lévő statusok ő kegyelmek resolutiójára való választételek az romano-catholikus statusnak.

Kegyelmetek most utolszori válaszszábúl értjük — — *stb.*[2])

Eodem die, megértvén az catholikus atyafiak, hogy az urak ő nagyságok s ő kegyelmek az generálhoz felmentek volt, kihez képest onnét is böcsületes rendeket választván, felküldték ő nagyságához, melyre nézve az generál ő nagysága Absolon uramtúl izenvén az uraknak, intimáltatta, hogy ne hagynók még ezen munkát félben, hanem ha lehetne, egyezzünk meg egymással; azért ismét második conferentiára ebéd után böcsületes urak és főrendek deputáltattak, mely conferentiában ezek folytak discursusban:

Die 2 Aprilis lött conferentiának nótái.

Ad primum — — *stb.*[3])

3 Akrilis jó reggel öszvegyülvén, az conferentián notált discursusokat olvasták el, melyre ismét az három religióbúl álló rende replicáltak ez szerént:

Az elmult estvéli conferentia alkalmatosságával feltett catholikus atyánkfiai ő kegyelmek újabb kívánságira való választétel.

Az utolszori választételünktűl — — *stb.*[4])

Eodem die ezen replicát felküldvén az catholikus atyafiaknak, az generálhoz is elküldték az három religióbúl álló rendek Kemény János uramot és engemet, megizenvén, hogy

[1]) Olv. u. o. 194—195. ll.
[2]) Olv. u. o. 195—196. ll.
[3]) Olv. u. o. 196—197. ll.
[4]) Olv. u. o. 197—199. ll.

Digitized by Google

nem lehet meg az complanatio, hanem már ha ő nagysága ígíreti szerént ország köziben feljőne; kihez képest izente generál ő nagysága: már az innepek közel lévén, ő nagyságának is az devotióhoz kell készülni és az dolgok is addig véghez nem mehetnének, hanem halasztja az innep után való szeredára,[1]) akkor ország köziben feljő ő nagysága; és így akkor elbomlottunk.

4 Aprilis nagy-pénteken, déllyesti praedicatio után csak az mi religiónkon lévő rendek között ecclesiai dolgok forgottak köztünk.

5 Aprilis nem gyültünk volt fel; ebéden voltam az úr Bánfi György ő nagyságánál, vacsorán Bethlen Gergely uramnál.

6. Husvét első napján mind ebéden vacsorán az úr Bánfi György ő nagysága asztalánál voltam, ő nagysága marasztván fen.

7. Ebéden voltam Absolon uramnál, vacsorán voltam magam szállásomon, mivel nem sokat öttem.

8. Ebéden voltam az asszonynál Telekiné asszonyomnál, jóllehet az úr Bánfi György ő nagysága is és Absolon uram is hívatott volt, de az asszony ő kegyelme már egynehány ízben hívatván, és egyszer sem mehettem.

9 Aprilis, úgymint husvét után való szeredán, Veterani generál ő nagysága, ki mostan Erdélyben commendéroz kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége parancsolatjábúl, ország köziben feljött, hogy az elmult esztendőbeli fogarasi gyűléskor országtúl választatott főtiszteket[2]) ő felsége confirmálván, az ország előtt publicálja, és deákúl rosszúl tudván, Absolon Dániel urammal peroráltatott, és az oratio közben maga denominálja az confirmált főtiszteket ő nagyságokat s ő kegyelmeket; úgymint az urat Bánfi György uramot ő nagyságát gubernator urunknak, Bethlen Miklós uramot cancellariusnak, Bethlen Gergely uramot ország generálissának, Haller János uramot thesaurariusnak, Gyulafi László ő nagyságát, Gyerőfi György és Toldalagi János, Keresztesi Sámuel uramék(at) tanácsuraknak; és Absolon uram elvégezvén peroratióját, ország képében Bethlen Elek uram köszönte meg ő felsége kegyelmességét, de csak magyarúl; az főtisztek képében az úr Bánfi György uram ő nagysága.

10 Aprilis jó reggel öszvegyülvén, egynehány úri és fő rendeket választottak az két ítílőmesterek mellé, kik az gubernator és több tisztek conditióit megírják; ebéd után penig

[1]) Aprilis 9-re.
[2]) L. föntebb 1691. febr. 6-án és 7-én.

Digitized by Google

Vitéz András uram lakadalmát csinálta meg Bethlen Miklós uram.

11 Aprilis nem gyültünk öszve, mivel az conditiókat készítették, jóllehet ebéd után öszve akartak gyülni, de az úr Bánfi György uram ő nagysága szállásán mulattunk.

12 (Aprilis) reggel öszvegyülvén, az gubernator conditiói elolvastattak és néhol corrigáltattak, s purizálván, ő nagyságának, mivel ország köziben nem jött fel ő nagysága, felküldték ad revidendum; annakutána ő nagyságát ország köziben hívatván, ismét ő nagysága előtt elolvasván azon conditiókot, azon conditiókra ország előtt ítélőmester Alvinczi Péter uram ő nagyságát megesküttette;[1]) és annakutána az praesidensségtűl elbúcsuzott és az urakkal más külön házban menvén ő nagysága, az urakkal egyező értelembűl választotta ő nagysága praesidensnek Bethlen Elek uramot, kit is ő nagysága ország köziben kiküldvén, az nemes ország is acceptálván, ő kegyelmét is megesküttették és az gubernatort mindnyájan az szállásra késértük.

13 Aprilis jó reggel öszvegyülvén, az generalis Bethlen Gergely uram conditióit elolvasták; noha sokat patvarkodott ő kegyelme az conditiók ellen, de ugyan csak megesküttt;[2]) azután cancellarius Bethlen Miklós uram conditióit elolvasván, ő kegyelme is megesküttt;[3]) annakutána az új tanácsurakat is megesküttették.[4])

14 Aprilis ismét öszvegyülvén valami későre, az aerarii praefectus Haller János ő nagysága conditióit elolvasván és ő nagysága azokban sokat nem akarván acceptálni, de végtére dirimálván, ő nagyságát is megesküttették.[5])

NB. Ezen conditiókat, melyeket emlegetek, azért nem írtam ide, mert ha mindeneket le akarnék írni, írását el sem győzném, kivált az mostani nyomoruságos üdőkben mennyi dolgok esnek és forognak effélék; azonban úgy hiszem, hogy ki is fogják nyomtatni, azért is nem írtam.[6])

15. Gubernator urunk ő nagysága propositióit ország

[1]) A gubernator conditióit és esküjét olv. *Szász K.* id. m. 134 és köv. ll.

[2]) Olv. u. o. 140 és köv. ll.

[3]) Olv. u. o. 143 és köv. ll.

[4]) Ezek esküformáját is olv. u. o. 151. l.

[5]) Olv. u. o. 146 és köv. ll.

[6]) Az 1692 évi mart. 15-re összehívott szebeni országgyűlés összes végzéseit, ú. m. a főtisztek conditióit és esküformáit, ezenkivűl az országgyűlésen hozott kilencz törvényczikkelyt, Bánfi György mint gubernator, 1692. aprilis 24-ikén erősítette meg és adta ki. Olv. *Szász K.* id. m. 130—161. ll.

Digitized by Google

köziben leküldte, melyet elolvasván, az idő is eltelvén, elbomlottunk.

16 Aprilis gubernator uram ő nagysága propositióira resolválván az nemes ország, resolutióját ő nagyságának béküldtük.

17 (Aprilis) öszvegyülvén, volt ország között az urakkal együtt affelől discursus, hogy micsoda pecséttel éljenek? melyre végeztük sokféle discursusok után, hogy az maga ő nagysága pecsétivel kell élni.[1])

18. Jó reggel circa nyolcz óra felé az szokás szerént öszvegyülvén, volt valami pénzverők dolga, mely csak elhalasztódott; hanem egy örmény püspöknek jött elő dolga, melynek volt dolga az örményekkel, nem akarván püspökjöknek agnoscálni; melyet az catholikus atyafiak nem akarván engedni hogy közöltessék az más három religióval, ország között hogy folyjon dolga, hanem csak az catholikusok előtt, affirmálván azt, hogy pápista és nem bocsáthatják az más három religio eleiben, kibűl nagy öszveveszés és szóllalkozás következék Apor István és Horvát Miklós uramék között, és re infecta ezért az urak csak kimentek ország közűl és eloszlottak, ország között lévén gubernator uram ő nagysága is.

19 Aprilis. Az országtúl rendeltetvén Apor István urammal én és egy brassai szász, hogy az hamis pénz verőket, úgymint Zaránd vármegyében viceispány Rácz Istvánt és két örményt, úgymint Persiai Tamást és Jánost megexaminálnók és vizsgálnók, hogy melyik volna közűlök vétkes az pénzveretésben, azért mi hárman abban munkálódtunk; az ország penig öszvegyült és egyéb dologhoz látott. Item, ebéd után az generál Veterani intimatiójábúl ismét az három religión való statusok külön gyültek és az catholikusok külön, kihez képest újolag az dolgokat megvizsgálván és discursusban vévén, küldtek fel engem az catholikus atyafiakhoz, hogy az mi utolszori resolutiónkra semmi választ nem adtak, és az generál Veterani intimatiójábúl mi ismét öszvegyültünk, hanem ha mit már izenni akarnak, atyafiságosan elvárjuk, melyre nézve az catholikusok is izenék tőlem, hogy ők nem izennek; ők is az generál Veterani intimatiójára gyültek öszve, hanem atyafiságoson elvárják, ha mit többet ígérünk mint az utolszori resolutiónkban, és kedvesen veszik s megköszönik; és megmondván ezen izenetet az három religión lévő rendeknek, küldtek fel Kemény János urammal együtt az generálhoz ő nagyságához, hogy az három religión lévő statusok az ő nagysága intimatiójára öszvegyültek és izenték is, hogy újabb kívánságokat izenjék meg, de

[1]) Art. I. A pecsétek moderatiójáról. Olv. id. m. 152. l.

Digitized by Google

nem akarnak; melyeket ő nagyságának proponálván, olyan választ tőn ő nagysága, hogy ha mit még mi adni akarunk az catholikusoknak, izenjük meg; ha contentusok lesznek véle, bene, ha nem, elállhatunk mellőle; mind ő nagyságának kedvességet teszünk véle, mind az felséges udvarban megmondják és megviszik, hogy mi atyafiságoson megegyeztünk volna az catholikus atyafiakkal, és minemű ígéretekre is mentünk, megtudják, de ők nem akarnak megegyezni, oly kívánságokat kívánván azok, az melyekre mü semmiképen nem mehettünk. Ezeket így értvén, mi visszamentünk az mieinkhez, és megbeszélvén, annakutána sokat discurrálván egymás között, mi tevők lennénk, hogy annál is inkább jövendőben ne okoztatnék lött vox effelől, úgymint, mivel azt ítíltük és ismertük nagyobb gravamenjeknek az catholikus atyafiaknak, hogy jesuitákat bébocsássunk-é kívánságokra egynehányot tanítani circumscriptive, és templomot Kolozsvárat adjunk-é, és ha adunk, melyiket adjuk? Melyre sok különb-különbféle voxok lévén, ki hogy adjunk, hogy inkább az complanatio véghez menjen jövendőbeli nagyobb rosznak eltávoztatásáért, ki hogy ne adju(n)k; az urak közönségesen voxolták, hogy az kolozsvári ó-várban levő mü templomunkat adjuk, melyre én is így voxoltam:

Megvallom, ez súlyos és terhes matériához miképen szólhassak, nem tudom, nem akarván mind lelkemet, lelki dolog lévén, mind hazám törvényit és az unio szerént valamelyik religión lévő rendeket voxommal megbántani és háborítani; és úgy látom, az uniót és hazám törvényit, mely világoson declaráltatik az Approbatában, láttatom mingyárt megbántani akkor, az mikor az jesuiták közűl csak egynehányat is voxommal megengedek, hogy hazánkban béjöhessen; azért én bébocsáttatásokat sem egy, sem más úton módon, sem circumscriptive, semmiképen nem javallom, observáltatván arrúl írt eddig való articulusink. Az mi penig az templom dolgát illeti, hogy mind az felséges udvar előtt megmutassuk engedelmességünket és az catholikus atyafiakkal megegyezésre való igyekező akaratunkat, és az generál ő nagysága intését is meggondolván, én nem ellenzem hogy templom ne adassék ő kegyelmeknek, cum ea declaratione, az mint cancellarius Bethlen Miklós uram mondá; de hogy azt javaljam az urak ő nagyságok voxok szerént, hogy az mi ó-vári templomunkat adjuk, nem javalhatom, ily okokra: mivel úgy látom, hogy unitarius uraméknak ő kegyelmeknek, talám azt mondhatom, nagyobb károkra esik, mintsem minekünk; melynek declaratióját most elhallgatom, általlátván azt, hogy az dolognak eventusa meg fogja mutatni; hanem kérem az unitaria religión lévő rendeket és

Digitized by Google

követem, hogy voxomon meg ne induljanak és háborodjanak, én javallanám az piaczi nagy templom mellett levő ő kegyelmek kicsiny templomokat adnók oda, és az ő kegyelmek religióján levő szászoknak adnók oda az mi ó-vári szász templomunkat, akár, azzal ha ő kegyelmek contentusok nem lennének, építtetnénk mást ő kegyelmeknek.[1])

20 Aprilis jó reggel könyörgés lévén, felmentünk az tanácsházban, hogy újolag resolválnak az catholikus atyafiak, de resolutiójok el nem készülvén, hijába lött ebédig való várakozásunk; hanem ebéd után ismét felgyülvén, estve majd hat órakor küldték fel resolutiójokat, melyben kívánják az mü templomunkkal együtt az unitariusok scholáját is;[2]) de az unitarius atyafiak igen haza oszolván az ítélőmester Sárosi János uram anyja temetése alkalmatosságával, úgy hogy csak hárman voltak, melyért halasztódott Kolozsvárra, jövendő ott esendő, országtúl bizonyos személyekre deputálandó gyűlésre;[3]) kihez képest az szász natio gravamenje is interveniálván,[4]) majd éjczaka tíz órakor bomlottunk el, mely is azon gyűlésre halasztódott.

21 Aprilis felmentem az gubernator szállására, és rosszúl lévén, fel nem gyültünk; magam penig szállásomra lemenvén, egy órakor kiindultam Szebenbűl; hálni jöttem Csanádra.

22. Hálni jöttem Tordára.

23. Mikor tízre doboltak, érkeztem az majoromba Kolozsvárra; azt megjárván, mingyárt bémentem.

24 (Aprilis) szent György napja lévén, feles becsületes embereket híttam házamhoz ebédre, úgymint Ercsei Toldalagi János uramot, Vajda János, Németi Sámuel, Csepregi Sámuel, két Kabos és Ujfalusi Sámuel uramékat és Vajó uramat is.

25, 26, 27. Ben voltam Kolozsvárat és sok nyughatatlanságim, fáradságim után egy kicsinyt nyugodtam.

28, 29, 30. Az szőllőimet jártam s látogattam.

1 Maji jöttem ki feleségemmel, cselédemmel együtt Kolozsvárrúl, akarván már egyszer valaha hon is lakni, istentűl engedtetvén; hálni mentem Víz-Szilvásra, ott való malmomat akarván megtekinteni.

---

[1]) A három status aprilis 19-iki izenetét olv. *Szász K.* id. m. 199—202. ll.

[2]) A catholicus status válaszát s a további izenetváltásokat olv. u. o. 202—217. ll.

[3]) L. alább május 17-én s a következő napokon.

[4]) A szász nemzet sérelmei ügyében apr. 23-án létrejött egyezséget olv. *Szász K.* id. m. 230—237. ll.

Digitized by Google

2 Maji ebédre hazajöttem Czegében.

3, 4, 5. Czegében mulattam, alkalmatosságimat tekintvén meg, mivel majd esztendeje hogy ezen házamnál nem voltam.

6 Maji Méhesre jöttem feleségemmel és cselédemmel együtt, ott akarván az nyarat eltölteni.

— — — — —

17 Maji bémentem Kolozsvárra az gyűlésre, mivel én is voltam deputatus az országtúl, mely gyűlés volt ismét az catholikus atyafiakkal való dolgok felől [1]) és Bécsben menő követek expeditiója végett.[2])

18 Maji volt temetése Székely László uramnak; temettük ő kegyelmét az farkas-utczai templomban nagy pompával, az urak is mind jelen voltak.

19 Maji nem fogtak semmi dologhoz az szokás szerint.

20, 21, 22. Az templom és schola dolga forgott fen, melyeket is oda ígírtünk az catholikus atyafiaknak cum conditionibus, az melyekre ők reá nem léptek.

23. Bethlen Miklós urammal Máramarosban akarván küldeni az urak, hogy ő kegyelmét főispánságra az úrral Keresztesi Sámuel urammal instelláljuk, de énnekem nem lévén semmi kedvem hozzá, estve felé kijöttem Kolozsvárrúl és az mezőben háltam.

24 (Maji) ebédre haza érkeztem Méhesre, estvére penig asszonyom anyám az sógorral Székely Boldizsárral és húgomékkal hozzám jöttek, hogy az pünkösd innepeket együtt tölthessük el.

— — — — —

3 Junii jöttem Czegében feleségemmel együtt, az cselédeket Méhesen hagyván.

4 Junii adták fel az törökök Váradot ő felsége számára, melyet ostromoltatott generál Haiszler ő nagysága.[3])

5. Czegében voltam.

6 Junii jöttem bé Kolozsvárra feleségemmel együtt.

7. Ben voltam, mivel még az gyűlés nem bomlott volt el.

8. Az gubernatorral ő nagyságával, elbomolván az gyűlés, Szeben felé indultunk az generálhoz; háltunk az Keresztesmezején.

9 Junii ebédet öttünk Balázsfalván ifju urunknál ő nagyságánál, vacsorát Csanádon, háltunk az vízaknai réten.

---

[1]) A kolozsvári folytatólagos vallásügyi tárgyalásokat olv. *Szász K.* id. m. 217—230. ll.

[2]) A bécsi követségről olv. alább a jul. 21 és 22-iki feljegyzéseket.

[3]) A datum hibás, mert Várad feladása jun. 5-én történt.

Digitized by Google

10 (Junii) kapunyitáskor bémentünk Szebenben.

11 (Junii) tizenkét óra után kijöttünk Szebenbűl, vacsorán voltunk ismét Balázsfalván urunk ő nagyságánál, háltunk Panádon.

12 Junii ebédre jöttünk Lónára, estvére Bonczidára; vacsora után én kimentem az mezőre hálni.

13. Feleségem Kolozsvárat lévén, nyolcz óra tájban béjöttem Kolozsvárra.

14. Feleségemmel együtt jó reggel megindulván Kolozsvárrúl az Bánfi Farkasné asszonyom temetésére Betlenben, háltunk Árpástón.

15. Jó reggel bémenvén Betlenben, az nap eltemettük Bánfi Farkasné asszonyomat az betleni falusi templomban.

16. Gubernator ő nagyságával megindulván, ebédre jöttünk Nagy Pál uramhoz Szentmargitához; az gubernator elmaradván, az asszonynyal ő nagyságával Bonczidára jöttünk estvére.

17. Bonczidán voltam, mivel az gubernator estve érkezett meg az vadászá(s)búl.

18 Junii ebédre béjöttünk Kolozsvárra.

19 Junii ismét gyűlés lévén catholikus atyafiakkal való dolog végett, és az szász natióval is még meg nem egyezvén, Keresztúri János uram is azon gyűlésre béjött és szállott hozzám.

20. Házamat renováltatván és építtetvén, az körül forgottam, és az gubernator is béjött.

21. Ő felsége eleiben minemű informatiók bocsáttassanak fel az fiscalis jószágok és dolgok felől, annak revisiójára az uraktúl ő nagyságoktúl én is rendeltettem Haller János ő nagyságával és Apor István, Horvát Ferencz uramékkal ő kegyelmekkel, és az körül szorgalmatoskodtunk.

22. Gubernator uram ő nagyságát az farkas-utczai templomban késértük praedicatióra.

— — — — —

30 Junii az paterek Monostoron comoediát csinálván, az gubernator az urakkal együtt felmentek; én is ott voltam.

1 Julii elbomolván az gyűlés és mind gubernator, mind az urak kimenvén, én is feleségemmel együtt kijöttem Czegében.

2 Julii. Galambfalvi, az ide való praedicator, feleséget hozván, én is oda mentem vacsorára az öcsém Vass Dániel házához, ő kegyelme csinálván meg lakadalmát.

3. Itthon voltam.

4 (Julii) ebéd után indultam Beszterczére az pénzemért, hogy ha az szászokon megvehetném; háltam a sófalvi rétekben.

Digitized by Google

5 (Julii) reggel hat órakor bémentem Beszterczére, és ott lévén Lichtestain *(így)* fejedelem, hívatott ebédjére és ott voltam; ebéd után az bíróval terminálván pénzemnek megadása felől, kijöttem és háltam az szentjakabi rétben.

6 (Julii) nyolcz órára haza érkeztem Czegében; vacsorán az öcsém Vass Dániel volt nálam.

— — — — —

15 (Julii) visszajöttem Méhesre.

16. Méhesen voltam.

17 (Julii) három órakor délután indultam meg Kolozsvár felé ismét gyűlésben; háltam az kályáni határon.

18 (Julii) reggel nyolcz órakor bémentem Kolozsvárra, de még az gubernator nem volt ben.

19 (Julii) jött bé gubernator ő nagysága és az urak.

20. Gubernator ő nagysága házában gyültünk bé, kik ezen gyűlésre deputáltattunk volt, és az szász natióval való complanatio meglött, levévén rólok másfél száz kaput.[1])

21, 22. Az expeditiók dolgában és követ Alvinczi Péter uram elbocsátásában munkálódtak az urak, és ugyan ő kegyelme mellé rendeltetvén az religio dolgában Dálnoki János[2]) és Czabanius uramék.[3])

23 (Julii) elbomlott az gyűlés; gubernator ő nagysága ebéd után kijött Bonczidára, én ben maradtam az nap.

24 Julii jó reggel kiindultam Kolozsvárrúl és Bonczidára mentem; ez nap kereszteltette gubernator ő nagysága egy kis leánykáját.

25. Ebéden ott voltam Bonczidán, és ebéd után megindulván, haza jöttem Czegében.

26. Jó reggel megindulván, Méhesre jöttem ebédre.

— — — — —

8 Septembris. Urunk ő nagysága fejedelem Apafi Mihály Katonában akarván menni, estvére az én házamhoz szállott és ott hált.

9 (Septembris) reggel eljött ő nagysága és Katonában ment.

10. Én is mind feleségemmel, cselédimmel együtt Czegében költöztem lakni, ha isten ő felsége békességes és csendes lakást engedne.

---

[1]) A porták dolgában jul. 21-én kelt egyezményt és egyéb okiratokat olv. *Szász K.* id. m. 237—245. ll.

[2]) Dálnoki János az időközben megbetegedett Horváth Ferencz helyett küldetett Bécsbe. *Szilágyi S.* Erdélyország Tört. II. 384. l.

[3]) Czabanius vagy Zaban János a szász egyetem notariusa. A követség számára készült expeditiókat, utasításokat, megbízó leveleket olv. *Szász K.* id. m. 251—287. ll.

Digitized by Google

— — — — —

14 Septembris ebéd után megindulván, estvére mentem Bonczidára gubernator uramhoz ő nagyságához.

15. Ő nagyságánál voltam, de sógor úr Bánfi Farkas uramnál háltam.

16 (Septembris) volt vármegye(i) gírás székünk, de az gubernator nem jött közinkben, hanem csak Bánfi Farkas sógor uram.

17. Jó reggel megindulván Bonczidárúl, ebédre bémentem Kolozsvárra.

18. Ben voltam; ebéd után az kőmáli szőllőmben jártam.

19. Az lombi szőllőmet jártam.

20. Kifelé készültem s holmikrúl disponáltam.

21 Septembris ebéd után Kolozsvárrúl kiindulván, szintén hogy elvitték az gubernator étkét, akkor érkeztem, s ő nagyságával vacsorálván és kettőt-hármat ostáblázván, hálni mentem az szilvási malmomban.

22. Jó reggel megindulván, haza jöttem Czegében ebédre.

— — — — —

26 (Septembris) indultam az tordai gyűlésre;[1]) hálni mentem Méhesre.

27. Méhesen voltam.

28 (Septembris) ebéd után megindulván, háltam az mezőben.

29 Septembris jó reggel bémentem Tordára.

30. Az urak ő nagyságok s ő kegyelmek az rovatalokat[2]) igazgatták vagy talám bontották.

1 Octobris ebéd előtt is és ebéd után is egész késő estvéig mind az rovatalokat számlálták s rendelték az urak.

2 Octobris ebéd után az gubernatorral vadászni kimentünk az tordai Arahokra.[3])

3. Rosz hírt hozván, hogy az feleségem igen rosszúl van, bémentem Kolozsvárra, mivel ő is béjött volt.

— — — — —

19 Octobris temették el Bánfi Gáborné asszonyomat az ura mellé az templomban.

20. Ben voltam.

21 (Octobris) kijöttem Kolozsvárrúl Henter Farkas urammal együtt, és haza érkezvén, Nemes Gábor uramot nálam találtam.

---

[1]) E gyűlés sept. 25-re hívatott össze Tordára. *Szász K.* id. m. 246. l.

[2]) Rovatal, rovás: *dica.*

[3]) Így; a szó kétes.

Digitized by Google

— — — — —

26 (Octobris) ebéd után ment Bonczidára Nemes Gábor sógor uram.

27 (Octobris) visszajött estvére, mivel az gubernator is elment Bonczidárúl, indulván Keresd felé Mikes Mihály uram lakadalmára; veszi az Bethlen Farkas kisasszonyt.

— — — — —

20 Novembris. Feleségem megbetegedésének napja közel lévén és Kolozsvárra akarván bévinni betegülni, ebéd után megindultunk és háltunk Víz-Szilváson.

21 Novembris feleségem rosszúl kezdvén lenni, de mégis nagy félve megindítottam és csak lassan lassan jöttünk Kolozsvár felé, de annál inkább rosszabbúl kezdvén lenni hova tovább, mégis isten segítségébűl estve négy óra között [1]) beérkeztünk, és azon estve kilencz s tíz óra között adta isten ez világra hatodik leánykámat Vass Máriát, holott még az üdők szerén(t) ötöd napra kellett volna meglenni, úgymint 26 novembris.

22. Itthon voltam és vacsorán voltam az gubernatornál, mivel urak gyűlése lévén, ben voltak.

— — — — —

3 (Decembris) adtam Boér uram kezihez flor. 36, hogy felvigye Nábrádi sógor keziben, mivel az catholikusok Bécsben expediálták.

4 Decembris kereszteltettem meg az kis leánykámat Máriát, sok becsületes emberek lévén nálam; voltunk három asztalra.

— — — — —

7 Decembris ebéd után kiindulván Kolozsvárrúl, hálni jöttem Víz-Szilvásra, feleségem ben maradván.

8 Decembris jó reggel onnét is megindulván, ebédre jöttem Czegében.

9 (Decembris) megindulván reggel Czegébűl, hálni jöttem Méhesre.

10. Méhesrűl is megindulván, hálni jöttem Maros-Keresztúrra.

11. Maros-Keresztúrrúl jó reggel béjöttem Vásárhelyre, de az gubernator ő nagysága még bé nem érkezett, jóllehet az urak felesen voltak ben.

12 (Decembris) jött bé az gubernator és az gyűlés is beállott.

13 (Decembris) forgott ország között az Bécsben küldendő cancellaria dolga.

---

[1]) Így; talán *négy óra tájban*, vagy *négy s öt óra között.*

Digitized by Google

14 (Decembris) nem gyültünk össze, vasárnap is lévén.

15 (Decembris) küldtek engem az urak Bándra az németekhez.

16 (Decembris) ebéd után béjöttem és estvére kimentem Maros-Keresztúrra.

17. Maros-Keresztúrott voltam.

18. Jó reggel béjöttem.

19, 20. Nem gyültünk össze.

21. Dósa Tamás, Egerházi Mihály és Zajzon uramékkal kimentünk Maros-Keresztúrra.

22. Jó reggel béjöttünk.

23. Valóban oszlik az gyűlés; azonban az szegény erdélyi atyafiak közűl is felesen érkeztek bé, kiket maga bocsátott el Tökölyi uram.[1])

24 Decembris. Midőn már majd nagyobb részént eloszlottak volna, minden dolgot az szokás szerént az urakra bízván, estve hat órakor bomlott el,[2]) és én jöttem Maros-Keresztúrrá.

— — — — —

30 (Decembris) béjöttem Kolozsvárra és feleségemet, istennek hálá, beteg ágyábúl felgyógyulva találtam.

31. Ben voltam.

Ez ezer hatszáz kilenczvenkét esztendőnek részeit az mi illeti, hogy summatim ezen esztendőben az üdők mint jártak, leírjam, legelsőben is elkezdvén az esztendőnek első részén az télen: az nem igen volt illendő, mert jóllehet ezen esztendőnek nagyobb részét nem itthon töltöttem el, hanem egy részét Bécsben, egy részét az útban, egy részecskéjét penig itthon, de úgy hiszem, az üdők egy formában voltak mindenik helyt. mint végére mentem; azért az eleje keményen viselte magát jó hóval együtt, de februariusnak közepe aránt az üdő meglágyítván, az hó ötöd nap alatt mind elment, mely miá oly nagy árvizek csak hertelenséggel löttek, eső, hó, elegy majd szünetlen esvén, hogy az nagy árvizek miá elig tudtunk eljöhetni rettenetes nagy fáradsággal, nyomorusággal és néhul szerencsével; lovaimat is Bányáig előmbe hozván, Deésnél az Szamosban egy közűlök oda veszett; mind így állhatatlankodván, martiusban igen nagy hó lött, mely az vetésekben szerteszéllyel nagy károkat tött.

Az tavaszt az mi illeti, ezt nem mondhatjuk szintén állandónak egészlen, jóllehet nagyobb részént volt száraz, úgy

---

[1]) Tököly hadainak ekkori sanyarú állapotáról a passaroviczi téli szálláson, olv. *Angyal D.* id. m. II. 231. l.

[2]) T. i. a gyűlés.

Digitized by Google

hogy mikor vetésre szükséges volt volna az eső, akkor nem lött, jóllehet némely helyeken szép harmatok löttek; az utolja penig esőre fordult, és esővel végezvén magát, úgy mult el.

Az nyarat az mi illeti, az mint hogy mikor kezdődött, esős idő volt, ő is az szerént continuálta magát majd augustusig, jóllehet nem szűntelen esett, hanem foltonként jártunk az záporesőben, és ha egy nap nem lött, más nap nagy zápor lött, némelykor kétszer háromszor is, úgy hogy sok károk löttek, kivált az széna csinálásban; ez üdőt írhatom, hogy igen csodálatosképen járt, mert volt oly hely, hogy mindennap egy egy kis eső lött, mely miá félben kellett az szénatakarást és aratást hagyni; volt oly hely, hogy két három napban lött egyszer zápor; volt oly is, hogy mellette mindenütt az záporeső elmenvén, egy hétig is nem lött egy kis helyecskén; az utolja penig megfordulván, az hordásra igen alkalmatos volt, úgy hogy az ki aratás után csináltatott szénát, jobb volt, mint az ki aratás előtt; takarodásra igen alkalmatos, de az tavasznak szárazsága miatt az füvek meg nem nőhetvén, kevés széna csinálódott; az búza is mediocriter termett, sok helyeken az ragya miá úgy elveszett, hogy csak léha lött belőle; sok helyeken penig, kivált az Aranyas mellett, az sáskák egész falu határát megötték, úgy hogy semmit rajta nem arathattak; mely okok miá aratáskor is az búzának árra alább nem szállott egy forintnál, vagy kilenczven pénznél az ki rozsosabb volt.

Az őszt is az mi illeti, miképen hogy az nyár az ő kezdetit esős üdőben kezdette és azt continuálta is egy darabig, ez is az ő idejét szárazságban kezdvén, azt igen continuálta, mert felettébb száraz volt, úgy hogy az földbűl az ekék kiszáradtak, hogy nem szánthattak; ha valami nagy bajjal bévetettek is, de csak az földben hevert az mag az szárazság miatt, mely miá az egerek megsokasodván, az földben vetett magban sok károkat töttek, és sok helyeken az nagy hévség miatt az mag az földben megégett, és elveszvén, kárban ment; ez miá az szegénység az vetéssel igen elmaradott; olyan hévségek jártak, hogy méltóbban mondhattuk volna az őszt nyárnak; szent Márton nap után ázván meg egy kevéssé az föld, akkor az mit vethettek hirtelenséggel, de az üdő dérre fagyra fordítván, az is megakadályozta. Isten titkában vagyon az mag is az földben, mint maradhat jól meg, mivel az nagy szárazságban ki nem kelhetvén és avval a kis esővel is sokat vetvén, az magot nedvességben érte és nagy szárazsággal s derekkel végezte el idejét. Minekünk penig nincsen egyéb dolgunk, hanem hogy mind ennyi viszontagságink között is csak az egy istenben bízzunk és őtet híjjuk segítségünkre és mind magunknak, mind egyéb testi lelki javainknak gondviselésére.

Digitized by Google

Dicsőséges isten, szent isten, könyörülő isten, kegyelmes isten! kinek fogadásod az: Ne félj semmit óh én népem, mert én népem vagy te, neveden híttalak én tégedet, én népem vagy te; mikor az vizeken általmenéndesz, el nem boríttatol és az láng meg nem perzseli az te lábaidat, én népem vagy te. Ebbeli bizodalmomban azért nem szűnöm meg óh én istenem, te hozzád kiáltani és az te ajtódon zörgetni az én megnyomorodott népemért és az én együgyű kicsiny hazámért; mert íme Uram, eladtad az te népedet és ez kicsiny örökségedet minden pénz nélkül, vetettél minket szidalmasságra az mi szomszédinknak, megcsúfolásra és nevetségre az mi környűlünk valóknak; mert midőn te nagy Úr, az te haragodnak sebes lángját mint az vizet kiöntötted sok népekre és országokra, nem tanultunk azoknak példájokon és az te haragos ítíletidtűl nem féltünk, sőt annál inkább is bizakodtunk az mi gonoszságinkban, az melyre nézve retteg az én szívem és lelkem, hogy valamiképen mint az tűz az pozdorját, meg ne emészsz bennünket. Megvallom mind irgalmasságnak istene és atyja, hogy vétkeztünk az ég ellen és te ellened, nem is vagyunk méltók, nem hogy fiaidnak, de csak alábbvaló szolgáidnak is nevezetire; mindazáltal óh Uram, ne fegyj meg minket az te haragodban és az te búsulásodban ne emészsz meg egészlen bennünket, hanem az te választottidért kegyelmezz meg minékünk és vess véget az mi siralmas napjainknak és örvendeztess meg bennünket örvendetes boldog új napokkal; bizonyára Uram, nem szakadott tőled az mi szívünk, noha minket oroszlányok köziben rekesztettél és elborítottál minket az halálnak árnyékával; de mégis, óh Uram, nem emeltük fel az mi kezeinket idegen istenhez, hogy abban reménlenénk megszabadulásunkat; bizonyára óh Uram, te éretted naponként ölettetünk és tartatunk mint az metszendő juhok; serkenj fel hát óh Uram, mit aluszol? kelj fel és ne vess el minket örökké. Miért rejted el az te orczádat? és elfeledkezel az mi nyavalyáinkrúl, mert lenyomattattunk mind az poriglan; kelj fel óh uram isten az mi segítségünkre és szabadíts meg minket az te irgalmasságodért! Isten, mi istenünk, mint az nehezkés asszonyi állat, mikor elközelget az szülésnek ideje, fájdalmat szenyved, kiált az ő fájdalmában, úgy vagyunk te előtted úr isten; nehezkesek vagyunk, igen nagy fájdalmat szenyvedünk, mint ha szelet szültünk volna, mert szabadulását az földnek nem látjuk; de bízom én óh Uram tebenned, hogy kétség nélkül megvígasztalod az Siont; megvígasztalja az Úr mind ő pusztaságit és olyanná tészi az ő pusztáit mint az Héden *(így)* kertit; öröm és vígasság találtatik abban, háladás és dícséretnek szava hallatik. Eredj el azért én népem, menj bé az te ágyas házadban és zárd

Digitized by Google

bé az te ajtódat te utánad, rejts(d) el magadat egy kevéssé, egy szempillantásig, míg az Úrnak haragja elmúlik. Amen!

Anno 1693.

1 Januarii Apor István uram csinálván meg az Tordai Márton uram lakodalmát, én is ott voltam feleségemmel.

— — — — —

6. Nálam volt az commendans mind strázsamesterrel, kapitányival, feleségekkel együtt.

7. Csak kornyadoztam az borital miatt.

— — — — —

11 Januarii temettük el Vér Mihályné asszonyomat.

12 (Januarii) jöttem ki Kolozsvárrúl mind feleségemmel és cselédestűl, mivel feleségem betegsége miatt ben voltak az cselédek is; hálni jöttünk Víz-Szilvásra.

13 (Januarii) ebédre Czegében haza jöttünk.

— — — — —

20 (Januarii) feleségemmel együtt jöttünk Méhesre, velünk lévén czegei praedicator Galambfalvi, és Rácz Jánosné asszonyom is.

21. Sertéseket ölettünk.

22. Többet is ölettünk volna, de az nagy szél miatt nem lehetett.

— — — — —

25. Pap lévén velem, az öcsém is Vass Dániel Záhon lévén, feljött praedicatio hallgatni és az nap nálam volt.

26. Az öcsémmel vadászni mentünk.

27. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

9 (Februarii) felmentem Szentgothárdra az búzám cséplésének tekintésére, és négy rosz német az korcsomán mulatván, nagy bajoskodásom esett vélek, míglen osztán az falubúl kiverettem.

— — — — —

12 (Februarii) verette meg az Budatelkén lévő német kapitány azokat az németeket, az kik reám támadtak volt.

— — — — —

14 Februarii holt meg az húgom Szilvási Jánosné Bere-Keresztúrott, majd két heti gyermekágyában, búsultában az gyermeke, Sárikó halálán, az ki is holt volt meg 10 Februarii.

— — — — —

17 (Februarii) bémentem Kolozsvárra.

18 Februarii kapunyitáskor érkezvén uram Keresztúri János ő kegyelme levele, hogy az húgom megholt, kilencz

Digitized by Google

órakor jöttem ki Kolozsvárrúl, hat órakorra mentem Méhesre; azon éjjel ismét megindulván, csak míg egy keveset az lovak nyugodtak és abrakoltak, négy óra előtt érkeztem Maros-Keresztúrra; ott egy keveset aludtam míg megvirradott.

19 (Februarii) tizenkét órára érkeztem Bere-Keresztúrra, mivel azt hozták volt, hogy eltemetik.

20. Az temetőben felmenvén s nékem nem tetszvén az holott ástak volt sírt, másutt kezdettem ásatni, két szál jáhorfán felyűl az czinterem ajtaja előtt igen szép helyen.

21. Az temetésre készülgettünk.

22 Februarii temettük el az kis leánykájával együtt, az asszony Telekiné asszonyom is és más böcsületes emberek is felesen jelen lévén.

23 (Februarii) ebéd után jöttem el mind az sógor Szilvási Jánossal és Berzenczei Márton urammal együtt; háltunk Maros-Keresztúrott.

24 Februarii Berzenczei Márton uram Torda vármegyei székre Bogátra menvén, Szilvási urammal Méhesre jöttünk.

25. Méhesrűl is eljővén, az mocsi völgyben elvált tőlem Szilvási uram és én Czegében haza érkeztem idején.

— — — — —

28 (Februarii) mentem bé Kolozsvárra.

— — — — —

4 (Martii) kezdetődött az vármegye széke, holott engem is Gyerőfi uram kére, hogy esküdjem bé assessornak, az mint hogy megesküdtem is; ugyanakkor az városi tisztek változván, tötték Szilvási János uramat főbírónak.

— — — — —

8. Csak ben hevertem, az sok boritaltól elroncsolódván.

— — — — —

11 Martii haza jöttem Czegében.

— — — — —

25. Macskási Ferencz sógor az öcscsével Macskási László urammal jöttek hozzám estvére, az úr gubernator uram ő nagysága eleiben jővén.

26 Martii az úr gubernator uram ő nagysága mind az asszonynyal ő nagyságával, gyermekivel és cselédivel együtt jöttek hozzám hálni.

27 (Martii) ment el ő nagysága tőlem Kolozsvár felé.

28. Én is feleségemmel együtt béjöttem Kolozsvárra.

29 (Martii) temették el itt Kolozsvárat az kis templom pitvarában Toldalagi János uramot.

30. Ismét temették el Sárospataki uramot.

— — — — —

Digitized by Google

1, 2, 3 Aprilis az urak ben voltak, mivel Komornyik is ide jött volt.

4 (Aprilis) ebéd után ment ki gubernator uram ő nagysága; az több urak is ki ebéd előtt, ki utána mentek ki.

5 Aprilis töttük koporsóban az szegény komámasszonyt Vér Györgyné asszonyomat.

— — — — —

10 (Aprilis) jöttem ki Kolozsvárrúl; hálni haza jöttem Czegében.

— — — — —

16. Az cselédeket indítottam meg Méhes felé.

— — — — —

20. Egész cselédestűl Méhesrűl eljővén, Maros-Keresztúrra jöttünk, mivel régen hogy itt nem laktunk.

— — — — —

24 Aprilis jött ki hozzám estvére vásárhelyi praedicator Felfalusi József uram feleségestűl és az vásárhelyi mesterrel együtt; szintén mikor vacsorát öttünk volna sógor Nemes Gábor urammal, akkor érkezett ő kegyelme és azon éjjel ott háltak.

25 Aprilis hozták Szilvási János uram hívogató levelét, hogy 14 Februarii az mint isten ő kegyelmét felesége és gyermeke halálával megszomorította volt,[1]) most újolag kilencz hetekre és két napra, úgymint 20 Aprilis, isten ő kegyelmét megvígasztalta újolag, mely ő kegyelme levelének tenora ez szerént van írva:

Mint bizodalmas uramnak, kedves sógor uramnak, ajánlom kegyelmednek köteles szolgálatomat. Isten kegyelmedet szerencsés s boldog hosszu élettel áldja meg!

Az nagykegyelmű isten ő felsége bölcs s irgalmas tetszésébűl szomorú előbbeni siralmas változásomat hosszas keserüséggel nem akarván látogatni, atyai szeretetibűl sok óhajtásimra kegyelmesen megfelelt, és másodszor is az szent házasságra üdőt, erőt s alkalmatosságot szolgáltatott, és az tekintetes nemzetes Keresztúri Mihály uram szerelmes hajadon leányát Erzsébetet örökös házastársúl engedte. Már az dolgot minden solennitás nélkül obtineáltam; isten engedelmébűl hitván légeni házamhoz indulok; kérem kegyelmedet igen bizodalmoson nagy szeretettel, mind asszonyommal az édes húgom asszonynyal, holnap, úgymint 22 délután két órakor megjelenni atyafiságos szeretettel ne neheztelje, hogy az kegyelmetek jelenlétében én is nagy örvendezéssel dicsekedhessem, ígírvén magamat

---

[1]) L. föntebb a febr. 14-iki feljegyzést.

Digitized by Google

teljes életemben meghálálással való szolgálatra. Ajánlom kegyelmedet az irgalmas isten oltalmában s maradok

Erked, 21 Aprilis, 1693.

kegyelmed köteles szolgája, sógora
Légeni Szilvási János.

Írám ezt, hogy mások is, kik ily hamar megörvendeződnek feleségek változásábúl, ez stylust kövessék.

— — — — —

6 (Maji) haza jöttem Méhesre.

7. Itthon voltam.

8 (Maji) érkeztek az deákok mind Enyedrűl és Kolozsvárrúl.

9 (Maji) jött hozzám az innepre uram ő kegyelme Keresztúri János uram mind asszonyom anyámmal és húgomékkal együtt, és az innepet együtt töltettük el ő kegyelmekkel.

10. Az frátai pap osztott úrvacsoráját.[1])

11, 12. Az deákok praedicállottak.

— — — — —

30 (Maji) feleségemmel együtt mentünk haza Czegében.

— — — — —

19 (Junii) ebéd után Bonczidára indultunk az sógorral Nemes Gábor urammal, Kende Gábor uram temetésére.

20. Jó reggel Bonczidára érkeztünk, de gubernator uram ő nagysága vadászni lévén, magam is kimentem ő nagysága után, az Venyikésen vadászván.

21 Junii lött meg az temetése ebéd után Kende Gábor uramnak ő kegyelmének, az torját penig jól meglaktuk.

22 (Junii) ebéd után bémentem Kolozsvárra.

23 (Junii) ebéd után érkeztek bé az meszemmel Vistábúl.

24 (Junii) jöttünk ki sógor Nemes Gábor urammal estve felé; hálni jöttünk Sukra, Suki Mihály uramhoz.

25 Junii ebédre haza jöttünk Czegében; feleségem is azelőtt való nap ide jött volt Méhesrűl.

— — — — —

29 Junii jó reggel megindultunk Bánya felé az sógorral Nemes Gábor urammal; hálni mentünk az Szamos mellé Sósmezőn innen.

30 (Junii) estvére idején Karulyára érkeztünk.

1 Julii voltunk Karulyán.

2 (Julii) jöttek hozzám az Kővár-vidéki vicetisztek, úgymint Katona István, Mósa László, Léczfalvi István, Zacharia Bratán és Pap Gligor uramék, holmi dolgaim eligazítására.

---

[1]) Pünkösd vasárnapján.

Digitized by Google

3 (Julii) az Láposra mentem ki halásztatni, de semmit nem fogtunk.

4 (Julii) ebéd előtt bémentünk Nagybányára.

5. Csak ivással töltöttük el az napot.

— — — — —

9. Jó idején estvének előtte haza érkeztünk Czegében.

10 Julii. Feleségem Méhesen lévén, idején korán Méhesre érkeztünk; de az feleségem rakodott, mivel tatár hírt hoztak, hogy ha bé nem jött is, de minden bizonnyal béjő.[1])

11. Azon rosz hírek nem igen csendesedvén, feleségem gyermekivel és cselédivel együtt bément Kolozsvárra, magam penig hon maradtam.

— — — — —

15. Itthon voltam, hanem estve felé megindulván Kolozsvárra, azon éjjel az hűvösön mind mentem.

16 (Julii) kapunyitáskor Kolozsvárra bémentem.

— — — — —

22 Julii ebédre haza jöttünk Méhesre.

— — — — —

3 (Augusti) feleségemmel együtt egész cselédestűl jöttünk Czegében.

— — — — —

7 Augusti estve felé megindulván, hálni mentem az szilvási malmomban.

8 Augusti víz-szilvási malombúl jó reggel általmentem Bonczidára gubernator uram udvarlására, ott találván Bethlen Gergely és Nagy Pál uramékat: az rosz hírtűl megijedvén, postán éjczaka jöttek Betlenbűl Bonczidára.

9. Az asszony gubernatorné asszonyom ő nagysága bémenvén Kolozsvárra, ő nagyságát békísértem.

10 (Augusti) ebéd után kijöttünk az asszonynyal ő nagyságával, és vacsora után elbúcsuztam az úrtúl és háltam az mezőn.

11. Jó reggel haza jöttem Czegében.

12 Augusti. Az török és tatárnak béjövetele felől való hír nem csendesedvén, sőt naponként úgy hozzák, hogy közelebb közelebb jő,[2]) kihez képest feleségemet gyermekimmel s cselédestűl béküldtem Kolozsvárra.

— — — — —

[1]) A nagyvezér által Erdélybe tervezett, de ezúttal elmaradt beütésről olv. *Angyal D.* id. m. II. 235. l.

[2]) A nagyvezér augustus elején a tatár khánnal és a havasalföldi vajdával egyesülve, a törcsvári szorosnak tartott.

Digitized by Google

20. Gubernator Bánfi György uram ő nagysága levele által tudósítván, hogy már istennek hála, az hírek csendesedtek, és az török tatár általmenvén az Dunán, Nándorfejérvár segítségére igyekezik, mivel az ő felsége armádája megszállván, már egynehány napoktúl fogva keményen lövik,[1]) kihez képest én is feleségem után küldtem bé Kolozsvárra lovaimat.

21 (Augusti) tíz órára érkeztek bé Kolozsvárra az lovaimmal, és feleségem ebéd után két órakor kiindul(t) és hálni jött Víz-Szilvásra.

22. Mikor szintén ebédtűl felköltem, tizenegy órakor érkezett haza feleségem.

— — — — —

16 (Septembris). Dolgomat végezvén mind kün s mind ben, estve felé Tordára az gyűlésben indultam és háltam Ajtonnál az szénafűben.

17 Septembris tíz óra előtt beérkeztem Tordára; az gubernator úr is azután érkezett.

18 (Septembris) olvastatott el az catalogus.

19. Az szokás szerént kezet fogtunk.

20 (Septembris) vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

21. Alvinczi Péter uram proponálta ország előtt követségét, melylyel járt az felséges udvarban.[2])

22. Septembris olvastatott el az religiókrúl és az szászokkal való megegyezésrűl ő felsége újabban adattatott diplomája, melyben ő felsége confirmálta és mintegy parancsolta is, hogy 1692 esztendőben szebeni gyűléskor az catholikusoknak tött ígéretünkkel ő kegyelmek megelégedjenek, és az szász natióvál is az mint Kolozsvárat megegyeztünk volt gazdálkodások és postaló adások és egyebek felől, azt is ő felsége confirmálván.[3])

23 (Septembris) olvastattak el az urak instructiói és juramentumoknak formái, melyeket ugyan Alvinczi uramtúl küldött le ő felsége.[4])

24, 25. Ő felsége mind az uraknak és mind az reformata és augustana religión lévő statusoknak parancsolván, hogy az unitarius atyafiaknak intimálják, hogy adják oda az kolozsvári piaczon lévő nagy templomot az catholikus atyafiaknak,[5])

---

[1]) Croy herczeg aug. 1-én szállotta meg s kezdé vívni Nándorfejérvárat, a török segítség hírére azonban csakhamar felhagyott vele.

[2]) Olv. az 1693 évi máj. 20-án kelt királyi rescriptumot *Szász K.* Sylloge 373—377. ll. és a máj. 14-én kiadott úgynevezett Alvincziana resolutiót u. o. 378—389. ll.

[3]) Olv. az 1693 évi apr. 9-én, apr. 7-én és apr. 14-én kelt királyi resolutiókat u. o. 389—391, 392—397 és 398—402. ll.

[4]) Olv. u. o. 409—447. ll.

[5]) Olv. a május 20-án kelt rescriptum első pontját u. o. 373. l. és

Digitized by Google

ő kegyelmeknek megmaradván mind az magok kis templomok, mind az ó-vári reformatum templum ő kegyelmek scholájokkal együtt, azért az urak és az statusok mind az két nap abban munkálkodtak.

26 Septembris reggel felmenvén mégis az urak, az unitarius uramék dolgában munkálódtak, én penig lemenvén szállásomra, tíz órakor megindulván, estvére haza mentem Méhesre, feleségemet is ott találván.

27 Septembris Méhesen voltam.

28 (Septembris) ebéd után megindultam és estvére viszszajöttem Tordára.

29 (Septembris) reggel felgyültünk és vicecancellariusnak Bécsben menni rendelék vagy választották az urak Alvinczi Péter uramot; ebéd után penig expediáltak engemet Horvát Ferencz urammal és egy brassai szászszal Kolozsvárra, hogy az mely három házakat rendelék az unitariusoknak az scholájok helyett, azokat revideáljuk és böcsültessük meg.

30 (Septembris) reggel öszvegyülvén, az ország között publicáltuk az Mikes Mihály és Apor István uramék nagyságos titulusokat, mi penig tíz óra után megindultunk és estvére bé is jöttünk.

1 Octobris jó reggel az házakhoz menvén, vicekapitány Balku Pál és Rajner Márton városi hadnagy uramékkal és az tanácscsal, az házakat megböcsültettük; úgymint az szabó czéhek házát ad fl. 1500; kannagyártó házát, kivévén azon házban lévő Keresztesi Sámuel uram részit, mely vagyon ő kegyelménél zálogban 130 aranyakban, és az reformata ecclesiánál egy bolt fl. 200, böcsültetett csak az kannagyártó része fl. 800; Keresztesi uram háza ad fl. 4000.

2 Octobris Tordára az urakhoz rescribálván, azután várakoztunk.

3. Nem jővén válaszunk, visszamentünk Tordára egy órakorra.

4. Ismét az urak visszaküldtek Fleischer Tóbiás urammal ily instructióval:

Instructio pro generoso domino Georgio Vass seniore et Paulo Balku et prudente ac circumspecto domino Tobia Fleischer senatus Cibiniensis.

1.) Az mely assecuratoria obligatoriákat a szabó czéhnek és a kannagyártó és az reformata ecclesiának írattunk, azokat kinek kinek megadván, azokat az házakat mingyárt foglalják,

---

a catholikusok részéről külön követséggel Bécsbe felküldött Baranyai Gergelynek apr. 14-én adott választ u. o. 449. l.

Digitized by Google

úgy az Keresztesi Sámuel uramét is, minthogy ő kegyelmével itt véget értünk.

2.) Keresztesi Sámuel uramnak szállásúl rendeljék ő kegyelmek az Kovács István házát, vagy az Havasalyi vagy az Csanádi Istvánét, sőt ha lehet, ezt akármelyiket Keresztesi uram számára alkudják el ő kegyelmek mi nevünkkel.

3.) Az szabó czéhnek és az kannagyártónak is, ha házat tanálnak ő kegyelmek, alkudjanak, ha penig nem tanálnak, rendeljenek szállásokat.

4.) Ezek meg lévén, költöztessék el mingyárt az megírt három háztúl az lakosokat és üríttessék meg vagy szép szerént vagy erővel.

5.) Az unitaria religión lévő atyánkfiainak az 5000 forintrúl való obligatoriánkat és az említett házakat adják kezekben és ottan szorgasztassák [1]) ő kegyelmeket, hogy az catholikus atyafiaknak ígért scholát ő kegyelmek evacuálják.

6.) Minthogy Kollatovith György urammal Monostor felett már itt véget értünk, azért ő kegyelmek és az unitaria religio rész(é)rűl Suki Pál uram azt is foglalják el, az káptalant és az Kolos vármegyei fő és vice egy szolgabírót adhibeálván magok mellé.

7.) Ezek meglévén, Vass György, Suki Pál és Fleischer Tóbiás uramék az reformata, lutherana, unitaria religiók nevével assignálják ő kegyelmek az catholikus atyafiaknak az ó-vári reformatum templumot és az unitaria scholát, excepto saxonico reformatorum templo, és Monostort, excepto templo reformato, parochia et fundo vel domo, inter reformatam ecclesiam Claudiopolitanam et dominos patres catholicos vi donationis Apafianae controverso.[2])

Datum ex gubernio regio, Tordae, die 4 Octobris, anno 1693.

Georgius Bánfi, Naláczi István, Bethlen Gergely, Bethlen Elek, Bethlen Miklós, Keresztesi Sámuel, Veselényi Pál, Frank Bálint, Bánfi Farkas, Bethlen Sámuel, Alvinczi Péter, Kemény János, Inczédi Pál, Kemény Boldizsár, Nagy Pál, Serédi Benedek, Toroczkai Péter, Toroczkai Mátyás, Folti Bálint, Kendefi Mihály, Rhédei Pál, Dániel Ferencz; Fejér vármegye követje Jánosfalvi János, Kolos vármegye követje Vajda János, Küküllő vármegye követje Bagothai Ferencz, Torda vármegye követje Zajzon Sámuel, Doboka vármegye követje Beszprími György, Máramaros követje Jura János, Kraszna vármegye

[1]) Szorgasztat: *szorgoztat, szorgalmaztat.* V. ö. Nyelvt. Szót. III. 311 és 312.

[2]) V. ö. Leopoldnak a religiók dolgában kiadott, föntebb már idézett apr. 9-iki diplomája 2-ik pontját. *Szász K.* id. m. 390. l.

Digitized by Google

követje Borbély Miklós, Közép-Szolnok vármegye követje Gergely Márton, Zaránd vármegye követje Ribiczei Gábor, Belső-Szolnok vármegye követje Széki Márton, Udvarhely-szék követje Kisfaludi Mihály deák, Háromszék követje Cserei János, Demény Mojses Aranyas-szék követje, Szeben-szék követje Bakos János, Medgyes-szék követje Beszterczei Sámuel.

5 Octobris tizenegy órakor érkeztünk bé Kolozsvárra komám Suki Pál urammal.

6 (Octobris) kezdtük költöztetni a lakosokat az három házbúl, úgymint Keresztesi Sámuel uram ő kegyelme házábúl, kannagyártóébúl és szabó czéhébűl.

7 (Octobris) mentünk az unitaria ecclesia gyűlésében, holott egészlen proponálván az urak parancsolatját, kívántuk, hogy az ő kegyelmek deákjok is kezdjenek költözni; de csak categorice resolválák magokat, hogy míg az három házakrúl nem evincáljuk, melyeket nekik adandók vagyunk, és ugyanazon házakat oly privilegiummal nem adjuk mint az scholájok volt, ki nem költöznek, melyért embereket is küldték Tordára az urakhoz.

8. Az házakat exhauriáltuk, és ismét leizenvén az unitariusoknak, holnapig kívántak dilatiót.

9 Octobris ismét jó reggel izenvén az unitarius atyafiaknak ő kegyelmeknek, hogy már az házakat assignáljuk, mivel catholikus atyafiak ő nagyságok (és) ő kegyelmek részérűl is elérkeztek az commissariusok és minket szorgosztatnak s várakozni nem is akarnak, kihez képest ő kegyelmek öszvegyülvén és ismét hozzá(n)k küldvén, erőssítvén ugyanazon argumentomokat és kívánságokat, melylyel azelőtt is éltek, de sok és bajos izenetink és az dolgoknak discutiálási után lementünk az három házakhoz, ő kegyelmek is oda jöttenek, és én, Fleischer Tóbiás és Balku Pál uram, ő nagyságoktúl rendeltetett commissariusok, több böcsületes emberek is jelen lévén, az három házakat ő kegyelmeknek assignáltuk: elsőben is az Keresztesi Sámuel uramét, másodszor az kannagyártóét az ecclesia reformata boltjával együtt, harmadszor az szabó czéh házát, utolszor az 5000 forintrúl való ő nagyságok assecuratoriáját. Eodem ebéd után felmenvén Monostorra, velü(n)k lévén commissarius ezen dologban Suki Pál uram is, és adhibitusok főbíró Stenczel Ferencz és káptalan vicéi uramék is és egy szolgabíró, Kollatovith uram kezéből Monostort kifoglaltuk az gubernium részére.

10 Octobris. Siralmas és példa nélkül való dolog, keserves de emlékezetes, mely végben vitetett ez mai napon én általam és az úrtúl gubernator uramtúl ő nagyságátúl és az regium guberniumtúl ő nagyságoktúl (s) ő kegyelmektűl mellém

Digitized by Google

rendeltetett commissarius társaimtúl, Suki Páltúl és Fleischer Tóbiás uraméktúl, melyért minket se most, se ennekutána is senki méltán nem ítílhet meg és átkozhat, mert szolgák voltunk benne, parancsolták s kételeníttettünk eljárni benne; bizonyítom az istennel, hogy ezen dologban való küldettetésemkor is recusáltam magamat, sőt külön csak magányoson instáltam az méltóságos gubernatornak, hogy rendeltessék más helyettem ezen dolognak végben vitelére, sok okokkal erősítvén instantiámat, de semmit nem effectuálhattam, ő nagysága is bőv szóval replicálván és szavát ezzel concludálván: Méltán kegyelmedet senki azon dolognak végben vitelében nem átkozhatja, mert kegyelmed abban csak szolga lesz, és hogy parancsolják, kételeníttetik kegyelmed végben vinni; ezt sem bízhatni minden emberre, az dolog nagy és terhes lévén. Ezékiel 7 : 21. 22. És adom azt idegeneknek kezekben és elfordítom az én orczámat ő tőlök, és megfertéztétik az én szent helyemet és bémennek abban az rontók és megfertéztetik azt. Így jövendől az jerusálemi templom felől, mely jövendőlés vagy próféczia íme mi rajtunk is itt Kolozsvárat íme mely igen kitelék. Die 10 Octobris, úgymint szombatnak reggelén, szokott reggeli harangozáskor, az ó-várban lévő reformatum templumban bémentünk, és elénekelvén az 129-ik zsoltárt, Bátai uram azon zsoltárt igen szépen resolválta, szabván azon előttünk álló alkalmatosságra; és azt elvégezvén, könyörgést tött, és azután ismét elénekeltetett az 74-ik zsoltárnak egynehány verse, és az alatt küldtünk az catholikusoktúl rendeltetett commissariusokért; az községet megáldván Bátai uram, az bibliát nagy sírással zokogással lehozta és az egész cultus alatt rettenetes sírás és zokogás volt; és ezek végben menvén, mentünk ki az oldalon lévő legkülső ajtóban, de az nép mind kün utczában, házakban számtalan volt, és az templom is teli volt néppel. Midőn már várnók az ajtóban az catholikus commissariusokat, úgymint Haller István uramat ő nagyságát és Bálintit Zsigmond uramat, követünket, kit is ő nagyságok (és) ő kegyelmek után küldtünk volt, visszaküldék hozzánk ily izenettel: hogy úgy hallották, az reformata szász templomot nem akarjuk cedálni, azért izenjük meg, hogy inkább el ne jőjjenek, ne kellessék re infecta visszamenniek. Melyre izenők, re infecta semmiképen ő nagyságok (és) ő kegyelmek vissza nem mennek, mert valamit az három religión lévő statusok ő nagyságok (és) ő kegyelmek az catholikusoknak ő nagyságoknak (és) ő kegyelmeknek megígértek, melyeket is az felséges udvarban felvittek és ő felsége is confirmált és megadatni parancsolt ő felsége, egészlen megadjuk, úgymint az ó-vári reformatusok templomát és az unitariusok scholáját egészlen cum suis pertinentiis, az

Digitized by Google

melyeket unitarius uramék bírtak most de praesenti. Kihez képest látván catholikus commissarius uramék, hogy csak haszontalan ebbeli munkájok és mesterségek, előjöttek, és előjővén, az ajtó előtt megállottunk közönségesen, és elsőben köszöntöttem ő nagyságokat (és) ő kegyelmeket, vélek lévén pater Vízkeleti uram is, annakutána így kezdtem szómat:

Az felséges mindenható bölcs isten midőn az keresztyénséget amaz pogányi nagy vakságbúl és setétségbűl kihozta volna és megismertette volna vélek, hogy isten légyen, megismértetett mingyárt az is ő tőlök, hogy ha isten vagyon, azt tehát imádni, tisztelni, dicsőíteni kell; ugyanakkor megismértetett az is ő tőlök, hogy ha isten vagyon és azt imádni, tisztelni, dicsőiteni kell, kell is oly külön való helynek lenni, az mely az több közönséges helyektűl megkülönböztessék, az holott ki ki az ő rendi és tiszteleti szerént az istent tisztelje, imádja, dicsőítse. Erre vannak sok példáink, de én most az mostani alkalmatossághoz képest egynél többet elő nem hozok; nem hozom elő itt amaz Izrael népét, az kit az isten csudálatosképen kiszabadítván az Egyiptom földébűl, bizonyos számú esztendőkig az pusztában ide s tova hordoza, az holott azok is nem lehettek oly hely nélkül, az melyben az istent az ő rendek szerént imádják, tiszteljék, melyet is mindenütt magokkal hordoztak; hozom elő ide például csak az mi régi scythiáinkat és magyarinkat, az kik midőn harmadszor és utolszor amaz ázsiai nagy Scythiábúl kijöttek volna, és ide Erdélyben érkezvén, kevéssé megnyugodtak volna és itt megismerték volna, hogy isten légyen, annak dícsíretire, dicsőségére mingyárt fel is kiáltottak istenhez háromszor, és felkiáltván, annak örökkévaló emlékezetire egy kőoszlopot is ugyanakkor építtettek; és innét killyebb menvén, egész Magyarországot hozzá tartozó részekkel egybe magoknak foglalván és ők is istent jobban megismervén, építtettek helyeket, alkalmatosságokat, az holott is az ő módjok szerént az istent imádják, tiszteljék s szolgálják. Ez ház is és ez templom építtetett volt az végre, hogy ebben az istent imádják, tiszteljék, szolgálják; de ez hazának sok viszontagsági miatt és kivált ez városban tűznek támadása miatt tűz miatt elégett volt és sokáig pusztaságban, romlásban állott; de amaz boldog emlékezetű, nagylelkű keresztyén jó asszony, néhai tekintetes nagyságos Losonczi Bánfi Dienes uram meghagyatott özvegye, tekintetes nagyságos néhai Bornemisza Kata asszony, azon ruinábúl, romlásbúl felvötte és feles költségével megépíttette volt az végre, hogy ebben azon reformata ecclesia az ő istenét szolgálja, tisztelje, az mint hogy mind eddig is megvolt; de már az istennek kiváltképen való ítíletibűl és az méltóságos gubernator úrtúl, az méltósá-

Digitized by Google

gos regium guberniumtúl és az három religión lévő, ugymint evangelico-reformata és lutherana' és unitaria statusoktúl ő nagyságoktúl (és) ő kegyelmektűl rendeltetett ez az templom az mellette lévő unitaria scholával együtt az catholica religión lévő atyafiaknak ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek; azért mi ő nagyságoktúl (s) ő kegyelmektűl rendeltetett commissariusok, nagyságtoknak (s) kegyelmeteknek, úgymint romano-catholica religión lévő statusoktúl rendeltetett commissariusoknak, ezen templomot az scholával együtt assignáljuk és kezekben adjuk. Íme, az ajtókat megnyittattuk, az kolcsokat kit kit az ő ajtajában tétettük, nagyságtok már szabadoson bémehet. Isten nagyságtoknak (s) kegyelmeteknek mindaddig engedje békével bírni, míg ő felségének tetszik és míglen szorongattatik az Izrael és ítíltetik. Jeremiás 6 : 26.

Ezek végben menvén, magok bé nem mentek csak az templomban, mivel magunk bé nem akartunk menni, hanem minekünk is bé kelletett menni; látván hogy nálunk nélkül nem mennek bé, azért előttök bémentünk, ott ben egyet fordulván, az végin való ajtón kimentünk, és onnét mentünk az scholában, kinek is az ajtaja nyitva lévén, azt mind eljártuk és őket elhordoztuk, és midőn arra az udvarra jutottunk volna, az holott az szászok temploma is vagyon, ottan világoson és aperte megmondtam, hogy semmiképen azt az templomot nem adjuk, mint nem is ígértük sem egyszer sem másszor. Ott is hányják vala elméjeket, de categorice resolválván, hogy az felett nem is kell okoskodni, mert azt bizony nem adjuk, ők is bele hagyák intentumokat. Onnét is lejővén, szekereink az utczán állván, szekérre ültünk és mentünk fel Monostorra. Ott is az udvarház-féléhez menvén, megszállottunk, és az embereket az kik örökösök voltak előhívatván, assignáltuk az egész részt, melyet Kollatovith uram bírt, ő nagyságok (s) ő kegyelmek kezekhez, excepto templo reformato, parochia et fundo. És ezek így menvén végben, mi kijöttünk Kolozsvárra, ő nagysága és ő kegyelme ott maradtak. Isten oltalmazzon minden keresztyén jó lelkű atyámfiát ilyen szolgálattúl. Eodem estvére az majoromban jöttem ki hálni.

11 Octobris jó reggel megindultunk; feleségemet az gyermekekkel csak elküldtem Suknál, magam penig az gubernator úrhoz tértem bé Bonczidára; ebéden ott lévén, ebéd után eljöttem onnét és estvére haza jöttünk.

12 (Octobris) kezdettem Czegében az szürethez.

— — — — —

15. Jó reggel megindulván, idején Kolozsvárra érkeztem; az szekeremet béküldvén, magam lovon csak Kőmálban mentem, mivel már az szüretet elkezdték volt.

Digitized by Google

— — — — —

18. Bihar vármegyét egész Sárréte és Érmellyékivel együtt az tatárok egynehány ezeren felcsapván, nagyobbára mind elrablották.[1])

— — — — —

20. Rettenetes prédával és rablással visszamentek Gyula felé az tatárok, mi penig nem tudván az híreket, az szüreten voltunk.

21 (Octobris) jött meg az hír az tatárok rablása felől; én is itt való szüretemet elvégeztettem és az rosz hírekre nézve feleségem után kiküldtem, hogy béjőjjön, nem tudván, hogy az pogányság visszafordult.

22 (Octobris) jött bé gubernator uram ő nagysága estvére.

23. Feleségem is beérkezett ebédre.

24 (Octobris) ment ki ebéd után gubernator uram ő nagysága Gyaluban; húgom Béldi Dávidné asszonyom is béjővén, hozzánk szállott.

— — — — —

27. Gyaluban gubernator uramhoz ő nagyságához mentem.

28. Az gyalui erdőket vadásztuk.

29. Az havasban mentünk fel vadászni, az úr is feljővén; de az nap csak egy rókát fogattunk, és háltunk az havasban Izsókpatakjánál.

30 (Octobris) rút idő, fergeteg lévén, az úr ő nagysága béjött, mi penig Bánfi Farkas urammal, Diósi és Vajda János uramékkal fen maradván, az üdő is ebéd után csendesedvén, vadásztunk, de csak egy őzet verettünk; háltunk ugyan az havasban.

31 Octobris verettünk két bakszarvast, azután estvére lejöttünk Gyaluban.

1 Novembris ebéd után béjöttünk Kolozsvárra Apor uram szekerén, mivel ő kegyelme is feljött volt.

— — — — —

8 Novembris temettük el Rhédei István uramot az farkas-utczai templomban, Rhédei Ferencz uram sírjában.

9 (Novembris) csinált nagy keresztelőt Apor István uram, megkereszteltetvén Korda Zsigmond uram fiacskáját, ott lévén gubernator uram, Bethlen Gergely és Miklós uramék, Gyerőfi uram és több akkoron itt ben lévő főrendek, én is ott lévén.

10 (Novembris) lött meg gubernator uram bolondja Piszli[2]) lakodalma is; násznagya Serédi Benedek uram, nyo-

[1]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 230. l.

[2]) Az erdélyi uraknak voltak némelyeknek trombitási, török síposi, hegedűsi, dudási, furulyási, czimbalmosi, énekesi, asztali mulató markaltí,

Digitized by Google

szolyóasszonya az felesége, vőfélye az fia; de az menyasszony olyan volt az minemüt olyat más senki nem látott.

— — — — —

11 Decembris jöttem ki Kolozsvárrúl feleségemmel, cselédestűl; hálni jöttünk Víz-Szilvásra.

12. Idején haza érkeztünk Czegében.

— — — — —

16. Feleségemmel, gyermekimmel együtt jöttem Méhesre.

— — — — —

19. Jó reggel megindulván, valami nehezen estvére Maros-Keresztúrra érkeztünk, mivel az sok eső miatt az rettenetes sár és az Maros is megáradván, az vásárhelyi hídhoz kellett felfáradni.

20. Maros-Keresztúrott nyugodtam.

21 Decembris jó reggel felmentem Maros-Vásárhelyre, minthogy az gyűlés is beállott és catalogust olvastak.[1])

22. Az urak ő nagyságok (s) ő kegyelmek is lejöttek közinkben és az portio dolgához fogtunk.

23. Az úr Bethlen Miklós uram az főcommissariusságtúl elbúcsuzott, az ország is elbocsátotta.

24. Az német főcommissarius Komornyik Pál uram az négyszáz ezer rhénes forintoknál több érő victualét akarván felvettetni, melyet az méltóságos gubernator az urak által az országnak proponáltatván, az nemes ország semmiképen reá nem ment, hanem replicált, hogy többet fel nem vetnek az négyszáz ezer rhénes forint érőnél.

— — — — —

30 (Decembris) tötték főcommissariusnak az urak Apor István uramot és Alvinczi Péter uramot.

31 (Decembris) íratott melléje való commissariusoknak Apor uram minket is, úgymint Naláczi András uramot és engemet, de mi reluctáltunk ellene; rendeltettek ismét repartitorok, az kik repartiálják az portiót. Eodem feleségem is feljött Keresztúrrúl.

Ez ezer hatszáz kilenczvenhárom esztendőnek, az én szokott leírásom szerént, minden részeit hogy summatim leírjam és elsőben is az esztendőnek első részén, úgy(mint) az télen kezdjem: az mi azt illeti, igen állhatatlan és majd haszontalan volt; igaz dolog, néhult egy kevés üdeig, mint Maros-széken is, jó szánút volt; az portio isten kegyelmességéből könnyen

---

avagy az mint hítták, bolondjai. *Apor P.* Metamorph. id. h. 362. l. A gubernator Piszli nevű bolondjáról u. o. 400. l.

[1]) Marosvásárhelyi gyűlés dec. 19-től jan. 6-ig.

Digitized by Google

költ fel, mivel az szegénységnek kevés búzácskájok lévén, az igen árros volt, mert az búzának árra volt tizenkét-tizenhárom susták,[1]) tavasz felé tizennégyen is elment.

Az tavaszt az mi illeti, elsőben szárazsággal kezdte magát viselni, de annakutána felette esős volt mind fogytáig, hó is lévén az elején, mely az vetéseknek igen nagy ártalmára lött, mert igaz dolog, szalmájában mindenfelé sok búza lött, de szeműl igen kevés, mivel az sok tavaszi eső miatt az gaz vötte fel az búzát, minthogy az elmult esztendei ősz igen száraz lévén, nem sűrűdhetett meg az vetés; úgy is felvötte az gaz, hogy ha nem gyomlálták volna, nem is arathatták volna meg, az mint hogy keveset is arattak meg, az melyet meg ne gyomláltak volna szerteszéllyel, még penig némelyiket két úttal is. Az tavasz vetés penig szerteszéllyel az országban igen jó lett és bővön.

Harmadik részét ezen esztendőnek az mi illeti, az nyarat, volt felette igen igen alkalmatos és az takarodáshoz kívánatos, mert csak az elein volt egy vagy két úttal is egy kis záporeső, az is nem mindenütt, de azon kivűl az egész takarodáson semmi eső nem volt; sem széna csinálásban, sem aratásban, sem hordásban az üdő meg nem gátolt, hanem gátolt meg néholt s néha az rosz híreknek hallása, mivel szünetlen hozták, hogy az egész pogányság reánk akar jőni, az mint hogy Havasalföldében is volt az fővezér minden erejével és az tatár khán is egész erejével,[2]) mely miá szerteszéllyel mind szekere hátán volt az szegénység, és ha az úr isten az mi szerencsénkre ily kívánatos és mód nélkül, vagy inkább írjam rendkívül való jó és alkalmatos nyarat nem szolgáltatott volna, az sok rosz hírek miá mindenünk kiveszett volna, mert az nagy rendek és fő és nemesi rendek majd inkább házok népét házoktúl elköltöztették volt, és még maga is némelyik házátúl elment, melyre nézve az szegénység is hol futott, hol visszajött házához, hogy ha csak harmad, negyed napig takaríthat is, mely miatt az hordás is igen későn esett. Úr isten, mi istenünk, adj több ilyen jó nyarat is minékünk, de ne elegyíts(d) meg ily sok rosz híreknek hallásával és félelmével, mert sírva és rettegve arattuk az mi gabonáinkat; kétség nélkűl el is jött volna az az rettenetes pogányság az mi elpusztításunkra, ha az isten csudálatosképen elméjét meg nem változtatta volna és az német armáda is Nándorfejérvárt meg nem szállotta volna, melynek megszállása az mi részünkről egyszer alkalmatosabbkor nem eshetett volna.[3])

---

[1]) Susták: *sextarius*, a forintnak hatod része lehetett.

[2]) L. föntebb a jul. 10-ről és aug. 12-ről szóló feljegyzéseket.

[3]) L. föntebb az aug. 20-ról szóló feljegyzést.

Digitized by Google

Negyedik részét is az őszt az mi illeti, ezt is igen alkalmatosnak írhatom hogy volt: ennek az eleje volt kevéssé száraz, mint hogy kívántatott is, vetési alkalmatossággal penig néhul eső, néhul meg vetésre alkalmatos üdő járt, egyszóval vetésnek igen alkalmatos ősz volt, két-három napok alatt szép esők lettek, azután ismét két-három hétig nem igen volt, néhult, jóllehet szárazság járt, de ugyan mégis vetettek; egész szent Márton napig és utána is majd két-három hétig mind jó üdők jártak, hanem osztán karácson hava sárosodott meg; az vetések mindenfelé szépen megzöldültek, gyükereztek, kevés vetés maradt az ki meg nem zöldült volna, idején is az jó vető ember elvégezte vetését, nem panaszolkodhatott senki az üdőre. Ezen az őszön rablá meg a tatárság Bihar vármegyét és az Érmellyékét majd az Tiszáig, az mint hogy az szoboszlaiakat majd többire mind levágta és elrabolta.[1])

Ez esztendőben kezdődék az isten házán az ítélet szintén azon nap, mely nap az tatárság rablotta az Érmellyékét; 10 Octobris kételeníttettünk az ó-vári templomunkat az catholikusoknak kezekben bocsátani, mely miképen lött, feljebb megláthatni; azért méltán mondhatjuk mi reformatusok, mint Ezékiel jövendől felőlünk: Imé egyik veszedelem az másikat éri, egy romlás az másikra jő és egy hír után más támad.[2]) Azért isten, én istenem, mikor kiáltok, hallgass meg engemet; én igazságomnak istene, az nyomoruságban vídámíts meg engemet, könyörülj én rajtam és hallgasd meg az én könyörgésemet; meddig lészen Uram az te dicsőséged gyalázatban, meddig tartod az Júdán, az Izrael népe közűl való választottidon az te nagy ítéletedet? miért vetettél el isten, mi istenünk, minket mindenestől fogva, és miért füstölög az te haragod az te meződnek juhai ellen? Emlékezzél meg az te gyülekezetedrűl, melyet régen szerzettél és melyet megváltottál, az te örökségednek részérűl, az Sion hegyérűl melyen lakozál, mert az te népedet Uram rontják, és az te örökségedet sanyargatják; az hitetlen mindeneket elpusztított az te szentséges helyedben, ordítnak az te ellenségid az te templomodnak közepette és ott helyheztették az ő jegyeket istenségűl, idegeny tüzet vittek bé Uram az te szentséges helyedben, avagy nem bünteted-é meg őket érte? Örvendeznek Uram az hitetlenek és vakmerőképen csácsognak s keményen szólnak mi ellenünk. Seregeknek ura istene, meddig haragszol az te népednek könyörgése ellen? és míg nem hallgatsz meg minket, megelégíted őket siralmas

[1]) L. föntebb oct. 18-ika alatt.
[2]) Ezékiel 7 : 5. 26.

Digitized by Google

kenyérrel és siralmas italt adsz nékiek nagy mértékkel; adtál minket szidalomra az mi szomszédinknak és az mi ellenségink csúfolnak minket. Azért seregeknek istene, állass helyünkre minket és mutasd meg az te orczádat és megszabadúlunk. Az mi jeleinket óh isten, mi istenünk, nem látjuk, nincsen immár próféta és nincsen mi közöttünk az ki megtudhatná, meddig lesznek ez nagy gonoszok mi rajtunk, meddig szidalmaz óh isten, mi istenünk, az hitetlen, avagy mindörökké bosszusággal illettetik-é az te neved? miért fordítod el az te kezedet és miért nem nyujtod ki az te jobb kezedet kebeledbűl? avagy mi közűlünk az te igaz evangyéliomodat egészlen el akarod-é vinni és adni a pogányoknak vagy másoknak, az kik téged még nem ismernek igazán? Emlékezzél meg Uram, hogy minket is messzünnen hívtál és hoztál ki az te evangyéliomodnak ismóretire és az te tiszteletedre, és mi magunkat tetőled nem vonogattuk, sőt valamihelyt az pogányi vakságbúl kevéssé megvilágosítani akartál, ottan engedelmeskedtünk tenéked, és mikor ugyan ez nagy világosságra hoztál, akkoron is kész volt az mi szívünk az te parancsolatidra. Ne adjad hát az fenevadnak az te gerliczédnek lelkét, az te szegényidnek gyülekezetirűl ne feledkezzél el mindenestűl fogva; tekints az szövetségre, mert bételének az földnek setét helyei kegyetlenségnek hajlékival; az ki megrontatott, ne térjen el te előled szégyenvallással, az nyomorult és szűkölködő dícsérje az te nevedet. Kelj fel hát isten, mi istenünk, és forgasd az te igyedet, és ne engedd hogy minket teljességgel megemészszenek az mi gonoszakaróink, és az te tiszteletedre rendelt helyeinket mitőlünk kívánságok szerént el vegyék; emlékezzél meg az te gyalázatodrúl, melylyel tégedet mindennap illet az bolond; ne feledkezzél el az te ellened támadóknak háborgásokrúl, mely szüntelen nevekedik; ne feledkezzél el az te ellenségidnek szavokrúl, az te ellened támadóknak háborgásokrúl, mely szüntelen nevekedik. Amen!

Anno 1694.

Úr isten, áldj meg minket ez új esztendőben!

1 Januarii volt nálam ebéden uram ő kegyelme Keresztúri János uram az maros-széki követekkel együtt.

2 Januarii. Az munkácsi püspök akarván az oláhokat téríteni vagy uniálni, annak levelei olvastattak az ország között, és ismét az guberniumnak vitték fel, nem admittálván itt kívánságát.

3. Asszonyom anyám Gernyeszegen lévén, ő kegyelme után küldvén, lejött Vásárhelyre és az én szállásomra szállott.

Digitized by Google

4. Az három religión lévő statusok gyültek bé gubernator uram ő nagysága házában, mivel az catholikusok az kolozsvári reformatum szász templomot kérik; itt telvén amaz közmondás ki: Egér nem tér lyukában, tököt köt az farkára. Eodem holmi kiváltképen való religiók dolga aránt, minden religióbúl négyet négyet választván, estve mentünk bé conferentiára gubernator ő nagysága házában, úgymint az urak, religiónkon valók, Alvinczi Péter uram, Bethlen Sámuel, öregbik Toroczkai Péter uramék és én az mi religiónkbúl, az unitariusok (közűl) Maxai Ferencz, Suki Pál, Horvát Ferencz és Miklós uramék, az szászok közűl szebeni, brassai, segesvári egyik egyik követ közűlök.

5 Januarii az repartitio olvastatott el az ország előtt, és az munkácsi püspök is meghallván, hogy nem engedtetik az oláhokon libera dispositiója, újabban írást adott bé felőle, de csak az előbbeni válaszsza lött.

6. Elbomlott az gyűlés, és ebéd után urammal és asszonyom anyámmal ő kegyelmekkel lementünk Maros-Keresztúrra.

— — — — —

17 Januarii. Az üdő rövid lévén az Teleki László uram lakodalmára való készületre, tovább Maros-Keresztúrott nem mulathattunk, hanem Méhesre jöttünk estvére.

18 Januarii feleségem az sertéseket verette le Méhesen.

19. Jó reggel magam megindulván, mentem bé Kolozsvárra Teleki László uram lakodalmára való készületért, feleségem penig haza ment Czegében.

20, 21. Ben voltam Kolozsvárat, mivel magamnak egy mentét bélleltettem meg nyest háttal.

22 Januarii kapunyitáskor megindulván, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

26. Teleki László uram mátkájáért akarván menni Magyarországban,[1]) hálni hozzám jöttek, mivel én is elígérkeztem hogy ő kegyelmével elmegyek mind feleségemmel együtt.

27 Januarii indultunk meg isten segedelmébűl ezek: Teleki Mihály uram feleségestűl, Keresztúri János uram csak maga, mivel asszonyom anyám itt Czegében marad, hogy gyermekimet magához vigye ő kegyelme míg oda járunk, Teleki László és József uramék, magam feleségemmel együtt, Bogdányi uram, cselédek; voltunk öt szánnal és egy hintóval, személy majd százig való, ló majd másfél százig; hálni mentünk Vádra.

---

[1]) Vay Annát vette feleségűl. *Nagy I.* Magyarorsz. Csal. XI. 82. l.

Digitized by Google

28. Ebédet öttünk Kis-Bunyon, hálni mentünk Kővárban.

29. Ebédet öttünk Kővárban, mivel dolgok volt Teleki uraméknak; hálni mentünk Magosfalvára.

30. Ebédet csak az szánokban öttünk, falatoztunk; hálni mentünk Krassóra.

31 Januarii ebédre mentünk Szatmárra, hálni penig Szamos-Ujlakra Vay uramék jószágában.

1 Februarii helyben felestökömöztünk; hálni mentünk Paposra, hova két böcsületes embert küldöttek ki Vay uramék tisztességes gazdálkodással.

2 Februarii bémentünk Vajában, de csak az faluban szállván meg elsőben, és ott ebédeltünk; és az muzsikát meg nem akarván engedni, egy testvér húgok nem régen halván meg Vay uraméknak, engem küldtek fel ő kegyelmekhez, és hosszas discursusink után ő kegyelmek is az mi kívánságunknak cedálván, megengedték; és én lemenvén, vőfély Teleki József uram az ajándékokkal felment és felmutatta; ő kegyelme lejővén, mi is felmentünk és násznagy Teleki Mihály uram kikérvén az menyasszonyt, asztalhoz ültünk.

3 (Februarii) megmarasztottak bennünket.

4. Hasonlóképen, elmenvén az idegen vendégek, maradván meg csak az atyafiak.

5 (Februarii) reggel, mikorra az készület lehetett, megindultunk, elkésérvén az menyasszonyt egynehány atyafiak; hálni jöttünk Szamos-Ujlakra, az atyafiak addig jővén, úgymint Vay Ádám, Váradi István és Szemere uramék.

NB. Nem állhatom, hogy ide ne írjam, micsoda jelek ez alkalmatossággal estek: 1 Februarii kimenvén vadászni Vay uramék, találtak egy megöletett nyulat azon melegen, semmi tagja meg nem szaggattatván. 3. Mikor ottan volnánk, az mely házban vőlegény uram az menyasszonyt elhálta, azon háznak az kéményére egy nagy saskeselyű szállott, az mely ott állott sokáig, hozzá lűttek egyszer de nem tanálták, annakutána hozzá lőni nem engedtek, egy idő mulva osztán elment. 5. Hogy megindultunk, az falun kivűl mingyárt találtunk négy foglyokat, melyekre az hálót reá vonván, csak egyikét foghattuk el, az hármát elszalasztottuk.

— — — — —

13 (Februarii) hálni jöttünk Deésre. Eodem Csíkra szintén sokadalmi alkalmatossággal béütvén Moldovábúl az tatárság oláhokkal elegy, sok károkat töttek és akkor csak hamar visszamentek.

14 Februarii. Deésrűl feleségemmel együtt jó reggel megindulván, Czegében haza jöttem, és utamban találván Pekri Lőrincz uramat szekereivel együtt, egyik szekere elől, szent-

Digitized by Google

gothárdi ökrökkel vontatván, kifogattam és visszahoztam; hálni penig Teleki uramék mindenestűl Czegében jöttek.

15 Februarii. Teleki uramék hálni mentek Nagy-Sármásra, magam penig feleségemmel együtt elmaradtam. Eodem sokkal több tatár és oláh újabban béütvén Csíkban, rettenetes dúlást, prédálást, rablást töttek, és ismét nagy nyereséggel, prédával, sok rabbal visszamentek.[1])

— — — — —

1 (Martii) béjöttem Kolozsvárra.

2 Martii jó reggel gubernator palotájára felmentem, de még az gyűléshez nem fogtak.[2])

3 Martii olvasták el az catalogust, és az gubernatort köszöntvén lejöttünk.

4. Gubernator ő nagysága propositióit közikben leküldte és errűl sokat disceptálódtak, akarván az statusok külön gyülni, de az guberniumtúl meg nem engedtetett.

5 Martii magazinumban való búza felől discurrált az nemes ország, hogy micsoda modalitással kelletnék felvettetni, elkerülvén az eddig való módot és szokást; kihez képest magok akarván felvetni, nem akarván az urakra bízni annak felvetését mint eddig, minden vármegyébűl egy regalistát és egy követet választottak, kik repartiálják és úgy vigyék az nemes ország eleiben, és ha mi correctio kell benne, akkor corrigálhatják.

6 Martii repartiálván arra rendeltetett személyek, kik között én is voltam, az méltóságos gubernium, minekelőtte még ország eleiben adták volna, parancsolt, hogy vigyék fel ő nagyságok eleiben, az mint hogy ketten Horvát Ferencz urammal fel is vittük, de az urak az mi repartitiónkat mind elbontották, mert ez is csak szín volt, hogy előnkben adták volt, az sok panaszra nézve.

7 Martii nem gyültünk öszve.

8 Martii. Felvetvén reánk az urak az magazinumban való hatvanezer köböl búzát, ismét százezer köböl zabot akartak hasonló formában reánk vetni, de annak semmiképen nem cedálván, kapuszám után vetettük fel magunkra.

9. Ebéden voltam az úrnál Keresztesi Sámuel uramnál.

10 (Martii) felgyültünk, keveset munkálódtunk.

11. Az úr Kemény János uramnál ő nagyságánál voltam ebéden, feles vendégi lévén ő nagyságának, kik között az commendans, Komornyik és Absolon uramék is ott voltak.

---

[1]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 233—236. ll.

[2]) Kolozsvári gyűlés febr. 25-től apr. 6-ig.

Digitized by Google

12 Martii hajnalban holt meg az úr Gyerőfi György uram itt Kolozsvárat. Eodem voltak nálam ebéden commendans, Komornyik és Absolon uramék, Kemény János ő nagysága, Teleki uramék, Bánfi Farkas uramék és többek.

13 (Martii) nem gyültünk öszve.

14 Martii tötték koporsóban Gyerőfi uramat.

15 (Martii) felgyülvén, Csáki uram dolga volt, nótáztatásának felszabadítása felől.[1])

16. Szekereket vetettek fel kapuszámokra, az németek akárhol való hordozására.

17 Martii nyolcz (s) kilencz óra között délelőtt holt meg az szegény Kendefi János uram itt Kolozsvárat.

18 (Martii) felgyültünk, két-három supplicatiót elolvasván, lejöttünk.

19 (Martii) tettük koporsóban Kendefi János uram testét tizenkét óra után, mivel gubernator urunk az urakkal együtt jelen volt koporsóban való tételekor.

20. Gubernator urunk ő nagysága vármegyék és szászok postulátomira való resolutiót leküldte, és az vármegyékére valót el is olvasták, az szászokét penig halasztottuk hétfűre, az üdő is eltelvén. Eodem estve nyolcz (s) kilencz óra között holt meg itt Kolozsvárat Henter András uram.

21 (Martii) temettük el az urat Gyerőfi György uramot, itt kolozsvári házánál lévén elsőben praedicatio, oratio, azután Szamosfalvára vitték ki temetni.

22 Martii öszvegyülvén az nemes ország, az szász natio postulátomira való resolutiót olvasták el.

23 (Martii) temettük el Kendefi János uramot az farkasutczai templomban; tizenkét óra után fogtunk hozzá.

24. Supplicatiókat olvastak és szekerek dolga is forgott fen; ismét kegyelmes urunk ő felsége commissióit is olvasták előttünk, az cancellariárúl, fiscalitásrúl, és Sárosi János, Toldalagi András uramék tanácscsá való confirmatiójokrúl.

25 (Martii) voltak nálam ebéden Folti Bálint, Korda Zsigmond, Vass György, Szilvási János, Pogány Zsigmond, Dósa Gergely, Szekeres János, Sztojka Zsigmond, Gergely deák, Barrabás és Patkós uramék.

26 (Martii) felgyültünk és az urak replicáját olvasták és az szekerek dolga is forgott fen, ebéden penig magam Telekiné asszonyomnál voltam.

27 Martii az asszony Telekiné asszonyom küldvén az úrhoz Bethlen Miklós uramhoz bizonyos számú kősók felől,

[1]) Csáki Lászlót még 1678-ban a Béldi-féle perben nótáztatta meg Apafi Mihály. *Szilágyi S.* Erdélyi Országgy. Eml. XVI. 89. l.

Digitized by Google

melyeket ő kegyelme adatott volna el, kéretvén azoknak árrát én általam ő kegyelmétűl, tőn ilyen választ ő kegyelme:

Már százszor ezen só felől ő kegyelmének választ adtam, és most nem is szükség volna már több választ adnom, de mégis most utolszor választ adok. Én ő kegyelmének sovát el nem adtam, az árrát is kezemhez ez szerént nem is vöttem, azért ő kegyelmének sováért fizetni nem is tartozom, most is ott helyben van ő kegyelme sava, ott veszett; egyébaránt csudálkozom ő kegyelmén, hogy ő kegyelme engem annyiszor búsít ezen dolog felől, holott még én kereskedhetném ő kegyelmén az én sok káromért, mert az ő kegyelme ura miatt csak könnyen vallottam sómban tízezer forint érő kárt, mivel idvezült fejedelemtűl mikor én az sót megvettem, még nyereséget is megadván ő nagyságának, úgy parancsolta volt az fejedelem, hogy legelsőben is az én sómat bocsássák le, de Teleki uram nem engedte, hanem hátra verte, melyre élő bizonyságim vannak; de ha ő kegyelme ugyan csak nem nyughatik, bizony meg fogom keresni káromat; azonban Tordán magam szolgám magam pénzemmel fogadott szekerest, úgy hordatta sómat; azt is mind Teleki uram számára keresztezték [1]) s úgy adták el; ismét ő kegyelme krakkai jobbágyi nyolcz szekérrel reá mentek, lopva úgy hordták sómat; azokat megfogatván s törvényt akarván reájok láttatni, az ő kegyelme fia Teleki Mihály uram szólott mellettek, hogy bocsáttassam el őket, inkább az sóm helyében mást adnak. Egyébaránt is penig talán az fiscus is megkérdhetné, hogy micsoda só volt az, az mely tizenkétezer kősót eladatott Teleki uram, mivel ő kegyelmének generalissága után nem volt annyi sava, mert azon esküszik Páter János, hogy minden esztendőn megfizetett volt generalisságára, hanem csak két esztendőn nem; avval érné meg ő kegyelme ha pénziben állna; én nekem pénzemben állott, mégis mennyi kárt vallottam ő kegyelme ura miatt, nem is említem; ő kegyelmének pénzében nem állván, két-háromszáz forintokat nem állhat.

28 Martii. Kétszáz szekereket kelletvén az nemes országnak az németek számára rendelni, bizonyos személyek rendeltettek annak repartiálására, úgymint Barcsai Ábrahám, Horvát Miklós, Kemény Boldizsár, Pápai Zsigmond uramék és én, hogy az utakban lévő romlott falukat kivegyük, azokra nem vetvén szekereket, és így tizenegy kapura esett egy szekér, melyet az nemes ország eleiben reportáltunk.

29 Martii az Bécsben felmenendő vicecancellariusnak dolga forgott fen, mivel ő felsége parancsolatja, hogy catholikus legyen.

---

[1]) Az az: megjegyezték kereszttel.

Digitized by Google

30. Az cancellaria felől az három religión lévő, reformata, unitaria és lutherana statusok külön együvé gyülvén, bizonyos személyeket deputáltak mindenik religióbúl az urak közzé, hogy külön tractáljanak ezen cancellaria és cancellarius választása felől; úgymint ítélőmester Alvinczi Péter, Barcsai Ábrahám, Bánfi Farkas, Toroczkai Mihály, Horvát Ferencz, Suki Pál uramékat és engem, az szebeni notariust és az medgyesi királybírót az urak közzé.

1 Aprilis [1]) vicecancellariusnak választván és egyszersmind ítélőmesternek is Kálnoki Sámuel uramot, egész három nemzetűl és négy recepta religióúl, ilyen formán, hogy esztendeig lakjék Bécsben, ha ő felségétűl úgy engedtetik, annakutána lejővén, az más két ítélőmester közűl egyik menjen fel vicecancellariusnak, ő kegyelme penig csak oda fel éljen cancellariusi nevezettel, itt alatt penig ítélőmester legyen, és így mindenik per consequens; kinek instructiója megcsinálására rendeltettünk az nemes országtúl: az úr Bethlen Elek uram, ítélőmester Alvinczi Péter uram, Barcsai Ábrahám uram és én magam, Henter Ferencz uram, Gergely-deák uram, az szász natio notariussa Czabanius uram és egy beszterczei szász.

2 Aprilis Csáki László uram dolga forgott fen,[2]) hogy az ország közzé recipiáltassék ő felsége parancsolatjábúl, de az nemes ország mégis ő felségének fog felőle instálni, mely instantiának s memorialénak írására rendeltettünk ugyanazok, az kik az cancellarius instructiója írására rendeltettünk volt ut supra.

1 Aprilis egy-két óra között holt meg az szegény komám Nádudvari Péter uram igen ifju korában.

2 Aprilis cancellarius instructiói és Csáki uram iránt való instantiák olvastattak el.

3 (Aprilis) nem voltam fen palotán, mivel Béldi uramék divisiója volt, holott nekem is kellett lenni, húgom Béldi Dávidné plenipotentiariussa lévén.

4 Aprilis temettük el az szegény Nádudvari Péter komámot, kün az temetőben, Istvándi sírjában.

5 Aprilis instelláltatott az úr gubernator urunk ő nagysága elsőben Kolos vármegyei főispánságra és mingyárt kolozsvári főkapitányságra.

NB. Láttam ily álmat álmomban: láttam, hogy az urak ő nagyságok ő kegyelmek ültek egy tó gát alatt, kik között én is ott ültem, és az tó szemlátomást árad vala, úgy hogy

---

[1]) Martius 31-ről nincs semmi feljegyzés.
[2]) L. föntebb mart. 15-ike alatt.

Digitized by Google

az gátot majd fél singgel felyűl haladni láttatik vala, és ugyan hajol vala felénk az víz, mintha mingyárt reánk egyszersmind tódulna, melyre nézve mondám magam az úrnak ő nagyságának: Nagyságos uram, menjen el nagyságtok innen, mert ím ez az nagy víz majd elborítja nagyságtokat. Melyre nézve mondá ő nagysága nékem: Eredj Vass uram az végire és bocsásd el. Én felkelvén menék az tó végihez, az holott is hátgátja van mint elől; én egy kapát vévén kezemben, nagy hamar az gátján által egy kis árkocskát csinálék, az melyen szemlátomást elmene az víz, és magam ismét visszamenék az urakhoz, az holott még veszteg ülnek vala, várván az római pápa követjét, az mely is elérkezvén, egy nagy püspök úr vala, ki oly követséggel jöve, hogy az pápa őtet azért küldte, hogy valaki, szent Pálnak nem tudom megírni melyik locusát citálta, mivel felserkenvén elfelejtettem, úgy nem hiszi, vallja, mint az pápa, Erdélyben minden javait, jószágit elhagyván, exiliumban kell menni; melyen mind az urak és én is igen búsulunk vala, és én ezt mondám: Én istenem talán elhitettem vala magammal, hogy míg én élek, persecutio Erdélyben még addig nem lészen.

6 Aprilis bomlott el az nemes országgyűlése szintén estve későn.

7 Aprilis esett rosz hírem. értésemre mind az úrtúl gubernator uramtúl, mind főcancellarius uramtúl, akarván ő nagyságok engemet az reformatusok közűl Bécsben felmenendő cancellari(a) közzé applicálni és felküldeni,[1]) kiért alázatoson instáltam ő nagyságának és cancellarius uramnak, sok okokkal erősítvén felmenetelemnek lehetetlenségét és ahoz való alkalmatlanságomat.

8. Haza jöttem Czegében mind feleségemmel és egész cselédestűl, mivel meguntuk volt az kolozsvári lakást.

— — — — —

15 Maji Méhesre jöttem minden cselédemmel együtt.

— — — — —

21 (Maji) mentem bé Kolozsvárra feleségemmel együtt.

22. Ben voltunk, az úrfi, gubernator uram fia temetésére készültünk.

23 Maji temettük el gubernator uram ő nagysága kissebbik fiát Bánfi Ferenczet az farkas-utczai templomban, üdvezült urunk fiai rakott sírjában, holott fekszik Bánfi Dienesné ő nagysága is.

---

[1]) T. i. a gubernium az Alvinczi-féle végzések értelmében felállított cancellariához mind a négy recepta religióbúl egy egy secretariust és íródeákot adott. *Szilágyi S.* Erdélyország Tört. II. 387. l. — V. ö. alább az 1695. mart. 21-iki feljegyzéseket.

Digitized by Google

24 Maji estve felé az majorban jöttünk ki feleségemmel együtt hálni.

25. Jó reggel megindulván, haza jöttünk Czegében.

— — — — —

11 Junii mentem Gernyeszegre feleségemmel együtt, Nagymihályi uram lakadalmára készülvén.

— — — — —

15 (Junii) volt az sirató estve, de idegeny senki nem volt.

16 Junii lött meg az Nagymihályi János uram lakodalma, ott lévén az generál Veterani ő nagysága és gubernator Bánfi György uram ő nagysága és több urak.

17. Gubernator uram ő nagysága parancsolatjábúl és több urak ő nagyságok (és ő) kegyelmek javallásábúl Vay László uram lakadalma is meglött.

18 (Junii) jó reggel ment el az generál, gubernator ő nagysága az urakkal együtt azután.

19 (Junii) reggel jöttem el Gernyeszegrűl feleségemmel együtt; ebédre Maros-Keresztúrra mentünk.

20 Junii Méhesre haza jöttünk.

21 (Junii) estvére jött hozzám Ujhelyi Ferencz uram több becsületes jóakaróival együtt, lakodalmára menvén.

22 (Junii) estvére mentünk Madarasra, és az nap az lakodalma is meglött Ujhelyi Ferencz uramnak, én lévén násznagyja, feleségem nyoszolyóasszony, nyoszolyóleányka Annis.[1])

22 (Junii) estvére visszajöttünk Méhesre.

— — — — —

15 (Julii) mentünk az gyűlésben Tordára.[2]) — — Estvére jött bé az gubernator is.

16. Nem gyültünk bé, mivel felesen még nem jöttek volt el.

17 (Julii) olvasták el az catalogust és gubernator ő nagysága propositióit, melyek nem sokak voltak, de nehezek, úgymint ő felsége hadi mostani expeditiójára hétszáz szekereket jó készülettel és hat-hat ökrökkel, ismét ő felsége magazinumában újolag negyvenezer köböl búzát. Rákóczi fejedelem ő nagysága atyjárúl maradt jószágit kéri az országtúl.

18 Julii gubernator uram ő nagysága italja miatt az ország öszve nem gyülhetett.

19 (Julii) öszvegyülvén, kapuszám után vetvén mind szekeret és búzát, egy szekér esett négy kapura, tíz köböl búza esett egy kapura.

20. Rákóczi fejedelemnek adott levelére választ az nemes ország, hogy senkiét el nem veheti az nemes ország, hanem

---

[1]) A naplóíró leánykája.

[2]) Tordai gyűlés jul. 16—21-ig.

Digitized by Google

ő nagyságának ha melyikhez mi praetensiója vagyon, lévén mindeniknek proprius haerese, keresse törvénynyel.

21 (Julii) késön estve bomlottunk és búcsuztunk el; az öcsémmel Vass György urammal penig mi az tordai szénafűben jöttünk hálni.

22 Julii tíz órára haza jöttünk Méhesre.

— — — — —

2 Augusti jó reggel Méhesrűl megindulván, egész cselédestűl délre haza érkeztünk Czegében.

— — — — —

14 (Augusti) foglyosítottam meg egy karulyomat,[1]) melyet az gombkötő tanított.

— — — — —

8 Novembris jó reggel, ide érkezvén Palotkai uram is, Tekében indultunk; ebéden Ősben viceispány uramnál, estvére, de késön, Tekében érkeztünk.

9. Tekében voltunk, oda érkezvén Török Pál, Zajzon és Prelukai uramék is, mivel előttem lévő törvénynek kellett volna lenni, de az alperes nem compareálván, ad quindenas haladott.

10 Novembris az üdőnek alkalmatlan volta miatt nem jöttem el Tekébűl.

11. Palotkai urammal mentünk estvére Örményesre az úr ő nagysága udvarlására.

12. Két regiment német jővén Somlyó felől bé Erdélyben, azok elejekben küldött az úr ő nagysága, rendelvén másokat is mellém, úgymint Kabos Mihály, Kabos László, Beszprími György, Kávási Zsigmond, Fejszés Ferencz, Baróti János, Kovásznai Sámuel uramékat és hat katonákat; és ebéd előtt megindulván, estvére jöttem Méhesre.

13. Estvére jöttem Czegében.

14 Novembris idején bémentem Kolozsvárra.

15. Szintén indulni akartunk, mikor főcommissarius Bécsbűl jővén érkezett Kolozsvárra, és hívatván engem, mondá, hogy nem szükség még oly idején megindulnunk, mivel még Somlyónál is nincsenek azon jövő németek.

16 Novembris Kolozsvárat naplottunk és az útra készülgettem.

17 Novembris reggel megindultunk és hálni mentünk Drágban Serédi Benedek uramhoz.

18 (Novembris) mentünk estvére Somró-Ujfaluhoz, és az Doboka vármegye vicetiszteit is ott találtuk.

---

[1]) Az az *beavatta a vadászatba.* Megfoglyosítom: *persequendis et captandis praedis initio.* Nyelvt. Szót. I. 878.

Digitized by Google

19 (Novembris) jöttek által az regimentek az Karikán és szálltak Somró-Ujfaluhoz.

20 (Novembris) szálltunk Fazekas-Szentmihályhoz.[1])

21. Öszveháborodván az vicecolonellusok, Truchsess regimentje majd ebéd felé indult meg és szállott .....[2]) Stirhain regimentje penig megnaplott; az más regimenttel küldtem commissariusokat, Beszprími György, Kabos Mihály, Kávási Zsigmond uramékat.

22 Novembris magam jó reggel megindulván, estvére bémentem Kolozsvárra. Truchsess regimentje is bészállott közép-utczai és magyar-utczai hostátokban, az másik regiment penig szállott Kóródon.

23. Stirhain regimentje is bészállott az hídelvei és monostor két utczai hostátokban, az másik is megnaplott.

24. Sok bajoskodásim lévén Truchsess regimentje tiszteivel az attestatio felől, megindultak és Kolosra mentek hálni, holott azon regimenthez tovább való főcommissariusnak Kemény Boldizsár uram rendeltetett és ment, Stirhain regimentje penig megnaplott.

25 Novembris már mi is szintén indulni akartunk, mikor az bellicus commissarius érkezett, az ki az regimenteket megmustrálja, azért meg nem indultunk, hanem az mustrához készültek.

26 (Novembris) mustráltak.

27 (Novembris) reggel felé megindultunk; hálni az colonellussal és két compániával mentünk Kályánban, az több compániák mentek Karában, Korpádban, Báréban.

28. Az colonellussal és egy maga compániájával szállottunk Báldra, az több compániák Szovátra, Novalyra, Nagy-Sármásra, Tuzsonra.

29 Novembris megnaplottunk.

30. Az colonellussal és maga compániájával szállottunk Pagocsára, az több compániák Szentgyörgyre, Ölyvesre, Szentmártonra, Sámsondra, Bazédra.

1 Decembris megnaplottunk, mivel elérkezvén az reklutái,[3]) azokat osztották fel, koczkát vetvén rájok.

2. Az colonellussal és az maga compániájával szállottunk Csávásra. az több compániák Galambodra, Szabadra, Szentkirályra, Vásárhelyre, két compánia penig ment kvártélyban Régen felé.

---

[1]) Puszta-Szentmihály, azelőtt Doboka, ma Kolos vármegyében.
[2]) A pontozott hely üresen van hagyva.
[3]) Rekrutái.

Digitized by Google

3 Decembris. Maros-széken is maradván közűlök kvártélyben két compánia, assignáltam egészlen maros-széki tiszteknek, mivel három compániája Udvarhely-székre megyen, három penig Csíkban; és az mellettem levő commissariusokat elbocsátván, magam mentem Maros-Keresztúrra.

4. Maros-Keresztúrott nyugodtam.

5. Jó reggel megindulván, Méhesre jöttem, holott is német szállókat találtam.

6. Azokkal is bajoskodtam, hogy az szegénységet ne extorqueálják.

7. Jó reggel megindulván, igen igen nehéz úton valami nehezen haza érkeztem.

— — — — —

28. Jó reggel Kolozsvárra indultam, de az útnak nehéz volta miatt bé nem érkeztem, hanem az majorban háltam.

29. Jó reggel bémentem.

30 (Decembris) jött bé Kolozsvárra az generál Veterani Szebenbűl, Bécsben akarván menni; az urakkal gubernator uram ő nagysága Szamosfalváig ment ki eleiben, és béjővén, gubernator uramnál volt ebéden.

31. Apor uramnál volt az generál ebéden gubernator ő nagyságával és az urakkal.

Ez ezer hatszáz kilenczvennégy elfolyt esztendőnek négy részeit, szokott írásom szerént, summatim az mi illeti, az télnek kezdeti nem igen mutatta magát alkalmatosnak, de új esztendő napja elérkezvén sok hóval, egész tavaszig jól viselte magát, mindenfelé jó szánút lévén.

Az mi az második részét az tavaszt illeti, elsőben igen esős volt, utoljára nem annyira, sőt még néholt, kivált az mezőségen, utoljára kívántatott volna az eső.

Harmadik része, az nyár, elsőben nedvesen és esősön kezdte magát viselni, úgy hogy az kik eleintén kezdték az kaszálást, igen megcsalatkoztak, de utoljára igen jó takarodó üdő járt, semmi eső nem háborgatván sem szénacsinálást, sem aratást; mindenfelé többire az gabonák jók lettek; az búza is, ha nem mindenfelé is ez hazában, de nagyobb résziben jól termett; vékájának árra den. 36, 40, 45, 50.

Negyedik részét az őszt az mi illeti, ennek eleje volt száraz, de az utolja volt felettébb esős és nedves, mely miá mindenfelé rettenetes sárok voltak, hó két úttal is lött, sőt szüretkor az hó alól szedték fel Kolozsvárat az szőllőt; mindenfelé igen kevés borok löttek és igen savanyúk.

Digitized by Google

Felkiáltok óh én istenem mostan is hozzád, és nem szűnöm meg az te ajtódon zörgetni én istenem, az én nemzetemért, az te kevés számú magyar Izraeledért és ebben lévő kicsiny hazámért; mert naprúl napra, esztendőrűl esztendőre nevekedik Uram mi rajtunk az iga, nyomoruság, terehviselés és nagy adózás; úgy annyira Uram, hogy egyikét meg nem adhatjuk, már az másika ott éri, egyik nyomoruság el nem múlik, még az másik reánk érkezik; ételünk és italunk csak siralom; felettébb nagy mértékben szorongattatunk óh Uram, melyet te látsz és tudsz nálunknál jobban, miképen pusztítják az erdei kanok és az mezőnek vadai élik és szaggatják az te szőllődet, melyeket előszámlálnom óh Uram, tenéked nem szükség, mert tudod és látod jobban, hogynem mint én; hanem kérlek óh én Uram és én istenem, vond ki jobb kezedet kebeledbűl és szabadíts meg már minket, térj mihozzánk, tekints alá az mennyekbűl, légy segítségűl nekünk mi szabadító istenünk, az te nevednek dicsőségeért; menjenek te elődben az mi gyakor fohászkodásink, és tarts meg minket, kik halálra rendeltettünk; állass helyünkre minket mint valánk, és mutasd meg az te orczádat és megszabadúlunk. Amen!

Anno 1695.

1 Januarii jött bé Kolozsvárra az kis fejedelem, ifju Apafi Mihály, akarván Veterani urammal ő nagyságával Bécsben menni; szállott az én házamhoz, magam adván szállást ő nagyságának.[1])

2 Januarii ebéd után indult meg ő nagysága Veterani ő nagyságával együtt, az urak és főrendek kikísérvén ő nagyságokat; búcsuztak el ő nagyságok az nádason innét, Papfalva felé menő útban.

4 (Januarii)[2]) jegyzette Rhédei Pál uram el Nádudvari Péterné asszonyomat; lakadalmát is az nap gubernator uram ő nagysága megcsinálta.

5 (Januarii) jegyzette Lugosi uram el Kálnoki Sámuel uram hajadon leányát; kézfogásokat Apor uram csinálta meg.

6 (Januarii) ebéd után gubernator uram ő nagysága Kolozsvárrúl kijött; hált Alsó-Sukon, én is ő nagyságát addig kikísértem.

---

[1]) Az ifju Apafit az udvar parancsára vitte Veterani Bécsbe s hozta nemsokára rövid időre vissza, mert már a következő évben végleg Bécsbe kellett költöznie, hogy többé ne láthassa hazáját. *Szilágyi S.* id. m. II. 387—388. ll.

[2]) Jan. 3-ról nincs semmi feljegyzés a naplóban.

Digitized by Google

7 (Januarii) reggel ő nagysága Örményes felé indulván, ő nagyságátúl elbúcsuztam és haza jöttem Czegében; de feleségemet betegen tanáltam, mert 1 Januarii éjczaka tíz-tizenegy óra között adta isten ez világra hetedik kis leánykámat Vass Juditot, melyért istennek áldassék szent neve érette, és legyen úgy, mint ő felségének tetszik.

— — — — —

11 Januarii csináltam keresztelőt és kereszteltettem meg kis leánykámat második Vass Juditnak.[1])

12 (Januarii) mentek el tőlem az keresztapák, Almádi István, Palotkai István, Henter Farkas, Ujvári Miklós uramék.

13 (Januarii) jöttem Méhesre.

— — — — —

21. Jó reggel Keresztúrra indultam, de gubernator uram ő nagysága Bándon szállván meg ebédre, magam is bémentem ő nagyságához; elmenvén, magam is estvére Maros-Keresztúrra mentem.

22. Jó reggel sertéseket öletvén Maros-Keresztúrott, ebéd után megindulván, estvére Bere-Keresztúrra mentem uramhoz és asszonyom anyámhoz ő kegyelmekhez.

23. Ő kegyelmeknél voltam.

24. Ebéd után megindulván, estvére Maros-Keresztúrra jöttem.

25. Jó reggel megindulván, idején Méhesre érkeztem.

— — — — —

28 (Januarii) jött hozzám ebédre Záhrúl gubernator uram ő nagysága mind az asszonynyal ő nagyságával és gyermekivel, cselédivel.

29. Ebédelvén ő nagysága, úgy ment el tőlem; hálni ment Katonában.

30. Jó reggel megindulván magam is Méhesrűl, idején haza érkeztem Czegében.

— — — — —

23 Februarii Kolozsvárra készültem bejőni az gyűlésre.

24. Ebéd után megindultam mind feleségemmel s gyermekimmel, s hálni jöttem Víz-Szilvásra.

25 (Februarii) három órakor tájban beérkeztem Kolozsvárra.

26. Uram ő kegyelme Keresztúri János uram is estvére beérkezett és ugyan hozzám szállott.

27. Az urak jődögéltek az gyűlésre, mivel gubernator uram még tegnap, úgymint szombaton béjött.

---

[1]) Első Judit nevű leánya 1686. jul. 11-én halt meg.

28 (Februarii) reggel bégyülvén az tanácsházban, az gyűléshez fogtunk; [1]) catalogust elolvasván és gubernator uramhoz felküldvén, az propositiókat ő nagysága leküldte.

1 Martii jó reggel bégyültünk és az propositiókrúl discurráltunk; kivált ő felsége háromszáz huszonöt ezer kősót conferált az országnak az adósságiért, és annak modalitássága felől discurrált az nemes ország.

2 Martii az statusok is postulátomokat adják bé.

3 Martii az urak lejővén az nemes ország köziben, az sónak modalitásságát, és egy bécsi zsidóval az palatinus neve alatt mint contraháltak ezen só felől, mivel az palatinusnak is ő felsége háromszáz huszonöt ezer kősót adott bizonyos számú pénzért, azt aperiáltuk.

4 Martii az méltóságos gubernium eleiben felvitetnek az statusok postulátomi.

5 Martii lehozatnak, és az replicák felől discurrálván az nemes ország, az urak is az ország köziben jőnek, proponálván az urak, hogy úgy hallják, hogy már az prókátorok sok exceptiókat találtak fel és mások is discurrálnának úgy némelyek, hogy az terminus meg nem lehetne, mivel már el nem folyhatna rend szerint az négy hét az innepnek közel volta miatt, az mint hogy az Approbatában világosan constál, hogy virág-vasárnapig tartson az terminus, akkor cessáljon; de mostan az üdők nem olyanok lévén, hogy az mikor akarnák akkor lehessen meg az terminus, az terminusnak penig meg nem léte minemű káros, sok okokat hozván elő, és hogy már ő felségének is felírták hogy terminus lészen, kihez képest sok okokra nézve, hogy csak meg kell lenni, azért hogy az az exceptiójok az prókátoroknak ne admittáltassék, semel pro semper pro vicissitudine temporum, sine laesione decretorum et Approbatae, országostúl elvoxoltuk és végeztük.

6 Martii vasárnap lévén, nem gyültünk öszve, hanem némelyek ittak az szokás szerént.

7 Martii reggel fogtak az terminushoz, megszólíttatván legelsőben is Bethlen Miklós uram az asszonyt Telekiné asszonyomat, annakutána az öcscse Bethlen János uram nevivel az öcséméket Vass Györgyöt és Dánielt, az czegei jószágban leányágot keresvén, melyet az eleje is még in anno 1556 kezdett volt, de még eddig semmit nem nyertek.

8 Martii ebédig tábla vagyon, ebéd után penig az ország gyűl bé, úgy hogy egyúttal terminus is, országgyűlése is, mely még eddig soha nem volt.

[1]) A gyűlés mart. 29-ig tartott.

Digitized by Google

9 Martii egy balázsházi jobbágyomat kéretvén fel gróf idősbik Csáki László uramtúl, megszólítottam, és sponte nem compareált pro eo nemo.

10. Ebédig proclamatio, ebéd után az ország begyülvén, egy supplicatio olvastatott el.

11. Ebéd után öszvegyülvén, az urakkal együtt gubernator uram ő nagysága is ország köziben jővén, Apor István uramot az tanács közzé esküttették, régen kívánván és óhajtván ő kegyelme.[1]) Gyulai Ferencz uram is publicáltatta nagyságos titulussát. Hae sunt comoediae.

12 Martii reggeli üdőn proclamatiók voltak az táblán, délután az ország felgyült.

13 (Martii) temettük el Maksai Ferencz uramot, kün halván meg, de az urak tetszéséből béhozattatott az plébániaházhoz és temettetett az piaczi nagy templomban.

14 Martii reggel az tábla felgyült, de ebéd után az ország nem gyült fel, mivel praesidens uram elment, de substituáltatott az úr Bethlen Gergely uram.

15 (Martii) reggel tábla volt, de ebéd után nem gyültünk fel.

16 (Martii) reggel az tábla megvolt, de ebéd után az uraknak az társpohárt adta meg Apor uram.[2])

17 (Martii) reggel tábla lévén, ebéd után öszvegyültünk, de az catholikus atyafiak instantiát adván bé az guberniumnak, hogy egyik Bécsben menő referendarius is catholikus legyen az vicecancellarius Kálnoki Sámuel uram mellett, három religióúl gubernator uram ő nagysága házában mentünk bé; ottan sokat discurrálván ezen materiárúl, halasztódott közönséges ország eleiben ezen dolognak decisiója.

18. Az proclamatióknak ideje az táblán eltelvén, fogtak az causáknak decisióihoz. Legelső törvény volt cancellarius Bethlen Miklós uramé Kávási uram felesége és Tándi ellen, Sárd nevű falunak elfoglalásakor contradicálván; melyet meg is nyert cancellarius uram, hogy meg nem bizonyíthatták Kávási uramék, hogy ezelőtt való terminuson cancellarius uram sententiáját cum onere inhibeálták volt. Második törvény is ugyan ő kegyelmeé volt, az beszterczeiek ellen Gorbó felett, de sokat hánkódván s ide s tova cavillálván az prókátorok, párban ment. Ebéd után penig az ország is egybegyült, és az szegény nemességnek nagy romlására és ebbűl következő nagy sok roszra, gonoszra elvoxolák, hogy az úrfiak közűl tizenkettőt eskessenek bé az táblára, kik szintén úgy ben lehessenek az

[1]) Olv. *Bethlen M.* Önéletírását II. 144, 145 és 148—150. ll.

[2]) Hogy t. i. *bévergődék a tanácsba,* mint Bethlen mondja. L. föntebb mart. 11-én.

táblán, mint az ítélőmester deákjai, és az major cancellarián lévő deákok is ben lehessenek. Az én csekély voxom penig ez volt:

Az bizony dolog, ha egyszer szükséges volt az haza fiainak s az ifjaknak ez haza törvényit tudni, tanulni s megérteni, most egyszer szükséges; de ellenben, ha egyszer volt szükséges az régi jó rendet az törvényekben megtartani, ahoz semmi újítást nem adni és az táblán levő személyeknek számokat az régi számban megtartani és azokat nem szaporítani, most egyszer szükséges; kihez képest én az én csekély elmém szerént semmiképen nem javalhatom, hogy az tábla közzé még több személy admittáltassék, félvén ebbűl következhető nagy rosztúl, melyet experiálni fogunk nemsokára.

17 Martii itt Kolozsvárat, monostor-utczában, Lengyel Andrásné házánál, estve hét-nyolcz óra között mult ki ez világbúl az szegény bátyám Kollatovith György uram.

19 Martii reggel tábla lévén, ebéd után penig az ország egybegyülvén, az urak is ország közzé jöttek; az Bécsben menendő cancellaria felől discurrálván, újabb discursusra az urak eleiben bocsáttatott.

20 Martii reggel nyolcz órakor töttük koporsóban az szegény bátyámat Kollatovith György uramot.

21 (Martii) ebéd után öszvegyülvén az ország statusi, az urak is közinkben lejővén, kegyelmes urunk ő felsége dispositiója szerént az felmenendő vicecancellarius Kálnoki Sámuel uram mellé négy személyt rendeltünk az négy religiókbúl, úgy hogy azoknak egyaránsú mértékben való becsületek, authoritások, fizetések, és mindeniknek votumok legyen az cancellarián, egyik is az másiknál feljebb való ne légyen.[1])

22 (Martii) reggel tábla volt, ebéd után az urak consultálódtak.

23 (Martii) ebéd után öszvegyülvén, az urakkal együtt gubernator uram ő nagysága is lejővén, Haller János uram ő nagysága helyett, mivel az thesaurariatusságtúl elbúcsuzott, Apor István uramot választottuk thesaurariusnak.[2]) Eodem délután két-három óra között holt meg ugyanitt Kolozsvárat Sárpatakinó asszonyom az pleuritisben,[3]) mint Kollatovith uram. Eodem holt meg Kun Lászlóné asszonyom is ugyan az pleuritisben, mivel igen igen kezdett grassálni az az nyavalya.

24 Martii ebéd után ismét öszvegyülvén az nemes ország statusi, gubernator uram ő nagysága is az urakkal közinkben

[1]) L. föntebb 1694. apr. 7-ike alatt a jegyzetet.
[2]) Olv. *Bethlen M.* Önéletírását II. 150—151. ll.
[3]) Pleuritis vagy pleurisis: oldalnyilallás, mellhártyagyúladás.

Digitized by Google

jővén, három tanácsot választottunk és candidáltunk az három religióbúl: catholikusokébúl Haller István uramot, unitariábúl Toroczkai Mihály uramot, lutheranábúl Beszterczei Sámuelt az medgyesi polgármestert.

25. Még az németeknek bor árrával is adósok lévén, az sónak is kiszállítására ötvenezer forint kívántatván, az felmenő cancellariára is költség kelletvén, az urakkal együtt kapuszámra vetettünk flor. 70; és ismét az gubernium candidált négy táblafiát: reformata religióbúl Bethlen Sámuel uramot, catholikusokébúl Mikes Mihály uramot, unitariusokébúl Suki Pál és Horvát Ferencz uramékat.

26. Ebéd után méltóságos gubernator és regium gubernium közzé mentünk bé regalistákúl, táblafiaival együtt, ez végre hívattatván bé gubernator ő nagyságátúl az regium guberniumban, mivel némelyek az bárók közűl, kivált az újak, nem lévén contentusok az magok böcsületekkel és sessió(jo)kkal, gubernator uramnak ő nagyságának instantiát adtak bé, hogy ő nagysága az főrendeket, praenobiliseket, mint ő kegyelmek nevezik, authoritate sua admoneálja, hogy ő kegyelmeknek ő felségétűl adatott bárói nevezeteket adják meg, és azon böcsülettel illetni, egyszóval nagyságolni, az tanácsi renden és azoknak fiain kivűl, mindenektűl indifferenter megvárják és kívánják, egyébaránt crimen laesae majestatis-nak agnoscálják; sessiójok is az szerént légyen, ante omnes praenobiles, különben kételenéttetnek magok böcsületek mellett felkelni és megorvoslani. Sokat discurrálván az urak ő nagyságok s ő kegyelmek, hogy valami végzés köztünk lehessen, az négy bárókat, úgymint Gyulafi László uramot, Apor István uramot, Haller István uramot és Mikes Mihály uramot ő nagyságok kiküldték, gubernator uram ő nagysága penig, minthogy ő nagyságának adtak az bárók instantiát, és nem akarván errűl való discursusban ben lenni, az uraknak is úgy tetszvén, az más házban ment, és Kemény János uram és Serédi uram is, nem consentiálván amaz négy bárókkal, ő nagyságához mentek ki. Az urak az főrendekkel együtt sokat discurrálván egymás között ezen új forma materiárúl és dologrúl, az minemű soha talán ilyen ennél több az mi hazánkban nem hallatott, és nem kicsiny materiának agnoscálván elsőben hazánkban következhető nagy disturbiumra és veszekedésekre, másodszor, hogy csak breviter leírjam, az három religióknak nagy oppressiójára, harmadszor az régi nagy familiáknak nagy praejudiciumokra és rendek szerént böcsületekben való elő nem mehetésekre s becstelenségekre nézve és több sok ebbűl következő gonoszokra nézve, hosszas és sok discursusok után egyeztünk meg azon, hogy méltóságos gubernator uram által admoneáltatnának báró

Digitized by Google

uramék, hogy efféle kívánságot tennének le, másokkal erővel való böcsültetés(t) tennének le, az régi renddel, böcsülettel, mint eddig való bárók, elégednének meg ő kegyelmek; ki ki az maga böcsületit előtte viselvén, rendes böcsüléseket ő kegyelmeknek mint eddig is megadják; új forma rendet, szokást hazánkban bé ne hozzanak. Az urak gubernator uramhoz ő nagyságához bémenvén, sokat discurrálván, ismét közénkben visszajöttek. Az négy bárókat ő nagysága maga eleiben hívatván, izenetünket ő nagysága az bároknak megmondta; bárók is ő nagyságával sokat discurrálván, ismét kimentek, és ő nagysága az urakat béhívatván, bároknak izeneteket megbeszélvén, az urak ismét közinkben kijöttek és az bárók izenetit referálták: Hogy készek kívánságokat mostan lehagyni, csak gubernator uram ő nagysága némely privatus személyeket az főrendek közül admoneáljon, hogy az bárókat illendő böcsülettel böcsüljék, előttök sessiókat engedjenek. Kihez képest mi közönségesen felállván és elsőben is az uraknak közönségesen instálván, hogy ezen dolog proponáltassék az statusok előtt is, és ha az dolog úgy fogja kívánni, ezen dolognak complanatiója nem lehetvén az közönséges ország rendi között is, mivel ezt mi, régi familiák, az báró uramék kívánságokat nagy sérelmünknek, régi familiánknak nagy becstelenségének agnoscáljuk, és crimen laesae majestatis-t is forgatván az bárók benne, abban is nem akarván incurrálni, alázatoson instálunk méltóságos gubernator uramnak és az regium guberniumnak, ismerjék sérelmünknek lenni és az felséges udvart is alázatos instantiájokkal felőle megtanálni. Az urak ezen dologgal ő nagyságához bémenvén és ő nagyságának megbeszélvén, viszont közinkben visszajöttek. Az bárókat ő nagysága béhívatván, izenetünket vagy conclusumunkat megmondván, és az bárók is ő nagyságának választ tévén, ismét kimentek. Az urakat ő nagysága béhívatván, bárók válaszszát az uraknak ő nagysága referálván, az urak ismét közinkben kijöttek ilyen szókkal: Hogy az bárók csak ő nagyságának adtak volt instantiát, kihez képest nem akarták volna, hogy csak ennyére való publicummá is légyen, annál inkább hogy ország eleiben vitessék; de ha ő nagysága már országnak is proponáltatja is, nem ellenzik, mindazáltal az főrendekkel ő kegyelmekkel ő kegyelmeknek semmi dolgok nincsen, pereseknek mostan nem is agnoscálják. Mi azért mégis instálván az uraknak ő nagyságoknak, hogy magok sérelmeknek is agnoscálják s mellettünk felkelni méltóztassanak, mivel ily nagy megbántódásunkat orvosolni akarjuk, kihez képest ő nagyságok parancsolák, hogy írásban megbántódásunkat tegyük le és in scriptis ő nagyságoknak adjuk bé.

Az bárók instantiái penig ez szerént folynak szórúl szóra:

Digitized by Google

Az erdélyi baronatussággal felséges római császároktúl s királyoktúl megajándékoztatott úri rendeknek alázatos instantiájok nagyságodhoz.

Nem kicsiny méltósága sérelmét látjuk az császári felségnek abban, hogy felséges császári méltóságát és hatalmát ilyen közönségessé teszik az emberek, hogy felséges hatalmábúl a szent korona alatt elsőbbségre promoveált személyeket sem böcsülni, úgy mint annak rendi volna (nem akarják), sőt mintegy csúfolván, játéknak tartják. Magunk részérűl is közönségesen nékünk adattatott baronatusi privilegiuminkat ily közönségessé, vagy írjuk, semmire böcsülik, az ki mint akarja, maga akaratja szerént tészen az mi kevés böcsületet. Mivel azért az felségek rendben szokták tartani az gradusokat és megkülönböztetni szokták azokat, instálunk nagyságodnak tanquam locumtenenti suae sacratissimae majestatis, ura méltóságát oltalmazni, az mi privilegiuminkat megtartani méltóztassék; másképen kételeníttetünk ennek tovább való orvoslására is utat keresni, és munkálódni böcsületünk gradusának megtartásában. Nagyságodtúl nagy reménséggel és bizodalommal való választ várunk.

Az méltóságos gubernator penig resolvált erre, hogy miben bántódtak meg az bárók, proponálják és jobban aperiálják; kész ő nagysága megorvoslani; melyre replicáltak ez szerént:

Humilima replica baronum.

Közönséges megbántódásunk ez: Mivel ex coetu praenobilium eximáltattunk az baronatusi privilegiumunk mellett, az tanácsi renden és azoknak fiain kivűl megvárjuk magunk titulussát, mint más ditióiban is van ő felségének; úgy sessiónkat is az errűl írott privilegium szerént megvárván, nagyságodat alázatoson kérjük, azt méltóztassék megorvoslani; azzal senkit meg nem bántunk, ha az mi kegyelmes urunk ő felsége gratiáját mutatta hozzánk.

Kolozsvárat, 24 Martii, 1695.

Nagyságod alázatos és köteles szolgái,
erdélyi baronatussággal élő rendek.

27 Martii az főrendek is öszvegyülvén és báró uramék méltóságos gubernator uramnak ő nagyságának béadott instantiájok felől újabban discurrálván, az főrendek is méltóságos gubernator úrnak instantiát adnak bé, mely ez:

Az erdélyi főrendeknek közönségesen alázatos instantiájok.

Digitized by Google

Méltóságos gubernator urunk! Hogy nagyságod az erdélyi baronatussággal élő némely báró urak béadott instantiájokat vélünk közleni méltóztatott, alázatos engedelmességgel megszolgálni igyekezzük, de meg kell vallanunk, nem kevés keserüségünkkel és lelkünk fájdalmával elolvasván, látjuk, minemű magyarázattal teszik fel ő kegyelmek, hogy tudniillik az császári felségnek hatalmát igen közönségessé teszik az emberek, az melyet azon báró urak ő kegyelmek magok nagy megbántódásoknak tartják, hogy az ő felségétűl nyert gratiával illendőképen, az mint praetendálják, nem élhetnek; mely megbántódások orvoslásának más útját is követni vagy keresni akarnának. Minemű usussa, praxissa és rendtartása volt ezen hazának eleitűl fogva ez mai napig, az nyilván vagyon, melyet ez ideig soha senki nem is controvertált publice, hanem szép atyafiságos szeretettel az familiák és tisztviselősek, és merituma alkalmatossága szerént ki ki élt az maga praerogativájával, böcsületivel, s úgy tudjuk, kinek kinek meg is adatott böcsületi és illendő respectusban tartatott, és az mint feljebb is íratik, senki sem mondhatta hogy rosz, mind ez ideig nem is mondotta, s legközelebb az mi kegyelmes császár és koronás királyunknak ő felségének is tetszett ennek az hazának eleitűl fogva dícséretesen practizált rendtartása, midőn ő felsége ennek az hazának securitásáért kegyelmesen adott assecuratorium diplomájában, megírt törvényinkben, usuşinkban és minden rendtartásinkban, mint eddig, királyi kegyelmességébűl megtartani kíván s meg is tart végiglen; melyhez való bizodalmunk, reménségünk szerént tetszik nékünk igen alázatoson emlékeztetni ő felségét nagyságod és az méltóságos regium gubernium által, diplomájában tött kegyelmességére, és instálnunk azon, méltóztassék kegyelmes diplomája szerént bennünket magunk régi jó ususinkban, törvényinkben és eddig cum contento omnium practizált jó rendtartásinkban megtartani. Nagyságodnak azért, méltóságos gubernator úrnak, alázatos(on) instálunk, az fenforgó materiát s ebbűl következhető sokaknak egész hazánkban is kedvetlen consequentiáit maga bölcs ítélete szerént ruminálván, ha tetszik az egész nemes országgal communicálván, és hathatóson az felséges udvar előtt cum omnibus necessariis circumstantiis et futuris consequentiis declarálni, maradhasson meg ez haza az ő felsége kegyelmességébűl, melyhez ígíreti szerint is igen ragaszkodunk, régtűl fogván való s dícsíretesen gyakorlott s eddig nem controvertáltatott jó rendtartásiban s szokásiban, hogy ne adassék sem az régi s ős familiáknak praejudiciumára és mind nemesi szabadsággal élő rendeknek eversiójára, sem penig az melyet már ő felsége kegyelmesen confirmált, ez haza szokott s gyakorlott praxis-

Digitized by Google

sának megbántódására való alkalmatosság. Nagyságodtúl nagy reménséggel és bizodalommal való jó választ várunk közönségesen alázatoson.

27 Martii temettetett el itt Kolozsvárat az farkas-utczai templomban Sárpataki Mártonné asszonyom.

28 (Martii) ebéd után öszvegyültünk; az urak is közinkben lejöttek az végre, hogy ne legyen (szabad) marhával mindennek Erdélybűl ki kereskedni, hanem societást csináljanak, és az ki az societásban bé akar állani, szabad legyen, és csak az societás kereskedhessék; melyre némelyek reá mentek, némelyek közűlünk az vármegyék követivel és székelyekével nem; az szász natio reá ment Az is forgott fen, hogy az terminusok csak három hétig tartsanak, ne négy hétig, az Approbata szerént.

29 Martii reggel hat órakor felmentünk, és az articulusokat felküldvén elbúcsuztunk, azután tábla volt. Eodem uram ő kegyelme Keresztúri János uram elment tőlem, mivel nálam volt szálláson.

30. Az urak még itt maradván, dolgok volt.

— — — — —

11 Aprilis csinálta meg gubernator uram ő nagysága Kolozsvárat az kissebbik Lugosi uram lakadalmát; vötte el Kálnoki Sámuel uram második leányát.

— — — — —

14 (Aprilis) jó reggel hazafelé indultunk egész cselédestűl, és az kis Máriskót az útban kezdtük elválasztani az csecstűl, békenvén sárral az dajka csecsit.

— — — — —

19 Aprilis fundáltam el az czegei házamat, mint s mi formában kell építeni, s kezdtek is az fundamentoma ásásához. Csak már isten engedje végben vinnem, mert Psalm. 127. Ha az úr nem építi az házat, hiában fáradnak, az kik azt építik.

— — — — —

25. Kolozsvárra mentem derék székre.

26 Aprilis kezdetődött az derék szék, gubernator uram feljővén az vármegye közzé, mivel más főispánja nem lévén mostan az vármegyének, de csak egy proclamatio lévén, elbomlottunk.

27 (Aprilis) hét órakor felgyülvén, az úr Bethlen Miklós uram perlett az asszony Telekiné asszonyommal egész délután három órakorig, de akkoron is vége nem szakadhatott, hanem halasztatott más napra, és úgy bomlottunk el, egész addig étlen ülvén mind gubernator uram, mind mi, kik assessorok az széken.

Digitized by Google

28 Aprilis ismét hét órakor felgyülvén, az úr Bethlen Miklós uram pere vétetődött elő és majd tizenegy órakor lött vége, elnyervén az asszony Telekiné asszonyomtúl litigiosa portióját. Annakutána az törvény cessált, míg gubernator uramnál az külső kis házban egynehányon ebédet öttünk. Elvégezvén az ételt, viszont bémentünk és egész estve hét órakorig tartott. Elbomolván, gubernator uram házához mentünk vacsorára egynehányon, mivel Csengeri Efraim uramnak ő nagysága azon vacsorán csinálta meg lakadalmát.

29 (Aprilis) ebéd után gubernator uram Kolozsvárrúl kijött.

30. Jó reggel kiindultam és estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

16 Maji. Exaudi vasárnap után való hétfűn, Pünkösd havának feltetszésinek negyedik napján, Niceph(orus) napján, ó szerint[1]) 6 Maji, Haggeus próféta napján kezdettem felvetni fundamentomát és építeni isten segedelméből czegei házamat, melyre az mennynek istene adjon nékem jó előmenetelt, mert én ő szolgája vagyok; felköltem és építem, mert jó, mert mindörökké vagyon az ő irgalmassága. Nehem. 2: 20. Esdr. 3: 11.

17. Kolozsvárra mentem bé és az fejedelmet gubernator urammal szemben tanáltam, Kolozsvárrúl jővén ő nagyságok, Bonczidára menvén, mivel az fejedelem Kolozsvárra 15 Maji érkezett, Bécsből jővén és már mátkájához sietvén.[2])

18, 19, 20. Ben voltam Kolozsvárat.

21 (Maji) reggel megindulván, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

24. Az öcsémék, Vass György és Dánielék voltak nálam ebéden, de az jó tartás után az öcsém Vass Dániel kardra hítt ki s rútúl disznólkodott s morgott, de magam böcsületemért mindent elszenvedtem néki.

— — — — —

26 Maji. Tolvaj módra elragadván 24 estve az öcsém Vass Dániel uram lovászsza az jobbágyom leányát, Noszályban vitték által eskütni.

[1]) T. i. az ó naptár szerint.

[2]) Apafi Mihály némely tanácsurak s főképen Bánfi György gubernator javallásából még a mult 1694 év nyarán jegyezte volt el Bethlen Gergely kisebbik leányát Katát, a kivel most, megnyervén hozzá a bécsi udvar engedelmét, egybekelendő vala. E szomorú házassági és politikai cselszövények ismeretesek. V. ö. *Apor P.* Metamorph. id. h. 337—340. ll. *Cserei M.* Hist. 236—237 és 248—249. ll. *Bethlen M.* Önéletírása II. 140—141. ll. — A lakadalmat l. alább jun. 15-én.

Digitized by Google

27 Maji. Gubernator uram commissióját hozván, hogy az sombori forráshoz utána menjek, oda készültem.

— — — — —

1 Junii ebéd után vadászni mentünk az sombori erdőben.

2 Junii az forrástúl megindultunk és az hídalmási erdőket vadásztuk ebédig, ebédre Hídalmásra bémentünk, ebéd után az hídalmási és drági erdőket vadásztuk; hálni az úr Drágban ment, én penig az puskásokkal Vajdaházán háltam.

3. Vadászva jöttünk, de esős üdő volt; ebédre jöttünk Szotelkére, hálni jöttünk Pánczélcsehre.

4 Junii igen nagy hóharmat lött, úgy hogy majd többire mindent elvött az hideg; ebédre jöttünk Dersre,[1]) estvére Bonczidára.

5 Junii hasonlóképen nagy hóharmat lött, ebéd után penig megindulván, haza jöttem Czegében.

6. Ismét hóharmat lött, jóllehet nem oly igen nagy mint azelőtt.

— — — — —

11. Feleségemmel, gyermekimmel együtt, egész cseléddel Maros-Keresztúrrá mentünk.

— — — — —

14. Az fejedelem lakadalmára indultam Balázsfalvára csak magam, feleségem az gyermekekkel Maros-Keresztúrat maradván; háltam Szentmiklóson fölyűl az rétben, az holott az szabadosom lovát hajnal előtt ellopák.

15 Junii lött meg az fejedelem lakadalma, mely volt ez szerént: Hétfűn, úgymint 13-án expediáltatott Naláczi István uram Bervére az kisasszony után; 14-én megindulván, jöttek hálni Türében Balázsfalvához közöl; 15-én vontak sátort fel az két hídon innét közel az Kis-Kököllőhöz, és ebéd után három óra tájban az fejedelem az urakkal, főrendekkel együtt, az gubernatoron kivűl, mivel ő nagysága ben maradt Balázsfalván, lovon, síp, dob, trombita, muzsika szónál az felvont sátorokhoz kimentek, az sereg után vivén egy igen igen szép, mostan Bécsből hozott aranyas üveges hintót, igen szép barnapej szekeres lovakkal, új rezes igen szép hámok lévén rajtok; és az sátoroknál megállván, az más fél penig Türe felől az híd véginél állván és meglátván hogy az fejedelem az sátorokhoz elérkezett, megindulván és lassan lassan az hídon által nyomuldogálván az hintókkal, az hintók előtt jövő sereg elérkezvén az sátorokhoz, bal felől az Kis-Küküllő felől megállván csoportban, és elől az kisasszony(nyal) lévő urak hintón elérkezvén, Bethlen Gergely és Bethlen Miklós uramék, Bethlen

[1]) Magyar-Derse, ma Szolnok-Doboka vm.

Digitized by Google

Sámuel, Toroczkai István és több főrendbűl álló atyafiakkal együtt az hintóbúl leszállnak; utána elérkezvén az kisasszony hintaja is, melyben csak ketten ültek az gubernatornéval, és még penig akkor az gubernatorné jobb kéz felől ülvén, az fejedelem lovárúl leszáll és kezét fogván leszállítja az hintóbúl; Naláczi uram is kezit fogván az gubernatornénak, kézen fogva mindkettőt béviszik az első sátorban, onnan az másodikban, előttök menvén az urak és főrendek előbb járván; az több úri és főasszonyok is elérkezvén, leszállván, egymást megvárván, bémentek az első sátorban; ott megállapodván azok, Bethlen Miklós uram az kisasszony résziről köszönti az fejedelmet és ő nagyságával lévő urakat s főrendeket, ítílőmester Alvinczi Péter uram az fejedelem résziről fogadja és viszontag köszönti az kisasszony résziről valókat; viszont Bethlen Miklós uram proponálja, hogy ő nagysága parancsolatjára jöttek és várnak ő nagysága parancsolatjátúl, továbbra mit fogjon ő nagysága parancsolni; viszont Alvinczi uram bőv szóval replicál és marasztja ő nagysága szavával ebédre az kisasszonynyal lévő urakat, főrendeket, előbb megköszönvén fáradságokat. Ezek ez szerént végben menvén, az fejedelem kezit fogván újolag az kisasszonynak, ő nagyságátúl hozott hintóban jobb felől ülteti; Naláczi uram is az gubernatornénak kezit fogván, azon hintóban az kisasszony mellé bal kéz felől felülteti, az fejedelem penig véle jött urakkal, főrendekkel lóra ül, az kisasszonynyal jött három úr penig hintóban ül, és az kisasszonynyal lévő sereg penig elől megindulván, utánok az fejedelem trombitási, síposi, utánok az urak, utánok maga az fejedelem véle lévő sereggel együtt, utánok az urak hintaja, azután az fejedelemasszony hintaja és azután az több úri és főasszonyok hintajai lassan nyomuldogáltak. Az kastély kapuja eleiben érkezvén, az első sereg oldalfélt az kapu előtt rendben csoportban megállnak, az fejedelem az urakkal, főrendekkel, muzsikával együtt az kastélyban bémenvén leszállnak; az fejedelem eleiben az grádicshoz lejővén gubernator uram, az fejedelmet békísírik az maga házában; azután beérkezvén az három úr hintóban, Bethlen Gergely és Miklós uramék feljőnek, Naláczi uram penig alatt maradván, az fejedelemasszony hintaja beérkezvén, Naláczi uram az fejedelemasszonyt kézen fogva leveszi, gubernatorné asszonyomat Toldalagi András uram, és felvivén, az több úri és főasszonyok is renddel elérkezvén, leszállnak, egymást megvárván együtt felmennek; és így kevesset mulatván, az óra is szintén hat óra felé közelgetvén, az fejedelem az urakkal, főrendekkel és több vármegye, székelység, szászság hivatalos követjeivel azon alkalmatosságra rendeltetett és frissen elkészíttetett színben vagy csűrben lemenvén, az fejedelem

Digitized by Google

gubernatorral együtt eggyesti [1]) székben leülnek, míg az asszonyok elérkeznek; csak gyalog mentek le mind fejedelem, mind gubernator és urak; az fejedelemasszony az fejedelemtűl adatott hintóban gubernatornéval együtt felülvén és az több úri és főrendű asszonyok is más hintókban felülvén, fejedelemasszony hintaja előtt gyalog menvén egynehány böcsületes főrendek, az szín előtt leszállván és bémenvén, legelőször az fejedelem, gubernator megmosdván, más mosdóval penig az fejedelemasszony, gubernatorné és renddel az több asszonyok, a fejedelem fejedelemasszonynyal az fű helyre ülnek, oldalfélt fejedelem felől az gubernator, fejedelemasszony felől az gubernator(né), és renddel az urak, úrasszonyok, főrendek, főasszonyok több hivatalos személyekkel együtt renddel leültünk, mely leülés majd estve nyolcz óra felé lött; volt penig tizennyolcz asztal az kinél ültünk. Az csűr vagy szín volt ez szerént ékesítve: volt az oldala divány-szőnyegekkel bévonva, az divány-szőnyegeken felyűl penig igen szépen fenyő ággal volt megcsinálva; tizenhat üveg ablakok az oldalán, gyertyatartók az oldalában csinálván, abban lengyelországi fejér viasz gyertya, minden oldalon lévő gyertyatartónál egy egy festett fenyő deszka forgácsból csinált pántlika rózsa, kétfelé lenyulván hoszszacskán; az színnek padlása is volt igen frissen fenyő ágbúl csinálva, három függő gyertyatartó benne, minden függő gyertyatartó feliben volt téve egy egy kerek pléhvel megboríttatott velum, hogy az függő gyertyatartóban lévő gyertyák miá az szín meg ne gyuljon; az függő gyertyatartókban is igen szép lengyelországi fejér viasz gyertyák, elsőbb függő gyertyatartóban lévén fodrosok vagy csipkések; az fejedelem asztala felett habos tarka atlaczból csinált lefütyögős velum, az több asztalok felett zöld posztók vonván, az posztókon és egész az színnek fenyő padlásán festett fenyő deszka forgácsibúl csinált pántlika rózsák, quae mihi non placuerunt; volt benne az színben két muzsikáló szék és két pohárszék; az egyik pohárszéken idvezült urunk öreg új egybenjáró habos aranyas pohári, virágos kupákkal együtt; az színnek felső végiben egymás mellett volt két kis színecske, igen frissen elkészítve, üveg ablakok rajta és ajtók, lengyelországi szőrkárpitokkal bévonva, mindeniknek szükséghelye, posztóval bévont külön kis udvarkája fenyőfákkal elrekesztve, mely készíttetett volt Veterani generálnak ő nagyságának feleségestűl; az kapu felől való véginél penig az színnek oldalában volt más két kis színecske is tisztességesen elkészítve, bévonva, azon is üveg ablakok és szükség helyei, melyek

[1]) Így; helyesebben írva *eggyesdi*. Olyan képzés az *eggyes*-ből, mint p. o. *üresdi, pazardi, veresdi*, az *üres, pazar, veres* melléknevekből.

Digitized by Google

voltak az végre készítve, (hogy) míg asztalokat kiszednek és az színt megseprik, az fejedelem urakkal együtt egyikben, az másikban fejedelemasszony asszonyokkal együtt menjenek; de mivel az generál el nem jött, sem felesége,[1]) az ő nagyságának készíttetett színecskében mentek; az mint hogy felkelvén asztaltúl, míg az asztalokat elbontották és megseprették az színt, az fejedelem az urakkal együtt az generálnak készíttetett színecskében ment bé, az másikban az fejedelemasszony több asszonyokkal együtt. Ezek végben menvén és az tánczhoz fogván, legelsőben is főgazda Bethlen Elek uram az fejedelemnek az fejedelemasszonyt kezére adja, és még vagy öt bokor táncz lévén, nyolcz szövétnekeket gyujtnak, melyeket fognak főrendekbűl álló ifjak, és az szövétnekekkel hármat-négyet fordulván, Naláczi István uram fogja az fejedelemasszony kezét, eleiben állván, egymás kezét fogván, és eleiben állván két tanácsúr, Gyulafi László, Keresztesi Sámuel uramék, az fejedelemasszony után menvén az anyja Bethlen Gergelyné asszonyom Toroczkai Istvánné asszonyommal, egymás kezeket fogván és egyet-kettőt fordulván, elviszik az középső kis kastélyban; visszajővén az szövétnekesek, az három úr egymás kezit fogván, az fejedelem is gubernatorral, urakkal együtt megindúl, és kísérik az fejedelmet az hálóházon kivűl való házban, holott az gubernator ő nagyságát megáldván, lejőnek, és az gubernatort is szállására késérvén, ki ki szállására oszlik, mely alkalmatosságnak vége éjczaka három óra tájban lött.

NB. Vármegyék és székely s szász natiók követei, minekelőtte asztalhoz leültek volna, az fejedelemnek hozott ajándékokat bémutatják; ketten lévén penig én Suki Pál urammal Kolos vármegyébűl és Dobokábúl követek, fejedelemnél lévén Bethlen Elek uram és ő nagysága hopmestere Pernyeszi uram, komornyikja Keszei uram, házőrző inassa Szoboszki uram, másoknak jó példát adván, legelőször mutatjuk bé.

16 Junii. Másnapra is megmarasztván bennünket, három óra tájban ültünk le asztalhoz, az fejedelem az urakkal gyalog jővén ki az színben, az fejedelemasszony az gubernatornéval és az anyjával egy szekérben, az több úri és főasszonyok más hintókban; volt ital, de nem felettébb való; estve kilencz óra tájban keltünk fel az asztaltúl, azután táncz volt jó darab ideig.

17 Junii az urak ebédet ismét Balázsfalván öttek, ebéd után penig Fejérvárra mentek, az generáltúl parancsolatjok

---

[1]) A bécsi udvar megengedte ugyan, de nem helyeselte Apafi házasságát; azért Veterani a lakodalomra sem jöve, sem bocsáta németet senkit, még csak Absolont sem, noha magyar, de császár szolgája volt; mondja Bethlen Miklós id. h. 141. l.

Digitized by Google

lévén, hogy oda menjenek. Eodem magam reggel megindulván, hálni jöttem Oláh-Kocsárdra.

— — — — —

22 (Junii) haza jöttem Méhesre.

— — — — —

27. Elvégezvén dolgaimat, generalis szék lévén Bonczidán, estvére oda mentem.

— — — — —

29. Gubernator uram ő nagysága Erdélyben Bécsbűl jövő német commissarius Aichpichel ő nagysága eleiben expediált; hálni mentem Szamosujvárra.

30. Jó reggel megindulván, kilencz óra tájban Deésre érkeztem, de az német úr szintén akkor menvén az aknák inspiciálására, magam csak szállásomra mentem; egy óra tájban haza jővén, szemben löttem véle, véle lévén Absolon uram is; ebéd után hálni jöttünk Szamosujvárra.

Finis hujus tomi.

Digitized by Google

III.

DIARIUM, AZ AZ MINDENNAPI LÖTT DOLGAIRÚL, CSELEKEDETIRŰL, ALKALMATOSSÁGIRÚL, MIND HAZÁJÁBAN MIND HAZÁJÁN KIVŰL VALÓ UTAZÁSIRÚL, ÉS MINDENÜTT S MINDENNEMŰ ESETT DOLGAIRŰL, MAGA VISELÉSÉRŰL ÉS RAJTA ESETT SZERENCSÉTLENSÉGIRŰL, MAGÁNYOS ÉS NÉMELY KÖZÖNSÉGES DOLGOKRÚL IS ÉS VÁLTOZÁSOKRÚL, ÉS NÉMELY SZEMMEL LÁTOTT S BENNE FORGOTT EXPERIÁLT DOLGOKRÚL VALÓ MINDENNAPI LEÍRÁSA CZEGEI IDŐSBIK VASS GYÖRGYNEK, MELYET KEZDETT ÍRNI 1695 ESZTENDŐNEK SZENT JAKAB HAVÁNAK 1-SŐ NAPJÁTÚL FOGVA, MIVEL EZELŐTT VALÓ MINDENNAPI DOLGAI VANNAK ÍRVA MÁS KÉT TOMUSBAN VAGY KÖNYVEKBEN, NEM TÉRVÉN MIND EGY CORPUSBAN. EZ PENIG MEDDIG CONTINUÁLTATHATIK, VAGYON AZ NAGY KEGYELMŰ ISTEN TITKÁBAN, MIVEL: NON EST CURRENTIS NEQUE VOLENTIS, SED MISERENTIS DEI.

PSALM. 130. MIHI AUTEM ADHAERERE DEO ET PONERE IN DOMINO DEO SPEM MEAM, BONUM EST.

PSALM. 125. QUI CONFIDIT IN DEO, NUNQUAM CONFUNDITUR.

(A czímlap után négy üres levél következik.)

(Anno 1695.)

1 Julii. Aichpichel uramnak ő nagyságának Nagyszegi uramtúl hintót küldvén eleiben Szamosujvárig, jó reggel megindultunk és ebédre mentünk Bonczidára, eleiben az hídon innét Bánfi Farkas sógor uramat is kiküldvén az úr ő nagysága.

2 Julii gubernator uram ő nagysága Aichpichel urammal Kolozsvárra bémentek, mivel az urak is oda gyültek, magam penig haza jöttem Czegében.

— — — — —

6 Julii feleségemmel, gyermekimmel, egész cselédestül mentem Méhesre lakni.

— — — — —

25 Julii mentem Maros-Keresztúrra csak magam.

— — — — —

Digitized by Google

31 Julii hozták gubernator uram ő nagysága commissióját, hogy táborba menjek, commissariusoknak rendelvén ő nagyságok azon ötszáz szekereknek, melyeket az németeknek kelletik mostan küldeni.

— — — — —

2 Augusti nap feljövetelével érkeztem haza Méhesre.

— — — — —

4 Augusti egész cselédestűl haza jöttem Czegében.

— — — — —

21 Augusti itthon voltam s táborra készülgettem.

22, 23. Hasonlóképen az táborra készülgettem s szekereimet rakattam, és megindíttattam az Doboka vármegyei szekereket Méhesre, mivel Kolos vármegyei és Maros-széki szekerek is ott vannak.

24 Augusti magam is feleségemmel s gyermekimmel oda mentem Méhesre.

25, 26. Készülgettem.

27 Augusti az Kolos vármegyei és Maros-széki szekereket is megrakatván magam élésemmel, együtt az Doboka vármegyei szekerekkel, mindenestűl fogva ötvenkét szekereket megindítottam le Fejérvár felé. Eodem estvére uram ő kegyelme asszonyom anyámmal oda jöttek, és Diószegi Dániel uram Füzesrűl, Palotkai István, Henter Farkas komám uramék és Apród János oda jöttek.

28. Úrvacsoráját osztottak az templomban.

29 Augusti indultam meg az táborban Méhesről ily confessióval: 2 Sámuel 15 : 25. 26. Ha én az Úr előtt kedves leszek, engemet ismét haza hoz és az én elhagyatottimat megmutatja énnekem és az ő sátorát; ha penig azt mondja az isten, nem kellesz énnekem, ímhol vagyok én, cselekedjék úgy velem, az mint neki tetszik.

30 Augusti. Az mezőn hálván, jó reggel bémentem Tordára, de az urak Peterd felé lévén vadászni, magam is oda mentem, és Peterden ő nagyságokkal szemben lévén s beszélgetvén, visszajöttem s hálni jöttem az Létomban.[1])

31 Augusti ebédre jöttem Nagy-Enyedre, és az szekereket is ott elérvén, az szekerekkel együtt hálni jöttem az tövisi kúthoz.

1 Septembris szállottam az szekerekkel együtt Váradja és Vincz közzé az rétben, az Maroshoz közel.

2. Huber uramhoz mentem bé Fejérvárra ebédre, ebéd után ismét kijöttem.

3 (Septembris) érkeztek az Küküllő és Szolnak vármegyei szekerek is.

---

[1]) Így; valami hegy vagy völgy neve lehet Torda és Nagy-Enyed közt.

Digitized by Google

4 Septembris ismét bémentem Huber uramhoz, ebéden is ben voltam, ebéd után ismét kijöttem.

5 Septembris. Többre gyülvén kétszáz szekérnél, ebéd után megindultunk; hálni jöttünk az Maros mellé Csorán alól.

6 Septembris hálni jöttünk Szpin [1]) mellé.

7 Septembris Lippát az fővezér nagy erővel véletlenül megütvén, csak hirtelen megveszi, benne való ezer praesidiumot és lakosát levágja, életben meghagyván az commendanst, egy leitmánt és Daróczi kapitányt,[2]) és onnét élésnek nagy sokaságát takarítván Tömösvárban. lévén Lippában több harminczezer köböl búzalisztnél és húszezer köböl zabnál, elhányatja és pusztán hagyja mind várát s várossát. Eodem, Lippa megvételét mi még nem tudván, az szekerekkel Dévához szállottunk, az holott is vártak feles szekerek, kikkel együtt többre töltek az szekerek háromszáznál.

8 Septembris Dévánál naplottam, várván Huber uramot és az generál Veterani parancsolatját, hogy mitévők legyünk.

9 Septembris Huber uram is elérkezvén, Lippa megvételében is még semmit nem tudván, az szekerekkel megindultunk le Dobra felé, de mentünkben szemben találván sok futott embereket, szállottunk Lesnyegbez,[3]) holott bizonyoson az futott ráczoktúl megértettük, hogy Lippát az törökök megvötték; de Huber uram hitelt nem adott néki; dobrai kapitányt Petneházi uramot is felhívatván, ő kegyelme is bizonyítván, hogy Lippát megvötték az törökök, de csak nem hitte Huber uram.

10 Septembris jó reggel feljüvén ismét hozzánk Petneházi uram, hogy nincsen kétség Lippa megvételében, mivel németek is érkeztek, kik onnét kiszorultak, az szekereket helyben hagyván, Huber urammal alább mentünk Illyéhez, holott szemben találván az németeket és Huber uram is hitelt adván Lippa megvételének, visszaszállottunk az szekerekkel együtt Dévához, de az Maroson sok rakott hajók lévén, azokrúl is az élést az szekerekkel Dévához hoztuk.

11 Septembris. Generáltúl levelünk érkezvén, hogy bizvást csak menjünk, mivel németeket küld elűnkben Dobráig, reggel ismét visszaindultunk; hálni mentünk az Maros mellé Branicskával általellenben.

12 Septembris Illyével általellenben szállottunk.

---

[1]) Máskép *Paád*, Hunyad vm.

[2]) Daróczi Andrást, ki Tökölyitől nem rég elpártolván, a császár hűségére tért vala. *Cserei M.* Hist. 240. l. Cserei elbeszélése szerint Daróczi is ott veszett az ostromban.

[3]) Lesnek.

Digitized by Google

13. Dobrához bé az rétre szállottunk.

14. Érkezvén vagy húsz német egy compánia strázsamesterével, az több németség Lippa felől oldalaslag járván velünk, egy puszta falu helyhez szállottunk Kozárvárhoz.

15. Jó reggel elérkezvén és megegyezvén velünk három compánia német, Facsaton [1]) felyűl egy erdő közzé szállottunk.

16 Septembris estve kilencz-tíz óra között érkeztünk az szekerekkel Lugoshoz és nem szállottunk bé az táborra, hanem Lugos felől az tábor mellé az víz közzé szállottam én az szekerekkel.

17. Reggel szemben lévén az generállal, az nap nyugodtam velem valókkal együtt.

18. Az szekerekrűl az éléseket generál parancsolatjábúl mind rakásokban rakattam az sátorom eleiben.

19 Septembris száztíz szekereket Dobrához küldtem viszsza generál parancsolatjábúl, az többit fáért, szénáért, hogy Lugosban vigyék.

20 Septembris nagy lárma lött köztünk, mivel tíz-tizenegy óra között az török tábornak az nyargalója Lugoshoz érkezvén, az toronybúl hírt lőttek; az táborrúl kimenvén, az törökökkel egész estvig ellenkeztek; én is az szekerekre az lerakott liszteket csak hirtelen rettenetes nagy záporesőben felrakatván, az táborra bémentem, és az szekerekbűl sánczot csinálván az tábor körűl egy darabig, az mely felől az bagázsiája volt.

21 Septembris igen jó reggel elkezdvén az törökök az velünk való ellenkezést, egész tíz óráig nagy ellenkezést tartottak; tizenegy óra tájban érkezvén az török császár és fővezér rettenetes pogánysággal, az török császár Facsad *(így)* felől való oldalban állott meg, az fővezér több basákkal együtt csak hirtelen rettenetes kiáltással reánk ütvén és az strázsákat bényomván egész az külső lövőszerszámok mellett lévő gyalogokig, kikben megtartózkodván az pogányság és azalatt az cavalleria is lóra kapván, az pogányságot visszatolyták, de erdő lévén közel, az pogányság abban recipiálta magát, és az cavalleria visszanyomulván, ismét annál nagyobb dühösséggel és ordítással az pogányság nekik jött; kikben az infanteriák és ágyuk lövések miatt olyankor fölöttébb sűrüséggel hullott az pogányság, mivel az álgyukat apró golyóbisokkal töltötték meg; másodszor is megtolyván penig az pogányságot, az holott is az kitolyásban az pogányság az cavalleria miatt sűrüséggel hullott; ezt látván az török császár az oldalrúl, hogy már kétszer megtolyták az németek, kivált olyan kevés számú német,

[1]) Facset.

Digitized by Google

mivel hogy csak hatezeren alig voltak, olyan számtalan pogányságát, kiknek nem láthattuk sem végét sem szélyét, az oldalrúl hirtelenséggel lenyargal és maga az janicsár agáját megöli, és annál nagyobb dühösséggel három helyt hajtja nekünk; de akkoron is igen sűrüséggel hullott az pogányság; de ugyan csak olyan kevés számú ember, kivált az infanteria csak hatszáz lévén, nem állhatván az pogányságnak sokaságát, az első lövőszerszámokat az infanteriával együtt elborítja, úgy hogy az gyalogok közűl kevés nyomulhat beljebb; az cavalleria beljebb nyomulván az táborhely közepére, holott voltak az több lövőszerszámok, az kik rettenetes harczot tartottak tovább két óránál, mindkét részrűl felesen hullván el, de kivált az pogányság közűl. Azalatt az Veterani generál, annak az hadnak feje, sebben esvén, sebesen is sokáig biztatván az hadakat, de két seb fején és vállán lévén és lövés is esvén rajta, utoljára bágyadni kezdett és hintóban tétette magát, de látván, hogy az hada meg kezdett szaladni, ismét lóra téteti magát, hogy ha lovon ő is eljöhetne, de azon sem ülhetvén, csak letételi magát, egy trombitása vele lévén és mindketten török kézben esnek; az hada penig nem állhatván az pogányságnak sokaságát és mindenfelől véle elborítását, az ki közűlök merre szaladhatott, szaladott; én is az több szaladókkal, velem lévő commissariusokkal és szolgáimmal szaladtam az Vaskapura, ott hagyván és vesztvén számtalan sok egyetmásomat és javaimat, kilencz rakott társzekeremet, egy rakott hintómat, két török sátoromat, egyik kópiás,[1]) négy lovamat, két öszvéremet, minden konyhára való réz edényimet és asztalhoz való friss készületimet; ezeken kivűl, nyereségre vívén, hatszáz sajtomat, másfél száz köböl zabomat, száz köböl árpámat. De az szaladásban volt nagy bajunk az ráczok miatt, mivelhogy meg akartak bennünket fosztani, az mint hogy ha fegyverhez nem nyultunk volna, meg is fosztottak volna; elszakadván tőlök és magunkat németekkel vervén öszve, azon éjjel általjöttünk az Vaskapun, és szintén mikor virradni kezdett, érkeztünk Naláczon felyűl való, az Sztrígy mellett lévő faluban, holott egy kevéssé az lovakkal megszállottunk.[2])

22 Septembris ebédre mentem bátyámhoz Kendefi Pál uramhoz; estvére jöttem egy oláh faluban; ott egy keveset nyugosztolván az lovakat és jól abrakolván, hálni jöttem Szászvárosra.

23 Septembris. Leichmert az proviant-praefectust ott

---

[1]) Vagy *kapus*; a szó olvasása kétes.

[2]) A lugosi veszedelem és Veterani halála elbeszélését v. ö. *Cserei M.* Hist. 241—244. ll.

Digitized by Google

tanálván, véle együtt jó reggel megindultunk és ebédre Fejérvárra jöttünk; hálni én jöttem Vajasdra.

24. Vajasdon postára ülvén és szolgáimat s lovaimat elhagyván, nyolcz óra tájban Enyedre érkeztem, tizenkét óra után Tordára; szintén kapubetételkor érkeztem Kolozsvárra, de feleségem nem volt ben, csak az gyermekek.

25. Feleségem estvére beérkezett.

26. Ben voltam, nyugodtam.

27. Feleségemet, gyermekimet ben hagyván, estvére Bonczidára mentem gubernator ő nagyságához.

28 Septembris ebéd után haza jöttem Czegében.

29. Itthon voltam.

30 Septembris Méhesre mentem, mivel még semmit se nem csépeltek, se nem vetettek számomra.

1 Octobris ment által Méhesen Bethlen Gergely uram, az saxoniai elector [1]) eleiben akarván menni gubernator urammal ő nagyságával és az több urakkal, de annakutána megváltozott, mivel csak gubernator uram, Bethlen Miklós, Gyulafi László, Apor István ő nagyságok mentek az Kajántorokban eleiben az electornak és az nagy armádának s generáloknak, Kaplarának [2]) és Haiszlernek s többeknek.

— — — — —

12 Octobris. Méhesen jó rendben hagyván az dolgot, Kolozsvárra mentem bé az herczeg béjövetelire.

13 Octobris éjczaka kilencz-tíz óra között jött bé az elector gubernator urammal ő nagyságával és Gyulafi László, Apor István ő nagyságokkal; szállították az Székely Lászlóné asszonyom ő kegyelme házához.

14. Ben volt és majd estig mulatott gubernator ő nagyságával . . . . .[3]) Sligh,[4]) Sápi [5]) generálokkal és Gyulafi, Apor István ő nagyságokkal.

15 Octobris tíz óra tájban mentek Deés felé Kővár felé, az gubernium ajándékban adván egyrendbeli pej szekeres lovat hámjával együtt, és egy paripát minden szerszámostúl.[6])

16 Octobris estve felé jöttek bé Kaplara és Haiszler generálok is.

17. Ben voltak.

---

[1]) Frigyes Ágost, ki ekkor a császári hadak fővezére vala.

[2]) Caprara.

[3]) A kipontozott hely üresen van hagyva.

[4]) Schlick.

[5]) Sapia.

[6]) A szász választó bejöveteléről és kolozsvári mulatásáról olv. *Cserei M.* Hist. 247—248. ll.

Digitized by Google

18 Octobris nyolcz óra tájban ment ki Kaplara generál. Eodem ebéd után Haiszler generál is kiment, engem rendelvén melléje commissariusnak az gubernium; éjczaka későn érkeztünk Somborra.

19 Octobris ebédre Zilajra mentünk; ebédet évén, Haiszler generál ő nagysága Absolon urammal együtt elmentek, én penig kikísérvén az városbúl, elbúcsuzván visszatértem, és az nap lovaimat s magamat nyugosztaltam Zilahon.

20 Octobris igen jó reggel megindulván Zilajrúl, estvére Kolozsvárra jöttem az majoromba hálni.

21. Kapunyitáskor béjöttem, és tíz óra tájban az kapu előtt menvén el gubernator ő nagysága, Haiszler ő nagysága köszönetit ő nagyságának megmondván, ő nagyságának küldött Haiszler ő nagysága levelit megadtam.

22 Octobris feleségemmel, gyermekimmel s cselédimmel haza mentem Czegében.

— — — — —

31 Octobris ebédre béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

5 Novembris tettük koporsóban az szegény komámat Besenyei Mihály uramot.

6 Novembris tettük koporsóban s 5-én holt meg, csakhogy elvétém írását.

7. Az harczon [1]) maradván el az hosszu mentém, az helyett csináltatván mást, azt bélleltettem.

8 Novembris kilencz óra tájban kimenvén gubernator uram ő nagysága eleiben, szintén Monostoron tanáltam szemben ő nagyságát, Bethlen Gergely és Keresztesi Sámuel uramék is ő nagyságával lévén; bé sem jött ő nagysága, hanem érkezvén Szebenbűl Vaudemont fejedelem [2]) Komornyik Pál urammal, Békáspatak felé eleiben ment ő nagysága, s elérkezvén, szemben lévén ő nagyságok, béjöttek Kolozsvárra; az több urak is béjöttek. Vaudemont fejedelem szállott Apor uram házához Komornyik urammal.

9 Novembris ebéd után kiment és vissza igyekezett Szebenben menni Vaudemont fejedelem Komornyik urammal együtt.

10. Az urak ben maradván, Bethlen Miklós uram bécsi expeditiója körűl munkálódtak.

11 Novembris reggel megindult az bécsi útra Bethlen Miklós uram.[3]) Eodem szintén naplemenetelkor ment ki gubernator uram ő nagysága is Gyaluban.

[1]) T. i. Lugosnál.
[2]) Veterani utóda a generalis commendansságban.
[3]) V. ö. Önéletírása II. 152—153. ll.

Digitized by Google

12. Feleségemet Bánfi Mihályné húgommal felküldöttem Gyaluban, magam penig az mentéjét bélleltettem.

13 Novembris magam is felmentem ebéd után Gyaluban az urakkal, Bethlen Elek, Keresztesi Sámuel, Apor István uraimékkal.

14. Ebéd után vadászni mentünk az úrral, de semmit nem fogattunk.

15 Novembris kereszteltette meg gubernator uram ő nagysága mostan nem régen lött leánykáját Krisztinát; három frajját is ennekelőtte adván el ő nagysága, egyiket Radák András uramnak, másikat Alsó Jánosnak, harmadikat Csizmadia Lőrincznek, kiknek is lakodalmokat együttal ő nagysága megcsinálta.

— — — — —

18 (Novembris) estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

24. Novembris az gubernium parancsolatjábúl mentem az német vitézek statióinak investigálására, és ebédre mentem Somborra, onnét ebéd után az kapitánynyal Mányikban, onnét estvére Buzában.

25. Buzában az szállásokat eljárván, Csáki István uram ő nagysága ebédre bennünket felhívatván, el nem bocsátott az nap.

26. Jó reggel megindulván, mentem tekéntőleg Méhesre.

27. Jó reggel megindulván, jöttem Szombattelkére; itt is megjárván és számban vévén az németek kvártélyit, jöttem Gyekében; ott is megszámlálván az kvártélynak való házakat és felírván, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

10 Decembris Méhesre jöttem feleségemmel, gyermekimmel, cselédimmel, közelítvén az vásárhelyi gyűlés is; de kárra jöttem Méhesre, mivel az kis-sármásiak németet vévén magok mellé 9-ikén, és az méhesi erdőre jővén, majd harmadát levágták és elvitték.

— — — — —

14 Decembris Maros-Keresztúrra jöttünk. Vass György és Dániel öcsém uramék is hozzám jöttek.

15. Jó reggel bémentünk Vásárhelyre,[1]) de semmihez nem fogtak.

16 Decembris olvasták el az catalogust.

17 (Decembris) öszve nem gyülvén, ebéd után hazajöttem Maros-Keresztúrra.

---

[1]) Marosvásárhelyi gyűlés január 19-ig.

Digitized by Google

18. Itthon voltam.

19. Jó reggel bémentem Vásárhelyre és öszvegyültünk, embereket rendelvén az kapuszámok aránt való difficultások leírására.

20, 21. Nem elégedvén meg az németek kvártélyjokkal. az gubernium több falukat rendelt nekik.

22 Decembris zálogosítottam meg in fl. 200 az Boldizsár Mihály vásárhelyi várban levő házát, és estve lejöttem Maros-Keresztúrra.

— — — — —

29. Jó reggel bémentem Vásárhelyre, és öszvegyülvén, az rovatalok igazítását bíztuk az guberniumra.

30. Az rovatalok igazításához fogtak az urak.

31. Az urak az rovatalokat igazították renddel az vármegyéken, ebéd után penig magam kijöttem Maros-Keresztúrra.

Ez elmult ezer hatszáz kilenczvenöt esztendőnek részeit előbbi szokott írásom szerént én most nem számlálom elő, és járásinak mivoltokat az elébbi rendem szerént nem írom le, hanem hogy ez esztendőben, istennek hála, nagyobb részént ez hazában búzánk gabonánk jól termett; borunk szűkebben, de az is az ki lött, felette igen igen szegények; az takarodásnak, kaszálásnak, gyüjtésnek, aratásnak és hordásnak felette igen jó ideje járt, jóllehet az tavasznak szárazságáért kevés füvünk volt.

Ez elmult téli portio volt:

búza cub. 29.
hús cent. 17.
zab cub. 60.
széna curr. 23.
pénz flor. 60.

Ezen kivül vettetett kapuszámra két úttal is magazinumban búza és zab, és táborra való szekerek is két úttal, melyeknek háromszázán én lévén főcommissariussok, vélek Veterani generál ő nagysága táborára Lugoshoz kellett mennem. holott is nagy szerencsétlenséggel jártunk; mely járásomat s szerencsétlenségemet megláthatni előbb való írásomban, holott septemberi dolgaimat írtam le.[1])

[1]) L. föntebb a sept. 1—21-ről szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

Ismét vetettünk téli portiót fel minden kapura:

bűzát cub. 37.
zabot cub. 106.
szénát curr. 40.
húst az anticipatióval cent. 10.
pénzt flor. 35.

Item, minden kapura tizenkét zlotokat,[1]) hogy azt folyó pénznek felveressük; melyek administratorának engemet rendeltek, hogy felveretvén apró pénzűl, az szegénységnek visszaadassék; melyben semmi nem tölt, más szükségre expendálván.[2])

Anno 1696.

Úr Jézus áldd meg ez esztendőnek kezdetit, folyását és végét, tedd már egyszer békességessé!

1 Januarii itthon voltam Maros-Keresztúrott.

2. Jó reggel bémentem az gyűlésben Maros-Vásárhelyre.

3. Bégyülvén az nemes ország, Bethlen Miklós uramtúl Bécsbűl küldetett leveleit olvasták el.[3])

4. Az méltóságos gubernium az németek aránt való székelység panaszinak collimálására rendelvén, azok körűl munkálódtam.

5. Magyarországban mindenütt letévén az zlotot ő felsége parancsolatjábúl,[4]) de itt Erdélyben még egy kevés ideig fenhagyván, míg apró pénzt szerezhet az szegény haza, annak alkalmatosságára vetett az nemes ország minden kapura 12 zlotokat, székelységre bizonyos számú zlotokat; omnibus computatis vettetett fel zlot nro 30,000; melynek Bányára való vitetésére és felverettetésére én rendeltettem, eleget mentegetvén tőle magamat, hogy nem tudok hozzá, az pénzt is oly módon sem ismerem, ötvös soha nem voltam, de semmit nem használt.

6 Januarii Kornyis Zsigmond uram jegyzette volt el az asszony Bálintit Zsigmondné asszonyom leányát Bálintit Zsuzsannát; kértek ő kegyelmek, hogy az urakat lakadalmi alkalmatosságokra hívogassam el.

7 (Januarii) estve felé haza jöttem Maros-Keresztúrra.

---

[1]) Az ezen kivetésre vonatkozó számadások szerint, melyek az Orsz. Levéltárban a gyulafejérvári kápt. iratai közt őriztetnek, 1 zlot = 105 pénz.

[2]) Ez évben a szokott fohászkodás is elmaradt, hanem két üres lapot hagyott reá a napló írója.

[3]) Bécsbe menetelét l. föntebb nov. 11-én.

[4]) A zlotot ekkor bannizálák az ő felsége országaiban. *Bethlen M.* Önéletírása II. 153. l.

Digitized by Google

8 Januarii itthon voltam.

9. Jó reggel bémenvén feleségemmel, Bálintitné asszonyom gazdának kérvén, az lakodalomra való palotát és házokat s egyéb alkalmatosságokat vonattam, készítgettettem csak magam Berzenczei János és Luczai uramékkal, mert mások, kikhez bízott volna ő kegyelme, elvonták magokat.

10 Januarii lött meg az lakodalom ugyan Vásárhelyt Borbély Balázs háza-félénél, gubernator uram ő nagysága és az urak többire jelen lévén és regalisták közül is felesen; tánczolt, már ezzel két lakodalomban osztván magát, Nagymihályi uramében és ebben.[1])

11. Az atyafiak s gazdák vendégsége volt.

12. Az székelység querelájok körül munkálódtattam, mivel felvivén az uraknak, visszaadták, hogy már deákúl fordíttassam.

13 Januarii öszvegyültünk és articulust olvastak, melyben holmik nem tetszvén, az guberniumban felküldtük.

14 (Januarii) öszvegyültünk, és az gubernium az urakat, Bethlen Gergely és Apor István uramékat közinkbe leküldték az tegnapi difficultás toll(ál)ásáért.

15 (Januarii) vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

16. Az székelység queruláját deákúl fordítván, bévittem gubernator uramnak ő nagyságának; ő nagysága Komornyik uramnak küldte le tőlem.

17. Az guberniumban volt dolga az uraknak.

18 (Januarii) öszvegyültek, de nékem egyéb dolgom volt, nem mentem különben ország közzé, hanem gubernator uram ő nagysága küldött praesidens uramhoz.

19. Elolvasván az articulusokat, elbomlott az gyűlés, de énnekem az pénzveretés felől volt dolgom az urakkal, mely miatt ki nem jöhettem.

20. Gubernator uram és az urak is ebéd után mind eloszlottak, én is ebéd után kijöttem Maros-Keresztúrra.

— — — — —

23 (Januarii) jó reggel minden cselédestűl megindulván, estvére jöttem Méhesre.

— — — — —

27 Januarii jó reggel megindulván, minden cselédestűl haza jöttünk Czegében.

— — — — —

3 Martii indultam ebéd után az öcsém Makrai Péter uram temetésére; gubernator uram is Füzesen hálván, én is ott háltam.

[1]) Valószínüleg a gubernatort érti, hogy *tánczolt*. Nagymihályi János lakodalmát másfél évvel ezelőtt, 1694. jun. 16-án tartották. A tánczosztásról olv. *Apor P.* Metamorph. id. h. 386. l.

4 Martii jó reggel megindulván gubernator urammal ő nagyságával, kilencz órára Széplakra mentünk; ebédelvén, annakutána lött temetése az öcsémnek Makrai Péternek; az atyja mellé temettük; estve felé vége szakadván, ugyan az temető helyből gubernator urammal ő nagyságával eljővén, hálni jöttünk ismét Füzesre.

5. Nagy-Devecserig kísérvén gubernator uramot, onnét haza jöttem Czegében.

— — — — —

26 Martii csak magam mentem Méhesre.

— — — — —

1 Aprilis ebéd után megindulván Kolozsvárra, hálni mentem Korpádra.

2 Aprilis holt meg Tordán Vida István, ki az urakat gyakran mulattatta, sok emberséges embereknek, kik markát jobban megkenhették, nyelvével jó szívvel szolgált, de gyakran az méltóságok előtt sok böcsületes embereket nyelvével megsértett. Isten irgalmazzon neki.

— — — — —

7 Aprilis reggel hét óra tájban érkezett bé Kolozsvárra Bécsből Bethlen Miklós uram,[1]) kinek megjövetelivel, úgy hiszem, sokaknak megcsendűl az fülök; félő, hogy szegény hazánknak és úri, fő, nemesi rendeknek is még az mi kis szabadságok megmaradott volt is, jobban meg ne rontattassék és nagyobb terehviselés nyakunkban ne vettessék.

8 Aprilis holmi dolgait exponálván az uraknak Bethlen Miklós uram, ad 26 Aprilis partialis gyűlést termináltak, az mikor némely édes eleinktűl reánk maradt és teljességgel el nem rontatott kicsiny nemesi praerogativánk nagyrészént és sok résziben periclitálódni fog.

9. Az urakban felesen kimentek Kolozsvárrúl házokhoz.

10 Aprilis magam is reggel kiindulván, haza jöttem estvére Czegében.

— — — — —

26. Hon hagytam feleségemet (az) gyermekekkel együtt, magam penig jó reggel megindulván, három óra tájban beérkeztem Kolozsvárra.

27 Aprilis ebéd után gubernator uram ő nagysága béjött, az fejedelem is annakutána csakhamar beérkezett és szállott az én házamhoz.

— — — — —

[1]) Ő maga apr. 8-ikára írja hazajövetelét. *Önéletírása* II. 153. l.

Digitized by Google

30 Aprilis publicáltatott köztünk gubernator uram ő nagysága, Bethlen Miklós uram és Apor István uram ő nagyságok grófságok commissio által.[1])
1 Maji praestálta homagiumját ő felségének az fejedelem az regium gubernium előtt, gubernator ő nagysága házában.
2 Maji kezdték producálni, az kik az fejérvári fiscalis jószágban bírnak, praesidens Bethlen Elek és ítílőmester Sárosi János uramék ő kegyelmek és az táblafiai előtt, praesidens uram szállásán.

— — — — —

6 Maji jó reggel kiindulván Kolozsvárrúl, két óra után hamar haza érkeztem Czegében.

— — — — —

10 Maji feleségemmel együtt, gyermekimet hon hagyván, Kolozsvárra mentünk bé, és csak előttünk nem sokkal ment el, kolozsvári házamnál lévén szálláson, az fejedelem.
11. Ismét az urak tábori szekerek mellé való commissariusnak akarván rendelni, de én semmiképen fel nem vállaltam, az számban lévén az tavalyinak is az ízi.[2])
12 (Maji) oszlottak el az urak; gubernator uram ő nagysága is ebéd után kiment Bonczidára.

— — — — —

15 Maji jó reggel megindulván, estvére haza jöttünk Czegében.

— — — — —

5 (Junii) ebéd után megindulván, estvére Méhesre mentem; feleségem az gyermekekkel Czegében maradt.

— — — — —

9 (Junii) ebéd után megindulván, haza jöttem Czegében. Enyedrűl deákok is érkezvén hozzám, elhoztam velem őket.
10. Pünkösd napja lévén, itthon voltam, de az hidegség miatt tüzet kelletett házamban az kemenczében rakatni.

— — — — —

17. Itthon voltam, és az hideg miatt tüzet kelletett bé az házban rakatnom.

— — — — —

11 (Julii) az szőllőmben jártam, de az rettenetes sok és mindennapi eső miatt nem igen dolgozhatnak, mivel Medardustúl fogván rettenetes esős üdő jár, úgy hogy elig múlik egy nap el, melyben eső nem lenne, az mely miatt rettenetes

---

[1]) Olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 153—154. ll.
[2]) Naplóírónk nagy kárt vallott a lugosi veszedelemben. Olv. föntebb 1695. sept. 21-én.

Digitized by Google

árvizek vannak mindenfelé; az tók is mód nélkül megteltek, az kiknek gátjait is alig tarthatjuk; mindenütt mind folyóvízen, mind tón az malmok vízben vannak, itt való malmunk is majd az kőpadig áll vízben.

— — — — —

18 Julii költöztem mindenestűl fogva Méhesre lakni.

— — — — —

22 Julii. Telekiné asszonyom küldvén és hívatván által Szentpéterre, csak magam ebéd után általmentem.

23 (Julii) adta meg az asszony Telekiné asszonyom Nagymihályiné húgom asszonynak az tízezer forintokat, melyet az szegény idvezült úr Teleki uram hagyott az leányinak,[1] mindeniknek külön külön tíz tíz ezer forintokat, az jószágért, melyrűl való levelet és excontentatiót én írtam meg, lévén közbírák benne (az) úr Keresztúri János uram és én.

— — — — —

27. Feleségemmel együtt Kolozsvárra mentem bé, mivel Andrási uram Bethlen Ferencz uramnak haza akarván mátkáját adni, gubernator uram ő nagysága parancsolatjábúl azon lakodalmi alkalmatosságra főgazdának engem requirált levele által ő kegyelme.

28. Nem érkezvén bé, az majorban háltam, és jó reggel bémenvén, mingyárt az készülethez fogattam, mivel semmi készület nem volt.

29 Julii. Készületlenek lévén, az üdő penig rövid lévén, vasárnapot is meg kellett szegnünk és készülgetnünk kellett.

30 Julii estve hat óra felé leülvén asztalhoz gubernator uram ő nagysága az urakkal, meglött az lakodalom; násznagy volt Bethlen Elek uram, nyoszolyóasszony gubernatorné asszonyom, vőfély Bethlen László uram, nyoszolyóleány gubernator uram ő nagysága nagyobbik leánya.

31. Gubernator uram ő nagysága kiment Bonczidára, Bethlen László uram lakodalmára készülvén, de az több urak megmaradtak.

1 Augusti mentek le az urak az új menyecskével együtt Bonczidára, nekem is parancsolván gubernator uram ő nagysága feleségemmel együtt lemennem az násznépe után. Andrási uram is lement feleségével, atyjafiaival együtt, de az felesége Bonczidán le akarván az hintóbúl szállni, csak nagyot rivalkodott s mint az bolond esze nélkül kezdett beszélleni és megbolondult, kit az szállására vittek le. Eodem az Bethlen

---

[1]) Nagymihályi Pongrácz János neje vala Teleki Mihály leánya Judit. Egybekelésöket l. föntebb 1694. jun. 16-án.

Digitized by Google

László uram lakodalma is meglött,[1]) estve hat órakor ülvén le asztalhoz.

2 Augusti ebéd után Betlen felé indultak; gubernator uram ő nagysága is elkésérte az vőlegényeket; énnekem is parancsolatom lévén, el kellett mennem; háltunk Szentbenedeken Kornyis Zsigmond uramnál.

3 (Augusti) ebédet öttünk Árpástón, estvére Betlenben mentünk.

4. Gubernator uram elmenvén vissza Bonczidára, én is az sógornál Szikszai uramnál falatozván, valami nehezen késő estvére haza jöttem Czegében igen nagy sáros útban és alkalmatlan üdőben, nem caniculához illendő útban.

— — — — —

7 Augusti haza jöttünk Méhesre.

— — — — —

16 Augusti gubernator uram ő nagysága commissióját hozván, kelletett Tordára mennem; kihez képest estve felé megindulván, háltam az tordai szénafűben.

17 Augusti hét s nyolcz óra között beérkeztem Tordára, de gubernator uram ő nagysága Bethlen Miklós urammal Fejérvárra menvén az generálokhoz, estvére jöttek meg.

18. Hívattak volt azért Tordára az urak, hogy Bihar vármegyében küldjenek az egész vármegye connumeratiójára, de az urak is látván, hogy csak haszontalan lesz fáradságom, végeztek úgy, hogy elsőben az gubernium levelével adja értésére az vármegyének, hogy mit akarnak; én is hasonlóképen írjak levelet, hogy oda választattam, és ha admittálnak, úgy menjek el.

19 Augusti az oda szóló levelet megírván és gubernator uramnak ő nagyságának adván kezéhez, ebéd után haza jöttem Méhesre.

— — — — —

5 (Septembris) Tordára küldtem Apor uram ő nagyságához, mert igen rosz hírek kezdtek folydogálni és 3-ikán 4-ikén nagy álgyulövések is hallattak.

— — — — —

7 Septembris jött hírem, hogy az nagy armáda az törökkel megharczolt;[2]) az elector levelének is párját hozták, melyet küldött az német táborrúl az guberniumnak, mely is így vagyon:

---

[1]) Vesselényi Pál leányát vette feleségül, de nem lőn szerencsés együtt lakások. *Cserei M.* Hist. 257. l.

[2]) Frigyes Ágost fővezér Temesvár vívását abbahagyva, aug. 26-án ütközött meg a Dunán átkelt török sereggel Hetténynél a Béga mellett, Torontál vármegyében.

Digitized by Google

Nos, dei gratia Fridericus Augustus dux Saxoniae *etc.* sacri romani imperii archimarschallus et elector. Plane e re duximus insinuandum inclyto gubernio, quatenus post diversas, hisce aliquot diebus quaesitas et captatas occasiones, heri [1]) tandem occasionem habuimus cum christiani nominis inimico cum aliqua parte exercitus in hoc campo confugiendi. Respexit deus arma iusta sacratissimae caesareae maiestatis suae, ubi non obstante quod inimicus opportunitatem optimam inter dumeta procurasset et nostris occultis ex insidiis obstitisset, exinde tamen expulsus, inter suos currus se se recondidit, unde, in obscuro fere latitans, a militiae nostrae robore aperto pectore militantis per elapsam noctem expelli non potuit; hodie summo mane tamen exinde cum summo silentio se nostris oculis subtraxit, sicque nobis liberum campum cessit; quoniam autem facile suspicandum, inimicum iactabundum multa in sui favorem prolaturum simulque procuraturum eam quoque provinciam a caesarea fidelitate in suas partes pertrahendi, itaque admonemus serio inclytum gubernium, nullas plane praebeat aures fallacibus suasibus inimici, neque nos ultro perculsos vel minima quidem infidelitatis nota constringat, contra principatum illum extremis [2]) mediis etiam flamma et igne procedendi; nam nos cum 40,000 germanorum parati sumus inimicum iam iam insequendi et illico ad provinciam illam magnis itineribus nos conferendi, per novum conflictum causam huius expeditionis aestivae decidendi; procurabit itaque inclytum gubernium, ut sincero animo principatus ille totus sacratissimae caesareae maiestati advertere observet neque declinet inimico . . . . .[3]) vel sui parte, sed potius quicquid pro commoditate exercitus huius nobis confisi requiri potest, ultronee paratum teneat, quum demonstrationem verae fidelitatis nos non solum suae caesareae maiestati imprimis collaudare, verum etiam quantum e re nostra et in nostris viribus fuerit, inclyto gubernio pro re nata in aliis gratificandi nunquam sumus defuturi. De cetero gratia nostra electorali inclyto gubernio bene affectionati permanemus. Ex castris caesareis inter Silasch et Barden [4]) positis, 27 Augusti, 1696. Inclyti gubernii bene affectus Fridericus Augustus elector.

---

[1]) Aug. 26-án.

[2]) A naplóban *externis* van írva, de nyilván hibásan *extremis* helyett.

[3]) A pontok helyén *puncto* olvasható, de ennek semmi értelme; a naplóíró — úgy látszik — több helyt is hibásan másolt.

[4]) Szilas és Párdány között. Az előbbi a Lipszky-féle térképen még mint *praedium Szilas* van megjelölve, Hetténytől keletre, a hol ma *Aurélháza* községe fekszik; *Barden* kétségkívül a mai *Német-* és *Szerb-Párdány* Torontál vmben.

Digitized by Google

— — — — —

9 (Septembris) feleségem készülgetett bémenni Kolozsvárra az gyermekekkel az elegy-belegy hírekre nézve, nem tudván, az dolgoknak kimenetele mint lészen.

10 Septembris indult meg feleségem az gyermekekkel, hogy Kolozsvárra bémenjen; magam Méhesen maradtam; hálni mentek Czegében.

— — — — —

18 Septembris Méhesrűl Czegében jöttem.

19 (Septembris) feleségem is ebédre haza jött.

— — — — —

22, 23. Az gyűlésben Fejérvárra készültem.[1])

24 Septembris indultam Czegébűl az gyűlésben, komám Diószegi Dániel urammal együtt; hálni jöttem Méhesre.

— — — — —

27 Septembris nyolcz óra tájban beérkeztünk Fejérvárra, és vacsorán voltam Kemény János uramnál ő nagyságánál.

28 Septembris az urak indultak ebéd után Dévára az generálhoz Rabbutinhoz,[2]) kvártélyok és portio felől, maradván csak az praesidens az országgal.

29 (Septembris) öszvegyűltünk, de csak propter formam.

30. Vasárnap lévén, gubernatorné asszonyom ő nagysága is kétszer az templomban jött.

1 Octobris az templomban levő régi királyok s méltóságos emberek monumentumainak köveit kerestette s szedette s rakatta öszve Bethlen Elek uram ő kegyelme.

2 Octobris jöttek meg estvére az urak, de csak kevés végzéssel, sem kvártélyok, sem portio dolgát el nem igazítván az generállal.

3 (Octobris) bégyűltünk s keveset végeztünk; voltam penig ebéden Apor uramnál ő nagyságánál.

4. Az urak az postulatumokra való replicán munkálódtak; ebéden pedig voltam gubernator ő nagysága asztalánál, vacsorán Bethlen Gergely uramnál.

5 Octobris az regium gubernium leküldvén az vármegyék postulatumira tött válaszokat, újolag az nemes ország replicált.

6. Az székelység postulatumira is lejött az válasz; ebéden voltam cancellarius Bethlen Miklós ő nagyságánál, vacsorán Teleki Mihály uramnál.

7. Gubernator uram ő nagysága az urakkal együtt az

---

[1]) E gyűlés october 11-ig, azután folytatólag oct. 30-tól november végeig tartott.

[2]) Vaudemont után, kinek állása csak rövid ideig tartott, Rabbutin vette át Erdélyben a főparancsnokságot. Az urak dévai udvarlását érdekesen beszéli el *Bethlen M.* Önéletírása II. 164—165. ll.

Digitized by Google

templomban jöttek isteni szolgálatra, és ebéden ismét voltam Teleki Mihály uramnál.

8 (Octobris) bégyültünk, de csak ott ültünk, várván az regium gubernium izenetitűl, hogy ha az ország kívánsága szerént az bécsi követek, úgymint cancellarius uram és Csáki László uramék ő nagyságok instructióit leküldik.

9 Octobris ebéd után majd estve küldte le közinkben az regium gubernium gróf Csáki László uram Bécsbe menetelekor ő nagyságának adott informatióját, izenvén azt is, hogy az Csáki uram instructiója vagyon cancellarius uram könyvében írva, hanem maga az Bécsben ment alkalmatosságával adott instructióval lehozza; az mint hogy le is hozta; és lehozván s köztünk perorálván s felmenvén közűlünk, legelsőben is Csáki uram követségének instructiója s informatiója olvastattak el, melyet is az nemes ország helyben hagyott és magáénak agnoscált, contendálván ugyan két-három czikkelyek felett, melyek is praesidens uramtúl az nemes ország előtt sopiálódtak; annakutána cancellarius uram instructiója is elolvastatván, késő lévén, hagyattatott más napra.

10 Octobris jó reggel öszvegyülvén és hozzá fogván az cancellarius instructiójában lévő némely punctumok ventilálásához, kik között némelyek tángálták az egész statusokat, némelyek csak az egyik statust, némelyek az religionum personákat; de midőn ezen discursusok forganának, béjő cancel larius uramnak két deákja, úgymint Lázár György sógor és Horti .....[1]), az ország hátok megett félen titkon nótázván és írván az mostan jelenlévő natiók követeinek neveket, melyet észrevévén az nemes ország, felzendült rajta, minemű hallatlan dolog lévén köztünk, és sokan kiáltván: Vessék ki, vessék ki az ablakon az deákokat, mert megérdemlik ez nagy gonoszért! De az praesidens Bethlen Elek uram jámbor ember lévén és Lázár György is vérünk-tagunkból lévén,[2]) tartóztatódott az köztünk indult nagy furia, hanem küldtünk fel országostúl három nemzetűl az méltóságos regium guberniumhoz követséget Pekri Lőrincz uramtúl ő nagyságátúl ily instructióval, summatim minemű példa nélkül való és hallatlan dolog esett légyen, hogy az nemes statusok neveit, voxait irogassák, mint most cancellarius uram két deákja, Lázár György és Horti; nem tudván ki parancsolatjából lött légyen és mi végre, instálunk a méltóságos regium guberniumnak, hogy ő nagyságok keressék ki, mi végre írattatott légyen és ki parancso-

---

[1]) Nevének üres hely van hagyva.

[2]) Az az: atyánkfia lévén. A *vér-tag* összetételre egy példát hoz fel a Nyelvt. Szót. III. 371.

latjábúl, és orvosoltassék meg, hogy kicsiny szikrábúl nagy tűz ne támadjon. Követeink lejővén, csakhamar cancellarius uram is azon két deákjával közinkben jöve, ez végre, hogy úgy hallja, megindult rajta és citálta is az nemes ország két deákját, hogy némely statusoknak neveket regestráltatta volna, azért ha mi dolga van az nemes országnak vélek, ő nagysága maga megfelel deákjai helyett, ő nagyságát kell perelni, mivel ő nagyságának névszerént meg kell tudni az egész statusoknak neveket, melyet jövendőben mind közönségesen, mind penig személy szerént meg fognak tapasztalni, melyet is isten s az császár ő felsége köztünk eligazít. Több fenyegető szókkal is élvén ő nagysága, az szók is kihozván egymást, közűlünk felment, és kimenvén, annál jobban az statusok felzendültek, hogy az egész nemes országot egy privata persona szemtűl szemekhez ország közönséges gyűlésében mint fenyegeti; kihez képest mingyárt újabb követséggel az urat Haller István uramot felküldik az regium guberniumhoz, izenvén ő nagyságoknak, minemű nagy fenyegetőzéssel légyen cancellarius uram, és még szemben fenyegetvén az egész statusokat, melyet ő nagyságának semmiképen el nem szenyvedhetnek, hanem kívánják az regium guberniumtúl egész orvoslását, egyébaránt más útját is felkeresik orvoslásának. Követeink felmenvén s lejővén s izenvén az urak, hogy discurrálnak felőle, csakhamar követek jöttek közinkben, az urak, Keresztesi Sámuel, Sárosi János uramék ő kegyelmek, hogy az nemes ország csendesedjék, mivel cancellarius uram tagadja, hogy nem hírivel mentek volt deákjai ország közzé irogatni, nem is szólott maga is ország között úgy hogy fenyegetőzött volna; hanem fogjanak közönséges dolgokhoz. De az statusok ugyan csak nem lévén contentusok, és hozzá járulván az is, hogy az mint azelőtt való nap országostúl elvégeztetett, hogy ő felségének íratik az nemes országtúl egy alázatos instantiával teljes levél Csáki uram ő nagysága követsége felől, annak megírásátúl is két deákja által eltiltotta az delegata personákat, újabban az regium guberniumhoz felküldünk, és extraordinarius casus lévén, követet is olyat küldtünk fel, extraordinariust, egyik ítílőmestert Alvinczi Péter uramot, hogy ő nagyságoktúl az nemes ország egész contentatiót kíván, mivel felette igen megbántattak mind közönségesen cancellarius uramtúl, több és bővebb szókkal izenvén; egyébaránt ha ő nagyságok egész contentumot nem tesznek, ő felségéhez országostúl követeket választván, ő felsége előtt cancellarius uram dolgát követjek által aperiáltatják. Felmenvén követünk Alvinczi Péter uram és lejővén, az gubernium is követeket küldött, gróf Gyulafi László uramot ő nagyságát és az urat Keresztesi Sámuel ura-

Digitized by Google

mot ő kegyelmét, kérvén az urak az nemes országot, hogy csendesedjenek és izenjék meg kívánságokat, hogy micsoda contentumot várnak; igyekeznek ő nagyságok az szerént benne, hogy az mostani disturbiumot csendesítsék. Elmenvén az követ urak és majd tizenegy óra lévén, az ország is elbomlott s ki ki ebédre ment, meghagyván, hogy ki ki két órára feljőjjen. Az terminusra felgyülvén, viszont csak azon az dolgon töltöttük az üdőt, hol az nemes ország küldvén fel az urakhoz követeket, hol az gubernium az országhoz, egyet is mást is azon dologrúl izengetvén egymásnak; és így ebben az üdő eltölt; hanem estve későn felkiáltván az ország, hogy csak választanak követeket az felséges udvarban, mely választást sokaknak tetszésekbűl halasztottunk más napra.

11 Octobris jó reggel öszvegyülvén, szintén az mi követeink is menvén, az urak követjeivel szemben tanálkozván, visszatértek; intimáltatván az urak, azt hallván, hogy az iránt is nehézségünk volna cancellarius uramra, hogy ő nagysága informatiója miatt nem confirmáltattak eddig is az candidatusok, azonban az szász natio is mondattatott volna peculiumnak, nem lévén alkalmatosok az guberniumban való aequalitásságra, kihez képest eddig is igyekeztek ő nagyságok, ezután is azon lesznek, hogy az candidatusok candidáltassanak, az szász natiónál is az peculiumi nevezet tolláltassék, hanem magát az nemes ország csendesítse és fogjanak az közönséges dolgokhoz. Felmenvén az követ urak, az országtúl is követek mentek fel, hogy az mely levelet országostúl végeztünk íratni kegyelmes urunknak ő felségének Csáki uram követsége felől, azt is prohibeálta cancellarius uram és az arra delegált personákat eltiltotta, hogy ne írják; kihez képest az urak megizenék, hogy csak írják, melyet is ott az ország között írtak meg. Sok discursusok lévén ezen dolog végett ő felségéhez, azon nyugodtunk meg, hogy követ választassék, az mint hogy választatott is vox szerént Inczédi Mihály uram; és midőn az választás meglött volna, csakhamar az regium gubernium az urakat, Keresztesi Sámuel és Sárosi János uramékat leküldték, hogy ő nagyságokért és az ő nagyságok tekintetiért az nemes ország ezt az cancellarius uram ő nagysága ellen való dolgot mostan tegye le és hagyja le, mivel maga azt mondja cancellarius uram, hogy tudva nem vétett az nemes országnak, ha penig tudatlanúl tanált véteni, arrúl az nemes ország atyai gratiáját várja; ha különben nem lehet, írásban az nemes ország tegye le maga megbántódását, és ha megmentheti magát, megmenti, ha peniglen nem, satisfactiót tészen. Felmenvén az urak és az ország is ezen izenetrűl sokat discurrálván, követjek által az regium gubernium intimatiójának engedelmeskedtek, úgy

Digitized by Google

hogy az regium gubernium interpositiójáért most le hagyják, cum his conditionibus: hogy cancellarius uram ő nagysága az nemes országnak méltó és illendő böcsületit megadja mind közönségesen, mind személy szerént, és közönségesen az statusokra, annál inkább privata personákra ő nagyságának indignatiója ne légyen, ezen dologrúl sem az generálnak ő nagyságának, sem az felséges udvarban különösen maga ő nagysága informatiót ne írjon, hanem együtt az regium guberniummal, különben az nemes ország nem recedál ezen dologtúl; melyrűl is ítílőmester Alvinczi Péter uramnak in scriptis protestatiót adott bé az nemes ország. Az üdő penig eltelvén, ebédre elbomlottunk; ebéd után penig mingyárt felgyültünk és anticipative az németek számára, ha fog kívántatni, portiót vetettünk fel kapuszámra búzát cub. 6, zabot cub. 12, húst cent. 3, szénát curr. 4. És gubernator uram ő nagysága parancsolatjábúl praesidens uram meghirdetvén, hogy az dolgok csak félben maradván, generál Rabbutin uram is ország közzé akarván jőni, ad 28 Octobris viszont minden compareáljon, ha kinek regalissa nem tanálna is menni, és elbomlottunk. Négy óra tájban megindulván gubernator uram ő nagysága, későn érkeztünk Enyedre.

12 Octobris Enyedrűl megindulván, ebédre jöttünk Vörösmartra, hálni jöttünk Gerendre, Kemény János uramhoz ő nagyságához.

13. Én az úrtúl elbúcsuzván, jöttem Méhesre.

14. Méhesen voltam.

15 Octobris méhesi kis szőllőmet megtépetvén és lévén kilencz veder, ebéd után megindulván, haza jöttem Czegében.

16. Itthon voltam és az szőllőmet jártam meg, de az hideg nem igen ártott neki, holott nagy hidegek lőnek ezelőtt való két s három éjjel, úgy hogy az szőllőket nagyobb részént sok helyeken elcsapta, kivált az ki meg nem ért volt.

— — — — —

26. Az gyűlésben készülgettem.

27 Octobris indultam meg Czegébűl jó reggel az gyűlésben; jöttem Méhesre.

28. Méhesrűl jó reggel megindulván, jöttem Gerendre Kemény János uramhoz ő nagyságához.

29. Gerendrűl jó reggel megindulván, az nap mikor szintén lemenőfélben volna, érkeztem Fejérvárra.

30 Octobris gyültünk bé az fejedelmek ebédlő palotájokban és catalogus olvastatott; az absensek nevét praesidens uram az guberniumban felküldte, jóllehet az statusok megszólaltak érte, hogy ennekelőtte soha nem volt volna ez, praesi-

Digitized by Google

dens szabadságában állván az absensek büntetése. Lejővén követünk, eloszlottunk.

31 (Octobris) reggel öszvegyülvén, az vármegyék postulatumira való gubernium replicájokat elolvasván, ismét némely részeire az nemes ország replicált; item az fejedelem országnak béadott instantiája olvastatott el, kívánván az nemes országtúl recommendatoriát ő felségéhez, hogy jószágiban ne háborgattatnék törvénytelenűl,[1]) kit is ítílőmester Alvinczi uram mi végre egyedűl contendált; item Keresztesi Sámuel és Apor István uramék supplicatiójok az kolozsváriak ellen, bőreknek bé nem bocsáttatások felől; akkor elbomolván, estve felé ismét öszvegyültünk, és az replicánk elolvastatván, az guberniumnak felküldték. Lejővén követünk, eloszlottunk.

1 Novembris az nemes ország nem gyült egyben, mivel az gubernium ben munkálódott, feles dolgok érkezvén mind onnan feljűl, mind az generáltúl.

2 (Novembris) délig az gubernium consultálódott, délután az ország is öszvegyült, de csak Lichtestainnak [2]) szóló levelet olvasták el és eloszlottunk, hagyván más napra ezen levélrűl való conclusumot.

3 (Novembris) reggel felgyülvén és Sárosi János uram az guberniumbúl ország közzé lejővén és lehozván az gubernium levelét, melyet az gubernium íratott Lichtistain fejedelemnek az béjövő regimentek felől, hogy ha mégis több regimentek jőnek bé, penitus elromlunk, exhauriálódunk mindenbűl, és nem is tarthatjuk el, mind magunk, mind a regimentek elromolván, ez végre hozván le, hogy gubernator uram ő nagysága és cancellarius uram subscribálván, itt is az praesidens ítílőmesterekkel subscribálja és az három pecséttel pecsételjék meg és az gubernium pecsétével is; de az statusoknak nem tetszett, hanem vox szerént végeztek úgy, hogy ez az levél is küldessék fel gubernium pecséti alatt, és az ország neve s három pecsét alatt írassék más, melynek írását conserálták szebeni polgármester Czabanius uramnak; és akkor ebédre oszlottunk. Ebéd után felgyülvén, az urak Kisfaludra recordationis ergo kimenvén, azalatt az levél elolvastatott az statusok előtt, és az urak haza érkezvén szállásokra, az levelet felküldtük az guberniumban; elolvastatván, többire mind tetszett, hanem hogy két vagy három szó corrigáltatott; mely levélnek egész igaz párja ím ez:

---

[1]) Apafitól ugyanis, ki ekkor már Bécsben vala, azt kívánta az udvar, hogy bizonyos javait s a nem régen megvásárlott Tököly-féle jószágokat engedje át cserébe más magyarországi birtokokért. V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 156 és köv. ll.

[2]) Lichtenstein Fülöp Erneszt generalisnak.

Digitized by Google

Celsissime princeps et illustrissime domine, domine nobis gratiose et colendissime!

Incertus licet, nimis tamen tristis rumor, qui pluribus regiminibus in patria nostra extenuatissima hibernandum esse ad aures nostras pertulit, non quidem ita adhuc a nobis creditur, quam formidatur, cum firmissime speremus suam majestatem sacratissimam, dominum, dominum nostrum naturaliter clementissimum, humeris nostris non majores contributiones, quam quibus ferendi pares sumus, clementissime imposituram. Si tamen rumorem formidatum realis forsan comitetur intentio, salva illibataque nostra erga rem caesareo-regiam fide ac promptitudine, extrema necessitudine nos compellente, inclyto commissariatui generali augustissimaeque simul aulae tempestive quam humillime repraesentandum duximus: quatenus certo sibi persuasum habere dignetur tam esse certum plura regimina quam quae jam apud nos sunt, ut hibernent inter nos, esse prorsus impossibile, quam certissimum, neque haec regimina jam praesentia etiam per extremam provinciae eversionem et ruinam a nobis ali posse, nisi considerabili pecuniae summa regiminibus praememoratis pro intertentione, populo vero pro conservatione subveniatur. Anni enim praesentis, quo fruges et vinum infelix sterilitas, funestae a grandinibus acceptae perpessaeque plagae, monetae tum majoris vilitas, tum eiusmodi atque surrogati defectus et exinde pronata confusio, rei porro pecuariae, quae unus fere populi patrii thesaurus, declinatio, eorumque jumentorum quae adhuc utcunque supersunt, propter gravissima aestatis servitia subsecuta macies et ad pastum humanum inutilitas, in locis vero quibusdam lues, quae et ipsos dominos terrestres adeo extenuarunt, ut miseram plebem non amplius eo, quo hactenus intendebant modo sublevare possint. Accedit, quod creditores jus quidem praetensionum a debitoribus, propter tamen obaeratissimum horum statum perinde atque debitores vel nihil, vel parum praeter chirographos habent. Hinc gemit nationis saxonicae jam agonizantis dira tabes; inde siculorum etiam extra belli tempora vel media pace nota paupertas; comitatuum perinde miserrima conditio; quin et praeter ista lacrimis et gemitibus referta populi lamenta unusquisque ad clementissimum augusti diplomatis caesareo-regii se se recipit solatium, ubi contributionum annuarum belli tempore praestandarum diserta determinatio, nominanter vero a natione siculica impetrata effectuique danda exemptio humillime urgetur. Quae omnia velut verissima et gravissima, ideo, ne una hiems oceani instar nos absorbeat, humillime strictim repraesentamus simulque subjectissime protestamur, ne ubi spei ac consiliis augustissimis per virium

Digitized by Google

impotentiam in hibernorum actu respondere non poterimus, primum contributionum gravitatis onere [1]) perculsa plebs diffugiat, hibernorum inde machina in administratione haereat; frustra etiam tententur executiones, dum miles quos executioni subjiciat non inveniat, nos vero neglectae remonstrationis, aut, quod magis praecavere studemus, inobedientiae alicujus rei arguamur. Qui de reliquo constanti erga augustissimum nostrum imperatorem zelo ac pietate celsitudinem illustrem vestram divinae obumbrationi recommendantes, manemus celsitudinis et illustritatis vestrae servi respective humillimi, obsequentissimi et obligatissimi, universi status et ordines trium nationum regni Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum. Datum in generali nostra congregatione Albae Juliae, die 3 Novembris, 1696.

Ezen levelet az guberniumbúl visszahozván és purizálván s subscribálván praesidens Bethlen Elek uram és ítílőmester uramék, hét órakor estve oszlott el az ország, ki ki szállására; az úr praesidens uram penig menvén fel vacsorára gubernator uramhoz ő nagyságához, és nyolcz óra tájban ülvén vacsorához, midőn már ennének, elmenvén az második fogásért, praesidens Bethlen Elek uram vígan beszélgetvén gubernator urammal, szintén egyszeri italát elvégezvén, mondja gubernatorné asszonyomnak ő nagyságának: meglehet ez az bor; azonban csak hirtelenséggel nem kezdik érteni szavát, jobb keze elesik, magát nem kezdi bírni; felugrándozván az asztaltúl, fogják, egy ágyba teszik, hamar doctort, barbélyt hívatván, bal kezin az mediát megvágják, egy ágyban levetkeztetvén lefektetik; éjfeli után egy óra előtt szép csendesen meghal ugyanott az gubernator uram ő nagysága vacsoráló házában, és meghalván, kinyujtóztatták az Bethlen László uram maga házában. Közönséges hír, hogy az guttaütésben holt meg, de mint nekem egy ember s atyámfia referálja titkon, ki kezdetitűl fogván végig ben volt, az mint az erét megvágták és egy darab ideig erőssen hányván azt az kezit kit megvágtak, az vigyázatlanság miatt vére megindult, úgy hogy meghalván, mind inge, ágyában levő derekallya igen véres volt.

4 Novembris nagy szomoruságban volt minden rend praesidens uram halálán.

5 Novembris koporsóban töttük és Keresdre küldtük ki az testet, tali pompa: Ily hirtelen érvén halála, egészséges ember lévén, vasárnap estvére igen megdagadott; látván azt az atyafiak, még akkor estve nyolcz óra tájban belé tötték az

[1]) A naplóban hibásan *honore* van írva.

Digitized by Google

koporsóban, de az fedelét reá nem tötték; hétfűn reggelig annál jobban megdagadván, úgy hogy meg is hasadott, mint mondják, az fedelit is reá tötték és bészegezték, viaszas vászonnal mind kivűl belűl erőssen bécsinálván; annakutána mind az urak, főrendek, statusok, gubernator uram ő nagysága palotájában öszvegyülvén, gubernator uram ő nagysága az atyafiakkal együtt oda ment, az hol az test volt; az urak és az főrendek az mellette való házban, az mely házban az test volt, az papok az külső nagy pitvarban, az palotában az statusok; és praedicálván gubernator uram ő nagysága udvari papja Szilágyi, és orálván fejérvári egyik professor Kapusi uram, elől megindulván az szász natio, utána az székely natio, utána az vármegyék, utána az regalisták, utánok az urak s gubernator uram ő nagysága s atyafiak, úgy vittük az testet, mindenütt renddel fogván natio szerént az statusok; az szent György kapun kivivén, majd az maga háza aránt szekérre töttük; az statusok közűl egynehányon elkísérvén, gubernator urammal ő nagyságával visszajöttünk.[1])

6 Novembris. Gubernator uram ő nagysága palotájában székeket rakván és öszvegyülvén, egy üdő mulva az guberniumbúl kiküldetett közinkben cancellarius uram Sárosi urammal együtt egy kis írással, mely írásnak summája ez:

Méltóságos gubernator méltóságos guberniummal együtt akarja kegyelmeteknek értésére adni, hogy gubernator uram guberniummal együtt ő felsége előtt praesidenst repraesentálnak.

Elolvasván előttünk, választ sem vártak, csak mingyárt bémentek. Ezen az statusok megháborodván, hogy másszor cancellarius uram többet is ha tudott mondani szóval, most csak ezt az kicsidet is írásbúl olvasta; másik az, hogy választ sem vártak; harmadik az, hogy ő nagyságok ország consensussa nélkül akarnak praesidenst tenni és még azt repraesentálni, nem recommendálni akarják; sok discursusok után küldték bé országostúl ítílőmester Alvinczi Péter uramot negyed magával, minden statusokbúl egyet egyet, hogy szomorán érti az nemes ország, hogy ő nagyságok az praesidens választást országgal egyező akaratbúl nem akarják választani, hanem csak magok, azt is penig ő felsége előtt nem recommendálni, hanem repraesentálni akarják, és több bővebb declaratióval. Egy üdő mulva cancellarius uram Sárosi urammal ismét leküldetett, hogy *repraesentare* és *recommendare* csak egyet tészen, az praesidens választása penig eddig sem volt országé, az feje-

[1]) Bethlen Elek temetése a következő február-hó 27-én ment végbe Keresden; l. alább.

delmek idejébe fejedelmek választották, és miolta gubernium van azolta ismét az gubernium; kihez képest most is ő nagyságok azt az just másnak nem engedhetik, nem is engedik. Errűl sokat discurrálván, ismét az előbbieket béküldik, hogy az fejedelmeknek is az praesidens választás nem volt volna övék, hanem az országé: decretumbúl és approbatábúl való ratiókkal azt bizonyítván, hogy csak abususbúl jött bé; azonban az fejedelmek idejében ex abusu az tanácsokat az fejedelem tötte és választotta, csak repraesentálta az nemes országnak, de most vice versa az nemes ország az guberniummal együtt választják az tanácsokat és úgy recommendálják ő felségének, ergo az praesidens választásában is ezt az modalitást kell elkövetni; melyet is az nemes ország ő nagyságoktúl megkíván. Melyre replicáltak, hogy errűl beszélgetvén, ebéd után megizenik ő nagyságok, három órakor felgyülvén ő nagyságok.

Ez szerént három órakor felgyülvén ugyan gubernator uram ő nagysága palotájában és egy üdő mulva kiküldvén Gyulafi uramot és Sárosi uramot, hogy ő nagyságok is sokat discurrálván és mind azon ratiókat melyeket izentünk meghányván, de semmiképen az praesidens választását ő nagyságok praeiudiciumok ellen az országnak nem engedhetik, hanem ha az nemes ország elhagyván minden egyéb közönséges dolgát, nyulni akar csak az portio dolgához és kvártélyokhoz, gubernator uram ő nagysága maga kijő; ha penig az egyéb közönséges dolgokat is akarja az nemes ország folytatni, arrúl is ő nagyságok disponálnak. Ezekrűl discurrálván, ugyanazon előbbi követeket béküldik, hogy legyen ő nagyságok akaratja szerént, mindazáltal mégis ha mi praetensiója lehet az nemes országnak az praesidens választásához és tételéhez, azt mégis reserválják ad futurum; az dolgokat penig egészlen akarják folytatni, mivel már nagyobb része el is végeztetett, és az mi hátra van, effectusban akarják venni; de az gubernium megindulván az reservá n, ugyan követinktűl explicáltatni kívánják, hogy mit tegyen; azok nem felelvén addig míg az ország sem explicálja maga, kijöttek, és explicálván, ismét bémentek: hogy ha jövendőben ismét praesidens tétele lenne, mégis abbeli jussokat fentartják; azonban ha az mostani praesidens (választás) alkalmatosságával valami oly lenne, mely valamelyik statusoknak nem tetszenék, ne legyen késő az iránt is discursust moveálni és orvoslását keresni. Ez szerént estve lévén, eloszlottunk.

7 Novembris reggel felgyülvén ugyan az gubernator uram ő nagysága palotájában, egy üdő mulva kiküldvén gróf Gyulafi és Sárosi uramékat, hogy tegnap követségei által az nemes ország az mely propositio formát vagy reservát tétetett az

guberniumban az praesidens választása felől, lévén oly terminusok is benne, kiket az urak által nem érthettek, kívánják ő nagyságok, hogy in scriptis az nemes ország adja és küldje bé. Melyrűl sokat discurrálván, egyeztünk meg, hogy errűl még most mingyárt ne izenjünk, hanem ugyan az tegnapi követink, ítílőmester Alvinczi Péter uram több complicesivel menjen bé, instálván az méltóságos regium guberniumnak, hogy ő nagyságok bölcsen gondolkozván ebbűl emergálható sok insolentiákrúl és dissensiókrúl, jövendőbeli non putaremrűl, condescendáljanak ő nagyságok az nemes ország kívánságára, hogy ő nagyságokkal együtt unitis votis, mint az több tiszteket is, az praesidenst is hadd választhassa az nemes ország ő nagyságokkal együtt. Egy ideig ezen ország izenetirűl discurrálván az regium gubernium, követinket béhivatják, azoktúl izenvén az nemes országnak, hogy ezen materiában mind igaz hogy meg nem egyezhettek, de nagyobb részént condescendáltak arra, hogy közönségesen együtt válaszszák az praesidenst, csak az választásnak de modalitate beszélgessenek. Melyrűl beszélgetvén, egyeztünk meg, hogy mint egyéb tisztek választatnak, ez is úgy választassék. Béküldtünk azért, hogy az urak jőjjenek ki közinkben; és kijővén, cancellarius uram csak breviter proponálván az dolgot, gróf Apor István uram szólván, hogy már egyúttal tanácsi rend is választassék, mely, igaz dolog, nem tetszvén elsőben mindnyájunknak, nem lévén eddig semmi discursus ország között az tanács választásrúl, (csak) az praesidensérűl, melyre izené gubernator uram ő nagysága, hogy az tanács választása felől való discursusra maga is ő nagysága kijő ország köziben; melyre nézve az urak bémentek és gubernator urammal ő nagyságával ismét kijöttek, proponálván az nemes ország előtt méltóságos gubernator uram ő nagysága az dolgot, hogy egy tanács is kívántatván, most annak választása is meglehet; declarálván ő nagysága az dolgot és világosítván, hogy melyik religiókbúl kell választani, azok közett is leginkább melyikbűl, ha világoson ki nem mondotta is ő nagysága, de ki ki általérthette. Igaz dolog, ezen tanács választás az uraknak is egyiknek és az statusok között is némelyiknek nem mind tetszvén, de nagyobbára megegyezvén, gubernator uram ő nagysága cancellarius urammal bémentek az voxok notálni és hallani; és renddel bémenvén elől az urak, egyenként catalogusbúl szólítván, utánok az táblafiai, regalisták, vármegyék, székelyek, szászok, városok követei, catalogus szerént, választatott praesidensnek Keresztesi Sámuel uram, tanácsnak szebeni polgármester uram Czabanius uram, és ezzel eloszlottunk.

Digitized by Google

8 Novembris ismét öszvegyülvén reggel ugyan az gubernator uram ő nagysága palotájában, gubernator uram ő nagysága repraesentáltatta cancellarius és ítílőmester Sárosi János uramék által, tegnapi vox szerént, praesidensnek Keresztesi Sámuel uramot az nemes országnak, melyet az nemes ország ítílőmester Alvinczi Péter uram által megköszönvén, kívánta, hogy az nemes országnak ő kegyelme juramentumát is deponálja; melytűl praesidens uram magát mentegetvén, akár csak addig is, míg ő felségétűl confirmatiója lehozatik, küldött bé az ország az guberniumban ezen materia felől; mely is ő nagyságok között discursusban vétetődvén, halasztódott ebéd utánra. Ebéd után három órakor ismét ugyanazon palotában felgyülvén, ítílőmester Alvinczi Péter uram az guberniumban béhivatván, ő kegyelmétől kiizenték, hogy hárman ő nagyságoknak úgy tetszik, hogy megesküdjék praesidens uram, salva tamen permanente suae majestatis authoritate; hármának penig ő nagyságok közűl úgy tetszvén, hogy meg ne esküdjék mind addig, míg ő kegyelmének ő felségétűl confirmatiója le nem jő, azért már az ország dolga, lássa; melyen az egész ország megegyezvén, praesidens uram deponálta ott köztünk hitit. Annakutána gubernator uram az postulatumok (dolgában való) kétszeri replicánkra való replicájokat kiküldte, és már azelőtt Suki Pál uram táblafiának választatván, non secundum meritum sed secundum religionem, és ő felségétűl is confirmáltatván, országnak repraesentáltatott; kit is ítílőmester uram mingyárt bé is esketött; és az replicák olvastatásához fogván és mégis nem tetszvén némely replicák, az ő nagyságok instructiójok és egyéb decretumoknak ki nem adások és az nemességnek aknákrúl járandó sónak ki nem adása, maga határán lévő sónak vágattatásátúl való arceálás, ezeket újabb discursusban vévén, errűl való articulusokat felforgatván, az urak azalatt eloszolván, mi is halasztottuk más napra és eloszlottunk.

9 Novembris jó reggel öszvegyülvén az ország házának rendeltetett palotában és az fejedelem ő felségének küldendő recommendatoriáját [1]) elolvasván, fogtunk ismét az postulatumok már három ízben leküldött replicáinak olvastatásához és viszontag replicáltunk, haereálván az előbbi kívánságunk mellett, tudniillik: hogy ő nagyságok az diplomát, ő nagyságok instructióit és egyéb ő felségétűl hozott mindenféle decretumokat küldjenek le és párban adassanak ki az országnak; item, az articulusok ellen thesaurarius uram hogy sót nem adott; item, semminemű contributio constitutióink szerént ne

¹) Erre nézve l. föntebb az oct. 31-ről szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

vettessék personaliter, hanem kapuszám után, mint az magazinumbeli búza is; egyébaránt ő felségéhez recurrálunk. Ezeket felküldvén, eloszlottunk. Ebéd után ismét öszvegyülvén, az fejedelem ő nagysága recommendatoriáját vittük fel, és ő nagyságok megkérdetvén az nemes országtúl, ha csak olvasni küldték-e fel vagy correctióra? és az ország discursusban vévén és izenvén, hogy mindenekben igyekeztek ő nagyságok replicájok szerént concipiálni írásokat, és mivelhogy már meg is egyeztek rajta in essentia rei, nem tudják, miképen lehessen corrigálni; ha penig in stylo vagyon valami defectus benne, kérik ő nagyságokat alázatoson, méltóztassanak corrigálni. Melyre az urak discurrálván, nekünk az palotán várakoznunk kellett; és egy idő mulva béhivatván gubernator uram, replicála az nemes országnak, hogy talám az fejedelem sem kívánt annyit, az mint írtuk, kihez képest tetszenék ő nagyságoknak, hogy egy kevessé brevisebb terminusban comprehendálná az nemes ország azt az fejedelem recommendatoriáját etc. ezt referálván az nemes országnak; de az statusok felkiáltottak, hogy jól vagyon, még többet is kellett volna írni, kihez képest másképen sem íratják, egyszer az mi tetszék, azt el nem bontják; és nagy kiáltás lévén, az üdő is már estve lévén, halasztódott más napra és eloszlottunk.

10 Novembris reggel gubernator uram ő nagysága palotájára felgyülvén, mivel az urak neheztellék oly messze járni, ismét az fejedelem recommendatoriáját vöttük elő; nem tetszvén az uraknak, kétszer is kiizenvén hogy másképen corrigáltassék, de az ország csak nem ment reá hogy másképen írják, hanem Bethlen Gergely uram kijővén, ő kegyelme instála az nemes ország(nak), hogy az fejedelem ő nagysága maga is nem kívánja annyira; melyre nézve úgy írattaték rövidebben. Az meglévén, az urakat kihívattuk és főcommissariusnak választottuk Sárosi János uramot Haller István és Czabanius uramékkal együtt, és eloszlottunk. Ebéd után penig nem gyültünk öszve, mivel gubernator uram ő nagysága csak postán az generál Rabbutin eleiben ment hintón; és az Kenyérmezején menvén ő nagysága, hintajának az tengelye meggyúladván, ugyan lánggal égett, és akkor valami nagy bajjal megoltván és előbb menvén egy kevéssel, ismét meggyúladván, elégett hintajának tengelye, úgy hogy tovább rajta nem mehettek, hanem Szászvárosrúl hozván ki egy lószekeret, azon kellett Vinczre visszajőni, mivel az generál is oda jött volt.

11 Novembris jöttek bé ő nagyságok ebédre, az több urak is kimenvén ő nagyságok eleiben.

12 Novembris reggel felgyültünk, de az uraknak ben lévén consultatiójok, az országnak nem volt semmi dolga; hanem

Digitized by Google

ebéd után öszvegyülvén, proponáltatott az magazinumi búza árráért való só dolga és annak számvétele, mely is sok discursus után hagyatott arra, hogy cancellarius uram az gubernium előtt, ben lévén az ország exactori is, ott igazítsa el.

13. Szolgám érkezvén hajnalban hazúl hozzám, hogy az feleségem igen nyomorultúl van, talám életben sem tanálom, megindultam mingyárt és hálni jöttem Egerbegyre.

14. Éjfeli előtt megindulván, tizenegy órakor érkeztem haza Czegében; azalatt die 12 Novembris, Jónás napján, az rák jegy alatt, adta isten ő felsége ez világra, hét leányaimnak születtetések után, az én kis fiacskámat Vass Laczkót, életemnek harmincznyolczadik esztendejében, feleségemmel való lakásomnak tizenharmadik esztendejében; mivel volt születésem in anno 1658 circa 20 Novembris,[1]) feleségemmel való együvé kelésem volt anno 1683, 9 Novembris; és így volt születése igen notabiliter: ez világra való születtetésem és feleségemmel való öszvekelésem között való napon; kiért és mely jótéteményiért magasztalja az én lelkem az Urat és örvendez az én lelkem az én megtartó istenemben, mert megtekinté az ő szolgájának és szolgálóleányának éjjeli s nappali fohászkodásokat és alázatos s megcsúfoltatott állapatjokat, mert az hatalmas isten én velem és az én egész házammal nagyságos dolgokat cselekedék. De micsoda vagyok Uram én és az én házam, hogy megemlékezél mi rólunk? holott Uram tetőtűl fogva talpig fertelmes, rút, undok bűnökkel megfertéztetett ember vagyok, mégis Uram ily irgalmasságot cselekedél én velem és az én gonoszakaróimnak ellenem feltátott szájokat bédugád, és őket megszégyenítvén, adál énnekem az én ágyékombúl oly csemetét, mely lenne az én házamnak örökösse. Ne szóljatok már ennekutána kevély szókat és szátokbúl ne származzék kérkedékeny szó, kik örűltetek az én házamnak eddig való látogatásán és szomoruságán, mert íme az Úr kegyelmesen reám tekintett és megelégedett eddig való ítíletével és kelletekorán az üdőknek teljességében megvígasztalt. Lássátok meg minden istenfélők, melyeket cselekedett az Úr én velem; ő hozzá kiálték az én szämmal és az én nyelvem által felmagasztatott; ha hamisságra néztem volna az én szívemben, meg nem hallgatott volna az Úr; de bizonyára meghallgata az isten és az én könyörgésemnek beszédére figyel-

[1]) Vass György az eddig feljegyzett adatok szerint nem 1658-ban, hanem 1659-ben nov. 11-ike táján született. V. ö. pl. a napló legelejét és 1681. nov. 14-ről szóló feljegyzését; alábbi feljegyzéseiben azonban, a hol születéséről emlékezik, mint 1698. mart. 8-án, 1701. apr. 17-én és nov. 12-én, élete esztendeit mindenütt 1658-tól számítja.

Digitized by Google

mezett. Áldott az isten, ki nem vetette meg az én könyörgésemet és irgalmasságát nem vonta meg tőlem. Amen!

— — — — —

24 (Novembris) jött hozzám komám Palotkai István uram.

25 Novembris Ujvári uram is hozzám jött.

26 Novembris holmi igazításim lévén, megmaradtak nálam komám Palotkai és Ujvári uramék, és Henter Farkas komám is és szolgabíró uram is hozzám jöttek, estvére penig komám Almádi uram is hozzám érkezett.

27. Elmenvén tőlem komámék, érkezett hozzám az gyűlésbűl Viski György uram, hozván nekem oly hírt, hogy az gyűlésben az méltóságos guberniumtúl és nemes országtúl ország komornyikának rendeltettem, mely is nékem nem igen kedvem szerént esett, nem vágyván azon tisztre.

28 Novembris. Feleségem valamennyire könnyebbedvén, jöttem Méhesre, sok dolgaim lévén.

— — — — —

1 Decembris jó reggel megindulván, jöttem Maros-Keresztúrra.

2 Decembris. Szintén délesti praedicatión hogy volnánk, érkezett Neuburgum fejedelem regimentjének vicecolonellusa, akarván házamhoz szállani, de meglátván engem az faluban, ment szállásra, és estvére az egész compániája is ide érkezett.

3 (Decembris) volt nálam ebéden feleségestűl, és ebéd után elment; estvére penig jött hozzám az sógor Boér Ferencz uram mind az húgommal és Béldi Dávidné húgom asszonynyal, Szentpálra akarván menni Haller Jánosné asszonyom temetésére.

4 (Decembris) szállott ismét az faluban két compánia német, ugyan az Neuburgum regimentjébűl való egyik compánia, másik az Detristain [1]) regimentjébűl való egy compánia Drágon, kinek is az kapitánya nálam volt vacsorán.

5 (Decembris) mentek el reggel.

6 Decembris én is jó reggel megindulván, idején Méhesre érkeztem.

7. Jó reggel megindultam, és hát Szentgothárd, Czege, Gölcz, Szentegyed, Császári, teli az Saxongalt regimentjével, kik is felette sok károkat töttek, kivált Szentgothárdon, úgy hogy az tatár sem tött annyit; magam is bémenvén Szentgothárdon egyik kapitányhoz, de semmit nem használt, melyre nézve én is attestatiót adni nem engedtem.

---

[1]) Dietrichstein.

Digitized by Google

8 Decembris mentek el, és négy compánia Méhesre szállott, négye Sályiban, ketteje Velkéren, holott is felette sok károkat töttek.

— — — — —

23 Decembris. Gubernator uram ő nagyságával terminálván fiacskám Laczkó keresztelője felől, ebéd után mentem Viczében Apor uramhoz, ő nagyságát keresztelőjében hívám fiacskámnak.

— — — — —

31 Decembris az keresztelőre készülgettünk.

Keresztelőre való hívogató levelemnek párja:

Az mindeneket, de kiváltképen az emberi nemnek és familiáknak szaporodásokat s gyarapodásokat bölcsen igazgató szent isten, ki az ő csudálatos dolgaiban és munkáiban nem szokott se késni, se sietni, úgy hogy midőn sokak, többire mindenek, sok dolgok felől reménység nélkül volnának, és mégis némelyek balítílettel, akkoron ő felsége kegyelmességét nyujtja, és megmutatja hogy haszontalanok az emberi ítíletek és vélekedések, mert az isten az igazgató; és megszégyenítvén ítíletekben az kevélyeket, ellenben penig az alázatosoknak az ő fohászkodásokat és gyalázatos állapatjokat megtekinti, és akkoron az mikoron sokan nem is vélnék, az gyalázatbúl kiveszi, az megszomorodott házakat megvígasztalja. Annakokáért megkegyelmezvén az én jó istenem az én szegény házamnak is, meghallgatta isten őtet, és az én házastársomnak gyalázatját elvévén róla, az elmult napokban isten megáldá és szűle fiat, kit is isten anyaszentegyházának győzedelmes zászlója alá bé akarván iktatni az szent keresztség által, méltóságos gubernator uram ő nagysága tetszésébűl rendeltem az jövő új esztendőnek második napjára, úgymint in anno 1697, die 2 Januarii, böcsületes jóakaró uraim s atyámfiai ő nagyságok s ő kegyelmek jelenlétekben meglenni. Kérem azért kegyelmedet nagy szeretettel, az felyűl megírt napra, nyolcz-kilencz óra között, itt czegei puszta házamnál, mind az asszonynyal ő kegyelmével együtt, keresztatya s anyaságra eljőni ne nehezteljen, hogy az kegyelmetek nagy jóakaratjával és szeretetivel én is több böcsűletes jóakaró uraim s atyámfiai előtt hadd dicsekedhessem; ígírvén és kötelezvén én is magamat kegyelmetek kész szolgájának lenni. Ezeknek utána isten hozza kegyelmeteket jó egészségben. Ex Czege, die 26 Decembris, 1696.

Ez elmult ezer hatszáz kilenczvenhat esztendőnek elfolyt részeinek mivoltokat és magok viseléseket jövendő recapitulatióra nézve rövideden le akarván írni: első része az tél volt

Digitized by Google

igen alkalmatlan, minden hó nélkül; gyakrabban hó helyett eső lött; ha mikor kevés hó lött, az is, nem is tudhattuk hova lött; gyakrabban hol őszi módon s tavaszi módon viselte magát, kevés hideggel tölt el; de végtére midőn az üdőnek ki kellett volna nyilatkozni, akkor keménykedett, mely miatt mind fű, mind szőllő igen megtartózkodott, jóllehet egy kis jó üdőre nézve az fák igen megindulván, sok helyeken és többire az fák meggyümölcstelenedtek. Ezen télen volt erdélyi substitutus generalis commendans Vaudemont fejedelem.

Második része az tavasz, elsőben egy része száraz, de az utolja igen vizes; az fű is igen nehezen épült, elsőben az szárazság miatt, azután az felettébb való nedvesség miatt. Az német vitézek is igen későn mentek táborban, okozván az fűnek nem voltát, de talám más volt oka.

Harmadik része az nyár, felette igen alkalmatlan, kivált szénacsinálásra, mely miatt többire mind aratás után csináltak szénát, minthogy az fű is akkor alkalmatossabb volt; búza kalongyájában és egyéb gabona felesen termett, de semmit nem eresztett, úgy hogy igen jól eresztett, ha hol egy kalongyábúl egy véka búza lött. Ezen az nyáron egynehány úttal szállítottunk az magazinumban, telhetetlen szuszékban, búzát, zabot.

Negyedik része az ősz, vetésre alkalmatos, de borunk teljességgel semmi nem lött; az mi kicsiny hol lött, az is igen igen alkalmatlan; igaz dolog, Hunyad vármegyében bűvön lött volna és jó is, de az német vitézek szintén szüretjek alkalmatosságával szállván bé reájok, felette sok kárt töttek szőllőjökben, egyfelől magok szedvén, másfelől az német; sok helyeken, Fejérvár tájékán is jó borok termettek, kivált Sárdon.

Ez esztendőben is az táborban ötszáz szekereket adván, mégis nagyobb része megjött. Az németek tartván béütéstűl,[1]) mind Hunyad vármegyében voltak, hanem decemberben szállottak kvártélyokban.

Portiót vetett az nemes ország számokra kapuszám után minden kapura:

búzát cub. 37.
húst cent. 21¦/50.
zabot cub. 92.
szénát curr. 26.
pénzt flor. 30.

---

[1]) A kétes kimenetelű hettényi harcz után. L. föntebb a sept. 5, 7 és 9-iki feljegyzéseket és a szász választó fejedelem levelét a guberniumhoz.

Digitized by Google

Székelység:

bűzát cub. 3333.
zabot cub. 32,000.
szénát curr. 7680.

Ezen kivűl oláh papok, taxás városok, egyházi nemesség, Fogarasfölde etc.

Anno 1697.

Úr isten! adj már egyszer szerencsés és csendes új esztendőt hazánkban érnünk.

1 Januarii gubernator uramhoz ő nagyságához mentem, ebéd után haza is jöttem.

2 Januarii Ábel napján kereszteltettem meg kis fiacskámat Vass Lászlót,[1]) jelen lévén keresztelőjében méltóságos gubernator uram ő nagysága mind az asszonynyal ő nagyságával együtt, Csáki István uram feleségestűl, Bánfi Farkas uram feleségestűl, Nagy Pál uram feleségestűl, Toldalagi András uram, két német kapitány és egy leitmány, Almádi uram feleségestűl és többek az úrral, lévén öt asztalra; kolozsvári professor Németi Sámuel uram és pap Csepregi uramék.

3 (Januarii) ebéd után mentek el az gazdáim, Igaz Gáspár, Palotkai István, Henter Farkas, Pesti György komámék.

— — — — —

17 Januarii feleségemmel együtt, az gyermekeket is elhozván, Méhesre jöttünk.

18 Januarii kezdtem vágatni s hordatni az erdőmet, mivel az németektűl meg nem tarthatom.

— — — — —

22 Januarii. Megértvén az báldi német kapitány, hogy erdőmet vágatom, nyolcz báldi szánokat két némettel az erdőmre reá küldött. Nekem is híremmel esvén, kimentem és az embereket szánostúl béhoztam; melyet megtudván az báldi német kapitány, strázsamesterét másokkal együtt hozzám küldte, hogy adjam ki; de én izenvén neki, hogy én ki nem adom ha erővel ki nem viteti, nekem ő kegyelmével nincsen semmi dolgom, huszonkét németet küldött házamra és azokkal kivitette; jóllehet az báldi emberek is egynehányon vélek voltak, úgymint 1. Szőcs Mihályka az Pavel vője, ugyanez ütötte is le az lakatot az tömlöczrűl, 2. Onicska Sándor, 3. Dobra Thódor, 4. Szőcs Paskuly, 5. Moldovány Virtolome.[2]) Voltak penig

---

[1]) Született nov. 12-én. Olv. föntebb a nov. 14-iki feljegyzéseket.
[2]) Bertalan.

Digitized by Google

nálam ezen alkalmatossággal Szabó Márton uram, Baróti János uram, Trenk s Némai szolgabíró uramék.

— — — — —

26 Januarii Örményesre mentem feleségemmel együtt gubernator uramék ő nagyságok udvarlására.

27 (Januarii) ment el Kemény János uram gubernator urammal.

28 (Januarii) ebéd után mentem Nagy-Nyulasra az commissariusokhoz, az báldi kapitányra panaszt tévén; estvére visszajöttem Örményesre.

29 Januarii ebéd után gubernator urammal ő nagyságával mi is Nagy-Czégben mentünk, ott is háltunk.

30. Gubernator uramék ő nagyságok ebéd után visszamentek Örményesre, mi penig haza jöttünk Méhesre, mivel az gyermekek ott maradtak.

31 Januarii az noszályi kapitány az báldival együtt jöttek hozzám ebédre, kérvén, hogy az báldi kapitány ellen való causámot tenném le; én is arra ígérvén magamot, hogy különben le nem tehetem, hanem hogy azon embereket, szánakat, ökröket restituálja, az kiket elvitetett.

1 Februarii haza jöttünk Czegében, de én Báldon az feleségemtűl elmaradván, az kapitányhoz bémentem, mivel ígérkeztem volt, az noszályi kapitány is ott lévén, és ebéd után együtt jöttünk el az noszályi kapitánynyal, az jegen válván el egymástúl.

— — — — —

12 Februarii volt az első sokadalom itt Czegében.

13. Uram ő kegyelme haza akarván az húgomat Zsófit adni Vér Mihály uramnak,[1]) oda indultam feleségemmel együtt; hálni mentünk Méhesre.

14 Februarii hálni mentünk Maros-Keresztúrra.

15 (Februarii) estvére mentünk Bere-Keresztúrra uramékhoz ő kegyelmekhez.

— — — — —

18 Februarii húshagyó kedd előtt való hétfűn lött meg az lakadalma Vér Mihály uramnak húgommal, Keresztúri Zsófival.

19 (Februarii) volt kézfogások, hitlések Pongrácz György uramnak húgommal, Keresztúri Krisztinával.

— — — — —

22. Feleségemmel együtt Maros-Keresztúrra jöttünk.

— — — — —

[1]) L. alább febr. 18-án.

Digitized by Google

25 Februarii az úr Bethlen Elek uram temetésére[1]) indultam feleségemmel együtt; hálni mentünk Czikmántorra Vay uramhoz.

26 Februarii. Uram ő kegyelme Keresztúri János uram is Vay uramnál hálván, ebéd után együtt megindulván, hálni mentünk Dánosra.

27 Februarii jó reggel felmenvén Keresdre, lött meg az úr Bethlen Elek uram temetése igen pompáson, mind háznál mind az temetőnél igen szép castrum dolorisok lévén, az házban való castrum doloris fekete bársonynyal lévén bévonva, az temetőben való fekete posztóval, de különben igen szép, magas, tornyos, gombos, az magas színnek csaknem tetejét érte.[2])

28. Jó reggel kiindulván Keresdrűl urammal együtt, hálni jöttünk Gyalakutára.

1 Martii ebédre Bere-Keresztúrra mentünk.

— — — — —

5 Martii haza jöttünk Czegében.

— — — — —

8. Az gyűlésben Kolozsvárra készülgettem.[3])

9 Martii ebéd után feleségemmel s gyermekimmel megindulván, egész cseléddel hálni jöttem Víz-Szilvásra.

10. Nehéz út lévén, estve érkeztem bé; az német szakácsot is ben tanáltam, elszökvén azoktúl, az kik vitték volna.

11 Martii olvasták el az catalogust.

12 (Martii) sokadalom lévén, fel nem gyültünk.

13 (Martii) öszvegyülvén, az gubernium propositióit hozták le; azokat elolvasván, eloszlottunk, hogy az postulatumokra rend szerént az natiók öszvegyüljenek, az mint hogy az nemes vármegyék gyültek praesidens Keresztesi Sámuel uram szállására, holott mindenik vármegyék postulatumit elolvastatván és ventilálván, compilálására rendeltettünk: én, Száva uram, Földvári uram, Torda vármegyei főbíró Pápai uram, Fejér vármegyei notarius Prónai uram és máramarosi notarius.

14 Martii jó reggel az deputatus rendek házamhoz jővén, egész tíz óráig az postulatumok compilálásában fáradoztunk; akkor eloszolván, Apor uramhoz lévén ebédre hivatalos, oda mentem.

15 (Martii) öszvegyültünk és az postulatumokat olvasták; azalatt interveniált királyunk ő felsége guberniumhoz és

---

[1]) Meghalt 1696. nov. 3-án; l. föntebb.

[2]) Bethlen Elekről egy halotti emlékvers is maradt fen, mely Tótfalusi Kiss Miklós kolozsvári nyomdájából került ki s melyet a temetés alkalmával valószínüleg el is mondtak. *Irodalomtört. Közlemények* V. 334 és köv. ll.

[3]) Kolozsvári gyűlés apr. 14-ig.

Digitized by Google

országhoz való commissiója, generál levelivel együtt, melyeket elolvastatván, az magazinumban adandó 60,000 köböl búza és 50,000 köböl zab felől lévén, eloszlottunk, és ebéd után az gubernium gyült egybe.

16. Az postulatumokat küldtük fel, de mivel mind az három natio külön küldte fel postulatumit, az gubernium visszaküldte, hogy compiláljuk egybe és úgy küldjük fel, mely felől sokat discurrálván, az ország is cedált.

17 Martii vasárnap is lévén, mi reformatusok gubernator uram ő nagysága házában praedicatio után ecclesiai dolgok aránt gyültünk bé.

18. Itílőmester Sárosi János uram ő kegyelme mind az három natio postulatumit együvé írván, az guberniumban felküldtük; ebéd után penig nem gyültünk fel, mivel az urak Pekri uramnál mulattak, holott én is ott voltam.

19 (Martii) öszvegyülvén, az gubernium kegyelmes urunk ő felsége nemes országnak és guberniumnak szóló commissióit és generál Rabbutin levelét küldte le, melyben ír ő felsége és parancsol, hogy az magazinumban adjunk hatvanezer köböl búzát és ötvenezer köböl zabot.

20 (Martii) nem gyültünk öszve, mivel az urak az magazinum felvetésében munkálódtak.

21. Szebenben az generálhoz követeket választottunk, Mikes Mihály, Horvát Ferencz és segesvári királybíró uraméket, az victualéknak megfizetése felől, pénzül kívánván megfizetését az generál.[1])

22 Martii az magazinumbeli búzának árra felől és administrálásának módjárul és idejérül küldött engem az nemes ország Henter urammal és egy brassai szászszal Huber uramhoz.

23 (Martii) öszvegyülvén, expediáltuk Mikes uramékat.[2])

24. Ecclesiai dolgok voltak gubernator uram ő nagysága házában.

25 Martii vötte el Kálnaki Farkas uram Boros Lászlóné asszonyomat, gubernator uram ő nagysága csinálván meg vacsorán lakadalmokat.

26. Bethlen Gergely uramnál lévén az uraknak vendégségek, öszve nem gyültünk.

27. Postulatuminkra az resolutiót leküldvén s azokat elolvastatván, némelyekre újolag replicáltunk.

28. Elvégeztük, hogy sok dolgaink végett ő felségének az kis királynak[3]) és némely ministereknek leveleket írat-

[1]) L. alább apr. 3-án.
[2]) Szebenbe a generalis commendanshoz.
[3]) Józsefnek.

Digitized by Google

sunk, concredálván az leveleknek írását Haller István, Pekri Lőrincz és Czabanius szebeni polgármester uramékra.

29 Martii az urakat lehívatván, az propositiókhoz fogtunk, de későn jővén le, nem végezhettük el az propositiókat.

30 (Martii) az urakat ismét lehívatván, az propositiókhoz fogtunk; adót vetettünk kapura flor. 60; annakutána az dühütke főzést prohibeáltuk;[1]) item, az urak az ser korcsomálást is meg akarták tiltani, de az vármegyék, székelység, szász natiónak egy része és városoknak nagyobb része, regalistáknak is nagyobb része, sok contentiónk után nem mentünk reá; melyben ez volt voxom:

Én megvallom, az én csekély és gyenge értelmem szerént én nem látom abbúl az Approbata et Compilatabeli citált articulusokbúl világoson kijőni, hogy nemes embernek maga jószágában nem volna szabad sert korcsomáloltatni; sőt látom az nemesi szabadságnak nagy praejudiciumára lenni, hogy ha megtiltatik; különben is penig az mely helyeken nem sok bor terem, hogy az olyan helyeken ser korcsoma ne lehessen, nem javalhatom; bor is nem lévén, ha van is, igen drága, betegnek nem kaphatván bort, csak ser se legyen, azonban ily nagy és sok költségében az szegénységnek, vagy temetésére vagy lakodalmára bort nem vehetvén, sert ne legyen szabad főzni azon alkalmatosságára, semmiképen nem javalhatom; hanem hogy az nemes ember maga jószágában szabadoson korcsomárolhasson mind sert, bort, az melyik kinek van, azt javallom, attúl nem is recedálok.

Ezen voxomat azért írtam le, hogy azzal fenyegetnek, hogy ő felsége eleiben viszik dirimálni; ezt penig leginkább tulajdonítják az urak Pekri uramnak, nekem, Horvát Ferencz és Miklós uraméknak.

31 Martii. Catholikus atyafiak nem elégedvén meg (azzal) az mit adtunk, újolag is memorialét adtak az három religiónak bé.

1 Aprilis egybegyülvén, az urakat lehívattuk és az propositiókhoz fogtunk újolag.

2 Aprilis generalis Rabbutin ő nagysága ebédre béjött és szállították az Székely Lászlóné asszonyom házához, engemet rendelvén az gubernium gazdájának.

3 (Aprilis) öszvegyültünk és az generál kívánságának

[1]) A *dühütke* vagy *dühötke*, másképp *gorolyka*, gabonából, szőllőmalátából s más efféléktől készíttetni szokott ital (crematum), melynek főzését az ország eltiltotta. Orsz. Levéltár, Gyulafejérvári kápt. Art. Diaet. Tom. B. pag. 387.

engedtünk, hogy minden naturalénak tertialitássát pénzűl adjuk meg az vitézeknek.[1])

4 (Aprilis) öszvegyülvén, cancellarius Bethlen Miklós uram instantiáját adta bé az nemes országnak, melyrűl ezután is lesz emlékezet; elolvastatott és az guberniumban béküldetett.

5. Nagypéntek lévén, nem gyültünk öszve.

6 (Aprilis) öszvegyülvén, az urak küzentek, hogy lehetetlenség re infecta az gyűlésnek elbomlani.

7 Aprilis innepet szenteltünk.

8 (Aprilis) hasonlóképen; az generál penig elment.

9. Déllyesti praedicatio után ecclesiai dolgok aránt gubernator uram ő nagysága házába gyültünk.

10 (Aprilis) az gubernium munkálódott; jöttek penig hozzám ebédre az urak, Gyulafi László, Apor István, Mikes Mihály uramék ő nagyságok, Toroczkai István, Kemény Boldizsár, Jósika Imre, Dániel Mihály, Boér Ferencz uramék.

11 Aprilis, ó szerént[2]) 1 Aprilis, választottuk Bécsbe menendő vicecancellariust Nagy Pál uramot, és ítílőmestert Henter Ferencz uramot. Ebéd után is felgyülvén gubernator uram ő nagysága palotájában, választottunk az sóval való kereskedéshez inspectorokat.

12 Aprilis az dohány interdictióját proponáltatta gubernator uram az ország előtt, melyet az ország is interdicálván, de nem oly modalitással mint az gubernium akarta, abban maradott. Item, cancellarius Bethlen Miklós uram instantiáját[3]) küldte ki az gubernium az nemes országnak ez okon, lévén ez az terminus benne: *kegyelmetek ezt az tüzet, mely ez hazát égeti, csendesítse,* méltó volna jobb discursusban venni, mivel jó volna megtudni, micsoda tűz légyen az? Kihez képest az nemes ország is discursusban vévén, egyenlő akaratbúl küldének engem Keresztúri Mihály és brassai követ uramékkal cancellarius uramhoz, hogy ország nevével kérdenők meg ő kegyelmét, micsoda tűz légyen az, mely ez hazát égeti, és kitül gyujtatott? ő kegyelme kötelessége szerént mondaná meg, hogy még idején hadd előzhetnék meg azon tüzet. Mely instantia szórúl szóra így vagyon:

Nemes ország, engem felnevelt édes hazám!

Hogy nagyságtok kegyelmetek előtt ezt, az mit akarok, későn láttatom cselekedni, oka kettő volt. Egyik az, hogy ezent az nagy rendeknél kellett először elkövetnem, az mint hogy meg is lött külső böcsületes, fő és belső egyházi rendek által; második az egynehány napi egészségtelenségem; de úgy hiszem

[1]) L. föntebb mart. 21-én.
[2]) T. i. az ó naptár szerint.
[3]) L. föntebb aprilis 4-én.

Digitized by Google

most is az ő idejében esik, kérem alázatoson nagyságtokat kegyelmeteket, egy kis atyai patientiát, nem leszek hosszas.

Tudja mindnyájan nagyságtok kegyelmetek, szent innepek légyenek előttünk, és hogy ki ki az ő husvéti bárányával készűl az isten oltárához áldozni, Krisztus urunk penig, amaz isten báránya azt mondja: Ha te ajándékot vagy áldozatot akarsz az istennek adni, és eszedben jut, hogy az te felebarátodnak valami nehézsége van te ellened, hadd el az oltárnál az te áldozatodat s menj el s békéljél meg az te felebarátoddal és azután áldozd meg az te áldozatodat. Minthogy azért hallom s látom sokaknak én reám való nehézségét, noha bizony lelkemisméreti nem vádol, hogy senkinek is, annál inkább édes hazámnak ártani igyekeztem volna, azért ez szerént az isten parancsolatja szerént kérek mindenektűl bocsánatot, ha mit vétettem vagy véteni láttattam; et vicissim én is mindeneknek bocsánatot és békességet ajánlok tiszta lélekkel; az isten penig mindnyájunknak kegyelmezzen meg. Ez pedig theologice vagy lelkiképen.

Továbbá penig politika vagy világ szerént emlékeztetem én nagyságtokat kegyelmeteket az unióra és kérem édes hazámnak törvényire s szabadságira, hogy nagyságtok kegyelmetek ezt az tüzet, mely ezt az hazát emészti, csendesítse meg [1]) atyai kegyességivel és bölcsességivel, mert én csak gondolásától is irtózom annak az isten ítíletinek, melynek hogy én részemrűl oka nem vagyok, légyen annak bizonysága isten és az én lelkem és ez az alázatos nagyságtokhoz kegyelmetekhez tött mostani beszédem, melyet pro testimonio ad posteritatem, kegyelmeteknek ítílőmester uraim, írásban is béadok. Isten nagyságtokat kegyelmeteket vigye sok örvendetes husvétokra, lelki testi örömben és békességben. Amen!

Mi azért hárman elmenvén ebéd után két órakor maga ő nagysága szállására, holott ő nagyságát ágyban fekve találók, magát betegnek lenni mondván, én az nemes ország követségét ő nagyságának proponálám, melyre tőn ilyen választ, mondván sok gondolkozási után: Én az kegyelmetek ide való küldettetését nagy alázatoson veszem; ő nagyságok s ő kegyelmek bölcs bölcsességekkel lássák, minek magyarázzák; én azon az tüzön értem ezt az sok szóhajtásokat, visszavonásokat és egyenetlenségeket, melyeket elég tűznek is tartok; lássa más akárki, az ki annak nem tartja. Reiterálván maga ő nagysága előtt válaszszát, eljöttünk, és ország köziben felmenvén, országnak az ő nagysága válaszszát megmondtuk; melylyel az nemes

[1]) Ezek a neheztelt szavak.

Digitized by Google

ország ugyan minket az gubernıumban béküldvén, ő nagyságoknak is megmondtuk. Ő nagyságok discursusban vévén az választ, újolag kiizentek, engem béhivatván az urak, tőlem az nemes országnak, hogy talám nem ártana az nemes országnak újolag izenni cancellarius uramnak, hogy ezen válaszszát tenné le írásban; mely is az nemes országnak is tetszvén, küldte újolag vissza cancellarius uramhoz Keresztúri Mihály uramot. Ő kegyelme is elmenvén, újolag lött ez szerént:

Én pedig Keresztúri Mihály, midőn küldettem volna másodszor méltóságos gróf úr cancellarius Bethlen Miklós uramhoz ő nagyságához, hogy az fen megírt, mi általunk tött feleletit írásban küldené fel, melyre ő nagysága tőn ilyen választ: Nem szükség, hogy írásban felküldjem és annyi eszes, okos embert tanítsak, sőt atyafiságos szeretettel kérem ő nagyságokat s ő kegyelmeket, hogy értsék olyan istenes értelemmel az én írásimat, az mint én értettem. Melyre kérdém ő nagyságát, többet nem izen-é? Melyre ő nagysága: Talám ez is sok; csak azt bánom, hogy ő nagyságok ennyi böcsületes embert fárasztanak én hozzám.

Ezeket megértvén az nemes ország és az gubernium, írásban kívánták tőlünk; melyet ez szerént bé is adtunk subscriptiónk és pecsétünk alatt ítílőmester uraméknak. Nemes ország penig ezeknek utána replicált ez szerént cancellarius uram írásira: Mely ez iránt való válaszszát ő kegyelmének látván országostúl, és mivel ő kegyelme is, úgy látjuk, ezen dolgot csak holmi szóhajtásnak agnoscálja választételiben, mi is, nem látván semmi oly meritalis dolgot benne, se oly tüzet mely ezt az hazát égethetné, nem vehetvén eszünkben, sőt dolgainknak jó karban való állítását munkálódván, abból (inkább) hasznunkat mintsem kárunkat kijőni ő felsége kegyelmességébűl reménljük, ehez képest ezen ő kegyelme béadott írásit az ítílőmestereknél ad futurum conserváltatni szükségesnek nem ítíltük.

13 Aprilis reggel öszvegyülvén, ismét az ser dolga fordult elő, melyen újolag öszvezendültünk. Ismét innep és böjt hirdettetett, minden holnapnak első napján, 1-ma Maji elkezdvén.[1]) Ismét, ebéd után az articulusok olvastattak. Eodem estve volt kézfogása Macskási László uramnak az húgommal Teleki Erzsókkal.

14 Aprilis. Akarván az gubernium az országot elbocsátani, délyesti praedicatio után az gubernator uram palotájában öszvegyültünk, és az articulusokat subscribálván, pecsételvén, béküldtük és elbúcsuztunk.

---

[1]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 263. l.

15. Mi reformatusok, ecclesiai dolgok fen lévén, gubernator uram ő nagysága házában gyültünk, holott választottunk az ecclesiai dolgokra új curatorokat; gubernator uram az urakkal együtt magoknak reserválván az legfelsőbb curatorságokat, annakutána valókat rendelték ő nagyságok és ő kegyelmek Macskási Boldizsár, Kemény Boldizsár uramékot enyedi collegium curatorinak, Barcsai Ábrahám és Inczédi Pál uramékot fejérvári collegium curatorinak az püspökkel és oda való professorokkal együtt, hasonlóképen Enyeden is Bajcsi urammal és enyedi professor uramékkal együtt; engem Rhédei Pál urammal kolozsvári collegium curatorinak az ott való papokkal s professorokkal együtt, Bethlen Sámuel uramot marosvásárhelyi schola curatorának oda való papokkal együtt, Bethlen János uramot udvarhelyi schola curatorának oda való pappal együtt; úgy pedig, hogy mikor közönséges ecclesiai dolgok vannak, az olyankor közönséges bizonyos helyre confluálván s azokrúl discurrálván, azokrúl való végezéseket méltóságos gubernator és urak ő nagyságok és ő kegyelmek eleiben vigyék. Azonban ugyan onnét mingyárt küldettettünk cancellarius uramhoz, hogy az amstelodámi pénzt, úgymint tízezer egynehány száz forintokat, ő nagyságátúl vennők kezünkhöz; hova elmenvén, de ő nagysága csak quietantiákkal akarván fizetni, mi kezünkhöz nem vöttük, hanem másnap reportáltuk.

16 Aprilis újolag öszvegyülvén gubernator uram ő nagysága házában, mivel jártunk cancellarius uramhoz, reportáltuk; és viszont cancellarius uramnak azon pénz felől az consistorium izenni akarván, kiment Kolozsvárbúl; melyre nézve az consistorium protestatiót íratott subscriptiók és pecsétek alatt, melyet az káptalanban mind az mostani consistorium végzésivel együtt mindnyájunk subscriptiója és pecséti alatt én magam adtam bé.

17. Jó reggel meg akarván indulni, felmentem gubernator uramhoz, de ő nagysága délig el nem bocsátott holmi dolgok végett; ebéd után penig kiindulván, hálni jöttem Bonczidára Bánfi Farkas sógor uramhoz ő kegyelméhez.

18 (Aprilis) reggel megindulván, délre haza jöttem.

19 Aprilis ebédre jött hozzám az palatinus szolgája Achai uram; az nap el nem ment tűlem. Eodem, mátkásodni járván Bethlen János uram Margitára, Nagy Pál uram mostoha leányához, Bethlen Sámuel urammal együtt jöttek hozzám estvére.

20 Aprilis jó reggel elmentek ő kegyelmek tőlem. Achai uramot is, lova nem lévén, magam hintómon, lovaimon küldtem Betlenben, az úrhoz Bethlen Gergely uramhoz.

Digitized by Google

— — — — —

6 Maji kezdtem napkelet felől való szegeletbástya háznak fundamentomát ásatni. Eodem, szintén ebéd felett lévén, Gölczrűl Nagy Istvánné általfutván, hoza igen rosz hírt, hogy Kolozsvár elégett volna; az mint is hogy ugyan 6 Maji tizenegy és tizenkét óra között, Kolozsvárat, belső magyarutczában, Szabó Ferencz házának az csatornája alatt tűz támadván, három templommal, két scholákkal, toronynyal együtt az városnak nagyobb része megégett, úgy hogy harmada ha megmaradt; melyek között az én házam is hozzá való épületekkel együtt elégett; házaim mindazáltal istennek kiváltképen való gondviseléséből bé nem égtek. Ezen rosz hírt meghallván, ebédtűl felkelvén, mingyárt indultam és hálni az majorban érkeztem, előltalálván gubernator uramot ő nagyságát, szintén Kolozsvártúl jővén.

7. Jó reggel béjöttem, és még akkor is sok helyeken tűz volt; magam házamnál is sok helyeken tűz lévén, öntöztettem; estvére penig hálni kimentem az majorban; rettenetes félelemben lévén azok, kiknek házok megmaradt, hogy azok is elégnek.

8 Maji az tűztűl megmaradt házaktúl az égett házakhoz hordozóskodtak, mivel az németek azt hirdetik szerteszéllyel, kivált az ki azelőtt is megmondta volt, hogy Kolozsvár elég, hogy az ki megmaradt is, az is mind elég.[1]

9. Udvaromnak hátulsó részit békerteltettem.

10 Maji naplementekor az víz között lévő majorok között az Almási majorháza szegeleténél meggyulván, az Bot András mészáros majorjával együtt elég; tovább nem mehetett az tűz, mivel az körűl lévő kerteket levonatták.

11 Maji ebéd után Bonczidára mentem, dispositiót tévén az ácsaimnak, hogy ha fával érkeznek, mint fogjanak az munkához, az mint hogy Méhesen lévő kevés fenyő gerendákkal el is érkeztek.

12 (Maji) ebéd után haza mentem Czegében.

— — — — —

21. Gubernator uram parancsolván, hogy Tordára menjek, gubernium gyűlése lévén ott, ebéd után megindulván komám Toldalagi András urammal, hálni mentünk Ajtonban, Bánfi Mihályné húgom házában.

22 Maji jó reggel megindulván, míg gubernator uram felkölt, Tordára mentünk, és asztaltúl felkelvén, ő nagyságával való dolgot elvégezvén, vissza indultunk és éjczaka kilencz-tíz óra között az majorban érkeztünk.

---

[1]) Kolozsvár égéséről olv. *Cserei M.* Hist. 262. l.

Digitized by Google

23 (Maji) kezdték szarufázni az házamat és nagyobb részént megszarufázták. Eodem ebéd után mentem Bonczidára ismét gubernator uramhoz ő nagyságához.

24 Maji éjczaka rettenetes nagy szélvész, zivatar és égi háború lött, úgy hogy Kolozsvárat egynehány kéményeket lerontott, az kémények boltokat rontottak le és gyermeket is ütött meg, az én szarufámat is ledűtötte. Reggel penig megindulván, haza mentem Czegében.

25 (Maji) hon voltam, és az innepre deákok jöttek hozzám.

— — — — —

1 Junii új hold innepe lévén, innepet szenteltem.[1])

2 Junii reggel megindulván, Kolozsvárra jöttem és szállottam az majorban.

3. Gubernator uram ő nagysága parancsolván, hogy itt Kolozsvárat inquirálljak az égés felől, mellém rendelvén ő nagysága Márkó uramot és Ujhelyi uramot, és az commendansnak is írván, hogy officzért rendeljen mellénk, ki is az inquisitióban benne legyen, ahoz készültünk és commendans urammal is conferáltam felőle.[2])

4 Junii fogtunk az inquisitióhoz, az tánácsháznál az felső palotában.

5 (Junii) ebéd után az inquisitióban lévén, commendans uram feljött közinkben és turbálta az inquisitiót, protestálván, hogy ezen inquisitiónak nem annuál, sőt az mellénk rendelt officzéreket is közinkben jőni többször nem engedi, több szókat is mondván és furiálván felette igen; melyre nézve mi is cessáltunk és az inquisitiót bele hagytuk.

6 Junii jó reggel commendans uram turbatióját gubernator uramnak ő nagyságának megírtam, már tovább várván ő nagysága parancsolatjától.

7 Junii estve hét-nyolcz óra között nagy mennydörgéssel s villamásokkal nagy zápor jővén az városra, az farkas-utczai templomunknak közép kapu felől való végit szintén az gombnál az istennyila megütötte, egyik az schola felől menvén le az kőfalig és onnét kiugrott az schola kert és kerítés közzé, másik az Szakmári uram háza felől szintén az farán lévő szegelet szarufán lejővén és az bolt fészkén által az templomban bémenvén, az székek hátok megett megint kijővén, ugyan az Szakmári uram háza felől az fundamentom mellé ment az földben, de istennek kiváltképen való gondviseléséből nem gyujtott, nem akarván ő felsége még az egyszer bűneinkért

[1]) A legközelebb elmult kolozsvári gyűlés minden hónap első napjára böjtöt és ünnepet hirdetett; l. föntebb apr. 13-án.

[2]) L. föntebb a május 8-iki feljegyzést.

Digitized by Google

azzal megbüntetni, csak akar ő felsége meginteni, hogy az ő búsulásában még az ő tiszteletire építtetett helynek is nem kedvez.

8 Junii ismét nagy mennydörgések s villamások löttek és mennykő hullások, nemcsak Kolozsvárat, hanem szerteszéllyel az országban. Kolozsvárat az monostori kis ajtó bástyájának is az függő köveiben levér, az tordai kis ajtón alól lévő bástyát is megüti, Hídelvén egy házban egy asszonyembert két némettel együtt megüt, hogy mingyárt meghalnak, harmadik német holt számban marad, de az is nem életre való.

9 Junii voltak nagy mennydörgéssel és villámással való záporesők, az mely miá boltok és házak s kapuközi szakadoztak le az elégett helyeknél.

10 Junii estvére jött bé az feleségem.

— — — — —

16 Junii gubernator uramnak levele érkezvén mind nékem, mind commendans uramnak az inquisitio felől, magam megvittem commendans uramnak, de igen furiált érte; én csak eljöttem.

17. Haza felé készültem.

18 Junii ebéd után feleségemmel együtt kiindulván Kolozsvárrúl, hálni jöttünk az szilvási malomhoz.

19 (Junii) reggel megindulván, hazajöttünk ebédre Czegében.

— — — — —

22 Junii feleségemmel, gyermekimmel, cselédestűl költöztem lakni Méhesre.

— — — — —

25 Junii ebéd után Tordára az gyűlésben [1]) indultam; háltam az mezőn.

26. Jó reggel bémentem, és az szállásomat Polos uram elfoglalta, de magam csak az csűrben szálltam. Öszvegyülvén penig, eloszlottak, hogy délután postulatumokat írjunk. Délután az úr praesidens Keresztesi Sámuel uram szállására gyülvén az vármegyék, az postulatumokat revideálták, és compilálására én rendeltettem vármegyék egynehány követeivel.

27. Compilálván az postulatumokat, az országnak béadtuk, melyet is elolvastatván, ugyan én tőlem küldte bé az guberniumban az nemes ország.

28 (Junii) az magazinumot vetettük fel: húszezeret személy szerént, harmad annyit mindenre mint az tavaszon, húszezeret penig kapuszámra, aratás után hogy megadjuk. Eodem

[1]) Tordai gyűlés julius 11-ig.

Digitized by Google

délután öszvegyülvén, ejtett nagy eclipsist rajtam Polos, Simon István miatt; adjon az én istenem oly alkalmatosságot nékem, melyben adhassam vissza.

29 Junii Csáki László ő nagyságát béhívatván az ország, hogy instructiójának rendi szerént adjon számot követségérűl,[1]) de csak igen vékonyon és csak verbis lött, többire minden egy decretumnál több nem lévén, melyet instructiójára hozott. Eodem ebéd után bémentem Kolozsvárra.

30. Ben voltam.

1 Julii ebéd után kijöttem és estvére Tordára jöttem.

2 (Julii) nem gyültünk öszve, az urak az átkozott praecedentián munkálódtak.[2])

3 Julii reggel az generál is béjött, az urak eleiben menvén ő nagyságának, és gubernator uramnál lévén ebéden, mind ittak egész estvig.

4 Julii nem gyültünk öszve.

5 Julii jó reggel öszvegyülvén, gubernator uram ő nagysága az guberniummal leizenvén az országnak, hogy generál uramnak ő nagyságának lévén az felséges udvarbúl parancsolatja, hogy ha lehet, gubernator, gubernium és az országgal való gróf Bethlen Miklós uram controversiáit[3]) complanálja, ha hol nem lehet, realiter az felséges udvart informálja, azért kívánja ő nagysága, hogy mind gubernator uram ő nagysága, mind az gubernium és hasonlóképen az nemes ország statusi, cancellarius uram ellen való quereláit és gravamenjeit írásban tegyék le és ő nagyságának adják bé, melyet ő nagysága complanálni akar ha lehet; ha nem, az felséges udvart parancsolatja szerént informálja. Ehez képest az nemes ország discurrálván ezen dolog végett, rendeltettek bizonyos személyek azon cancellarius uram ellen való gravameneknek compositiójára, bizonyos személyek, hogy privatim componálják, és leírván, úgy hozzák ország eleiben; úgymint gróf Pekri Lőrincz uram, gróf Mikes Mihály uram, ítílőmester Alvinczi Péter uram és én is, ide rendeltetvén Keresztúri István uram, szebeni polgármester Czabanius János uram és szász-sebesi királybíró; mely gravaminákat elvégezvén és leírván, estve felé hat óra tájban ország köziben bévittünk, holott elolvastatván, vox szerént magokénak agnoscálták az statusok, melyet az nemes ország az guberniumban felküldött.

---

[1]) L. föntebb 1696. oct. 8-án és 9-én a Csáki követségéről szóló feljegyzéseket.

[2]) L. föntebb 1695. mart. 26-án és 27-én a kolozsvári gyűlés tárgyalásait.

[3]) L. föntebb 1696. oct. 10-én és 11-én, továbbá 1697. apr. 12-én.

Digitized by Google

6 Julii vitték fel generális uramnak mind az gubernator uram ő nagysága, az urak és az nemes ország, cancellarius uram ellen való gravaminákat, melyeket generális uram megolvastatván és megmagyaráztatván, visszaküldte, hogy subscribálják s pecsételjék. Az mint hogy ebéd után öszvegyülvén, praesidens uram és ítílőmester uramék az nemes ország gravamenjeit subscribálták és három pecséttel megpecsételték s ismét felküldték generális uramnak; mi penig, az kik azon gravaminákat componáltuk s compiláltuk, az nemes országtúl assecuratoriát kívántunk, mely is három pecsét alatt adatott, az originál maradván ítílőmester Alvinczi Péter uramnál, hogy az fejérvári káptalanban béadja, párban pénig kinek kinek közűlünk kiadattatott. Notandum: ezen cancellarius uram ellen való gravaminák különösen le vannak nálam írva, nem akarván itten az könyvet véle tölteni.

7 Julii templombúl kijüvén, öszvegyültünk, és cancellarius uram Haller István és ítílőmester Alvinczi Péter uraméktúl izenvén az nemes országnak, hogy ha lehetne complanálnák az dolgokat és az nemes ország csendesednék ellene etc. Melyre az nemes ország csak hamar rapiálván bizonyos conditiókat és punctomokat, készek lesznek megegyezni, ha azon conditiókra reá megyen ő nagysága, hasonlóképen az urak is és gubernator uram ő nagysága is; melyeket elvégezvén, ugyan Haller István és Alvinczi Péter uraméktúl ő nagyságának küldenek, de semmire nem ment és magát nem ígérte; melyet megértvén az generális, kívánta azon punctumokat és conditiókat látni, az melyeket fel is vittek ő nagyságának; melyeket meglátván az generális, méltó kívánságnak ítílt lenni; felhívatván magához azért az urakat generális uram, elsőben csak magával gubernator urammal ő nagyságával sokat beszélgetvén, egy üdő mulva cancellarius uramat is béhivatta, ismét csak hamar Alvinczi uramat is; holott sokat beszélgetvén s az dolognak egészlen végére menvén az generális, cancellarius uramot elsőben szép szóval intette az egyességre és azféle dolgoknak, melyekért ő nagyságára panaszolnak, megorvoslására és az leírt punctumoknak s conditióknak effectuálására; de cancellarius uramnak nem igen tetszvén, és ezt látván az generális, igen megindúl cancellarius uram ellen az generális és kemény szókra is fokad ellene, nagy dissensiónak okának lenni mondván cancellarius uramot, és több ehez hasonlókat. Ezt látván cancellarius uram, igen megijed, és észrevévén ebbűl nagyobb rosszat következni ő nagyságára, nolens volens reá kell menni mindenekre; és az urakat kihívatván az generális, az statusokban is kit hol hamarjában előkaphattak, mivel már ki ki szállására oszlott volt, az dolog

Digitized by Google

két s három óra között lévén ebéd után, mivel az generális elmenni sietett, nem igen jó híre lévén, hogy Tokajt az kruczok megvötték,[1]) béhíván az generális eleiben, ott cancellarius uram előtt mind gubernator uram ő nagysága, mind az urak és az ország punctumit s conditióit punctatim elolvasták; melyeket elolvasván, elsőben gubernator uram az urakkal, annakutána ott levő statusok, főrendek, az generálisnak mint közbírónak kezet adnak; annakutána cancellarius uram is mind az generálisnak, gubernatornak, az uraknak, ott levő főrendű statusoknak kezet ád, ígérvén magát azon conditiókra, és megköveti mind gubernator uramat, mind az urakat és az egész nemes országot. Ez így végben menvén, eloszlunk; az urak ebédhez fognak, mivel még nem öttek volt; de gubernator uram el sem végezheti ebédjét, az generális szállására megyen ő nagyságának, holott csak ketten egy keveset beszélgetvén, az generális elindúl, gubernator uram ő nagysága az urakkal együtt kikísérvén ő nagyságát.

8 Julii postulatumokra való replicák olvastattak.

9 Julii az catholikus püspök béjövetele felől volt discursus az ország között, hogy ha patiálják-e vagy nem? Melyrűl mikor voxolni akartak volna az statusok, az catholikus atyafiak felköltek és ország közűl kijöttek.[2]) Eodem betegült meg ex opinato gubernatorné asszonyom ő nagysága; lött egy fiacskája, kit annakutána kereszteltek Gergelynek.

10 Julii volt az öcsém Vass Dániel uram lakadalma az kamaraháznál, gróf Apor uram ő nagysága csinálván meg lakadalmát, mivel ő nagysága tartotta az leányt már jó darab időtűl fogva.[3]) Násznagya voltam én, vőfélye az öcsém Teleki József, nyoszolyóasszony az húgom Bánfi Mihályné, nyoszolyóleány szegény Vitéz Ferencz uram leánykája; gubernator uram ő nagysága is ott lévén lakodalmában.

11 Julii az gyűlés is elbomlott, mi is eljöttünk, velünk eljővén sógor uram Bánfi Farkas uram ő kegyelme több böcsületes emberekkel; hálni jöttünk Báréban.

12 Julii tizenkét óra tájban haza érkeztünk Czegében.

— — — — —

15 (Julii) estve későn levelem érkezett gubernator uramtúl ő nagyságától, hogy mingyárt menjek Kolozsvárra, ő nagyságának lévén velem nagy dolga.

---

[1]) Julius 1-én történt, hogy a sárospataki német kapitány az ujhélyi vásárra menő néptől vámot zsarolván, katonáival egyetemben agyonveretett; a felzendült nép azon éjjel Tokaj és Patak várát is elfoglalta.

[2]) Illyés András püspök bejöveteléről és a catholikus egyház ügyeiről olv. *Szilágyi S.* id. m. II. 389 és köv. ll.

[3]) Vass Dániel első felesége Mikó Ilona vala, kivel e napon egybekelt.

Digitized by Google

16. Rosszúl voltam, de mégis megindultam és mégis az úton jobban kezdtem lenni. Gubernator uram ő nagysága szintén ki akarván menni, hogy beérkeztem, mihelyt leszállottam, mingyárt ő nagyságához mentem, holott ő nagysága parancsolt, hogy mind somlyai, kolozsvári katonáknak, dragonyoknak s rejtároknak fizessek meg.

17 Julii mind csak fizettem renddel kinek kinek.

18. Ben voltam, magam dolgaimhoz láttam.

19 Julii nyolcz óra tájban kiindultam, jöttem Tordára, mivel gubernium gyűlése volt.

20. Dolgomat elvégezvén, két óra tájban megindultam, haza jöttem estvére Méhesre.

— — — — —

1 Augusti új hold innepe lévén, itthon voltam, istenemet szolgáltam.

2 Augusti reggel megindulván, feleségemmel s gyermekekkel Czegében mentem, de az cselédek Méhesen maradtak.

3. Igen változó egészséggel voltam, mely miatt Margitára az nap nem mehettem, holott oda kellett volna mennem lakadalmi készületre, sógor Nagy Pál uramtúl gazdának hívattatván mostoha leánya lakadalmára.[1])

4 Augusti reggel megindulván csak magam, feleségem az gyermekekkel Czegében maradván, ebédre Margitára mentem, sógor Nagy Pál uram otthon nem lévén, hanem Igaz Gáspár és Tisza uramék lévén; mindazáltal Nagy Pál uram is Betlenbűl csakhamar megérkezvén, még az nap az csűr földe csinálásához fogattam és egyébhez, mivel még semmi készület nem volt.

5 Augusti. Készületlenek lévén, az üdő penig rövid lévén, ember is szűken lévén, kire valamit ember bízhatna, volt sok fáradságunk Igaz Gáspár és Berzenczei Ferencz uramékkal.

6. Annál is inkább, de mégis nagyobbára az dolgot elvégeztettem. Eodem volt Deésen Kemény János uram ő nagysága és Macskási Boldizsár uram belső Szolnok vármegyei főispányságra való instellatiójok.

7 Augusti. Deésrűl tíz órára jött által Margitára gubernator uram ő nagysága és ő nagyságával az instellatión lévő urak, úgymint Bethlen Gergely, gróf Gyulafi László, Haller István uramék ő nagyságok és főrendek felesen és az násznép is, holott elsőben ebédet öttek és estve öt óra felé ültek az lakodalomhoz; gróf Bethlen Sámuel uram lévén násznagy, ő kegyelme kérte ki is, magam adtam ki.

---

[1]) Bethlen János vette feleségűl; l. föntebb apr. 19-én.

Digitized by Google

8. Gubernator uram ő nagysága mind az urakkal és többire az főrendek is elmentek, maradván csak az atyafiak és körül való szomszédok; magam is estve felé megindultam, estve későn jöttem hálni Víz-Szilvásra, mivel feleségem is oda jött, akarván Kolozsvárra bémenni.

9 Augusti reggel megindulván, Kolozsvárra bémentünk, velünk lévén az gyermekek is, az elegy hírek miatt[1]) el nem mervén őket hagyni.

10 Augusti sokadalmaztunk.

11. Sok dolgaim miatt déllyest nem mehettem az templomban.

12 Augusti vöttem az leányim számára kilenczszáz forint ára jóféle gyöngyöt. Eodem Czegében elvégezvén az búza aratásomat, kezdtek hordani.

13 Augusti reggel kiindulván Kolozsvárrúl, estvére haza jöttünk Czegében.

— — — — —

22 Septembris ebéd után megindulván csak magam, estvére mentem szilvási malmamhoz.

23 (Septembris) jó reggel megindulván, ebédre mentem Felső-Gyékényesben, ebéd után az kőbányákat jártam meg.

24 (Septembris) reggel megindulván, jöttem Bonczidára, gubernator uram udvarlására, de ő nagysága igen rosszúl volt, csak alig hogy meg nem fulladt.

25 (Septembris) ebéd után megindulván, estvére Kolozsvárra bémentem.

— — — — —

29 (Septembris) ebéd után Tordára indultam, gubernium gyűlése lévén; háltam az ajtoni szénafűben.

30 Septembris jó reggel bémentem Tordára, ebéden penig voltam gubernator uram asztalánál, vacsorán Gyulafi uramnál.

1 Octobris innepünk s böjtünk lévén, ecclesiai dolgok voltak; vacsora után penig eljöttem s háltam az györ(gy)falvi szénafűben.

2 Octobris nyolcz órára beérkeztem.

— — — — —

4. Jó reggel haza érkeztem.

— — — — —

8. Jó reggel megindulván, bémentem Kolozsvárra az gróf és főispány Gyulafi László uram Kolos vármegyei instellatiójára.

---

[1]) L. alább oct. 21-én.

Digitized by Google

9 Octobris instelláltál bé főispánységra Apor István és Haller István uramék.

10 Octobris ben voltam és az ecclesiai dolgokrúl beszélgettünk s végeztünk.

11 Octobris ebéd után kiindultam Bonczidára komámmal Nagyszegi urammal az Szilágyi uram lakadalmára, mivel akkor estve lött meg Bonczidán.

12. Az úr is az generálhoz menvén, én is haza jöttem Czegében.

— — — — —

15 Octobris jó reggel megindulván csak magam, feleségem itthon maradván, Méhesre mentem.

— — — — —

21. Henter Farkas és Apród János uramék jővén hozzám és ő kegyelmektűl megértvén, hogy az elmult nyáron Magyarországban támadott kruczok az elmult csötörtökön Máramarosban jöttek volna, onnét szombaton, úgymint 19-én az Emberfőn általjővén, Beszterczén felyűl lévő falukban az milkovai passushoz szállottak volna,[1]) melyet nem tudván minek vélni, haza jöttem Czegében.

— — — — —

28 (Octobris) ebéd után Kolozsvárra indultam csak magam; hálni mentem Víz-Szilvásra.

29 Octobris jó reggel megindulván az malomtúl, idején bémentem Kolozsvárra.

30. Ecclesiai gyűlésben voltam, ecclesiai dolgok lévén.

31 Octobris jöttek bé az urak és az főtisztek is többire, parancsolatjok lévén gubernator uramnak, cancellarius és thesaurarius uraméknak ő nagyságoknak ő felségétűl, hogy felmenjenek.[2])

1 Novembris innepünk lévén, innepeltünk és böjtöltünk, de templombúl való kijövetel után mindenkor az urak öszvegyültek.

2 (Novembris) öszvegyültek, consultálódtak.

3. Az új holdnak innepét valamennyire megszenteltük, de az szombatnak, melyet isten parancsol, semmi tiszteletet nem adtunk, melyért isten ezt mondja, Esaiae 1 : 14. 15. Az ti új holdatoknak innepét és az ti tőletek rendeltetett innepeket

---

[1]) A Tokaj vidéki felkelők voltak ezek, a kiket Vaudemont szétvervén, mintegy kétezeren a máramarosi havasokon át Moldvába húzódtak. *Cserei M.* Hist. 261. l. — A *milkovai passus* ma e néven nem ismeretes.

[2]) T. i. Bécsbe, a hová megindultak nov. 6-án. V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 172—173. ll. *Cserei M.* Hist. 269. l.

Digitized by Google

gyűlöli az én lelkem etc. Eodem, gubernator uram kiment Gyaluban.

4. Az urak mind ben voltak, míg gubernator uram béjött.

5 Novembris ebédre béjött gubernator uram ő nagysága, és mingyárt ebéd után dologhoz fogtak.

6 Novembris ebéd után indultak meg az három urak, úgymint gubernator uram ő nagysága, cancellarius Bethlen Miklós uram és thesaurarius Apor István uram ő nagyságok Bécs felé; az urak és az főrendek az hostáton kivűl kísérték ő nagyságokat, én penig Bánfi Farkas és Ferencz és Suki Pál uramékkal Somlyóig kísértük, gubernatorné asszonyom is addig elkísérvén gubernator uramat; az nap háltunk Topa-Szentkirályt.

7 Novembris ebédet öttünk Magyar-Egregyen, hálni mentünk Zilajra.

8 (Novembris) ebédre mentünk Somlyóra, az nap ott mulattak az urak is.

9 Novembris váltunk el az uraktúl, kikísérvén Somlyórúl és ő nagyságoktúl elbúcsuzván, ő nagyságok Bécs felé, mi penig vissza, és az nap Suki Pál urammal mi visszajöttünk Zilajra, mivel az urak holmi inquisitiót bíztak reánk közép-Szolnok vármegyében hogy peragáljunk, holmi megölettetett németek felől.

10. Zilajon hozzá fogtunk az inquisitióhoz.

11 Novembris szolgám érkezvén feleségem levelével, hogy az gyermekim lebetegedtek, maga is igen fél hogy lebetegszik, rosszúl érezvén magát, jó reggel megindultam; hálni jöttem Pánczélcsehre.

12. Jó reggel megindulván, három óra tájban haza érkeztem és az kis fiacskámat Laczit igen himlősön tanáltam, magát már könnyebben (érezvén), Juczi akkor betegedvén le, Annis már felkelvén.

13 (Novembris) jöttek hozzám komám Palotkai és Baróti uramék.

14 Novembris kezdett himlőzni az kis Juczi leányom.

15 (Novembris) kezdték timsós borral mosni az kis fiam Laczi himlőjét, mivel igen viszketett, nehezen is volt véle.

16 (Novembris) jöttek hozzám Palotkai István és Henter Farkas komámék Baróti János urammal.

17 Novembris temettettem el az Végh András árvácskáját, himlőben halván meg. Eodem estvére jöttek hozzám viceispány Fogarasi Gábor, Pálfi Ferencz és Illyei Gábor uramék.

18 (Novembris) fen kezdték az kis fiamat hordozni, mivel már isten kegyelmességébűl az himlőbűl tisztulni kezdett volna,

Digitized by Google

de estve felé az kis szemérem testecskéje kezdett dagadozni és hólyagozni.

19 Novembris igen rosszúl kezdett az kis fiam Laczi lenni, mivel az szemérem testecskéje rútúl megdagadozott és sok apró vízhólyagok löttek rajta, az két oldala is rútúl megveresült és az himlő helye mindenütt felcsattogott, az nyak vápája is hasonlóképen, az szája is fáj.

20. Mind rosszúl volt, igen fájlalván az kis szemérem testecskéjét és felettébb viszkettetvén magát mindenütt, úgy hogy ha reá nem vigyáznának, vérben keverné magát. Eodem estvére jöttek hozzánk Palotkai és Henter Farkasné kománk asszony és Apród Jánosné asszonyom.

21. Vadászni voltam.

22 (Novembris) érkezett asszonyom anyám szolgája hozzám levelével együtt, hogy mingyárt menjek ő kegyelmekhez, még életben sem tanálom szegény uramot Keresztúri János uramot ő kegyelmét; melyre nézve tizenkét órakor délben megindultam, hálni jöttem Méhesre.

23 Novembris virradta előtt megindulván, déltájban érkeztem Maros-Keresztúrra; ott keveset az lovak kedveért mulatván, megindultam; éjczaka tizenkét órakor érkeztem Bere-Keresztúrra, halva találván szegény uramot ő kegyelmét; 22 Novembris reggel hat s hét óra között szép csendesen holt meg. Minthogy penig mikor ón már oda érkeztem, felettébb megdagadozott volt szegény, még azon éjjel mingyárt koporsóját elkészítgetvén, koporsóban tétettem.

24 Novembris koporsó(ban) tételének tisztességtételére készülgettünk.

25 Novembris hányták és égették el maros-keresztúri malmomat.

26 (Novembris) lött meg tisztességtételi szegény uram koporsóban való tételének.

27 (Novembris) reggel jöttem el Bere-Keresztúrrúl; hálni jöttem Koronkában, sógor Toldalagi János urammal.

28 (Novembris) jöttem el reggel Koronkábúl; ebédre jöttem Maros-Keresztúrra.

29 Novembris Maros-Keresztúrrúl reggel megindulván, hálni jöttem Méhesre.

30. Méhesen voltam.

1 Decembris jó reggel megindulván, idején haza érkeztem Czegében.

— — — — —

4 Decembris cselédimnek s másoknak is spárgát osztottam ki hálót kötni, hogy mennél hamarább elvégezhessék.

Digitized by Google

5 (Decembris) jött hozzám főbíró Balogh János uram, ő kegyelmétűl tudván meg, hogy mind Szentgothárdon, Szentegyeden német kvártély lesz.

6. Rút üdő lévén, itthon voltam.

7 Decembris. Az öcsém Vass György uram igen nehezen lévén az köszvényben, látogatására mentem feleségemmel.

— — — — —

10 (Decembris) szállott Czegében Cusányi uram az stáppal,[1]) Gölczre más compánia, nálam lévén ebéden Cusányi uram.

11 Decembris szállott bé kvártélyban az német mind Szentgothárdra s Szentegyedre. Eodem, Cusányi uram kapitányival együtt nálam volt ebéden.

12 Decembris mentek el Czegébűl, Gölczrűl és Császáribúl az németek, Cusányi uramat penig magam is elkísértem Császáriig, mivel az öcscsét látni felment.

— — — — —

24 (Decembris) érkeztek deákok mind Enyedrűl s Kolozsvárrúl. Eodem jött hozzám az innepre komám Palotkai István uram feleségestűl.

— — — — —

28 Decembris kezdettem egy német halászszal az gyalmomat felköttetni.

29 Decembris indultam bé Bere-Keresztúrra feleségemmel, gyermekimmel, az szegény Keresztúri János uram temetésére való készületre; jöttem Méhesre.

30 Decembris jöttem Maros-Keresztúrra.

31 Decembris. Az húgom Toldalagi Jánosné asszonyom rosszúl lévén, látogatására mentünk Koronkában, ebéden is ott lévén; estvére Bere-Keresztúrra érkeztünk.

Ez elmult ezer hatszáz kilenczvenhét esztendőnek elfolyt részeinek mivoltokat, előbbeni szokásom szerént, jövendőbeli recapitulatióra nézve hogy itt is rövideden leírjam:

Első része az tél, melynek első része nem igen alkalmatos és alkalmatlan volt; az közepe volt alkalmatos, mert szintén karácson napjára nagy hó lött, melybűl jó szánút lött; de az utolsó része volt állhatatlan, mivel az hó elment. Ezen az télen volt erdélyi generális Rabbutin, sokat fogadván az uraknak, de keveset praestálván; ennek alkalmatosságával jött bé az felettébb való discretio, mely még ez hazában ily nagy

[1]) Stabbal.

mértékben nem observáltatott;[1]) az faluk is discretióztak, az vármegyék is külön az tisztviselőknek.

Második része az tavasz, ennek eleje igen száraz, mely miatt az tavaszvetések csak szárazban állottak; majd többire csak haszontalan lett az tavaszvetés; az utolja igen nedves, mely is többet ártott az vetéseknek mintsem használt. Ezen az tavaszon 6 Maji égett el Kolozsvárnak nagyobb része, németek gyujtása miatt. Ugyan ezen az tavaszon, mingyárt az égés után harmad nappal jött bé Kolozsvárra, Kolozsvárrúl másuva az erdélyi catholikus püspök, de ősz felé revocálták.[2]) Ugyan ezen az tavaszon támadott az Tiszán túl új kruczság, kik is csak hirtelen inopinate Tokaj várát megveszik és benne való commendanst németekkel együtt levágnak, jóllehet annakutána nem sok üdővel Vaudemont fejedelem visszaveszi tőlek és siralmas példát csinál belőlek, mivel az kik el nem szaladhattak, Tokaj városának férfiait, asszonynépét fegyverre hányatta, sőt az kisdedeknek és csecs-szopóknak sem kedvezett, hanem fegyverre hányattat mindeneket, némely csecs-szopókat bölcsőstűl hánytak az Tiszában; egyebütt is az hegyek alatt igen nagy laniatiókat cselekedtek.[3]) Uram! meddig nézed mindezeket?

Harmadik része az nyár, alkalmatos volt mind szénacsinálásra, mind aratásra; különben csak füvünk igen rosz volt, búzánk igen igen kevés; az ki lött is, csak mind léha, mely miatt következett reánk és szegénységünkre nagy szükség. Ezen az nyáron tavaszon két úttal szállítottunk búzát az magazinumban. Ezen az nyáron, úgymint 15 Septembris,[4]) Szentánál az Tisza mellett, az német az törököt igen megverte; innet lévén az török császár az Tiszán, fővezére, jancsáragája, jancsárjának nagyobb része, és lövő szerszámja is s hadi munitiói mind elvesztek.

Negyedik része az ősz, melyben igen igen kevés borunk lött, az vetésre penig alkalmatos volt, az kinek volt magja, de az búzának kevés léte miatt majd csak felényit vetettek mint másszor, nemcsak az szegénység, de még sok főrend és nemesség is. Ezen az őszön vötte meg Rabbutin generál Palánkát. Ugyan ezen az őszön az kruczok Magyarországban nem subsistálhatván, jöttek Máramarosban, onnét Beszterczevidékére, onnét általmentek Moldovában.[5])

---

[1]) A discretióról olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 174 és köv. ll.
[2]) L. föntebb a jul. 9-ről szóló feljegyzést.
[3]) L. föntebb a jul. 7-ről és oct. 21-ről szóló feljegyzéseket. V. ö. *Cserei M.* Hist. 261—262. ll.
[4]) Helyesebben september 14-én.
[5]) L. föntebb oct. 21-én.

Digitized by Google

Ezen esztendőben is az táborozásra adott Erdély ötszáz szekereket, de nagyobb része megjött.

Ez esztendőben fejérvári országgyűlésében octoberben tétettem ország generalis perceptorává, magam ott nem lévén, mivel feleségem betegségére haza jöttem volt, isten kis Laczkó fiamat advám ez világra.[1])

Ez esztendőbeli adó: pénz flor. 30. ad portas.
Búza cub. 37.
Hús cent. 21//50.
Zab cub. 92.
Széna curr. 26.

Ezen kivűl vetettek székelységre, oláh papokra, szabad városokra igen terhesen, mint ezen esztendőben írt articulusokban megtetszik.

Item, kolozsvári tavaszi gyűlésben portio pótlására vetettek ad portas flor. 60. Ezen kivűl vetettek mind az székelységre és egyéb taxás városokra.

Uram isten, mi istenünk! meddig engeded ezt az nagy sanczoltatást mi rajtunk? Kelj fel és tapodd az mi sanyargatóinkat az te haragodban, és jőjjön el az szabadulásnak esztendeje és az kevélyeknek bosszuállásodnak napja, és midőn látod az te népednek nagy nyomoruságát és hogy azt senki nem volna ki megszánná és segéllené, szerezz szabadulást nékie Uram isten, az te karod által; tekints alá az égbűl és nézz alá az te szentségednek és dicsőségednek hajlékábúl; hol vagyon az te buzgó szerelmed? az te irgalmasságodnak és kegyelmességednek sokságok megtartózott-e mi tőlünk?[2])

Anno 1698.

1 Januarii innep lévén, innepet szenteltünk.

2 Januarii kezdettettem mind az háznál, mind az temetőben színt csináltatni.

— — — — —

8, 9, 10. Készülgettünk az temetésre, az mint tőlünk lehetett.

11 (Januarii) estvére jöttek el Kemény János uram ő nagysága, Bánfi Pál uram, az asszony Telekiné asszonyom, Kendefi Jánosné asszonyom és Teleki József öcsém uram.

---

[1]) A naplóíró itt egy egész esztendőt tévedett, mert mind generalis perceptorrá való választatása, mind Laczkó fiának születése nem 1697-ben, hanem az 1696 évi fejérvári gyűlés alatt történt. L. föntebb az 1696. nov. 14-iki és nov. 27-iki feljegyzéseket.

[2]) A fohászkodás itt félben szakad.

Digitized by Google

12 Januarii lött temetése idvezült Keresztúri János uramnak;[1]) temettük az bere-keresztúri temetőben szülő atyja mellé, jelen lévén az úr Gyulafi uram ő nagysága is, feles böcsületes fő és nemesi rendek jelenlétében.

13. Az atyafiak tetszésekbűl Pongrácz György sógor uramnak az húgomat megadtuk, csak egy vacsora lévén.[2])

— — — — —

16. Készültünk, mivel asszonyom anyámat is elhoztam magammal, úgy tetszvén az úrnak Kemény János és Bánfi Pál uraméknak és az asszonynak is.

17 Januarii jöttünk mind közönségesen asszonyommal és sógorékkal Maros-Keresztúrra hálni.

18. Sámsondra jöttünk, az ökör-szának penig Méhesre mentek.

19 Januarii kezdtem az marhákat osztani, felét asszonyom anyámnak, felét az két húgomnak, Vér Mihályné[3]) és Pongráczné asszonyoméknak.

20 (Januarii) estve felé végeztem el sok bajoskodással.

21 Januarii haza jöttem Méhesre feleségemmel, gyermekimmel együtt, asszonyom anyám elmaradván, mivel Gernyeszegre akar menni.

— — — — —

25 Januarii jöttünk haza Czegében.

— — — — —

29 Januarii még virradtig megindulván, mentem csak magam az Bánfi Farkas uram leánykája keresztelésére, kit is kereszteltek Zsuzsannának.

30. Jó reggel megindulván Lázár Imréné asszonyommal és Németi Sámuel urammal, ebédre haza jöttünk Czegébe.

— — — — —

NB. 4, 5, 6, 7 Februarii. Ezeken az napokon kezdett Laczikó fiam magátúl járkálni az házban.

11 (Februarii). Új gyalmot csináltatván, német halászszal köttetvén, felgondolván hogy talám jobban esik, de még rosszabbúl lött, azért az elmult napokon elbontattattam és egészlen újolag köttettem.

12 Februarii elvégezvén újolag való felkötését, lött az gyalom uln. 107, és halászni mentem véle s jobban járt.

— — — — —

[1]) Meghalt nov. 22-én.

[2]) Pongrácz György az imént eltemetett Keresztúri János leányát Krisztinát vette feleségűl; kézfogójuk volt 1697. febr. 19-én.

[3]) Keresztúri Zsófia.

Digitized by Google

15 Februarii szép halászatunk volt; utolszori vonásban fogtunk többet hatszáz potykánál; az nap többet fogtunk nyolczszáz potykánál.

16. Vasárnap lévén, itthon voltam.

17. Küldtem az kolozsvári tómban potykát nr. 300.

18. Halászni voltam s volt szerencsés halászatom; egy vonásban többet fogtunk ezer potykánál, ez nap többet fogtunk kétezer potykánál.

19. Vasárnap lévén, itthon voltam.

20. Halászni voltam, és fogtunk potykát kilenczszáz hetvenegyet.

21. Vonó vékeket [1]) vágtak, nem halásztattam.

22. Halásztattam és csak az két kasban rakattam; fogtunk potykát ezer hatszázat.

23. Öcsém uramnak Vass György uramnak az császári tóra adtam egy napra az hálómat.

24. Ismét halásztatván, azon kivűl kit másoknak nem osztogattam, mivel isten szerencsés halászattal áldván meg, én is bővön osztottam másoknak és jobbágyoknak, az nap mégis rakattam az kasban kétezer négyszázat.

— — — — —

26. Halásztattam az nyoszályi torokban, de ott egy nagy holt láp miatt sokat bajoskodtunk; onnét általjöttünk azzal általellenben az hajlatban, holott egy vonással többet fogtunk potykát másfél ezernél; az nap fogtunk csak az kit az kasban raktak, ezer hatszáz kilenczvenhármat.

27. Én mentem Kékesre gubernatorné asszonyom ő nagysága udvarlására; feleségem halásztatván, fogatott, kit az kasban raktak, ezer háromszáz húsz potykát.

28 Februarii jöttem haza, s haza jővén, mentem az öcsém Vass György uram látogatására, az legényeknek penig megengedvén, hogy halászszanak, kik az hálót kötötték volt, egy vonásban többet fogtak ezernél.

1 Martii ismét halásztattam s majd ezerig való potykát fogattam; egyébféle halat nem.

2 Martii. Már régen Méhesen nem lévén, ebéd után megindulván, estvére oda mentem.

— — — — —

5 Martii reggel Méhesrűl visszajöttem és jöttem Puszta-Kamarás felé, mivel az Kolos vármegyei vicetisztek oda gyültek holmi dolgok eligazítására, hová én is betértem, estvére

---

[1]) Az az *lékeket.* Kétségtelen, hogy *lék* és *vék* épen olyan szó-pár, mint *láp* és *váp, lápa* és *vápa*, vagy *lépik* és *vépik.* V. ö. Nyelvt. Szót. II. 524 és 578.

Digitized by Google

penig Henter Farkas komámmal haza jöttünk Czegében; az papoknak penig partialisok lévén itt Czegében, az esperestet notariussal és más papokkal együtt vacsorára felhívattam.

— — — — —

Die 8 Martii, Philemon napján, az bak jegy alatt, szintén holdfogyta előtt negyed nappal, szombatnap virradta előtt három s négy óra között adta isten ő felsége ez világra második fiacskámat Vass Ferkót, midőn járnék szintén életemnek negyvenedik esztendejében, feleségemmel való lakásomnak tizenötödik esztendejében. Örűl az én szívem, fejem felemeltetett az Úrban, szájam megnyilt énnékem, mert az te én velem cselekedett nagyságos dolgaidban örvendezek hálaadásban, mivel az ki felől azt vélik vala, hogy soha fiai nem lennének, annak feles fiai löttek; ilyen Uram az te dolgod, csak te tőled el ne szakadjanak, hanem erősen te benned bízzanak, te megáldod az olyanokat; áldj meg Uram továbbra is hát minket. Amen!

— — — — —

18 Martii kereszteltettem meg az kis fiamat Ferkót; jóllehet én Miklósnak akartam volna, de minthogy asszonyom anyámnak és az anyjának Ferkónak tetszett, én cedáltam.

— — — — —

22 Martii halásztattam utolszor az jégen, és ezen az jégen fogattam az idén azon kivűl kiket az jobbágyoknak adtam, mivel azoknak is mindenkor egynek egynek kettőt s hármat adtam:

potykát	nr.	16,728,
csukát	»	205,
kárászt	»	771.

— — — — —

23. Maji. Értésemre esvén, hogy az urak ő nagyságok Bécsbűl megjöttek,[1]) ő nagyságok udvarlására sietvén, mentem Kolozsvárra bé.

24. Apor uram ő nagysága ben lévén Kolozsvárat, reggel ő nagyságát megudvarlottam, ebéden is ő nagyságánál voltam; ebéd után kimentem Gyaluban gubernator uram ő nagysága udvarlására.

25 (Maji) ebéden Gyaluban voltam; ebéd után elbúcsuzván gubernator uramtúl, visszajöttem Kolozsvárra.

26 Maji reggel kiindulván Kolozsvárrúl, haza jöttem Czegében.

— — — — —

[1]) Felmentek volt nov. 6-án; l. föntebb.

Digitized by Google

6, 7 (Junii) az gyűlésben készülgettem Fejérvárra.
8 Junii megindultam és estvére mentem Méhesre.
9 (Junii) estve felé megindultam és háltam az toháti szénafűben.
10 Junii. Gubernator uram is Keczére jővén az úrhoz Apor uramhoz, én is oda mentem ebédre; minekelőtte még gubernator uram elérkezett volna, többeken is felesen érkezvén az urak közűl oda, az nap ott ittunk.
11 Junii reggel együtt az urakkal megindulván, ebédre mentünk Enyedre, hálni bémentünk Fejérvárra.[1])
12, 13. Ben consultálódtak az urak.
14 Junii publicáltatta méltóságos gubernator uram ő nagysága az regium guberniummal együtt az mi kegyelmes urunk ő felsége praecedentiárúl leküldött decretumit, melyet némely nyughatatlan elméjű, maga sorsával és rendivel nem contentus emberek cselekedtek,[2]) kiküldvén azon alkalmatossággal az decretumok szerént csinált és íratott új catalogust is; mely decretumokat és catalogust nem illetlen ítíltem ad futurum et pro posteritatibus ide íratni, melyek következnek ez szerént:

Leopoldus divina favente clementia electus romanorum imperator semper augustus etc.

Spectabiles et magnifici, generosi, egregii, prudentes ac circumspecti, fideles sincere dilecti! Innotuit nobis certas difficultates inter magnates et consiliarios nostros Transsilvaniae ortas esse, et quidem 1-o ratione praecedentiae tum in consiliis, tum aliis conventibus publicis, 2-o qualis titulus gubernatori nostro Transsilvaniae a consiliariis nostris, et vicissim istis ab illo dandus sit? et 3-o quis in absentiae casu, morbi vel repentinae mortis gubernatoris, in consilio praesidere debeat?

Ut itaque omnibus confusionibus animorumque motibus praescindatur occasio, et quivis sciat, quis locus sit sibi competens, quoad 1-um clementissime resolvimus, ut *primum* locum tum in consiliis, tum in aliis publicis conventibus habeat gubernator, *secundum* generalis provinciae, *tertium* cancellarius, *quartum* thesaurarius, *quintum* praesidens statuum et *sextum* reliqui consiliarii nostri intimi gubernio assidentes iuxta consiliariatus adepti senium, ita tamen, ut qui ex iis comitis baronisve gradum a caesarea regiaque nostra munifica beneficentia adepti sunt, omnes alios comites et barones semper

---

[1]) Fejérvári gyűlés jul. 14-ig.
[2]) L. föntebb 1695. mart. 26-án és 27-én a kolozsvári gyűlés tárgyalásait.

Digitized by Google

et ubique praecedant, qui vero in inferiori nobilitatis gradu ex iis constituti reperirentur, non altioris gradus magnatibus, sed tantum sui ordinis nobilitatis et gradus constitutis praeferantur eosque praecedant; hos sequentur *septimo* supremi comites comitatuum, *octavo* alii comites et barones iuxta praerogativam senii personalis, *nono* assessores iudicii tabulae regiae iuxta instellationis senium, deinde protonotarii, et tandem nobiles et armarii pariter iuxta aetatis senium. Et siquidem hic ordo non solum antiquis consuetudinibus provinciarum nostrarum hereditariarum conformis, sed etiam ita instructus est, ut nemo legitimam conquerendi ansam habiturus sit, ita speramus fore, ut omnes eundem debita reverentia amplectantur et pacifice observent.

Non minus quoad 2-um volumus, ut vobis talem titulum eligatis, qui inter gubernatorem et vos consiliarios gubernio assidentes communis est, prouti etiam tam inter nostros intimos, quam alios consiliarios practicatur.

Et sicuti, quoad 3-um, in omnibus nostris consiliis tam supremis quam subalternis inveteratus mos est, ut in absentia praesidis ordinarii primus post ipsum, et in defectu huius secundus consiliarius, et sic consequenter praesidium gerat, ita desideramus, ut hoc idem etiam inter vos observetur tamquam maxime conveniens. Et haec est circa praedicta tria puncta clementer nostra mens et voluntas, cui non modo vos debitum morem gerere noveritis, verum etiam id ipsum ab aliis fieri curabitis. Ceterum vobis gratiam nostram caesaream regiamque clementissime corroboramus. Datum in arce nostra Laxemburg, vigesima Maji, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto; regnorum nostrorum romani trigesimo octavo, hungarici quadragesimo primo, bohemici vero quadragesimo.

Leopoldus.

Jul. Frid. comes Bucelleni.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque maiestatis proprium, Joan. Theod. de Weissenburg.

Leopoldus divina favente clementia electus romanorum imperator semper augustus etc.

Spectabiles et magnifici, generosi, egregii, prudentes ac circumspecti, fideles sincere dilecti! Notas vobis esse non dubitamus differentias et dissensiones illas, quae inter novos comites et barones ex una, ex altera vero parte proceres et antiquos nobiles, ratione praetensi honoris seu tituli hungarici *Nagyságod* ortae sunt, de quibus nos tu gubernator adhuc sub 6-ta Julii anni praeteriti demisse informasti, demonstrando,

Digitized by Google

quantas confusiones et mala similes praetensiones parere possint, si non mature de adaequato remedio prospiceretur.

Antequam hac in re clementissimam nostram voluntatem declaremus, informatos vos esse cupimus de more et consuetudine provinciarum nostrarum Austriacarum, ubi nobilis provincialis sive novo sive veteri comiti et baroni, qui non vel magnam stemmatis sui distinctionem prae se fert, vel comitatui aut baronatui considerabilem officii dignitatem adiunctam habet, non alium titulum in idiomate germanico, quam *domini comitis* vel *domini baronis* deferre obligatus est. Et siquidem nobiles in Transsilvania membra provincialia sunt, idcirco nobis optimum videtur, ut memoratus provinciarum Austriacarum mos etiam in Transsilvania observetur et haec clementissima nostra mens partibus differentibus pro debita observantia intimetur. Ceterum sicuti ex similibus differentiis et praetensionibus periculosi motus et pessimae animorum exacerbationes nasci solent, ita vestrum erit illas authoritate vestra mature sopire, ne ulterius progredi valeant; aut si graviores essent, nos de illis tempestive informare, ut convenienti remedio tollantur. In reliquo gratiam nostram caesaream regiamque vobis benigne confirmamus. Datum in arce nostra Laxemburg, die vigesima Maji, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto; regnorum nostrorum romani trigesimo octavo, hungarici quadragesimo primo, bohemici quadragesimo.

Leopoldus.

Jul. Frid. comes Bucelleni.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque maiestatis proprium, Joan. Theod. de Weissenburg.

Catalogus

dominorum principalium regni Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum officialium, consiliariorum, comitatuum et sedium siculicalium comitum ac capitaneorum supremorum, comitum et baronum, tabulae assessorum et nobilium sive regalistarum, procerum et armariorum, secundum iteratum suae sacrae caesareae regiaeque maiestatis decretum determinatus et anno domini 1698, 14 Junii ad confusiones et competentias evitandas in diaeta Albensi publicatus.

Regii gubernii principales officiales:

Excellentissimus dominus comes Georgius Bánfi gubernator,

comes Nicolaus Bethlen cancellarius,

Digitized by Google

comes Stephanus Apor thesaurarius,
. . . . praesidens,[1])
Stephanus Naláczi consiliarius, supremus comes comitatuum Hunyad et Zaránd,
comes Ladislaus Gyulafi consiliarius, comitatus Kolos comes et sedis Maros capitaneus supremus,
Samuel Keresztesi consiliarius et comitatus Albensis supremus comes,
Johannes Sárosi consiliarius et protonotarius,
baro Stephanus Haller consiliarius et comitatus Tordensis comes supremus,
Michael Toroczkai,
Samuel Konrád,
vicecancellarius, si in Transsilvania residet et fungitur.

Tabula regia:

Petrus Alvinczi magister protonotarius,
baro Johannes Kemény,
Stephanus Toroczkai,
Gabriel Jósika,
Andreas Naláczi,
Wolphangus Kálnoki,
Ladislaus Balog,
Paulus Inczédi,
Paulus Nagy,
Paulus Suki,
director . . . .[2])

Ez az voxolásokban értetik és az táblán való ülésben, de az conversatiókban ő kegyelmeket az nem kötelezi, hanem az több főtiszteket viselő gróf urak között az grófok, az több becsületes táblafiai pedig tudják az főrendek között való helyeket.

Domini comites, barones et proceres cum officio supremo:

comes Laurentius Pekri comes supremus comitatus Albensis,
baro Benedictus Serédi comes supremus comitatus Szolnok mediocris,
comes Samuel Bethlen,

---

[1]) Nevének helye üresen áll. Olv. alább jul. 9-nél a jegyzetet.
[2]) Nevének üres hely van hagyva.

Digitized by Google

comes Michael Mikes,
Balthasar Macskási comes supremus comitatus Szolnok interioris,
baro Franciscus Gyulai,
Wolphangus Bánfi comes supremus comitatus Dobocensis,
Michael Teleki capitaneus supremus districtus Kővár et comes resolutus.

Domini comites (et) barones simplices sine officio:

comes Stephanus Csáki,
Franciscus Bethlen comes resolutus,
comes Johannes Bethlen,
comes Michael Bethlen,
Ladislaus Teleki comes resolutus,
Ladislaus Bethlen comes resolutus,
baro Georgius Haller,
baro Ladislaus Kemény,
baro Simeon Kemény,
baro Sigismundus Kornis,
baro Stephanus Kornis.

Domini regalistae vel iuxta caesareum decretum nobiles vel armarii iuxta stemma vel aetatis senium:

Ladislaus Mikola,
Michael Vay,
Petrus Toroczkai senior,
Paulus Bánfi,
Balthasar Kemény,
Paulus Kendefi,
Georgius Vass senior,
Abrahamus Barcsai,
Johannes Toldalagi,
Georgius Vass iunior,
Emericus Jósika,
baro Michael Száva,
Franciscus Henter,
Franciscus Dániel,
Mathias Toroczkai,
Paulus Rhédei,
Sigismundus Pernyeszi,
Ladislaus Bánfi,
Petrus Bánfi,
Clemens Béldi,
Franciscus Lázár,

Digitized by Google

Stephanus Barcsai,
Stephanus Fráter,
Gasparus Kendefi,
Ludovicus Naláczi,
Georgius Naláczi,
Michael Suki,
Valentinus Folti,
Petrus Toroczkai iunior,
Johannes Toroczkai,
Andreas Szilágyi,
Ladislaus Macskási,
Stephanus Rácz de Galgó,
Christophorus Torma,
Nicolaus Torma,
Stephanus Szalánczi,
Paulus Barcsai,
Andreas Vitéz,
Daniel Vass,
Michael Dániel,
Johannes Dániel,
Nicolaus Horvát Petrityevith,
Stephanus Lugosi,
Franciscus Lugosi,
Samuel Torma,
Stephanus Torma,
Blasius Maxai,
Sigismundus Korda,
Ladislaus Gyulai,
Georgius Nápolyi,
Michael Kendefi,
Stephanus Radák,
Stephanus Bethlen,
Georgius Bálintit,
Georgius Barcsai,
Stephanus Nádudvari,
Sigismundus Barcsai,
Michael Henter,
Paulus Ugron,
Gabriel Henter,
Gabriel Pekri senior,
Gabriel Pekri iunior,
Stephanus Tholdi,
Georgius Szikszai,
Georgius Szalánczi,
Simeon Boér,

Digitized by Google

Franciscus Boér,
Martinus Sárpataki,
Joannes Tordai,
Georgius Pongrácz,
Gabriel Toldalagi,
Georgius Földvári,
Paulus Földvári,
Ladislaus Zeik,
Ladislaus Váradi,
Michael Baranyai.

Dominae relictae:

relicta Michaelis Teleki,
relicta Georgii Gyerőfi,
relicta Stephani Dániel,
relicta Emerici Lázár.

Comitatus:

comitatus Albensis,
comitatus Küküllő,
comitatus Tordensis,
comitatus Colosiensis,
comitatus Dobocensis,
comitatus Szolnok interior,
comitatus Hunyad et Zaránd,
comitatus Krasznensis,
comitatus Máramaros,
comitatus Szolnok mediocris.

Sedes siculicales:

sedes Udvarhely,
sedes Sepsi, Kézdi et Orbai,
sedes Csík, Gyergyó, Kászon,
sedes Maros,
sedes Aranyas.

Sedes saxonicales:

sedes Cibiniensis,
sedes Segesvár,
districtus Coronensis,
sedes Medgyes,
sedes Bisztricziensis,
sedes Szász-Sebes,
sedes Nagy-Sink,

Digitized by Google

sedes Kőhalom,
sedes Újegyház,
sedes Szászváros,
sedes Szerdahely.

Civitates et oppida:

civitas Alba Julia,
civitas Claudiopolis,
civitas Marosvásárhely,
oppidum Vizakna,
oppidum Zilah,
Udvarhely,
civitas Kézdi-Vásárhely,
oppidum Abrudbánya,
oppidum Kolos,
oppidum Szék,
oppidum Hunyad,
oppidum Hátszeg,
oppidum Sepsi-Szentgyörgy,
oppidum Illyefalva,
oppidum Csik-Szereda,
oppidum Bereczk.

---

15 Junii vasárnap lévén, nem gyültünk öszve.

16 Junii gubernator uram ő nagysága az egész tanácscsal ország köziben kijöttek, és minemű dolgokat folytattak ő nagyságok ő felsége előtt, proponálták és aperiálták, azok között az milliót ő felsége mi módon és minemű alkalmatossággal vetette az szegény hazára, declarálták; melyrűl való copiát is ad futurum ide írattam:

Copia resolutionum sacratissimae suae maiestatis decretalium, super certis quibusdam materiis status regni huius Transsilvaniae tangentibus et concernentibus datarum.

Illustribus, spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, prudentibus et circumspectis, fidelibus nobis dilectis, N. N. consiliariis nostris Transsilvaniae.

Leopoldus divina favente clementia electus romanorum imperator semper augustus.

Illustres, spectabiles, magnifici, generosi, egregii, prudentes et circumspecti, fideles et dilecti! Adiacentibus libellis supplicibus uberius nobis repraesentarunt universi status et ordines Transsilvaniae magnam miseriam et carestiam, qua in

Digitized by Google

praesentiarum dicta provincia laborat, demisse rogando, ut ipsos non solum pro hoc anno a praestationibus annonariis liberare et de iisdem aliunde providere, verum etiam constituto rerum naturalium pretio, diplomaticum quantum et non amplius postulare dignaremur.

Quanta compassione has et alias provinciarum nostrarum afflictiones audiamus, praedicti status et ordines ex eo facile conjicere poterunt, quod ipsimet variis in occasionibus nostrum erga illos et totam Transsilvaniam singularem affectum experti sint, ac proinde nos quam maxime praepensos esse, ipsos omni possibili sublevatione consolari; verum cum praesentes necessitates ita urgeant, ut hoc anno omnia nostra regna et provinciae hereditariae, licet non minoribus imo maioribus miseriis pressae, multo gravioribus oneribus et praestationibus quam hactenus unquam subiacere debeant, idcirco clementissima fiducia nostra qua in praefatos status et ordines ferimur, minimum dubium nobis relinquit, quin iidem quoque ex nota sua erga nos fidelitate et devotione, nec non ardente zelo, pro bono publico ac patriae conservatione vires suas extraordinarie extensuri et pro hoc anno millionem tum in naturalibus, tum parata pecunia praestandum, pro salute publica collaturi sint.

De rei necessitate specialiorem mentionem hic facere nolumus, cum vos unacum praedictis statibus eandem ex gubernatore, cancellario et thesaurario nostro Transsilvaniae, comitibus Bánfi, Bethlen et Apor, uberius intelligitis, qui nobis quidem etiam tam oretenus quam scriptotenus miseriam et angustiam patriae omni efficacia repraesentarunt et sublevationem eiusdem instantes rogarunt, sed facta iisdem necessaria repraesentatione et cognita rei veritate, se omnia fideliter statibus referre et opera sua iuxta obligationem suam benignissima nostra desideria secundare conabuntur; quibus si vos quoque diligentiam vestram iunxeritis, statusque et ordines eo quo par est zelo admonueritis, de bono effectu nulli plane ambigimus; facta etiam peculiari reflexione, quod non exigua pacis spes et cum hac finis tantarum miseriarum effulgeat, ubi deinde Transsilvania rebus suis in tranquilitate et affluentia, quam altissimus ex sua misericordia largiter concedet, fruetur.

Ceterum quoad modum praestandi et providendi dictum millionem et pretia naturalium, nos ad memoratos magnates referimus, quibus desuper necessitatem fusius intimari curavimus, non exiguae quantitatis tritici et avenae in Hungaria coemptionem et extractionem clementissime concedendo. Vos vero haec omnia saepefatis statibus et ordinibus modo conve-

Digitized by Google

nienti repraesentare noveritis, quibus, uti et vobis gratiam nostram caesaream regiamque in omne tempus benignissime corroboramus. Datum in civitate nostra Vienna, die quinta Maji, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo; regnorum nostrorum romani quadragesimo, hungarici quadragesimo tertio, bohemici vero quadragesimo secundo.

(Leopoldus)

Jul. Frid. comes Bucelleni.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque maiestatis proprium.

Illustribus, spectabilibus et magnificis — — *stb.*

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini, domini nostri clementissimi nomine, illustrissimis dominis comitibus et respective Transsilvaniae gubernatori, cancellario et thesaurario, Georgio Bánfi, Nicolao de Bethlen et Stephano Apor, hisce perbenigne significandum, eandem sacram caesaream regiamque maiestatem benignissimo animo et magna cum satisfactione intellexisse promptitudinem et devotionem eorundem, quibus clementissimae suae maiestatis menti in accordando nomine dominorum statuum millione pro praesentibus necessitatibus petito corresponderunt; ac quamvis praedicti domini magnates defectu facultatis et plenipotentiae a dominis statibus sponsionem istam simpliciter adimplendam in se suscipere non potuerint, sed tantum consensum praedictorum dominorum statuum in eundem millionem pro praesentibus necessitatibus pendendum omni conamine et bona fide procuraturos in se receperint, quia tamen sacra caesarea regiaque maiestas non minus de humilima omnium dominorum statuum devotione et observantia, imo et prudentia, quibus imminentis necessitatis momentum facile perspecturi et eidem assensum suum accommodaturi sunt, quam praedictorum dominorum magnatum se securam gerit, compendiandis rebus fiducialiter, altissime nominatam sacratissimam suam maiestatem sequentia puncta benignissime rati habuisse, nimirum:

Primo. Ad singula capita, si hospes militem communi secum mensae usu alit, in sortem soluti acceptentur menstruatim singuli floreni; si vero vel ex pauperie incolae, vel pro misera constitutione quotidiani alimenti, quo ipse incola utitur, praefatus usus communis mensae militi non conveniret nec sufficere posset, atque adeo ad incommoditates utrinque vitandas hospes militi non mensam, sed ad tenorem regulamenti unum tallerum menstruatim, et duas libras austriacas panis dietim daret, tum a singulis capitibus loco praedicti

Digitized by Google

floreni acceptentur per mensem singuli talleri; in potestate autem et arbitrio hospitis, non militis situm sit, mensam vel tallerum et panem dare, sicut regulamentum fusius explicat.

Secundo. Ad alendos militum equos, qui sumptibus caesarei aerarii incumbunt, subministretur avena, foenum et stramen; et cubulus avenae continens metretas transsilvanicas quatuor non pressas, non concumulatas, sed convenienter abrasas, in loco ipso ubi militis equus hibernam stabulationem habet, acceptabitur 30 xr; pondus foeni centenarum austriacarum in eodem loco 45 xr; ligamen straminis ex duobus vel tribus manipulis aestivis constans, ob modernam huius praesertim anni sterilitatem, $1^1/_2$ xr.

Tertio. Sacratissima sua caesarea regiaque maiestas in solutum saepefati millionis a provincia acceptabit 4000 boves melioris ut in Transsilvania sunt sortis, provinciae expensis Budam usque pellendos ac ibidem in debito numero ac ea qua oportet habitudine tradendos, illaeso quod fisco regio competit teloniorum vel vectigalium iure; singulo bove 27 fl. et 30 xr. computato; duabus praeterea additis conditionibus: 1. Si dominis statibus Transsilvaniae, in proximae diaetae deliberatione super hac bovum praestatione habenda, difficile vel nimis grave videretur tantum bovum numerum et quidem meliorum congregare ac educere, liberum iisdem sit, eodem pretio quo ab aerario suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis acceptantur, parata pecunia eum numerum, bovum quem sistere nequeunt, redimere. 2. Censura et selectus bovum Budam ut dictum pellendorum, in ipsa provincia et locis ibidem eum in finem designandis, per commissarium caesareum, praesente quoque commissario provinciali fiat; eaque facta, boves selecti ac digni ut acceptari possint reperti, signo quodam haud facile deleticio notentur. In itinere Budam versus cura habeatur, ne macescant; hinc iisdem in via pascua non prohibeantur et una de securitate bene provideatur, quem in finem homo caesareus et militum quaedam manus pro comitatu concedatur. Ceterum gubernium Transsilvanicum quamprimum aulae significet, quid in diaeta statuum de hac bovum praestatione actum et conclusum sit, ut innotescat, quo numero et tempore boves Budae tradi possint, traditionis tamen huius tempore haud nimium protracto.

Quarto. Acceptabit porro sacratissima sua caesarea regiaque maiestas in defalcationem millionis a provincia tritici cum siligine mixti, mixtura hac medietatem unius alteriusve grani haud excedente, cubulos 90,000 in domos annonarias Transsilvanicas distribuendos et deponendos, ita, ut 40,000 cubuli ante messem praesentis anni, 50,000 autem post ean-

Digitized by Google

dem messem ante initium Octobris certo administrentur; computato cubulo 2 fl. 30 xr. Acceptabuntur pariter avenae cubuli 30,000 ante messem, et 30,000 cubuli post messem dicto modo ad domos annonarias devehendi, computato cubulo 30 xr; severeque interdicentur officio annonario in Transsilvania constituto, omnes in mensurando nimio pulchrioris frumenti selectu et advehentium rusticorum ac iumentorum mala tractatione hactenus usitatae vexae et excessus, et moneantur fideles Transsilvaniae status, ut eam in administratione hac tritici et avenae ad domos annonarias adhibeant diligentiam et curam, ne servitium suae sacratissimae maiestatis et cursus armorum ob aliquam negligentiam aut tarditatem patiatur.

Quinto. Taxa futurarum in sortem soluti huius millionis acceptandarum vecturarum sequens statuta est: pro uno curru sex bobus iuncto, intra provinciam serviente, menstruatim detur merces 11 fl. 40 xr. et panis pro servis boves agentibus ex domo annonaria; et si forte aliquis bos in tali servitio intra patriam crepet vel pereat, non tenebitur sua sacratissima maiestas ullam ex hoc iacturam pati, sed rationem imo et solutionem reddat, cuius culpa accidit, sive is provincialis, sive ex militia, sive ex commissariatu caesareo extiterit; pro uno simili curru extra provinciam per mensem dabuntur 10 floreni, et si quis bos in tali servitio crepet vel pereat, 20 florenis compensabitur, cum his tamen cautelis: 1-o ut caesareus et provincialis commissarius singulis mensibus una lustrent boves, et super eadem lustratione specificationem omnium sine culpa ipsius provinciae vel eiusdem boariorum in custodiam et curam bovum datorum servorum deperditorum bovum conficiant, ac eandem iuramento coram eo, qui in loco commissariatus nostri bellici generalis munus gerit, deponendo, corroborent, declarentque quomodo interitus vel perditio allegatorum bovum evenerit, ut inde compensationis aequitas et iustitia appareat: 2-o panem ex annonaria domo servis praedictas vecturas curantibus commissarii caesarei suppeditabunt;, 3-o cutes bovum mortuorum tradantur iis, qui oeconomicam bellicam suae sacratissimae maiestatis in loco agunt, reservato tamen provinciae iure, ut servis boariis, dum opus habuerint, perones ex iisdem sibi parare permittatur.

Sexto. Haec omnia praevio iusto computo cedantur in sortem millionis, quem praesens rerum status ipsaque patriae salus ex variis, dominis gubernatori, cancellario et thesaurario ostensis summi momenti rationibus, a Transsilvania postulare sacratissimam suam caesaream regiamque maiestatem impellit; et siquidem praeterea pro adimplenda millionis exsolutione post factum computum reliquum maneret, id in tales temporis

Digitized by Google

periodos distribuatur, ut cum fine Septembris huius anni totus millio enumeratus haberi possit.

Septimo. Et cum ex eodem computo patere posset millionem admodum praerecensitum exsolvendum non eo pertingere, ut copiis in Transsilvania modo hibernantibus, et postea, dum alia ad castra ducuntur in provincia mansuris, pro earum stipendio sufficere queat, sacratissima sua caesarea regiaque maiestas de supplemento aliunde atque ita providebit, ut nulla alia praeter iam dicta ad provinciam fiat onerosa sollicitatio, nec defectus stipendii ex aerario pendendi excessibus ansam, nedum ius praebeat.

Octavo. Computus cum milite super alimentatione hibernali ineundus eum in modum se se habeat, ut miles tribus mensibus ante publicatum regulamentum, in Novembre nempe, Decembre et Januario, ad eam normam, qua prioribus annis sustentabatur, alatur; non admissis tamen, sed provinciae omnino resarciendis excessibus; tribus vero posterioribus mensibus, utpote in Februario, Martio et Aprili, regulamentum tum iam notum in usum deducatur, ac a provincia et milite id observetur, quod idem praecipit; sensusque eiusdem dominis gubernatori, cancellario et thesaurario satis explicatus est, penes quod hoc adhuc monendum est sacratissimam suam caesaream regiamque maiestatem ex innata sua clementia et ob rationes sat graves interea benignissime decrevisse, ut loco floreni, quem ad mentem regulamenti iuxta communem hospitis mensae usum sive loco eiusdem pendendum tallerum et panem aerarium militi menstruatim exsolvat, tallerus quoque ab eodem aerario exsolvatur, et ut colonelli legionum curam oeconomiae, quae vigore regulamenti iisdem quodammodo sublata videbatur, recipiant, militique gregario pro eo, quod illi sive ex provincia sive ex aerario in pecunia largitur et praebetur, de continuo amictu et victu in castris usu hucusque solito, computumque fidelem insuper reddendo, provideant.

Nono. Sacratissima sua caesarea regiaque maiestas ad preces et desideria saepe allegatorum dominorum gubernatoris, cancellarii et thesaurarii, et paterno itidem in Transsilvaniam affectu et ex serio excessus militares coercendi studio clementissime decernet, ex aula sua augusta virum nulli partium curae obnoxium, rerum satis intelligentem, et ea qua par est authoritate munitum, in Transsilvaniam ad inquirendum, quid de alimentatione hibernali huius anni ibidem actum et in quo peccatum sit, proxime mittere, ut patefactis ex eadem inquisitione, quae forte provinciae ab uno alterove militum inflictae essent, iniuriis sive damnis, indemnitas laesis procurari queat.

Digitized by Google

Decimo. Summa millionis hactenus tractata in exemplum aut consequentiam futurorum annorum non trahatur, sed potius maneat firma benignissima suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis resolutio de compensatione expensarum, prioribus annis a provincia ultra fl. 400,000 diplomaticos in servitium suae sacratissimae maiestatis factarum et ab eadem clementissime postulatarum, et prout aequitas et proportio fert et meliora ut sperantur tempora aliquando permittent, huic quoque millioni contingat et accommodetur.

Quod dum caesarea regiaque maiestas sua iisdem dominis comitibus intimari iussit, ipsos quoque caesareo regiarum gratiarum suarum, quibus dominis comitibus propensa manet, certos (facere) cupit. Signatum sub eiusdem maiestatis suae appresso sigillo secretiori. Viennae, tertia Aprilis, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Joan. Theod. de Weissenburg.

17 Junii. Az három méltóságos úr Bécsbűl hozván magazinalis búza árrát hatvanezer magyar forintokat, affelől volt discursus, mivel az generálisnak kételeníttetvén kelletik adni százezer forintokat, hogy ha ezt abban adjuk-e? Mely vox szerént elment, hogy ne adjuk, mivel az száznegyven forintos adóbúl kitelik.[1])

18 Junii. Méltóságos regium guberniumtúl és az nemes ország statusitúl vox szerént választattam Bécsben, kegyelmes urunk s koronás királyunk ő felsége parancsolatjábúl termináltatván, az partiumbeli jószágok praetendensinek productiojára és annak Erdélyhez vissza való adásának instantiájára; mely választásomnak megváltoztatásáért mind az méltóságos regium guberniumnak és az nemes országnak is instálván és megváltoztatásomat helyes ratiókkal stabiliálván, de nem obtineáltam.

19. Az méltóságos regium guberniumnak bizonyos punctumokbúl álló instantiámat adtam bé, melyet is ide beírok, midőn resolutióm lesz reá, ide alább.

20 Junii. Solistain *(így)* német commissariust Szebenbűl az generális az urakra küldvén az százezer forintnak megadása felől, fenyegetőzvén keményen, hogy ha mingyárt meg nem lesz, ő nagyságokra magokra küld kemény executiót, nolens volens, az uraknak és az nemes országnak azt az hatvanezer forintokat, melyet Bécsbűl hoztak volt, oda kellett adni és küldeni.

---

[1]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 269. l.

Digitized by Google

21 Junii az pénzt olvasták fel és elküldésében munkálódtak; el is küldték Horvát Miklós uramtúl és Henter Ferencz uramtúl.

22 Junii az uraktúl haza bocsáttatván, hogy előttem levő bécsi utamra készülgessek, hálni jöttem Gerendre, húgom aszszonyhoz Kemény Jánosné asszonyomhoz.

23 (Junii) ebédre haza jöttem Méhesre és az nap ott voltam.

24 Junii jó reggel megindulván, ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

6 (Julii) Czegében voltam és Fejérvárra készültem, és egyszersmind alkudtam meg az ácsmesterrel Filep Helmigyerrel, czegei házamnak felszarvazására az tőle lerajszolt forma szerént: tornyoson, három tornyát csinálván, abban mindenik toronyban egy egy nyári házat csinálván, azt megdeszkázza mind oldalfélt, mind alól az felső padlásokon kivűl; egyszóval valami fa, deszka munka rajtok kívántatik, végben viszi, grádicsaival együtt, az nyári házak felső padlásokon kivűl, leczézésivel, zsendelyezésivel együtt; gombjait megfesti, én csináltatván festéket; semmi embert hozzá nem adván különben, hanem mikor az fákat fel kell rakni, és lécz s zsendely hordókat, enniek is nem adván. Melyekért fizetek kész pénzt háromszáz húsz zlotokat, harmincz véka búzát, húsz veder bort és tíz sajtokat; mind enni s innya valókat penig az én házamnál tartozzanak magoknak pénzen venni azon az árron, mint Kolozsvárat jár.

7 Julii jó reggel megindulván, ebédre mentem Méhesre; ott dolgomat végezvén, estve felé megindultam és hálni jöttem az tóháti szénafűben.

8 Julii jó reggel megindulván, estvére béjöttem Fejérvárra.

9. Gubernator uram ő nagysága az urakkal kijött ország köziben, és generalis praesidens választásárúl való ő felsége decretumát olvasták el ország előtt.[1])

10. Újolag hetven forintos adót vetettünk fel.

11. Gubernator uram újolag az urakkal kijővén, az ő felsége pecsétit publicálták és generalis praesidenst választottunk

---

[1]) Bethlen Elek halála után, 1696. nov. 7-én Keresztesi Sámuelt választotta volt meg az ország praesidensnek, de Apor István és a jesuiták csakhamar kibuktatták székéből s helyébe Haller Istvánt ültették. Ezen praesidens-válságra vonatkozhattak a felolvasott decretumok. V. ö. *Cserei M.* Hist. 285—286. ll. *Bethlen M.* Önéletírása II. 234. l.

Digitized by Google

mindenik religióbúl egyet, religiónknak megromlására, és ismét az urak az unióra megesküdtek.

12. Thesaurarius uramnak Bécsben való punctumit és ő nagyságánál levő ő felsége pecsétit ország között publicálta gubernator uram ő nagysága.

13 (Julii) kezdtem ratiocinálni perceptióm aránt az országtúl rendeltetett és exmittáltatott exactorinak, Horvát Miklós, Henter Ferencz és szász-sebesi királybíró uraméknak.

14 Julii végeztem el ratiocinálásomat ebéd előtt; ebéd után penig az ország is elbomlott, de én nem mehettem el, nem lévén készen bécsi expeditióm.

15 (Julii) ebéd után Bervére ment ki gubernator uram ő nagysága.

16 (Julii) estvére visszajött ő nagysága és Apor uram is Medgyesrűl béjött.

17 (Julii) öszvegyültek ő nagyságok.

18 (Julii) rendeltek nekem Bécsben való lakásomra minden napra flor. 18.

19. Haza felé indultam, de az bécsi expeditiómat nem adták ki, mivel mind magam instantiáimat tekintetben vévén az urak, mind azt, hogy haszontalan költsége csak addig is ne legyen az országnak, felírtak az cancellariának, hogy vigyázzanak reá, ha mikor az productiókhoz fognak, és mingyárt az urakat tudósítsák, és tudósítván, úgy indulok. Mentem hálni az gerendi rétben.

20 Julii jó reggel megindulván, ebédre Méhesre jöttem, estvére haza Czegében, de asszonyom anyámat igen dagadozván találtam.

— — — — —

5 Augusti végeztettem el czegei házamnak fala rakását; kiért áldassék istennek szent neve érette, hogy nekem erőtlennek annyira való erőt s tehetséget adott és engedett, hogy ily munkát ennyi üdő alatt, kit magam sem reménlettem, végben vinnem csak ennyire is engedett; tudom, isten az többire is reá segít. Amen!

6 Augusti asszonyom anyámmal, feleségemmel és gyermekimmel együtt Kolozsvárra jöttünk bé, hogy az szegény asszonyom anyámat curáltassam.

7. Mind Vízaknai uramot, mind Mátyást az német borbélyt asszonyom anyámhoz hívattam, de egyik is curálásához nem fogott, mivel haszontalannak mondják, mind az, hogy már üdős ember lévén szegény, mind az, hogy az nyavalya is igen elejti.

— — — — —

Digitized by Google

15 Augusti Nagy-Boldogasszony napján reggel szintén négy órakor, nagy csendesen, minden hánykódások és tusakodások nélkül, mintha csak aludt volna, mult ki ez világbúl édes asszonyom anyám Teleki Anna asszony, kit isten nyugoszszon meg, életének ötvenhetedik esztendejében.

16 (Augusti) estve koporsóban tettem, mivel kicsinyég megindulván, tartottam attúl, hogy jobban megindul reggelig.

17 (Augusti) volt koporsóban való tételének ceremoniája.

18 Augusti reggel kiindulván szegénynek testével, kihoztam Czegében, Pongrácz sógor uramot szemben tanálván.

19 (Augusti) jöttek hozzám Palotkai István, Henter Farkas, Ujvári Miklós komámék.

20 (Augusti) fogattam az sírásához; rakott sírt akarván csináltatni, most csak annyira valót rakatok fel, az hová csak egy koporsó férjen, az öcsémék rakott sírja mellé.

— — — — —

28 Augusti temettettem el idvezült édes asszonyom anyámat életének ötvenhetedik esztendejében, itt az czegei temetőben rakott sírban, kit isten nyugoszszon meg az következendő boldog feltámadásig!

29 Augusti. Sokat velem czivódván koczódván az sógorék kevés édes asszonyom anyám bonumi felett, melyeket testamentaliter nekem hagyott, még ebédet sem várván, holott az asztalon volt már az étek, elmentek.

30 Augusti reggel megindulván feleségemmel együtt, az gyermekeket itthon hagyván, csak Laczit vivén el magunkkal, estvére mentünk Örményesre gubernatorné asszonyomhoz, nem lévén gubernator uram otthon, gubernium gyűlése lévén Fejérvárat.

31 (Augusti) ebédig Örményesen voltunk, ebéd után Gernyeszegre mentünk az asszonyhoz Telekiné asszonyomhoz.

1 Septembris az húgom Teleki Erzsók lakadalmára készültünk.

2 Septembris adtuk haza Macskási László uramnak az húgomat Teleki Erzsókot, jelen lévén lakadalmában gubernator uram ő nagysága feleségestűl, Apor uram ő nagysága feleségestűl, Gyulafi uram ő nagysága feleségestűl és több főrendek felesen.

3. Hasonlóképen tartott az lakadalom, egy is az vendégek közűl el nem menvén.

4 Septembris vitték el az húgomat, az urak is Macskási uramot Panyitban kisérvén, csak az gazdák maradván Gernyeszegen, és az asszony két frajját adván haza szolgáinak, mi is lakadalmaztunk igen vígan.

5. Mégis helyben voltam, mivel az asszony nem bocsátott el.

Digitized by Google

6 Septembris ebéd után jöttem el, hálni jöttem az Verespócsban.

7. Jó reggel megindulván, ebédre jöttem Méhesre, estvére haza jöttem Czegében, rettenetes nagy zivatar érvén szintén Szentgothárdnál, kinek nagy jégesője volt az Kőrisnél, de kivált Légennél.

— — — — —

13 Septembris végezték el az nagy ház alatt való pinczének az boltozását, de magam Kolozsvárra mentem, mivel gubernator uram is kiment.

14 Septembris temették el Serédi Benedek uramat életének hatvannegyedik esztendejében, az farkas-utczai templomban.

15. Ben voltam Kolozsvárat.

16 (Septembris) reggel megindulván, jöttem gubernator uramhoz Bonczidára, holott Csáki István, László uramékat és Csákiné asszonyomékat öszvealkudtattuk és egyeztettük.

17 Septembris reggel megindulván, ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

30 (Octobris). Az méltóságos regium gubernium bécsi expeditiómra rendelvén flor. rhen. 2000, idest flor. vienn. 2400, Kolos vármegyei perceptor lévén komám Henter Farkas uram, és ő kegyelmének felőle parancsolván, adott flor. ung. 1672 „ 24.

31 Octobris indultam az gyűlésben;[1]) feleségemet is magammal elhozván és Laczkó fiamat, az több gyermekimet mind hon hagyván Czegében, jöttünk Méhesre.

1 Novembris Méhesen mulattunk, az gyűlésben készültünk.

2 Novembris reggel megindulván, hálni jöttünk Földvárra az sógorasszonyhoz Nemes Jánosné asszonyomhoz.

3 (Novembris) estvére béjöttünk Fejérvárra és az gubernator uram kissebbik fiacskáját Geczit[2]) halva találtuk.

4 (Novembris) tötték koporsóban.

5. Virradtig megindítván, vitték Kolozsvárra.

6 (Novembris) volt discursus az adózás felől, hogy miképen kellene és minemű módon kellene kivetni az adózásban, hogy az terehviselés egyaránt supportáltatnék.

7. Az adózásnak modalitásárúl mind az három natio projectumban tötte le opinióját és kívánságát, melyet az guberniumban bé is küldtek.

---

[1]) Fejérvári gyűlés december elejéig.

[2]) Gergelyt.

Digitized by Google

8. Az urak vadászni mentek, de az statusok egybegyültek, de semmit nem végeztek.

9 Novembris rettenetes nagy szélvész indult, ugyan rend felett való, szintén mikor templomban löttünk volna praedicatio alatt, mely szélvész sok károkat tött, az templomnak is egynehány helyt meghányta az fedelit, mely miá igen nagy rémülés lött köztünk az templomban, mely félelem miatt az papnak az praedicatiót is félben kelletett hagyni.

10 (Novembris) volt discursus az restantia felől, melyet praetendálnak rajtunk még az németek, flor. 121,000.

11 (Novembris) volt ismét dicursus és mintegy altercatiója az vármegyé(k)nek az szász natióval az adózásnak modalitásárúl.

12. Újolag az vármegyék öszvegyültek, az főtisztek is jelen lévén, az adózásnak modalitásárúl discurrálván és végezvén.

13. Az vármegyék az főtisztekkel együtt minemű modalitást találtak az adózásban, projectumban az guberniumban béadták, mely adózásnak módja, igaz dolog, sem az főtiszteknek, sem az főrendeknek sokaknak nem tetszett és hasonlóképen az guberniumnak is, de hogy az statusok megegyeztek rajta, cum protestatione próbának okáért megengedtetett.

14 Novembris az feleségemet Krakkóban az asszonyhoz Telekiné asszonyomhoz kiküldtem, hogy engemet ott várjon meg, minthogy mindennap biztattak, hogy expediálnak.

15. Rhédei Pál(t), Horvát Miklós(t) és az szász-sebesi királybírót az generálishoz küldte az gubernium bizonyos dolgok végett.

16 (Novembris) magam is kimentem Krakkóban az asszonyhoz.

17 Novembris magam visszajöttem Fejérvárra, feleségem penig haza felé indult, bízván én is ahoz, hogy engem is mennél hamarébb elbocsátanak.

18. Tábla lévén, Simon András felől az enyedi embert megszólítottam és per non venit megnyertem, de sententiámat bentiltották.

19 Novembris. Az guberniumban eltéveledött béadott instantiámra való resolutiót újolag leírattam és béadtam.

20. Az instructio olvastatott el ország között, az mely szerént kell connumerálni az marhákat és adót hirdetni, vetni s felszedni.

21. Tábla lévén, újolag megszólítottam az enyedi embert Simon András felől, kit is megígírt; item Simon István felől is ugyan enyedi embert Páris Mihályt megszólítottam, és párt kívánt.

Digitized by Google

22. Instantiámra kijött az resolutio.

23. Az oláh papok dolga felől praedicatio után az mi religiónkon valók gubernator házában gyültünk bé, minthogy magokat az catholikus atyafiakkal uniálták.[1])

24 Novembris tábla lévén, ebéd után újolag Páris Mihályt megszólítottam Simon István felől, és megígírte in facie sedis.

25 Novembris az expeditiókat kezemhez vévén, az uraktúl elbúcsuztam és eljöttem; hálni jöttem Földvárra.

26. Ebédre jöttem Gerendre Kemény Jánosné asszonyomhoz, hálni haza jöttem Méhesre, feleségem is ott várt.

27. Méhesen voltunk; az üdő hirtelen megváltozott és télre fordult.

28 Novembris haza jöttünk Czegében, sógor uramék is. Nemes György és Pongrácz György uramék velünk lévén.

29 (Novembris) ment el Pongrácz György uram és jöttek hozzám Henter Farkas, Nemes István és Apród János uramék.

30 Novembris bécsi utamra készültem és házam körül levő dolgokrúl disponáltam, jóllehet egész dispositiót nem tehettem, bízván mindeneket az én jó istenemre.

1 Decembris indultam meg Czegébűl, feleségemet és az gyermekimet is bévivén Kolozsvárra, és az útnak kiváltképen való nehézsége miatt az egyik hintómnak egyik kereke elromolván, Gyulatelkére mentünk és ott is háltunk.

2. Jó reggel megindulván, nagy nehezen mentünk bé szintén doboláskor Gyulatelkére.[2])

3. Ben voltam és bécsi utamhoz készülgettem.

4. Kissebbik fiacskám Feriskó igen rosszúl lévén, nem indultam meg.

5 Decembris. Az én kegyelmes jóltevő istenemet hívón segítségűl és ugyan ő felsége gondviselésében ajánlván egész házamat, neveletlen gyermekimet, egész házamnak könnyhullatásával áztatván meg felveendő utamat, nem kevés szomorusággal, de istenemben való bizodalommal indultam meg és hálni jöttem Kis-Petriben.

6. Jó reggel megindulván, ebédre jöttem Oláh-Nyíresre; az útnak kiváltképen való nehézsége miatt által nem jöhetvén, háltunk az Pajkban az Meszes végiben.

7 Decembris onnét jó reggel megindulván, későn estve setétben mentünk hálni Somlyóra.

---

[1]) Az oláhok uniójáról olv. *Szilágyi S.* id. m. II. 390. l. *Bethlen M.* Önéletírása II. 201 és köv. ll.

[2]) Így; kétségkivűl tévedésből írva e helyett: *Kolozsvárra.*

Digitized by Google

8 Decembris az kolozsvári kísérőket elbocsátván, somlyaiakat vévén mellém, szálltunk meg egy kevéssé Kémeren, hálni mentünk Margitára.

9. Jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Székelyhídra, hálni jöttünk Pályiban.

10. Jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Debreczenben; az szekerem rúdja eltörvén, azt egész estvéig csinálták; és ott elhagyván az kísérő somlyai katonákat, azon éjjel jöttünk Ujvárosra.

11. Jó reggel megindulván, ebédre kicsinyég megszállván Csegében, az Tiszán mingyárt által nem költözhettünk az compániák miatt, hanem csak estve felé, és azon éjjel mind jővén, virradta felé egy kicsinyég megszállottunk Ártányban.[1])

12 Decembris jó reggel megindulván, csak az úton falatoztunk, hálni pedig jöttünk Kerepesre.

13 Decembris jó reggel megindulván, kilencz óra tájban jöttünk által Budánál az Dunán; egy kevéssé ebédre megszállottunk Veresvárat és egész éjczaka, mind jöttünk; virradtunk meg Győrnél.

14. Ott semmit nem mulatván, egy kevéssé ebédeltünk Wieselburgban,[2]) késčn éjczaka hálni jöttünk Fischeményben.[3])

15 Decembris nyolcz-kilencz óra között béjöttünk Bécsben és szállottam meg az öcsém Teleki László uram szállásán, míg szállást kerestettem, és hamarjában találtak Torotéhoffban.[4])

16 (Decembris) löttem szemben az cancellariával és praesentáltam az ő kegyelmeknek szóló leveleket.

17 (Decembris) fogadtam hintót lovastúl mindennapra két két rhénes forintban.

18 (Decembris) készítették el az fekete köntösömet.

19 (Decembris) mentem cancellarius Kálnaki Sámuel uramhoz.

20 Decembris estve hat órakor voltam Kleinburg uramnál, az fejedelem Apafi urunk is oda érkezvén azután nem sokkal.

21. Aud(i)entiát sollicitáltattam méltóságos Kinczki uramnál, de kiváltképen való sok dolgai miatt nem admittálhatott, minthogy az innepek is közel vagynak és az királyné után való küldésben is munkálódnak.

---

[1]) Így; talán *Átány* Heves vmben.
[2]) Mosony.
[3]) Fischament.
[4]) Így; valószínüleg *Dorotheenhof.*

Digitized by Google

22 Decembris küldött el ő felsége az királynéért, József király jövendő házastársáért,[1]) gróf Paar generalis postarum magistert hat camerariusokkal együtt, kik is mind ő felségének, mind az királynak camerariusi, harmincz hacsérosokkal [2]) és megannyi darabontokkal és egynyehány szekerekkel Roveredinumban Tridentinumban,[3]) az hová hozzák Itáliábúl az királynét, mivel most Modenában, Mutinensis ducissa nénjénél vagyon, az hol is tartatott dispositio az, hogy 16 Januarii Tridentinumi Roverodámbúl *(így)* véle meginduljanak és 15 Februariusban anno 1699 Bécsben érkezzenek.

23, 24 Decembris sollicitáltattam méltóságos Kinczki uramtúl aud(i)entiát, de nem lehetett, mivel elsőben ő nagyságával akarok szemben lenni.

25. Karácson napja lévén, mentünk az fejedelemmel és öcsém Teleki László és Pál uramékkal communióra az hollandiai residens szállására.

26 (Decembris) voltam ebéden Teleki László öcsémnél.

27 (Decembris) voltak az öcsémék Teleki uramék másokkal együtt nálam ebéden.

28 (Decembris) voltam ebéden Kálnaki Sámuel uramnál, mások is felesen lévén ő kegyelménél.

29 Decembris. Aud(i)entiát ígérvén Kinczki uram, kilencz órára felmentem az palotájára, de hispaniai posta napja lévén, kiizent és másnapra nyolcz órára halasztott.

30 Decembris reggel nyolcz órakor felmenvén Kinczki uram palotájára, az brandenburgus residenssel szemben lévén, engem is azután mingyárt admittált. Eodem die estve hét s nyolcz óra között volt aud(i)entiám kegyelmes urunk ő felségénél is ben az várban. Eodem die délben tizenkét órakor vöttem feleségem levelét, melyben írja, hogy az édes kis fiacskám Vass Feriskó, 17 praesentis, Kolozsvárat, estve öt órakor megholt,[4]) mely nem kicsiny szomoruságomra esett, sőt igen meghatott, úgy hogy már sok változások estek házamon, de talám egy is azok közűl így meg nem hatott, sok okokra nézve, de hogy házomnak változásán együtt nem szomorkodhatom megszomorodott kedvesimmel; de mindeneknek úgy kell lenni, mint isten akarja, szabad isten velünk és fiat voluntas dei. Amen!

31 Decembris voltam szemben az magyar cancellariussal

---

[1]) József mátkája vala: Wilhelmina Amália, János Frigyes braunschweig-lüneburgi herczeg leánya.

[2]) Hacséros, hacsér, hacsír, harsír, németül *häscher*: poroszló, drabant. Nyelvt. Szót. I. 1230.

[3]) Roveredo és Trient Tirolban.

[4]) Született csak ez évben mart. 8-án.

Digitized by Google

Matyasóczki urammal,[1]) praesentálván az méltóságos regium gubernium levelét de neo-acquisitis bonis.[2]) Eodem apprehendáltam Ujvári uramtúl, magyar cancellistátúl, az király József lakadalmára convocatoria levélnek copiáját, mely szórúl szóra ez:

Leopoldus dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Bohemiae etc. rex.

Reverendi, honorabiles, spectabiles ac magnifici, egregii et nobiles, fideles nobis dilecti! Diuturno cruenti Martis furore in placidiorem tandem aspirantibus superis optatae dudum pacis malaciam inclinante, ea simul accessit felicitas, quod per divini spiritus gratiam, ad religionis catholicae augustaeque domus nostrae Austriacae incrementum et strictius necessitudinis vinculum, inter serenissimum principem filium nostrum charissimum, Josephum, romanorum ac Hungariae regem, ac serenissimam principissam Wilhelminam Amaliam, ducissam Brunswicensem et Luneburgensem, matrimonium stabilire, diemque nuptiarum hic Viennae in caesarea residentia nostra celebrandarum, decimam quintam Februarii, anni Millesimi sexcentesimi nonagesimi noni proxime venturi, determinare licuerit; quam siquidem universo christiano orbi, cumprimis vero regnis et provinciis ac ditionibus nostris hereditariis deo omnium authore felicem fore non solum cuilibet fidelium nostrorum augurari, quin etiam singulari laetitia et applausu celebrare conveniet; ideo fidelitates quoque vestras in hocce communis gaudii tripudio ad ipsa nuptiarum sollemnia, solitum applausum et magnificam introductionem benigne invitare voluimus, ut votis paratissimis omnique animorum promptitudine, cum reliquis fidelibus nostris fidelitates vestrae praelibatis neosponsis uberrimam deo volente habiturae ab iisdem incolumitatem suffragandi occasionem nanciscantur. Quibus in reliquo gratia nostra caesareo regia benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 20 mensis Decembris, anno domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Ez elmult 1698 esztendőnek négy részeit az előbbi szokásom és rendem szerént mostan elő nem számlálom, mivel azok voltak felettébb nyomoruságosok és terhesek mind az szegény hazára nézve, mind az én sok váltózások alá vettetett és bokros szomorusággal teljes szomorú házamra nézve, mint-

---

[1]) Matyasovszky László nyitrai püspök és kanczellár.

[2]) L. öntebb a jun. 18-ról és jul. 19-ről szóló feljegyzéseket. Az erdélyi *neo-acquistica commissio* 1700. apr. 1-én kezdte meg működését; l. alább.

Digitized by Google

hogy portio szegény hazánkon s magunkon, szegénységinken oly nagy volt és annyi, hogy csak az élő mindenható isten és az ki vetette, s az is ha regestrumban vötte, tudná megmondani hogy mennyi volt, és az milliónak színe alatt [1]) mennyi extraordinarium és anticipatumi nevezet alatt való portiót kellett adni.

Az mi az én szegény házam aránt is illeti, felettébb voltak nyomoruságosok és keservesek, mert ez esztendőnek kezdetiben édes atyám helyett való jó mostoha atyámat [2]) eltemettem, ugymint 12 Januarii; annakutána csakhamar, úgymint 15 Augusti, nem kevéssé szomoríttatott meg szegény házam és abban kivált magam, idvezült jó édes anyám Teleki Anna asszony halálával és eltemettetésivel; azután csakhamar, mikor magam is hazámon kivűl volnék és házam érettem való szomoruságban volna és tőle való eltávozásomon búsongana, isten ő felsége szomoruságát megdupláztatá és nem kicsiny szomoruságban ejté, az midőn több virági között lévő két gyümölcsöző virágának egyikét meghervasztá és az én házamnak egyik díszét s gyönyörüségét, édes kis fiamat Vass Ferkőt, az mindeneket megszomorító halállal házambúl kivágatá, 17 Decembris öt órakor estve Kolozsvárat, nekem és édes anyjának nem kevés szomoruságunkra. De mindezeket az én istenem az én bűneimért cselekedte; szabad isten vélem és az én egész szomorú házammal; szájamra teszem az én kezeimet, hogy valamiképen tilalmas szókra ne fokadjak ki az én teremtő és gondviselő édes istenem ellen; ő felsége adta volt és vígasztalt volt meg véle, ő felsége szomorított meg benne, ő felsége viszont megvígasztalhatja az én megszomorodott házamat. Fiat voluntas dei. Amen!

Anno 1699.

Úr isten! ez új esztendőben áldj meg jóvoltodbúl és kegyesen fordulj hozzánk és megszomorodásunkbúl vígasztalj meg.

1 Januarii. Kegyelmes urunk ő felsége az császárnéval, királylyal, archiduxszal és ducissákkal s csak az maga udvari cselédivel az domus professánál volt comoedián, hollott én is az méltóságos Apafi Mihály urunkkal és Teleki László és Pál öcsém uramékkal jelen voltunk.

2 (Januarii) voltam szemben magyar cancellarius Matyasóczki urammal, ki is igen nagy böcsülettel acceptált.

3 Januarii voltam szemben méltóságos cardinalis Kolonics ő eminentiájával, ki is igen igen nagy böcsülettel látott és az

---

[1]) L. föntebb Leopold kétrendbeli decretumát jun. 16-ika alatt.

[2]) Keresztúri Jánost, a naplóíró édes anyjának második urát.

Digitized by Google

grádicsig kikísért; ben is nagy confidentiával beszélt velem és az reám bízatott dolgokrúl informált.

4 (Januarii) voltam szemben Kríg secretarius urammal, ki is igen nagy böcsülettel acceptált, kijővén előmben és az grádicsig ki is kísérvén.

5 Januarii voltam szemben A(i)chpichel camerae consiliarius urammal, ki is igen honorifice acceptált, kijővén mind előmben, mind kikísérvén az grádicsig.

6 (Januarii) voltam ismét szemben méltóságos Kinczki urammal ő nagyságával, az Kővár-vidéki mód nélkül való aggraváltatások felől.

7 (Januarii) voltam szemben méltóságos camerae praeses Staromberch urammal ő nagyságával, ugyan Kővár-vidéke dolga felől.

8 (Januarii) volt nálam ebéden az fejedelem Apafi Mihály urunk ő nagysága öcsém uramékkal, Teleki László és Pál uramékkal, és Szalai, Balku, Kelemen uramékkal.

9. Ide s tova jártam és az Dunán lovaimnak zabot vásárlottam.

10 (Januarii) gróf Limburch kertiben jártam.

11 Januarii többire csak szállásomon voltam, hanem ebéd után pater Hevenyesivel löttem szemben.

12. Ismét camerae praeses Staromberch uram ő nagyságával löttem szemben az kővári dologban.

13 Januarii. Minekelőtte az deputatio bégyült volna, cardinalis urammal löttem szemben, kérvén, az Kővár-vidéki dologrúl írt memorialist méltóztassék az excelsa ministerialis deputatióban segíteni, melyet méltóságos Kinczki uramnak adtam, hogy az deputatióban bévigye.

14 (Januarii) voltam ismét pater Hevenyesinél és Huber uramnál.

15 (Januarii) voltunk az fejedelemmel, öcsém Teleki uramékkal és másokkal Kleinburch uramnál ő nagyságánál.

16 Januarii mentünk fel Teleki László öcsém urammal Seinbrumban[1]) az király házaihoz, holott láttunk tengeri szarvasokat, tirolisi kecskéket, strucz madarakot, indiai és egyiptomi tyukokat.

17. Postanap lévén, itthon szállásomon voltam.

18 (Januarii) voltam ebéden Teleki László uramnál.

19 (Januarii) voltak nálam ebéden Teleki László és Pál öcsémék, Szalai uram is nálam lévén Kapusi uramékkal és Nyilas urammal.

---

[1]) Schönbrunn.

Digitized by Google

20 (Januarii) voltunk az fejedelemmel, Teleki László és Pál öcsém uramékkal és másokkal együtt Kleinburch uramnál ebéden.

21 (Januarii) voltam pater Hevenyesi uramnál.

22. Sétálni voltam ki az városbúl.

23. Az zsibvásárban mentünk Teleki László öcsém urammal.

24. Itthon voltam, leveleket írtam.

25 Januarii Teleki László öcsémnél voltam ebéden.

26 (Januarii) reggel mentem Kleinburch uramhoz.

27 (Januarii) voltam Aichpichel uramnál.

28 (Januarii) voltam szemben ismét méltóságos Kinczki urammal, és onnét mentem Palm uramhoz.

29 (Januarii) voltam magyarországi cancellarius uramnál.

30. Magam mulatásáért mentem az zsibvásárban. Eodem reggel tiz-tizenegy óra között hozták meg ő felségének az békességet Slich gyenerál és ifjabb Strathmány ő nagyságok.[1])

31 Januarii estve kilencz órakor indult Erdélyben Szentkereszti uram.

1 Februarii voltam ebéden Kálnaki uramnál, ő kegyelménél lévén Kleinburch uram is feleségestűl, Plam és Brank uramék is.

2. Fát hozatván az lovaimon az Dunárúl, itthon voltam.

3 (Februarii) hozták meg bizonyoson az békesség hírét.

4 (Februarii) voltak böcsületes emberek nálam.

5, 6. Kálnaki urammal Magyarországban készültünk.

7 Februarii délután négy órakor megindulván Kálnaki urammal, hálni mentünk Svéthelyre.[2])

8. Jó reggel megindulván, ebédre mentünk Prukban,[3]) hálni mentünk Czondorfra.[4])

9 (Februarii) tizenegy óra tájban érkeztünk Pozsonyhoz az Dunához, és általmenvén egy óra tájban Pozsonyban, az nap ott voltunk.

10 (Februarii) ebéd után hálni mentünk Szentgyörgyre.

11 (Februarii) reggel megindulván, ebédre mentünk Terlingre. Kálnaki uram felrakatván ott borait, jöttünk vissza Bazinban, holott én is bort vásárolván, estve onnét kiindulván, hálni jöttünk viszont Szentgyörgyre.

12 Februarii reggel megindulván, ebédre jöttünk Pozsonyban, az nap ott voltunk.

---

[1]) T. i. a karloviczi békét, melynél Schlick Leopold tábornok mint a császár egyik követe működött.

[2]) Svéthely: *Schwächet.*

[3]) Bruck.

[4]) Így; valószínűleg *Zurndorf,* magyarúl *Zurány,* a Lipszky-féle térképen *Zarándfalva* Moson vmben.

Digitized by Google

13. Szintén naplemenetelekor költözvén által az Dunán, hálni jöttünk Hámburgban.[1])

14 Februarii virradtig kiindulván Hámburgbúl, tizenkét órakor Bécsben voltunk.

15 (Februarii) voltak feles böcsületes emberek nálam ebéden. Az békességrűl való punctumok szintén 14-én jővén ki, Erdélyben az uraknak felesen küldtem.[2]) Eodem hozták meg ő felségének, hogy az bavarus fia megholt, ki ő felségének unokája volt.[3])

16 (Februarii) érkezett Katona Mihály uram Kővárvidékérűl, az vidék dolgában küldettetvén fel.

18 (Februarii)[4]) estve négy óra után ment az király Tulnában az királyné látni. Eodem jött bé az velenczés követ is nagy pompával, magának három hintaja lévén, kivált az egyik egészlen aranyas lévén, kerekei és kerékfalai;[5]) negyven hintók menvén ki eleiben, ő felsége is három hintót küldött ki eleiben; ugyan annak az egyikében hozták magát bé.

19 (Februarii) volt nálam ebéden Kálnaki Sámuel uram, Brank uram camerae aulicae secretarius, Huber uram annonae commissarius, Simon Mihály uram és Tindár[6]) uram. Eodem jött vissza az király az királynétúl, négy s öt óra között érkezvén be lovakon postán, postakürtököt fúván előtte, magának is kürt lévén ő felségének az nyakában; az karinthiai kapun jött bé az zöld-piacz felé, és onnét az császár utczáján bé az udvarban.

20 Februarii az erczherczeg is látogatására kiment az királynénak, és ugyan négy óra tájban estve visszaérkezett, és mint az király, úgy jött bé.

21 (Februarii) hozták az királynét Ebe(r)sdorfra, hova ismét estve felé az király kiment és éjczaka kilencz óra tájban érkezett vissza.

22 Februarii estve négy óra után császár ő felsége is császárnéval, királylyal, erczherczeggel és az herczegasszonyokkal kimentek látogatására Ebe(r)sdorfra az királynénak, holott az királyné az belső udvarra lemenvén ő felségek elejekben, az császár és császárné előtt térdre akarván esni, ő felségek nem engedték; annakutána kezeit akarván ő felségeknek megcsókolni, azt is nem akarván megengedni, de ugyan csak megcsókolta, és az császár megáldván s köszöntvén, felmentek. Fel-

[1]) Hainburg.
[2]) A *kijött* nyomtatott példányokból.
[3]) Miksa Emánuel bajor választó fejedelem fia.
[4]) Febr. 17-ről nincs feljegyzés.
[5]) Kerékfal, kerék fala: *keréktalp.*
[6]) Így; talán *Dindár.*

Digitized by Google

menvén és egy kevéssé beszélgetvén, Lopkovics [1]) királyné hopmestere hírt tészen az fejedelmeknek, grófoknak, cavelléroknak *(így),* hogy az királyné kijő ad manus oscula; és az király kezénél fogva az ajtóban hozza az királynét, holott megállván, renddel ad manus oscula úgy mennek elő, és az király mellette állván, renddel kik kezet csókolnak, úgy mondja meg az királynénak, hogy ki kicsoda; és annakutána az császár ő felsége eljő, de az király egy kevéssé hátrább maradván, az király is kilencz óra tájban estve béjő.

23 Februarii estve az királynét az Favoritában hozzák, hova is az király kiment.

24 Februarii. Az Favoritán kivűl az vetéseken csinálván egy zöld deszkás házat, kinek az fedele oldaláig zölddel volt megfestve, nagy öreg üvegekből való öreg ablakok rajta, melléje egy zöld sátort is felvonván és sátor-körülettel körűl vonván, délután három órakor az királynét oda vitték ki az Favoritábúl, az hová király is az seregekkel és cavellérokkal s maga udvarával ment, és ott szemben lévén az királynéval és az egész pompához készült seregeket, cavallérokat előtte megmustrálván, béhozták Bécsben ezen renddel: Elől jöttek az magyar seregek, legelől bán uram serege, azután vicegenerális uram serege, azután palatinus ő herczegségeé,[2]) azután az ausztriai regyiment, azután az niederlandi és bécsi kereskedő emberek és kalmárok, azután az városi polgármester tanácsival és tiszteivel együtt, azután az magyar urak, cavallérok, és azután az német cavallérok és urak, azután az király lovon, velum alatt, azután az királyné hintaja, melyben csak anyjostúl látám, hátúl maga, elől az anyja, azután az császár ő felsége hagyérosi,[3]) azután az királyé, azután az ő felsége hintai egynyehány; de az míg bétakarodtak, bésetítedett; az császár ő felsége császárnéval és egész udvarával az augustinianusok templomában várta, hova érkezvén, az király leszállott, hasonlóképen az királyné is; oda bémenvén, ott copulálták ő felségeket. Elvégeződvén az copulatio, feljöttek, és mintegy óra mulva az nagy arra készíttetett csézában, palotában vacsorálni lejöttek; holott asztalhoz leülvén, jobb kéz felől az főhelyre császár ő felsége ül, melléje az császárné, császárné mellé az király, melléje az királyné; az császár felől fordulólag ült Carolus az erczherczeg az két ducissával, azon alól nagy üresség hagyatván, azon alól osztán ült cardinalis Kolonics, utána az nuntius apostolicus, utána az velenczés követje; másfelől az királyné rendén fordulólag

---

[1]) Lobkowitz.

[2]) A magyarok fényes felvonulását részletesebben leírja *Cserei M.* Hist. 294—295. ll.

[3]) Így; másutt *hacséros,* mint föntebb 1698. dec. 22-én.

Digitized by Google

ült az nagyobbik ducissa az más ducissával és utána az királyné anyja; ott is nagy spatium hagyatván, azon alól ült cardinalis Crippasi, azon alól az hispanus követje, azon alól az sabaudus követje; az asztalnak szélessége majd volt másfél öl; négyen ültek elől, mint előbb írám; az hossza volt három asztalnyi, az asztalnak közepe drága eszközökbűl s confectumokbúl csinált pástétomokkal, várakkal, kőszikla formán csinált munkákkal volt egy sorral megrakva, kétfelől drága étkekkel volt megrakva; voltak más asztalok is más házakban, az hová az ministerek és magyar urak leültek; volt oly asztal is, az hová mások is leülhettek; az császár asztalánál való ülés penig hogy úgy lött volna, mint előbb írám, magam szemeimmel láttam, mivel az végin az asztalnak senki sem ülvén, közel az asztalnak véginél sokáig állottam, speculáltam. Elvégezvén az vacsorát s felkelvén, bémentek ő felségek házokban és több pompa akkor nem lött.

25 Februarii közönséges helyt az külső palotában mindeneknek láttokra ettek ebédet ő felségek, de csak magok ülvén asztalnál; estve penig volt comoedia, de szoros lévén az hely, nem admittáltak az ministereknél többeket.

26 (Februarii) kün ett ő felsége az régi mód szerént, és estve egy kevés muzsika volt.

27 (Februarii) böjtnap lévén, nem volt semmi. Eodem die 27 Februarii délben egy s két óra között holt meg méltóságos Kinczki uram, az kin fordultak az egész erdélyi dolgok, de nemcsak az erdélyi dolgok, de az ő felsége egész dolgai többire, úgy hogy omnia per eum, et sine eo nihil erat.[1])

28 Februarii estve nyolcz óra után hozták elő az currus triumphalisokat az császár ő felsége külső udvarában; volt tizenhárom; négy-négy ló egy rendiben fogván vonta egyiket-egyiket, felöltöztetve két-két kocsis lévén mindenik szekér előtt, minden szekér előtt való lovak külön-külön formában lévén felöltöztetve, az szekérnek mindennemű eszközei, sőt az kerekei is aranyosok lévén; az szekerekben comoediai módon felöltöztetett muzsikások voltak, minden szekérben nyolcz-nyolcz égő szövétnekek voltak, minden szekér mellett tizennégy-négy égő szövétnekes felöltöztetett legények voltak, és az ő felsége házainak ablakjai eleiben mentek egyszersmind és ott muzsikáltak, úgymint doboltak, trombitáltak, hegedültek, énekeltek, egyszóval mindenféle muzsikával muzsikáltak; az muzsikások, az mint végére mehettem, voltak százon ha többen nem; az egész udvar penig illuminálva, az az tűzben volt, mint az egész város is;

---

[1]) Kinszkiről olv. *Cserei M.* Hist. 295. l. és *Bethlen M.* Önéletírása II. 142. l.

24, 25, 26-ik éjczakákon minden ablakon, az mely házaknak ablakjai az utczára vannak, vagy két-két égő szövétnekek, vagy két-két lámpások égtek, azon kivűl égtek az rend szerént való lámpások.

1 Martii estve nyolcz óra tájban hányták az tüzes szerszámokat az vár kapuján kivűl, szemben az császár ő felsége udvarával, az mely szüntelen való tűz volt; láttattak az tűz között emberek, oroszlány égve, és egy szekér melyben az császár, király, császárné, királyné ültek volna, két ló előtte s béfogva az szekérben, tüzes forgó kerék és bötük, úgymint V. L. J. az az *Vivat Leopoldus Josephus!* ezek fejéren látszattak; megint V. M. W. az az *Vivat Magdalena Wilhelmina!* viszont A. E. I. O. U. *Austria erit in orbe ultima;* az V. M. W. ezek sárgán látszattak. Voltak egyebek is, kiket mind egyhirtelen ember nem observálhatott. Tartott penig az tűz egy óráig; több egy ember halálnál penig nem esett, az is nem az tűz miatt, hanem az bástyárúl esett le.

2 Martii estve dámák comoediája volt, de idegen ember bé nem bocsáttatott.

3 (Martii) estve udvarnál is maskara volt, de oda is csak azok bocsáttattak, kik invitatusok voltak.

4. Az böjt elérkezvén, az lakadalmi pompáknak és ceremoniáknak is vége lött, és már készűl az udvar gyászhoz, az bavariai elector megholt fia gyászolásához.[1])

Az királynak ő felségének és királynénak, az kiknek végére mehettem, ajándékot ezek adtak: Magyarország adott hat falra való ezüst gyertyatartókat, egy tiszta ezüst aranyas asztalt, két geredont *(így),* két ezüst korsót kiken ezüst aranyas virágok vannak, egy ezüst öreg melegítőt, egy öreg tükört ember magasságnál nagyobb. Ezen argenteria extendálódik ad flor. rhen. 16,000. Vas vármegye külön adott 3000 forintig való argenteriát.

Bohémia adott flor. rhen.	120,000.
Slésia adott flor. rhen....	100,000.
Morávia adott flor. rhen....	40,000.
Bécs Ausztriával együtt aranyat... ...	10,000.

5 Martii reggel voltam Kleinburch uramnál.

6 Martii voltam aud(i)entián estve öt óra tájban gróf Harach uramnál, holott insinuáltam magamot, gondolván, hogy már Kinczki uram helyett vagy ő nagyságára, vagy gróf Kaunicz uramra fogja ő felsége az erdélyi dolgokat bízni.

[1]) L. föntebb febr. 15-én.

Digitized by Google

7 (Martii) akartam Kaunicz uramot is ő nagyságát megudvarlani, de posta napja lévén, halasztott hétfőre kilencz órára.

8 (Martii) sohult sem voltam, mivel Brank uramot vártam, mivel azt izente, hogy hozzám jő.

9 Martii voltam aud(i)entián reggel tíz órakor gróf Kaunicz uramnál; igen nagy böcsülettel acceptált.

10 (Martii) volt nálam Kálnaki Sámuel uram.

11 Martii voltam Kleinburch uramnál nyolcz órátúl fogva majd tízig.

12 (Martii) vendégim voltak, és azalatt Teleki László öcsém uram is hozzám jött, kikkel mulattam.

13. Kálnaki urammal az zsibvásárban mentünk.

14. Kleinburch uramnál voltam és majd tíz órakor jöttem el tőle.

15. Brank uramnál voltam kilencz órakor reggel.

16 Martii voltam az ő felségek rókázásában az Praterben, ebéd után és négy óra után; az holott elsőben négy versen rókákat hajtottak elő és azokat hányták fel hálókkal, az király is gyakran hányván, és az császár ő felsége és az dux hajító fákkal veregették az orrokat és hajigálták, és az kik az rókák közűl megkénszeredtek, megölögették ő felségek, az orrokat, fejeket veregetvén; annakutána az király felvetvén az hálóval egy rókát, lelőtte; annakutána az rekeszben menvén ő felségek, az hol az rókák voltak rekesztve, és még ott maradván egynyehány, ki az fák közzé és avarban elbútt, némelyek fákra mentek fel, azokat lövöldözték; annakutána borzokat hozván elő, szelindekekkel ölették őket.

17 Martii alkalmatlan üdő lévén, szállásomon voltam.

18 (Martii) reggel voltam Kleinburch uramnál.

19 Martii József napja lévén, nagy gála volt udvarnál, hová mi is Kálnaki Sámuel urammal felmentünk és mindaddig az király ő felsége palotáján voltunk, míg ő felsége kijött, és kijővén ő felsége, mint az többi, mi is kezet csókoltunk, mind ő felségeét, mind az királynéét; annakutána mentek az ....[1]) apáczák templomában ő felségek, hova ő felségeket többire az ministerek és egyéb nagy emberek is lovon kísérték; és ugyan az klastromban öttek ő felségek ebédet s annakutána vecsernyét is ott öttek; én penig másokkal együtt mentem Kálnoki uramhoz ebédre és az király ő felsége egészségiért és életéért jól megittunk.

20 Martii rosszacskán voltam az bortúl.

21 (Martii) reggel voltam Kleinburch uramnál.

---

[1]) A pontok helye üresen van hagyva.

Digitized by Google

22 Martii méltóságos fejedelemmel Apafi urunkkal ő nagyságával és többekkel felesen voltunk ebéden Teleki László öcsém uramnál.

23. Az mezőre mentem ki magam mulatni.

24 (Martii) voltam reggel pater Hevenyesi uramnál.

25 (Martii) voltam reggel Kálnaki uramnál.

26 Martii az fejedelemmel, Kálnaki urammal, Teleki László és Pál öcsém uramékkal és többekkel voltunk ebéden Simon Mihály uramnál.

27 (Martii) mentem ki az mezőre magam mulatni.

28. Hasonlóképen, minthogy aud(i)entiára sem meheték, várván, hogy kit denominál ő felsége az erdélyi dolgok praesessének, minthogy a nélkül semmit nem efficiálhatunk.

29 Martii ugyan az fejedelemmel, Kálnaki urammal, Teleki László és Pál öcsém uramékkal és másokkal voltunk ebéden Balku uramnál, az bőtbűl fársángot csinálván.

30 (Martii) az mezőre mentem ki ebéd előtt pausálni, de ebédre Kálnaki uramhoz mentem, ott is ött lévén az fejedelem, Teleki László és Pál öcsém uramék és mások is felesen.

31 Martii voltak nálam ebéden ugyan az fejedelem ő nagysága, Kálnaki uram, Teleki László és Pál öcséմék, Brank uram, Henter Benedek és Simon Mihály uramék, többek is felesen, de nekem fel kellett az asztaltúl kelnem, minthogy az előttemi [1]) bortúl igen igen rosszúl voltam, sokféle elegy bort iván Kálnaki uramnál, mely miá oly igen rosszúl voltam, hogy bortúl talám soha úgy nem voltam.

1 Aprilis voltam ebéden az öcséméknél, minthogy Teleki Pál uram leindulni készült.

2 Aprilis tizenegy és tizenkét óra között indult meg az Dunán Teleki Pál öcsém.

3 (Aprilis) mentem ki Teleki László öcsém urammal Seinburch [2]) felé magunk mulatozni.

4 (Aprilis) reggel nyolcz órakor voltam pater Gábornál,[3]) az erdélyi dolgokrúl beszélgetvén véle.

5 (Aprilis) voltam ebéden Kálnoki uramnál.

6. Teleki László öcsém uram költözött el az régi szállásárúl az zsidó-piaczhoz.

7 Aprilis voltak nálam ebéden közép Szolnok és Karaszna vármegyei követek.

8 (Aprilis) volt nálam ebéden az gazda [4]) és Dalmer.

---

[1]) Így; talán *előbbeni?*

[2]) Így; valószínüleg *Schönbrunn* akar lenni; másutt *Seinbrunn*-nak írja.

[3]) T. i. Hevenesi Gábornál.

[4]) A gazdája, a kinek házában lakott.

Digitized by Google

9 (Aprilis) volt nálam ebéden Simon Mihály uram és Demény az cancellista.

10 (Aprilis) volt nagy processio, miképen az Krisztust az zsidók megfogták, és voltak nálam ebéden Kapusi és Janitorék.

11 Aprilis postanap lévén, szállásomon voltam és Erdélyben írtam.

12 Aprilis voltak nálam ebéden közép Szolnok vármegyei követ Kasi Farkas, és karasznai Tordai uramék és Balkó Mihály uram.

13. Kapusi és Katona uramék voltak ebéden nálam.

14 (Aprilis) reggel voltam Kleinburch uramnál, onnét mentem az tegnap felérkezett grófokhoz, Mikes Mihály és Csáki István uramékhoz,[1]) kikkel jöttek fel Apor Péter, Petki Dávid, Boér Simon uramék magok dolgokban.

15 Aprilis az grófokkal és Teleki László öcsém urammal felmentünk udvarhoz, mivel ő felsége tizenkét kuldust hozatván fel, kinek egyike annorum 100, másik annorum 97, harmadik annorum 96, negyedik annorum 93, ötödik annorum 85, hatodik annorum 75, hetedik annorum 72, nyolczadik annorum 72, kilenczedik annorum 70, tizedik annorum 70, tizenegyedik annorum 67, tizenkettedik annorum 66, in summa 963 esztendősök voltak, és azokat egy hosszu asztalhoz renddel leültetvén, ő felsége az királylyal és erczherczeggel ministrált és szolgált nekik és étkeket kinek kinek elejekben rakta és viszont kiszedte; azt elvégezvén, kinek kinek jobb lábokat megmosta és térden állva megcsókolta. Onnét lejővén, az grófok nálam voltak ebéden.

16 Aprilis szállásomon voltam.

17. Hasonlóképen.

18 Aprilis Kleinburch uramnál voltam.

19. Husvét innepe lévén, az fejedelemmel és Teleki László öcsém urammal az hollandus követ szállására mentünk communicálni.

20 (Aprilis) voltam ebéden Kálnaki uramnál.

21 (Aprilis) voltam az fejedelemnél ebéden.

22 (Aprilis) voltam Kleinburch uramnál.

23 (Aprilis) voltam aud(i)entián gróf Harach uramnál, sollicitálván béadott memorialisokra választ, és viszont magam dolgom felől való memorialisomat is ő nagyságának adtam.

---

[1]) Mikesék a catholikusok praetendált sérelmeinek orvoslása ügyében jöttek fel Bécsbe, a hol Mikes Mihály emlékiratban sürgette a catholikus religio lehető túlsúlya ellen hozott törvények már is munkába vett átalakítását. L. alább sept. 30-nál a jegyzetet.

Digitized by Google

24 Aprilis Toroczkai öcsém és Keszei uramék voltak nálam ebéden.

25 (Aprilis) ismét voltam Kleinburch uramnál.

26 Aprilis féles német és magyar vendégim voltak.

27. Mind hevertem, az bortúl rosszúl lévén.

28. Méltóságos fejedelem, gróf Mikes Mihály és Kálnaki uramék, Teleki László öcsém uram és Aichpichel uram más két németekkel együtt, voltunk Kleinburch uramnál ebéden.

29. Szállásomon voltam.

30 Aprilis voltam ebéden az grófoknál.

1 Maji voltak nálam ebéden Brank és Raslin [1]) s Teleki László öcsém uramék.

2 Maji szállásomon voltam és magam mulatni az mezőre mentem ki az búzák közzé.

3 (Maji) voltam ebéden az méltóságos fejedelemnél, estve penig voltak nálam vacsorán Simon Mihály, Katona Mihály és Kapusi uramék.

4 Maji voltam ebéden Teleki László öcsémnél.

5 Maji. Az jesuiták scholájában nagy comoedia lévén, holott ő felsége is jelen volt, mi is Teleki László öcsém urammal és Szentkereszti urammal oda mentünk ebéd után, nálam lévén ő kegyelmek ebéden két akademikussal együtt, úgymint Csáki és Túri és mások is felesen.

6 (Maji) voltam pater Hevenyesinél.

7 Maji ment ki ő felsége Laxenburchban estve hat óra után.

8 (Maji) volt nálam ebéden az öcsém Toroczkai János uram.

9 Maji voltam cardinalis Kolonics ő eminentiájánál, Aichpichel uramnál és secretarius Vaiszenberch [2]) uramnál.

10 (Maji) voltak nálam ebéden Sédel, Kapusi, Katona uramék.

11. Magamat mulatni az búzák közzé mentünk ki ebéd után.

12 Maji vöttem méltóságos gubernator uram ő nagysága levelét, kétrendbelit is, melyekben ő nagysága írja, hogy mind az Kolos vármegyei főispánységra, mind az maros-széki kapitánységra candidáltattam másokkal együtt, úgymint Kolos vármegyeire Csáki István uram, Teleki László öcsém uram és én, maros-székire Bethlen Sámuel és János uramék és én.

13 Maji érkezett fel Bethlen Sámuel uram Fekete nevű szolgája az maros-széki kapitánység sollicitálására.

---

[1]) Vagy *Roslin;* a név olvasása kétes.
[2]) Így; talán *Weissenburg.*

Digitized by Google

14 (Maji) voltam pater Hevenyesi és Hardics patereknél.
15 (Maji) volt nálam ebéden Harach uram secretariussa.
16 (Maji) voltam gróf Mikes uramnál.
17 (Maji) voltak nálam ebéden Szentkereszti, Kapusi és Fekete uramék.
18 Maji jó reggel Laxenburchban mentem ki és estvére visszajöttem Harach uram secretariussával.
19 (Maji) délután négy s öt óra között érkezett ide szállásomra Erdélybűl Jósika István uram.
20 Maji jött fel az postán az candidatiónk,[1]) de minthogy Teleki László öcsém uram is candidatus lévén az Kolos vármegyei főispányságra, ő kegyelmével nem akarván competálni, annak renunciáltam; várom ő felsége kegyelmességét az marosszéki kapitányság aránt, de minthogy más competensim is vannak, ehez képest az mindenható isten az, ki egyedűl aláz és magasztal, mert az tiszt és erő nem az napkelet felől, sem nem az pusztábúl jő, minden az istenen áll, ő aláz s ő magasztal, ez szerént az kinek ő felsége rendelte és kegyelmes urunk ő felsége királyi kegyelmességébűl adja, azé lészen, mert non est currentis neque volentis, sed est miserentis dei.
21 Maji. Az feredőben lévén, Kálnaki uram jött meg, és mentem ő kegyelméhez, conferálván az candidatiórúl.
22 Maji mentem ki Laxemburchban, Pálfi Miklós urammal lévén szemben és igen ígírvén magát, hogy dolgaimban segít.
23 (Maji) voltam reggel Kleinburch uramnál, ő kegyelme is minden jóakaratját ígírvén.
24. Mikes Mihály, Teleki László, Petki Dávid, Apor Péter, Simon Mihály uramékkal együtt voltunk ebéden Apafi Mihály fejedelem ő nagyságánál.
25. Az magyarországi cancellariusnál voltam.
26 Maji reggel kilencz óra után voltam szemben Harach urammal ő nagyságával, mind az közönséges dolgokrúl, mind penig magam dolgaimrúl beszélgetvén ő nagyságával. Eodem délután négy-öt óra között voltam cardinalis ő eminentiájával is szemben, magam dolgomrúl instálván ő eminentiájának, az mint hogy mindketten ígírték gratiájokat.
27 (Maji) voltam reggel Kleinburch uramnál.
28. Szállásomon voltam ebédig, ebéd után az vár körűl sétáltam.
29 Maji Laxemburchban mentünk ki Kálnaki urammal aud(i)entiára ő felségéhez, de más napra halasztott ő felsége.
30. Ismét ebéd után kimentünk Laxemburchban, és mindenek előtt ő felsége aud(i)entiát adott Kálnaki uramnak, ő

[1]) L. föntebb máj. 12-én.

Digitized by Google

kegyelme után mingyárt nekem, béadván ő felségének azokat az ecclesiai dolgok felől való memorialisokat, melyeket Szentkereszti uramtúl az méltóságos gubernium és az reformata ecclesia kezemben küldött;[1]) azok mellett magam memorialisomat is adtam ő felségének, estvére penig visszajöttünk Bécsben.

31 Maji szállásomon voltam, hanem estve felé gróf Mikes uramhoz mentem ki.

1 Junii hasonlóképen itthon voltam.

2 Junii jó reggel kimentem Laxemburchban és Kauniczs Bucelleni[2]) uramékkal ő nagyságokkal lettem szemben.

3. Postanap lévén, majd egész nap postára írtam, minthogy feles leveleim érkeztek légyen.

4 Junii méltóságos gubernator leveleit vévén, jó reggel kimentem Laxemburchban, és mind Harach, Kaunicz, Bucelleni uraméknak ő nagyságoknak praesentáltam, ebéden penig voltam Pálfi Miklós uramnál ő nagyságánál.

5. Magam mulatni mentem ebéd után az Protterben *(így)*.

6. Postanap lévén, postára írtam.

7, 8 Junii pünkösd innepje lévén, innepeltem kedvem ellen, hollandusnál is nem lévén communio.

9. Szentkereszti urammal Laxemburchban mentünk ki az comoediára, de estvére béjöttem Bécsben.

10. Postanap lévén, sok írásom volt, Harach uram ő nagysága secretariussával holmi kiváltképen való dolgokrúl conferálván, melyeket gubernator uramnak ő nagyságának sub rosa megírtam, és lévén több feles írásaim is.

11 Junii többire szállásomon töltöttem üdőmet.

12 Junii estvére jött bé ő felsége az egész udvarával Laxemburchbúl az Favoritában.

13 (Junii) reggel voltam Kleinburch uramnál, azután írtam az postára.

14 (Junii) ebéd után méltóságos Harach uram ő nagysága secretariussával mentünk ki egy kertecskében, vacsorán penig nálam volt más egy barátjával.

15 Junii voltam Aichpichel uramnál, onnét mentem Csányi uramhoz, onnét az fejedelemhez Apafi uramhoz ő nagyságához.

16 (Junii) voltam Lichtenstain fejedelemnél ő nagyságánál, csak harmad napja lévén, hogy kvártélyokkal fel érkezett légyen.[3])

---

[1]) Szentkereszti még az év elején utazott volt le Bécsből Erdélybe; l. fentebb jan. 31-én.

[2]) Buccellini.

[3]) L. fentebb 1696. nov. 3-án a kvártélyok dolgában folyt ország-

Digitized by Google

17 (Junii) voltam Kleinburch uramnál és Kálnoki uramnál reggel, azután postára írtam.

18. Úrnapja lévén, igen nagy processio volt; reggel hat órátúl fogva egy óráig tartott; császár, császárné, király, archidux és archiducissák ketten jelen voltak; pap ad minus, az mint megszámlálhattam, az világi papokon kivűl, kik az secularis emberek között jártak, voltak nr. 638.

19 Junii többire szállásomon voltam.

20. Kleinburch uramnál voltam reggel, azután postára írtam.

21 (Junii) voltam Mikes uraméknál.

22. Többire szállásomon voltam.

23 (Junii) ebéd után Teleki László öcsém urammal az mezőre mentünk magunk mulatására.

24 Junii feles leveleim érkezvén, az postára írtam.

25 Junii ismét hasonló processio volt, mint ma egy hete Úrnapján, ő felségek is lévén jelen, csakhogy nem az mi utczánkban, hanem az hal-piaczon, és néztem az Kleinburch uram szállásárúl. Úrnaptúl fogva eddig mindennap volt processio, hol egyik templomnál, hol másiknál.

26. Az öcsémmel Teleki László urammal ebéd után az király épületei nézni Seinburchban [1]) mentünk.

27 Junii voltam Pálfi Miklós uramnál ő nagyságánál, ebéden penig, szent László napja lévén, voltam Teleki László öcsém uramnál.

28 Junii volt az Apor Péter uram lakadalma,[2]) melyben voltak méltóságos nagyrendű emberek; az többi között én is ott voltam; cardinalis Kolonics ő eminentiája copulálta ő kegyelmeket, holott is jelen voltam, de meg nem esküttették ő kegyelmeket.

29 (Junii) voltam ugyan Kálnaki uramnál lakadalomban; nem költhetvén el első nap mind az étkeket, ez nap költöttük el.

30. Itthon voltam, szállásomon hevertem.

1 Julii postanap lévén, postára írtam.

2 Julii voltam Mikes uraméknál.

3 Julii ebéd után négy órakor tájban voltam cardinalis ő eminentiájánál.

4. Conferentia akarván lenni és ő felsége szarvas vadá-

---

gyűlési tárgyalásokat és a rendeknek ugyan az napon Liechtenstein tábornokhoz intézett levelét.

[1]) Schönbrunnban.

[2]) Kálnoki Sámuel leányát Borbálát vette feleségűl. *Nagy I.* id. m. I. 55. l. és VI. 50. l.

Digitized by Google

szatban menvén, az conferentia elmult, mivel Volstain [1]) uramnak ő nagyságának ő felségével ki kellett menni.

5 (Julii) voltam Bucelleni uramnál ő nagyságánál reggel kilencz órakor, onnét mentem Teleki László öcsém uramhoz, mivel eret vágatott magán.

6 (Julii) voltam Harach uramnál, de szemben nem lehettem ő nagyságával, sokan lévén.

7 Julii volt ebéd után erdélyi conferentia, olyan, az minemű talám még nem volt az erdélyi reformata religiónak nem kicsiny romlására, valamennyi tisztségeket is elosztván, melybűl az reformatusok igen kihagyattak.

8 (Julii) voltam Kálnaki uramnál.

9 (Julii) volt nagy catholika vendégség Mikes Mihály uramnál.

10, 11. Mi erdélyi Bécsben levő reformatusok voltunk nagy búsongásban.

12 (Julii) voltam ebéden Jósika István uramnál az Kaunicz és Harach ő nagyságok secretariussival.

13 (Julii) reggel kilencz órakor voltam szemben Harach urammal, az ecclesiai dolgokrúl instálván ő nagyságának, de csak patientiával felelt ő nagysága, s úgy is látom, hogy isten csak patientiára hívott bennünket, ha nem könyörűl rajtunk.

14 Julii búslakodtunk, panaszolkodtunk mindennek, hogy ily hirtelen mint bánnak velünk és religiónkat opprimálni mint akarják.

15. Hasonlóképen abban munkálódtunk és fohászkodtunk istenünkhöz.

16 Julii reggel négy órakor meggyulván az várban az az ház, melyben az király ő felsége lakodalma volt, most penig nagy költséggel, mind éjjel nappal, még vasárnap sem lévén és egyéb innep is, komédiázóháznak építtetvén, elége.

17 (Julii) esett értésünkre, hogy az császár ő felsége az erdélyi tisztségek elosztását rejiciálta volna az méltóságos conferentiának, nem tetszvén ő felségének.[2])

18. Annál jobban megtudtuk, és újolag fogtunk mind religiónk szabadságában, mind az candidatiók megmaradásában, mind magunk személyünk dolgában munkálódni, mert non solum personam nostram tangit, sed et gloriam dei; már istené az dicsőség és áldás.

19 Julii voltak nálam ebéden imperialis agens Klerffs, Pálfi Miklós uram secretariussa és Teleki László öcsém uram és Szentkereszti.

---

[1]) Waldstein.

[2]) L. föntebb a jul. 7-ről szóló feljegyzést.

Digitized by Google

20 (Julii) voltam szemben méltóságos Harachné asszonyommal.

21 Julii. Apor Péter uram Erdélyben akarván menni, Kálnaki uram mind feleségestűl, Mikes Mihály és Csáki István, Boér Simon uramék lekésérték Pozsonyig.

22 (Julii) reggel Kleinburch uramnál voltam.

23 (Julii) reggel Kaunicz uramhoz mentem, hogy ő nagyságával szemben legyek, de imperialis cancellariae consilium lévén, szemben nem lehettem, hanem az secretariussátúl izentem és küldtem bé az diplomát, melyben megjegyzettem, hogy contra diploma lött mostan az főtisztek tétele.

24 Julii udvarhoz mentem volt fel, hogy ő felségével szemben legyek, de az sok papok miatt nem lehetett aud(i)entiám, sokaknak másoknak is nagy embereknek.

25 Julii innep lévén, nem volt aud(i)entia.

26 Julii az király születése napja lévén,[1]) nagy gála volt udvarnál és devotióra az Szent-Annában jöttek ő felségek, holott is ettek ebédet.

27 Julii vadászatban mentek ő felségek estve hét óra tájban, és oda is lesznek harmad napig.

28. Henter Benedek urammal estve felé az szőllők közzé és búzák közzé mentünk beszélgetésnek okáért.

29 (Julii) jöttek meg ő felségek az vadászatbúl.

30 (Julii) voltam Kleinburch uramnál, honnét sok szó kerekedett.

31 (Julii) estve felé mentem ki az hostátban az szebeni notariushoz.

1 Augusti estve felé mentem Kleinburch uramhoz, hová Mikes Mihály uram is érkezék és az sok szót öszvehordók.

2 Augusti voltam ebéden az méltóságos Apafi fejedelemnél ő nagyságánál, Teleki László öcsém is, Henter Benedek, Simon Mihály uramék is ott lévén; ebéd után penig Henter Benedek és Simon Mihály uramékkal az mezőre mentünk ki.

3 Augusti voltam Kálnoki uramnál.

4 Augusti volt nálam ebéden Teleki László öcsém uram.

5. Postanap lévén, itthon voltam.

6 (Augusti) voltam magyarországi cancellarius uramnál.

7 (Augusti) insinuáltattam egynehány memoriálisokat cancellarius uramnak az productiórúl.[2])

8 (Augusti) voltam Kleinburch uramnál.

9 Augusti voltam cardinalis ő eminentiájánál.

---

[1]) József született 1678. jul. 26-án.

[2]) L. föntebb az 1698. jun. 18-ról, jul. 19-ről és dec. 31-ről szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

10. Ő felségek egész császári udvarokkal devotióra az szent Lőrincz klastromában jöttek bé, holott is ebédeltek.

11 (Augusti) voltam Kleinburch uramnál.

12 Augusti ismét ő felségek egész császári udvarokkal devotióra az clarissák apáczák klastromában jöttek bé, holott is ebédeltek, és estvére vecsernye hallgatni az porta coeli [1]) monialissákhoz mentek ő felségek.

13 Augusti estve hét óra után ő felségek az egész császári udvarral jöttek az nagy Duna mellé az régi Favorita és Protter *(így)* közzé egy gróf kertiben lévő házban, melynek előtte Carolus archidux ő felsége és Josephus dux Lotharingiae együtt ketten készíttettek volt igen friss tűzi mesterséget, és elsőben maga az archidux, annakutána az Lotharingus sugár ágyukbúl tárgyot lőttek, annakutána mozsár ágyukbúl tüzes laptákat lőttek; ezeket egynehány ízben alternatim cselekedvén és elvégezvén, és az archidux felmenvén egy ablak(á)ban azon háznak, hol ő felségek voltak, az ablakbúl egy spárgán egy tüzes laptát jelűl kibocsátván, az több tüzes szerszámokat meg kezdték gyútogatni, melyek voltak kétfelől az Dunaparton és az Dunában is, az mely majd tartott egy óráig. Elvégeződvén, ugyanott öttek ő felségek és majd éjfélkor mentek vissza az Favoritában.

14 Augusti holt meg az capucinusok között egy pater Marcus nevű barát, kit ugyan szent embernek tartottak; ő felsége is az császárnéval együtt szintén halála előtt hozzá ment és benedictiót vött tőle; ott is voltak ő felségek, míg meg is holt.

15. Ő felségek Mariahilf nevű templomban az hostátban mentek devotióra, pater Marcus testét penig az capucinusok templomában kitötték, hova rettenetes sok ember confluált; az volt jobb, az ki csak megillethette is.

16. Látván, hogy rettenetes sok ember confluál mindenfelől az pater Marcus testéhez, hogy csak egymást el nem tapodják, vártákat állítnak egynehány helyre az ajtókra, kik az embereket egymásra tódulni ne engedjék, hanem szép renddel bizonyos számú embereket bocsássanak bé, és azok kijővén, megint másokat úgy bocsássanak; virággal az testet egészlen béhányták; az volt jobb, az ki benne kaphatott; és sok egyéb nagy devotiók és áhítozások voltak.

17 Augusti temették el tizenkét óra tájban, holott ő felsége császárnéval és az nagyobbik ducissával jelen volt és majd többire az egész nagy rendek; vártták voltak, kik min-

[1]) Porta coeli: *Himmelpfort*, egy utcza vagy városrész neve Bécsben.

Digitized by Google

dent nem is bocsátottak, mert el sem tért volna az nép, annyi gyült volna temetésére.

18 (Augusti) voltam Scalvinioni uramnál ő nagyságánál.

19. Postanap lévén, itthon voltam.

20 Augusti tizenkét óra után az Favoritában deponálta kegyelmes urunk ő felségének hitit három követjei által az brandeburgumi elector,[1]) annak szokott rendi szerént thronusban ülvén ő felsége, és mellette tartván az sceptrumot és az fegyvert, az egész ministerek, fejedelmek, grófok többire jelen lévén s fen állván. Az első követje követvén ő felségét és az electornak veniát impetrálván, hogy eddig is kötelessége szerént ő felségének nem deponálta volt juramentumát, melyért alázatosan ő felségétűl bocsánatot kér, és kéri, hogy ő felsége vegye kegyelmességében és az többi, sok szóval perorálván; annakutána ő felsége súgva szólott az imperii vicecancellariusnak Kaunicz uramnak, nem lévén itt udvarnál az főcancellarius, és ő felsége képiben megfelelt, bocsánatot ígérvén mindenekrűl és kegyelmességében vévén, és ezt is igen nagy kegyelmesen veszi ő felsége; sok bőv szóval élvén ez is és elvégezvén beszédét, mind az hárman ő felsége eleiben mennek, és térdre esvén mind hárman, kezeket az evangéliomra teszik és ugyan imperii vicecancellarius uram megesküti őket; elvégezvén az esketést, az harmadik követ hosszu oratióval megköszöni az ő felsége kegyelmességét. Eodem estve hét-nyolcz óra között voltam aud(i)entián ő felségénél magam dolgaim végett, ő felsége kegyelmesen meghallgatván és kegyelmesen is megfelelvén, ígérvén kegyelmességét ő felsége.

21 Augusti voltam Kleinburch uramnál.

22 Augusti postanap lévén, soholt sem voltam, és feles leveleim is jővén, azokra töttem választ.

23 Augusti méltóságos fejedelemnél Apafi ő nagyságánál voltam ebéden.

24 (Augusti) voltam ismét Kleinburch uramnál, Vaisz nem akarván pénzemet megadni lázsi[2]) nélkül, melyet Erdélybűl Netusi[3]) által transponáltatott.

25. Kleinburch uram parancsolatjábúl adott meg négyszáz forintot.

26 (Augusti) voltam Kálnaki uramnál és Mikes uramnál ebéd előtt kilencz óra tájban.

27 Augusti délután öt óra után az Favoritában az király

[1]) III. Frigyes királyi koronára vágyott, a mit hogy fejére tehessen, hit alatt ígért állandó szövetséget a királysághoz megegyezését adni vonakodó császárnak.

[2]) Az az: *agio*.

[3]) Vagy *Nutusi;* az olvasás kétes.

Digitized by Google

ő felsége turnérozott, hová az egész felséges udvar nézésére kijött ministerekkel együtt, és sok nép concurrált, az holott az komédiábúl majd tragyédia lészen vala, mivel az theatrumnak egy része, holott méltóságos urak és úri asszonyok ültek és állottak, minekelőtte ő felségek még ki nem jöttek volna, leszakadott, de mégis isten gondviseléséből sem az felsőkben, sem az alsókban kik alatt ültek, egy is meg nem sértődött. Két sereg volt, egyiket ő felsége az király dirigálta, másikat Darmenstát[1]) fejedelem.

28 Augusti reggel voltam camerae praeses Staromberch ő nagysága palotáján, ebéd után mulatozni mentem ki az mezőre.

29. Ebéden voltam Teleki László öcsémnél.

30 Augusti vasárnap lévén, szállásomon voltam.

31 Augusti méltóságos Harach urammal voltam reggel szemben, közönséges dolgok felől, kivált az ecclesiai dolgokrúl.

1 Septembris voltam reggel nyolcz óra tájban Scalvinioni uramnál ő nagyságánál.

2 (Septembris) voltam Lichtistain fejedelemnél Philippusnál ő nagyságánál, ugyan maga hívatván, Harach uram izenvén nekem ő nagyságátúl.

3 (Septembris) voltam ismét Lichtestain fejedelemnél.

4 (Septembris) voltam az Harach uram palotáján, de beteg lévén, senkit nem admittált.

5. Postanap lévén, sohult nem voltam.

6 Septembris voltam ebéden Teleki László öcsémnél, ott lévén méltóságos Apafi fejedelem is, colonellus Kolonics, Brank, concipista Ujvári, Henter Benedek, Simon Mihály uramék.

7 Septembris haszontalanúl töltöttem el ezt az napot az Teleki László öcsém tegnapi ebédje miatt.

8 Septembris estve vöttem az méltóságos regium gubernium méltóságos gróf Harach uramnak szóló levelét, deputatiónak szóló memorialissal együtt, hogy méltóságos gróf Harach uramnak ő nagyságának adjam bé.

9 Septembris jó reggel béadtam ő nagyságának.

10 Septembris voltunk felesen ebéden Mikes uramnál: Csáki Imre uram, Teleki Mihály öcsém uram, Kálnoki uram, két német báró és ugyan német Dondegh.[2]) Eodem ebéd előtt jártuk meg Mikes uramékkal az ő felsége armamentariumját: alatt feles ágyuk, bombák, golyóbisok, egy vas ágyu, kinek az szája négy arasz és fél, fen számtalan sok muskotély, pistolyok,

[1]) Darmstadt.
[2]) Így; a név ismeretlen.

dárdák és egész vas derekak és vas emberek, egész vas ló is és egyébféle fegyverek is.

11 (Septembris) voltam az magyarországi cancellariusnál.

12 (Septembris) voltam Kleinburch uramnál, Szentkereszti uramnál.

13 Septembris voltam ebéden az méltóságos fejedelemnél Teleki László öcsém urammal és Simon Mihály urammal.

14 Septembris ebéd után voltam Maignin uramnál.

15. Ebédig szállásomon dolgoztam, ebéd után kimentem magam mulatni.

16 (Septembris) voltam Kleinburch uramnál.

17. Lichtistain fejedelmet kerestem, de nem vala itthon.

18 (Septembris) ismét Maignin uramnál voltam.

19 (Septembris) voltam Mikes uraméknál.

20 Septembris voltak nálam ebéden Mikes Mihály uram, Csáki István uram, Jósika István uram, Petki Dávid uram és többen is.

21. Az mezőre mentem ki magam szellőztetni.

22 (Septembris) ismét Philippus Lichtestain fejedelmet kerestem, de Ebe(r)sdorfra volt.

23. Az fejedelemmel és Csáki Imre, Teleki László öcsém uramékkal az Bécs vize mellé mentünk ki az napbeli eclipsist nézni, az mikor az bécsiek többire még az házokbúl sem mertek kijőni, annál inkább kün járni, mintha ember sem lött volna ben Bécsben.

24 Septembris ismét kerestem Lichtistain fejedelmet, de még sem tanáltam, Ebe(r)sdorfon lévén.

25 (Septembris) jöttek bé az Favoritában estve felé ő felségek, de viszont harmad nap mulva visszamentek Ebe(r)sdorfra.

26 Septembris mustrálta meg magát gróf Ettingh ő felségek előtt török köntösben és minden készületivel, az mint az portára megyen.[1])

27 (Septembris) voltam reggel Philippus Lichtistain fejedelemnél, ebéd után Maignin uramnál.

28 (Septembris) ebéd után voltam az ajándékok látni, melyeket ő felsége küld az török császárnak, császárnénak, vezérnek és több nagy embereknek, kik között láttam különbűl kilenczféle órákat, az többi között egyet olyat, melyben forrás volt, két nagy ezüst asztalt, azokon kávéhoz kívántató mindenféle ezüstből csinált edényeket aranyosokat, egy nagy

---

[1]) Oettingen Farkas gróf a karloviczi békepontok értelmében küldetett követűl a portára, a honnan viszont a török császár követe volt nemsokára Bécsbe érkezendő. L. alább 1700. jan. 30-án.

Digitized by Google

tükört mint az ajtó, nagy öreg függő és falra való gyertyatartókat ezüstöket trébelyesen, ezüst medenczéket aranyosokat, két nagy öreg ezüst hűtőket, eleven szénnek házban nagy öreg lábos ezüst tűzhelyt, olosz kemenczében való nagy öreg ezüst eszközt, hová az fát rakják, igen szép egynehány vég aranyas matériákat és egyéb sokféle ezüst eszközöket, melyeket egyhirtelen nem concipiálhattam, hanem kijővén az specificatiójok, abbúl megláthatni, melyet megszerzeni igyekezem.

29 Septembris szent Mihály napja lévén, voltunk felesen méltóságos Apafi fejedelem urunknál ő nagyságánál.

30 Septembris. Hazánk törvényit és megmaradt kis szép szabadságát, diplománkat és méltóságos regium gubernium tekintetit és uniónkat megrontatván és csonkíttatván Mikes Mihály uram, nagy örömmel ebéd után két óra tájban indult ki innét Bécsbűl Csáki István és Petki Dávid uramékkal együtt, kinek Bécsben való létét megemlegetheti minden religio és mindenféle rend, melyet ezután nemsokára percipiálnak jobban és jő napfényre.[1])

1 Octobris költöztem el az régi szállásomrúl, nyughatatlan lévén és istállóm is nem lévén és egyéb alkalmatosság is, az egy emberséges gazdámnál.

2. Sohult nem voltam, mivel még egészlen helyre magamat nem vertem szállásomon.

3 (Octobris) voltam reggel Maignin uramnál, ebéd után postám volt.

4 (Octobris) voltak nálam ebéden Toroczkai Zsigmond öcsém, Fráter, Balkó, Kapusi, Janitor, Dincz uramék.

5 Octobris voltam az méltóságos fejedelem Apafi urunknál ő nagyságánál.

6 (Octobris) mentem ki Svehetre és insinuáltattam méltóságos Staremberchné asszonyom ő nagyságának méltóságos gubernator uram ő nagysága parancsolatja szerént, hogy az méltóságos gubernium ezer aranynyal akar ő nagyságának kedveskedni, kívánván patronaságát, ki is igen ígérte és offerálta magát; és ebéd után visszajöttem.

7 Octobris rút alkalmatlan üdő lévén és postanap is, egész nap csak szállásomon voltam.

8 (Octobris) voltak nálam ebéden Teleki László öcsém uram, Vay László sógor uram más két magyarországi böcsü-

[1]) Mikes Mihály emlékiratára, melyben a catholikusokra nézve sérelmes törvények átalakítását sürgette az udvarnál (l. föntebb apr. 14-nél a jegyzetet), sept. 5-én adatott ki a *Mikes-féle öt pont* nevezete alatt ismeretes decretum, melyet bizony keservesen emlegettek meg az erdélyi reformátusok. Olv. *Cserei M.* Hist. 291. l.

Digitized by Google

letes emberekkel együtt, Simon Mihály uram, Büdöskúti és Demény uramék.

9 (Octobris) voltam Maignin uramnál és ebéden voltam Teleki László öcsém uramnál.

10 Octobris ment el innét le Bécsbűl Vay László uram és eodem érkezett az úrfi Vesselényi uram.[1])

11. Itthon voltam szállásomon.

12 (Octobris) voltam az Kaunicz uram ő nagysága secretariussánál, ki által insinuáltattam az ezer aranyat.

13. Ismét voltam Kaunicz uram secretariussánál, ki referálta, hogy Kaunicz uram nem acceptálja az ezer aranyat, contentus lévén az jó affectiójokkal az méltóságos gubernium és nemes statusoknak, másbúl várván jóakaratjokat.

14 Octobris postanap lévén, itthon voltam és tudósítottam méltóságos gubernator uramat az itt való dolgokrúl.

15 (Octobris) voltam az Rézkertben az oroszlányok és egyébféle vadak látni.

16 (Octobris) voltam az zsibvásárban.

17 (Octobris) esküttette bé Kálnaki uram Fiát uramot Henter Benedek uram helyett.[2])

18. Méltóságos gubernator uram ő nagysága leveleit vévén, voltam ismét az Kaunicz uram secretariussánál, hogy igen szép kanczákat és egy ménlovat küldnek az urak, ő nagyságának insinuálja.[3])

19 (Octobris) voltam Maignin uramnál és praesentáltam az gubernator ő nagysága levelét.

20 (Octobris) voltam Harach uram palotáján.

21. Postanap lévén, sokat írtam és voltam szállásomon.

22 (Octobris) voltam szemben méltóságos Harachné asszonyommal és praesentáltam méltóságos gubernator uram ő nagysága levelét ő nagyságának.

23 Octobris voltam Kleinburch uramnál.

24. Postanap lévén, mind szállásomon voltam és írtam.

25 (Octobris) voltak nálam ebéden az öcsém Teleki László és Simon Mihály, Balkó és Büdöskúti uramék.

26 (Octobris) ebéd után voltam méltóságos belli praeses Staremberch uramnál ő nagyságánál, instálván, hogy ha három vagy négy regyiment németet kihozatna Erdélybűl az lovasakban.

---

[1]) Valószínüleg a kurucz Vesselényi Pál fia István, a ki nemsokára Bánfi György gubernator nagyobbik leányát vette feleségűl; l. alább 1700. jun. 22-én.

[2]) Fiát Jánost, ki az erdélyi cancellarián secretariussá leve. Fiátról olv. *Cserei M.* Hist. 251. l.

[3]) Az ígért ajándék lovak a következő év tavaszán érkeztek fel Bécsbe; l. alább az 1700. máj. 19—27-iki feljegyzéseket.

Digitized by Google

27 (Octobris) voltam Kálnaki uramnál reggel.

28. Postanap lévén, mind írtam.

29 (Octobris) éjfeli után holt meg az Teleki László öcsém Trombitás János nevű szolgája.

30 (Octobris) voltam Maignin uramnál és belli praeses Staremberch uram ő nagysága secretariussánál.

31 Octobris temettük el az szegény Trombitás Jánost.

1 Novembris reggel voltam generalis Philippus Lichtestain fejedelemnél.

2 (Novembris) voltam az halottak visitatiójára az augustinianusok templomában.

3 Novembris adtam memorialist az bellicumra Kővárvidéke kvártélyirúl.

4 Novembris postanap lévén, mind írtam, nem voltam sohuvá.

5 Novembris volt theologica disputatio az franciscanusoknál, az hova én is invitatus lévén, méltóságos Apafi Mihály urunkkal ő nagyságával mentem, és vége lévén az disputatiónak, vacsorára megmarasztottak az barátok.

6 (Novembris) voltam palatinus uram ő herczegségénél az Partiumban lévő vármegyék quantuma és portáinak diminutiójok felől, kivált Kővár-vidékérűl, az mint hogy ígírte is gratiáját ő herczegsége, hogy commissiót ültet felőle, az melyben én is adhibeáltatom.

7 (Novembris) voltam jó reggel Maignin uramnál, az deputatióra küldvén memorialist, hogy ha vagy négy regyimentet kihoznának Erdélybűl; adtam ugyanazon dologrúl az bellicumra is memorialist.

8 (Novembris) reggel voltam generalis Philippus Lichtestain fejedelemnél.

9 (Novembris) reggel voltam méltóságos fejedelemnél Apafi Mihály urunknál; ebéden is ott voltam.

10 (Novembris) reggel voltam Menyháczki uramnál, ebéd után Aichpichel uramnál az ecclesiai dolgokrúl.

11 Novembris voltam Kleinburch uramnál.

12. Jó reggel mentem palatinus uramhoz ő herczegségéhez az partiumbéli vármegyék kapuszámjok dolga felől, mivel az mint azelőtt concludáltunk volt ő herczegségével, némely nyughatatlan elmék elrontották volt, de viszont redigáltam. Eodem voltak nálam ebéden az méltóságos Apafi fejedelem ő nagysága, Teleki László öcsém, Henter Benedek, Simon Mihály, Ujvári Imre uramék, Vass Laczkó fiacskám születése napja lévén és már isten kegyelmességébűl három esztendős

lévén,[1]) kit isten ő felsége éltessen, neveljen az ő nevének dícsíretire, dicsőségére, hazájának, nemzetének szolgálatjára.

13 (Novembris) voltam az magyarországi cancellariusnál, sok dolgok felől lévén dolgom véle.

14. Postanap lévén, sohult nem voltam.

15 Novembris Leopold napja lévén, a császár ő felsége egész az felséges udvarral Klosnaindorfra[2]) menvén devotióra, az holott az Leopold herczeg teste van, én is pro experientia kimentem, holott az többi között Leopold herczegnek kaponyáját az ausztriai koronával együtt kihozták, és elsőben ő felsége, azután renddel császárné, király, archidux, archiducissák, és renddel az urak és egyebek is megcsókolták az kaponyát; estvére visszajöttem Bécsben.

16 Novembris voltam szemben méltóságos Harach urammal ő nagyságával.

17 (Novembris) voltam ebéd után Maignin uramnál.

18 (Novembris) voltam másokkal együtt Kálnaki uramnál, Erzsébet asszony poharára.[3])

19. Postanap lévén, sohult nem voltam.

20 (Novembris) voltam magyarországi cancellarius uramnál, hogy az debreczeniekkel való dolog eligazíttassék, de udvarhoz kelletvén felmenni, viszont egy hétig való üdő adatódott.

21 Novembris voltam palatinus uram ő herczegségénél reggel, az partiumbéli dolgok felől.

22. Sohult nem voltam, hanem ebéd után az mezőre mentem ki sétálni.

23 (Novembris) voltam Maignin uramnál, méltóságos gubernator uram ő nagysága levelét praesentálván ő kegyelmének és egyebeket is insinuáltatván ő kegyelme által méltóságos Harach uramnak ő nagyságának.

24. Senkinél nem voltam.

25 (Novembris) volt nálam ebéden Jósika uram és Balkó uram.

26 (Novembris) volt újobban conferentia, de csak az regium gubernium memorialissára resolváltak és az oláhokrúl.

27 (Novembris) insinuáltam magamat az magyar cancellariusnak az debreczeniekkel való dolog felől, de ismét elhalasztatott.

28 Novembris voltam Kleinburch uramnál.

29 Novembris vasárnap lévén, sohult nem voltam; ebéd

---

[1]) Született 1696. nov. 12-én.

[2]) Így; talán *Klosterneuburg.*

[3]) Kálnoki Sámuel felesége Lázár Erzsébet vala. *Nagy I.* id. m. VI. 53. l.

Digitized by Google

után az mezőre mentem ki, mint az izraeliták az babiloniai víz mellé, én is az diófák mellé.

30 (Novembris) voltam Locher uramnál, belli consilii consiliarius és secretarius, és az deputatión is.

1 Decembris voltam méltóságos Lichtistain fejedelemnél, ki nékem kiváltképen való jó uram. Újolag insinuáltam magamat magyar cancellarius uramnál az debreczeniekkel való dologrúl, az mint hogy lött is commissio felőle, és deliberáltatott, hogy in scriptis adjuk egymásnak dolgainkat.

2 Decembris voltam méltóságos palatinus uram ő herczegségénél Partiumok dolga végett.

3 (Decembris) volt nálam ebéden Jósika Zsigmond uram és Dőri uram; ebéd után mentem Maigni(n) uramhoz.

4 (Decembris) voltam reggel Kleinburch uramnál.

5. Postanap lévén, sohult sem voltam.

6 Decembris volt nálam ebéden váradi püspök uram praefectussa Balogh uram, és Bihar vármegyei viceispány és máramarosi követ Dolhai és Talaba urarnék.

7 Decembris leváltam Kálnaki uramtúl azt az nyolczszáz hatvan forintokat, melyeket feleségem Kálnaki uram számára Lugosi uram kezében deponált.

8 Decembris Boldogasszony napján egy-két óra között, midőn szintén az császár ő felsége az egész udvarával, az királyon kivűl, az Szent-Istvánban devotión lött volna, szülte az királyné első születtét s leányt.

9 Decembris kereszteltetett meg cardinalis Kolonics ő eminentiájátúl; neve Maria Josepha Benedicta Antonia Theresia Xaveria et Philippina.

10. Az fejedelemmel, két Erdődivel és Kleinburch s Menyháczki uramékkal ő nagyságokkal voltam ebéden Kálnaki uramnál.

11 Decembris voltam Maignin uramnál és adtam meg az kétszáz ötven aranyokat, melyeket az méltóságos gubernium pro honorario adott ő kegyelmének.

12. Postanap lévén, hon voltam.

13 (Decembris) volt nálam ebéden Branch uram camerae secretarius.

14 (Decembris) voltam szemben méltóságos Harach urammal ő nagyságával.

15 (Decembris) estve voltam Kleinburch uramnál.

16. Postanap lévén, itthon voltam.

17 (Decembris) estve voltam Branch uramnál az ecclesiai dolgok felől.

18 (Decembris) voltam Aichpichel uramnál ugyan affelől.

Digitized by Google

19 (Decembris) végezték el az én czegei házamban való kárpitokat.

20 Decembris voltam méltóságos Philippus Lichtestain fejedelemnél ő nagyságánál reggel.

21 Decembris voltam ebéd után Maigni(n) uramnál.

22. Teleki László öcsémmel az zsibvásárban fordultunk volt.

23. Postanap lévén, sohult nem voltam.

24. Innep köszönteni voltam együtt is s másutt is.

25. Karácson napja lévén, sohult nem voltam, hanem az hollandiai residensnél communicáltunk az fejedelemmel és másokkal, és ebéden voltam méltóságos fejedelemnél Apafi urunknál.

26. Ugyan az méltóságos fejedelemmel, Szentkereszti és Simon Mihály uramékkal és másokkal voltunk ebéden Jósika István uramnál.

27 Decembris méltóságos gróf Harachné asszonyomnak ő nagyságának maga neve napja lévén, mentem ő nagysága köszöntésére, és egyszersmind méltóságos regium gubernium és az nemes statusok nevek alatt praesentáltam ő nagyságának ezer körmöczi, mind ez esztendőben vert aranyakat, melyért ő nagysága mind az méltóságos regium guberniumnak, mind méltóságos gubernator uramnak ő nagyságának és az nemes statusoknak ígírte gratiáját és mindenekben való szolgálatját; úgy nekem is singulariter ígírte ő nagysága, az mint hogy annak nagyobb bizonyságára meg is ajándékozott maga igen szép angliai kis órácskájával, ily szókkal adván, hogy az ő nagysága emlékezetire tartsam meg.

28 Decembris sohult nem voltam; az lovamat megnyilazván, rosszúl volt egyik lábával.

29. Hasonlóképen.

31 Decembris [1]) voltam az én kedves barátomnál patronusomnál Maignin uramnál, új esztendő áldani és egyebekrűl is beszélgetvén.

Ez elmult 1699 esztendőnek négy részeit az én előbbeni rendem szerént elő nem számlálom, mivel egészlen ezen esztendőt házámon kivűl Bécsben, az felséges udvarnál való hazám dolgainak sollicitatiójában töltöttem el, és minemű dolgok estek légyen és (az) esztendőnek négy részei is mint viselték hazámban magokat, nem observálhattam; de magam állapatomra nézve ez esztendőben ugyan olyan változások házamon nem estek, mint az elmultban, melyek most is még szívemen vannak és keservesen jutnak eszemben, jóllehet ez esztendőben is elég szomorusággal voltam és vagyok hazámon kivűl és sze-

[1]) Dec. 30-ról nincs semmi feljegyzés a naplóban.

relmesimnek ennyi ideig való távul létek miatt, mindazáltal *spes firma in deum docebit me semper gaudere,* és *consulo moderatorem animae meae et ejus judicio me subdo,* különben is penig *statui quae me impetunt sufferre, et sic immenso molestiarum onere liberari me scio.* Alázatos könyörgésim által penig kérem az én kegyelmes istenemet, hogy ez seculomnak utolsó esztendejében vessen véget az én sokféle szomoruságomnak és már egyszer vígasztaljon meg, és hozza el azt az üdőt, melyben elrendelte, hogy megvígasztaltassam. Amen, amen!

Anno 1700.

1 Januarii böjtnapom lévén, szállásomon voltam.

2 Januarii voltam Maignin uramnál.

3 (Januarii) voltak nálam ebéden Jósika István, szebeni notarius, Kelemen, Demény, Dincz uramék.

4 (Januarii) voltam ismét Maignin uramnál, ő kegyelmével együtt menvén méltóságos Harach uramhoz.

5 (Januarii) voltam Aichpichel uramnál.

6. Postanap lévén, sohult nem voltam.

7 (Januarii) voltam kin egy jóakarómnál.

8 (Januarii) estve vöttem az méltóságos acatholikus urak ő nagyságok ő kegyelmek parancsolatját az méltóságos Harach uramnak ő nagyságának szóló memorialissal együtt.[1]

9. Postanap lévén, sohult sem voltam, hanem csak írtam.

10 (Januarii) estve felé Szentkereszti urammal együtt mentünk ki egy bizonyos helyre, holott az kezünkhöz jött acatholikus urak memorialissát proponáltuk és in copiis oda adtuk, hogy az méltóságos grófnak béadván, explicálja azon dolgot ő nagyságának.

11 Januarii estve négy órakor ugyan Szentkereszti urammal mentünk méltóságos Harach uramhoz, de hispanica postája lévén, ő nagyságával nem lehettünk szemben.

12 Januarii ismét estve felé négy órakor Harach uramhoz mentünk, és ő nagyságával szemben lévén, az memorialist ő nagyságának béadtuk és szóval is az dolgot ő nagysága előtt bővön declaráltuk.

13 Januarii postanap lévén, megírtuk az dolgot az uraknak.

14. Ismét egy bizonyos helyre mentünk Szentkereszti urammal, újabban az memorialisrúl conferálván és azt is ott

---

[1]) Nyilván a Mikes-féle pontok ellen remonstráltak.

Digitized by Google

proponálván, hogy az grófok közűl némelyek nem akarnák gubernator uramat ő nagyságát nagyságolni.[1])

15. Az méltóságos fejedelemmel együtt és többekkel felesen magyarokúl, voltunk ebéden Teleki László öcsém uramnál.

16. Az Leopoldstátban mentem ki reggel.

17 Januarii voltam ebéden camerae secretarius Brank uramnál másokkal együtt, de mind németek voltak.

18 Januarii nem igen jól voltam az sokféle bortúl.

19 Januarii jött publicumra gyermekágyábúl az királyné ő felsége.

21.[2]) Az augustinianusok templomában az maga öliben vitte az királyné az maga első szülöttét az oltár eleiben, holott volt nagy ceremonia és devotio. Eodem estve felé voltam egy bízott jóakarómnál és patronusomnál, közönséges és magam dolgaimért is.

22 (Januarii) voltam Kaunicz uramnál.

23. Postanap lévén, soholt sem voltam.

24. Ebéden voltam az méltóságos fejedelemnél.

25 (Januarii) voltam kün egy bizonyos helyt.

26. Az öcsém Teleki László, Márjási Pál, Szentkereszti, Jósika István, Simon Mihály uramék voltak nálam ebéden.

27. Postanap lévén, sohult nem voltam.

28 Januarii méltóságos fejedelemmel, Teleki László öcsémmel és másokkal, németekkel és magyar papokkal voltunk ebéden az külső augustinianusoknál.

29 Januarii voltam kün egy bizonyos helyt.

30 Januarii hozták bé az török követet nagy pompával, Mánczfeld fejedelem menvén eleiben négy sereggel az ebe(r)sdorfi rétig, az holott excipiálta, mindenik szekerébűl leszállván.[3])

31 (Januarii) voltam Kleinburch uramnál.

1 Februarii voltam kün egy bizonyos helyt; onnét bejővén, mentem Brank uramhoz az ecclesiai dolgok expeditiójának corrigálásáért.

2 Februarii. Mindnyájan, valamennyin vagyunk Bécsben erdélyiek, voltunk ebéden Simon Mihály uramnál.

3. Postanapom lévén, sohult nem voltam.

4 (Februarii) voltam egy bizonyos helyt, ki által izentem méltóságos Harach uramnak lemenetelem felől.

5 (Februarii) voltam Aichpichel uramnál az commissio aránt.

---

[1]) A *nagyságos* titulus miatt folyt háboruságokra nézve olv. az 1696. évi máj. 20-án kelt decretumot, föntebb 1698. jun. 14-ike alatt.

[2]) Jan. 20-ról semmi feljegyzés.

[3]) Viszonzása az elmult őszszel Konstantinápolyba küldött követségnek; l. föntebb 1699. sept. 26-án.

Digitized by Google

6. Üdőm töltéseért mentem ki az zsibvásárban Leopoldstátban.

7 Februarii voltak nálam ebéden Balkó és Demény uramék.

8. Voltam ismét egy bizonyos helyt, választ vévén Harach uramtúl le nem mehetésemrűl.

9 (Februarii) voltam Kleinburch uramnál.

10 (Februarii) voltam vacsorán Huber uramnál, mások is felesen lévén maskarások, de én csak néztem.

11. Voltam ismét egy bizonyos helyt, méltóságos Harach uramat informálván guberniumtúl való parancsolatomrúl.

12 (Februarii) voltam az Harach uram ő nagysága palotáján.

13. Postanap lévén, sohult nem voltam.

14 (Februarii) voltam Branch uramnál az ecclesiai dolgok felől való expeditiórúl.

15 (Februarii) voltam az fejedelemmel és másokkal Teleki László öcsémnél ebéden.

16 (Februarii) ebéd után voltam egy bizonyos helyt; méltóságos gubernium levelei érkezvén, azoknak copiájokat mutogattam meg, hogy méltóságos gróf Harach uramnak insinuálja, és az én személyem aránt jött ő nagyságának szóló méltóságos urak levelét praesentálja.

17 Februarii postanap lévén, sohult nem voltam.

18. Huber uram hívatván estvére maskarában, ott voltam, de nem voltam maskara köntösben.

19 (Februarii) voltunk az fejedelemnél ebéden.

20. Postanap lévén, itthon voltam.

21 (Februarii) voltam ebéden Furstembucz [1]) uramnál

22. Méltóságos fejedelem, Teleki László öcsém, Marcelli Furstembucz, Simon Mihály uram, Páldeák és Nyilas [2]) uramék voltak nálam ebéden.

23. Méltóságos fejedelem, Teleki László öcsém, Jósika István, Szentkereszti, Simon Mihály uramékkal voltam ebéden Kleinburch uramnál, estve penig maskara volt nála, melyben mi is ott voltunk két órakorig.

24 Februarii postanap lévén, sohult nem voltam.

25 (Februarii) ebéd után voltam egy bizonyos helyt.

26 (Februarii) voltam méltóságos gróf Harach uram ő hagysága palotáján, ő nagyságával szemben akarván lenni, de nalasztott más napra.

---

[1]) Fürstenbusch.

[2]) A név olvasása kétes.

Digitized by Google

27 (Februarii) reggel kilencz óra után mingyárt löttem szemben méltóságos gróf Harach urammal, praesentálván ő nagyságának az méltóságos regium gubernium levelét az partiumbéli vármegyék productiójok aránt, és egyebekrűl is, úgymint quantumrúl, acatholikusok memorialissárúl és magam lemenetelemrűl beszélgetvén ő nagyságával.

28. Ebédig sohult nem voltam, ebéd után mentem Jósika uramhoz, onnét Simon Mihály uramhoz.

1 Martii voltam Tevernát[1]) uramnál, kinek az bátyja most Erdélyben van.[2])

2 (Martii) voltam méltóságos fejedelemnél.

3. Postanap lévén, itthon voltam.

4. Az méltóságos fejedelemmel, Ogilvi generalis és Kleinburch, Páldeák és Simon Mihály uramékkal voltunk Teleki László öcsémnél ebéden.

5 Martii ebéd után voltam egy biżonyos helyt egy jóakarómnál.

6. Postanap is lévén, igen rút üdő is, sohult nem voltam.

7 (Martii) voltam Aichpichel uramnál, Furstembucz uramnál.

8 (Martii) voltam Grap[3]) uramnál.

9 (Martii) voltam ebéd után egy bizonyos helyt egy jóakarómnál.

10. Postanap lévén, sohult nem voltam és sok írásom is volt.

11 Martii Teleki László öcsém urammal, Páldeák és Keszei uramékkal voltam ebéden Simon Mihály uramnál.

12 (Martii) voltam Kálnaki uramnál és director uramnál.

13. Postanap lévén, sohult nem voltam.

14. Az méltóságos fejedelemmel, Teleki László öcsém és Simon Mihály uramékkal s többekkel is voltunk ebéden Páldeák uramnál.

15 Martii itthon voltam.

16 Martii voltam szemben méltóságos gróf Harach urammal ő nagyságával.

17. Postanap lévén, sohult nem voltam.

18 (Martii) voltam ebéden Kálnaki uramnál.

19. Hasonlóképen voltam Kálnaki uramnál.

---

[1]) Így; helyesen *Tavonat*.

[2]) Tavonat Lajos báró volt azon cameralis commissio elnöke, mely még a mult év őszén küldetett Erdélybe a kincstári administratio megvizsgálása és czélszerűbb átalakítása végett. Ennek működéséről olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 180 és köv. ll. *Cserei M.* Hist. 279 és köv. ll.

[3]) Így; talán *Krapf*.

Digitized by Google

20 (Martii) voltak nálam ebéden Teleki László öcsém, Jósika István és Simon Mihály uramék.

21 (Martii) voltam ebéden az méltóságos Apafi fejedelemnél.

22 Martii estve felé öt óra után indult Erdélyben Kálnaki uram.

23 (Martii) voltam méltóságos Harach uram palotáján.

24. Postanap lévén, sohult sem voltam.

25 (Martii) voltam magyarországi cancellarius uramnál, onnét mentem Aichpichel uramhoz.

26 (Martii) voltam vice camerae praeses Staremberch uramnál ő nagyságánál, az ecclesiai beneficiumok expeditióját urgyeálván; ugyan akkor praesentáltam magam memorialissomat is karulyai puskások felől.

27 Martii voltak nálam ebéden director Horvát János, Szalai és Dőri uramék.

28 (Martii) voltak nálam ebéden Jósika István, Balkó Mihály nramék.

29 (Martii) voltam Kleinburch uramnál.

30 (Martii) reggel indult Bánczki András után az kertész, mivel elmaradt volt tőle.

31. Postanap lévén és feles leveleim érkezvén, mind írtam.

1 Aprilis kezdődött estve hat órakor az erdélyi neo-acquistica commissio [1]) az Rhédei és Vér familiák praetensióján, melyben első voxom ez volt: Illustrissimi domini! Ego quidem sum novitius in ista excelsa commissione et stylum huius excelsae commissionis ignoro et adhuc nescio, sed secundum nostrum ritum et modum in Transsilvania usitatum, opinionem domini directoris communicari debere cum dominis praetendentibus, cum ego ipse sciam familiam Rhedeianam habere adhuc talia literalia instrumenta, quae opinioni domini directoris respondebunt.

2 Aprilis voltam kün egy bizonyos jóakarómnál.

3 Aprilis postanap lévén, sohult sem voltam.

4 (Aprilis) ebéd után kün sétáltam az diófák felé.

5 Aprilis praesentáltam méltóságos gróf Harach uramnak ő nagyságának az Kraszna vármegye(i) főispánysägra való candidatiót.

6. Már feriák lévén, senkinél nem voltam.

7. Postanap lévén, sohult nem voltam.

8. Udvarnál voltam, hogy az kúdusok lábait mosta ő felsége, ebéd után penig az szamár látni mentem volt Szent-

---

[1]) L. föntebb az 1698. dec. 31-ről szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

Istvánban,[1] az holott egy igen szép 120 rhénes forintos órámat kilopták az zsebembűl.

9. Jósika urammal az koporsókat jártuk el.

10 Aprilis postanap lévén, sohult nem voltam.

11 Aprilis az méltóságos fejedelemmel, Teleki László öcsém és Jósika, Szentkereszti uramékkal az hollandiai residenshez mentünk communióra, ebéden penig az fejedelemnél voltunk.

12. Ebédig itthon voltam; ebéd után valami angliai emberek bikát és medvét kutyával szaggattatván, oda mentem.

13. Ebédig itthon voltam, ebéd után az diófák felé mentem ki sétálni.

14 (Aprilis) reggel Kleinburch uramnál voltam, azután postára írtam.

15 (Aprilis) reggel egy bizonyos jóakarómhoz mentem ki, az kivel ugyan méltóságos gróf Harach uram ő nagysága palotájában mentünk, holmi dolgokat insinuáltatván általa ő excellentiájának.

16 (Aprilis) voltam szemben méltóságos Harach urammal ő nagyságával, gubernator uram és Bethlen Miklós uram ő nagyságok leveleit praesentálván ő nagyságának az Kraszna vármegyei főispánságra való candidatusokrúl.

17 Aprilis postanap is, és esős üdő is lévén, sohult nem voltam.

18 (Aprilis) reggel voltam Kleinburch uramnál, onnét mentem Furstembucz uramhoz.

19. Reggel nyolcz órakor voltam Tavernát[2]) camerae consiliariusnál.

20. Reggel voltam vice camerae praeses Staremberch ő excellentiájánál az ecclesiasticum beneficiumok expeditiójáért.

21. Postanap lévén, sohult nem voltam.

22 (Aprilis) voltam reggel elsőben Aichpichel uramnál, onnét mentem magyarországi cancellarius uramhoz.

23. Senkinél nem voltam, ebéd után az mezőre mentem ki.

24. Szent György napja lévén, voltak nálam ebéden méltóságos fejedelem Apafi urunk, Teleki László öcsém, Jósika István, Fiát János, Toroczkai Zsigmond, Keszei, Balkó és Demény uramék.

---

[1]) Valami felöltöztetett szamárnak mutogatása vagy körülhordozása valószínüleg a Krisztus Jeruzsálembe való bevonulására vonatkozó nagyheti czeremónia lehetett.

[2]) Tavonat.

Digitized by Google

Teleki László öcsém uram szent György napi köszöntése.

Szent Györgyöt az világ ez hírrel becsülli,
Hogy egy sárkányt megölt, s ezt nyelvén viseli,
Egekig nagy hírét bizonnyal emeli,
Ezen ezt az napot nékie szenteli.

Valamennyi ordók ma világon vadnak,
Szent Györgyöt üdvezlik nagy pátrónusoknak,
Példa méltósága az arany báránynak
S Anglia térdkötőt választott magának.

Méltó is, mert szent György ily vitézségeért
Nagy laurust érdemel nagy mérészségeért,
Lásd meg szent Jánost is az sárkányról mit ért,
Nagy bajnok bizony ez s halál ha kihez fért.

Nó hát nagy szent Györgynek ha ki seregében
Keresztvíz által mégy, eztet vedd eszedben,
Harczolnod kelletik ez vitézi rendben,
Mert csak név nem csinál valót az emberben.

Te is kedves bátyám, hogy György nevet vettél,
Dolgaidhoz illik, melyeket viseltél,
Hazádban felnevelt sárkányokkal köItél
Fegyverben, s mint arany, próbára tétettél.

Két erős sárkányra kell néked vigyáznod,
Mindkettőt hogy meggyőzd, arról gondolkodnod;
Egyik ellen élted szükség megtartanod,
Másikot, ne ártson házadnak, rontanod.

Azért bajolsz ma is s itt inneped illed,
Ez idegen földön gonddal üdőd éled,
Azért kedvesidnek seregit nem nézed,
Mint bujdosó úgy élsz s sóhajtásod tészed.

De tövis közűl kell szép rózsát kiszedni,
Gond nélkül nem szokott semmi jó eredni,
Sokak nyugalmáért kell egynek szenvedni,
Néked is hazádért szükség epekedni.

Adjon isten erőt, hogy fáradságodnak
Viselhessed terhit bajos dolgaidnak,
Hamar üdőn vihess laurust hazádnak
S tündököljék mint nap, sükere munkádnak.

Digitized by Google

Kinek is javára élted hosszabbuljon,
Érdemlett szerencséd nőjjön s ne avuljon,
Mint mezei harmat, áldás rád tóduljon,
S búval csak egy nap is egedről ne muljon.

Azért ez kis lánczczal im elpecsétellek,
Igaz atyádfia s szolgád felszentellek,
S szent György seregiben vitéznek béteszlek,
Szolgád vagyok, voltam s leszek az míg élek.

---

25 Aprilis estve felé az diófák felé mentem ki sétálni.

26 Aprilis reggel voltam Kleinburch uramnál.

27 (Aprilis) voltam Teleki László öcsémnél ebéden.

28 Aprilis ebéd után Seinburchban [1]) mentem, az király muzsikát és tánczot csinálván in honorem nativitatis reginae uxoris suae,[2]) az holott jelen voltak császár, császárné, archidux, ducissák és az fejedelmek, ministerek, követek és cavallérok többire jelen voltak.

29 (Aprilis) ebéd után voltam kün egy bizonyos jóakarómnál.

30 (Aprilis) voltam méltóságos Apafi fejedelemnél ő nagyságánál.

1 Maji postanap lévén, sohult nem voltam.

2 (Maji) voltak nálam ebéden Balkó Mihály, Demény és Ducz [3]) uramék.

3 (Maji) voltam Kleinburch uramnál.

4 (Maji) reggel voltam kün egy bizonyos jóakarómnál.

5 Maji adatott Vindisgrad és Lamberch [4]) ő nagyságoknak aureum vellus, mely pompán és ceremonián én is fen voltam udvarnál; melynek ceremoniája és adása ez szerént volt: Elsőben hozzá való készület és alkalmatosság elkészíttetett kün az nagy palotában, úgymint egy asztalt elkészítettek, mint az mikor misét szoktak celebrálni, feszületet reá tévén az asztalra, kétfelől két égő gyertyát és az evangyéliumot, és az asztal lábához elsőben egy bársony vánkust. Másodszor, más asztalt megterítettek veres bársonynyal, arra töttek egymás mellé két bársony vánkust, mivelhogy kettő volt az aureum vellus, és egyik aureum vellust egyikre, másikat másikra, kereken kiterítvén az lánczát, az aureum vellus penig lefüggvén. Azután az császárnak ő felségének az majestásban töttek egy

---

[1]) Schönbrunn.
[2]) Született 1673-ban.
[3]) Így; másutt inkább *Dincz;* a név olvasása kétes.
[4]) Windischgrätz és Lamberg.

Digitized by Google

egyes széket, az királynak ő felségének oldalfélt balfelől más egyes széket, az archiduxnak az király széki mellé balfelől harmadik egyes széket; azon rendben egy kevéssé alább egy kis közt hagyván, hosszan le hosszu szőnyeges karszékeket, hová azok az urak ültek, az császár, király és archidux előtt kijővén, kiknek aureum vellusok vagyon, és az császár is, király is, archidux is kijővén, székekben ültek. Ez szerént leülvén ő felségek, jobb kéz felől egy mezítelen spádét tartott egy úr, kinek is aureum vellusa volt, és ezek után az hispanicus secretarius reverentiákat tévén ő felségeknek és köszöntvén, megmondja, hogy az hispániai királytúl kiknek adatódott aureum vellus, melyrűl is ő felségének levelet küldött, melyet reverentiával ő felségének vivén és térden állva ő felsége keziben adván, ő felsége visszaadja ugyanazon secretariusnak, ki is állván az két elkészíttetett asztal közzé, az levelet elolvassa, az melynek summája az volt, hogy kinek adott az hispániai király aureum vellust, és annak cum solito more et ceremonia végben vitelét recommendálja az hispániai király ő felségének. Elolvasván az secretarius az levelet, cum reverentia viszi ismét ő felségének és térden állva adja ő felsége keziben; kinek is ő felsége csak lassan mondja, hogy híjja az aulae praefectust; kit is oda híván ő felsége eleiben az secretarius, mindketten reverentiával eleiben menvén ő felségének és térdre esvén ő felsége előtt, csak lassan az aulae praefectusnak megmondja ő felsége, mi dolog légyen, és hogy híjja elő azon személyt, kinek offeráltatott az hispániai királytúl az aureum vellus; kik is eljővén ő felségétűl és azon személyt híván, ismét az aulae praefectus mind az secretariussal együtt reverentiatétellel ő felsége eleiben menvén és térdre esvén, megmondja hogy jelen van; kit is megparancsol ő felsége az aulae praefectusnak csak lassan, hogy vigye eleiben; kit is eleiben vivén és nagy reverentiatétellel ő felsége eleiben menvén és térdre esvén az is, az secretarius is vele lévén, de az aulae praefectus az maga helyére leülvén, ő felsége megmondja azon személynek, hogy miért hívatta, tudniillik hogy az hispániai király aureum vellussal condecorálta, azért menjen az oltárhoz és esküdjék meg az evangyéliomon; honnét eljővén, megyen az asztalhoz, az mely elkészíttetett volt, melyen az feszület és az evangyéliom vagyon, és az bársony vánkosra térdepelve, mellé balfelől az secretarius, megesküszik; onnét felkelvén, ismét reverentiatétellel megyen ő felsége eleiben, az secretarius penig az bársony vánkossal együtt az aureum vellust is viszi ő felsége eleiben, és mindketten térdre esvén ő felsége előtt, az aulae praefectus előmégyen, és midőn ő felsége az aureum vellust nyakában tészi, az aulae praefectus segíti és igazgatja az lánczát, hogy jól

Digitized by Google

állljon, és ő felsége benedicálja és az mezítelen spádét háromszor az vállára teszi; ez meglévén, az ő felsége köntösit megcsókolja, úgy az királyét is, archiduxét is, mindeniket térden; annakutána renddel megcsókolja azokat, kiknek aureum vellusok van, és azok szerencséltetik; és ez meglévén, rendben legalól ül. És így az egyiket ez szerént végben vivén, az másikat is ez szerént viszik végben. Végben menvén, osztán ő felségeket bekísérik, elől menvén mindnyájan.

6 Maji ebéd után voltam kün egy bizonyos emberemnél s jóakarómnál, praesentálván neki gubernator uram levelét.

7 (Maji) voltam magyarországi cancellarius uramnál és volt nálam ebéden Jósika uram.

8. Postámat elvégezvén, ebéd után mentem ki az diófákhoz.

9. Reggel voltam ismét magyarországi cancellarius uramnál, onnét mentem Lichtistain fejedelemhez, onnét mentem Apafi fejedelemhez.

10 (Maji) kéret el az magyarországi cancellarius, mint az neo-acquistica commissiónak praesesse, kegyelmes urunktúl ő felségétűl, de úgy, hogy visszajőjjek, az mint hogy ő felsége olyan decretumot is parancsolt íratni az méltóságos guberniumnak.

11 Maji voltam méltóságos gróf Harach uram ő nagysága palotáján, Maignin urammal akarván beszélleni.

12 Postanap lévén, sohult nem voltam.

13 (Maji) voltam ebéd után kün Maignin uramnál, ki is fráterének fogadott, praesentálván méltóságos gubernator uram ő nagysága levelét ő kegyelmének.

14 (Maji) voltam ismét magyarországi cancellarius uramnál.

15 (Maji) reggel voltam Kleinburch uramnál.

16 (Maji) voltam méltóságos Apafi fejedelemnél ő nagyságánál ebéden.

17 (Maji) voltam Harach uram ő nagysága palotáján.

18 (Maji) voltam Rákóczi fejedelemnél.[1])

19. Sebesi uram felérkezvén és hírt adván, hogy az lovakkal már Pruckban vannak, ebéd után Maignin urammal lementünk Pruckban.

20 Maji kézben adván az lovakat, kiket is felhoztak Bécsben, ebéd után mi is Maignin urammal feljöttünk.

21 Maji reggel mentem Kleinburch uramhoz és ebéden

[1]) Rákóczi Ferencz ebben az évben hagyta el Bécset és vonult sárosi jószágára lakni.

Digitized by Google

is ott voltam; ebéd után az Kaunicz uram számára hozott lovak nézni mentünk ki.[1])

22. Postanap lévén, sohult nem voltam.

23. Reggel elsőben voltam Kleinburch uramnál, onnét az Kaunicz uram secretariussához mentem, onnét meg visszajöttem Kleinburch uramhoz, onnét Aichpichel uramhoz jöttem; ebéd után ismét Kleinburch uramhoz mentem, onnét kimentem egy bizonyos jó emberemhez fráteremhez Maignin uramhoz.

24 (Maji) voltam az camerae praesesnél.

25. Hasonlóképen.

26. Méltóságos gróf Harach uram ő nagysága béjővén Laxemburchbúl, ő nagyságával szemben löttem és egyszersmind el is búcsuztam, az lovakat akkor nézvén meg, kiket adtunk; kedvesen vévén, igen megköszönte.

27 Maji Laxemburchban kimenvén, elbúcsuztam ő felségétűl és Kaunicz uramtúl is, egyszersmind instálván, hogy az lovakat vegye el, akár engedje meg, hogy az secretariussa vegye el.

28 (Maji) estve felé voltam Maignin uramnál.

29. Laxemburchban küldtem ki Tisza uramat[2]) az generálisnak szóló levélért, melyet bé is hozott.

30 (Maji) voltam ebéden az méltóságos fejedelemnél Apafi urunk ő nagyságánál.

31 (Maji) voltam ebéden Szentkereszti uramnál.

1 Junii indítottam meg az Dunán cselédimet és egyetmásimat Sebesivel.

2 Junii búcsuztam el Aichpichel, Grap, Furstembucz. Menyháczki uraméktúl.

3 (Junii) volt nálam Maignin uram és búcsuzott el tőlem.

4 Junii reggel öt órakor indultam meg Bécsbűl Erdély felé postán; estvére jöttem Nagy-Győrben.

5 (Junii) estvére jöttem Budára.

6 (Jnnii) estvére jöttem bothi postára.[3])

7 (Junii) estvére jöttem Debreczenben, éjczaka semmit nem jővén egyszer is.

8. Háltam az dédai és kémeri posta között, az dédai posták, lovak és postilio rosszak lévén.

9 (Junii) estvére jöttem brédi postára, mivel az somlyai postán bé nem mehettem Zilajra, hanem zilahi ökrökkel vontattam ki magamat.

---

[1]) L. föntebb az 1699. oct. 18-ról szóló feljegyzést.

[2]) Tisza György lehetett, kit ez időben több más magyarral együtt a neo-acquistica commissio előtt forgó ügyei tartóztattak Bécsben. Olv. *Komáromy A.* A Tisza cs. ősei 97—98. ll.

[3]) Bod helység Heves vm.

10 Junii idején béjöttem Kolozsvárra, feleségemèt, gyermekimet ben tanálván, és istennek legyen érte dicsőség, mind közönségesen őket életben, egészségben tanáltam.

11 Junii. Apor uram ben lévén, szemben löttem ő nagyságával, ebéd után penig gubernator uramhoz ő nagyságához mentem ki Bonczidára.

12 (Junii) ebéd után gubernator urammal ő nagyságával bémentünk Kolozsvárra.

— — — — —

15 Junii feleségemmel, gyermekimmel kijöttünk Czegében.

— — — — —

18. Újolag bémentem Kolozsvárra feleségemmel együtt.

19. Ben voltam.

20 Junii ebéd után feleségemmel együtt Gyaluban mentünk az lakadalomra.

21 Junii. Engemet is gazdának rendelvén gubernator uram ő nagysága, az lakadalomra készültünk, lévén igen nagy készület és fejedelmi szín azon alkalmatosságra készítvén.

22 Junii volt az lakadalom, adván méltóságos gubernator uram ő nagysága nagyobbik hajadon leányát, Bánfi Kata asszonyt, Vesselényi István uramnak.

23. Senkit az vendégek közül el nem bocsátván ő nagysága, hasonlóképen tartott az lakadalom.

24. Hasonlóképen, és volt az nagyobb vígasság.

25 (Junii) oszlottak el az urak, én is feleségemmel ebédre Kolozsvárra jöttem.

26. Kolozsvárrúl ebéd után kiindulván feleségemmel, jöttünk gróf cancellarius Bethlen Miklós uram ő nagysága udvarlására Vajda-Kamarásra.

27 (Junii) ebéd után megindulván Kamarásrúl, haza jöttünk estvére Czegében.

28 Junii hon voltam Czegében, az ital miatt nátha hurut esvén reám.

29. Mezőt és az szőllőhegyet jártam.

30 Junii. Méltóságos generális Rabbutin uram ő nagysága udvarlására akarván menni Szebenben, Czegébűl megindultam és jöttem Méhesre.

1 Julii. Éjczaka utánam küldvén feleségem, hogy generális uram ő nagysága gubernator uramhoz ő nagyságához jött Bonczidára, jó reggel megindulván Méhesrűl, ebédre Bonczidára mentem, szintén asztal felett tanálván ő nagyságokat. Eodem estve születetett ez világra Bánfi Farkas uram fiacskája, kit is ő kegyelme kereszteltetett Farkasnak. Eodem érkezett

Digitized by Google

vacsora előtt az havasalföldi vajda követje ....[1]) Szpatár, kit az lakadalomra küldött volna.

2 Julii igen jó reggel ment el generális uram ő nagysága Bonczidárúl.

3 Méltóságos gubernator urammal ő nagyságával és az vajda követjével mentünk ebédre Sukra, Haller István uramhoz ő nagyságához.

4 (Julii) praesentáltatott gubernator uram ő nagysága az vajda követjének általam egy gyermeklovat és egy aranyos keszkenőt, az vajda számára is egy aranyos keszkenőt; ebéd után penig elment igen részegen.

5 Julii. Méltóságos gubernator uram ő nagysága Tordára menvén gubernium gyűlésére, engemet is elvitt magával.

6, 7. Tordán voltam.

8 Julii ebéd után Tordárúl megindulván, estvére Méhesre jöttem.

9. Jó reggel megindulván, Czegében mentem.

10. Palotkai komám jővén hozzám estvére, jócskán mulattunk akaratunk ellen.

11 Julii nem igen jól voltam az bortúl.

— — — — —

16 Julii mindenestűl jöttünk lakni Méhesre.

— — — — —

8 (Septembris). Az méltóságos gubernium parancsolatjábúl ebéd után megindulván Méhesrűl Fejérvár felé, hálni mentem Gerendre Kemény János uramhoz.

9. Reggel megindulván Gerendrűl, háltam az vajasdi szénafűben.

10. Míg az urak öszvegyültek, bémentem Fejérvárra.

— — — — —

15. Szebeni királybíró Szász János urammal Szebenben mentünk méltóságos Rabbutin generális uramhoz, kivel is beérkeztem után mingyárt szemben löttem, acceptálván igen igen nagy humaniter és böcsülettel.

16 Septembris későn indulhatván ki Szebenbűl, hálni Szeredahelyre jöttem.

17. Jó reggel béjöttem Fejérvárra és estve az uraktúl ő nagyságoktúl el is búcsuztam.

18. Szintén mikor virradott volna, megindulván, estvére haza jöttem Méhesre.

— — — — —

---

[1]) A pontok helye üresen van hagyva.

Digitized by Google

21 Septembris mindenestűl fogva haza költöztem Czegében.

22, 23. Készülgettem bécsi utamra,[1]) de sokszor turbáltattam feles böcsületes emberek hozzám jövetele miatt.

— — — — —

29 Septembris szent Mihály napján Czegébűl megindulván, feleségemet és Laczikót is Kolozsvárig velem elhozván, estvére Kolozsvárra béjöttem.

30. Itt is készülgettem, de sokszor impediáltattam böcsületes emberek jövetele miatt.

1 Octobris hét s nyolcz óra között reggel indultam meg Kolozsvárrúl; hálni jöttem brédi postára.

2. Brédrűl virradtig megindulván, hálni jöttem székelyhídi postára.

3. Székelyhídi postárúl megindulván virradtig, hálni jöttem az Tiszán innen bábolnai postára.

4 Octobris. Bábolnai postárúl virradtig megindulván, hálni jöttem kerepesi postára.

5. Kerepesi postárúl is virradtig megindulván, hálni jöttem kenyéri postára.[2])

6. Kenyéri postárúl is virradtig megindulván, Bécsben estvére béjöttem.

7. Szállást kerestettem, mivel pro tempore szállottam az Vademberhez.

8. Szállást fogadván az franczia szakács háza-félinél, minden hétre pro flor. rhen. 14, oda költöztem.

9. Postanap lévén, senkihez nem mehettem.

10 Octobris délután löttem szemben cardinalis ő eminentiájával és praesentáltam az méltóságos regium gubernium ő eminentiájának szóló levelét.

11 (Octobris) löttem szemben ebéd után vice camerae praeses Staremberch ő nagyságával, praesentálván ő nagyságának is szóló méltóságos gubernium levelét.

12 (Octobris) reggel voltam szemben aulae cancellarius Bucelleni urammal ő nagyságával, praesentálván ő nagyságá-

---

[1]) Vass György ezen újabb felmenetele alkalmával különös megbízásokat is nyert a guberniumtól, melyek főleg az Erdélyben működő cameralis commissio hatáskörébe vont pénzügyek visszaszerzésére, továbbá a katonatartás és az országra nagy súlylyal nehezedő adók terhének megkönnyítésére, valamint Erdély és a kapcsolt részek Magyarországhoz való visszacsatolásának, mit a nádor óhajt vala, lehető ellenzésére irányultak. *Szilágyi S.* id. m. II. 395—396. ll.

[2]) Kenyér nevű helyet a Budáról Bécsbe vivő postaútban nem találunk; a feljegyzés nyilván hibás, a naplóíró talán *gönyői* postát akart mondani.

Digitized by Google

nak is szóló méltóságos gubernium levelét; onnét mentem főcommissarius Prajner uramhoz ő nagyságához, kinek is praesentáltam az méltóságos gubernium levelét; ebéd után mentem penig ki Maignin uramhoz is, kinek is hozván az guberniumtúl levelet, praesentáltam.

13 Octobris postanap lévén, sohuvá nem mentem.

14 Octobris jővén be ő felsége Ebe(r)sdorfra,[1]) sohuvá nem mentem.

15 (Octobris) löttem szemben magyarországi cancellarius Matyasovszki urammal, kinek is praesentáltam az neo-acquistica commissiónak hozott méltóságos gubernium levelét.

16. Postanap lévén, sohult nem voltam.

17 Octobris. Itthon nem lévén méltóságos aulae praefectus Harach uram ő nagysága, előbb nem lehettem szemben ő nagyságával, hanem reggel praesentáltam ő nagyságának is szóló méltóságos regium gubernium levelét cum annexis instrumentis.

18 (Octobris) voltam szemben méltóságos gróf Kaunicz imperii cancellarius urammal ő nagyságával, és ő nagyságának is praesentáltam az méltóságos gubernium levelét cum annexis instrumentis.

19 Octobris voltam Pálfi Miklós uram ő nagyságánál köszönteni.

20. Postanap lévén, sohult nem voltam.

21 Octobris voltam méltóságos Valenstain[2]) uram ő excellentiájánál, praesentálván ő excellentiájának is méltóságos gubernium levelét cum annexis instrumentis.

22 (Octobris) voltam Aichpichel uramnál ő nagyságánál.

23. Postanap lévén és rosszúl is lévén csömör miatt, sohult sem voltam.

24 (Octobris) voltam az méltóságos Apafi fejedelemnél.

25 (Octobris) voltam Kleinburch uramnál, és most jővén meg, praesentáltam az gubernium levelét.

26 (Octobris) kettődfél órakor voltam szemben méltóságos belli praeses Staremberchné asszonyommal, praesentálván ő nagyságának gubernium és gubernator uram ő nagysága leveleit.

27 Octobris estve költöztem el Altenkrinerhauszban való szállásomrúl.

28 (Octobris) voltam méltóságos Pálfi Miklós ő excellentiájánál.

---

[1]) Így; helyesebben talán *Ebersdorfrúl.*
[2]) Waldstein.

Digitized by Google

29 Octobris éjczaka tizenkét óra előtt egynyehány minutával született fia az felséges királynénak.

30 Octobris estve nyolcz s kilencz óra között keresztelték meg az mostani született Josephus király kegyelmes urunk ő felsége fiát, kinek neve Leopoldus Josephus Johannes Thadeus Antonius Narcissus Ignatius Xaverus Philippus; kinek keresztelésén magam is jelen voltam; melynek szerencsés születésén az egész város harmad nap nagy örömben és vígasságban volt, és az egész városon estvénkint az ablakokon égő szövétnekek és lámpások rakattattak ki és nagy lövöldözések és tűzi szerszám hányások voltak.

31 Octobris *Te Deum laudamus* mondatott az király fia születésének örömére, az mely alkalmatossággal három versben az bástyákon ágyukkal lőttek, úgy mikor megkereszteltetett is, és rettenetes nagy vígasságok és örömök mentek végben az méltóságos rendeknél; annak örömiért mi is Teleki László öcsém uram szállásán mulattunk és vígadtunk.

1 Novembris innepjek lévén, sohult sem voltam.

2. Kleinburch uramnál voltam.

3. Méltóságos Philippus Lichtenstain fejedelemnél voltam.

4. Az zsidónál voltunk Szentkereszti urammal, gubernator uram ő nagysága dolgában.

5. Senkinél nem voltam.

6 (Novembris) érkezett fel Bécsben Kálnaki uram,[1]) és ebéd után ő kegyelméhez mentem.

7 Novembris voltam szemben méltóságos gyenerális belli praeses Staromberch urammal ő nagyságával, eddig köszvényben feküvén.

8 (Novembris) voltam Kleinburch uramnál.

9 (Novembris) voltam Kálnaki uramnál.

10. Postanap lévén, sohunt nem voltam.

11 Novembris voltam pater Wolfnál, arra kérvén, hogy ő felségénél szerezne aud(i)entiát, minthogy mitűl fogva feljöttem, publica aud(i)entiák nem voltak.

12. Ezt az elmult két s három hetet majd többire csak haszontalanúl töltöttem, várván attúl és hallgatózván az után, ha ő felségénél aud(i)entia lesz, minthogy addig semmi dolgot nem sollicitálhatok, valamíg már ő felségével szemben nem lehetek és az dolgokat ő felségének bé nem adhatom és verbis is nem declarálom.

13 Novembris. Postámat elvégezvén, estve felé mentem

---

[1]) Erdélyből, hova még a tavasz elején leutazott vala; l. föntebb mart. 22-én.

Digitized by Google

Teleki László öcsémhez és majd tizenegy órakorig ott kártyáztunk.

14 (Novembris) voltam Kleinburch uramnál.

15. Leopold napja lévén, ő felsége devotizálni Leopold herczeg koporsójához ment,[1]) de estvére visszajött ő felsége.

16 Novembris. Mitűl fogva felérkeztem, egyszer is aud(i)entia nem lévén, mind eddig ő felségével szemben nem lehettem, hanem estve hét s nyolcz óra között lött aud(i)entiám ő felségénél, és proponáltam ez szerént:

Sacra caesarea regiaque majestas! Domine, domine nobis naturaliter clementissime ac benignissime!

Quum ex benignitate majestatis vestrae ex parte Transsilvaniae in commissione neo-acquistica per sesqui annum moratus fuissem, praeteritis diebus ex benignissimo indultu majestatis vestrae sacratissimae descenderam ad visitandam patriam oeconomiamque meam, qua descensione et occasione ab inclyto regio gubernio et ab universis statibus et ordinibus provinciae Transsilvaniae de novo sum electus et missus ad osculandos pedes majestatis vestrae sacratissimae et ad innatae augustae domui clementiae fores pulsare cum humilimis ejus provinciae instantiis, de quibus de genu provolutus coram majestate vestra sacratissima humilime oro atque supplico, dignetur sacratissima majestas vestra ad extrema jam deductum istius provinciae statum clementissime percipere, instantiasque ejus ex innata sua clementia clementissime medelari, ut quantitas militiae secundum articulum 17-um diplomatis reddatur provinciae Transsilvaniae tolerabilis; ratione quanti etiam dignetur sacratissima majestas articulum 12-um diplomatis clementissime in effectum deducere, ut ista afflictissima provincia sentiat dulcedinem pacis, ac actu experiatur, quantum a jugo tyrannico turcico distet suavissimum ac mere paternum imperium christianum; alioquin augustissime imperator, quum onera sint supra vires et intolerabilia super istam parvulam et miserrimam provinciam, impossibile, ut jam non corruatur, quoniam possumus dicere, duplo et triplo plura onera supportamus nunc in pace, quam in bello; nimirum quantitas militiae est intolerabilis, quartirium aestivale et intertentio, quae hiberno quartirio longe durior, macellum aestivum quod antea non fuit, executiones continuae ac durissimae propter defectum paratae pecuniae, excessus militum multiformis ac alia similia quamplurima et ineffabilia, ita, ut si sacratissima majestas vestra ipsamet non dignabitur miseriis nostris ac afflictionibus introspicere et investigare, ac ex innata sua clementia clementis-

[1]) Mint föntebb 1699. nov. 15-én.

Digitized by Google

sime corrigere, provinciamque istam penitus exhaustam viribusque destitutam sublevare ac jam semel post tot et tantis suis afflictionibus[1]) ac supra quantum suum diplomaticum annualibus aggravationibus eximere, quae milliones excedentes promittuntur quidem ab excelsa camera, sed nunquam solvuntur, siquidem a majestate vestra sacratissima clementissime resolutum esset 15 grossos ex sale[2]) in sublevationem subditorum nostrorum, sed nec istud accipere possumus, ut creditoribus nostris necessitatibusque cum istis consulere possemus; quare in procinctu est augustissime imperator, ruina ac desolatio istius provinciae, et ita nec regi, nec sibi. De his omnibus humilimas instantias inclyti regii gubernii universorumque statuum et ordinum provinciae Transsilvaniae in humilimis suis memorialibus ad pedes sacratissimae majestatis vestrae humilime depono. Habeo augustissime imperator, memoriale etiam reformatorum cum suis requisitis de beneficiis suis ecclesiasticis, quae etiam sacratissima majestas clementissime resolvit, quod pia legata a nemine denegare velit; sed tamen excelsa camera contrariatur; unde etiam status maxime sunt contristati, quod in hoc etiam effectum diplomatis sentire non possunt, imo clementissima resolutio majestatis vestrae turbatur; quare de his etiam humilimas instantias ad pedes sacratissimae majestatis vestrae deponens, humilime oro atque supplico, ut haec etiam secundum benignissimam resolutionem majestatis vestrae in effectum deducantur et post tot et tantis suis procrastinationibus[3]) in hoc etiam consolentur. Et sic augustissime imperator, deum nostrum maximum ardentissimis nostris continuis precibus supplices invocabimus, ut sacratissimam majestatem vestram unacum augustissima imperatrice ac cum tota augustissima domo, neonatoque principe, quam diutissime ac felicissime conservet, imperiumque augustae domus tam per nos, quam per alios ad finem usque mundi continuet ac deducat. De his itaque omnibus humilimas instantias sacratissimae majestati vestrae humilime praesento, expectans quantocius clementissimam ac benignissimam resolutionem majestatis vestrae sacratissimae.

17 Novembris egy óra tájban érkezett posta, az mely bizonyosan hozta, hogy az spanyol király megholt circa 1 Novembris,[4]) melyen az egész felséges udvar nem kevéssé turbálódott.

---

[1]) Így; helyesebben *tantas suas afflictiones.*
[2]) Így; kimaradt talán *solvere.*
[3]) Így; helyesebben *tantas suas procrastinationes.*
[4]) II. Károly spanyol király nov. 1-én halt meg.

Digitized by Google

18 (Novembris) voltam camerae praeses uram szállásán, Széau urammal beszélgetvén az ő nagysága palotáján.

19 (Novembris) voltam Aichpichel uramnál ő nagyságánál.

20 (Novembris) voltam szemben vice camerae praeses urammal, az ecclesiai dolgok és beneficiumok felől beszélgetvén ő excellentiájával és fejérszéki magam dolgom felől is. Eodem méltóságos belli praeses gróf Staremberch uram ő excellentiája írás által secretariussával insinuáltatta, hogy két regyimentet Erdélybűl már kihoznak, melyet mingyárt megírtam méltóságos gubernator uramnak ő nagyságának.

21 Novembris voltam szemben ismét méltóságos Harach urammal ő excellentiájával, instálván quantumunk felől és egyebekrűl. Eodem ebéd után cardinalis uram ő eminentiájával is szemben voltam, ott is dolgainkrúl instálván.

22 (Novembris) voltam Bucelleni urammal ő excellentiájával szemben, ott is instálván dolgainkrúl.

23 (Novembris) voltam Maignin uramnál; onnét béjővén, Kleinburch uramhoz mentem; reggel penig voltam Széau uramnál.

24. Postám nagy lévén, sohult nem voltam.

25. Ebéden Kálnaki uramnál voltam.

26. Teleki László öcsém uramnál voltam ebéden.

27. Postanap lévén, sohult sem voltam.

28 (Novembris) voltam az Harach uram palotáján, Maignin urammal lévén beszédem.

29 (Novembris) voltam Kleinburch uramnál, méltóságos gubernator uram levelét adván meg ő kegyelmének.

30 Novembris reggel voltam Aichpichel uramnál, méltóságos gubernator uram ő nagysága levelét adván meg ő nagyságának is. Ebéden penig, valamennyi erdélyi magyar volt Bécsben, Szentkereszti uramnál voltunk, Kálnaki uramon kivűl, mivel lábának sebessége miatt ő kegyelme nem jöhetett el.

1 Decembris nagy postám is lévén és útra is készülvén, sohult nem voltam.

2 (Decembris) reggel indultam Pozsony felé és hálni mentem Altenburchban, magyarúl Német-Óvárban.

3. Jó reggel onnét is megindulván, tizenkét órára Pozsonyban mentem.

4 Decembris jó reggel szemben löttem méltóságos palatinus uram ő herczegségével, megadván ő herczegségének az méltóságos regium gubernium levelét és szóval is proponálván ő herczegségének instructióm szerént reám bízatott dolgokat.[1])

[1]) L. föntebb sept. 22-nél a jegyzetet.

Digitized by Google

5. Ismét jó reggel szemben lévén ő herczegségével és elbúcsuzván, visszaindultam és jöttem meg Altenburchban hálni, ugyanazon vendégfogóban *(így)*, hol azelőtt háltam.

6 Decembris jó reggel öt órakor megindulván, négy óra előtt beérkeztem Bécsben.

7. Hallván, hogy conferentia volt azalatt, míg Pozsonyban jártam, Harach uram palotájára mentem, holott megértettem, hogy az quantum determináltatott és Széau uramnak megyen credentiája, hogy proponálja.[1])

8. Postanap lévén, megírtam ő nagyságoknak.

9. Maignin uramnál voltam.

10 (Decembris) indítottuk le az Dunán holmi egyetmásunkat Teleki László öcsém urammal.

11. Elvégezvén postámat, estve négy órakor indultam postán Pozsony felé az partiumbéli vármegyék dolgok felől, most akarván palatinus uram ő herczegsége repartiálni az quantumot; hálni mentem csak Fiseményben.

12 Decembris jó reggel megindulván, tizenegy órakor az Dunára érkeztem, de egész estvéig az nagy szélvész miatt által nem mehettünk az Dunán; általmenvén estve, szállottam az Kálnaki uram házához.

13 Decembris jó reggel felmenvén palatinus uram palotájában, szemben voltam ő herczegségével.

14. Hasonlóképen felmenvén, ő herczegségével szemben voltam, velem lévén az vármegyék követjei is.

15. Hasonlóképen felmenvén és szemben lévén ő herczegségével és elvégezvén az dolgot, délután egy órakor megindultam és háltam Altenburchban, Német-Óvárban.

16. Jó reggel megindulván, tizenkét óra előtt beérkeztem Bécsben.

17 (Decembris) voltam Kleinburch uramnál, vicecancellarius uramnál, pater Vízkeleti uramnál az Szent-Annában.

18 Decembris készülgettem és estve Teleki László öcsémhez mentem.

19. Az új camerae praeseshez, Saleburchhoz[2]) ő excellentiájához mentem; de csak kün az palotán löttem szemben, kijővén közinkben; hanem adott órát jövendő napra, hat órát estve.

---

[1]) Két Seeau testvér szerepelt ez időben; az öregebbik, Seeau János Frigyes, Erdélyben volt a cameralis commissiónál, melynek vezetését a következő év elejével vette át báró Tavonattól, őt pedig 1702-ben öcscse, Seeau János Honorius váltotta fel hivatalában. Olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 183—184. ll.

[2]) Salburg vagy Sallaburg Gothárd Henrik gróf.

Digitized by Google

20 (Decembris) hat órakor estve ismét ő excellentiájához mentem; elsőben köszöntöttem és szerencséltettem, azután az magazinumrúl, sóban való tizenöt garasrúl szóltam, annakutána az ecclesiai beneficiumokrúl szóltam és memorialisokat, annakutána gubernator topánfalvi dolgárúl beszéllettem ő excellentiájával és az kamarának szóló ő nagysága levelét is megadtam, annakutána az Teleki familia neo-acquistica praetensiójárúl és productiójárúl memorialist adtam az kamarára szólót ő excellentiájának.

21 (Decembris) búcsuztam el méltóságos gróf aulae praefectus Harach uram ő excellentiájátúl.

22, 23 Decembris készülgettem és búcsuztam el az kiktűl illett és szükséges volt.

24 (Decembris) délután két óra tájban indultam meg és hálni jöttem Altemburgban.

25. Virradtig megindulván, hálni jöttem Kenyérre.[1])

26. Kenyérrűl is virradtig megindulván, hálni jöttem Veresvárra.

27. Veresvárrúl is virradtig megindulván, nyolcz-kilencz óra között Budára mentem, de az Dunán által nem jöhettem az nagy zaj miatt.

28. Tizenegy és tizenkét óra között általjővén az Dunán, estvére jöttem Aszódra; ott meg nem szállván, virradtig jöttem Bothra.[2])

29 (Decembris) estvére jöttem Csegőben;[3]) ott is meg nem szállván, virradtig jöttem Létára.

30. Létárúl megindulván, az útnak nehézsége miatt estvére csak Dédára jöttem; ott is meg nem szállván, reggelre jöttem Zilajra.

31 Decembris Zilajon fölöstökömözvén, estvére csak Somborra érkeztem, mivel az brédi postamester megakasztott vala.

Ez elmult 1700 esztendőnek részeit leírnom, mineműek voltak légyen, az én írásomnak rendi szerént mostan le nem írhatom, mivel csak igen keveset töltöttem el benne édes házámban, többet és nagyobb részint töltvén ezt is az felséges udvarban. Az bizony dolog, többire ennek mind nyara és őszi hallatlan esős volt, melyért minden búza kalongyájában és még lábán is kikölt és elrothadott. Engem penig isten előbbeni könyörgésemben meghallgatván —

---

[1]) L. föntebb oct. 5-nél a jegyzetet.
[2]) Bod.
[3]) Csege.

Digitized by Google

Anno 1701.

1 Januarii az új seculummal együtt, melyet az felséges mindenható isten tegyen szerencsésebbé és nyugodalmasabbá mind ez szegény hazának s mind énnekem, reggel nyolcz és kilencz óra között Kolozsvárra beérkeztem, ben tanálván, de betegen, nyavalyás feleségemet.

— — — — —

7 Januarii feleségemmel együtt kiindulván, már kezdett volt setétedni, hogy Czegében érkeztem.

— — — — —

21. Feleségemmel együtt Méhesre jöttünk, csak Laczikót hozván el magunkkal.

22. Méhesen voltam.

23 Januarii reggel megindulván az gyűlésre, feleségemet Méhesen hagyván, hálni jöttem Kemény János uramhoz ő nagyságához Gerendre.

24 Januarii jó reggel megindulván Gerendrűl, estve felé beérkeztem Fejérvárra.

25. Széau uram csak szintén az elébb való nap proponálván az quantumot az nemes országnak,[1]) arrúl discurráltak és küldtek ő kegyelméhez; én penig egészlen informálván mind az urakat, mind az statusok közűl bizonyos személyeket, hogy az 800,000 quantumban csak ötvenezer defalcáltatott és az méltóságos commissiónak Széau uramnak nincsen tovább való authoritássa, hogy az quantumban defalcálhasson.

26. Az választ meghozták Széau uramtúl és ismét felküldött ő kegyelméhez az nemes ország.

27 Januarii. Az quantum determinatióját kívánván az nemes ország Széau uramtúl, halasztott gyenerális uram béjövetelire.

28. Méltóságos gyenerális Rabbutin uram ő nagysága hálván Szász-Sebesen, nyolcz s kilencz óra között reggel béjött, az méltóságos gubernium feles urakkal és főrendekkel az váradjai hídhoz kimenvén ő nagysága eleiben.

29 (Januarii) olvastattak az nemes ország előtt az nemes vármegyék, székelység postulatumi; az szász natio postulatuma ad correctionem rejiciáltatott.

30. Supremum consistorium reformatorum volt.

31. Az quantum determinatiójárúl ismét az nemes ország Széau uramhoz küldött.

1 Februarii az Széau uramhoz küldött követek exponálták, mivel jártak: tudniillik, hogy mint azelőtt már az méltó-

[1]) L. föntebb 1700. dec. 7-nél a jegyzetet.

Digitized by Google

ságos guberniumot én is informáltam, semmiképen nyolczadfél száz ezer forintnál alább nem condescendálhat; instructióját is megmutatta.[1]) Azt megértvén az nemes ország, discurrált felőle, és elsőben hogy az székely natio mit akar és mennyi résziben akar contribuálni, gyüljön külön, és ebéd után adják értésére az más két nationak. Ebéd után öszvegyülvén, egészlen magokat nem resolválták, hanem hogy készek az eddig való mód szerént segíteni az nemes országot; és ezzel eloszlottunk.

2 Februarii. Az gyenerális nem kevéssé apprehendálta, jóllehet nem tettette, hogy az nemes ország reá nem ment mingyárt az nyolczadfél száz ezer forintra.

3 Februarii. Gyenerális uramnak semmiképen nem tetszik, hogy az nemes ország hatszáz ezer forintokat ígírvén, az másfél ezerért instálni akar ő felségének.

4. Öszvegyülvén, volt az discursus arrúl, hogy az székely natio mennyit ígír az quantumban; kik is öszvegyülvén, az quantumnak tizedrészét ígírték.

5. Öszvegyülvén, mind reggel és délután volt discursus de modalitate contributionis, kapuszám után vettessék-e, vagy az mostani feltanált új mód szerént? de nem concludáltak.

6. Böjtnapunk volt és praedicatiók után supremum consistorium volt.

7 Februarii reggel nyolcz óra tájban hazafelé indultam és háltam Gerenden.

8 Februarii Gerendrűl jó reggel megindulván, ebédre haza mentem Méhesre.

9. Méhesrűl jó reggel megindulván, idején haza jöttem Czegében.

— — — — —

1 Martii készülgettünk, hogy Maros-Keresztúrra menjünk.

2 Martii mind feleségemmel, gyermekimmel megindultam és hálni mentünk Méhesre.

3. Méhesen voltunk.

4 (Martii) reggel megindulván, Maros-Keresztúrra mentünk estvére, mivel Vásárhely felé kellett menni.

— — — — —

20. Haza jöttünk Czegében, mert féltem mulatni, tartván, hogy feleségem az útban le talál betegedni.

— — — — —

16 (Aprilis) estve felé rosszúl kezdett feleségem lenni.

17 Aprilis Rudolphus napján, az oroszlán jegy alatt, szintén holdtölte előtt ötöd nappal, vasárnap reggel öt s hat

---

[1]) V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 195 és köv. ll.

Digitized by Google

óra között, vígasztalta meg isten az elmult 98 esztendőben Bécsben felmenetelem után csak hamar fiacskámnak Vass Ferkőnek halálával megszomoríttatott házamat, mostan születtetett Vass Józsefnek születésével, midőn járnék életemnek negyvenharmadik esztendejében, feleségemmel való lakásomnak tizennyolczadik esztendejében. Örül az én szívem, szájam megnyilt az ő örömében, mert az én istenem vélem és az én házammal cselekedett nagyságos dolgaiban örvendezek hálaadásban, mivel elvötte az Úr az én házamnak gyalázatját, sőt nemcsak elvötte, hanem ugyan szájokat is bédugta az én gyűlölőimnek, kiknek örömök volt házamnak itéletin; ugyanis kicsoda mondotta volna azt énnekem, hogy még az én házam fiakat nevelne, mivel az ki felől azt vélik vala, hogy soha fiai nem lennének, annak feles fiai löttek.

— — — — —

26. Esperest Rozgoni komám uram több papokkal együtt jöttek hozzám és templomhelyet jártak, hogy hol lehet alkalmatossabb templomot épitenünk.

27. Igen jó reggel megindulván, Székre mentem, mivel gubernator uram ő nagysága engem constituált maga képiben.

28 Aprilis szék volt.

29. Perlett engemet is az sánta oláh szentgothárdi Rácz János, hogy az szentgothárdi házbúl kihányattam volt.

NB: Így jár annak maradéka, az ki az maga falujában nemes embert bocsát bé, hogy maradéka bosszuval illettetik; példát vehet minden úr, főember, hogy ha maradékát kívánja, hogy faluját vagy jószágát csendesen bírja, ne vigyen az olyan falujában nemes embert bé, az hol nincsen etc.

Eodem haza jöttem Czegében.

— — — — —

16 (Maji) jó reggel megindulván, gubernator uramhoz ő nagyságához Bonczidára mentem, újabban hívân ő nagyságát fiacskám keresztelésére; estvére visszajöttem Czegében.

17. Vass György öcsém is feljött hozzám mind menyemmel együtt.

18 Maji elérkezvén méltóságos gubernator uram ő nagysága mind az asszonynyal ő nagyságával együtt, Barcsai Mihály, Bánfi Farkas, Vesselényi István uramék ő nagyságok ő kegyelmek jelen lévén, és több böcsületes rendek is felesen lévén, kereszteltettem meg nem régen születtetett fiacskámat Vass Józsefnek.

— — — — —

1 Junii. Mindenestűl fogva Méhesre akarván jőni, készülgettünk.

Digitized by Google

2 Junii mind feleségemmel, gyermekimmel együtt lakni Méhesre jöttünk.

— — — — —

6. Fejérvárra az terminusra készültem, az mely 30 Maji állott bé.

7 Junii ebéd után megindultam, hálni jöttem Földvárra Nemes János sógor ő kegyelme házához.

8. Idején béjöttem Fejérvárra.

9, 10. Fen voltam, proclamatiók folytak.

11. Transsumptumos perek voltak; ebéd után Krakkóban mentünk ki, Teleki László öcsém uram böcsületes embereket híván ki.

12 Junii virradta előtt éjczaka szerteszéllyel igen nagy földindulás volt, némely helyeken kőépületek miatta öszvehasadoztak, fogasrúl egyetmások lehullottak.

13. Jó reggel béjöttünk Krakkóbúl és Bíró Sámuel uramot s az kolozsvári unitaria ecclesiát jobbágya fel nem adásáért megszólítottam; úgy Bethlen János uram proclamáltatta az öcséméket pár mellé, melyben ismét párt kértünk.

14. Ugyancsak proclamata volt; méltóságos gubernator uram penig estvére beérkezett.

15. Ugyancsak proclamatio volt.

16 (Junii) ígírte meg Bíró Sámuel uram ő kegyelmétül felkért két jobbágyimat, az úr Sárosi uram előtt nemes parolájára fogadván.

17 (Junii) szüntek meg az proclamatiók.

18. Transmissiós perek folytak, szombatnap lévén.

19 (Junii) vasárnap lévén, consistorium volt.

20 Junii partiumbéli absolutiók folytak, de nem lévén annyira való, az prohibitus perek proclamáltattak.

21. Hasonlóképen az prohibitus perek proclamáltattak.

22. Absolutiók folytak.

23 Junii fogtak az causák decisiójához.

24 (Junii) péntek lévén, mivel hétfűt és pénteket kegyelmes urunk ő felsége causáinak tartja director uram, tehát ő kegyelme perlett.

25 Junii. Az oláh püspök Bécsben püspökségre szenteltetvén cardinalis Kolonics ő eminentiájátúl, és az egész oláh papságot bégyüjtvén, sőt sok falukbúl az bírót is másod magokkal béhivatván és processióval az oláh templomtúl gróf Apor uramhoz ő nagyságához jővén, hová az catholikus atyafiak is ő nagyságok ő kegyelmek gyültek és az paterek is, honnét viszontag nagy processióval catholikus uraimék az oláh püspököt az oláh templomban kísérvén, holott gróf Apor uram ő

Digitized by Google

nagysága olyan püspöknek instellálta, mint akármelyik püspök az catholikus püspökök közűl; melyhez hasonló dolog Izraelben nem esett mind ez mai napiglan.[1])

26 Junii consistoriumunk volt.

27, 28, 29, 30. Az causáknak decisiói folytak, de igen kevés perek decidáltattak.

1 Julii. Zilajiaknak az köztök lakó nemességgel lévén perek, decidáltatván, az terminusnak vége lött; én is ebéd után megindulván, hálni jöttem Bánfi Pál bátyámhoz Szentkirályra.

2. Jó reggel megindulván, idején korán haza érkeztem Méhesre.

3 (Julii) böjtnap lévén, házam népével együtt illettem és szolgáltam istenemet.

— — — — —

3 (Augusti) feleségemmel mentünk Czegében.

— — — — —

8. Feleségemmel együtt Kolozsvárra mentünk, mivel az kis Józsi beteges volt; az czegei béreseknek penig meghagytam, hogy Szentgothárdra menjenek fel búza hordani.

9. Kolozsvárat voltam, de magam dolgaimhoz semmit nem láthattam, hanem az ecclesiának az várassal lévén baja, abban forgottunk és complanáltam.

10. Hasonlóképen többire az ecclesiai dolgokban foglalatoskodtam.

11 Augusti reggel kiindulván Kolozsvárrúl Méhes felé, nagy szerencsétlenség tanált, mivel az Hattyasban az kúton innét ebédelvén, az honnét az szakácsomat Jakabot elől elküldtem, hogy Méhesen vacsorát főzzön, midőn már Szovát felé jőnék, ebéd után két s három óra között, szintén az szováti szénafűben lévő kis hídon innét Szovát felől, az ott lévő csere alatt, az mint az Hegyeskére szintén felérkeznék az ember, az út mellett felyűl az csere felől, az szakácsomat Jakabot halva tanáltam mind köntösöstűl, fegyverestűl, lovastúl, mellette állván az lova; feltévén azért az lószekérre, halva haza hoztam.

12 Augusti koporsóban tétettem nyavalyást.

13 (Augusti) sírt ásattam neki.

14 Augusti eltemettettem tisztességesen.

— — — — —

20. Gróf Bethlen Mihály uram hívatván keresztelőben, ebéd után oda indultam feleségemmel együtt és hálni mentünk Szovátra, Rhédei Pál komám uramhoz.

21 Augusti ő kegyelmével együtt reggel általmentünk Vajda-Kamarásra, és keresztelték meg reggeli praedicatio után,

---

[1]) V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 203. l.

Digitized by Google

kit is kereszteltetett maga nevére Mihálynak. Eodem ebéd után onnét eljővén, együtt Rhédei Pál komám urammal Szovátig, magam penig estvére haza jöttem Méhesre.

— — — — —

30 Augusti jöttek hozzám főbíró Palotkai István és viceispány Radák András uramék, velkéri kezeseket dúlattatván meg [1]) ő kegyelmekkel.

31 (Augusti) mentek el tőlem.

1 Septembris lött valami rosz sokadalmunk.

2. Egész cselédestűl haza költöztem lakni Czegében.

— — — — —

6 Septembris kereszteltette meg Vass Dániel öcsém uram első fiacskáját, az kis öcsémet Vass Miklóst, kit isten ő felsége éltessen s neveljen.

— — — — —

3 (Octobris) az Nagy Ferencz lakadalmára készültünk.

4 Octobris ebéd után megindulván Vass Dániel öcsém urammal és másokkal Németiben, lött meg az lakadalma Nagy Ferencznek Vajda Erzsébettel, magam lévén násznagya, feleségem nyoszolyóasszonya, Annis leányom nyoszolyóleánya, Laczkó fiam vőfélye.

5 Octobris felestökömöztünk és úgy indultunk vissza Gölczre, és onnét vacsora után jöttünk vissza.

— — — — —

5 Novembris érkezett hozzánk az sógor Nemes Gábor uram ő kegyelme.

6 Novembris holt meg csak hirtelen, semmit nem betegeskedvén, amaz jó emlékezetű úr Kemény János uram, kinek semmi gondja nem lévén, 5-én, úgymint szombaton vadászni ment, Nagyfalun lévén, estvig vadászott, nagy jó kedve volt, még egy őzet is lűtt maga; vacsorához ülvén, jócskán ött és vacsora felett fejét kezdte fájlalni; felkelvén asztaltúl, lefeküdt; feje fájása csendesedvén, jól aludt majd egész éjczaka; reggel felé innya kérvén, ivutt; csakhamar az ital után az nyavalya kitöri; míg az borbélyát felköltik s béhíjják, addig az nyavalyatörés is szűnik s teste nagyobbára meghűl, és így csak hirtelen nyolcz óra tájban meghal. Hogy megholt szegény, mingyárt utánam küldtek és estvére én is oda mentem.

7 Novembris. Nagy Pál uram is ott lévén, ide s tova küldöztünk fekete posztóért és egyebekért; eodem reggel Kemény László és Simon uramék is oda érkeztek.

---

[1]) A *megdúlás* itten törvényes eljárást, birságolást, executiót jelent; innen a szolgabírák *dúló* vagy *dulló* nevezete a székelyeknél. V. ö. Nyelvt. Szót. I. 542, és M. Tájszótár I. 438.

Digitized by Google

8. Az koporsó csináláshoz fogattunk és egyébbel is készülgettünk; feleségem is estvére oda jött.

9. Teleki Mihály uram is elérkezett, az nagyasszony is Telekiné asszonyom, Teleki László, József, Pál öcsém uramékkal estve érkeztek, úgy az Kemény úrfiak is.

10 Novembris tettük szegényt koporsóban nagy tisztességesen.

11. Fekete szekérben tévén, indítottuk meg az temető helyére Vécsre; estvére Sajóra mentek, feles böcsületes főrendek és atyafiak kísérvén; magam penig haza jöttem Czegében.

12 (Novembris) ment el tőlem az sógor Nemes Gábor uram.

Notandum: 8 Novembris mult el isten kegyelmességébűl tizennyolcz esztendeje, hogy feleségemmel együtt lakom, kiért legyen dicsőség ő felségének érette. 11 Novembris kezdett az kis Laczkó fiam, öt esztendős lévén, hatban járni. Én is kezdtem járni, de nem tudom bizonyoson, előtte-e szent Márton napjának vagy utána, negyvennégy esztendőben. Mindezekért légyen istené az dicsőség és dícsértessék az ő szent neve mi bennünk, mi általunk, mi érettünk. Amen!

13 Novembris nagy havunk lött.

— — — — —

5 Decembris Méhesre mentem.

6. Méhesen voltam és ott való juhaimat vöttem számban.

7 (Decembris) indultam Vécsre az idvezült úr Kemény János uram temetésére való készületre, s háltam Körtvélykapun.

8. Idején Vécsre mentem.

9, 10. Minemű dolgok és alkalmatosságok légyenek, azokat tanáltam ki.

11. Ide s tova írtunk s küldöztünk holmi requisitumokért, melyek kívántatnak.

12. Mindennemű dologhoz ugyan valójában hozzá fogattam.

13 Decembris. Az kis boltot, melyben az test volt, egészlen, még az boltját, oldalát, padimentumát (is), fekete posztóval vonattam bé.

14. Az színet és egyéb az mi kívántatott, azokat készítettem.

15. Hasonlóképen.

16. Az színt egészlen szőnyeggel bévonattam, az koporsónak helyet készíttettem, melyet is fekete posztóval vonattam bé mind alúl s felyűl.

17. Méltóságos gubernator uram ő nagysága estvére oda jött, és más úri és főrendek felesen jöttek mind ő nagyságával, mind különösen.

Digitized by Google

18 Decembris lött meg az néhai méltóságos úr Kemény János uram temetése, feles úri és főrenden lévők jelenlétiben és gyülekezetivel; annyira gyültek, hogy költ el:

öreg vágó marha	nr.	13.
berbécs	nr.	25.
bor	dol.	12½.
köz czipó circiter	nr.	6000.
fejér czipó circiter	nr.	1000.
uramék czipója circiter	nr.	2000.

19 Decembris méltóságos gubernator uram ő nagysága reggel jött el onnét. Eodem én is ebéd után eljöttem és hálni jöttem Fülpesre.

20 (Decembris) virradtig megindulván, jó idején Méhesre érkeztem, ott tanálván feleségemet, mivel az gyermekek betegségek miatt nem jöhetett volt az temetésre.

21. Méhesen voltunk.

22. Haza jöttünk Czegében.

— — — — —

25, 26, 27. Áldassék az én istenemnek dicsőséges szent neve érette, hogy ez karácson innepnapokat az én házámban, magam hajlékomban, szerelmesimmel és gyermekimmel együtt engedte eltöltenem már egyszer, mivel már négy karácsonyokat egymásután Bécsben töltöttem.[1])

28 Decembris oszlottak el tőlem az deákok, kik az innepre hozzám jöttek volt.

— — — — —

31 Decembris nagy csendesen, nyugodalmason, házam népével együtt végeztem el az ó esztendőt.

Ez 1701, vagy ez seculumnak első esztendeit az mi illeti, mind az üdők járására, mind penig termésére nézve nem mondhatjuk igen rosznak, mert különben telünk jó jött, de az martiusi hó igen megveszté búzánkat s vetésinket, mely miatt kalongyájában nem igen bő búzánk terme; de mégis reménségünk felett az tavasz jó maga alkalmaztatásával és járásával az búzák szépen megújolának, úgyannyira, hogy az mely földekben majd teljességgel elvesztek volt is, de mégis arattunk rajta; úgy hogy az nyár igen kellemetesen viselvén magát, szépen és jól szénacsinálásunkat, aratásunkat elvégezhettük, és minden eső nélkül, kár nélkül takarodhattunk bé csűreinkben; szénáinkat is mind öszverakhattuk jó idején; és az mivel kevesebb kalongyánk lött, vékájában isten kegyelmességéből

[1]) Csak hármat, u. m. 1698-ban, 1699-ben és 1700-ban.

Digitized by Google

több lött, mivel jó eresztős búzák löttek. Az ősz is nem megvető volt; jóllehet elsőben szárazan kezdte magát viselni, de közepe s utolja esővel elegy volt és alkalmas üdők jártak az vetésre. Borunk penig az egész országban nem volt egyaránt, mert az Maroson innét Régentűl fogva le Hunyad vármegye felé és itt az Szamos két mellyékén igen igen bőv szüret volt, úgy hogy olyat az mostani embernyom nem ért, kivált Beszterczeszékben olyan volt, hogy ha ki két hordót vitt, egyiket megtöltötték az másikért; de ellenben az Maroson túl az szászok között és székelységen igen kevés bor lött, úgy Küküllő vármegyében is és Fejér vármegyének is nagyobb részíben.

Könyörögjünk tehát ő felségének és tiszta szívbűl lélekbűl térjünk meg és tartsunk penitencziát bűneinkrűl, hogy ez elkezdett seculumnak első esztendeiben hozzánk való irgalmasságát mutatta; hanem egész részében is, az több esztendeiben is mutassa ő felsége áldását, kegyelmességét hozzánk, és ne látogasson bennünket szomorú és szűk esztendőkkel, és nyomoruságinknak is idejét, melyben megszabadíttassunk, hozza el hamar. Amen!

Anno 1702.

Úr isten, áldj meg minket ez új esztendőben!

— — — — —

8 Januarii temettük el az szegény komámat, Füzesi Diószegi Dánielt.

9, 10. Alkalmatlan esős üdők voltak, úgy hogy az mi kevés hó volt is, mind elment.

11, 12. Igen esős üdő és lágy üdő járt, az folyó vizeken az jeget is felhányta az víz.

13 Januarii halásztattam, mivel igen lágy üdő járván, félek, hogy az jég megmozdúl; mint hozzák, máris felvette az víz.

14. Hasonlóképen halásztattam, mert az mint látszik, az potyka megindult, minthogy az hóvíztűl megzavarodott az tó vize.

— — — — —

19 Januarii jött hozzám az sógor Szikszai György uram mind feleségével sógorasszonynyal együtt.

20. Estvére kelve igen rosszúl voltam az vesefájásban.

21 (Januarii) ebéd után halászni mentünk ki az sógorral, de nem foghattak az nagy víz miatt, mivel az jeget is felvette az víz és az szélin mindenütt felolvadott, úgy hogy nagy vízben kellett az szélin az jégre menni.

Digitized by Google

— — — — —

26 Januarii feleségemmel együtt Méhesre indultunk, de az útnak nehéz volta miatt későcskén érkeztünk.

27. Nem igen derék baromvásár lött.

28. Jó baromvásár lött, feles marha volt és jól is vötték az marhát.

29. Jobb lött s jobban is vötték az marhát. Eodem Vér Mihály sógor uram is az húgommal hozzánk jött.

30. Meglehetős vásár lött.

31 Januarii az feleségem igen rosszúl kezdett hajnalban lenni; sógor uramék is haza mentek.

Ez holnap igen alkalmatlanúl viselte magát, mivel igen lágy volt, sok esőkkel bővölködött, az mi hó volt, mind elment, az folyó vizeken nagy árvizek voltak, gátokat, hidakot szaggatott, sok helyeken emberek is holtak az vízben, az tóknak az szélyek is mind felolvadott, úgy hogy az halászatot is bele kellett hagynunk; nagy sárral tölt el.

1 Februarii. Ágyat vetvén az szekérben feleségemnek, megindítottam, hogy haza hozzam Czegében, de az határszélyben vissza kellett térnem, mivel az nyilallás mód nélkül rajta megindulván, alig hogy meg nem fúladott.

— — — — —

6 Februarii annyira kezdett lenni feleségem, hogy az hintóban felülhetett és haza jöttünk Czegében.

— — — — —

21 Februarii fundáltam el és mértékeltem ki az templom fundamentumát.

— — — — —

24. Baromvásár lévén, ökröket, hízni és eladni valókat vásárlottam.

25. Hasonlóképen, de igen árros volt, mivel felesen jöttek volt magyarországi marhával való kereskedő emberek, kik is felesen vötték.

— — — — —

27 Februarii az gyűlésben készültem.[1])

1 Martii [2]) indultam meg Czegébűl; ebédre jöttem Légenben, hálni Méhesre.

2, 3. Méhesen voltam.

4 Martii reggel megindulván Fejérvár felé, hálni jöttem Földvárrá.

5. Jó reggel megindulván, estvére béjöttem Fejérvárra.

---

[1]) Fejérvári gyűlés apr. 8-ig.

[2]) Február 28-ról semmi feljegyzés.

Digitized by Google

6. Felgyülvén, 170,000 forintoknak felvetésérül discuráltak, melyet kell adni pro Februario, Martio et Aprili.

7. Felvettetvén, repartiáltatott; az székelységre esett 40,000 és 50,000 az vármegyé(k)re, úgy az szászságra is, az többi taxás városokra és egyebekre.

8. Az fortalitiumokra való költség is proponáltatott méltóságos gyenerális uramtúl.

9. Ígírtünk azoknak építtetésekre is 90,000 forintokat.

10 Martii adtunk memorialist közönségesen regalistákúl az méltóságos guberniumnak, melynek copiája ez szerént van:

Kemény, Toroczkai, Bánfi, Vass, Barcsai, Toldalagi, Rhédei, Jósika, Naláczi, Kendefi, Folti, Lázár familiákbúl álló némely regalistáknak alázatos instantiája az méltóságos regium guberniumhoz.

Méltóságos regium gubernium! Közönséges mondás: honoris et vitae eadem est ratio; bizonyosok vagyunk pedig benne, hogy kegyelmes urunk ő felsége, miért isten ő felsége házát boldogítsa, csak egy személynek is vagy familiának magok és elejeknek becstelenségekkel való szolgálatjokat nem kívánja, úgy megszomorítani ez hazában ő felsége nem igyekezik, hanem kit kit az ő maga rendiben és az régi familiákbúl álló rendeket az ő rendekben s érdemes böcsületekben kíván megtartani. Ezekre nézve instálunk nagy alázatoson nagyságtoknak, mint ebben az hazában az mi kegyelmes urunk ő felsége után lévő jó urainknak, méltóztassék nagyságtok az mi mostani nagy becstelenségünket jó consideratióban venni és megorvosolni, s kit kit az ő rendiben közűlünk és érdemes böcsületiben megtartani; cum non sit intentio suae maiestatis, hogy csak egyikünket is, annál inkább közönségesen bennünket két s három személyeknek előnkben való praepositiójával ő felsége minket megszomorítson; vagy ha különben nem orvosolható, közűlünk kit kit méltóztassék nagyságtok az regalistaságbúl kibocsátani és az nemes ország catalogussábúl kiíratni, hogy nagyságtokat és az nemes hazát ne kételeníttessünk magunk és familiánk mocskával és becstelenségével szolgálnunk, kiért isten nagyságtokat minden jókkal megáldja, kívánjuk; mi is pedig ez iránt való nagyságtok gratiáját csekély tehetségünk szerént éltünk fogytáig megszolgálni igyekezzük.[1])

11 Martii. Az fortalitiumokra ígért 90,000 forintban az székely natio ad nyolczezeret, negyvenezeret az vármegyék, ugyanannyit az szászok is, kétezeret taxás városok és egyebek.

[1]) Olv. *Cserei M.* Hist. 303. l.

Digitized by Google

12. Rosszúl lévén, csak szállásomon voltam, ebéd után Teleki uramék jővén hozzám.

13 Martii emlékeztem méltóságos gróf Bethlen Miklós uramnak ő nagyságának, hogy ha istennek és ő nagyságának tetszik, Teleki Sándor öcsém uram az ő nagysága leányát, Bethlen (Julia) [1]) kisasszonyt eljegyzené, melyre való válasz-tétellel halasztott.

14. Bethlen Miklós uram ő nagysága magához hívatott és holmi kérdéseket proponált előmben, melyekre ugyanakkor meg is feleltem.

15. Választ adott ő nagysága és az kisasszonyt Teleki Sándor öcsémnek ígérte.

16 Martii adtunk memorialist ugyan regalistákúl méltóságos gyenerális uramnak ő excellentiájának is, melynek is copiája ez:

Ad excellentissimum generalem dominum, dominum et patronum gratiosissimum, humilima instantia introscriptarum familiarum regalistarumque.

Humilima instantia quorumdam regalistarum ex familiis Kemény, Toroczkai, Bánfi, Vass, Barcsai, Rhédei, Toldalagi, Jósika, Naláczi, Kendefi, Folti, Lázár, ad excellentissimum generalem dominum, dominum patronum gratiosissimum.

Excellentissime domine, domine nobis patrone gratiosissime! Cogimur excellentiam vestram humilimis nostris instantiis molestare, quoniam secundum illud: *honoris et vitae eadem est ratio,* maxime sumus contristati; certo enim nobis constare, quod sua maiestas sacratissima, dominus noster clementissimus, quare deus suae maiestatis augustissimam domum felicitet, ne unius quidem benemeritae personae vel familiae, eo magis plurimorum fidelium vel familiarum cum dedecore suorum [2]) et antecessorum, servitia praestare cogit ac intendit, contristareque cupit sua maiestas sacratissima, sed quemlibet in suo honore et ordine conservari ac gaudere cupit. His itaque consideratis, instamus humilime excellentiae vestrae, domino, domino et patrono nobis gratiosissimo, dignetur excellentia vestra hanc nostram et tantarum familiarum dehonestationem ac oppressionem cum sua prudentia considerare et ruminare, patrocinioque suo remederi, et si visum fuerit, etiam augustissimam aulam informare et in restitutione honoris nostri ac familiae adiuvare, ut possit quilibet nostrum in suo ordine

---

[1]) Nevének üres hely van hagyva a naplóban. V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 252. l.

[2]) Így; helyesebben lenne: *suo.*

Digitized by Google

et digno honore ex clementia sacratissimae maiestatis et patrocinio excellentiae vestrae conservari ac gaudere, ne cogamur suam maiestatem sacratissimam, patriamque nostram cum dedecore familiarum nostrarum servire; scimus enim, quod non sit intentio suae maiestatis unumquemque nostrum, eo magis communiter nos velle contristare cum praepositione quarundam personarum. Quam gratiam et patrocinium excellentiae vestrae secundum facultates nostras inservire ac demereri semper conabimur, deumque nostrum precabimur, ut omnibus suis bonis excellentiam vestram cum sua tota familia charissima ditet ac felicitet, familiamque excellentiae vestrae talibus opprobriis semper immunem faciat. Sunt adhuc excellentissime domine, plures etiam familiae, quae similiter sunt disgustatae, nimirum Mikola, Macskási, Nemes, Mikó, Gyerőfi, Bethlen de Iktár, Kollatovith, sed propter absentiam modernam non apposuimus.

Eodem ezen memorialist hasonló formában méltóságos Széau uramnak ő nagyságának is béadtuk.[1])

17 Martii adtuk bé az magazinalis extractust, melyet az méltóságos gubernium parancsolt volt, hogy extractizáljuk.

18. Sándor napja lévén, Teleki Sándor öcsémnél voltunk ebéden.

19 Martii estve vacsora előtt váltott gyűrüt Teleki Sándor öcsém Bethlen kisasszonynyal.[2])

20. Az aequalitas dolga forgott fen az guberniumban.

21. Hasonlóképen, és Szász János uramnak üdő engedtetett, hogy az aequalitas iránt való projectumát készítse el és adja bé az guberniumnak és más két natiónak.

22 (Martii) ment el gyenerális uram Szebenben.

23, 24, 25 Martii mind csak többire az aequalitas dolga forgott fen.

26 Martii supremum reformatum consistorium lévén, az Báthori templom mellett lévő scholánkrúl volt discursus, mivel ő felsége méltóságos commissio[3]) Széau uram által insinuáltatta, hogy azt az scholát cedálnók az catholikusoknak, az mint hogy bizonyos conditiók alatt oda is ígértük;[4]) mely

[1]) L. föntebb mart. 10-én a guberniumhoz benyujtott memorialis levelet is.

[2]) Megkérette mart. 13-án; l. föntebb.

[3]) Így; helyesebben: *commissarius.*

[4]) Maga a templom az 1693. apr. 9-iki resolutio értelmében már előbb átadatott a catholikusoknak; l. föntebb 1693. september 22-nél a jegyzetet.

Digitized by Google

conditióknak írására gróf Bethlen Sámuel uramat, engemet, Kapusi uramat az fejérvári professort, Enyedi uramat az enyedi professort, rendelt az consistorium.

27 Martii az conditiók és punctumok írásában foglalatoskodtunk mi négyen.

28. Hasonlóképen.

29. Hasonlóképen.

30 Martii adta fel Szász János uram az kissebbik projectumát, nem akarván az nagyobbikat feladni; de azt is kívánták, az minthogy azt is —

31 (Martii) feladta, némelyek kivonattatván belőle.

1 Aprilis olvastatott el az Bethlen Sámuel uram házánál az vármegyék előtt mind az nagyobbik, mind az kissebbik projectuma Szász János uramnak, mely istentelenséggel teljes.[1]) Eodem ebéd után consistoriumunk lévén, elolvastattak azok, az melyeket mi írtunk az schola adásának dolgában.

2 Aprilis ismét consistoriumunk volt holmi ecclesiai dolgok felől.

3 Aprilis az királynak táborban való menetelére[2]) való költségrűl volt discursus, melyre is ígírtetett ő felségének 15,000 forint, Salmis fejedelemnek az aulae praefectusnak 2000; ebéd után penig az aequalitásságrúl volt discursus az guberniumban.

4. Elsőben volt discursus, hogy most eloszoljunk, hanem az innep után ismét öszvegyüljünk; ismét az úr Sárosi János uramat szólította meg az director, de csak differáltatott;[3]) ebéd után penig ugyan az aequalitásságrúl volt discursus az guberniumban, de semmire sem mehettünk, mivel Szász János uram csak projectizál.

5 (Aprilis) volt az Toroczkó várossa dolga, az mint az földesurak Toroczkai urak ellen felköltek és nemességet kerestek magoknak, holmi privilegiumokot forgatván, melyek is nem őket concernálják, hanem az aranyas-székieket, az miképen Toroczkó vára, mely most Székelyvárnak hívattatik, nekik, tudniillik aranyas-székieknek, propter suas virtutes conferáltatott volt, de nem Toroczkó várossa; kihez képest látván az nemes ország, hogy Toroczkó városi uraméknak semmi igazságok nincsen, másszor is penig forogván efféleért dolgok az ország előtt, tehát az dominus terrestriseknek adjudicáltattak.

---

[1]) Olv. *Cserei M.* Hist. 304—305. ll.

[2]) József királyt a kitört spanyol örökösödési háború szólította táborba.

[3]) Sárosi János peréről olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 210 és köv. ll. *Cserei M.* Hist. 305. l.

Digitized by Google

6 Aprilis. Kegyelmes urunktúl ő felségétűl méltóságos guberniumnak jött egynehány decretumi olvastattak el, kik között egy olyan volt, az mely jött de effectuatione quinque punctorum catholicorum, hogy több olyan decretumot nem hallottam.[1]) Item, újabban az fortalitiumokra való 90,000 forint repartiáltatott: 50,000 forintja az sóbúl való 15 garasbúl, tizenharmadfél ezer forintot az vármegyé(k), ugyanannyit az szász natio, az székely natio nyolczezeret, az többit az taxás városok és egyéb adózó rendek adják.[2]) Eodem délután consistoriumunk volt; azokat az punctumokat olvasták el, melyeket írtunk az schola catholikus atyafiaknak adása alkalmatosságára,[3]) hogy már szűnnének meg egyszer oppressiónkon való igyekezettűl és elégednének meg már egyszer, ne mondanák, hogy necdum satis.

7 Aprilis. Ben az guberniumban az aequalitássságrúl discurrálván sokáig, és az nemes ország között publicáltatván az méltóságos gubernium, hogy mire mentek, azt mind az méltóságos gubernium, mind az nemes ország nevével megizenték az méltóságos commissiónak gr. Széau uramnak, melyre nézve az commissio ebéd után feljött az guberniumban, kívánván azt, hogy mindenik natio resolválja valamire magát, hogy az felséges udvarnak tudjon mit írni meg, hogy az aequalitas dolga miben ment és akadott meg és mi miatt az statusok nem egyezhetnek.

8 Aprilis jó reggel öszvegyülvén az méltóságos guberniumnál, az nemes ország közzé kijővén az méltóságos commissio, kívánsága proponáltatott az nemes ország között, és legelsőben is az nemes székely natiótúl kérdeztetett, hogyan resolválja magát, hogy ez házára esendő quantumnak vagy portiónak hányad részét ígéri hogy adja, minthogy ugyancsak az contributióbúl magát ki nem vonhatja, mivel ab antiquo ország quantumában contribuált; melyre nézve az nemes székely natio főtiszteivel együtt kiment, hogy arrúl együtt beszélgessenek; úgy az vármegyék is arrúl való beszélgetésre méltóságos gubernator uram ő nagysága házában mentek, az szász natio penig az palotán magok maradtak, hogy ott ők is beszélgessenek együtt ezen dologrúl; és midőn mindhárom natio együtt beszélgettek volna, viszont az palotában öszve vagy együve mentek; és legelsőben is az székely natiót kérdvén, ígírék, tized részét hogy megadják minden quantumnak; melyre

---

[1]) Az úgynevezett *Mikes-féle öt pont* mindeddig megtagadott végrehajtását sürgető fulminans decretum febr. 13-án kelt. *Szilágyi S.* id. m. II. 394. l. Olv. föntebb 1699. sept. 30-nál a jegyzetet.

[2]) L. föntebb a mart. 8-ról, 9-ről és 11-ről szóló feljegyzéseket.

[3]) L. föntebb mart. 26-án.

Digitized by Google

az vármegyék felelnek, hogy igen kevés volna, hanem heted részét adják ő kegyelmek az militaris quantumnak, az vármegyék kívánják, az egyébféle quantumnak penig, úgymint fortalitiumok építésére valónak és extraordinariának felét, mivel nagyobbára az olyanok ő kegyelmeknek bonificáltatik; az szász natio penig ezzel sem lévén contentus, kívánta elsőben, hogy inkább ők hadd mondják meg, hogy ők mit adnak, azután lássák az vármegyék és székely natio, az többit mint repartiálja; de erre az két natio semmiképen reá (nem) menvén, kívánták az szászok, hogy az székely natio mindenféle quantumnak harmadát adja, mivel úgy lehet aequalitas. Ezek után az vármegye is ígérte magát ez szerént, hogy noha az szász natióval már egyszer contractussa vagyon, melyet ő felsége confirmált is, hogy az vármegye ezer kapurúl, az szász natio penig ezer négyszázrúl adózzék,[1]) de mégis semel pro semper még az egy úttal az száz kapunak terhét az nemes vármegye magára veszi; melylyel az szász natio nem mint contentus lött volna, de jó néven sem vötte, sőt hogy mindenféle quantumnak negyed részét adja, potenter urgyeálta és kívánta; melyeket mind írásban tévén, mind az méltóságos commissiónak, mind gyenerális uramnak elküldték, cancellarius uramra bízván mind az méltóságos gubernium, mind az nemes ország, hogy leírja és ebéd után ő nagysága az guberniumba felhozza. Az nemes országot penig elbocsátották, melyre nézve én is ebéd után két órakor megindulván, hálni mentem Décsére.

9 Aprilis idején haza érkeztem Méhesre.

10. Méhesen voltam; igen alkalmatlan üdő lévén, semmi dolgomhoz oly módon nem láthattam.

11 Aprilis jó reggel megindulván, jókor haza érkeztem, jó egészségben tanálván mind feleségemet s gyermekimet.

— — — — —

20. Mikes Mihály uram instellatiójára az belső Szolnak vármegyei főispányságban, Füzesre halat küldtem.

21. Kolozsvárra készültem.

22 Aprilis. Feleségemmel együtt jó reggel megindulván, de az kerekünk elromolván, bé nem mehettünk, hanem Apahidán kelletett hálnunk.

23. Jó reggel megindulván, kilencz órakor előtt beérkeztünk; gubernator uram ő nagysága is ben lévén, mivel eodem ebéd után temettük el az sógort, Bánfi Mihály uramat, az farkas-utczai templomban, az apjára és anyjára.

24 (Aprilis) temettük el ugyan Kolozsvárat az szegény

[1]) Az erre vonatkozó megerősítő királyi decretum 1693. apr. 14-én kelt; l. föntebb 1693. sept. 22-nél a jegyzetet.

Digitized by Google

Tótfalusi uramat is.[1]) Eodem szent György napján kezdettettem az czegei templom rakatásához.

25 Aprilis az méltóságos supremum reformatum consistorium parancsolatjábúl fogtunk az Tótfalusi uramtúl maradt cusoria és fusoriához tartozó instrumentumok regyestrálásához vagy inventálásához, Rhédei Pál, Enyedi István enyedi professor és Kapusi János fejérvári professor uramékkal.

26. Ugyanakkörűl munkálódtunk.

27. Az egész typographiát is inventáltuk.

28 (Aprilis) végeztük el egészlen az egész inventatiót.

29 Aprilis reggel megindulván, estvére haza jöttem Czegében feleségemmel együtt.

— — — — —

5 Maji az gyűlésben készültem.

6. Hasonlóképen.

7 Maji indultam meg és jöttem Méhesre.

8. Méhesen voltam és gyermeklovat heréltettem s csitkókat bélyegeztettem.

9 Maji ebéd után megindulván, hálni jöttem Gerendre; jóllehet szekerem, lovaim az nagy víz miatt nem jöhettek által, magam hajón jöttem által és egyetmásomat is úgy hozták.

10. Két hajót öszveépítvén, úgy hozták által szekeremet, és estvére béjöttem Fejérvárra, de igen megcsömöllöttem.

11 Maji rosszúl voltam az csömör miatt.

12. Az taxás városokra és Fogarasföldére repartiáltatott az quantumban, úgymint Fogarasföldére 20,000, Kolozsvárra 10,000; egyszóval vármegyén és szász nation kivűl valókra (is) az székelységre repartiáltatott 150,000, és így marad az két natióra 600,000.[2])

13. Az két natio között miképen repartiáltassék az 600,000 forint, arrúl discurráltak;[3]) az vármegye felét ígérvén, az szász natio nem lévén contentus véle, in suspenso maradt.

14. Méltóságos gubernator uram ő nagysága rosszúl lévén, Naláczi uram szállásán volt consistorium és volt discursus az Tótfalusitúl maradt cusoria és fusoriához tartozó instrumen-

---

[1]) Tótfalusi Kis Miklós ritka képességű tudós könyvnyomtató és betűvéső, kinek neve a maga korában messzeföldön ismeretes vala. Az életére vonatkozó forrásokat tüzetesen felsorolja Dézsi Lajos *Halotti emlékvers Bethlen Elek fölött és Tótfalusi Kis Miklós ismeretlen műve 1697-ből* czímű czikkében, Irodalomtört. Közl. V. 337. l.

[2]) A quantumról olv. föntebb az 1701. jan. 25-ről és febr. 1-ről szóló feljegyzéseket.

[3]) Folytatták az apr. 8-án félbeszakadt tárgyalásokat.

Digitized by Google

tumoknak megvételérűl és typographiárúl, de csak in suspenso maradt.[1])

15 Maji fortalitiumokra való pénzrűl, adózásnak modalitásságárúl, inspectorok felállításárúl volt discursus, és egyik falunak inkább való terheltetésérűl mint másnak, melyért meg is neheztelt reám Apor uram.

16. Subscribáltunk, hogy az fortalitiumokra 50,000 forintokat az magazinalis búzának adósságábúl fizessenek meg, és volt discursus az két natio között az quantumrúl.

17. Az vármegyékre inspectorok rendeltettek.

18. Szász János uram mégis jobban kívánván subleváltatni az szász natiót az quantumnak felénél, tehát arrúl discurrált az két natio, elsőben csak az regalistákat béhivatván az guberniumban, annakutána az követeket; mely discursusnak írásban való letétele bízattatott cancellarius Bethlen Miklós uramra.

19 Maji. Az az conceptus vagy írás az guberniumban elolvastatván, halasztódott, hogy deákúl is írassék.

20 Maji. Az az írás communicáltatott Szász János urammal, mely fel is küldettetett; és viszont az catholikus atyafiak holmi punctumokat proponáltak, melyekrűl kemény decretumot is extraháltak az felséges udvarbúl.[2])

21. Supremum consistorium volt, hogy az catholikus atyafiak proponált punctumirúl discurráljanak, de minthogy még egészlen írásban nem adták, elhalasztódott.

22. Reggel ország között nem volt semmi, hanem az guberniumban; ebéd után még az religyiók az catholikus atyafiak öt, de súlyos punctumirúl gyültek öszve különösön.

23. Hasonlóképen.

24. Holmi dolgok végeződtek el, inspectorok denomináltattak, az szász nationak kívánságára írásban tött resolutio olvastatott el, melyet ugyan tőlem küldött Sándor János urammal az két nemes status, az méltóságos guberniumbeli személyek, az szász nationak.

25 Maji mind ebéd előtt, mind ebéd után consistorium volt az catholica religio kívánságárúl.

26. Az szász natio választ tévén az két status nekik küldött resolutiójokra, az két statusok között elolvastatott. melyre igen breviter és ultimarie mingyárt újabban resolválták, melyet is tőlem és Sándor János uramtúl küldtek újab-

[1]) Olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 228—230. ll.
[2]) L. föntebb apr. 6-nál a jegyzetet.

Digitized by Google

ban az szász natiónak. Eodem ebéd után az méltóságos gubernium Szász János uram tiáját Körtvélyesit megfogatta.[1])

27 Maji az vármegyék és szász natio között az quantum repartiáltatott; minthogy az székely natio nyolczad részt vett fel magára, tehát az 750,000 forintbúl esett az székely natióra fl. rhen. 93,750; az taxás városokra, Fogarasföldére esett 20,000 forintokkal esett fl. rhen. 59,642; ezeken kivűl marad még fl. 601,608;[2]) melynek fele, úgymint fl. rhen. 300,804 esik az vármegyékre, fele penig az szász natióra; de ebben már megadván mind kész pénzűl, mind in natura fl. rhen. 180,276, marad még megadni való kész pénzűl 115,043 rhen. forintok és xr. 10, búzáúl penig béadni fl. rhen. 5484, xr. 10; in summa kell még fizetni az vármegyéknek fl. rhen. 120,528; így az szász natiónak is. Ezen kivűl extraordinaria költségre és fortalitiumokra vetettek fl. rhen. 150,000; ebben az székely natio $^{1}/_{5}$ részt vállalván magára, esett fl. rhen. 30,000; az vármegyékre fl. rhen. 60,000; úgy az szász natióra is fl. rhen. 60,000; és már öszvesítvén az feljebb való fl. rhen. 120,528 summával, kell még fizetni mind az vármegyéknek s mind az szász natiónak fl. rhen. 156,986.[3])

28 Maji vasárnap lévén, consistorium volt.

29 Maji. Elsőben vétetődött elő az Körtvélyesi dolga, kit is az director megszólíttatván, prókátora kívánságára másnapig való dilatio engedtetett, jóllehet Körtvélyesi in praesentia statuum minden gonosz cselekedetit és patratumit megvallotta, folyamodván egészlen kegyelmes urunk ő felsége gratiájához és az nemes ország atyai szeretetihez.

30. Ismét az Körtvélyesi dolga vétetődött elő, de minthogy az szász natio praetendálta, hogy privilégyiomok ellen légyen, mivel szebeni lakos ember, tehát elsőben revideáltatott, ha nótát concernál-é patratuma? mivel úgy nem praejudicál az szász natio privilégyiomának, mert immediate országot illet, és minthogy diéta alatt cselekedte volt Körtvélyesi az vétket, ex communi voto et suffragio, az szász natión kivűl, nótát concernáló dolognak voxoltatott, mely ellen az szász natio publice protestált és írásban bé is adta egyik ítélőmesternek in praesentia statuum; mely hasonló dolog soha nem történt. Annakutána újolag megszólíttatván director uram Körtvélyesit, procurátora párt kért, de minthogy már egyszer dolgát és

[1]) Körtvélyesi Jánosról olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 322—323. ll. Pere tárgyalását l. alább május 29—30-án.

[2]) Így a quantum összesen 755,000 forintot tenne.

[3]) A számítás nem vág össze, mert a quantumból fizetendő 120,528 forint a fortalitiumokra és extraordinariára felvetett 60,000 forinttal 180,528 forintot teszen.

Digitized by Google

patratumát megvallotta s nem tagadta, párt adni szükségesnek nem ítélték; mindazáltal, minthogy az üdő eltölt, másnapra halasztódott ismét dolga. Ebéd után penig én eljöttem és hálni jöttem az orbói rétre.

31 Maji jó reggel felkelvén, ebédre jöttem Földvárra az sógor Nemes János uramhoz, éjczaka penig haza jöttem Méhesre.

1 Junii Méhesen voltam.

2 Junii haza jöttem Czegében.

— — — — —

30 Junii jó reggel megindulván, mentem Kolozsvárrá.

1 Julii ebéd után megindulván, mentem Gyaluban, hogy én is az Székely uram lakadalmi alkalmatosságával szolgálhassak, ha mit fog parancsolni méltóságos gubernator uram ő nagysága.[1])

2. Gyaluban voltam és házakat öltöztettem.

3 Julii igen jó reggel nekem igen szomorú hírem érkezett Czegéből, mivel anno 1702. 2 Julii estve hét s nyolcz óra között, az én lelkem édes leányom Vass Kató, midőn 13-ik esztendejében járna,[2]) csak hirtelen, semmi változást nem szenyvedvén, majd többire minden betegeskedés nélkül és minden kínlódások nélkül, szép csendesen, úgy hogy senkitűl többire észre sem vétetett, ez világbúl kimult; melyet meghallván, mingyárt Gyalubúl eljöttem és az nap haza érkeztem, házamnak nem kevés és kicsiny szomoruságában, ily szép virágszálunk ily hirtelen házambúl kiszakasztatván és elhervadván.

4 Julii koporsót készíttettem szegénynek.

5 Julii nyolcz s kilencz óra között tétettem koporsóban, és addig míg eltemettethetem, tétettem bé az ebédlő házban járó pitvar alatt lévő setét boltocskában.

6, 7, 8, 9. Otthon voltam csak nagy szomoruságban.

10. Julii reggel megindulván, egész cselédimmel együtt lakni jöttem Méhesre; de volt igen bajos utunk, mert egész vasárnap az eső mind esvén és hétfőn virradólag égszakadás is lévén, az vizek igen megnőttek, úgy hogy sok tók szakadoztak el; az én kis tóm is elszakadván, az Holdos tó is elig maradt meg; elvágván Gölcz felől az gát végit, igen nagyot szakasztott rajta és majd egy hétig mind ment az víz rajta.

— — — — —

[1]) A gubernator második leányát Bánfi Annát adta feleségül Székely Ádámhoz, kinek nagy fejedelmi pompával megcsinált lakodalmát részletesen leírja *Apor P.* Metamorph. id. h. 393 és köv. ll. V. ö. *Bethlen M.* Önéletírása II. 258. l. *Cserei M.* Hist. 307. l.

[2]) Született 1688. oct. 7-én, ekkor tehát már 14-ik esztendejében jár vala.

Digitized by Google

28 Julii, midőn volna az nap az szűz jegyben, reggel hét s nyolcz óra között adta isten ez világra az én kis leánykámat Vass Zsuzsit, kiért áldassék istennek dicsőséges neve, hogy az én megszomorodott házambúl kivett édes leányom Katicza helyett mást adott, egy kevéssé mostani abbeli szomoruságombúl megvígasztalt.

— — — — —

1 Augusti haza mentem Czegében, vármegye dolga lévén rajtam.

2 (Augusti) vöttem az méltóságos regium gubernium commissióját az szebeni citadella építésére Doboka vármegyébűl rendeltetett száznegyven munkásokrúl, hogy ad 15 Augusti oda küldjük.

3 Augusti tiszt uraimék reggel hozzám jővén, mind az dolgosokat felvetettük, mind egyéb dolgokrúl dispositiót töttünk.

4 Augusti tiszt uraimékat házamnál hagyván, magam eljöttem Méhesre.

— — — — —

6 Augusti Úr színe változása napján kereszteltettem itt az méhesi templomban kis leánykámat Zsuzsit; voltak keresztapák s anyák: Kemény Simonné asszonyom, Rhédei Pál uram feleségestűl, Szekeres János uram, Beszprémi György uram, Berzenczei János uram feleségestűl, Henter Farkas uram feleségestűl, Palotkainé asszonyom.

— — — — —

15 Septembris mindenestűl fogva haza költöztünk Méhesrűl Czegében.

— — — — —

23 Septembris commissióm érkezvén az guberniumtúl, Fejérvárra készültem.

24 (Septembris) reggel megindulván, Méhesre mentem.

25 (Septembris) reggel megindulván, hálni mentem Inakfalvára.

26. Idején bémentem Fejérvárra, hogy még az urakkal szemben löttem.

27 Septembris Fejérvárat voltam és választ vettem az uraktúl, többire majd csak hiában fárasztván ő nagyságok Fejérvárra.

28 Septembris reggel megindulván, hálni jöttem Földvárra; az urak penig mentek Szebenben, gyenerális uram invitálván ő nagyságokat Landávia megvételének öröme meglövésére.[1])

---

[1]) Landau erősségét Alsó-Elsassban sept. 10-én adta fel a franczia őrség az ostromló császári hadaknak.

Digitized by Google

29. Idején Méhesre érkeztem és estve az méheimet felverettem.

30 Septembris reggel megindulván, haza jöttem Czegében.

— — — — —

4 (Octobris) igen nagy szélvész volt.

5, 6, 7. Igen alkalmatlan üdők jártak; hol eső, villamás, dörgés, mennykő hullás, hol jégeső; hó is nagy lött.

8 Octobris hasonlóképen; sőt éjczaka nagy hó lött.

9. Feltisztult, és —

10 (Octobris) olyan dér lött, (hogy) az egész országban elvötte az szőllőket, mely miatt úgy reménlem, hogy igen savanyú borunk lesz.

— — — — —

6 (Novembris) szegény édes leányom temetésére készülgettem.

7 Novembris végezték el az rakott sírnak belső részét, az hová az koporsókat kell rakni, melyben vagyon tíz koporsónak való hely és azonkivűl az két végiben is tehetni az boltnak.

8 (Novembris) végezték el az színt is itt az háznál, melyet deszkával fedettem meg; az temetőben is már mást csináltattam volt.

9 (Novembris) küldtem Kolozsvárra Csepregi és Németi Mihály uramék után és deákok után.

10 Novembris ebédre érkezett sógor Pongrácz uram húgommal együtt, estvére Vér Mihály sógor húgommal együtt.

11 Novembris estvére, érkezett az asszony, öreg Teleki Mihályné asszonyom, Teleki Pál öcsém uram, az tisztek és az papok s deákok.

12 Novembris temettettem édes leányomat Vass Katát, kinek teste felett az háznál széki esperest Rozgonyi uram praedicált és Németi Mihály uram perorált igen szépen; az temetőben az színben Csepregi uram praedicált. Hogy penig enynyire haladott szegénynek eltemetése,[1]) oka az, hogy ezen ő alkalmatosságával akartam magamnak s házam népének egy tisztességes örökös lakó hajlékot építeni, az hova együvé takaríttassunk és az holott együtt várhassuk az mi urunk Krisztusunk eljövetelit. Dicsőség az én jó istenemnek, ki erőt s tehetséget adott és megengedte énnekem, hogy magamnak és házam népének s maradékimnak mind életünkre s mind halálunkra való házat építhessek; adjad és engedjed én kegyelmes jó istenem, hogy az elkezdett harmadik házat is, melyben tége-

[1]) Meghalt jul. 2-án; l. föntebb.

Digitized by Google

det házam népével tisztelhesselek és dícsírhesselek, hamar üdőn végezhessem el, és abban tégedet egész házam népével szolgálhassalak s tisztelhesselek.[1])

13 Novembris ment el tőlem az asszony Teleki Pál öcsém urammal.

14 (Novembris) mentek el tőlem sógor Vér Mihály és Pongrácz uramék is, Csepregi uramék is.

— — — — —

31 (Decembris) itthon voltam és házam népével együtt végeztem el ez esztendőt.

Az mi ez 1702 esztendőnek négy részeit illeti, legelsőben is az telet, volt igen állhatatlan és alkalmatlan s minden hó nélkül való; mert igaz dolog, elsőben keményen kezdte vala magát viselni, úgy hogy az tók mindenütt általállottak és béfagytak, hogy eleget halászhattunk, de januáriusban felette igen meglágyult az üdő, és az sok esős üdő miatt az folyóvizek felette igen megáradtak s nagy árvizek löttek, még az tó jegét is felvötte az nagy víz; február penig egészlen tavaszi módon viselte magát.

Az tavasz penig elsőben martiusban és aprilisben igen keménykedett, úgy hogy az mely üdőnek februáriusban kellett volna lenni, martiusban és aprilisben lött; azután szépen viselte magát különben, csakhogy az gyümölcsfák virágzásának igen megártott az hideg, mely miatt nem sok gyümölcs lött.

Az nyarat az mi illeti, elein egy kevéssé esős kezdett vala lenni, de csakhamar jó üdőre fordítván, igen jó és sokáig tartó kívánatos és alkalmatos takarodásra való üdők szolgáltak; búzánk és egyébféle gabonánk szalmájában vagy kalongyában felette bővön termett, úgy hogy ha az nyár szárazra nem fordult volna, bé sem takarodhattunk volna; de az tavasznak kövérsége miatt búzáink mind eldűltek és megléhásodtak, úgy annyira, hogy ebben az esztendőben az soványabb határokon és földekben termett jobb vagy eresztősebb búza; de az zab hirtelen csak leromlott, úgy hogy nagyobbára az országban fel sem arathatták, mely miatt kevés zabot kaphatván fel, majd egy árúvá lött az zabnak vékája az búzáéval.

Az ősz majd fele ideig, ha tovább is (nem), igen szárazon viselte magát, úgy hogy nem is szánthattak és vethettek; utoljára igen esősre fordult; idején nagy derek löttek, úgy hogy az szőllőt még éretlen korában szerteszéllyel elcsapta és vette, mely miatt igen savanyú borok löttek; szent Mihály

———

[1]) Ez évben kezdette Vass György a czegei templomot építtetni; l. föntebb febr. 21-ről és apr. 24-ről szóló feljegyzéseit.

Digitized by Google

nap után egy hétre igen nagy hó lött és majd harmad napig tartott, egyszóval az vetésnek nem alkalmatos üdő volt, sőt ha az tél keményen kezdte volna magát viselni és hirtelen elfogott volna, többire mind vetetlen maradtunk volna.

Ez esztendőben 24 Aprilis, szent György napján kezdettem Czegében az templom fala rakatásához és építéséhez.

Ugyanezen esztendőben 2 Julii megszomorította az én istenem az én házamat édes leányomnak Vass Katának halálával.

Ugyanezen esztendőben őszszel csináltattam magamnak s házamnak és maradékimnak igen szép örökös házat és rakott sírt, melyben temettettem az édes leányomat.[1])

Jehova, seregeknek istene, énnekem s egész házamnak kegyelmes és jó gondviselő istene, ne büntess, ne látogass engem s az én egész házamat az én te ellened cselekedett, égrekiáltó s vérrel buzgó bűneimért, hanem kegyelmezvén, kegyelmezz nékem és házamnak. Amen, amen!

Anno 1703.

Úr isten, áldj meg minket ez új esztendőben!

— — — — —

27 (Januarii) feleségemmel együtt mentem Méhesre.

28. Méhesen voltunk.

29 Januarii ebéd után Sámsondra mentünk Vér Mihály sógor uram leánykája temetésére.

30 Januarii temettük az kis húgomat Vér Boriczát.

31. Jó reggel megindulván, ebédre visszajöttünk Méhesre.

Ezen hónapnak kezdete lágyan viselte magát és igen szárasztó szelek járának egynyehány nap, úgy hogy szép poros út volt és egynyehány nap igen száraz; kemény derek is járának, Pál fordulása penig jó télre fordítá és szánutat is ada, valameddig tart.

1 Februarii. Közelítvén az húgom Toldalagi Krisztina lakadalma, feleségem haza fordult Czegében, magának s leányának köntösökért, magam penig Annis leányommal és Laczkóval Méhesen maradtam.

— — — — —

3 Februarii jött vissza Méhesre feleségem.

4. Méhesen voltunk.

5 Februarii Maros-Keresztúrra mentünk estvére.

6 Februarii jó reggel megindulván, nyolcz órára felmentünk Koronkában. Eodem volt lakadalma Toldalagi Krisztina

[1]) L. föntebb nov. 12-én.

Digitized by Google

húgomnak Ugron János urammal, méltóságos urak és főrendek gyülekezeti alkalmatosságával.

7. Koronkában voltunk, mivel az vendégekben senki el nem ment.

8 Februarii jó reggel Koronkábúl eloszolván, ebédre jöttem Maros-Keresztúrra.

9 Februarii jó reggel megindulván Maros-Keresztúrrúl, idején Méhesre érkeztünk.

10. Méhesrűl is jó reggel megindulván, idején megérkeztünk Czegében.

— — — — —

28 Februarii feleségemmel együtt és Annissal Teleki Sándor öcsém uram lakadalmára indultam és mentem Méhesre.

1 Martii Méhesrűl jó reggel megindulván, de az útnak nehézsége miatt Gernyeszegre nem értem, hanem háltam Pokában.

2 (Martii) ebédre Gernyeszegre mentem nagy nehezen.

3 Martii Gernyeszegen voltunk.

4 Martii reggel megindultunk, de feleségem Gernyeszegen maradt; de Annis leányomat bízta Teleki Józsefné menyemasszonyra, mivel nyoszolyóleánynak el kellett jőni; ebédet öttünk Nyárádtőn, háltunk Mikefalván.

5 Martii ebédet öttünk Sövényfalván, sirató estve volt Sitvén;[1]) voltunk ezek: násznagy Haller István uram, az asszony nyoszolyóasszony; vőfél Haller Gábor uram, Annis leányom nyoszolyóleány; Teleki Mihály uram feleségestűl, Teleki József uram feleségestűl, Teleki Pál uram feleségestűl, Bálintit György uram feleségestűl, Kemény Péter uram feleségestűl; Bánfi László uram, Székely Mojzses uram, Pongrácz sógor uram, Bodoni Zsigmond uram, Toldalagi Mihály uram, Vér Boldizsár uram; többeken is alább való nemesi rendek.

6 Martii egy s két óra között elérkezvén Szentmiklósra, az koszorút is elnyertük, az kisasszonyt is öt s hat óra között elnyertük s kezünkhez vöttük, és így ez nap meglött Teleki Sándor öcsém uram lakadalma.[2])

7 Martii helyben voltunk.

8 Martii méltóságos gubernator uram ő nagysága elmenvén, mi is elkészülvén, megindultunk és hálni jöttünk Mikefalvára.

9 Martii Mikefalvárúl megindulván, ebédre jöttünk Nyárádtőre, hálni jöttünk Ernyébe.

---

[1]) Sitve: *Zsidve* Küküllő (ma Kis-Küküllő) vmben.

[2]) Bethlen Miklós leányát Juliát vette feleségűl; eljegyzésöket l. föntebb 1702. mart. 19-én. A lakadalomról *Bethlen M.* Önéletírása II. 293. l.

Digitized by Google

10 Martii. Igen rosz hírem érkezvén, hogy az kis József fiam igen rosszúl volna, melyért feleségem is elment Gernyeszegrűl, én is jó reggel megindulván Annis leányommal, idején Méhesre jöttünk, hová újabb hírem érkezett, hogy már jobban vagyon; kiért legyen istennek dicsőség!

11 Martii idején haza jöttem Czegében.

12. Az nagy szél miá sehová nem mehettem.

13. Hasonlóképen az rút havas üdő miatt.

14, 15. Fejérvárra az gyűlésre készülgettem.[1])

16 Martii megindulván, Méhesre mentem.

17. Méhesen voltam.

18 Martii jó reggel Fejérvár felé megindulván, hálni mentem Földvárra.

19. Földvárrúl jó reggel megindulván, estvére bémentem Fejérvárra.

20. Rosszúl kezdtem lenni, hogy fel is alig mehettem, melyért le is kellett jőnöm.

21. Rosszúl voltam, de mégis felmentem és az 800,000 quantumrúl volt discursus.

22, 23, 24. Mind az quantum dolga forgott fen, minthogy gyenerális uram igen siettette repartitióját.

25 Martii praedicatio után öszvegyültek, de rosszúl lévén, én fel nem mentem.

26 (Martii) az Duka vajda pénze forgott fen, melynek megadását vagy megfizetését két s három úr egészlen csak az Teleki házra akarná vetni.[2])

27, 28. Nem igen sokat végeztünk.

29. Az kereskedésrűl való compániának felállításának modalitásinak investigálására rendeltettünk, úgymint az úr Keresztesi Sámuel uram, gróf Pekri Lőrincz és Bethlen Sámuel és László uramék, Inczédi Pál uram s két szász és én.[3])

30. Az quantum repartiáltatván, elolvastatott ország előtt.

31 Martii gyenerális uram felizent, hogy siessenek az dologgal, az statusokat ne tartóztassák.

1 Aprilis praedicatio után felgyültünk.

2 Aprilis az extraordinariárúl discurráltak.

3 (Aprilis) vettetett fel extraordinariára flor. 150,000.

4 (Aprilis) ebéd után eljöttem, jóllehet még az ország

---

[1]) Fejérvári gyűlés apr. 4-ig.

[2]) Olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 366. l.

[3]) Kétségkivűl a Bethlen Miklós commerciumokról való projectumáról van szó, melyet Bécsben az udvarnál nyujtott volt be s az udvar véleményadás végett küldött le a guberniumhoz. Olv. Önéletírása II. 375—277 és 292. ll.

Digitized by Google

el nem oszlott; hálni jöttem Béldre; az országgyűlése is estve későn, kilencz óra tájban elbomlott.

5 (Aprilis) ebédre jöttem Földvárra, estvére haza jöttem Méhesre.

6 (Aprilis) még déllyesti praedicatióra haza érkeztem Czegében.

— — — — —

12 Maji Kolozsvárra mentem bé csak magam, az urak parancsolván, az szegény Tótfalusi uram matrixi és stömpölyi iránt.[1])

NB: Láttam hogy az jesuiták igen erősen építtetnek s követ hordattatnak és az monostori fejedelmek kastélya-félit hányatják és hordatják, melyért méltán jussokat mondhatják az következendő fejedelmek ahoz az jesuiták épületihez, mivel még pater Vízkeleti is azon épületnek nagyobb részét abbúl építtette és hordattatta volt, és talám megadja isten, az mint Zsoltárok 39-ik részében és 7-ik versében.

13 Maji az urak parancsolatjábúl öszvegyültünk, az kiknek ő nagyságok parancsoltak, de kevés effectummal.

14 Maji mészért küldtem az templom számára Vistában.

15. Ben voltam, de estvére kijöttem hálni az majorban.

16. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

23 Maji hozák hírűl, hogy újabban az erdélyi catholikus püspök beérkezett volna Kolozsvárra, kit is az jesuiták igen nagy ceremoniával acceptáltak, processióval menvén eleiben ki, holott is az kereszt vagy talám venerabile előtt az püspök térdre esvén, egy szőnyegen jurált, az mint hallom, az catholica religio és jesuitai szerzet oltalmazására és gondja viselésére Erdélyben etc. etc. Az mely alkalmatossággal szintén akkor igen nagy dörgéssel és villamással való záporeső lött ott, úgy hogy magokat vagy őket igen megloholta vagy verte. Apocalypsis 20 : 7. és 12 : 4. item 20 : 9. 10.

— — — — —

3 (Julii) költöztem egész cselédestűl lakni Méhesre.

— — — — —

6. Pongrácz sógor uram levelét vévén, hogy László fiacskája meghalván, el akarja temettetni, oda indultam jó reggel és estvére mentem hálni Czegében.

7 Julii jó reggel megindulván Czegébűl, idején Kudura mentem.

[1]) L. föntebb az 1702. apr. 24—28-ról és máj. 14-ről szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

8 Julii temettük el az kis öcsém testecskéjét az templomban.

9. Jó reggel megindulván, de az vízen nehezen jöhetvén által, idején haza jöttem Czegében.

10. Czegébűl is reggel megindulván, idején érkeztem Méhesre.

— — — — —

24. Feleségemmel együtt tekintőleg haza mentünk Czegében.

25. Az szőllőimet jártam meg, már isten kegyelmességébűl elvégezvén leveledzését és kapálását.

26 (Julii) oltattattam, és igen nagy krucz hírünk érkezék nagy hirtelenséggel, de másnapra csendesedék.[1])

27 Julii Czegébűl visszajöttünk Méhesre és az puszta-kamarási bérczen jöttünkben szemben tanáltuk az investigatorokat vagy connumeratorokat, szintén azon puszta-kamarási határt járván. Isten, csak egyedűl te tudod, mi lesz ennek kimeneteli. Dávid megszámláltatá az Izraelt, döghalállal büntetteték érette; Augustus is számlálást tőn, elvéteték tőle az birodalom.[2])

— — — — —

1 Augusti csak magam Czegében mentem.

2. Látván hogy mindenek hordozóskodnak s költöződnek, én is holmi egyetmásomat és vagy tíz hordó boromat Kolozsvárra indítottam.

3. Az lószekeremet is ládákkal és egyéb egyetmásokkal beindítottam Kolozsvárra.

4 (Augusti) megindulván Czegébűl, Méhesre jöttem.

— — — — —

10 (Augusti) estvére mentem Szentpéterre Teleki László öcsém uramhoz.

11. Rosz hírem érkezvén Kolozsvárrűl, hogy az Rákóczi uram kruczai már az Meszesen belől nyargalódznának, jó reggel Szentpéterrűl eljöttem, és Méhesre haza érkezvén, készültem s rakattam, s tizenkét óra után feleségemmel, gyermekimmel Kolozsvár felé indultam és hálni jöttem Apahidára; de már valamennyire az hír csendesedett.

12 Augusti Apahidárűl megindulván, reggel nyolcz órára beérkeztem.

---

[1]) Rákóczi ekkor Naményból Debreczen felé nyomult már mintegy 10,000 főre szaporodott hadával.

[2]) Ezen országszerte elrendelt investigatióról vagy conscriptióról olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 285 és köv. ll.

Digitized by Google

13 (Augusti) itt ben voltam, rakosgáltattam, mivel szekereim is érkeztek bé Czegébűl egyetmásommal.

14 Augusti vöttem az méltóságos regium gubernium és méltóságos gubernator uram ő nagyságok parancsolatját, melyben parancsolják ő nagyságok, hogy méltóságos gubernator uram ő nagysága itt Kolozsvárat kapitányi tisztiben nem fungálhatván az ő felsége másutt levő nagyobb szolgálatja miatt, engem substituált ő nagysága personalis locumtenens kapitánynak ide Kolozsvárra. Eodem kereszteltette Teleki Pál öcsém uram itt Kolozsvárat első fiacskáját Ádámot.

15 Augusti replicáltam az méltóságos regium guberniumnak és méltóságos gubernator uramnak, melyben excusáltam magamat ezen szolgálattúl.

16 (Augusti) igen nagy lárma lött kün az falukon, valami szilágyi és zilahi kruczok nyargalódzván Válaszuton, mely miatt az faluk és az mezőség többire mind elfutott és még Fejérvárig is lehatolt volt ez az nagy lárma.

17 Augusti vöttem újolag az ő nagyságok kemény parancsolatját, melyben életem vesztése alatt parancsolják ő nagyságok, hogy bele álljak ezen hivatalban.[1])

18. Kiküldvén commendans uram Válaszút felé vagy két compánia lovas és két compánia gyalog németet, igen visszamentek az kruczok. Eodem érkezett estvére Toroczkai István uram vagy másfél száz aranyas-széki lovassal.

19 (Augusti) érkezett Toroczkai Zsigmond öcsém uram is az városokrúl commendérozott lovasokkal. Eodem estve késön commendérozott commendans uram bizonyos számú német, magyar, rácz lovasokat Zilaj felé.

20. Ebédig dolgaim lévén, ebéd után az kőmáli szőllőmben mentem ki.

21 Augusti verték fel Somlyót és égették meg nagyobb részét az kiküldöttek és azok között az istentelen ráczok, nem kedvezvén sem ifjunak, sem vénnek, sem asszonyembernek, sem leánynak, sem paraszt embernek, sem czigánynak, sőt még az gyermekecskéket s csecsemőket is fegyverre hányták; templomunkat felverték, az communióhoz való edényeket elhozták, scholamesterünket levágták.

22 Augusti Deésnél az Szolnak vármegyei vicetisztek deésiekkel együtt három zászlóval való kruczokat dissipáltak, két hadnagyokat is levágván és két zászlójokat elnyervén.

23 (Augusti) éjfeli tájban halt meg az szegény Vitéz András uram.

---

[1]) T. i. a kolozsvári vicekapitányságban.

Digitized by Google

24. Bethlen Sámuel uram is maros-székiekkel elérkezvén, commendans uramnál voltunk ebéden.

25. Deés felé commendéroztatott bizonyos számú magyar és rácz lovasok(at).

26 Augusti tettük koporsóban Vitéz András uramat.

27, 28. Hol egyképen, hol másképen hozták az híreket.

29 (Augusti) visszajöttek az ráczok.

30 Augusti olyan hírünk érkezett, hogy negyven zászlóallya krucz jőne Kolozsvár felé, az melyben semmi sem volt.

31. Hatházi uram kimeneteliben munkálódtunk.

1 (Septembris) hasonlóképen; és estve bizonyos számú lovas németek és ráczok gyalogokkal együtt ment(ek) ki Deés felé, hogy Kővárban segítséget és élést vigyenek.

2 Septembris estve felé ment ki Hatházi uram vagy száz lovassal.

3, 4. Alkalmatlan híreim voltak, de többire csak hazugság volt.

5 Septembris estve felé jött vissza Hatházi uram, vagy négy kruczokat fogván és hozván bé.

6, 7 (Septembris) jöttek vissza azok az németek és ráczok, az kik Kővárba commendéroztattak volt; megijedvén el nem mertek menni.

8. Rosz hírünk volt Kővár felől.

9 Septembris, tizenkét óra után csakhamar holt meg Toldalagi András uram.

10 (Septembris) küldöttem Kővárban, ha elmehetne, az zselléremet,[1]) hogy Teleki Mihály uramnak adjon hírt, hogy az héten minden bizonnyal segítség megyen. Eodem estve mentek ki újobban az lovas németek és ráczok száz muskotélyossal és 132 köböl liszttel, hogy Kővárhoz menjenek, mivel az minapi visszatérésekért is neheztelt valóban gyenerális uram.

11 Septembris érkeztek Teleki Mihály öcsém uramnak emberei levelekkel, hogy siessenek az segítséggel, mert igen rosszúl vannak. Eodem gyenerális uram Bonczidához szállott.

12. Kemény Boldizsár uram már ezelőtt harmad nappal érkezvén az gubernium parancsolatjával és dispositióival, bizonyos számú személyekre vettetvén ő nagyságoktúl bizonyos summa pénz, azok között is én reám is, és ugyan én is azon summa pénznek felszedésére is rendeltetvén, kinek kinek az ő nagyságok parancsolatját és dispositióit meghirdettettük; de többire mind excusálták magokat, az mint hogy recurráltak is az guberniumhoz.

[1]) A szó olvasása kétes.

Digitized by Google

13 Septembris déltájban szabadította fel méltóságos generális Rabbutin uram ő excellentiája Kővárt s Teleki Mihály öcsém uramat az benne lévő praesidiummal az obsidio alól, alatta lévő gyülevész földnépének elszélesztésével és levágatásával, az vidéknek penig nagy romlásával és többire végső pusztulásával.

14. Maga generális uram helyben lévén, véle lévő német és rácz hadakot az vidékben lévő falukra prédálni s pusztítani kibocsátott.

15. Élést és több praesidiumot hagyván Kűvárban, Teleki Mihályné menyemasszonyt gyermekivel együtt és az Teleki familia benne lévő egyetmásit s javait is kihozván, visszaszállott generális uram hadaival együtt.[1]

16 Septembris temettük Kolozsvárat az unitaria templom czinterméban Toldalagi András uramat.

17 (Septembris) érkezett kémem az Rákóczi uram táborárúl.

18. Csak magát az feleségemet kiküldtem Czegében, hogy az ott való dolgokat tekintse meg.

19 Septembris. Zaránd vármegyében lévén bizonyos számú lovas és gyalog kruczság, kikre Száva uram Koszta nevű colonellussal, két compánia némettel és az ide való fizetett katonákkal és ismét lovas ráczokkal Brádnál reájok ütvén, az kruczoktúl igen megverettettek, Koszta egy kapitánynyal legelsőben is elesvén.

20 Septembris. Gróf Bethlen Sámuel uram vele lévő hadakkal lévén az deési réten Szentbenedekkel általellenben, reggel hét s nyolcz óra között azokra is reá ütvén tizenhét zászló lovas krucz, kiknek előttök járója volt Szuhai és Kaszás, inopinate reájok ütvén, még csak fegyvert sem foghatván többire az mieink, igen megverettettek és elszélyesztettek, úgy hogy maga is Bethlen Sámuel uram alig szaladhatott, feles ember esvén el az mieink közűl, de több sebesedett meg, kik közűl is feleseŋ holtak meg; nyertek el az mieinktűl hét zászlót, rabot fogtak volt el hatvanötöt, de ezek közűl ötvennyolczat visszabocsátottak; ezeken kivűl vitték el Nemes Pétert, Hochmárt, Egri Mihályt és amaz templomfelverő Matócsit az enyedi . . . . . .[2]) feles kővárvidéki marhát is hajtottak el, az mieinkkel lévén, az mely marhák is az mieinknek ellenségek volt, az mely hallatlan, mivel az mieink akarván szaladni, az marhák reájok támadván, azok is az mieinket hányták, öklöl-

[1]) Kővárról és Teleki Mihályról olv. *Cserei M.* Hist. 323. l.
[2]) A pontok helyén egy olvashatatlan szó van.

Digitized by Google

dözték, úgy hogy az szaladóknak másfelé kellett miattok szaladni. Így adja vissza isten az kővári és somlyai dolgot:[1]) isten többtűl is oltalmazzon.

21 Septembris írtam Deésre, hogy az testeket öszveszedjék és az sebeseket kötözzék.

22 (Septembris) érkezett Szatmárrúl egy kapitány, ki is nem sokat késvén, postán gyenerális uram után ment.

23. Hatházi uramat portára akartuk kiküldeni, de hirtelen az hideg ellelé.

24. Az ráczokban commendans uram portára akart kiküldeni, de csak kalauzt sem kaphattunk elejekben.

25 Septembris kalauzok szerzésében, hús árrának leszállításában munkálódtam.

26 (Septembris) voltam Vor(um)[2]) kapitánynyal, Bánfi Farkas urammal, Csáki László urammal ebéden Naláczi Lajos uramnál.

27 (Septembris) voltak nálam ebéden az német commissarius egy Szebenbűl jött kapitánynyal, Vofster és Vor(um) kapitányék, Bánfi Farkas uram és Ujhelyi uram.

28 (Septembris) voltam ebéden Vor(um) kapitánynyal. Bánfi Farkas urammal, pater Kapi urammal, Gálfi Pál urammal Csáki László uramnál.

29. Gálfi uram egynehányad magával Egeres felé ment ki portázni; az németekben is és ráczok Deés felé mentek.

30. Némely itt való személyekre vetett summának felét más több személyekre is repartiálta az tanács az urak parancsolatjábúl.[3])

1 Octobris jöttek meg az Deés felé kiment németek és ráczok, mely béjövetelekkel az ráczok Alsó-Tőköt, Kendet, Esztényt felverték, sok egyetmásokat hozván el. Gálfi uramék is béjöttek, de egyik rendbeliek is semmit nem hoztak.

2. Ebédig abban munkálódtam, hogy az ráczoktúl elprédáltatott egyetmásokat visszaadattathassam, az mint hogy nagyobb részét vissza is adattattam; ebéden penig commendans urammal és más német kapitányokkal voltam Vofster kapitánynál.

3. Kémeket, portásokat bocsátottam ki, és ismét hat német, hat rácz menvén ki nyelv fogni,[4]) de semmit sem hozott, hanem az ráczok ismét az dáliaknak feles egyetmásokat hozták el.

---

[1]) L. föntebb aug. 21-én és sept. 13-án.
[2]) Így; talán *Wurm*.
[3]) L. föntebb a sept. 12-ről szóló feljegyzést.
[4]) Nyelvet fogni: híradót, tudósítót fogni. V. ö. Nyelvt. Szót. I. 867.

Digitized by Google

4 Octobris. Kemény Boldizsár uramra is ebben az summában fl. rhen. 1000 vetvén,[1]) Kendefi Gáspár uram executióval jött utána, holott penig ez is itt afféle pénzt executióval szed. Ilyen dolog historiában sem olvastatik.

5 Octobris éjczaka tíz órakor mentek ki innét Kolozsvárrúl az lovas németek és ráczok bizonyos számú muskotélyosokkal együtt Zilaj felé és Somlyó felé.

6 Octobris prédálták fel az somlyai kruczok Borsát, Széket, Németit.

7 Octobris délután három óra előtt érkeztek Somlyóhoz az innét kiment németek, kik eleiben kijővén az ott lévő kruczok, de meglátván az németeket, mint afféle nem harczhoz, hanem csak prédához szokott emberek, elszaladtak, és az üzésben vágtak le bennek valami keveset; az német had bémenvén Somlyóra, mind várát s várossát egészlen felégette, még az mi templomunkat is, kedvezvén az catholica templomnak.[2]) Eodem prédáltatta fel Sennyei véle lévő és tolvajokbúl álló kruczival Deés várossát; és így egyik egy felé, másik más felé prédál, pusztít, éget és ront bennünket, és az két fél közt el kell pusztulnunk, ha isten ingyen való kegyelmességébűl nem könyörűl rajtunk.

8 Octobris. Jöttökben az innét kiment németek Perecsent, Varsóczot elégették és nyolcz s kilencz óra tájban Zilajra is reá menvén, mind egészlen elégették; abban az tűzben ugyan megmaradt volt az templom, de kitakarodván az német had az égett városbúl és estve lévén, az németek előljárója fűstrázsamester baron . . . . .[3]) visszaküldött és felégettette; elsőben Rácz György nevű kapitánynak parancsolt, de az vissza nem küldvén, németet küldött annakutána vissza elégetésére. Eodem égettette fel Sennyei is Betlennek várossát, csűrkerteit és mindenét.

9 Octobris jöttek és érkeztek bé éjczaka hét órakor az hadak.

10. Nyugodtak.

11. Az hozott prédát osztották. Hoztak penig lovat majd háromszázat, de csak afféle prédált ló volt; marhát majd ötszázat, de azok között felesen voltak az szegénység marhái is, kiket az útban hajtottak el; egyéb egyetmást is Somlyórúl felesen hoztak az pápista templombúl.

12 Octobris jött bé Marjai Albert az szolgabíró, az ki

[1]) L. föntebb sept. 30-án.
[2]) Somlyó első felprédáltatását l. föntebb aug. 21-én.
[3]) Nevének üres hely van hagyva.

Digitized by Google

referálta, mivel elfogták volt az kruczok, hogy Somlyónak harmada még megmaradt.

13. Hatházi uram öcscse is megérkezett az Rákóczi uram táborárúl, az ki az többi között referálta, hogy Szatmárnak ostromnak menvén az krucz, felesen vesztek el alatta és semmit nem árthattak Szatmárnak.[1])

14 Octobris virradta előtt éjczaka két s három óra között az lovas németek kimenvén Deés és Betlen felé, én is még virradtig megindultam Czegében kicsiny szüretemre és idején haza érkeztem.

— — — — —

18 Octobris megindulván, estvére idején beérkeztem Kolozsvárra.

19 Octobris esett szerencsétlenség feleségemen; az hideg és nagy hurut vesztegetvén, az nagy eröltetés miatt reggel három s négy óra között, négy holnapi tereh idétlen lött és el lött; volt penig fiucska.

20. Igen rosszúl volt feleségem.

21. Hírünk érkezvén, hogy Zsibóra feles krucz takarodik Bonczidárúl, Toroczkai István uramot az székely hadakkal éjczaka hívattuk fel ide az hostátban.

22 Octobris küldött commendans uram negyven lovas németet, negyven székelyt és negyven ráczot az Beszterczérül ide hozandó ötszáz köböl zab eleiben.

23 (Octobris) vettük az méltóságos gubernium parancsolatját, melyben parancsolják ő nagyságok, hogy itt közel lévő urak s főrendek asztagit, gabonáit csépeltessük, vagy ha üdő nem lesz reá, szalmájában is béhordassuk erga quietantias; úgy az szénájokat is, az hostátokban levő búzákat, gabonákat és szénákat is bétakaríttassuk ide az városban.

24. Az méltóságos gubernium parancsolatjárúl beszélgettünk együtt commendans urammal, Csáki István és Bánfi Farkas uramékkal.

25 Octobris érkezett Bethlen László uram az urak parancsolatjával és egy instructióval az székely atyafiak zúgolódások complanálására.

26 Octobris. Az hostátban lévén szálláson az székelyek közikben kimentünk, és az gubernium levelét elsőben az tiszteknek, azután közönségesen is megadván, okát tudakoztuk zúgolódásoknak, de az mint kitanáltuk, nem volt oly derék dolog. csak Toroczkai István uram megijedvén, tekerte nagyra; mindazáltal mi instructiónk szerént adhortáltuk, intettük őket.

— — — — —

[1]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 320—321. ll.

Digitized by Google

31 Octobris hozták ide bé Gyalubúl méltóságos gubernator uram ő nagysága Gyaluban lévő egyetmásit.

1 Novembris ment ki innét Csáki László uram oly praetextus alatt, hogy feleségéhez megyen Marosvásárhelyre, de midőn Macskásnál kün lévő portás németekkel és ráczokkal szemben tanálkozott volna, maga egynehány szolgáival, meg sem várván, elszaladott; hintaját utólérvén, kocsisát és egy más szolgáját meglőtték; érkezvén az németek is és megtudván ki szolgái légyenek, prédálni és több szolgáit is lődözni nem engedték, hanem szekerét, lovait visszahozták; maga ment Somlyóra és kruczczá lött.

2 Novembris Bóné nevű krucz kapitány valami kevessed magával Sebesvárt megszállotta, és hitetlenek lévén benne az emberek s hamissak, feladták.

3. Hunyad felé küldtünk ki portásokat, de semmit nem kaphattak.

4 (Novembris) visszajöttek.

5 (Novembris) jött levele commendans uramnak Csáki László uramtúl, hogy visszahozott lovait s egyetmásit küldje ki neki. Eodem, szállásán levő kevés egyetmásit inventáltuk, de csak két üres láda volt szállásán.

6 Novembris. Szünetlen hozván bé az hírt, hogy Nagy-Almásnál igen gyülekeznek és szaporodnak az kruczok, Szebenben az méltóságos gubernatornak én is szünetlen írtam.

7, 8, 9. Szénát felest hordattunk s takarítottunk bé az városban, szakaszokban rakatván, casu quo ha bérekesztettetnénk.

10 Novembris reggel kapunyitáskor béhozván hírét egy macskási ember, hogy Üskülő nevű puszta templomnál krucz tábor hált légyen, commendans és főstrázsamester uramékkal mingyárt conferálván és észbe vévén, hogy azon krucz tábor Bonczidára, az székely atyafiak felverésekre igyekeznék, az itt való lovas militiát az városi lovasokkal és ráczokkal kiküldtük; kik is Bonczida felé menvén és nem vévén észre majd Válaszutig, hogy Bonczidánál az székelyeket dissipálták és Bonczidára az kruczság bészállott, csak bátran menvén minden portázás nélkül, két furírt béküldtek, hogy az székelyeket híjják ki Bonczidárúl; azokat elfogván az kruczok, ezek az mi magyarink is egy kruczot fogván Válaszutnál, kitűl megértették, hogy Válaszút és Bonczida tele van kruczczal; azalatt az mieink csak látták, hogy Bonczidárúl kétfelől is takarodnak keményen az krucz seregek, egy része méltóságos gubernator uram szilvás kertje felől, más része az hídon jővén által az szakaszok felől, kikkel az magyarok és ráczok egy darabig ellenkezvén, az németek penig rendelt seregben ver-

Digitized by Google

vén magokat és azalatt mindkétfelől jövő krucz seregek elérkezvén, az németekre háromszori Jézus kiáltás után nagy bátran reá mennek; az németek is nagy tüzet advân és mindkét fél kemény harczot tartván, végtére az mi kevés német hadunk, mely volt circiter 340, nem sustineálhatván az krucznak sokaságát, mely is volt, az mint mondják, circiter 4000. az mieinknek hátat kellett adni és meg kellett szaladni; de az mi németinkben alig szabadult el száz; az német kapitányok és tisztek többire oda vesztek; főstrázsamester báró Gelbig,[1]) kapitány Mill és kapitány-lejtmány szaladtak el; veszett három főkapitány lejtmányokkal és egyéb tisztekkel együtt, de az kruczokban, az mint hallatik, két vagy három annyi is veszett, mint az mieinkbűl; veszett városi ember is nr .....[2]) az ráczokban nem sok, mivel idején elszaladtak s többire elszöktek.[3])

11 Novembris csendességben voltunk.

12. Emberünk járván Bonczidára, meghozták, hogy még ott légyenek és hogy több is jött hozzájok; azonban Tordán is egy zászlóallya krucz volt.

13 (Novembris) estve hét órakor érkezett újabb németünk az elveszett lovas németek helyében, kikkel jött Chaltemplát, Najberch regyimentjének főstrázsamestere, commendansnak az másik helyében.

14. Commendans Arnoldus Jentis uramra igen megneheztelvén gyenerális Rabbutin uram az németek minapiban veszedelmekért, parancsolta, hogy Szebenben menjen; de ez nem mervén Szebenben menni, recipiálta magát az jesuitákhoz. Eodem esett értésemre, hogy az húgom Bánfi Mihályné, Vass Ágnes,[4]) 10 praesentis virradólag Idecsen megholt.

15 Novembris volt nálam ebéden mostani commendans uram Chaltemplát.

16 (Novembris) hozák meg hírét reggel, hogy az kruczok Bonczidárúl mind eltakarodtak és szállottak Üskölő[5]) és Fodorháza közzé. Eodem hajtották el mind Czegébűl, mind Méhesrűl minden marháimat; hanem Czegében az jobbágyoknál maradt meg egynehány ökröm és tehenem, Méhesen is egynehány ökröm, de az teheneim közűl semmi sem, mivel az méhesiek mind kiadták.

17 (Novembris) hozák meg azt is, hogy háromfelé szakadtak: Orosz Pál Zsibó felé, Bóné Várad felé, az Ilosvai

[1]) Vagy *Gelling;* a név olvasása kétes.
[2]) Számuknak üres hely van hagyva.
[3]) A bonczidai veszedelemről olv. *Cserei M.* Hist. 321—322. ll.
[4]) Vass Jánosnak, a naplóíró nagybátyjának leánya.
[5]) Így; kétségkivűl *Kis-* vagy *Nagy-Esküllő.*

Digitized by Google

ha(da) Bánya felé, de az lézengője, tolvaja mind ide hátra maradt tolvajkodni s prédálni.

18, 19, 20, 21 Novembris egynehány ezer marhát, ménest, bihalyt takarítottak ki, úgy hogy úri, fő és nemesi rendnek majd semmi marhája sem maradt. Görgény felől, az havasokrúl, Vásárhely felől, Maros-székről és az Maros mellől mezőségrűl mind elprédálták és hajtották. Házaimnál rettenetes károkat töttek; az egy égetést hogy nem mívelték mint az tatárok, de különben hasonló dolgokat cselekedtek.

22 Novembris szökék el ismét már harmadszor Vaszily uram az asztalos inassal; az is már másodszor szökött el.

23 (Novembris) hozták bé Hatházi uramék Apor Farkas, Beregszászi György, Nagy Ferencz, Sebesi Jánosékat, kiket is árestumban tétettem.

24. Bánfi Farkas és Hatházi uramék voltak nálam, többek is érkezvén, kikkel mulatnom kellett, és az catarrhus igen reám esett.

25 Novembris ebéd után négy óra tájban indult Szebenben vicecolonellus uram, az régi commendans.[1])

26. Elmenvén Tordáig, onnét még azon éjjel visszatért, meghallván, hogy az Aranyos mellett kruczok légyenek, és jó reggel itt voltak Kolozsvárnál, még kapunyitás előtt.

27 Novembris állíttattam strázsát az Gyerőfiné asszonyom ajtajára az gubernium parancsolatjábúl, hogy házábúl ki ne bocsássák, hogy az fiait az jesuitáktúl elszöktette.

— — — — —

30 Novembris égették fel az német vitézek Toroczkó-Szentgyörgyöt várostúl, udvarházakkal együtt, és Toroczkót.

— — — — —

4 (Decembris) vetett az commendans mindenféle terhet az nyakamban.

5. Kolos vármegyei és Doboka vármegyei vicetiszteket eleiben hívatta az commendans és proponáltatta ő kegyelmeknek André commissarius által, hogy Csáki uram súlyos betegsége miatt, Bánfi Farkas uram erőtlensége miatt[2]) az ő felsége szolgálatjában sok fogyatkozás esik, tehát az mint ennekelőtte az méltóságos regium gubernium ő kegyelmeknek is parancsolta volt, hogy mindenekben az ő felsége kívántató szolgálatjában tőlem és az én dispositiómtúl dependeáljanak, tehát ő kegyelme is parancsolja, hogy ennekutána így legyen, quia propter incapacitatem supremi comitis non potest pati servitium suae maiestatis.

[1]) L. föntebb a nov. 14-ről szóló feljegyzést.

[2]) Csáki István Kolos vármegyei, Bánfi Farkas Doboka vármegyei főispánok voltak. *Lázár M.* Erdély főispánjai 69 és 154. ll.

Digitized by Google

6 Decembris hozzám gyülvén az tisztek, iterato commendans uram commissarius André által admoneáltatta, és az dispositióhoz is fogtunk, jóllehet ea protestatione instituáltam mind commendans uram, mind az vármegye tisztei előtt, hogy ha engemet turbáltak akkor, mikor az provisio lehetött volna, most már az háborgó és bolgó üdő miá (ha) fogyatkozás lesz, oka ne legyek.

7 Decembris küldtünk commendans urammal Szebenben leveleket Kristóf és Hatházi nevű városi emberektűl.

8 (Decembris) hozták meg, hogy Szász Jánost az szebeni királybírót 3 Decembris reggel az szászok, ebéd után penig az statusok, Szebenben, gyűlési alkalmatossággal megsententiázták, és 5 praesentis déllyesti két órakor az piaczon lévő akasztófa és theatrum közt egy szőnyegen fejét vötték egy Pap János nevű szolgájával és kertészivel együtt.[1])

9 (Decembris) jöttek szekereim Méhesrűl.

10. Az szénafűbűl egynyehány fejérdi szekereket hajtván el az kruczok, ide bé Kolozsvárra akarván szénát hozni, éjczaka nagy lármánk lött, oly hírünk érkezvén, hogy Fejérdnél nagy tábor volna.

11 Decembris commendans urammal Csáki László uram árestált szolgáit examináltuk.

12. Csáki uram elhordott egyetmását keresték és hordták öszve az főstrázsamester szállására.

13 (Decembris) bocsátották el őket az árestombúl.

14. Ismét Kristófot levelekkel visszaküldtük Szebenben.

15 (Decembris) ebéd után az majoromban tekintettem.

16 Decembris kiváltképen való szélvész miatt sok károk estek az ház födeleiben, az melyik commendans Jentis uram szállása fedelének is egy darabját elől levetette, több házoknak is szarvazatjokat és fedeleket rontotta le, az templomok cserepezéseket rútúl meghányta s vesztegette, az farkas-utczai templomrúl az kakast is levetette. Gyaluban is az lakadalmas szinnek fedelét egészlen lerontotta; kéményt is rontott le.

17 Decembris vöttem újabb kemény parancsolatjokat az uraknak, hogy az közelebb való helyekrűl és falukbúl indesinenter, akármely possessor és más rendbeli emberek szénájokat, búzájokat s zabjokat, mennél felesebben lehet, ide bé az városban hordassam.

18 (Decembris) kezdettettem az széna hordatáshoz; legelsőben is hozták az puszta-szentmiklósi határrúl.

19. Érkezett báró Tise[2]) vicecolonellus uram Fejérvár

---

[1]) Szász János tragoediáját olv. *Bethlen M.* Önéletírása II. 316 és köv. ll. *Cserei M.* Hist. 333–335. ll.

[2]) Tige.

Digitized by Google

felől, bizonyos számú commendírozott lovas és gyalog német hadakkal és ráczokkal, s szállott Szamosfalva mellé alól.

20. Az itt való lovas militia is egészlen és az gyalog németek közül is kimenvén, ... köböl[1]) búza liszttel, conjungálván ezek is magokat az többivel, munitio is lévén vélek, jó reggel még virradta előtt Szamosujvár felé megindulván, hogy Kővárban élést és újabb praesidiumot vigyenek, háltak Dengelegnél.

21 Decembris jó reggel még virradta előtt megindulván az militia és Deésre érkezvén, kruczokat Deésen nem tanálván, az egész Deés várossát az németek felégették és véle együtt egynyehány falukat: Aknát, Némát, Széplakot és többeket is.

22. Ismét estvére visszajöttek és szállottak Szamosfalvához előbbeni helyekre.

23. Jó reggel Szamosfalvátúl megindulván, szállottak Tordához. Apor Farkas és Beregszásziékat ezen alkalmatossággal elküldtük Szebenben.

24. Az militia Aranyos-széken nagy égetést cselekedett; úgymint Szentmihályfalvát, Bágyont, Kövendet, Kecsedet, mind templomokkal együtt elégették.

25. Az mi istenünk siralmas karácsoni innepeket adott érnünk, elégvén és elpusztulván feles templomaink és ecclesiáink, és ez helyben is az nagy és szünetlen való szolgálat miatt alig tudunk különbséget az innep és köznapok között tenni.

26 Decembris éjczaka egy s két óra között lármánk esett, monostori hostátban ütvén bé az kruczok, de csak egynyehány lovakat kaptak el.

27. Inneppel nem gondolván, szénát hordattattunk az militia számára.

28. Hasonlóképen szénát s búzát.

29. Szucsákon mentek által éjczaka Pekri Lőrincz, Barcsai István és Jósika Dániel uramékkal, Rákóczi uramhoz vivén őket, kiket Gúthi nevű krucz kapitány Balázsfalván fogott el, Fejér vármegyét akarván felültetni.[2])

30. Vettem fel az fekete köntöst, Bánfi Pál bátyámat, Vass György öcsémet, Bánfi Mihályné Vass Ágnes húgomat akarván gyászolni, kik egymás után csak hirtelen megholtak.

31 Decembris szállott Szamosfalvára harmincznyolcz zászlóallya krucz, kik is azon éjjel ott háltak; kik közül kettőt levágtak, egyet az rosszában béhozták, egyet halálosképen az ellenkezésben ellőttek, kit is ugyan Szamosfalván temettek el. Radákot is, gubernator uram kalotaszegi gondviselője-félét az

[1]) A köböl-számnak üres hely van hagyva.
[2]) Olv. *Cserei M.* Hist. 325. l.

Digitized by Google

ellenkezésben meglőtték, de nem halálosan. Ez az első járások Kolozsvár mellett láthatóképen. Esett értésemre Vass György öcsém uram halálának napja, ki is holt meg 15 Decembris virradólag Görgény várában, ez mostani nagy rebellióban megmaradásnak okáért vonván oda magokat.[1])

Az mi ez elmult 1703 esztendőnek négy részeit illeti, én most azoknak leírását az eddig szokott írásom szerént, csak elhallgatom most, mivel az nyárnak nagy részét és az őszt igen kedvünk ellen töltöttük el, hanem csak egynyehány kiváltképen való megjegyzésre való dolgokat írok le és observálok.

Ezen esztendőben májusban vittem bé az csorgót Czegében az virágos kertemben és udvaromban, de csakhamar árvíz módjára reánk jővén és következvén az Rákóczi uram rebelliója alkalmatosságábúl származott gonoszok és romlások, nem sokáig gyönyörködhetém benne.

Ugyanezen esztendőben, ugyan májusban, újabban béjővén az erdélyi catholikus püspök,[2]) ki is maga után ez szegény hazára nagy romlást és pusztulást vona.

Ez esztendőben őszszel, de kivált télben támada Erdélyben paraszt had, az kik az uraknak és főrendeknek mindenféle marhájokat eldúlák, prédálák, udvarházokat elpusztították, prédálták s vesztegették s kimondhatatlan károkat töttek; az mikor nekem is mindenféle feles marháimat, ökreimet majd százötvenet, csordabeli marháimat circiter háromszázat, juhomat circiter ezeret, feles bihalimat, sertésimet elhajtották s prédálták, s többire mind az magam emberim prédálták, pusztították házaimat;[3]) ménesemet megmaradásnak okáért Háromszékre hajtatván, és azok is rebellálván,[4]) mind elhajtották s prédálták. Az szófogadatlan jobbágy miá nagyobbára vetetlen maradtunk, mely miá nagy éhségre jutunk, ha isten ő felsége nem könyörül rajtunk és ez siralmas s veszedelmes üdőt rólunk el nem fordítja s meg nem szünteti.

---

[1]) Olv. *Cserei M.* Hist. 335—337. ll.
[2]) L. föntebb máj. 23-án.
[3]) L. föntebb nov. 16—21-én.
[4]) Olv. *Cserei M.* Hist. 325. l.

Digitized by Google

IDŐSB CZEGEI VASS GYÖRGY NAPLÓJA
1. JAN. 1704 – 31. OCT. 1705.

Anno 1704.

Úr isten, adj csendes és békességes új esztendőt!

1 Januarii. Az mely kruczok Szamosfalvára szállottak volt,[1]) jó reggel megindulván onnét, mentek Tordára.

2 (Januarii) voltak nálam ebéden a német tisztek.

3, 4, 5, 6. Számtalan prédálást és dúlást cselekedtek az kruczok Tordán, kiknek kapitányok volt Gúthi, Kaszás Pál és Vajó András.

7 (Januarii) eljöttek Tordáról és Lónánál Gyalu mellett takarodtak el, holott is toroczkkal kezűlek egyet ellőttek.

8. Mind takarodtak.

9. Orosz Pál Bónéval és Csurullával Pánczélcsehig kijővén, utának hírt hoztak, hogy Szatmárnál az kruczokban levágtak, melyért visszafordultak és az ide ki való kruczok is kezdtek kitakarodni.

10. Szénát hordattattam együnnen is, másunnan is.

11 Januarii éjfele után mingyárt kimenvén innét az lovas németek a ráczokkal együtt, és egy kevés gyalog német is, reggel Szentlászlóra érkezvén, elsőben felprédálták, annakutána egészlen elégették, az templomunkat egészlen felverték, papunkat megfogatván s egy ingben, lábravalóban hagyván, erősen megverték; mesterünket mezítláb, hajadon fővel, kötve ló mellett hozták bé. Seregeknek ura istene, meddig haragszol az te népednek könyörgése ellen? megelégíted őket siralmas kenyérrel és siralmas italt adsz nékik nagy mértékkel!

12. Az prédát osztották, elhajtván minden marhájokat.

14 Januarii. Az itt lévő lovas német militia nagyobbára innét is kimenvén báró Tis[2]) uramhoz és egy kevés gyalog is, s Szamosfalvától elindulván, délre szállottak meg az boncz-

---

[1]) L. föntebb dec. 31-én.

[2]) Tige.

Digitized by Google

idai szakaszok[1]) között; azalatt Bonczidán a gubernator uram ő nagysága és Bánfi Farkas asztagit az ráczokkal báró Tis uram mind elégettetvén, csak kettőt-kettőt hagytak meg mindeniknek; úgy az csűrök is elégtek, az szakaszokat is mind elégették; asztag égett el nr. 47, szakasz széna nr. 18. Hálni ment Dengeleghez.

15, 16. Egész Rettegtűl fogva, fel az Nagy-Szamos mellékén Kulduig lévő falukat, asztagokat báró Tis uram égetteti, úgy Somkereket is.

17, 18, 19. Szalmájában, az urak parancsolatjából, az itt való militia számára Fenesről, Fejérdrűl, Szamosfalváról, Karábúl búzát hordattattam, és az vármegyékből is feles naturálékat hoztak ez héten.

20 Januarii. Feles élés-szekerünk érkezett Tordáról, Gyéresről és egyéb falukrúl mind Torda, Kolos, Doboka vármegyékbűl. Báró Tis is penig az militiával Régen felé általfordulván, az kóborlókban levágatott.

21. Gálfi Pál urammal nyolczvan szekeret küldvén ki az karai határra búzáért, honnat is egy asztagot felrakatván elhozatott; de igen megrezzentünk vala, mivel estve felé harmincz zászlóallya krucz takarodott el Méránál, és háltak Fejérden s Borsán, és két zászlóallya éjczaka tíz óra tájban Szamosfalvára jött volt, tudakozódván az kijáró lovasok és búzahordó szekerek felől, de már az mi lovaink és szekereink az hostátban béereszkedtek volt.

22 Januarii estvére érkezett ide báró Sigrott az kővári commendans, magával lévő leitmánynyal és markotályasival,[2]) circiter hetven kruczok késérvén egészlen eddig, per accordam az várat 18 praesentis feladván. Élésekből egészlen kifogyván, tovább nem subsistálhattak; innét is élést nem vivén nekik, nem is biztatták, holott báró Tis uram véle lévő militiával könnyen vihetett volna. Teleki Mihály öcsém penig nem jött el vélek, holott eljöhetett volna, hanem ment Rákóczi uram hűségire, mi gondolattúl viseltetvén, mind az több véle lévő magyarokkal együtt; reménlem, hogy Toroczkai István uram fascinálván és conturbálván elméjét, azért változtatta elméjét.

23 Januarii hozták hírűl és írták is Szebenbűl, hogy mind Udvarhelyszék, Háromszék, Csík, Gyergyó, Kászon-székek felültenek az kruczok mellé. Udvarhely várát, Fejéregyházát feladták, az benne való németeket maguk mellé esküdtették, az szász kastélyokat mindenütt felverték egész Brassóig.

---

[1]) Széna és szalma-kazlak.

[2]) Így; valószínüleg nem *markotányosok*, hanem *muskotályosok* értendők.

Digitized by Google

Lázár Ferencz is melléjek ment az gyergyaiakkal és az passuson lévő hajdukkal. Bécsbűl is írják, hogy még circa 1-am Januarii az kruczok Ausztria széliben egynéhány falukat felégetvén, pusztították s rablottak.[1]) Morvában is feles kruczot írnak hogy ment volna.

24 Januarii. Sukon és Koloson tekeregvén Kaszás, Vajó és Csurullyáék véle lévő tolvajival, nem mertünk kijártatni.

25. Elmenvén Kolosrúl, az száraz malomhoz való fáért és palizátokért küldtem szekereket.

26. Érkezett meg Szebenből Hatházi uram, sinistra informatiójára tött és írt commissióval, melyben nem sok folyt róla.

27. Hatházit felhívattam és szemére vetettem, hogy sinistra hírt vádaskodott reám, de sok becsületes úri s főrendek előtt megtagadta.

28 Januarii érkezett Szebenbűl méltóságos gubernator uram ő nagysága bonczidai udvarbírája, bizonyoson hozván, hogy Szebenbűl generális uram hatszáz muskatélyost küldvén, báró Tis urammal hogy conjungálják magokat, lövő szerszámok is lévén vélek, hogy Udvarhely várát az kruczoktól recuperálják; de báró Tis urammal magokat nem conjungálhatván, Segesvárban recipiálták magokat, hová a kruczok székelyekkel együtt rájok menvén és őket onnét ki nem verhetvén, sőt az németek szászokkal együtt az kruczokban jól megpuskázván, abbéli furiájokba az kruczok circa 23 praesentis az alsó várost felgyujtják, mely miatt az tornyok is elégett; báró Tis uram penig akkor visszavonult volt Szelindekhez.

29. Szebenben küldtük levelekkel Mojzsest.

30 Januarii. Tordárúl is írják, de bizonyosabban Szebenbűl generális uram írja, hogy 28 praesentis Holdvilág és Dános között, Gúthival és véle lévő székelyekkel báró Tis uram megütközvén, igen dícséretesen megveré őket, levágván bennek circiter háromezeret, elevenen is többet fogván el bennek ezernél, feles zászlójokat, dobjokat; de többire Udvarhelyszékbűl gyalogjok és az passusokat őrző hajdúk estek el; az lovasában csak misem esett, szaladván azok; az udvarhelyi várból kihozott németek is ott lévén, némelyeket közűlök levágtak, némelyeket közűlök elevenen fogtak el. Udvarhelyről lövő szerszámokat is hozván ki, azokat is tőlek elnyerték.[2])

31 Januarii virradólag szintén hat óra tájban láttam igen szép álmat: mintha Méhesen voltam volna és az Haller Pál házai téli ablakjak alatt renddel szőllőfák voltanak állítva,

---

[1]) Károlyi Sándor 3000 lovassal még december végén csapott Ausztriára.

[2]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 328—329. ll.

kik közűl az egyik épen általnőtt volna az én házam felé az kertemben, kinek is az vége csaknem az én sütőházam szegeletét érvén és ágasokkal volna feltámasztva, az mely szőllőfán igen sok és szép megért szőllőgerezdek volnának, melyeket más velem lévő becsületes nemes embereknek is én delectative mutogattam, és azokat is kínálván, jóízűn eszem vala rajta lévő gerezdeket; többi között csak magányoson egy szőllő szemin egy galamb tojása lévén rajta, melyet is leszakasztván és másoknak mutogatván és admirálván, utoljára magam megettem.

1 Februarii. Hatházi uram a commendanst reá vévén, hogy az itt való német és rácz lovas militiát küldje ki, mivel Mákóban vagy hét zászlóallya krucz tekeregvén, arra nézve estve hét óra tájban őket commendans uram kiküldvén s Hatházi uram is kimenvén, 2 Februarii szintén virradtakor az falura ütvén, egy kruczot sem tanálnak, hanem a szegénységnek az templomjokban lévén behordva egyetmások, azt felverik és ott lévő javokat nagyobbára elhozzák s prédálják s nagy szélvonáson [1]) s rakodva ebéd után 3—4 óra között kijöttek.

3 Februarii hozták meg hírét, hogy báró Tis uram Udvarhely felé nyomulván, Udvarhely várában maradott kruczok meg sem várták a militiát, hanem kimentek belőle, melyet báró Tis uram újabban recuperált és praesidiált, az várossát penig egynehány körűl lévő falukkal felégettette, Gúthi penig Tordára szaladott vissza.

4 Februarii Kaszás Pál is Szentpáltúl visszanyomulván az mezőségre, mind azért, hogy Szentpálnál jól megpuskáztak bennek, mind azért, hogy Gúthit megverték, meghallván, hogy Gúthi Tordára ment, ő is Tordára megyen. Gúthi eleibe kijővén Kaszásnak, és szintén a piaczon találkoznak szemben véle, Kaszás kezet csap, és körűlvétetvén, legelsőben is maga, azután katonái lövik, vágják Gúthit, úgy hogy a lováról leesik; a földen mindenbűl kifosztván, még az holttestét is lóval tapodtatták; igazán egyik eb másikat eszi.[2])

5 Februarii Kaszás Koppánban[3]) és körülötte lévő falukban volt.

6 Februarii Gyéresen nyomult le.

7 Februarii hozták ki, hogy Toroczkai István uram kilencz zászlóval jő, Rákóczi uramtól Erdélyben commendéroztatott volna; hált Lónán.

8 Februarii. Hálni ment Kolosra, honnét nekem levelet is írt, melyet ide kiírni szükségesnek ítéltem:

---

[1]) Így; talán ily értelemben: nagy *széllel*, nagy *szelet csapva.*
[2]) V. ö. *Cserei M.* Hist. 329. l.
[3]) Koppánd.

Mint régi jóakaró uramnak, kegyelmednek ajánlom szolgálatomat!

A mü kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatjából az úrral Vay László urammal beérkeztünk ez országban; csudálkozással értjük, keresztyénséget irtóztató égetéseket, pusztításokat, prédálásokat követett el kegyelmed azokon, az kik igaz magyarságok, szabadságok mellett kívánó emberek fegyvert fogtak. Azért uram, kegyelmedet kérem s intem, supersedeáljon, meg ne engedje az olyan dolgot, mert ha uram mégis olyan dolgot hallunk kegyelmed felől, tudtára legyen kegyelmednek, hogy mind házait s egyéb jószágait fenékkel felfordítjuk, úgy annyéra, hogy bizony a szőllő töve sem marad meg kegyelmednek az földben, félre teszszük a keresztyénséget. Hogy nem gondolja meg uram kegyelmed, hogy ha a keresztyénséget, magyarságunkat nem tekintettük volna, a kolozsvári hostát füstöt vetett volna. Ezzel isten oltalmában ajánlom kegyelmedet. Kolos, 8 Februarii, anni 1704.

Kegyelmed jóakarója
Toroczkai István.[1])

9 Februarii. Kolozsvári táborrúl vévén ezen levelet, választ írtam ő kegyelmének ez szerént:

Ajánlom kegyelmednek jóakaró uramnak becsülettel való szolgálatomat!

Kegyelmed Kolosról 8 praesentis datált levelét becsülettel vettem; csudálkozom kegyelmeden, hogy kegyelmed olyan ítélettel légyen felőlem és engem causáljon ez hazában esett némely égetésekért, pusztításokért és prédálásokért, mintha az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége és méltóságos generalis commendans Rabbutin ő excellentiája és az méltóságos regium gubernium ez hazának minden mostani terhes dolgait és ez hazában alá s fel járó s vigyázó militiáját reám bízták és nékem concredálták volna. Tudtomra még eddig, conscientiám sem vádol, sem az én kegyelmes uram ő felsége ellen, sem édes hazám s nemzetem ellen, sem a personalisok ellen nem vétettem, gonoszt nem cselekedtem, kegyelmedet is javaiban meg nem károsítottam; ha isten kegyelmedet reám s házamra s jószágaim romlására s pusztítására bocsátotta és küldötte, arról nem tehetek; ugyanis már mindenem az egész haza javát kívánóitól felprédáltatván, nincs egyéb hátra, hanem hogy puszta házaim s egyéb jószágaim, kegyelmed írása szerint, fenékkel felfordíttassanak, szőllőim tövestől kivágattassanak;

---

[1]) Erről a levélről emlékezik *Bethlen M.* Önéletírása II. 349. l.

Digitized by Google

de mindezeket örömmel elszenvedem kegyelmes urunk ő felségeért és édes hazám s nemzetem megmaradásáért. Pulchrum est deo et patriae vivere, iusto suo regi fideliter servire, nunquam merces talium erit peritura. Ezzel isten oltalmában ajánlom kegyelmedet. Claudiopoli, 9 Februarii, 1704.

Kegyelmed jóakaró szolgája
Czegei Vass György.

10 Februarii Szebenből Nagy János megérkezvén, hozta, hogy Szebenben Toroczkai János uramat Toroczkai Péter urammal árestálták, úgy Pekri Ferenczné asszonyomat is Kapusi szolgájával. Teleki Mihály öcsém ellen articulust írtak.[1])

11 Februarii hozták bé: Karában, Bósban, Patában jöttek volna feles kruczok és hogy Toroczkai István uram is visszafelé jőne Egerbegytől.

12. Estve kilencz óra tájban a majoromat felverték a kruczok, az ecclesia majorjából is elvitték a csűrbírót; ott közel lévén, más majorokat is felnyargaltak. Eodem vettem újabban Toroczkai István uram levelét, vöttem Pongrácz György sógor uram és Kaszás Pál mocskos és disznó levelét is, melyeket is ide beírattam.

Toroczkai István uramnak levele copiája:

Mint jóakaró uramnak ajánlom kegyelmednek szolgálatomat. Isten kegyelmedet áldja meg minden jókkal, kívánom!

Kegyelmed levelét becsülettel vettem, continentiáját értem; mi semmi olyan irtóztató romlásra, pusztításra az szegény hazában nem jöttünk, ha kegyelmed okot reá nem ad. Az mint most is hallatik, sokaknak feleségeket, gyermekeket Kolozsvárt sanyargattatja, melyet kegyelmed ha nem mitigálja, mi okai nem leszünk. Nem bánom, ha ezen levelemnek pariáját is Szebenbe küldi. Gróf Apor Istvánné asszonyom ő kegyelme nem fogja bánni, ha az asszony ő kegyelme, kegyelmednek kedves felesége, a szakácsot magának szolgájának megfogadja is, azonban tegnapra virradólag kegyelmed a mely gombkötőt kiküldött másod magával együtt, kérem az műszereit küldje ki utána, mivel szükségem vagyon a munkájára. Ajánlom isten oltalmába kegyelmedet. Datum Őr, 10 Februarii, 1704.

Kegyelmed jóakarója
Toroczkai István.

---

[1]) Szebenben a gubernium és a mult év végével oda szorult erdélyi urak mintegy permanens országgyűléssé alakulva működtek. *Szilágyi S.* id. m. II. 401. l.

Digitized by Google

Pongrácz György sógor uram levele copiája:

Kegyelmed szabadságában vagyon édes sógor uram, micsoda magyarázatját adja levelemnek s sinceritásból származott írásomnak; elég az. hogy én satisfaciálni akarok kötelességemnek, hogy jövendőben ne okoztassam, avagy csak hogy magam magamtól hidegséggel ne vádoltassam. Azért édes sógor uram, ex plenissimo affectu kérem kegyelmedet, ha édes nemzetinek szereteti nem moveálja is kegyelmedet, sok szép javainak, annál inkább magának és édes házának, kit isten távoztasson, veszedelemben forgására ne adjon és szolgáltasson okot kegyelmed, mert sub fide christiana írhatom kegyelmednek, hogy korántsem úgy vagynak a dolgok, a mint kegyelmetek vélekedik és lactálják, biztatják kegyelmeteket, mert egész felső-alsó Magyarország egy dominium, négy-öt váron kivűl, kik is de facto szoros obsidióban s némelyike capitulatióban is vagyon, maga Pozsonnak az városában lévén generális gróf Bercsényi uram, úgy hogy bizony nem hogy Magyarországban, egész Ausztriában sincs segítségre való készület, mert az bavarus generálisa, tudja kegyelmed Lincz hol van, de facto ott resideál, elég dolgot adván az ott lévő hadaknak. Considerálja édes sógor uram kegyelmed, az úr Toroczkai uram, Teleki uram s más értelmes úri emberek, ha alkalmatosságot nem látnak, nem tudnák e dolgokat megszerzeni; egyéb okokat is, kiket levél által nem suggerálhatok, considerálván, consuláljon maga dolgainak, nem tekintvén az mely csekély ember, mindazáltal kegyelmednek igaz atyjafia teszen intimatiót, akármely időben sem volt jobb alkalmatosság, tám állandóbb sem, melylyel extra omne periculum kegyelmed magának használhasson, mert senkinek eddig is ezen munkában való szolgálatjának gyümölcse el nem veszett; de ha ez nem volna is, igyekezzék kegyelmed édes sógor uram a gonoszt praeveniálni, a mely bizonyoson elkövetkezik. Írhatnék sokat s mind jó lélekből származott igazakat, de gondolván, a kegyelmetek oda bé való bizodalmához s vélekedéséhez képest ennek sem lészen köszöneti, hanem idegen magyarázatja, cum brevi mora meglátja s tapasztalja kegyelmed. meghagytam az embernek, hogy noha levelemben semmi olyan nincsen, melylyel, akár ki kezébe kerülvén, kegyelmed ellen való idegen vélekedéssel ártsak kegyelmednek, mindazonáltal, hogy magának adja kegyelmednek kezibe; én az miben tudok, ha nem kell is, kegyelmed házainak s jószáginak jó szívvel szolgálok; ajánlom isten oltalmába kegyelmedet és maradok Deés, 6 Februarii, 1704.

kegyelmed kész szolgája
Pongrácz György.

Digitized by Google

P. S. Certo certius: a kalocsai érsek Szécsényi Pál s az egri püspök Telekesi uraimék a derék táboron vagynak Miskolcznál.

Kaszás Pál levelinek copiája:

Adjon isten minden jót kegyelmeteknek!

Úgy hallom, hogy azoknak feleségeiket sanyargatjátok, kiknek urok ide kün van kegyelmes urunk táborában; mingyárt eleresztessétek; ha nem: isten engem úgy segéljen, minden jószágitokat tűzzel égettetem fel és az kőfalait is házotoknak földig lerontatom. Azt pedig jól cselekedtétek, hogy Szebenbe szóló leveletekben mindenekről tudósítottatok. Itt leszek szomszédságtokban, meg foglak látogatni, ha istenem megsegéll. Úgy látom, országunkat hamis hitivel régen pusztító német ellenségnek inkább kedveztek, mintsem édes nemzetünknek; meglátjátok keserves jutalmát. Hiában tusakodtok mégis az isten népét fogságban tartani; ha isten felköltött bennünket szabadulásokra, adjon lelketek számot az isten ítélő széke előtt érette, a mit kelletik engedetlenségtek miatt cselekednünk; melyeket mind megorvosolhattatok volna istenes bölcsességgel; várjátok ezentúl isten segedelméből mindennapi tudósításomat, semmit el nem mulatván benne, valamit kegyelmes istenem reám bíz. Ti kolozsvári urak pusztítjátok el naponként az országot, inkább kedvezvén lelketek, testetek, hazátok megesküdt betelhetetlen kívánságú német ellenségének, mintsem isten tetszésének, hazátok vas járomból való felszabadulásának idejének, mely miatt nemsokára fegyver és tűz emészt meg benneteket és lakó helyeteket. Ezek után isten harczoljon általunk ellenetek mindaddig, míg a jó egyességre és hódolásra nem fordítjátok lelketeket, testeteket, várván minden órán istentől kezünkbe adatott fegyverünket.

Kegyelmes urunk Rákóczi Ferencz ő nagysága Erdélynek német igájából való felszabadulására commendírozott lovas és gyalog hadainak főkapitánya

Kaszás Pál.

13 Februarii itt helyünkben reánk ütvén az innen Kolozsvárról kiszökött kruczok felső magyar-utczára és közép-utczára, az hostátyiban *(így)* ugyan összepuskázván vélek, de ugyancsak felprédálták őket, egynehány lovakat és az Szencsi uram ménesét is elvivén és hajtván; reggel penig négy óra tájban az egész táborok feljött Szamosfalvához, és innen a mieink is kimenvén, keményen megellenkeztek, mely ellenkezésben az mieink közűl Kerekes Szőcs István és Talyigás György eles-

Digitized by Google

tek, egy Gombos nevű rácz is sebbe esett, egyik ugyan halálosan, s tizenegy óra tájban visszanyomultak az három Sukra és Bonczidára.

14 Februarii csendességben voltunk miattok.

15, 16. Hasonlóképen, jóllehet sem fáért sem egyébért ki nem küldettünk miattok, mivel mindenfelől körülettünk strázsájok vagyon.

17. Embereink érkezvén tőlök Bonczidáról és Sukról, kik dolgokat, alkalmatosságokat és szándékokat referálták.

18. Monostor végiről, fa venni menvén fel, kapták el a Tincz Mihály fiát.

19. Az fizetett katonák és hostátbeliek közül majd mentek el éjczaka éjfélkor, némelyik még feleségit és gyermekit is elvitte.

Eodem vettem méltóságos generalis commendans Rabbutin ő excellentiája levelét, melynek copiája ez:

Spectabilis ac magnifice Domine!

Non potui celare animum meum aversum ex supposito, quod dominatio sua habuerit erroris partem cum praecedenti commendante de Jentis [1]) in culpabiliter intermissa et neglecta provisione necessariorum; cum autem iam aliter efformatus sim, responsoriae etiam ad invitatorias rebellium tam Toroczkai quam Teleki, longe alia testentur, imo fidelitatem et zelum pleno nimio demonstrent, omnem contrarietatem elidens depono, inviolabilem amicitiam offero, meque obligo, sedatis hisce turbulentiis, quae quia seditiosae, deo et homini ingratae, non diu amplius stare possunt, non solum in re domini praestitum servitium de meliori recommendando exhibendum inclyto gubernio, sed ipsi etiam augustissimo, ut debita piae mercedis recompensatione impensus labor non frustretur. Si interea incurrat ubi aliquid grati praestare potero, sum semper dominationis vestrae, quum zelum et fidelitatem intimare coopto, Cibinii, 1704. 14 Februarii, paratus servus

Rabutin.

20 Februarii a bástyákat jártuk meg a commendanssal.

21. Akarván Gombkötő Lőrinczet krucz rabon kiváltani, [2]) leveleink elfogván és Szebenbe akarván küldeni, ki nem adták.

22 Februarii. Már bizonyos napoktól fogva csendességben voltunk.

---

[1]) L. föntebb az 1703. nov. 14-ről szóló feljegyzést.

[2]) Gombkötőre nézve l. föntebb Toroczkai István levelét.

Digitized by Google

23 (Februarii) éjczaka tizenkét óra tájban nagy lármánk lőn; vagy három zászlóallya krucz a két Szamos közt feljővén várkapitány marháira, kik voltak a Lengyel Andrásné asszonyom csűrös kertiben, kiket el is hajtottak negyvennégyet. Míg pedig azokat bocsátgatták, vagy hét vagy nyolcz feljött épen a sorompóhoz, holott a vigiliához közel lévén, a sánczban lévő strázsák is észrevévén, összelövöldöztek és puskáztak, de azalatt elvagdalván a marhák köteleit és azok is visszatérvén, csakhamar elmentek és semmit egyebet sem cselekedtek.

24 Februarii jött meg az a hír, hogy Csáki László uram hét zászlóval érkezett volna Bonczidára, Rákóczi uramtól elérkezvén. Toroczkai István uram véle lévő krucz hadakkal Enyed felé nyomult le, hogy Orla(i) Miklóssal megegyezzék, ki is Tömösvár felől Hunyad vármegyén jött fel kruczokkal és arnoldokkal,[1]) az mint mondják, vagy harmadfél ezered magával, a ki Vincz várát megvette, Szász-Sebesnek hostátját és Péterfalvát el is égettette, Fejérvárnak majorjait hasonlóképen, és most Fejérvárt obsideáltatja.

25 Februarii küldöttem Bonczidára egy szegény papot, hogy a dolgoknak bizonyosan végire menjen és bizonyos híreket hozzon.

26 (Februarii) érkezett meg Mojzes Szebenből levelekkel, ki is hozta, hogy az asszonyt ő kegyelmét Telekiné asszonyomat, ifju Teleki Mihályné, Vay Lászlóné asszonyokkal bevitték Szebenbe, és minden javait, ládában lévő bonumait inventálták és sequestrálták és a generális szállása mellett egy boltba rakták bé, elpecsételvén; magát a nagyasszonyt maga szállására bocsátották, ifju Teleki Mihályné asszonyomat és Vay Lászlóné asszonyt ketten egy házban árestálták.[2])

27 Februarii. Maga mustrálásának okáért jött fel ide Kolozsvárhoz Csáki László uram Koss Mihálylyal és mellettek lévő kruczokkal, reggel nyolcz óra tájban a hostát széléhez, a puszta ispotályhelyhez. A seregek megállván a hostát széliben Tizenháromváros nevű helynél, egynehányan bejővén külső magyar-utcza hostátjába és ott puskázván is, egy kevés idő mulva minden kártétel nélkül visszanyomultak a Kabos gátjánál és tója mellett Szamosfalva és Apahida felé, mely alkalmatossággal minémű leveleket küldöttek be tőlem[3]) Csáki

[1]) Arnoldok: *arnótok* vagy *arnauták.*

[2]) Az asszonyokat a ládabeli javakkal együtt, miután Teleki Mihály kuruczczá lőn, Rabutin vitette Görgényből Szebenbe, a hol alkalmasint meg is dézmálá a Teleki ház ezüst marháját. *Cserei M.* Hist. 336. l. Olv. föntebb az 1703. sept. 15-ről szóló feljegyzést is.

[3]) Így; helyesebben *nékem.*

Digitized by Google

László és Koss Mihály, ide beírattam, szükségesnek ítélvén lenni. Kiknek is copiájok ez:

Tekintetes nagyságos Czegei Vass György uramnak, Kolozsvárban lévő praesidiumnak substitutus kapitányának ő kegyelmének adassék, Kolozsvár.

Ajánlom szolgálatomat kegyelmednek.

Hallom, hogy kegyelmed a Kolozsvárról kijött kegyelmes urunk szolgálatja híveinek benmaradott feleségeken és házok népeivel oly helytelen kegyetlenséget követett el rajtok, a kit más idegen nemzet el nem követne, holott az igaz vér és hazájához való szeretet nem azt hozná magával, hogy oly rendetlen istentelenséget kegyelmes urunk híveinek benmaradott cselédjeivel elkövettessen. Hogy ha ugyan tovább is elkezdett kegyetlenségében perseverálni fog kegyelmed, elhitesse magával, hogy mindennémű jószágát, házát, szőllőit tőből kipusztíttatjuk. Mivel pedig isten ő szent felsége kegyelmes urunk ő nagysága fegyvereit mindennap Kolozsvárnak megvételével boldogítja,[1]) életének megmaradása felől ily helytelen dolgoknak elkövetéseért, nem tudom, hogy lészen; reiterálván újabban, hogy ha úgy kívántatik, százképen tromfát ütjük. Új hírűl írhatom kegyelmednek, hogy isten kegyelméből Magyarországon már által estünk; nem régen kegyelmes urunktól eljővén, Eger várának megvétele után *Te Deum laudamus*-t mondattunk, azonkivűl Pozsony váráig, noha a városa is, azontúl Bécsig és Stiriáig birodalmában vagyon kegyelmes urunknak; azonban Munkács, Tokaj, Szepes vára, Murány vára, Árva, Zólyom, Galgócz, Genes,[2]) Leopold, Szered, Léva, Szencz, Léta, Likava, Trencsén, kegyelmes urunknak megadattanak, az egész Dunántúl való föld is; György várát[3]) Esterházi Gáspár uram, Esztergomot vak Buttyáni uram bloquadálják. A mellett Károlyi Sándor uram ötvenezered magával Bécset megszállotta; isten kegyelméből Erdélyben is naponként boldogúl kegyelmes urunk fegyvere. Ezzel isten ölébe ajánlom kegyelmedet. Datum ex castris ad Bonczida positis, die 26 Februarii, anno 1704.

Kegyelmednek méltóságos fejedelem Felsővadászi Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk ő nagysága egyik lovas ezerinek főcolonellusa és itt a körűl lévő hadaknak főcomendója szolgál

gróf Csáki László.

P. S. Hallom, hogy egy testvérbátyámat kegyelmed ......[4])

---

[1]) Helyesebben: *boldogíthatja.*
[2]) Így; talán *Gímes.*
[3]) Így; talán *Győr várát.*
[4]) A postscriptum nincs meg tovább; hogy miről volt benne szó, kitűnik a naplóírónak febr. 27-én Rabutinhoz írt, alább következő leveléből.

Digitized by Google

Koss Mihály levelinek copiája:

Tekintetes nagyságos Czegei Vass György uramnak, kolozsvári substitutus kapitány, esmeretlen jóakaró uramnak ő kegyelmének adassék.

Mint esmeretlen jóakaró uramnak ajánlom kegyelmednek szolgálatomat. Isten kegyelmedet éltesse, kívánom.

Ismeretlen voltomhoz képest jó eleve e levelem által igaz magyari kötelességemtől viseltetvén, (akarván) látogatnom, noha nem illenék hozzám, hogy elsőben is panaszra fakadjak, mindazáltal a dolog azt kívánván magával, mások által úgy informáltatám, hogy itt kün lévő kegyelmes urunk ő nagysága igaz híveinek ott ben lévő feleségeiket és házok népét kegyelmed felettébb sanyargatja; így lévén a dolog, nem azt hozná kegyelmednek igaz magyarsága, tudván azt kegyelmed, hogy mint a szolga az ő urának, úgy az asszony az ő férje birtokában lévén, férjeknek nem praescribálhat, ha szintén valami gonoszságot cselekedtek volna is azoknak férjek; de csak magyarhoz való igaz kötelességeket mutatták meg, mégis azoknak büntetéseket nem hordozhatnák, mert nem parancsolhatnak az ő férjeknek, hogy így vagy amúgy cselekedjenek; kire nézve, mint ismeretlen jó uramot (kérem), a mint már mások relatiójából is veszem eszembe, hogy a dolgok Kolozsváron nagyobbára kegyelmeden állanak, afféle ártatlanok sanyargatását távoztassa, sőt mások ellen is protegálja jövendőbeli szolgálatomért; noha nagybányai commendansságomban mint az méltóságos generális Rabbutin uram ő nagysága leveleit, úgy gróf Teleki Mihály uram és kegyelmed leveleit is fogattam el, mindazáltal akkori távollétemhez képest, úgy most közellétemben, kérem kegyelmedet, vegye méltó respectusban az én jövendőbeli szolgálatomért őket, várván kegyelmed is hasonló vagy nagyobb dolgokban is szolgálatomat; mivel kegyelmed is igaz magyar, vegye méltó consideratióba dolgunkat. Azonban néhai kővári commendans Sigrott uramat ő nagyságát ne neheztelje köszönteni s egyszersmind megmondani, Kővárnak assignálása alkalmatosságával a mely öreg puskákat ő nagysága kezemben adott, vélvén hogy távol vannak, ő nagysága szolgálatjára közelebb hoztam. Hatházi uramat, noha már régen nem láttam, mindazáltal szolgálatom ajánlásával ő kegyelmének istentől minden jókat kívánok, maradván kegyelmednek Bonczida, die 26 Februarii, 1704.

ismeretlen jóakaró szolgája
Koss Mihály.

Digitized by Google

P. S. Nagyszegi Gábor uram mind az asszonynyal ő kegyelmével együtt, Böszörményben laktomban nagy jó kapitányom, kapitányném voltanak, ahoz képest kegyelmed ne difficultálja nevemmel köszönteni.

28 Februarii estve nyolcz óra tájban expediáltatók commendans urammal Szebenbe levelekkel két gyalog embert, kiktől küldöttem el mind méltóságos generális urunk, mind méltóságos gubernator urunk ő nagyságának Csáki László és Koss Mihály nekem küldött leveleknek copiájokat, a mellett magam levelemet is kétrendbelit küldtem méltóságos generális uramnak, melyeket is ide beírattam:

Excellentissime comes ac domine, domine ac patrone gratiosissime!

Gratiosas excellentiae vestrae literas sub dato 14 praesentis notatas [1]) humillime accepi, e quibus non sine maximo intellexi cordolio ob adversas sinistrorum rerum mearum interpretum informationes, excellentiam vestram aversum habuisse animum, quasi notabilem ego quoque partem habuissem cum praecedenti domino commendante et vicecolonello de Jentis in culpabiliter intermissa et neglecta provisione necessariorum, siquidem, uti iam et excellentiae vestrae notum esse reor, nihil tunc adhuc dispositioni meae subiacebat praeter hanc civitatem Claudiopolim, qua etiam ad promotionem servitii caesarei et inclytae militiae emolumentum, quantum perfecerim opus, nullus vel mihi adversarius salva conscientia negare poterit. Domini autem supremi comites comitatuum Kolosiensis et Dobocensis [2]) suis fungebantur officiis, et si ob eorum improvisionem vel tarditatem, quibus plus facultatis erat procurandi necessaria, aliquis intervenerit defectus, vel excellentia vestra gratioso iudice, non mihi, qui in eorum messem absque eorumdem praeiudicio falcem meam immittere nequivi, imputandus fuit; postquam autem provisio necessariorum mihi erat demandata et commissa, ea tanta alacritate et industria intendi in istis angustiis et turbulentis temporibus etiam procurare, quod siquidem quae de facto tunc minima et vix ad duas menses sufficientia fuerint, nunc vero triticum circiter ad sequentem usque mensem Novembris, pabulum vero et foenum ad graminis usque usum, non multiplicato hoc militiae hic existentis numero, sufficiens congestum sit; quod autem excellentia vestra iam aliter informata, me in suum gratiosum recipere

[1]) L. föntebb febr. 19-nél.
[2]) Csáki István és Bánfi Farkas.

Digitized by Google

favorem et quibuscunque suis favoribus beare dignatur, toto vitae meae spatio humillimis quibusvis obsequiis ac devotione plena demereri haud intermittam, cum me totum, vitam, facultatesque meas ad fidelitatem maiestatis suae sacratissimae, domini nostri clementissimi, sincere ac perpetuo colendam, et servitio excellentiae vestrae consecraverim; ideoque excellentiam vestram humillime oro, si qui et in posterum sinistri rerum mearum interpretes, quibusvis suis informationibus benignas excellentiae vestrae fatigarent aures, mihi quoque notas reddi curare, ac alteram aurium in eis vel in minimo impingere, quod me causandum vel suspectum et gratiae excellentiae vestrae indignum reddere possit. De occurrentiis hic intervenientibus scio illustrissimum dominum commendantem excellentiam vestram satis superque informasse, superflua earum recitatione molestus esse nolui. In reliquo excellentiam vestram divinae clementiae, me vero ulterioribus etiam eiusdem gratiis humillime commendo. Excellentiae vestrae

Claudiopoli, 24 Februarii, 1704.

devotissimus cliens et servus humillimus
Georgius Vass de Czege.

A másik levél:

Excellentissime comes ac domine, domine et patrone gratiosissime!

Cum humillima mei insinuatione excellentiae vestrae significare volui: comes Ladislaus Csáki volens aliquod rebellis suae militiae specimen exhibere, circa horam octavam hodierni diei matutinam, cum aliquot equestrium pedestriumque rebellium vexillis ex Bonczida huc ad fines suburbiorum nostrorum adscenderat, ubi dum certis pistoletarum et maioris momenti explosionibus seditiosae praesentiae suae signum dedissent, tandem brevi temporis intervallo absque ullo nostrorum detrimento ad loca sua recesserunt. Ea tempestate quales literas sub nominibus eiusdem Ladislai Csáki et Michaelis Koss notatas transmiserint mihi per aliquem rusticum, partim in specie, partim vero genuine transsumptas, excellentiae vestrae humillime transmisi,[1]) communicatas tamen cum illustrissimo domino commendante Galdenblad.[2]) Comes Ladislaus Csáki quandoquidem mihi acerrime minetur, eiusdem literas minaces pro futura cautela in specie conservandas duxi; forte commodior alia literas suas promovendi occasio defuit, aut aliis diffidet tabellariis, sed ipse comes tot rebellium stipatus numero

[1]) A két levelet olv. föntebb febr. 27-nél.
[2]) Így; másutt *Chaltemplat.*

Digitized by Google

adferre, ac pro maiori certitudine e finibus suburbiorum intromittere dignatus est, ego tamen nullum nuncio vel literis reddidi responsum; si vero excellentia vestra ita mandabit, breviter reponam. Proxime praeterito die Lunae cum scitu illustrissimi domini commendantis expediveram certum expressum ad Bonczidam, qui inde hodie redux, relationem eius de visis et auditis in Bonczida, illustrissimo domino commendanti in scriptis tradidi, persuasum habens illustritatem suam excellentiae vestrae transmissuram. Insuper, uti adverto, tam dominus comes Stephanus Csáki arestum suum, quam vero rebellis eius frater mihi imputant,[1]) cuius minas ex eiusdem etiam literarum copiis excellentia vestra percipere dignabitur. Proinde si auderem, excellentiam vestram humillime orarem, eundem dominum comitem ex aresto solvi curare gratiose dignetur; si quid deliquisset, tam longi aresti passione iam expiavit; ut sic calumniantes quorundam hicque me et ulterius impune proscindere desinant; quam vero humillimam meam instantiam tantum apud excellentiam vestram favorem obtinere posse experiar. In reliquo excellentiam vestram divinae clementiae, me vero in gratiam et patrocinium excellentiae vestrae humillime commendo. Excellentiae vestrae

Claudiopoli, 27 Februarii, 1704.

devotissimus cliens et servus humillimus
Georgius Vass de Czege.

29 Februarii csendességben voltunk.

1 Martii kruczokat hallván Fenes felé lenni, az lovas németek és ráczok ebéd után felmentek arra felé, mely alkalmatossággal Hatházi Gergely uram is városi lakosokkal s még egynehányan megmaradt fizetett katonákkal menvén ki, majd húszig való városi és fizetett katonák zászlótartójokkal együtt a kruczok közzé mentek.

2 Martii semmi lármánk nem vala, hanem hogy éjczakánként az hostátokba jőnek krucz uramék, kivált az ide valók.

3 (Martii) jött emberünk Bonczidáról, ki hozta, hogy Teleki Mihály öcsém uram öt zászlóval Bonczidára érkezett.

4 (Martii) hozott egy emberünk olyan hírt, hogy Tordán elfogták volna embereinket, kiket az elmult 28 Februarii Szebenbe expediáltunk.

5 Martii Szebenbe újabb rendbeli embereket készítettünk.

---

[1]) L. föntebb Csáki László levelének postscriptumát. Csáki István Rabutin rendeletére tartatott Kolozsvárt fogságban; a város meghódolása után ő is Rákóczi hűségére állott. *Lázár M.* id. m. 69. l.

Digitized by Google

6 (Martii) estve hét óra után expediáltuk Szebenbe Régeni és Telegdi nevű becsületes városi embereket, hogy ha elmehetnének leveleinkkel, kiktől is minémű levelet küldtem méltóságos generális Rabbutin uram ő excellentiájának, ide beírattam:

Excellentissime domine comes, domine et patrone gratiosissime!

Volens omni occasione devotissimam meam obligationem ad pedes excellentiae vestrae humillime deponere, non ita pridem binas etiam literas ad excellentiam vestram sonantes expediveram cum certis acclusis, sed uti auditur, casu infelici circa auroram praeterlapsi diei Veneris in Torda a rebellibus interceptae sunt, cum earumdem delatoribus captis; quocirca easdem utrasque literas in genuinis copiis cum inclusis literarum comitis Ladislai Csáki et Michaelis Koss paribus, sub spe felicioris successus ad excellentiam vestram humillime nunc iterum transmisi, persuasum habens, ad easdem etsi copias, benigne tamen resolvere, meque suis gratiis et in posterum beare excellentia vestra haud dedignatur. In reliquo excellentiam vestram divinae clementiae, me vero in gratiam et patrocinium excellentiae vestrae humillime commendo. Excellentiae vestrae

Claudiopoli, die 4-ta Martii, 1704.

devotissimus cliens et servus humillimus
Georgius Vass de Czege.

7 Martii délután 1—12 óra között Csáki László uram Koss Mihálylyal és a seregekkel a hostát szélibe jöttek, hová ágyúkkal reá lövöldöztettünk, de messze lévén, még a Dürüczkölőn túl, bé nem érte őket a golyóbis; honnét ki akarván küldeni az város kérésére, de nem annak rendi szerént mint okos és értelmes hadi vezér szokott küldeni, innét belűl hozzájok lőttek, kik is csak visszatértek és egész seregestől viszszamentek kvártélyokban.

8 Martii. Csak alig maradtak szekereim, hogy a Szamos mellől a berekből tűzre való fát akarván hozni, el nem kapták a kruczok.

9 (Martii) csendességben ültünk.

10 (Martii) hozták Teleki Mihály öcsém kruczos levelét, melyet is ide beíratni méltónak ítéltem:

Digitized by Google

Édes herczeg uram!

Írhatom kegyelmednek: Ézsau Jéhuval megegyezett, úgy a szegény sánta Mefiboset itt kullog; az edomiták körültek táborba szállottak, Madarász Mátyás Párissal társalkodik, Doég penig igen előre jár; Mufti a musetet (?) valóban csinálja, Hámán a fenesi hegyen kapáltat. Kérem kegyelmedet, továbbra is az hírekről tudósítson; már a posták felállván, kigyelmed bátorságoson tudósíthat. Isten világosítsa kegyelmed szemeit, láthassa Simeonnal az üdvezítőt. Datum ex Maros-Keresztúr, ex societate edomitarum, die 9 Martii, 1704. Kegyelmedtől balúl keresztelt öcscse

Teleki Mihály.

Ez írás penig esék azért: egynéhány rendbéli leveleimet elfogván, küldtem volna clavist méltóságos gubernator és Apor István uraméknak ő kegyelmeknek, hogy ezután azzal írván, ha leveleimet elfognák is, nem tudnák elolvasni és megérteni, mely clavisomat is elfogták, mely is ez volt, melyet is in futurum ide beírtam:

Clavis excellentissimi gubernatoris.

Gubernatis.

Alphabetum ex eo:

c„ d„ f„ h„ k„ l„ m„ o„ p„ q„ y„ z„ j„ v„
G„ u„ b„ e„ r„ n„ a„ t„ i„ s„

Quaedam praecipua nomina

Proprium — *et* —	*mutatum nomen.*
Császár	Dávid
Király	Salamon
Gubernium	Parlamentum
Generál Rabbutin	Hector
Báró Tiss	Aeneas
Rákóczi	Absolon
Bercsényi	Joáb
Károlyi Sándor	Abisai
Toroczkai István	Jéhu
Csáki László	Páris
Vay László	Mefiboset
Teleki Mihály	Ézsau
Orlai Miklós	Mufti
Kaszás Pál	Doégh

Digitized by Google

Kis Mihály[1] ... ... Madarász Mátyás
Vajó András ... ... Hámán
Kruczság ... ... Edomiták.

Clavis comitis Apor.

Magnes.

Alphabetum ex eo:

B„ c„ d„ f„ h„ i„ k„ l„ o„ p„ q„ r„ t„ u„
y„ z„ j„ v„
m„ a„ g„ n„ e„ s„

11 Martii. Ezen clavisomat elfogván, hihető, ez iránt való indulatjából, vagy más vagy előbbi írása szerint való dühösségéből és furiájából, egy zászlóallya edomitákat Csáki uram éjczaka ide küldvén, szintén éjczaka három óra előtt az majoromat benne lévő épületekkel tatár módra felégettette, ugyanakkor a szentpéteri unitaria ecclesia malmát is elégették. Eodem, commendans uram tisztjeivel együtt nálam lévén ebéden, hamvában heverő majoromnak örömét itták.

12 Martii. Elégett majoromnak látására mentem ki lovon, fegyveresen és lovasokkal.

13 Martii csendességben voltunk.

14 (Martii) reggel nyolcz óra tájban kimenvén az lovas németek és ráczok és vagy egy compánia gyalog német is, kik is lesbe maradván a szőllőkben és berekben, az lovas németek és ráczok áltmenvén Fenes felé, Vajó Andrásék, kik Lónán ittak, subsistáltak már vagy három héttől fogva, észrevévén a németeket, minthogy strázsájok volt, egész seregeivel, zászlóival reájuk jő ezekre, de az miénk hátat adván és lassan lassan hátra nyomulván a lesben lévő németek felé, emezek pedig ezeknek utánok nyomuldogálván, midőn szintén az mi lovasink az gyalogok iránt volnának, megállnak, arra nézve a kruczok is megállnak, és feltekintvén, a lesben lévő gyalogokat észreveszik, azonnal visszafordulnak, az lovas németek és ráczok is utána indulván és hamar beérvén őket, minthogy szoros is volt az hely a hol a vízen által kellett takarodniok, felesen levágnak bennek, négyet elevenen béhozván közűlök.

15 Martii. Egy szásznét és szászt szekereken küldtünk levelekkel, ha el nem löttünk.[2])

16 Martii semmi lármánk nem volt.

---

[1]) Így; talán *Koss Mihály.*
[2]) Így; talán ily értelemben: *ha el nem késtünk.*

Digitized by Google

17 Martii tíz óra tájban Csáki László uram sergeivel, gyaloggal és lovassal, feljött látogatásunkra, de csak az Kövespad megé állott az seregekkel; hanem ellenkezőket küldött ki az hídelvi és vízközt lévő hostátokban, de mások kísérvén, mentek innét a városból a ráczoknak, kik is a kruczok közűl egyet elevenen béhoztak, vagy hármat meglőttek közűlök, azután öszveseregelvén elmentek.

18 Martii visszajöttek embereink, kiket Szebenbe expediáltunk vala, megijedvén az alá s fel járó s koslató kruczoktól. Eodem, csaknem az új híd végiről két rosz hitván krucz kapta el a Balla uramék szekerét négy lovával.

19, 20, 21 (Martii) csendességben voltunk, csakhogy minden éjjel a krucz atyafiak a hostátokat járják, látogatják, és az monostoriak ökreket is többire mind elhajtogatták, kiket, az mint hallatik, Csáki uram vett kezéhez és Szurdokra maga házához hajtatott. Hozták meg, hogy Enyedet is a németek felégették volna, hogy az kruczoknak magokat megadták volna s feles embert is vágtak volna le a németek (az) enyediek közűl.[1]) Hozták azt is, hogy Orlai véle lévő hadakkal visszament volna Tömösvár felé,[2]) a gyalogját penig vagy jancsárját, az mint mondják, Vincz várában hagyta volna, talám feleségének őrizésére.

22 Martii estve kilencz óra tájban magyar-utczai hostátban három házat égettek el az kruczok; mondják, hogy Csurullya lett volna maga tolvajival.

23, 24, 25. Az egész husvét innepét csendesen töltöttük el, kétségkivűl ők is husvétoltak.

26. Az szőllőkben kiérvén a szőllőmunkások, egy Kristóf nevű szász ember szőllőmunkásnak a kruczok egy czigánynyal fejét vették, és a többit összegyüjtvén s megfosztván megfenyegették, hogy a szőllőben ki ne járjanak munkálódni, mert bizony fejeket szedik; azon alkalmatossággal levelet küldtek ki commendans uramnak, kit Csáki uram íratott, de csak bolondság és puerilitás vala írása.

27. Semmi lárma nem volt.

28. Dobai Péter uram estve felé kimenvén a híd-utczai kapun gyalog, azután egy kevés vártatva négy lova s szekere is kimenvén ganéjjal, és egy markotány is kikísérvén s a szekérről lehányván a ganéjt, ott tanálták fegyverét, paplanyát, zacskóban pénzét s két átalvető egyetmását, melyeket mind szekérrel, lovakkal együtt visszahoztak.

---

[1]) Enyed felégetése mart. 13-án történt. Olv. *Cserei M.* Hist. 335. l.

[2]) Orlai bejövetelét l. föntebb febr. 24-én.

Digitized by Google

29 Martii estve kilencz órakor az lónai kruczok monostor-hostátnak felső részét Monostor felől meggyujtván, úgy a monostor-utczában, szín- és uj-utczáiban egynehány házok elégtek.

31 Martii cselekedett rajtam nagy alkalmatlanságot commendans uram ittas korában, melyet ugyan annakutána maga is megbánt; lévén egy tót, vagy magyarnak kell mondani, deák vagy magyar, de idegen, magyarok alá áskáló czinczinus [1]) és hadakozó kurvás Vaisz nevű íródeákja, kit hozzám küldvén holmi dologért s kérdetlen házomba bé akarván csak jőni, egy ugyan czegei magam jobbágya, Czondor András nevű inasom megszólítván, hogy hír nélkül ne jőne bé csak a házomba, ilyen szókkal élvén: az én uram is nem disznópásztor, sem mü, mikor commendans uramhoz megyünk, hír nélkül nem megyünk bé házában. Ezen megindulván azon hitvány kevély legény, az commendansnak máskép referálta a dolgot, hogy ő kegyelmét commendans uramot igen mocskos és becstelen szókkal illette volna; melyen megindulván commendans uram, mingyárt strázsamesterét küldé hozzám, hogy satisfactiót adjak s inasomnak száz pálczát; de szintén déli álomra lefeküvén, vélem nem beszélhetett; idő mulva a commendans megittasodván, mivel szűntelen a német tisztekkel ivutt, estve felé újabban strázsamesterit hozzám küldötte, satisfactiót kívánván, hogy ha én nem adok, maga vétet satisfactiót magának; melyre én izeném: ezen dolgot mihelyt meghallottam, mingyárt investigáltam azoktól kik hallották, de nem úgy vagyon a dolog a mint ő kegyelmének deákja referálta, mert ha csak egy körömnyit látnék hogy commendans uramnak becsületi ellen esett volna, nem vártam volna hogy ő kegyelme satisfactiót kívánjon, de magam megizentem volna ő kegyelmének, hogy az én szolgám becsülete ellen szólott commendans uramnak. azért küldje kegyelmed bizonyos emberét, ki előtt megbüntessem inasomat; azért kérem ő kegyelmét, abban magát csendesítse. Elmenvén strázsamestere és talán meg sem hallgatván izenetemet, ittas is lévén, furiálván, visszaküldi strázsamesterét, hogy csak satisfactiót adjak, mert különben is veszen vagy általspékelteti szolgámat; melyre mondék: kiről adjak, mivel inasom nem vétett, sőt én praetendálhatok ő kegyelmétől satisfactiót, mivel deákja, a mint hallom, rútúl szidott engemet is; ha pedig áltspékelteti inasomat, annak idejében számot kell róla adni, hogy ő kegyelménél áltveretett. Ezzel elmenvén a strázsamester, én is küldtem Ujhelyi uramot, a vice-

---

[1]) Cincinus, cincius: *árulkodó, rágalmazó, sycophanta.* V. ö. Nyelvt. Szót. I. 357.

Digitized by Google

kapitányt hozzája, hogy kérem ő kegyelmét, csendesítse magát; ebben nem lehet hitelt adni sem az ő kegyelme deákjának, sem az én inasomnak, hanem hallgassa meg azokat, kik jelen voltak és hallották a szókat, és azokat meghallgatván, deliberáljon ő kegyelme; ha az én inasomat vétkesnek találja, én kész leszek satisfactiót adni; de már mind maga mind a tisztek részegek lévén, oly módon meg sem hallgatta, sőt a tisztek is nem mint csendesítették volna, de inkább öregbítették; ehhez képest megizeni, már szintén alkonyodat lévén, Ujhelyi uramtól, hogy ma addig az paroláit ki nem adja, valamíg vagy satisfactiót nem adok, vagy nem tétet; azalatt a házamat környűlvéteti 50 vagy 60 moskotélyossal, és feljővén a strázsamester, ha adok-é vagy nem? mert mingyárt házamra irruálnak az muskatélyosok és satisfactiót vesznek; melyre mondék: lássa ő kegyelme, mit csinál, csak jövendőben meg ne bánja; melyre monda Ujhelyi uram: nem az istenért, édes uram, mert nem jó dolog lesz; melyre mondék: jobb becsületesen meghalnom, mintsem becstelenűl élnem; de considerálván, ismét mondék Ujhelyi uramnak: menjen fel kegyelmed commendans uramhoz s mondja ezt: minthogy azt izente ő kegyelme ily nevezetes dologban, hogy addig parolát nem ád ki, valamíg vagy én satisfactiót nem adok, vagy nem tétet, hogy oly esetben az parolának nem adása miatt az ő felsége szolgálatjában és dolgában fogyatkozás essék, inkább kész vagyok satisfactiót adni és ha nem vétkes is, szolgámat megbüntettetni; melyre izeni, hogy küldjem hát az szállása eleiben az büntetésre; melyre izeném: én bizony nem küldöm, hanem ebédlő házamban strázsamestere előtt megbüntetem; melyre izeni, hogy nem lehet, hanem vigyék ki az utczára, házom előtt lévő militia előtt büntessék meg; melyre izeném: az kapum közzí ím leküldöm, de az utczára nem, ott meglátthatja az militia; kit is mingyárt leküldöttem, az németekkel lévő pajtásom is kérni kezdvén inasomat, de Ujhelyi uram ki nem adta, amaz is ki nem jött; ezalatt izeni strázsamesteritől a commendans, hogy már satisfaciálódott és nem kívánja, hogy inasom megverettessék, hanem egészségemért szintén most köszön el egy pohár bort, azért vagy én menjek hozzája, vagy ő hozzám jő. Melyre én izenék: ez iránt való engedelmét ő kegyelmétől kedvesen veszem, de noha szegény legény vagyok, de ötszáz aranyjáért fel nem vettem volna ezen nagy becstelenséget, melyet rajtam követett el, mely is ha közöttünk nem sopiálódik, méltóságos generális Rabbutin ő excellentiáját is megtanálom felőle; de jobb lett volna az én inasomnak meghalni, mintsem miatta ilyen becstelenséget vallottam volna, vice versa Vaisznak is, az ő kegyelme deákjának jobb lett

Digitized by Google

volna meghalni, mintsem ő kegyelme s én közöttem ilyen confusiót és discordiát csinálni s indítani.

1 Aprilis. Magyar-utczai hostát széliben éjczaka égettek a kruczok; úgy látom is, többire minden éjjel két-három házat felégetnek.

2 Aprilis éjczaka monostori-hostátban ismét égettek egynéhány házat a kruczok. Apor uram majorján egész monostori sorompóig elégett, az melyről Apor uram majorjában lévő épületek is meggyúladván, elégtek, csak az ház maradott meg. mivel szintén azelőtt harmad nappal verettettem volt le a zsendelyezést, mert ez is most elégett volna. Eodem, commendans uram velem cselekedett alkalmatlanságáért való kévánságomat írásban tévén, ő kegyelmének felküldtem e szerént:

Illustrissime domine commendans!

Qualem ignominiam, et confidentiam hactenus inter nos practicatam infringens negotium practicaverit in me illustritas vestra, cum numerosis muscetariis aedes meas sine ulla iusta causa circumdari iubendo ac tales vibrando minas, quod in ipsas etiam aedes meas impetum facient et irrumpent, iam toti civitati manifestum esse potest; quod ut silentio praetereeam, neque honor meus, neque praesens functio permittit, quoniam donec in hoc officio ex mandatis et dispositionibus excellentissimi domini, domini generalis et comitis a Rabutin, excellentissimi item domini, domini gubernatoris et excelsi regii gubernii perfunger, ego quoque alter maiestatis suae sacratissimae, domini nostri clementissimi, supremus in hoc loco sum officialis, et si in re tam parvi momenti ad sinistram et incertam unius delatoris informationem erga me, qui in fidelitate alte memoratae maiestatis suae sacratissimae iam fere omnia bona mea disperdendo diu noctuque in promotione eiusdem maiestatis suae sacratissimae servitiorum aeque ac fideliter allaboro et inservio, illustritas vestra hoc exsequitur, quid aliud amplius sperare possum, nisi quod ipsa etiam mea vita, quam deo et domino, domino meo clementissimis consecravi, inaudita mea causa, in temulentia illustritas sua privari curet; proinde, ut haec prosecutura tamquam syrtes et scopuli navigantium evitari possint, ac mea quoque aestimatio intacta maneat, desidero illustritatem vestram me assecurare, in posterum tale vel consimile negotium erga me minime practicaturum; sinister autem delator, qui fuit causa turbationis nostrae, de facto puniatur, alioquin coactus ero pro defendendo meo honore insurgere, dum sciam honoris et vitae eandem esse rationem, ac e talibus principiis inter nos suboriturorum malorum in evitationem tam mea humillima

Digitized by Google

instantia, tam vero excelso domino gubernatore et excelso regio gubernio mediantibus, excellentissimum dominum, dominum generalem et supremum commendantem requirere et necessariam implorare medelam. Ne vero et in posterum talis vel consimilis inter nos suboriatur controversia, sinistrum eundem delatorem, tamquam bonae nostrae confidentiae turbatorem, illustritas vestra e suo servitio amoveat, siquidem per talium delatorum nequitiam plurimi defectus et damna poterunt impedire servitia caesarea, ne ulla supersit ansa sinistris relationibus et discordiis ex iis inter nos emersuris. Quae illustritati vestrae repraesentanda volui, cum bono omnium illustritatis vestrae felicium successuum voto et desiderio etc. etc.

3 Aprilis. Az szőllőhegyeken a szegény szőllőmunkás embereket s asszonyokat fogdosták, fosztották, vagdalták, verték, sanczoltatták, kik közűl meg is holtak; már egynehánynak fejét is vették a krucz tolvajok, nem akarván megengedni, hogy a szőllőhegyeket kimíveljék.

4 Aprilis. Commendans urammal való dolgom sopiálódott, megbánván cselekedetit.

5. Még kapunyitás előtt jó reggel a hídelvei hostátban feles kruczok voltak; kimenvén a ráczokban, egyet bennek elkaptak. Eodem hozták hírűl, hogy Mikes Mihály uramat Szebenből Háromszékre küldvén, menő útjában a Sárkány erdejében elfogták volna és az kruczok közzé vitték volna.[1]) Item, hogy Rhédei Ádám is rebellált volna és most Csáki urammal Bonczidán volna.

6 (Aprilis) csendességben voltunk, Szilágyi pedig elment.

7. Felesen jöttek volt Fejérd felől, kik többire az innét rebellált kruczok voltak, Rácz Istvánnal és Szőcs Istvánnal; és a kis mezőre is jöttek volt közűlök, de kimenvén a lovas németek és ráczok, visszanyomultak a szőllők között minden kártétel nélkül.

8 Aprilis jó reggel Monostort meggyujtván, feles ház égett el benne, de bizonytalan, ha krucz vagy rácz gyujtotta-é meg.

9 Aprilis bocsátottam el egy elfogott krucz rabot, az többi kezesek lévén érte, hogy az mi rabjainkban magokért kiszabadít, kinek adtam ilyen passust:

Georgius Vass de Czege, comitatuum Colosiensis et Dobocensis, nec non civitatis Colosvar annexorumque confiniorum substitutus supremus comes et capitaneus, universis et sin-

---

[1]) Olv. *Cserei M.* Hist. 327. l.

gulis cuiuscunque status, ordinis, gradus et functionis hominibus, praesentium notitiam habituris, significandum volui: Ezen levelem exhibeáló Kasos János nevű kurucz rab, ki is a fennebb elmult időben Nagyfalvi Rácz Mihály, Ujvárosi Kovács János és Somlyai Nagy Istók nevű három társaival hozattatott volt bé ide, holott azolta raboskodtanak is, bocsáttatott ki innét megnevezett három társainak kezességeken a végre, hogy lévén Somlyón is Gombkötő Lőrincz, Nagy János és Kállai Szőcs György nevű három idevaló emberek rabságban, azoknak kiszabadításokban igyekezik; a mint hogy ha aztat véghez viheti, azon Kasos János megnevezett három társaival, azon megírt Somlyón raboskodó három idevaló emberekért, akárkinek kétséges vélekedésén kivűl elbocsáttatik; de akár vihesse véghez ezen dolgot, akár nem, ugyan tartozik ide redeálni Kasos János, ha itt hagyott három társait nagyobb veszedelembe nem akarja ejteni visszajövetele felől tett fogadásának meg nem állásával. Melyet akartam mindeneknek, a kiknek illik, értésekre adni, hogy ezen dologban felvett utazását és fogadása szerént vissza is térését ne akadályozza annál inkább senki. Claudiopoli, 7 Aprilis, 1704.

Georgius Vass de Czege.

10 Aprilis még hajnal előtt hat zászlóallya krucz gyalogok beállván a Szamosközben lévő plebanus és Timár Pál majorjiban, hogy az lovas németek és ráczok kimenvén, kirekeszszék őket, reggel maga is Csáki László öt zászlóallya lovassal felérkezvén és az hostátok széliben ugyan az víz között lévő kertem mellett megállván és megvonván magokat, és egynehány közűlök a Kőmáltetőn lévő keresztnél kimutatván [1]) s lepuskázván, az lovas németek és ráczok vagy ötven muskatélyossal kimenvén által az hídon Hídelvére, az gyalog kruczok észben vévén s visszajővén, az hídon innet lévő vágóhídnál megvonván magokat, összepuskáztak, és az gyalog kruczokban egynehányat elejtvén és az városban ágyuval s sok állásokkal is segítvén, az gyalog kruczok visszanyomulnak; egynek közűlök fejét is béhozták, az miéinkben egy sem esett el. Az lovas kruczok elő sem jöttek, hanem ott a víz között lévő majoroknak egy részét meggyujtogatván és elégetvén, tíz óra előtt visszamentek Bonczida felé; elmenetelök után egy gyalogjokat egy szakasz szalmából a ráczok kivonván, béhozták, kitől mentenek végére minden szándékjoknak és dolgoknak; ugyanakkor külső monostor-utczában is az felső soron egynéhány házat elégettek. Eodem éjczaka kilencz óra tájban

[1]) Így; valószínüleg: *mutatkozván* vagy *kimutatván magokat.*

Digitized by Google

külső közép-utczát és külső farkas-utczát meggyujtván, középutcza egészen elégett, farkas-utczának is nagyobb része. Magyar-utczában is a felső szorostól fogva az város felől egynéhány ház elégett, általmenvén a tűz oda is.

11 Aprilis éjczaka tíz és tizenegy óra között Hídelvének is a kerti szőllők felől való részét vagy külső végét meggyujtván, nagy szél is lévén, nagy része elégett, kivált a Szamos mellett való része a dézsmacsűrrel együtt; ezt látván a városiak, mindenfelől az megmaradt hostátokban fedeleket lehányták s kerteket levonták, hogy inkább megmaradhatna a ki megvan.

12 Aprilis. Rettenetes romlás, pusztítás volt mindenfelől a hostátokban, hogy még egy keményszívű pogány is keserüségre indult volna, ha látta volna; ki sírva elégett házának fedeleit szedte össze, ki még a tűztől megmaradt házának fedelét hányta szerte, rontotta, ki nagy sírva keseregve oldalfélt nézte, hogy az német is házát s kertit rontja, ki ezekre nézve, még a sok tűz között megmaradott házát egészlen sírva, keseregve rontja s hordja, vesztegeti.

13 Aprilis délben két s három óra között újabban meggyujtották Monostor felől való hostátot, és nagy szél lévén, nagyobbára mind elégett; de az ki megmaradt volt is, estve ismét meggyujtották renddel és összeégették, úgy hogy tíz vagy tizenkét ház alig maradt meg, sőt az házaknak fedeleket elhányván, az olyanokban is sok megégett. Azon éjjel újabban is Hídelvét is meggyujtván, harmada alig maradt meg, de már azoknak is fedeleket elhányták, soknak derekait is elhányták s tüzesen kihordották. Eodem itt való buzgó s áhitatos lelkű Csepregi Mihály nevű praedicatorunk hosszas betegsége után délben 1 órakor megholt, kinek halálán nem keveset szomorkodtanak.

14 Aprilis. Az mely rabot kibocsátottunk volt Gombkötőék szabadulásokra, visszajött más egy görgényi rabbal együtt, Gombkötőék már szabadon lévén, minthogy közinkbe is küldték. Commendans uramnak és nekem leveleket hozta(k) Csáki László, Koss Mihály és egy Venceslaus nevű kapitányoktól.

15 Aprilis az görgényi rabot visszabocsátottuk Bonczidára egy kis memoriaiéval. Hogy el ne felejtsem, az mi rabunkat itt hagytuk.

16 Aprilis küldött az város Bonczidára commendans uram hírével Csáki uramhoz egy hostáti embert, hogy a szőllőket engedjék megmíveltetni.

17 Aprilis. Mutogatták magokat a kruczok, de semmi kárt nem tettek. Eodem temettük el a szegény Csepregi ura-

Digitized by Google

mot az templom collegium felől való porticusában az ajtón túl az collegium tékája felől. Eodem ettek ebédet Csáki uramnál Mikes Mihály és Száva Mihály uramék. Háromszéken magok a székelyek fogták el ő kegyelmeket és már most Rákóczi uramhoz viszik.[1])

18 Aprilis jött vissza Csáki uraméktól az város embere. izenvén Csáki uramék, hogy míg válaszok jő Rákóczi uramtól, megengedik, hogy asszonyember és leány mívelje a szőllőket. de férfinak nem engedik. Erősen condescendált volna Csáki uram, mint az ember mondja, ha Koss Mihály nem keménykedett volna, mondván, hogy a pogány sem tiltaná meg a szőllőmíveltetést, inkább maga Rákóczi uramhoz menjen felőle. Ugyanezen ember hozta, hogy úgy hallotta volna, hogy Fejérvárt, Szász-Sebest, Medgyest megvették volna a kruczok, hogy Szebent is körülfogták volna mint minket, és az egész székelység melléjek felállt volna. Marosvásárhely is meghódolt volna nékiek.

— — — — —[2])

20 Aprilis csendességben voltunk.

21. Láttattak hol együtt, hol másutt lovasok, de semmi kárt nem tettek.

22. Szekereimet kiküldvén Monostorra szalmáért egynéhány lovasokkal, kiket az lónai kruczok egynéhány lovasokkal észrevévén, és gondolván hogy a ráczok mentek volna ki. seregestűl lejöttek; az melyet észrevévén a lovas németek és ráczok, kimenvén, majd sötét estvélig lövöldöztek egyben, az mieink innen lévén Hoja felől a Szamoson, a kruczok túl a Szamoson; ugyanazon alkalmatossággal küldvén ki szekereimmel Pestit is, de elhagyván szekereimet, ment Szentgyörgyhegye felé az kőhídhoz, holott elfogták-e vagy maga jószántából ment el szabad akaratjából, még bizonytalan.

23 Aprilis reggel csakhamar hat óra után az itt körül lévő krucz seregek mind feljöttek és magokat megmutogatták, kik között Teleki Mihály uram is itt volt, de semmi próbát nem tettek, hanem egynéhány házat égettek el; a Teleki Pál öcsém majorját is és az urak Apor és Haller István uraimék kertekben lévő filegóriájokat is ezen alkalmatossággal égették el. Elmenetelek után pedig délután egy s két óra között egy sereg egy fejér zászlóval visszajővén a kis mezőre leveleket küldöttek bé, de a kapun bé nem bocsátottuk, hanem

[1]) L. föntebb az apr. 5-ről szóló feljegyzést.

[2]) Itt a kolozsvári városi tanácsban megüresedett két hely betöltése körül a tanács és Vass György mint vicekapitány között folyt tárgyalások és levélváltások közlését elhagytuk.

Digitized by Google

commendans uram kimenvén, kezéhez vévén és megolvasván, visszaküldötte ilyen válaszszal: az város nem ő kegyelméé, hanem kegyelmes urunk ő kegyelméé *(így)*, azért authoritásában és dispositiójában nincsen egyéb pornál és golyóbisnál, hanem ha közelebb jőnek, mivel ha csak oly távol jőnek, meg nem veszik, jó szívvel avval gazdálkodik s kedveskedik.

24 Aprilis szent György vigiliánk volt, mivel olyan hírünk érkezvén, hogy ez éjczaka minden bizonnyal megpróbálnának bennünket, nagy vigyázásban voltunk; az egész militia mind készen volt, az városiaknak is parancsolatjuk volt, az kapun mind duplicáltattak a strázsák, városiak is minden kapun harminczan voltak.

25 Aprilis nagy jel láttatott az égen: az nap az ő rendi szerént szépen fényeskedett, tiszta lévén az ég is, és az napnak igen nagy és fehér udvara volt, mely nap udvarába két vak napforma volt, mikor én láttam, jóllehet némelyek hármat mondanak hogy elsőben volt, egyik délre, másik éjszakra, harmadik napnyugotra, de én azt nem láttam.

26 (Aprilis) hozták hírűl, hogy Orlai Miklós megholt volna méreg miá.[1])

27 (Aprilis) szökött a kruczok közzé Szilvási Boldi tizenkét esztendős gyermek másokkal együtt; méltó feljegyzésre, hogy a mi collegiumunkból és más rendbeli városi gyermekek is, 7, 8, 9, 10, 11, 12 esztendős gyermekek szöktek s szöknek ki innét Kolozsvárról a kruczok közzé.

28 (Aprilis) csendességben voltunk.

29 (Aprilis) lakadalmaztunk, Balog Zsigmond uram procurator vévén Olasz András uram leányát.

30 (Aprilis) szökött ki Serédi Péter uram innen Kolozsvárrúl Gergely Istvánnal s másokkal együtt, halászni kéredzvén ki.

1 Maji. A szállására küldvén commendans uram, bonuminak elfoglalására, tanáltattak ezek: Az házban egy nagy ládában fél árkus papirosat, melyen ez volt írva:

Carolus quintus,
nihil est intus.
Anno 1704, die 30-ma Aprilis.
Nullus est felix conatus et utilis unquam,
E coelis si non datque iuvatque Deus.

---

[1]) Az volt a gyanu, hogy Száva Mihály étette volna meg. *Cserei M.* Hist. 335. l.

Digitized by Google

Ugyanazon házban lévő asztalra egy rossz szőnyeg alá ez volt írva:

Hic habitavit et se patientavit in vanum Petrus Serédi liber baro de Nagyfalu, intra novem menses.

Az boltban menvén, találtatott egy kis szalonna s azon ez az írás:

Non datur vacuum, quia mansit adhuc de lardo parum, comedant cum saláta in sanitate.

2 Maji hajtatván ki a fűre legelsőben még itt is megmarasztott, de nagy bajjal tartott 24 ökreimet az Szamoson túl az Kőmál alá az én szőllőm felé, ebéd után két s három óra között csak hertelen az lónai kruczok közűl egynehányan az szőllők allyában lévő szilvafák közűl reájok ütvén, elkapták több marháimmal együtt, úgymint 6 tehenemmel, 13 kancza lóval; az ide való kis késcsinálót mondják sógorostól s az Ujfalusi fiát, hogy látták volna a kik ellopták.

3 Maji egy asszonyembert és egy krucz rabot is küldtem fel Lónára Vajóékhoz, hogy ha rabért kiadnák marháimat.

4 (Maji) visszajöttek s hoztak olyan választ, hogy rabért ki nem adják, de váltságért kiadják, csak küldjem bizonyos emberemet fel.

5 (Maji) küldtem fel Farkas Mihály nevű szolgámat, levelet is küldtem tőle Vajónak és Radáknak, de szolgámat contra ius gentium detineálták, az mely majd hallhatatlan dolog, parolát adni és mégis megfogni.

6 Maji. Igen reggel kimenvén vagy 60 muskatélyos egy lajtinánynyal, és az én kertembe beállván, annakutána az lovas németek is lemenvén az ráczokkal, az lovas németek a Szőcs István uram majorjában beállván, csak közel az én kertemhez, a ráczok pedig a Dürüczkölőken túl széllyel nyargalódzván, hat zászlóallya kruczság, úgymint Osváth, Becski, Harsányi hadnagyságok alatt lévők, Szentgyörgy-hegye felől reájok jővén a ráczokra, kik előtt a ráczok megszaladván és hátokon hozván egész az én kertemig, honnét a gyalog németek reájok kilövöldözvén, az lovas németek is elejekben az majorból kijővén, megszabadulnak a kruczok, és az lovas németek és ráczok egész az Szamosig lövik, vágják őket; tanáltatott 13 vagy 14 test, kik között Becski is elesett, és több eléváló emberek is estek el közűlök, de feles sebes esett köztük; hoztak bé elevenen hatot, de egyik halálos sebben lévén, az kapu előtt fejét vették; tizenegy főt és egy zászlót, kit is Becskiének mondanak. Mondják a szentgyörgyi hegyekben akkor lévő mívesek, hogy veszedelmek után az Szamoson túl

Digitized by Google

összegyülekezvén, Rácz István nevű hadnagyjuk is seregestűl hozzájok érkezvén, kit lesben hagytak volt, csaknem újabban összelövöldözték egymást, hogy Rácz István uram őket meg nem segítette, az mint hogy meg is fogták s kötve vitték el; úgy egy Szilágyi nevű Bánfi Mihályné húgom szolgája-félét is azért, hogy az biztatta volna neki őket, hogy ne féljenek a ráczoktól, mert azelőtt való nap eleget beszéllett volna a ráczokkal és azoktól nem kell félni, az mint hogy itt az városon is közönséges szó volt, mint beszélnek a ráczok a kruczokkal, és hogy egymáshoz nem lőnek csak az földben, és közikben akarnának menni. De az mint a régiek szokták mondani: *nincs hiti, nincs a ráczoknak.* Mondják azt is a szőllőmunkások, hogy nagy jajgatással és sírással mentek el a kruczok le Bonczida felé.

7 Maji. Ismét feles városiak marháit kapták el az lónai kruczok, és az szegény Prásmárit is elvitték a szőllőből.

8 Maji. Az lónaiak három németet kapván el ennekelőtte való napokon, a német tisztek marhájokkal menvén ki, per compositionem visszaküldték; innen hat krucz rabot adott értek commendans uram.

9. Csáki István uram oly praetextus alatt, hogy az öccsétől Csáki László [1]) uramtól passust szerezhessen az maga szabadulásáért való Szebenbe küldésért, commendans uram engedelméből, de az én hírem nélkül, nagy ellenem való ördögi machinatióra Rigó Andrást Bonczidára küldé, társak lévén benne Vízaknai és Gálfi Pál.

10 Maji jött meg Rigó Bonczidáról, hozván álnok és istentelen leveleket, melyeknek copiájok megvan, originaljok commendans uramnál maradván. Eodem estve hat óra tájban egy darab szivárvány láttatott az égen, Szamosfalva vagy Bonczida felé, mondja az ember, de egyenes volt, nem horgas vagy kerek mint a szivárvány, hanem a színe volt olyan mint a szivárványé szokott lenni.

11 Maji. Igen igen turbatus voltam, úgy hogy templomba sem mehettem turbatióm miatt, az Csáki uramék ellenem való ördögi machinatió(ja) miatt.[2])

12 Maji. Commendans uramtól kitanulván egészlen a Csáki uramék ellenem való machinatiójokat, csendesebb elmével voltam.

13. Commendans uram az több német tisztekkel nálam

---

[1]) A naplóban itt is *István,* de nyilván hibásan *László* helyett.

[2]) Csákiék, mint föntebb a febr. 28-ika alatt közlött, Rabutinhoz szóló levelekből látható, Csáki István fogságát Vass György praktikájának tulajdonították; ez magyarázza meg ellene való bosszujokat.

Digitized by Google

lévén ebéden, azalatt, hat bihalyom lévén még, azokat is az lónai kruczok csak az pallón túl az berek széléből elhajtották; az kis késcsinálót mondják, hogy az is hajtotta.

14 Maji. Igen feles marhát hajtottak el újobban az lónai kruczok szintén tizenkét óra tájban. Eodem hasonló darab szivárványok vagy oszlopok láttattak nro 5, és más rendiben mint az elmult héten látszott, egyenesek voltak, de az színekre nézve olyak voltak mint a szivárvány; ugyan Bonczida felé olyan nagy világosságok voltak, hogy sokan azt vélték, hogy vagy Szamosfalva vagy Bonczida ég.

15 Maji. Négy lovas német lévén Bonczidán a kruczoknál fogva, kiket Enyed felégetése alkalmatosságával fogtak volt el Huszár Pálért, bonczidai négy krucz rabért kiváltotta commendans uram; kiket Csáki uram egész seregeivel felkísért Szamosfalváig s onnan a Kövespadhoz közel küldött egy seregtűl, s innét az mely krucz rabot viszont oda küldte commendans uram vicestrázsamesteritől s négy lovas némettől és Vaisz nevű magyar íródeákjától, ki is ezen alkalmatosság által közikben állott s ott maradott. Eodem bocsátottuk ki ebéd előtt Keczeli Sámuelné, Zsomboriné, Gyerőfiné, Rácz Jánosné, Valkai Miklósné, Vér Jánosné asszonyomékat, kruczok lévén már az urok.

16 Maji szökött ki a kruczok közzé Szilvási János uram szolgájával, feleségét és gyermekét itt ben hagyván, holott commendans uramtól elbúcsuztatták volt, csak azt difficultálta, hogy meg kellett volna eskünni.

17. Viszont olyan tüzes oszlop vagy égi jel láttatott az égen estve hat óra után, az minémű 10 Maji láttatott ugyanarra.

18, 19 (Maji) csendességben voltunk.

20 (Maji) házasodott meg az inasom Czondor András; csináltattam egy vacsorát néki.

21. Feles krucz jővén fel mind Bonczidáról, mind Lónáról, az gyalog németeknek lovok lévén némelyeknek, füvért menvén ki, levágtak bennek, némelyeket elevenen is fogtak el bennek.

22 Maji leküldött egy krucz rabot commendans uram, hogy lássa meg, hány rab van ott. Eodem éjczaka égették el ismét a kruczok a kertemet Szőcs István majorjával együtt, mivel 6 Maji lesben azokban a kertekben állottak ki a gyalog s lovas németek.

23. Találtatott egy levél az híd-utczai kapu előtt, melyért Bellevárit fiastúl megfogták, melyben ellenem való írás is van.

24 (Maji) csendességben voltunk, semmi lármánk nem lött, hanem Gálfi Mihály elszökött.

Digitized by Google

25 Maji temettük el Vitéz András uramat fiastól az temetőben, Váradi Miklós rakott sírjában, fegyveres strázsák alatt, mely alkalmatosság alatt az itt való lovas ráczok mind elszöktek.

26 Maji csendességben voltunk.

27, 28, 29, 30. Mindennap infestáltattunk, és hol egyszer hol másszor feles marhát és lovakat kaptak el s embereket fosztogattak, mivel a lovas német is, mitől fogva a ráczság elment, ki nem ment.

31. Feles krucznékat bocsátott ki commendans uram, kik között Seres Andrásnét is a Koss Mihály uram kérésére kibocsátotta; remélem, feleségének kérte ki.

1 Junii csendességben voltunk.

2. Ismét meglátogattak és feles marhát kaptak el, az Kőmáltetőről embereket is vittek el.

3. Commendans uram monostor-utczában lévő kertekben az Szamos mellett egész az újfalusi kertig az gyümölcsfákat mind levágatta és az serfőzőket elhányatta.

4. Az lónai kruczok mutogatták magokat.

5. Reggel ismét az lónai kruczok az leshelyekből tíz óra tájban kimutatván magokat, az marhákban elkapván, elmentek vele; ebéd után pedig két s három óra között Bonczida felől sereggel jővén fel, minden kár nélkül kilencz zászlóval a búzák között feljővén, Békáspatak mellett Hásongárd felett az törvényfa felé Fenesre elmentek, egy sereg pedig elmaradván Szamosfalván felyűl a víz mellett, estve felé azok a hostát szélibe feljöttek és megellenkeztek, de egyik félben sem esett semmi kár. Estvére az mieink béjöttek, azok az nádas mellett maradtak.

6 Junii. Ugyanazon seregek, kik ezelőtt való nap Fenes felé mentek vala, kikkel Csáki László uram volt, visszajöttek azon a nyomon és Bonczida felé lementek, szintén akkor menvén ki szekerekkel fűért az lovas és gyalog németek, de csak ház és pajtafedeleket s zsuppokat hoztak. Ezt látván a kruczok, a hol még valami kevés ház megmaradott a hostátokban, ismét égetni kezdték. Ebéd után ismét az városiak is fűért kimenvén, nem hozhattanak, mivel már szüntelen őriztek bennünket, hogy füvet ne hozhassanak. Jóllehet ugyan az mieink jól megellenkeztek vélek, csakhogy közűlök most is elment az hadnagy, Viczei uram fia és Csernátoni uram fia s mások is.

7 Junii. Szekerekkel szalmáért menvén ki a lovas németek gyalog németekkel együtt, mutogatták ugyan magokat a kruczok, de semmi kárt nem tettek.

Digitized by Google

8 Junii. Talám ők is ünnepeltek, mert meg sem mutatták magokat.[1])

9 Junii. Felesen mentek fel Bonczida felől Lónára. Hírünk is jött bé közűlök, hogy feles ráczok jönnének.

10. Az fűért kiment magyar lovasok összepuskáztak az kruczokkal az nádas hídjánál, lévén vagy hat sereggel, de kár egyik félben sem esett.

11 (Junii) ebéd után az lovas németek gyalogokkal és magyar lovasokkal, szekerekkel fűért menvén ki, feles krucz, circiter háromszáz jött reájok, de az gyalog németeket észrevévén és az lovasokban vagy circiter huszonöt utánok menvén, mind elszaladtak, és közűlök hármat le is vágtak, az kapuban pedig a magyaroktól a füvet mind elszedték. Eodem kezdték bizonyoson beszélni s hozni, hogy Beszterczén feles krucz veszvén el, alóla elmentek volna és hogy Pongrácz György sógor is ott veszett volna.[2]) Item, egy krucz rab hozta bé bizonyoson, hogy mind Csáki László uram Bonczidáról, mind pedig Vajó András Lónáról kimentek volna Magyarországban és hogy Kaszás Pálnak is ki kellene menni.

12 Junii. Monostor felé menvén ki fűért, az lónai kruczok akkor mutatták ki magokat, mikor már bé akartak jönni, és semmi lárma nem lött.

13 (Junii) küldött mind commendans uramnak, Bánfi Farkas uramnak, mind énnékem Koss Mihály egy-egy bárányt s egy-egy sajtot. Az sajtot én az raboknak küldtem.

14 Junii jó reggel még négy óra előtt kimenvén az lovas németek és gyalog németek is a városi lovasokkal, szekerekkel fűért az monostori templomon alól lévő rétben, holott megrakodván és szintén már indulni akarván, lárma esik köztök, hogy a lesből a kruczok kijöttek és az commendans uram marháiban el is kaptak; a füves szekereket beküldék és elhagyák, az kruczok után mennek, az lovasa megszállanak, az gyalogjára reá akadnak szintén Monostor szélin; összepuskázván, azok is megszaladnak, egy része szalad a kastélyon által a búzák közzé, kiknek nagyobb részét levágják, egy része szalad bé az templomban zászlóstól, kiket különben ki nem vehettünk, hanem gránátokat kellett bé reájok hányatni, s utoljára felgyujtatni s benne égetni őket, hanem a segestye[3]) héjjáról vonattuk le vagy kilenczét, az régi káptalanból tizennégyét, az többi ki a templomban, ki a toronyban égett; az lovas

---

[1]) Jun. 8-ika vasárnap volt.

[2]) Pongrácz György veszedelmének híre nem volt igaz; l. alább a nov. 4-ről szóló feljegyzéseket.

[3]) Így; nyilván *sekrestye*.

Digitized by Google

kruczok az erdő alól s Veresképtűl nézték, még sem mertek segíteni. Rabot hoztak bé nro 30. Testet is a mit levágtak, vagyon circiter 50.

15 (Junii) ebéd után volt koporsóban való tételének tisztessége Suki Pál uramnak, ki is holt meg 13 praesentis estve.

16 Junii semmi lármánk nem lött, sőt fűért is kimentek Holya és Monostor alá, de krucz uramék igen megvonták a bagariát.

17 (Junii) ebéd után Szentgyörgy-hegye felé mentek ki fűért és szabadon hordották azt, semmi lármájok nem lött, vagy tizenkettő jött volt a Szamos mellé, mondják ugyan, hogy kétszáz lett volna a berekben, de ki nem merte magát mutatni. Eodem hat s hét óra között estve Gyalu felé tüzes oszlop láttatott, mint az előbbiek. Eodem az égető tatárok ismét eléjöttek, jóllehet egy kevés időtől fogva megszűntek vala, mivel az éjjel a két víz között az dézsmacsűrnél lévén, majorokat mind elégették, az én majoromnak is még az kapuja fen lévén és egy darab kert, ezt is elégették.

18 Junii ebéd után Kajántó völgyinél sokan voltak, kik közűl egy sereg a nádasig feljött, de semmi egyéb virtust nem tettek, hanem az én lombi sajtómat és egy ványolót égettek el; az én sajtómat pedig, az mint referálják, Diószegi az én szolgám-féle fogta elégetni, az én inasom-félével Székely Ferenczczel, holott nem voltam egyiknek is semmivel adós.

19 Junii ebéd után Monostor felé kimenvén a lovasok fűért, de seholt egy kruczot sem találtak, hanem estvére vagy éjczakára égetni eléjöttek, mivel külső magyar-utczában hat házat elégettek.

20. Nappal magokat seholt meg nem merték mutatni, de estve naplemente után csakhamar tűzben vagy tűz által jelentek meg, mivel Monostornak nagyobb részét elégették.

21 (Junii) éjczaka Monostoron a jesuiták derék alkalmatossággal lévő serfőzőjeket is elégették.

22 Junii. Igen elvonták magokat, hogy seholt nem láttatott közűlök.

23. Füvért Monostor felé menvén ki, mutogatták magokat egynehányan a kruczok, és mikor minden rend két versben is hozott volna füvet, akkor jöttek a Gorbón által, de az mieink feléjek menvén, mingyárást visszanyomultak, hanem kijővén az mieink, azok is utána nyomultak az hegyen.

24. Éjczakai tíz órakor kimenvén az lovas németek és vagy másfélszáz gyalog németek egynehány mostan jött rácz lovasokkal, szintén három órakort Fenest felverik, meggyujtják és elégetik, minden marháját elhajtják. Eodem ebéd után

Digitized by Google

szintén öt óra előtt ismét egy jegy láttatott Bonczida felé, mint a szivárvány olyan volt, és mintha a földből jött volna fel, és láttatott az mint feljebb feljebb nevekedett, az füstben vagy ködben nevekedett, az füst is egyaránt nevekedett véle, az nap pedig szépen fémlett, egy fertály óra mulva pedig a füst róla eltávozott a Tekintő felé, s maga osztán lassan lassan úgy mult el.

25 Junii hat órakor reggel Fenesre kiment németek feles prédával és marhával visszajöttek, az Lónán lévő kruczok még sem merték magokat mutatni, reterálván inkább, hogy szokások szerint mind az erdőre szaladtak.

26 Junii Rákóczi uram regalisát küldvén bé a kruczok egy ide való embertől, commendans uram elfogta, kik között nékem szóló is lévén, tenora ez:

Spectabili ac generoso Georgio Vass de Czege, nobis honorando.

Spectabilis ac generose, nobis honorande! Salutem et condignam promptitudinem nostram. Minthogy kegyelmed mind manifestumunkból, mind sokrendbeli patens levelünkből megértette, hogy istenes igyekezetünk, fenforgó nemzetséges igaz ügyünk mellett szerencsésen folyó hadakozásunk egyenesen arra czélozna, minden magunk tulajdon hasznunk, méltóságunk nevekedésinek ambitiója nélkül, hogy édes nemzetünk és törvényeink a német sanyargató igája s törvénytelen igája alól felszabadulván, nemzetséges és régi dicsőséges boldogulásunknak állapotja nemes Magyar- és Erdélyországában kívánatosan tündökölve, régi boldog emlékezetű királyok s fejedelmek törvényes uralkodásokban nemzetünk között rendelt törvényes régi jó szokások, rendtartások, mind közönségesen mind magánoson magok régi folyamatjokban visszahozattatnának, isten ő szent felsége pedig édes nemzetünk ily boldogulására czélzó igyekezetünket, nemzetünket, fegyverünket, nemes Magyar- és Erdélyországában már is annyira elősegítette, hogy nemcsak szabadulását, hanem annak statusi magok boldogulását is szemlélhetnék, melyet is az erdélyi statusok considerálván, béadott memorialissok által instáltanak, hogy mind az eddig az hadakozásnak alkalmatosságával következett rendetlenségek s egyéb az nemes ország közjavát, boldogságát s szolgálatját néző dolgok iránt is jó rendelés, mind egyéb közönséges és személy szerént való megbántódásoknak az igazság kiszolgáltatásával orvosoltatások lehetne, nemes Erdélyországában az eddigi azon nemes ország régi rendtartása szerént publicáltatnék egy országos gyűlés:[1])

[1]) Az említett memorialis szerzői s egyszersmind a fejedelemválasz-

Digitized by Google

mely instantiát is az elébb megírt okokra és conjecturákra nézve is méltónak ítélvén, az nemes ország gyűlését Gyulafejérvárban ad diem quintum Julii anni infrascripti lenni megengedtük; nem is kétljük, kegyelmed akarván mind maga sokrendbeli megbántódásának az jó rendre való hozattatásának alkalmatosságával leendő orvoslását s mind egyéb a nemes ország szolgálatjában való jó rendet szemlélni, maga tovább való megmaradásának modalitásáról eleve gondolkodván, az nemes országhoz való szeretettől viseltetvén, az megírt helyre és napra intimatiónk szerént compareálni (fog), holott mindazt fogja egyező akarattal elkövetni, valamelyeket az közjónak elésegéllésére, az maga személye szerént való megmaradására alkalmatosnak s jobbnak ítél lenni. Ceterum eundem feliciter valere desideramus. Ex castris ad Suk positis, die 5 Junii, 1704.

F. Rákóczi.

Joannes Pápai.

27 Junii. Pekri Lőrincz uram Mikes uramtól megérkezvén és jővén vissza Rákóczi uramtól, Pekri uram Csáki László urammal és vagy 14 zászlóval feljöttek és magokat s seregeket megmutatván, egy lovas kémmel lesetvén, Lóna felé felmentek, mely alkalmatossággal mind commendans uramnak, mind nékem levelet küldtek bé, commendans uramtól az várost kérvén levél által Pekri uram, ígérvén 6000 forintokat ha feladja, és szabad passust az egész militiával, vagy ha meg akar maradni Rákóczi uram mellett, felőle tolerálja, engem penig keményen fenyegetvén, mely levélnek copiája ez:

Tekintetes nemzetes idősbik Vass György uramnak, jóakaró urunknak ő kegyelmének.

Ajánljuk kegyelmednek szolgálatunkat. A mi kegyelmes urunk ő nagysága sok szép győzedelmi után minket édes hazánkban béküldött az ország gyűlésére, mely is lészen 5 Julii Fejérvárott, egész plenipotentiával. Mind a méltóságos fejedelem táborán, mind beljebb bőven hallottuk bizonyosan, hogy kegyelmed a magyar vért elárulván, nemhogy nemzetének javát és szabadságát munkálná, hanem istentelen inventióival olyanokat cselekszik, melyet a német meg nem gondolna, s olyanokra ingerli, hogy nekik eszekbe sem jutna; mü azért keresztyén módra akarjuk kegyelmedet praemoneálni, hogy efféle kegyetlenségnek s istentelenségnek hagyjon békét, forduljon kegyelmed a jobb oldalára, még ideje vagyon, mert lészen

tás fő szorgalmaztatói Pekri Lőrincz, Mikes Mihály, Teleki Mihály és Száva Mihály valának. *Szilágyi S.* id. m. II. 401. l.

olyan idő, hogy mindent cselekedném kegyelmed, de helye nem lészen, s hitesse el kegyelmed magával, hogy ha szívének nagy keménységét le nem tészi, hanem eddig praktizált dolgait continuálja, ha isten ő felsége kezünkben adja Kolozsvárt, kiről nem is kételkedünk, bizony keservesen fog kegyelmednek eszébe jutni, s ha ezután csak mi alkalmatlanság lészen is a magyarok iránt kegyelmed suggestiója miatt, minthogy eddig is a német a kiket elbocsáttatott volna, kegyelmed némelyeket árestáltatott, némelyeket megöletni akart, bizony magából kegyelmedből, feleségiből és gyermekiből teszünk példát, kinek emlékezeti Erdélyben örökké fenmarad. Az succursusról kegyelmetek ne is gondolkodjanak, mert bona fide írjuk, hogy az császárnak Haiszler alatt öt vagy hatezer embereinél több nincsen; reméljük, eddig azon is feladtak, annál több pedig Magyarországon seholt nincsen. Ezzel istennek ajánljuk kegyelmedet. Bonczida, 26 Junii,[1]) 1704. Kegyelmednek in licitis szolgálunk.

Gr. Pekri Lőrincz, Gr. Mikes Mihály,
az méltóságos fejedelem Rákóczi Ferencz ő nagysága plenipotentiariussi.

28 Junii. Gyalut is kérvén Pekri Lőrincz uramék, bízván hogy feladják, mivel azelőtt való nap az gyalui commendans vagy negyed magával és valami asszonyokkal menvén, egynehány marhát hajtogatván ott az vár alatt a kruczok, hogy annál inkább arra az várbeliek közűl kicsalhassanak, azokat az asszonyokkal akarván betéríteni, az lesből a kruczok kiugrándozván, az kis késcsináló a commendanst ellövé, úgy az többit is megölik, de az várat ugyancsak Nagyszegi uram fel nem adja, és így az hadakkal Pekri uramék onnat eljöttek és Apahidánál hálnak, honnét Pekri uram Koss Mihálylyal Fejérvár felé megyen, Csáki László uram Bonczidán marad.

29 Junii. Csáki uram új hírben írja commendans uramnak, hogy Beszterczét az elmult pénteken feladták volna, jóllehet mi egész hitelt nem adhattunk neki.[2])

30 (Junii) csendességben voltunk, bátran zsákmányoltattunk és egy feleki oláh is jött bé olajjal, ki is mondta, hogy Beszterczét megvették volna.

1 Julii éjczaka ismét égettek az krucz atyafiak külső magyar-utczában.

---

[1]) A naplóban *20 Junii* áll, de mint alább a levélre adott válaszból kitűnik, a helyes datum *26 Junii.*

[2]) Beszterczét jun. 27-én adta fel a német őrség Teleki Mihálynak, a mely nap csakugyan péntekre esett. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. II. 402. l.

Digitized by Google

2. Sarlós Boldogasszony napján megsarlóztak a kruczokban, mivel ebéd után Bács felől vagy három zászlóallya krucz Kovács Istvánnal az nádas tériben jővén, az itt lévő lovas militia magyarokkal együtt kimenvén és vélek ellenkezvén, egy idő mulva megszaladnak, az mieink utánok mennek és űzik s vágják őket csaknem az első völgyig, kik közűl felesen esnek el, ötöt elevenen hoznak bé; az mieink közűl az rittmájszternek a jobb kezit lövik meg, az könyökin felyűl a húst, egy Tolvaj György nevű ötvesnek az lábát lövék, de ezt nem halálosan; az szegény Péter deákot, sereg hadnagyát ellövék, erős lévén az lovának szája, az kruczok közibe kapván, hihető, mint mondják, az zabola is onnét el fogott szakadni, és ott lövik le, bélit a földön kivágják és marczogják. Voltak pedig a kruczok, mint az elfogtak referálják, majd háromszázötvenen, az mieink penig alig excedálta a százat, mégis megfutamodtak.

3 Julii nagy csendességben voltunk, szabadon zsákmányoltattunk, hanem este felé jöttek vagy harminczan, kik az elesett testeket hordották össze és eltemettették.

4. Hasonlóképen csendességben voltunk, és szabadoson hordták a füvet és fát az lónaiak, és pedig már jó darab időtől fogva nem is merik magokat megmutatni.

5 (Julii) temettettem el az szegény Péter deákot, és az tanács nem akarta engedni, hogy az koporsóját bévonattam és síppal, dobbal, trombitával temettettem, minthogy ő felsége hűségében fegyver miatt esett el, és az tanács az iránt való akaratjának nem annuáltam, melyet fel is írattak az könyvekben. Az militia is mikor kün volt fűvért, kruczot nem láttak, annakutána öt vagy hat zászló mutatta meg magát; estve felé eodem írtam én is választ Pekri uraméknak levelekre,[1]) melyet is beírtam ide:

Méltóságos gróf urak!

Vöttem 26 Junii Bonczidárúl költ kemény és keresztyéni fenyegetőzéseket felyűl haladó fenyegetőző nagyságtok levelét, de követem nagyságtokat, bár az Gyulai Pál levelét, melyet írt volt Zsibrik Györgynek, akár csak ebben az részibeu olvasta volna meg és az szerént moderálná nagyságtok akárcsak mostani dolgainak kezdetét, hogy: *humanitas ipsa requirit, ne nos extollamus, suum cuique honeste tribuamus, neminem sine causa laedamus, nec in alios cum fremitu et acerbitate desinamus.* De az melyekből pedig nagyságtok levelében culpál és apprehendál, híremmel bizony nincsen, nem is vagyok az az ember, hogy olyan istentelen inventiókat cselekedném, melye-

[1]) L. föntebb jun. 27-nél.

Digitized by Google

ket az ő felsége itt lévő officialissi vagy militiája meg sem tudna gondolni; nem is kell úgy gondolkozni itt lévő commendans uram felől, hogy az én tanácsadásom nélkül szűkölködvén, az ő felsége szolgálatában kívántató eszközöket vagy dolgokat az én inventióm nélkül is véghez ne tudná vinni; tudtomra pedig még eddig sem én, sem az ő felsége itt lévő officialissi vagy militiája semmi istentelenséget nem praktikáltak olyanokat, melyeknél nagyobbakat nem praktikáltak volna az nagyságtok tisztjei és vitézi. Kendi Sándor mondása szerént: *sub lege natus sum, sub lege vivo, nihil commisi, nihil mihi metuo, nulla,* inquit Kendi, *lex, neque divina neque humana permittit, ut aliquis ex hominibus in dicta causa trucidetur.* Úgy látom mindazonáltal, Gyulai Pál írásának nagy része rajtam telik bé: *tres enim homines,* scribit Gyulai, *in una re non consentiunt, quod hodie cuipiam placet, cras eidem displicet, quidquid agis, hic in bonam, ille in malam partem accipit:* melyhez én is méltán hozzá adhatom: ha a kötelességemnek akarok megfelelni, kegyetlennek és istentelennek neveztessem; ha hűségemet és hütömet akarom megtartani, az íratik és mondatik felőlem, hogy hazámat és a magyar vért árulom el és nemzetem szabadságát nem kívánnám, holott mind édes hazámnak s nemzetemnek megmaradását s békességét abban tartottam én, ha mindnyájon istentől rendeltetett kegyelmes urunkhoz való hűségünket és hütünket megtartanók. Ki ítélhet meg engemet és méltán ki keménykedhetik ellenem az én constantiámért s uramhoz való hűségemért? Azt mondom amaz fejedelméhez való nagy hűséggel nagy emlékezetű Bánfi Jánossal: *ei semel obstrictam fidem integram atque inlibatam intrepidus servabo.* Még ama nagy emlékezetű Bocskai István is és Náprágyi Demeter erdélyi püspök Báthori Andrástúl meg nem büntettettek, hogy Rudolphus császárnak hitesek lévén, Báthori Andrásnak meg nem esküdtek. Ezek szerént édes kedves uraim, ne adjatok helyt és hitelt minden hazugságoknak és gonoszakaróim szavainak, (nehogy) hirtelen ítéljetek és keménykedjetek; istentelen és írtóztató fenyegetésekkel ne éljetek, az én példámmal Diana templomát ne gyujtsátok fel. Isten nagyságtokat olyan kegyetlenségtől oltalmazza, hogy én belőlem, feleségemből, gyermekimből olyan példát tégyen. kinek emlékezete Erdélyben örökké fenmaradjon, melyért nagyságtok is az keresztyén világtól megnótáztassék és magok lelkiisméretét is tribulatióban vagy veszedelemben ejtse. Apoc. 3. *Esto fidelis et dabo tibi coronam vitae.* Ezzel ajánlom istennek nagyságtokat. Claudiopoli, 5 Julii, 1704.

Nagyságtok kész szolgája in omnibus licitis
Czegei Vass György.

Digitized by Google

6 Julii vasárnap lévén, hihető ők is innepeltek, mert seholt nem mutatták magokat.

7. Füvért az kőhíd felé kimenvén, az mü fűhordóinkra reá ütöttek vagy hat zászlóval, be is nyomták őket, de több kárt nem tettek, hanem vicecolonellusné asszonyom szekerét négy ökörrel kapták el és az szolgálóját, s az íródeákja is ott lévén, azt levágták, de mihelyt a muskatélyosokat észrevették, kik kün voltak, visszanyomultak mingyárt.

8. Visszabocsátották levelekkel Jentisné asszonyom szolgálóját, kik között nékem is küldött Teleki Mihály öcsém uram levelet, de nem lévén szükséges, ide nem írtam.

9 Julii. Az németek nem mentek ki ugyan füvért, de a magyarok kimentek és seholt kruczot nem láttak; asszonyembereket, felesen kéredzvén, kibocsátottak.

10. Mind német mind magyar kimentek füvért, de seholt, sem elől sem felyűl kruczot nem láttak.

11. Mind ebéd előtt, mind ebéd után zsákmányolni kijártak szüntelen minden rendek, de seholt csak egy kruczot sem láttak; hihető, vagy segítség jövetelit vagy egyéb részekről való rossz hírt hallottak s azért vonódtak el, és ha az mi váradi hírünk igaz lesz, melyet ezelőtt négy vagy öt nappal hoztak, kár nélkül eloszlanak. Feles asszonyembereket és leányokat bocsátottak ki, kik napszámosok és szolgálók voltak.

12 Julii szabadon hordták mindenfelűl s mindenünnen az füvet, egész reggeltől fogva estvig. Soholt csak egy krucz sem láttatott, hanem éjczakára kelve tíz s tizenkét óra között esik lárma az ó hídtúl, és keresztűl lövöldözvén az híd-utczai sánczra, de remélem, hogy csak valamelyik faluból való paraszt emberek voltak; tartván, hogy a militia reájok kimenyen, ha bizonyosan végére mehet hogy elmentek Fejérvár felé, az mint hallatik, és őket felverik, azért lármáztanak.

13 Julii. Egy bósi oláh hozván bé Teleki Mihály uram levelét, még 9 praesentis íratott a commendans uramnak, ki is beszélte, hogy Fejérvárott a gyűlést félben hagyták volna és eloszlott volna,[1]) és hogy feles sebest hoztak volna fel onnét, minden faluban 8, 9, 10, 12 volna.

14 (Julii) éjczaka küldvén ki Györgyfalvára egynehány lovast . . . . .[2]) fogni, két embert hoztak bé, egyik szintén csűrbírája lévén az úrnak Haller István uramnak, ki bizonyosan

---

[1]) Hogy a jul. 5-re összehívott fejérvári gyűlés ekkor még el nem oszlott, kitetszik a rendek jul. 17-én kelt alább következő leveléből, melyben a kolozsváriakat Rákóczi fejedelemmé választásáról tudósítják. L. alább jul. 23-nál.

[2]) Itt egy szónak üres hely van hagyva.

Digitized by Google

megbeszélte, hogy az itt körűl lévő hadak Teleki Mihály és Csáki László uramékkal mind Fejérvár felé takarodtak le, hogy valamiképen Szebenből a fejérvári gyűlést megnézessék; itt csak öt zászló maradt volna Szamosfalván alúl, Lónán pedig kettő, de azok is nem sokan volnának, a mint hogy meg is kell engedni, mivel nappal meg nem merik magukat mutatni, hanem csak éjczaka.

15 Julii mind ebéd előtt, mind ebéd után szabadosan kimentek mindenfelé fűért, de sehol semmit sem láttak, hanem éjczaka tizenkét órakor jöttek a monostor-kapu eleiben és ott lődöztek, mint a czigányok kiáltoztak, mozgottak tovább félóránál és egyszersmind égettek is, Monostoron az malmon felyűl a Szamos mellett lévén egynehány ház, és külső magyarutczában is egynehány házat.

16 Julii ebéd előtt kimenvén a németek fűért, ebéd után a magyarok is újabban kimenvén, kik között Büdöskúti Boldizsár és Gálfi Pál uramék is kimentek, és Gálfi ittas lévén, Büdöskútit lehívta épen a Szamosig az általjárón alól: a kruczok leselkedvén, reájok ütnek és az miénktől elszorítják és elfogják. Éjjel pedig ismét tizenkét óra tájban a kiáltozók és csevegők ugyan az monostori kapu eleibe eljöttek egy hitván és semmirekellő trombitával, a melyet még az asszonynépek is megnevettek, nem mint a köztünk lévő idegen nemzet nem nevetett volna, ezt fútatták, de hihető, vén volt a trombitás, mind csak tütügetett, magok kiáltottak, morgottak, alá s fel handáztak, illetlen dolgot cselekedtek, hogy ember ilyet többet talám nem hallott, mert jóféle had ezt nem cselekedné; az ágyuval hozzájok lővén, második lövés után elmentek és Monostoron a páterek malmát és scholájokat elégették, mivel már szokásaok, hogy vagy tűzzel jőnek elé vagy tűzzel mennek el.

17 Julii mind német mind magyar zsákmányolni kimentek, de két s három krucz strázsánál egyebet nem láttak: azok is hogy ezeket meglátták, a strázsahelyrűl eltüntek, mivel nappal ide nem mernek jőni, hanem éjczaka kiáltozni s morgani, égetni, mivel az éjjel is a Kőmál tetejére jöttek s onnét lődöztek, kiáltoztak bé; csak magokat és dolgokat mocskolják, becstelenítik az ilyen helytelen és állhatatlan dolgokkal.

18 Julii. A vágás úton felűl a Bornyumáltetőn láttatott strázsájok a kruczoknak egész estvéig, és estve felé a városiak közűl némelyek kimenvén füvért, egy Nagy Ferencz nevű harminczados lovas legény is kimenvén szekérrel füvért, elkapták és rútúl megkínozták, talpát verték, az egyik szemét is kiverték.

19 Julii reggel kimenvén mind német mind magyar füvért, elé nem mertek jőni, jóllehet hogy a strázsájokat látták; ebéd

Digitized by Google

után kimenvén a magyarok, előjöttek, de semmit sem kaphattak, hanem egy házat égettek el külső magyar-utczában.

20 Julii egynéhány sereg jött fel, kik a szőllők alatt felmenvén, a vágás úton takarodtak által és Gyalu felé mentek fel, de estve felé ismét visszajöttek Hásongárd felett, és a búzák között menvén vissza és alá, közülök egynehányan csevegni jöttek volt és Hásongárd alatt lévő szilvásban a szabók bástyája eleiben is, de ott egynek a lovát ellőtték. Látszottak sátorok is a szentmiklósi réten a Szamos mellett; reméllem, hogy már Fejérvártól visszajöttek és talán Teleki Mihály uram is ide fogott jőni, mivelhogy a gyűlések is elbomlott.

21 Julii. Kétszáz gyalog és a lovas németek is a városi lovasokkal és gyalogokkal kimenvén, fogtak a búza aratáshoz, de a kruczok csak nézdegélték; hanem az eső miatt félben kellett hagyni, és midőn osztán lejöttek, akkor jöttek elé a krucz atyafiak.

22. Mária Magdolna innepje lévén, kimentek, hanem Teleki Mihály uram küldött egy oláhtól nékem levelet, Kabos Pálné kibocsáttatása felől.

23 Julii vettem Teleki Mihály uram két rendbeli levelét is puszta-szentmiklósi határról, de ide írni szükségesnek nem ítéltem lenni; hanem ugyan eodem vöttem három pecsét alatt statusok neve alatt költ levelet is, melyet ide beírni szükségesnek ítéltem:

Titulus: Tekintetes nemzetes úri, fő és nemesi rend Kolozsvárott lévő hazafiainak és erdélyi praesidiariusoknak, kedves jóakaró atyánkfiainak ő kegyelmeknek.

Mint jóakaró kedves atyánkfiainak, kegyelmeteknek atyafiságos szeretettel való szolgálatunkat ajánljuk. Isten kegyelmeteket örvendeztesse meg, kívánjuk.

Akarók kegyelmeteknek értésére adni, hogy már isten kegyelméből az elviselhetetlen terehviselésnek megkönnyebbítésére isten ő felsége méltóságos fejedelem Felsővadászi Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk ő nagysága fegyvere által utat mutatván, hogy mind istenünkhez, mind ő nagyságához való szeretetünket declarálhassuk, ő nagyságát egész országúl, három nemzetűl, iuxta liberam regni electionem communi voto et suffragio választottuk fejedelmünknek és már ő nagyságának vocatiót is adtunk,[1]) az guberniumi directiót pedig abrogáltuk, pecsétjeket cassáltuk. Praemoneáljuk azért kegyelmeteket atyafiságosan, kegyelmetek ennekutána semminemű dologban oda ne

[1]) A választás jul. 6-án ment végbe, miről az ország ünnepélyes követség által értesítette a fejedelmet. *Szilágyi S.* id. m. II. 401. l.

Digitized by Google

recurráljon, sőt intjük és kérjük szépen kegyelmeteket, hogy kegyelmetek is megemlékezvén igaz hazafiságáról, az mi kegyelmes urunk ő nagysága hűségére applicálja magát; assecuráljuk is kegyelmeteket megírt kegyelmes urunk ő nagysága képiben, hogy valakik kijőnek, sem személyekben, sem javokban károk s bántódások nem lészen, egyébiránt valakik ezt (el)mulatják, az mi kár és veszedelem követi, magoknak tulajdonítsák, melyről isten, a szent angyalok s világ előtt protestálunk. Ezek után isten kegyelmeteket minden jóra vezérelje s oltalmazza. Datum Albae Juliae, in generalibus trium nationum regni Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum comitiis, die 17 mensis Julii, anno 1704.

Kegyelmeteknek igaz atyjafiai, kész szolgái, nemes Erdélyországnak három nemzetből álló statusa.

Eodem vettem ugyan harmadik Teleki Mihály öcsém uram levelét is, melyet némely okokra nézve ide beírtam:

Édes bátyám uram!

23 Julii, az az ma írt kegyelmed levelét vettem; continentiáját megolvasván, mit ír commendans uram, úgy kegyelmed is az Horvát János leánykája felől, jól értem. Kémeriné nevű asszony atyjafia lévén, annak nincsen kedve hozzá, hogy visszavigyék; én bizony száz leányt is olyat nem ellenzek, csak menjen bé kenyér vesztegetni, azért nem illik commendans uramnak ezért controversiát keresni. Kabos Pál uram feleségét, ha azért credálja ő kegyelme dolgát, Koss Mihály uram örömest, úgy én is, beküldenők, de megítélheti kegyelmed, micsoda obstaculum. Kalmár István(t) senki is nem ellenzi, ha bé akar menni, erővel kötelességem ellen bé nem küldhetem. Gróf Pekri és Mikes Mihály uraméknak én megadtam kegyelmed levelét. Commendans uram a mü kegyelmes urunkat zsírosabban említhetné és compellálhatná; az ki igaz cavallier, ellenségét is megbecsüli. Szilvási Boldi öcsém tudja, kegyelmed haragos ember, azért fél bémenni Kemény öcséim mellé ingyen Beszterczére tanulni.

Keresztül fekszik a gerenda a kegyelmed szemén, mégis szálkát lát szememen. Ézsau is az edomitákra gondot visel; jó volna ilyenkor; de kegyelmed ideig tartó hűségeért oly kárhozatos emberhez majd egy testvér atyjafiát nem sajnállá hasonlítani.[1])

Kegyelmed jószágában aratnak, kaszálnak, dolgoznak,

[1]) Ennek megértésére lássa az olvasó a naplóírótól elfogott clavist, melyről föntebb mart. 10-én volt szó.

Digitized by Google

kinek? megválik; én azt is megcselekedhetem, Henter uram disponálhat, kegyelmed bizony semmissé marad az hűség mellett. Kabos Pálné asszonyt világ csudájára nem kell ott éhhel commendans uramnak megölni; azt kegyelmed szerezze ki, kegyelmedtől kedvesen veszem s talán meg is szolgálhatom. Isten éltesse kegyelmedet. Ex castris ad claustrum Puszta-Szentmiklós positis, 23 Julii, 1704.

Kegyelmednek szolgája, öcscse, Ézsauja,
Teleki Mihály.

Eodem bizonyosan értettük meg, hogy az elmúlt vasárnap[1]) Gyalut feladták és az benne lévő németek is kruczczá lettek.

24 Julii írtam választ ezen levelére öcsém uramnak, mely ez:

Édes öcsém uram!

Kegyelmed 23 praesentis írt levelét az estve vettem, és már Kabos Pálné asszonyom kegyelmed kívánságára kibocsáttatik, csak küldjön utána Kabos Pál uram, mivel magának lova nem lévén, mások lovain innet kimenni commendans uram nem engedi, szükség lévén itt is az lovakra; de ha kigyelmetek, mint eddig, úgy ennekutána is semmiben minékünk complaceálni és az mi kívánságunknak is engedelmeskedni és reciprocálni nem kíván, azt íratja velem commendans uram, hogy bizony ő kegyelme is ennekutána semmi civilitást és humanitást nem cselekszik, mert experiálta már ő kegyelme, hogy semmit kegyelmetek reciprocálni nem akar.

Írja kegyelmed, hogy commendans uram az méltóságos Rákóczi fejedelmet zsírosabban említhetné és compellálhatná, mert a ki igaz cavallier, ellenségét is megbecsüli. Erre azt íratja commendans uram, és retorqueálja kegyelmednek, az maga írására emlékeztetvén kegyelmedet, az kiben kegyelmed is, ha igaz cavallier, bár méltóságos generalis commendans Rabbutin és méltóságos gróf gubernator urunk ő nagyságok felől tisztességesebben írt és emlékezett volna; különben is pedig nem emlékezik rá commendans uram, hogy valamit olyat írt volna, mely méltósága ellen lett volna Rákóczi ő nagyságának, mivel akárkit is az maga rendiben commendans uram, mint igaz cavallier, meg szokott becsülni, nem szokta és tanulta volt a mocskolódást.

Írja kegyelmed, hogy jószágocskámban aratnak, kaszálnak, dolgoznak, kinek? megválik. Akárkinek, csak dolgozza-

[1]) Jul. 20-án.

Digitized by Google

nak, hogy ott lévő kicsin oeconomiám ne szakadjon meg és szőllőim pusztában ne maradnának, talám isten az én számomra is, vagy neveletlen gyermekeim számára is adna még valamit belőle.

Írja kegyelmed azt is: semmissé maradok az hűség mellett. Az bizonyos dolog, mert Erdélyben egy ember úgy nem prédáltatott s meg nem rontatott, mint én; de arrúl nem tehetek, ha isten úgy bánék velem az én hűségemért és igazságomért, mint szent Jóbbal; az Úr adta volt, az Úr vette is el, légyen áldott az Úrnak szent neve érette! Ugyanis azon örűl szívem, hogy nem hitetlenségemért, kegyelmetek is recognoscálja, hanem hűségemért szenvedtem és szenvedem naponként a nagy károkat és romlásokat; soha jólelkű ember igazságomért s hűségemért nem ronthat és károsíthat méltán engem; az én istenemet nézve, ugyan érdemes vagyok ezen romlásra és kárvallásra, de emberekre való nézve nem vagyok. mindazáltal az isten s az idő így hozta, arról nem tehetek. Valamerre az én istenem küld, örömmel megyek, ha csépre, ha táskára [1]) vagy egyébre, fiat voluntas dei.

Az kegyelmed leveleinek némely részére való választ pedig most szántszándékkal elhallgatom, várván más időt reája. Ezzel ajánlom isten oltalmába kegyelmedet. Claudiopoli, 24 Julii, 1704.

Kegyelmed szolgája s bátyja
Czegei Vass György.

Eodem vettem választ ezen levelemre is, de nem ítéltem szükségesnek ide való írását.

25 Julii feles városi atyafiak mentek az krucz atyafiak közében, kik között Olajos nevű szabó is elment.

26 Julii mentek el Pekri Gábor, Kabos Sándor, Beszprími György, Pradák [2]) András, Székely Zsigmond uramék szökve. Ezelőtt való nap Valkai Zsigmond és Havasi Sándor elmentek.

27. Mitől fogva Teleki Mihály öcsém uram itt van, azolta nagy csendességben vagyunk, az égetéstől is megszűntek, jóllehet már nem is igen van mit égessenek.

28 (Julii) ment el komám is Palotkai István uram.

29. Az militiának nagy része kimenvén az aratók őrzésére, ismét az aratáshoz fogtak, és a ki mit arathatott, rögtön hozta bé, úgy hogy az nap ötvennyolcz szekér búzát hoz-

[1]) Az az: ha *terhes munkára,* ha *koldulásra.*
[2]) Így; helyesen valószínüleg *Radák.*

Digitized by Google

tak bé; hanem délután három óra tájban feljöve két vagy három kis zászló lárma csinálni, mely mián félben hagyták az aratást; jóllehet minékünk semmi kárt nem tettek, de magokban egy elesett, csak nem messze a farkas-utczai kerteken kivűl a búzák között; sokáig várakozván kün az militia, hogy ha eljőnek próbálni, de látván hogy nem jőnek, csak béjöttünk, az krucz atyafiak is eltakarodtanak; azon alkalmatossággal Vajda János és Kabos Sándor követnek szökve elmentek.

30 Julii. Ismét az militia az előbbeni mód szerint az aratók őrzésére kimenvén, egész estvéig csöndesen arattak és hordottak; láttatott ugyan együtt is, másutt is, hogy csoportonként járnak a kruczok, de semmi lárma nem esett, és az nap hordtak bé búzát circiter currus 145. Serédi Péter uramat és Balog Zsigmond uramat bekísérték, gondolván, hogy el akarnak menni, és házánál Serédi Péter uramnak ládáit commendans uram megnézetvén, a mi pénzét találták, sequestrálták.

31. Az militia ki nem menvén, hanem csak az városiak aratni, az kruczok reájok ütöttek és őket béhajtották, sőt kettőt vagy hármat le is vágtak az aratókban; az aratott búzát kalangyájában s kévékben égették, hasonlóképen az aratatlant is, jóllehet abban nem esett annyi kár mint a kalangyabeliekben; és nehány ház maradott volt külső szín-utczában, azt is elégették és az beszterczei németeket három zászlójokkal az Kövespadra felhozván, háromszor lőttettek vélek, hogy elhigyjük, hogy hozzájok állottak.

1. Augusti. Innen kiment az militia az aratókkal és csendesen arattak, hordtak, csakhogy tizenkét óra után mind az militia béjött, mind az aratókat béhozták. Estve hét s nyolcz óra között az hátulsó Kőmál felett hasonló tüzes oszlop láttatott kettő, mint ezelőtt láttattak, azonban ugyanekkor Szamosfalva felől nagy tüzes fellegek támadtak. Eodem szöktek ki innét Beális Sándor, Tisza György és több városi emberek is.

2 Augusti. Ismét kiment az militia az aratókkal és tizenkét óráig kün lévén béjöttek, addig csendesen hordottak s arattak, és csak hogy már az németek is búzát kezdtek zsákmányolni, sőt az kész aratott búzát is kévéjében hordja. Eodem ebéd után három s négy óra tájban szállott feljebb a szamosfalvi malmon az Mikola uram rétjén Teleki Mihály öcsém táborostúl, szintén ma lévén két hete, hogy az puszta-szentmiklósi határra szállottak vala; ez héten pedig mind külső nemesi, mind városi rendek félvén, mentek szökve a kruczokhoz.

3 Augusti csendességben voltunk.

4. Monostor felé mentek ki zsákmányolni, és füvet nem találván, búzát zsákmányoltak.

5 (Augusti) öletett meg egy embert commendans uram. hogy itt való emberek lovaira, kik a Rajner uram majorjában háltak volna, kruczokat hozatott volna rá, és hogy Borbély Mihálynak is köpenyeget vitt volna ki az feleségitül. Ebéd után pedig ellenkezni felesen jöttek volt a kruczok, de semmit sem kaphattak.

6 Augusti semmi lármánk nem volt, hanem hogy imitt-amott, Kövespadón, szőllőhegyeken és alattok mutogatták magokat és jártak. Eodem ebéd után hozták bé az szegény Prásmári testét, kit is egyik darab holyai szőllőben halva találtak fő és kéz nélkül, a ki még az elmult 31 Julii ment volt ki, de mind köntöse, mindene megvolt.

7 Augusti semmi lármánk nem volt, jóllehet az dobot egynéhány úttal s sok ízben megütötték és megpergették, de csak szüntelen járnak, vigyáznak, és nagy bátorságban vagynak, vagy csak bolondoskodnak, mert marhájokat épen az szent György pallójáig felbocsátják, túl az Szamoson; hanem éjczaka tíz óra után jöttek külső magyar-utcza végibe és onnan kiáltoztak, lövöldöztek bé: hogy nincs császárunk, nincs portió! Hasonlóképen az temető felől; de jőne bé Kolozsvárba s azután kiáltana, ha nincs-e portió?

8 Augusti tíz óra tájban jöttek Békáspatak szőllőből ki kruczok, a kikre is kimenvén a nem ráczok, vagy mint magok nevezik: a friss compánia, csakhamar közülök egy Gombos nevű, ki még a régi ráczok-féle volt, kinél az egész compániában nem volt jobb, vagy egészen sem értek volna vele, lővés miá és csak a külső farkas-utczai kerteken kivül való búzák között (elesett) és az testit béhozták; ugyanezen éjjel is kiáltozni eljöttek volt.

9 Augusti reggel kimentek zsákmányolni az előbbi mód szerint az monostori oláh templomon felül, és kruczok mutatván ki magokat két felől is, lármájok esett, de ugyancsak ismét visszamentek a zsákmányosok, mivel nem mertek reá ütni a kruczok, hanem osztán estve kilencz óra után jöttek az Kőmálra és onnat lövöldöztek bé haszontalanúl.

10 Augusti nagy csendességben voltunk, hanem reggeli tíz-tizenegy óra között hallattattak a krucz táboron taraczklövések; remélem, hogy szent Lőrincz tisztességére lőttek.

11 Augusti ebéd előtt csak gyalog egyneháný becsületes emberekkel az kapu eleiben menvén ki Ujhelyi uram egynehányad magával, csak az első Kőmál tetejére menvén, holott

Digitized by Google

lovas és gyalog kruczok vonván meg magokat lesben, ő kegyelmekhez lődöztek, és ha bátor szívű kruczok lettek volna, el is kaphattak volna bennek.

12. Csendességben voltunk; az németek is, miolta Gombos elesett, nem igen mennek ki még csak zsákmányolni is, csak a készt költik.

13 Augusti semmi lármánk nem volt; hozták bé hírűl, hogy Teleki Mihály uram maga hadaival kiment volna Magyarországra Rákóczi fejedelemhez.

14. Ebéd után kimenvén zsákmányolni a németek, midőn a kruczok észrevették volna hogy künt volnának, eléjöttek és ellenkeztek, de a zsákmányosok mián[1]) béjöttek, ismét a szőllők gyepüje égetéséhez fogtak.

15. Semmi lármánk nem volt, mivel az németek is, úgy látom, már nem igen akarnak kimenni, vagy nem is mernek; jóllehet a kruczok déltájban eléjöttek és az csertörő malom tájékán sokáig füveltek és mulatoztak, az búzát szabadoson aratják s hordják; füvet a Szamos mellől Szentgyörgy-hegye felől hordatnak; marhájok mindenütt szabadjában jár; az falusi szekerek szüntelen járnak az Szentgyörgy-hegye alatt; biztatjuk magunkat, hogy elmennek és nem sokan volnának, még is se magokra, se marhájokra ki nem térünk, bátran az orrunk előtt járnak s marhájokat s szekereket jártatják s mindent követnek a mit akarnak.

16 Augusti. Hírünk ugyan az itt ben, hogy sem Teleki Mihály uram, sem Csáki László uram itt nem volnának az bloquadán, de csak igen kevesen maradtak volna; mindazáltal szüntelen járnak, károsítnak; és az mi németeink, úgy látom, nem igen mernek kimenni még csak a végre is, hogy marhát kaphatnának bé, mivel az temetőn feljűl jártatták már a kruczok egynehány marhájokat, ebéd után pedig egy sereggel az Kabos tójánál füveltek majd estvig.

17 Augusti temettük el az úr Bánfi Farkas uram leányát, Bánfi Katát, az farkas-utczai templomba, maga rakott sírjába, ki is holt meg 14 praesentis reggel hét s nyolcz óra között.

18. Délután egynehányon menvén ki Daczóék zsákmányra és az kruczok észrevévén, zászlóstúl felesen jöttek vala elő és sokáig is ellenkeztek, puskáztak, kimenvén az lovas németek is az szabók bástyáján felűl; de egyik félben is semmi kár nem esett, hanem hogy innet is, onnat is lőttek el lovat; elestveledvén, csak elmentek. Ugyan ebéd után többet bocsátott

[1]) Így; talán *mihán*, az az *mihelyt*.

ki commendans uram másfél száz asszonyember és leánynál. Ez napon való virradásnak éjczakáján látott Tolnainé asszonyom Klára nevű leánya felőlem egy álmat, melyet felvenni méltó:

Látta elsőben, hogy az én házamat egészlen fehér rubával vagy lepedővel bévonták volna, melyre egy nagy sas szállván, mind leszarta; ennekutána tekintvén az házomba bé, nagy árvíz támadott, úgy hogy az házokban lévő egyetmásokat az víz mind felvette volna. Mondám feleségemnek: ne féljetek, semmi sem lesz ebből, majd megorvoslom én; azt a sast, ki az házamra szállott volt, béviszem; bévivén, a vizet mind megiszsza és egyébnek mindennek békét hágy, hanem az Annis leányom ágyát eszi meg.

19 Augusti ebéd után menvén egynehányan, Bonk és Horvát Jánosék, zsákmányoltak, jóllehet estve felé nyolcz zászlóval feljöttek volt a puszta ispotályhoz és setétig ott állottak. Hallatik, hogy Szamosfalvát sánczolnák, talán telelő helyet készítnek magoknak a kruczok.

20 (Augusti) a Dürüczkölő tájékán füveltek felesen majd estvig, és estve felé kimenvén az németekben, egy kis ellenkezés volt köztök, de semmi kár nem esett egyikben is.

21 Augusti küldött Csáki László uram mind commendans uramnak, mind nekem leveleket, melyben írja, hogy Betlent is feladták, Görgényt is felígérték, Szamosujvár felől is jó reménységek van, és hogy már formaliter obsideálni fog bennünket, mivel már Rákóczi fejedelemtől ő nagyságától elérkezett ordere irántunk. Ugyan azon alkalmatossággal esett hírünk, hogy Pekri Lőrincz uram sebben esett volna és hogy kevés reménység volna életéhez.

22 (Augusti) jött vissza egy asszonyember, ki az fia keresésére az táborra bocsáttatott volt, ki is hozta, hogy Teleki Mihály uram Fejérvárra ment volna le; mi végre, eventus docebit.

23. Szüntelen környűljárnak a krucz atyafiak, járnak s vigyáznak; éjjel formális obsidiójuk nincsen.

24 Augusti ebéd után ittason kimenvén az rittmajszter és Horvát János lovasokkal együtt, és az vargák csertörőjénél kruczokat találván s ellenkezvén, csakhamar Horvát János elesik és halva hozzák bé; a kruczok közül is esett el. Eodem Szebenből az generálistól expressus érkezett levelekkel, kikben írja ő excellentiája, hogy az franczia és az bavarica armada az ő felsége és confoederatussi armadájától igen megverettetett, úgy hogy nem sok szaladott légyen el, lövő szerszámokat, ágyujokat és mindenféle munitiójokat, sátorokat az ő felsége armadája elnyervén, és hogy Danavert erősségét is megvették

Digitized by Google

volna,[1]) Magyarországban is Haiszter generál Forgács uramot megverte volna.[2])

25 Augusti generális napja, Ludovicus lévén,[3]) mulattunk és vígan voltunk nagy lövöldözéssel.

26. Az ő felsége győzedelmére *Te Deum laudamus*-t mondtak és háromszor lőttettek bástyákon és piaczon az militiával; annakutána ma is vígan voltunk és estig lőttünk; mely két napi lövöldözésünken az krucz atyafiak csudálkoztak és gondolkoztak, nem tudván mi dolog légyen.

27. Az egész militiának bort adtak, mely miá felette sok ital és lövöldözések voltak az kapukon, és senkit ki nem bocsátottak az egy marhapásztornál; az kruczok penig szüntelen az város körül köröskörnyül jártak, nem tudván mire vélni, hogy az emberek ki nem mennek; estve felé pedig az búzát igen égették még kalangyában is.

28 Augusti az militia számára való pénzért sáfárné asszonyom ládáit nyittatta fel commendans uram, de semmit sem fizetett.

29 Augusti az militia számára való pénzről szorgosítván commendans uram az városiakat, mint engemet nemest, és az négy religión lévő papok első rendeket az tanácsban hívatták, hogy ha valami modalitást találnék fel az militiának való pénz szerzésében; melyről sok discursusink után találtuk fel, hogy erős obligatoriát írjunk és mindnyájon subscribáljuk, hogy jövendőben megadjuk, csak némely becsületes embereknek most erre a szükségre adjanak kölcsön pénzt; jóllehet némelyeknek ott jár az elméjek, hogy bár pénz csináltassék, de ezt nem javalhattuk; erős hitnek formáját is hozták el commendans uramtól, hogy ha ugyan pénz nem lesz, arra kell megeskünni; de azt nem javalhattuk. Eodem, Korda uramnak lévén nálam két ládája, commendans uram felnyittatta, commissarius André uramék, jelen lévén Suki Mihály uram, Berei Balázs uram, Sámsondi József, Baranyai és Eperjesi István uraimék, az tanács részére pénzt keresvén, de nem találtak.

30 Augusti reggel felmenvén commendans uramhoz, nagy apprehensióval volt ellenem, hogy az militia számára pénzt nem akarnak adni, holott méltóságos gubernator uram pénze is van nálam; még maradt is vagy 20,000 forintom, melyet conserváltam az bécsi, országtól adott költségemből, az mint

---

[1]) A francziák és bajorok, Donauwerthnél emelt sánczaikból kiszoríttatván, aug. 13-án Hochstädt mellett szenvedtek döntő vereséget a császári hadaktól.

[2]) Forgács Simon még jun. 13-án ütközött meg Heiszterrel Koronczónál s vesztette el a csatát.

[3]) Johannes Ludovicus Rabutin.

Digitized by Google

bizonyosan ő kegyelmét mások is informálták, de bizony hittel is ki kell adnom; mely istentelen conceptusú hitnek formuláját meg is mutatá. De mindezekre breviter resolváltam: gubernator uramnak pénze nálam nincsen, nem is tudom hol van; nékem pedig az ország az mi költséget adott bécsi lakásomra, nem azért adta hogy conserváljam, hanem hogy elköltsem.

31 Augusti. Már egynehány holnapoktól fogva semmi oly lármánk nem volt, mivel az mieink is nem igen mentek ki; az mikor kimennek is, az krucz atyafiak nem sokat ujjítnak, hanem hogy szüntelen szerteszéjjel az város körül járnak s mutogatják magukat; az mint reméllem, ugyan azért mutogatják annyira magokat, hogy nem igen sokan vagynak, minthogy híre is van, hogy nagyobb és jobb részével az itt való hadnak Teleki Mihály uram Vaskapu felé ment volna ki, Pekri uramot pedig hirdetik, hogy megholt volna az lövés miatt,[1]) mely is igaz legyen-é vagy nem, az ezután való hírek megmutatják.

1 Septembris estve felé kimenvén ittason az rittmájszter, volt valami összepuskázások a kruczokkal, de semmi derék dolog nem volt.

2 (Septembris) volt nálam ebéden az commendans az egész tisztekkel és Bánfi Farkas, Suki Mihály, Maxai Balázs uramékkal, estve felé pedig ittason kimenvén commendans uram az külső farkas-utczai kertek végiben az dombra, egy kruczczal hütre beszéllett.

3 Septembris ebéd után kimenvén az lovas németek az Szamos mellé az Kabos házok felé, az holott volt, és kruczok is előjővén, egymással egyideig puskáztak, de egyik félben is semmi kár nem esett. Eodem izent komám Palotkai István uram, (hogy) házait majorkodása alkalmatosságával égették el a kis tónál.

4 Septembris csendességben voltunk, hanem jött hírünk, ha hinni kell, hogy a német segítség már Tokajnál volna; azt is hozták hírül, hogy Görgényt feladták volna és Szamosujvárt is felígérték volna az kruczoknak.

5 Septembris igen jó reggel öszvegyülvén és kimenvén az lovas németek és vélek gyalogok is vagy kétszázan menvén, zsákmányolni akarván menni, de az hásongárdi szőllőben gyalog kruczok lévén lesben és ezek észrevévén, összepuskáztak, de az kruczok nem igen bízván az ők erejekhez, szaladásra vették dolgokat, és az szőllőn felszaladván, kün lovas seregek is lévén, szaladtak az békáspataki szőllőben; hanem az mieink kaptak el egy szekeret és kilencz ökröt egy oláhval

---

[1]) L. föntebb aug. 21-én; a halál híre nem volt igaz.

Digitized by Google

együtt. Emberek pedig nem esvén a kruczoknak, az lóval felesen feljöttek, mely miatt az mieink nem zsákmányolhattak. Azon ember, kit az ökrökkel fogtak el, mondja, hogy Teleki Mihály uram visszajött volna ide az táborokra.

6 Septembris mind mü, mind a kruczok nagy csendességben voltunk; sőt a kruczoknak vágás-útnál strázsájok lévén, még is az szőllőkben gyümölcsért járó embereket nem bántották; az mi zsákmányosinknak is békét hagytak.

7. Nagy csendességben voltunk különben, hanem holmi hitván hírei érkezvén commendans uramnak, az egész városon kihirdettette, hogy senki kilencz óra után éjczaka ki ne merészeljen járni, se éjczaka össze ne gyüljenek, mert indifferenter az olyanokat a várdára viteti; sem pedig ha lárma lesz is, fegyveresen az utczára senki ki ne jőjjön, ha maga nem parancsolja, mert ha olyanok deprehendáltatnak, indifferenter, akárkik legyenek, megöletik, exceptis az én alattam lévő tiszteken kivűl, kiknek olyankor hozzám kelletik jönniek, várván holmi parancsolattúl. Eodem hozták hírűl, hogy Szatmárt és Szamosujvárt feladták volna, jóllehet hogy még bizonytalanok vagyunk benne.

8 Septembris nagy csendességben voltunk; ebéd után magam is lovon kimentem a puszta kertembe és ekkor láttam meg, hogy az szőllőim között lévő tornáczomat is elégették.

9 Septembris ebéden az jesuitáknál lévén, mulattunk; az németek ugyan kimentek volt Monostor felé füvért, de az kruczok csak nézték, nem mertek semmit próbálni.

10. Csendességben voltunk különben, hanem hogy mindenfelől körülettünk járnak, vigyáznak és magokat mutogatják a krucz atyafiak, melyből remélem, hogy most nem sokan fognak itt körülettünk lenni; valamelyfelé elszéledtek, mivel mikor mentől kevesebben vagynak, akkor inkább szokták magokat mutogatni, az mint már experiáltam. Sokféle hírek is hallatnak köztünk, de a sok közűl melyik igaz, az isten tudja.

11 Septembris. Az németek kimenvén zsákmányolni, szabadon zsákmányoltak, az krucz strázsák csak nézték; és az városiak is minden lárma és háborgatás nélkül szedtek s szűrtek az Hásongárdban és első Kőmál-kert szőllőkben; mitévők legyenek a krucz atyafiak, bizonyosan nem tudhatjuk, csak dobolásukat halljuk.

12 Septembris délután kimenvén az lovas németek és gyalogokban is, sokáig kün lévén és az kruczokban is nem igen sokan előjővén, ellenkeztek egymással, de kár egyik félben sem esett, a mint vettem észre. Eodem hallottam, hogy Teleki Mihály uram az elmult szeredán jött volna ide az táborokra vissza.

Digitized by Google

Daczó magyar rácz igen rendesen járt, elfogván egy oláhot és már bé akarván hozni az övinél fogva, az puskáját hozzá verte és arczúl csapdosván, kezéből kiszaladott.

13 Septembris esős idő lévén, sem innen le nem mentek, sem az kruczok fel nem jöttek, csak mindkét részről nagy csendességben voltunk.

14. Igen nagy csendességben voltunk, úgy hogy egy krucz sem láttatott; vagy ők is (az) vasárnapot illették, vagy az essőben megázván szárazkodtak.

15. Jó reggel kezdték magokat az Kövespadon mutogatni, de ebéd után füvért kimenvén az németek, csak nézték, semmit sem mertek próbálni. Hozták, hogy Rákóczi fejedelem Károlyinál volna. Eodem vettem észre és tudtam meg, hogy 13 praesentis az füvem [1]) közepiben lévő filegóriámat is égették, egy fehér lovas krucz.

16 Septembris szedték az Kőmált minden háborgatás nélkül, sőt az kruczokkal elegyesleg jártak, mégis semmi lármát nem csináltak; ebéd után zsákmányolni ki is mentek, és az vágás útján felyűl lévő csúpnál [2]) csak nézték a kruczok, hogy mint kaszálják és hordják a monostori búzát.

17 Septembris mind ebéd előtt, mind ebéd után a németek futrazsírozni kimentek és minden lármázás s bántódás nélkül kaszált búzát hoztak és hordtak ki a monostori határról: az vágás útján felyűl lévő csúpról csak nézték a kruczok, az szedést is nem turbálták, hanem egész Kőmált és Bornyumált szabadoson szedték, sőt magok a kruczok is siettették, hogy siessenek a szedéssel. Ezen éjjel az város körűl sokat lődöztek s kiáltottak krucz uramék.

18 Septembris komám Palotkai István izente, hogy jó szívvel beszélne velem, ha kimehetnék, de ki nem mentem; az militia pedig belűl futrazsírozott. Ugyan komám izente, hogy Szebenből a német militia kijött és az kruczokban le is vágott, és hogy már eleibe gyülekeztenek a kruczok.

19. Ebéd után lévén, kimenvén, akarván puszta kertem felé menni s meglátni, hogy mint égett el az víz között lévő filegóriám,[3]) Nagy Jánost elől elküldtem, hogy járja meg, ha nincs-e krucz a tájékon, de az vargák kertje felől lévén és nem mehetvén, hanem Nagy János egy kruczczal beszélvén, mondta, hogy generális uram az militiával kün volna minden bizonnyal és Nagylaknál volna; hova is az kruczok gyülekezvén, negyednap alatt elválik, kinek adja isten; és hogy

---

[1]) Így; talán hibásan *kertem* vagy *szöllöm* helyett.
[2]) Csúp: *csúcs, tető.* Nyelvt. Szót. I. 466.
[3]) L. föntebb sept. 15-én.

Digitized by Google

Teleki Mihály uram is innét az hadnak javával oda ment volna; látván pedig az kruczok, hogy az monostori határról az búzát ide bé az militia szabadoson hordja, égetni kezdte, de haszontalan, mivel már füves lévén és igen ki is kelvén, nem igen éghet.

20 Septembris. Az káptalan szentmihályi Borosné nevű asszonytól izent bé, hogy menjek ki, Vér Mihály és Palotkai uramék akarnának velem szólani; de ki nem mentem; a mint veszem észre, mind csak praktika volt, ki akarván csalni. Az militia pediglen ebéd után futrazsírozni kimenvén, hat szekeret és a mellett tizenhat ökröt kaptak el.

21 Septembris estve felé részszerént egynehányad magával kimenvén az rittmájszter és az én kertemen kivűl kruczokra találván, összepuskáztak, az mely puskázásban a rittmájszter lovának lapoczkáját meglőtték, sőt az maga lábát is az lába fejének az lábikrájában az golyóbis is megcsapta; már kétszer intő haszon esett rajta, de harmadszor maga is oda menvén, reméllem hogy német is esett el mellőle.

22 Septembris tíz-tizenegy óra között csaknem az fal mellől s Kőmál alól kapták el az kruczok az commendans uram marháját és hét ökrét, az ekémet is, kit szombaton nyertek volt; nékem is még egy tehenem volt, kit is commendans uram marhái közt elkaptak. Az kertemben már nem lévén több épület, kit Csáki uram el nem égettetett volna, egy zsendelyes kő szilva-aszalónál, azt is ebéd után elégették.

23 Septembris virradta előtt az lovas németek kimenvén gyalogokkal együtt, újabban az mi marháját találták, Fenesnek elhajtották; de többire csak tinó-binókat hajtottak, mivel már ennekelőtte két versben elhajtották volt.

24 (Septembris) szállott fel a krucz tábor és szállott Bács felől az nádas mellé, s csakhamar az Kőmáltetőre felhúztak egy taraczkot, az kivel kezdtek is lődözni, és az legelső lövés Jó Mihály árvái házok felett jött által és az monostori szegelet unitarius ecclesia házára ment által, második pedig király-utczában egy fazakas kapujában esett le; reméllem, hogy a várdaházat akarnák lőni.

25. Virradtig kasokat vivén fel a krucz atyafiak a Kőmáltetőre, Keresztesi uram, Jó Mihály árvái és mellette lévő más szőllőkben, s megtöltvén a kasokat s toroczkokat vonván vagy hármat melléjek, igen kezdtek be az városba hozzánk lövöldözni majd szűntelen való lövéssel; hol házokat találván, hol házok fedelit, szegeleteit, hol az utczákon végig ment, hol által az városon, akarván, a mint veszem észre, a nagy várdát lőtetni; hol pedig híd-utczában az rittmájszter kapujában

Digitized by Google

Csepregi uram házokhoz, az holott is tíz óra tájban az kapuban állván Daczó Zsigmond, ki az új armádának volt hadnagya vagy rácz hadnagy, és az rittmájszter borbélya, egy toroczk golyóbis úgy találta egyszersmind a kettőt, hogy az borbélynak a béle mingyárt kiomlott, Daczónak pedig az ágyékát szeméremtestével elvitte; amaz mingyárt meghalt, ez estve felé öt óra tájban. Igen példás és notabilis eset e két emberen: Daczó igen vérszomjúhozó emberré válván, némelyeket életben tarthatott volna meg, mégis megölte; egy elesettnek szeméremtestét előtte megnyúzták; az borbély hasonlóképen ártatlan vér szomjúhozó és emberhaj gyujtó. Mondják, jóllehet titkoltatik, hogy az takácsok bástyájában egy pattantyúsnak is ellőtték volna kezit és híd-kapuban egy muskatélyost is meglőttek volna; az muskatélyosok pedig újabban kezdtek szökni.

26 Septembris. Az alsó Kőmálban is Suki Mihály uram szőllőjében és mellette valókban kasokat rakván és töltvén egész az szőllőkben lévő kőrakástól fogva, keresztűl az feljáró kis mezőn való úton által az felső Kőmálallya gyepüjéig, és délután egy s két óra között elkészítvén, Jézus kiáltással az három beszterczei német zászlót és egy magyar zászlót a kasokra feltévén, erősen kezdtek lőni és lőttek egész estvéig, az híd-utczai kapu és az mellette lévő kőfal felé a takácsok bástyájánál két egész ágyuval és két toroczkkal úgyannyira, hogy az kapuban és az kapu között az takácsok bástyáján nem is maradhattak; innen belűl állást csinálván az kapu mellett lévő falon és ott kezdvén innen hozzájok lövöldözni, félben kellett minden munkát hagyni, egy corporalist csakhamar ellővén rajta és az előtte lévő kőfalt is igen megvesztegetvén; az Kőmáltetőről is egy súlyos ágyuval és két toroczkkal hasonlóképen lődöztek, hol az városra, hol az csizmadia bástyára, mivel onnét innen belűl is az Kőmált infestálták, hol az takácsok bástyájára, az alsó kőmáli sánczra; innen belől közép-kapunál és az szabók bástyájánál is nem kevéssé infestálván őket is, minthogy láttatott innen belől, hogy kasokat eldöjtötte volna, tehát ők is az szabók bástyájához sokat lődöztek, de abban még eddig semmi kárt nem tettek, hanem az házoknál, és az farkas-utczai templomunknak is szarvazatjának tetejét és kötésit megrontotta és ütötte. Ezen estve vagy éjczaka kilencz s tíz óra között a külső Szamost is elvették, szintén számomra is őrölvén; egy szegény asszonyembernek is az ó várban az karját könyökén felyűl ellőtték.

27 Septembris. Virradtig az Kőmáltetőn lévő keresztet is kasokkal körűlvették, árkot ásván keresztűl az más kasokig vagy sánczig, reggel pediglen mint egy óráig lövöldöztek kapura, bástyára, városra és kőfalra, úgyannyira, hogy az külső

Digitized by Google

sánczban különben a német meg nem maradhatott, hanem a töltések mellé és egyebüvé kell magokat vonni, és csak felállani sem mernek, mert meglátják és mingyárt hozzája lőnek; akarván pedig, úgy rendelvén, a szabók bástyáját lőni, mivelhogy onnét az alsó sánczokhoz lövöldöznek, az mi templomunknak az elejét csak közel az ......[1]) egy golyóbis megcsapta, a kötésben kárt tett, más pedig a Szatmári uram házát találta, jóllehet nem sok lövést tettek reggel egy óráig és estve felé, de kár nem sok esett; a toronyba is belőttek.

28 Septembris. Még a nap fel nem jött, hogy a lövöldözéshez fogtak, keményen lőttek s lődeztek egész estvig, déltájban szünvén meg egy kevéssé, sőt az Kőmáltetőről az kereszttől gránátokat és fertály bombát is hánytak be, de isten kegyelmességéből semmi oly kárt nem tettek, (hanem) egy asszonyembernél, kinek a fejinek felit lőtték el. Délesti praedicatióról jővén haza, az Tóbiás András háza tájékán közép-utczában az nagy várdaházat meglővén, a strázsát nappalra a csizmadiák színjébe collocálta commendans uram, félvén hogy kárt tesznek bennek, mivelhogy gyakran lődöznek a nagy várdára; estvére kelve pedig felségesen lődöztek és gránátokat is hánytak be majd egész tizenkét óráig. Monostor felől pedig lármáztak majd egész tizenkét óráig, mivel azalatt kasokat hoztak és sánczokat kezdtek csinálni, túl az Szamosparton az Balkai uram majorja-félénél.

29 Septembris. Az Szamosparton lévő sánczot csinálván és innen is nem lődözvén ki, mivel az takácsok bástyájából ki nem mertek lőni, sőt az ágyut is commendans uram levonatta róla, mert az szőllők között lévő kőmáli sánczokból teljességgel elvették az onnan való lövést, tehát ez nap csendességben voltunk, csak néha néha lőttek be, hanem a sánczot csinálták és készítették erősen; innen belől pedig nem lehetett impediálni őket, mert a mely bástyákban ágyuk vagynak, azokkal oda nem lőhetni, hanem az híd-utczai kapuban vontak estve egy toroczkot fel, de egy rend álláson azzal is nem sokat fogtak ártani; az takácsok bástyájának az allyát töltötték meg galylyal; egy krucz Hásongárdon az árkon lejővén és hason csak ben az árokban a partra csúszván a szeglet bástyához, fingálván magát, hogy gráczíára bé akarna jőni, azon bástyának alkalmatosságát vagy más egyebet megcircált, és míg a kulcs után jártak, hogy bébocsássák, azalatt visszament oly praetextus alatt, hogy még többen is várnák, kik véle bé akarnának jőni és hadd hívja el őket; de vissza nem jött. Az Szamoson lévő hidat is elvették tőlünk és az közepin

[1]) A kipontozott hely üresen van hagyva.

Digitized by Google

felszedvén, a magok felől való szélére rakták a fáját. Mi elég rosszúl viseljük magunkat, mert még csak egy lármát sem csinálánk vélek eddig.

30 Septembris nagy csendességben voltunk, onnét kivűl is csak néha néha lővén egyet, innét pedig egyet sem; remél-lem, hogy a Szamos mellett való sánczok csinálásán vagynak, az mint látszik is hogy munkálódnak és hogy a felső sánczokból lövő szerszámokat is hordtak le ide az első sánczokban. de még innet alól vélek nem lőttek.

1 Octobris. Commendans urammal együtt lévén ebéden és azon alkalmatossággal beszélgetvén, hogy mi dolog légyen hogy ily csendességben vagynak a krucz atyafiak oda ki. talám elmentek volna, mint némelyek hirdetik? ez szerént parancsol commendans uram, hogy az bástyákon lévő három ágyúkkal, melyek a közép-kapuban, szabók bástyájában és az csizmadiákéban vagynak, kettőt-kettőt lőjjenek mindenikkel; melyekkel lővén, onnan kivűl is viszont a felső és alsó kőmáli sánczokból vissza lövöldöztek; ez meglévén és asztaltól felkelvén, az lovas németeket muskatélyosokkal Segrött [1]) kapitánynyal együtt commendans uram kiküldé; a közép-kapui kis ajtón menvén ki és az vargák kertinél csakhamar négy ökröt és egy ide való lengyelt, ki most köztök volt, elkapván, azalatt a kruczok észrevévén hogy innet lementek, az ki mint lóra kaphatott, minden rend nélkül jött és az krucz német is; az ide bé való gyalog németek megállván az alpréti malomnál és az kruczok elérkezvén, az lovasokra ütnek, és az szoroson ezek bényomulván, az kruczok utánok lővén és közelítvén az gyalogokhoz, összepuskáztak, holott felesen estek, sebesedtek a kruczok; azalatt pedig észrevévén az ide bé való németek, hogy a krucz németek elérkeztek, és az mi templomunknál elejekbe akarván állni, az szorosból az utczára, magyar-utczára nyomultak ki, onnét beljebb az mi templomunk felé, holott az kétféle németek között a kruczokkal együtt oly igen nagy puskázás volt, hogy majd egy ütközeten is elég lett volna, úgy hogy az ide bé valóknak hátot kellett adni és az kőfal alá kellett nyomulni, és segítségek érkezvén innen belől, újabban kimentek és újabban összelövöldöztek nagy lövöldözéssel és kiáltással mindaddig, míg osztán a külsőnek vissza kellett nyomulni; az idő is beestveledett; a külsők közűl, a mint veszszük észre, feles becsületes emberek esnek el, kik között köntösiről ismervén meg és fegyveriről Balog Zsigmondot az procuratort, Szentmihályit az káptalant, mindkét részről, úgy veszszük észre, hogy estek el.

---

[1]) Igy; másutt *Sigrott.*

Digitized by Google

2 Octobris reggel hat órakor az alpréti malmot meggyujtván, elégetvén az kün valók, remélvén azért, hogy az itt ben valók ehhez vonták volt magokat, melyet nem javallok ő kegyelmeknek, kivált hogy Teleki Mihály öcsém uram megenged, est contra christianitatem ecclesiákat megrontani s annak javait, jószágait fogyatni s pusztítani; annakutána az alsó kőmáli sánczból lehozván az három német zászlókat és az Szamos mellett lévő új sánczokban felrakván, Jézus kiáltások után lövöldözni kezdtek két ágyúval; mondják hogy a kővári Szarvas és Prileselek nevű ágyúk volnának; az takácsok bástyáját és híd-kapu felől való mellette lévő kőfalt lőtték, rontották, az mint hogy kárt is tettek mind kőfalban, mind bástyában, kivált pedig az házakban némelyekben; a bástyában egy fírernek a fejit is ellőtték, hogy mingyárt megholt; egész estvig mind lőttek; innen belől pedig semmit sem lőttek, várván attól, hogy micsoda munkájok lesz az oda ki valóknak, és az ide bé való munkát ahhoz képest accommodálják.

3 Octobris. Az közép-kapuban lévő sugár ágyút kivonván, az éjjel felvonták a czéhhoz, hentesek bástyájára, honnét kezdték az Szamos mellett lévő sánczot lövöldözni, de nem csak néha néha lődöztek; innen belül többet lőttek ki mintsem onnét, próbálván ha jól lőhetnek-é a sánczhoz.

4 Octobris. A takácsok bástyája mellett lévő kőfalt hídkapu felől a külsők igen rontván, úgy hogy már az járásáig nagy darab helyt a kőfalt lerontották, tehát innen belől commendans uram sánczot készít és faragtat fákból, hogy casu quo ha lerontanák az falt, mingyárt sánczot tehessen az romlás eleibe; melyet a Kőmálról a külsők észrevévén, a faragók és munkásokhoz igen kezdtek az kereszttől taraczkokkal lövöldözni, melylyel a munkásokat egynehányszor is turbálták; azalatt pedig a falat lövöldözték, nem sok szünetet hagyván rajta, mely lövésekkel Benei Huszár Mihály, Vértes Mihály és mellette lévő házakban sok károkat tettek s tesznek; némely golyóbis király-utczára, farkas-utczára is általmenyen.

5 Octobris jó reggel ismét az külsők hozzáfogván a kőfal lövéséhez és rontásához, egész napestig apródonként lövöldözték s rontották, úgy hogy már az falakat közepén felől egy kis helyt ki is lyukasztották; már az házakat nem annyira vesztegették, mivel az mint veszem észre, az ágyujokat alább vették és az kőfalnak közepit igyekezik lődözni; innen pedig se tegnap, se ma nem lődöztek. Commendans uram pedig a takácsok bástyájában menvén és az külsők észbe vévén, az Kőmálból hozzá lőttek bé az bástyában, melytől úgy megijedt, hogy a maga veres mentéjét levetette s más köntösét

Digitized by Google

vette fel magára; ebben jött le a bástyáról és jött le csak sietve a kőfalról.

6 Octobris. Ezen éjczaka a romladozott kőfal eleibe felül a sáncznak való fákat helyben rakták és reggel mingyárt ásni s csinálni kezdették. Az híd-kapuban az takácsok bástyájában levont ágyut vonták; csak úgy nem jártam ott is, mint a takácsok bástyájában; az külsők reggel vagy ötöt lőttek, azontúl egyet sem; tíz óra tájban három levelekét küldtek bé. egyet commendans uramnak, egyet nekem, harmadikát a tanácsnak; (de) commendans uram a nekünk szólót meg nem adja: hanem az iránt a tanácscsal egyetértvén, felküldtem commendans uramhoz, hogy miért velünk nem communicálja s nekünk szóló leveleket meg nem adja? mü is még eddig ő felségének igaz hívei lévén, csak szikrányiban is még eddig ő felsége ellen való dologban nem találtatván; melyre nézve osztán velünk communicálta s maga a külsőknek választ adott.

7 Octobris. Hallván azt az itten lévő urak s főrendek, hogy az kruczok leveleket küldöztek bé, s kivált interveniálván az is, hogy újabban küldtek volna bé commendans uramhoz, de ezt velünk magyarokkal semmikép nem communicálta ő kegyelme, hozzám jőnek s egyenlő akarattal discurrálunk, megegyezvén mind papi rendekkel, tanácscsal és várossal, hogy már majd szintén mindenekből kifogyván és pusztulván, commendans uramat consulálnák, hogy teljességgel extremitásra ne kellessék jutnunk; melyet írásban akarván béadni, estve felé készült el, és elkészülvén, commendans uramnak izentünk, hogy ő kegyelméhez akarunk felmenni; de más napra halasztott, mivel szintén akkor adván választ az külsők követinek, az válasz után lövetett; de emezek kétszer vagy háromszor lőttek vissza toroczkkal; reméllem, már akkor az elszálláshoz készülgettek és az sánczokból a bástyájokat [1]) vonogatták, mivel —

8 Octobris még virradta előtt, éjczaka két óra előtt, sánczokat, táborhelyeket elhagyták, és két óra után mingyárt táborhelyeket felgyujtották és elszállottak, de hova és merre? abban még bizonytalanok vagyunk. Láttattak ugyan Szamosfalván alól seregek, strázsák az hegyeken, és egy ide való ember jővén és maradván el, mondja, hogy az szebeni militia már a Marosig jővén, az elől szöktek volna el; más is hozván egy embert, ki is azt mondja, hogy tegnap Kocsárdnál a szebeni militiának harcza lett volna a kruczokkal, az kiket is az militia megvert volna; kétség nélkül későbbre kellett ezeknek innen megindulni, mivel sok egyetmásokat hagytak el; szénát circiter currus 300 hagytak; meggyujtották volt ugyan, de

---

[1]) Így; helyesebben talán *ágyujokat*.

Digitized by Google

ezelőtt való estve nagy eső lévén, nem éghetett meg táborhelyek. Az sánczokban toroczk golyóbisokat is felesen hagytak el. Eodem estve felé négy óra tájban láttattak seregek Számosfalván alól, mivel az itt lévő krucz atyafiak megegyezvén a belsőkkel, Toroczkai István és Vay László uramékkal, és reá telvén kilencz ezerre, generális Rabbutin uram ő excellentiájának, a ki már szintén három ezered magával jővén, útban volt, eleiben mennek szép elrendelt sereggel, és szintén a Só völgyén, melyet annak hínak, megütköznek, és mindkét fél kemény harczot állott elsőben, de az krucz lovasok nem állhatván generális uram hadának kemény lövését, elsőben is a balszárnya megszaladott, annakutána a többi is, a gyalogját ott hagyván, holott azok többire ott vesztek, kivált a nemesség egészen elveszett, gratiát magoknak kérvén, de generális uram nem adott, hanem egy lábig levágatta őket; kik vesztek pedig az atyafiak közül, még bizonytalan. Dénes Mihály uramat bizonyosan mondják, hogy elveszett volna fegyveren. Itt lévén Teleki Mihály öcsém, gyalog mondják, hogy szaladott, Csáki László uramat pedig igen idején mondják, hogy elszaladott.

9 Octobris méltóságos generális uram ő excellentiája egész táborával szállott ide Kolozsvárhoz, az én kertemen kivül a Szamos mellé, de maga ő excellentiája ebédre béjött; az kőfal törést megnézvén és proponálván ő excellentiája, hogy innét a praesidiumot már ő excellentiája el akarván vinni, in peiori necessitate temporis, tehát hogy az ellenkező felek itt ne subsistálhassanak és az város az ő felsége jövendőbeli szolgálatjára conserváltassék, az falaiban valami apparaturákat kell tenni és benne le kell hányatni, azért az várasiakat ásóval kapával előállítsák, a mint hogy még az nap az kapuknál lévő sánczokat bontani, az törésnél lévő falt még jobban törni kezdték.

10 Octobris lövő szerszámokat, mindenféle munitiókat és apparatusokat kivonattak, szekerekre felrakták és az táborra kivitték; a kőfalt ásták, hányták, hogy puskaporral vettessék.

11 Octobris hasonlóképen rakodtak, készültek; az kőfalt, palizátokat, kiket nagy erővel, munkával és az szegénységnek nagy fáradságával s költségével csináltattunk vala, rontják, hányják, bástyák kőfoglalatját ássák, lyuggatják, hogy puskaporral őket felvettessék; a krucznékat prédálják, ennek alkalmatosságával másokon is prédát, sok károkat tesznek, úgy hogy az utolsó ítélet is talán ily félelemmel és rettegéssel végben nem mégyen, minémű félelemben és rettegésben az város vagyon. Egyaránt papjaink, scholáink, házainkra reá mentek, sőt templomaink ajtaját is bérontották volna, ha muskatélyossal nem succurráltunk volna.

Digitized by Google

12 Octobris generális uramat megtalálván, keményen parancsolt, hogy commendans uram reá vigyázzon, ne prédáljanak, az mint hogy az közönségeseknek nem is engedték, de a tisztségek sokaknak lovokat, szekereket, fegyvereket elvették, kivált a kikre valami nehézségek és suspiciójuk volt, és azoknak feleségektől, kiknek urok elmentek. Eodem éjczaka tizenegy és tizenkét óra között háromszori harang félen verés után a kőfal alá ásott mínákkal az .....[1]) és csizmadiák bástyájok közt egy darab felvettetett; ugyan az csizmadiák bástyája és monostori kapu között lévő falban is egy darabot fel akartak vettetni, de az isten gondviseléséből víz menvén reá, vagy magok azt mondják, hogy magok akaratjokból vizezvén meg, nem akarták felvettetni, de oda is mínát ástak volt.

13 Octobris egész éjczaka mind készülvén a ben való németség, jó reggel kimentek, egy leitnant egynehány lovasokkal jővén bé az piaczra őrizetre, még eltakarodik a tábor, hogy kárt ne tegyenek. Gondolatunk és reménységünk felett isten tőlök megszabadított és oltalmazott, kiért istené a dicsőség és dícsértessék szentsége! Tizenhét esztendeje egy hét híján, hogy a kolozsvári kapukat és azoknak kulcsait a magyaroktól elvették.[2])

14 Octobris a tanács egybengyülvén, mind az itt ben lévő úri, fő és nemesi rendeket és közönségesen a várost a tanácsházhoz convocáltatván a végre, hogy tőlem, mint kapitánytól a kapukot és kapuk kulcsait magukhoz vegyék, melyről sokat discurrálván, mintegy altercálódván is mind együtt, mint eddig is, különösen ultimarie ugyancsak, ha szintén az urak között is volt competitor, concludáltatott a kapuknak az én birtokomban, és azoknak kulcsai s nyitási kezemnél létele és maradása; egyetértvén mindazonáltal a város hadnagyával, városiak őrizvén a kapukat; ebéd előtt pedig Rácz István egynehányad magával, ebéd után pedig Keczeli István jött volna csak látogatásunkra, hogy az némettől mint maradhatunk, de egyet is közűlök bé nem bocsátottunk, és az romlásokat és pusztulásokat kezdtük reparáltatni, hol fával, hol tövissel.

15 Octobris igen nagy csendességben voltunk; esős idő lévén, a falakon sem dolgozhattunk.

16 Octobris ebéd után jött a kapuhoz Nagyszegi Gábor uram Kovács István nevű hadnagygyal, kikkel sokáig beszélgetvén a monostori kapu előtt, mivel bé nem bocsátották,

---

[1]) A kipontozott hely üresen van hagyva.

[2]) L. föntebb 1687. oct. 19-én.

Digitized by Google

estve felé elmentek; és ezen éjczaka küldtünk generális uramhoz, tudósítván az itt való dologról.[1])

17 Octobris küldte ide Csáki László uram Vajda János uramat titkon és az tanácsnak szóló levelekkel, melyben ő kegyelme a városnak hódolását és feladását kívánja; de nem lévén még in tempore, mü csak breviter választ adtunk; copiája ez:

Méltóságos gróf, bizodalmas ur(am)!

Gróf uram 16 praesentis írt levelét szintén ez órában vettem, melyet az itt ben lévő méltóságos úri, fő és nemesi rendekkel communicálván, tetszett közönségesen, hogy kegyelmednek írnám meg, hogy kedvezzen kegyelmed mind magának, mind hadainak, mind ennek a szegény városnak és az városban lévő úri, fő, nemesi és városi rendeknek és kegyelmed vitézinek itt ben lévő házok népének, és ha már reménységünk felett, mint az három ifjat a tüzes kemenczében, az hatalmas isten megoltalmazott, ne igyekezzék kegyelmetek bennünket, maga tagjait, atyjafiait, jóakaróit s barátjait s itt ben lévő házok népét elveszteni és teljességgel elpusztítani; közel lévén méltóságos generális ő excellentiája, ki ha csak valamit percipiál, mingyárt tűzzel vassal reánk fordúl és vissza jő s a sok ártatlanoknak vérét kiontattatván, félő, kegyelmeteket isten érette bujdosóvá ne tegye, mint Kaint az Ábel vériért. Édes uram, hostilitást mü sem mutatunk, se magunkat nem opponáljuk annak idejében; kegyelmetek is kün való dolgát igyekezzék elsőben végezni; münket készen talál. Ezzel ajánlom isten oltalmába kegyelmedet és maradok

Claudiopoli, 17 Octobris, 1704.

kész szolgája
Czegei Vass György.

Méltóságos generális Rabbutin uram új praesidiumot és nagyobbat tévén be Szamosujvárba és számtalan élést takaríttatván és hordatván bé, két asztagot is rakatván bé, estvére jött és szállott Ketelendre.[2])

18 Octobris generális uramhoz küldött emberünk megérkezvén, mind nekem, mind a tanácsnak szóló leveleket hozott, mely én levelemnek copiája ez:

---

[1]) Rabutin, minekutána Kolozsvárt a kurucz bloquada alól felszabadította, a város falait lerontatta s a német őrséget belőle kivitte és Szamosujvárba tette, Szeben felé vonult vissza.

[2]) Kötelend.

Digitized by Google

Illustrissime domine, domine observandissime!

Litteras illustritatis vestrae cum honore accepi, pro relatione facta sum obligatus, magis futurus, si uberius et cum circumstantiis perscripsisset, quid cum Nagyszegi locuti sint simul cum patre superiori. Si, uti nec dubito, illustritas vestra suae maiestati manet illibate fidelis, in tempore mihi faciat relationem, quamprimum innotuerit, quod Csáki suos congregaverit, ut possim mittere militiam ad dissipandum illos. Uberius scripsi dominis senatoribus, a quibus intelligere potest vestra illustritas, quid agatur. Ceterum permaneo illustritatis vestrae, in castris ad Kötelend, 17 Octobris, 1704.

servus paratissimus
Rabbutin.

19 Octobris maga Csáki László uram ide jővén külső magyar-utczába, beizent, hogy az bátyja Csáki István uram, én és az hadnagy mennénk ki, hogy hadd beszélhetnénk véle; de elsőben küldtük ki a pater superiort, Kapi uramat ő kegyelmét; de ugyancsak kívánván velünk beszélni, el sem akarván addig menni, kimentünk, mellénk vévén Mikola László uramat és három tanácsbeli embert, a monostor-kapu eleiben, és kívánta Csáki uram, hogy bébocsássuk, mely kérésére, ha ugyan csak bé nem bocsátjuk is, minthogy az itt való kapitánysághoz ő praetendál, adjunk zálogot ki; de mü egyikre se menvén, hosszas discursusink után bémentünk, maga pedig felment Gyaluba.

20 Octobris lovasokat és kocsit küldvén Csáki uram a monostori kapuhoz, Csáki István uram fiával és Bánfi Farkas csak maga elmentek Gyaluba fel; ebből kitetszvén, hogy eddig is, ha módjok lett volna, kimentek volna a krucz atyafiak közzé.

21 Octobris. Bota Mártont a katonák hadnagyát tegnap az kapu előtt meglővén és főbe vágván, a lövés miatt ma megholt. Parola alatt lőtték meg, szintén mikor Csáki István uramék elmentek.

22 Octobris Nagyszegi Gábor s Gálfi Pál uramékat Csáki uram ide küldé, engemet és a hadnagyot hívatván ki az kapuban tractálni; magunk ki nem mentünk, hanem Ujhelyi uramat küldtem ki másod magával; de hogy ki nem mentünk, semmi oly meritalis dolgot nem izentek, hanem csak visszamentek; de az mint mások relatiójábúl kitanultam, engem akart volna Csáki uram alattomban egy Gyulai Pál nevű szolgája által megejteni, ki is itt volt. Éjczakára kelvén pedig, tíz s tizenegy óra között lármánk esék, az kőfalt kerülvén meg Vajda János uram vagy másfél század magával.

Digitized by Google

23 Octobris ismét Gálfi uramat Balku László urammal és Nagy Gáspárral ide küldte Csáki László uram a tanácsnak szóló levéllel, és bekéredztenek. hogy etiam verbis beszélhessenek a tanácscsal és várossal, hova fegyver nélkül őket bébocsátottuk; de mind levelének, mind izenetének continentiája az volt, hogy ő kegyelmének adassék fel ez a város, mert Károlyi Sándor uram szintén érkező félben van feles hadakkal és az város elprédáltatik; de az választ halasztottuk más napra; én hívemet indítottam volt pedig Szebenbe generális uramhoz, de megfosztván a kruczok, visszajött.

24 Octobris ismét a válaszért visszajővén Gálfi Pálék, mostan elmaradván tőlök Balku László, míg a válasz elkészült, bébocsátván őket egy házhoz, lött válaszok írás által, hogy elsőben Csáki uram parolájában esett fogyatkozást rectificáljon, tudniillik Bota Márton(t) katonák hadnagyát parola alatt lővén meg, ki is abban megholt,[1]) az gyilkos itt a város kapuja előtt ölettessék meg; parola alatt ragadván el két szekeret lovakkal együtt, adassék vissza; parolát adván Csáki uram, hogy passust ad, az mely emberünket Szebenbe küldjük, Szebenbe generális uramhoz, de denegálta, azért azt is adja meg; ezek meglévén, úgy osztán tractálni fogunk ő kegyelmével. Ezalatt hozák hírűl, méltóságos generális uram Fejérvár felé menvén, Pekri Lőrincz és Koss Mihály uramék benne lévő hadakkal belőle kimenvén, generális uram pusztán találván, a mennyire fortificálták volt, elhányatta.

25 Octobris jó reggel még kapunyitás előtt hozták az úr Károlyi Sándor uram patensit, melyre nézve felküldtünk Gyaluban, Csáki István [2]) uramhoz akarván küldeni, adjon passust, de ő kegyelme denegálta és felette igen kivált én irántam indignált és furiált és az egész várost fenyegette. Hogy azért valamennyire istentelen indignatiója leniálódjék, —

26 Octobris még éjczaka három órakor a tanácsházhoz gyülvén mind úri, fő, nemesi, papi, városi rendek, közönséges végezésből küldünk zálogúl ő kegyelméhez két becsületes városi rendet, Olasz Andrást és Jó Jánost.

27 Octobris jó reggel érkezett Balku László uram, Teleki Mihály öcsém uram nékem és az tanácsnak szóló levelekkel, harmad magával, hogy méltóságos fejedelem ő nagysága bellicus consiliariussával, Radvánszki urammal,[3]) ma Bácsba érkezik; az többiről közönségesen tanácskozván és végezvén, kimentünk, az papok közül is mindenik religióból egyet egyet

[1]) L. föntebb oct. 21-én.
[2]) Helyesebben talán *László.*
[3]) Radvánszki Jánossal.

velünk elvivén, de Bácsban ő kegyelmeket nem találtuk, hanem levél érkezett, hogy Kajántóra mentek; de mü visszajöttünk.

28 Octobris ismét jó reggel kimentünk papokkal és centum paterek[1]) közűl is egygyel, és a nemesek részéről Maxai Balázs uram; mindnyájan pedig az egész communitas részéről Kajántóra menvén, holott találtuk ő kegyelmeket, a hova Csáki László uram is lejött Gyaluból, holott is dolgainkról beszélgetvén, Radvánszki uram kemény szókkal s durus terminusokkal, sértő, bántó beszédekkel élt és replicált mindenekben; summája pediglen a dolognak, hogy vagy krucz vagy labonez; ha krucz, homagiumunkat kell praestálni de facto minden tergiversatio nélkül, és assecuráltatunk, hogy sem in persona, sem in bonis meg nem károsíttatunk; különben vagy árestáltatunk, vagy felprédáltatunk; de semmit sem concludáltunk, hanem visszajöttünk, akarván concludálni az itt lévő atyafiakkal.

29 Octobris még virradta előtt összegyülvén a tanács és közönségesen együtt conferálván, minden rend megegyezett rajta, hogy a méltóságos Rákóczi fejedelem hűségére álljunk és homagiumunkat is praestáljuk ő nagyságának; melyre nézve újabban emberünket küldjük ki Kajántóra, ígéretet tévén mind ő nagyságához való hűségünkről, mind homagiumunk praestatiójáról. E végre mingyárt Teleki Mihály, Csáki László, Radvánszki János uramék három zászlóval onnan megindulván, és ebéd után két óra tájban bejőnek, Teleki Mihály uram szállván gubernator Bánfi György ő nagyságához,[2]) Csáki László Haller István uram házához, és ugyan az nap Radvánszki uram előtt csak magánosan homagiumomat letöttem, úgy Ujhelyi Ferencz uram is velem együtt, azután a több nemesség.

30 Octobris a tanács is elsőben Radvánszki uram előtt homagiumát deponálta, azután a tanácsháznál fertályonként a városiak.

31 Octobris a városiakat eskették, ki nem bocsátván addig az kapus az városi embert.

1 Novembris hasonlóképen. És kezdtük az urak itt lévő bonumait investigálni, foglalni, hordani, dissipálni, melyet én nem javallottam, sőt kértem hogy ne cselekedjék, de haszontalan.

2 Novembris hozták hírűl, hogy az németben Szebenből öt compánia lovas és három gyalog Medgyeshez ment volna,

---

[1]) A városi százak tanácsa.
[2]) T. i. a házához.

Digitized by Google

és az egész szászságot, Küküllő vármegyét hódoltatná és a rettenetes élést szállíttatja és hordatja.

3 Novembris hozták azt is hírül, hogy Rabbutin generális uram ismét Fejérvár felé menvén és Fejérvárt üresen találván, minthogy Koss Mihály uram hajduival kiszállott belőle a hegyekre, úgy a városiak is elmentek belőle, tehát egy darabot a kőfalaiban puskaporral felvettetett benne generális Rabbutin uram.

4 Novembris feleségemmel, gyermekimmel és egész házom népével kiindultam Czegébe, de hogy ökrökön mentünk, nem lévén szekeres lovaim, Visába mentünk hálni, velem lévén Szilvási uram feleségestől, egész cselédestől, úgy Pataki István uram; kísérőnk volt Pongrácz György sógor uram és Budai István uram katonákkal.

5. Visai hegyen kimenvén, Szilvási és Pataki uramék tőlem elváltak, én pedig Pongrácz uramékkal ebédre Czegébe menvén, ebéd után elmentek tőlem, mivel ház sem volt, kiben hálhattak volna, a nagy romlás, pusztulás miatt.

6, 7, 8. Hon voltam, házamnak és egyetmásaimnak romlásit és pusztulásait szemlélgettem és az két alsó házat építgettem, hogy apróság gyermekimet belé telepíthessem és hidegtől magokat belé vonhassák.

9 Novembris jött hozzám estvére komám Palotkai uram.

10 (Novembris) ment el tőlem ebéd után, magam pedig Kolozsvár felé készülgettem és czegei, méhesi elprédált s tékozlott búzámat, gabonámat vettem számban, a kiket vehettem, s többé annihilálódik ad minus 4000 vékánál.

11 Novembris reggel megindulván Czegéből, estvére szinte kapunyitáskor béjöttem Kolozsvárra.

12 (Novembris) hozták hírül, hogy Medgyestől Fejérvárra ment volna a német és hogy Segesvárban is bébocsátották volna és az Maroson túl való részét ez hazának nagyobbára visszahódoltatta volna, és a rettenetes élést mindenfelől hordatja s takaríttatja s az embereket visszahódoltatja.

13 (Novembris) érkezett Dózsa Mihály uruntól és mondja, hogy urunk a Dunán által akarna menni Komárom felé.

14. Javallotta nékem, hogy odavaló útamat most csak hagynám le, mind az útnak nehéz és hosszas voltáért, mind pedig hogy újabban operatióhoz fogván, hosszas mulatásom költséges lenne, melyre nézve Pápai uramnak, urunk secretariusának írtam felőle.

15 Novembris küldték Sirendit[1]) levelekkel Forgács

[1]) Így; alább *Sérendi.*

Digitized by Google

Simon ő nagysága eleibe,[1]) vagy ha Gyürki uramat találja elől, siettetvén, ne késnének béjőni. Hozták hírül, 5000 jancsár jőne mellénk fizetésért Tömösvár felől.

16 (Novembris) írta Pekri Lőrincz uram Teleki Mihály öcsém uramnak, hogy az elmult hétfőn, úgymint 10-ikén, asztal felett, Apor István uramat a guta megütötte Szebenben, meghólt volna, ha csak fel nem támadna, mint ennekelőtte is. Isten nyugtassa meg, bár régen lett volna, hogy mind hazánk és hazánkban lévő ecclesiánk is, közönségesen mindnyájunk csendesen nyughatott volna miatta.[2])

17 Novembris hozták Bóné uram levelét, hogy már Gyürki uram, urunk ezeredes kapitánya, kinek is hadakkal Forgács előtt bé kell jönni, Szatmárnál volna, és hogy a hadak is nagyobbára a Tiszán általköltöztek volna.

18 (Novembris) hozták gróf Pekri Lőrincz uram levelét Teleki Mihály uramnak, melyben írja, hogy már urunk parancsolatját effectuálta és Kaszás Pált az elmult vasárnap, úgymint 16-ikán megfogatta és Görgényben küldi; igen jól esett pedig, mert ebben az hazában lévő úri s főrendek marháit s méneseit s egyéb bonumait többire ő használta s hajtotta el.

19 (Novembris) fogták el Bíró János nevű hadnagyot, vádoltatván azzal, hogy Szebenben akart volna bészökni.

20 (Novembris) hozták hírül, hogy Rabbutin generális vicecolonellusa, Graven uram, hat compánia némettel Háromszék felé ment volna.[3])

21 Novembris érkezvén meg Szatmár alól Sérendi,[4]) ki bizonyosan hozá, hogy szintén most volnának capitulatióban a szatmáriak Gyürki urammal.

22 (Novembris) küldték ismét Hadadit Szatmárhoz Gyürki uramhoz, mind hogy siessen lejönni, mind hogy már ....[5]) ura légyen a béjövő hadaknak.

23 (Novembris) estve érkezett meg urunktól Katona Pál uram, ki bizonyosan hozta, hogy urunknak ő nagyságának Érsekujvárt feladták volna,[6]) és ugyancsak ő kegyelme hozta meg urunktól Csáki László uramnak az kolozsvári kapitányságot, de tovább való dispositiójáig ő nagyságának; nékem is hozta Katona uram ő nagysága commissióját, melyben kegyel-

---

[1]) Rákóczi még az év derekán Forgács Simont nevezte ki az erdélyi hadak fővezérévé. *Szilágyi S.* id. m. II. 402. l.

[2]) Apor haláláról olv. *Cserei M.* Hist. 340—341. ll.

[3]) Olv. *Cserei M.* Hist. 331. l.

[4]) Föntebb *Sirendi.*

[5]) A kipontozott hely üresen van hagyva.

[6]) Rákóczi nov. 16-án vette meg Érsekujvárt rohammal.

Digitized by Google

mesen parancsolt ő nagysága mindenütt lévő jószágom remissiójáról, és parancsolta is ő nagysága, hogy magam ő nagyságához felmenjek; úgy Radvánszki uramnak is parancsolt ő nagysága felmenetele felől.

24 Novembris kimentem Czegébe.

25 (Novembris) installálták Teleki Mihály és Radvánszki uramék Csáki László uramat a kapitányságban; méltó pedig feljegyzésre, mert soha még eddig Kolozsvárnak csak legkissebb tisztje sem volt catholikus, annál inkább kapitánya; soha a császár idejében sem vihették végben a catholikus atyafiak. Maga eléggé munkálódik, hogy csak az városi tanács közzé is bevétetődjenek a catholikusok. Né, micsoda rosz példa!

26, 27. Vettettem, szőllőmet fedettem.

28 (Novembris) jött hozzám Pongrácz György sógor uram.

29. Almási és Mike István uramék is hozzám jöttek és ebéden nálam voltak; ebéd után elmentek sógorommal együtt.

30 Novembris öcsém Vass Dániel házánál lévén communio, oda mentem.

1 Decembris itthon voltam, készülgettem.

2. Hasonlóképen.

3. Esperest uram volt nálam vagy harmad magával, partialissok lévén itt a faluban.

4. Jó reggel megindulván, béjöttem Kolozsvárra, találván az itt ben lévő urakat nagy örömben, hogy Sárkánynál az németet megverték volna, melyet alig hiszek, considerálván embereinket.

5 Decembris érkezett két egy testvér, egy hassal lett katona, kik is az harczon jelen voltak, sőt egy nyert német lovat is hoztak, kik bizonyoson hozták a német megverését Sárkány tájékában az Olt mellett, mondván, hogy veszett volna német circiter 800, a mi magyarjaink közül pedig circiter 50 vagy 60. Előljárójok volt Komlósi, és egészen levágták volna az ott lévő németet, (ha) a csíki és háromszéki székelyek magokat nem deferálták volna; voltak a mieink circiter ötezeren, a német 16 compánia.[1])

6 (Decembris) érkezett gróf Pekri Lőrincz uram levele Szőllősnél lévő táborából, ki is Teremitől eleibe igyekezett a szaladó németeknek, de nem érkezett. Írja Rabbutin uramnak Szebenből való kiszándékozását és sietteti a Magyarországból jött hadakat, az hová is innen Kolozsvárról küldtek, reménvén, hogy eddig Zilahig elérkezett volna.

7. Pekri Lőrincz uram bizonyosan írta, hogy az harcz helyén csak németet 467-et találtak, és Mundráig űzvén őket,

[1]) A sárkányi harczról olv. *Cserei M.* Hist. 331. l.

Digitized by Google

azután is majd annyi esett el közűlök. Gyürki Pál uramtól is levél jött Zilahról, hogy harmadnap alatt itt lészen bizonyoson. Hallatott, hogy Szebennek egy része elégett volna.

8 Decembris Pekri uram levelei érkezvén urunknak szólók, innét is küldvén, én is küldtem Pápai uramnak.

9. Jósika Gábor levelei érkeztek Kémerről, hogy jönnek, kik követek voltak urunkhoz.

10 (Decembris) gróf Mikes Mihály uram levelei is érkeztek Somlyóról, hogy jő, követ lévén ő kegyelme is, de hátrább maradt volt.

11 (Decembris) gróf Pekri Lőrincz uram levele érkezik, melyben írja, hogy Moldován által Havasalfölde felé 500 tatár jönne Rabbutin uram segítségére, és hogy maga is Szebenből kiszállott volna a hadakkal, a mieinket akarván megpróbálni.

12. Gyürki Pál uram ebédre érkezett bé, kit a méltóságos fejedelem előre küldött bé bizonyos hadakkal generális Forgács Simon előtt.[1])

13 (Decembris) gróf Mikes Mihály uram is beérkezett, székelyek generálisságát adván a méltóságos fejedelem ő kegyelmének.

14 (Decembris) érkezett Hunyad vármegyéből egy posta, a ki hozta, hogy a dévai németek szöknek és hogy bizodalom volna, hogy nemsokára feladnák.

15. A magyarországi hadak Koloshoz takarodtak, hogy ott egyezzenek meg, és onnét Szentpálhoz mennek, hogy egyetértvén az erdélyi hadakkal, úgy menjenek Medgyeshez és onnét Szebenhez.

16 Decembris. Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk parancsolatját vévén ő nagyságához való menetelem felől,[2]) útra készülgettem. Mely commissiónak copiája ez:

Generose, fidelis, nobis dilecte! Salutem et principalis gratiae nostrae benignam propensionem. Kegyelmed levelét vettük, az miért is akarván kegyelmességünket mutatnunk kegyelmedhez, parancsoltunk gróf Teleki Mihály úri hívünknek, hogy eddig fiscus alatt lött kegyelmed jószágait az nemes ország szükségére nem fordított res mobilisekkel együtt restituálja kegyelmednek, hova is az iránt recurráljon, maga pedig késedelem nélkűl siessen táborunkba ide jönni. Secus non facturus. Ceterum eum feliciterví vere desideramus. In castris nostris ad Érsekujvár positis, die 15 Novembris, 1704.

Franciscus Rákóczi.

Joannes Pápai.

[1]) Forgács Simon csak a következő év elején jött be Erdélybe.

[2]) L. föntebb nov. 23-án.

Digitized by Google

17 Decembris délben tizenkét órakor Kolozsvárról Bánfi László urammal megindulván, hálni jöttünk Kovácsiban.

18. Jó reggel Kovácsiból megindulván, ebédre Vajdaházára, hálni Magyar-Egregyre (jöttünk).

19. Magyar-Egregyről jó reggel megindulván, az Meszesen által ebédre jöttünk Zilahra, hálni jöttünk Somlyóra.

20. Somlyóról jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Kémerre, hálni jöttünk Dédára.

21. Dédáról megindulván, ebédre jöttünk Petribe, hálni jöttünk Székelyhídra.

22 (Decembris) reggel Székelyhidáról megindulván, ebédre jöttünk Vértesre, hálni jöttünk Debreczenbe.

23, 24. Debreczenben mulattunk, az innepet akarván várni és lovainkat nyugosztalni.

25 (Decembris) reggel az templomba menvén és communicálván, ebéd után megindultunk Debreczenből és hálni jöttünk Böszörménybe.

26. Jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Nánásra, hálni jöttünk Szentmihályra; felette nagy szél és fergeteg is volt; urunknak is harcza az némettel Haiszter generál commandójával ez nap volt Nagyszombatnál.

27 Decembris jó reggel Szentmihályról is megindulván, Lúcznál a Tiszán általjővén, Lúczon ebédre megszállottunk, hálni jöttünk Hernád-Németibe.[1])

28. Innen jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Szikszóra, hálni jöttünk a Boldva vize mellé Boldvára, holott igen rosszúl voltam, úgy hogy alig hittem, hogy tovább való útam követhessem.

29. Jó reggel innen is megindulván, jóllehet én rosszacskán voltam, de erőt vévén magamon, ebédre jöttünk Kazinczra, hálni jöttünk a Balog vize mellé Lénárdfalvára.

30. Onnét is jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Csoltóra[2]) és elein[3]) beérkeztünk Rimaszombatban, holott hallottuk meg elsőben az némettel való harczát urunknak.[4])

31 Decembris Rimaszombatból megindulván, ebédre jöttünk Pingyre,[5]) idején beérkezvén Losonczra, holott bizonyosabban hallottuk meg a harcz dolgát, hogy az urunk hada győzedelmeskedett volna elsőben, úgy hogy nagyobb részét

---

[1]) A naplóban hibásan *Berend-Németi*, holott ily nevű helység nem is létezik.

[2]) A naplóban így: *Czutóra.*

[3]) Így; talán *idején.*

[4]) T. i. a dec. 26-án vívott nagyszombati harczot.

[5]) Így; kétségkivűl *Pincz* értendő, mely a rimaszombati útban Losoncztól nem messze fekszik.

Digitized by Google

meg is futamította volt, lövő szerszámait, szekerét már el is nyerték volt az mieink, az gyalogját majd többnyire levágták. hogy az mint bizonyos elfogott levelekből kitetszett, egész confusióban voltak a németek, majd háromezeret vágván le bennük, az mieink közül pedig csak ötszáz sem esvén el: de kurucz németek közül vagy 500 rebellálván az mieinktől és az németekhez visszaállván,[1]) mely miatt az mü magyar hajduink megszaladván és confusio esvén a mieink között, egészen visszanyomultak és mind a harcz helyét, mind a győzedelmet az németek obtineálták.

Ezen folyó esztendőnek részeit szokott írásom szerént leírni még elhallgatom, mivel sem az idő, sem az alkalmatosság és útban való létem nem engedi. Jóllehet bizony volnának sokak felette irántunk, úgy hogy akármikor sem volt volna bővebb módom az írásra, de relegálom magamat az olvasóknak a mindennapi írásaimra, kikben ha nem mind is, de nagy részét megtalálja; hanem írom csak ezt, hogy ez esztendőben mind Magyarországban, mind Erdélyben felettébb nagy szárazság volt, mely miatt semmi tavasz gabona, de fű sem lett, hogy szénát csinálhattunk volna, kivált Erdélyben az mezőségen: sőt ott búza sem lett, úgy hogy a mezőségnek sem búzája, sem szénája nem lett; félő is, hogy egészen el ne pusztuljon.

Anno 1705.

1 Januarii Losonczon lévén ebédig, isteni szolgálatot hallgatván reggel, délután megindulván, hálni jöttünk Kis-Liberára.[2])

2. Onnét is jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Palojtára, hálni jöttünk Sirákra.

3. Honnét is jó reggel megindulván, ebédre jöttünk az Ipoly mellé Ságra, hálni jöttünk a Selymecz vize mellé Szemeré(d)re.

4. Onnét is jó reggel megindulván, ebédre jöttünk Varsánczra;[3]) idején, még három óra tájban délután Lévára érkeztünk, az holott találtuk kegyelmes urunk ő nagyságát Rákóczi Ferencz fejedelmet, véle lévén generális Bercsényi uram is.

5. Hallván, hogy generális Bercsényi uram a Vág mellé akarna menni az hadakhoz, jó reggel ő nagyságával szemben

---

[1]) Charodi német kapitány vala, ki zászlóallyával a csata alatt elpártolt Rákóczitól.

[2]) Így; helyesen *Kis-Libercsére.*

[3]) Így; helyesen *Varsányra.*

Digitized by Google

löttünk Bánfi László urammal és köszöntöttük. Annakutána urunktól kéretvén aud(i)entiát, ő nagyságával ebéd után három s négy óra között szemben löttem együtt Bánfi László urammal és urunkat ekképen köszöntöttem:

Méltóságos fejedelem és erős mindenható isten jobb kezének férfia, erős férfiu, és a magyar nemzet egyiptomi inségéhez hasonló nyomoruságából kiszabadítani igyekező Mojzese, méltóságos erdélyi választott fejedelem, nékem érdemem felett való jó kegyelmes uram! Nem vagyok méltó, sem érdemes, sem személyemre, sem elmémre nézve, hogy nagyságodat, ily méltóságos és dicsőséges fejedelmet és a magyar Izraelnek egyik Jézusát, istentől küldetett szabadítóját és vezérét, úgy a mint illenék, alázatos megjelenésemmel, hibázó nyelvemmel, csekély elmémmel idvezelhessem. Ugyanis, ámbár álljanak elé mindazok a nagytekintetű s elméjű emberek, kik ennekelőtte való időkben a nagy emlékezetű, hírrel-névvel tündöklő, dicsőséges magyar nemzet királyait és fejedelmit köszöntötték légyen, de mind azok nem ítélem talám hogy elégségesek és alkalmatosok lennének a nagyságod méltóságos személyének köszöntésére és idvezlésére; azért mert jóllehet azok nagy emlékezetű, dicsőséges fejedelmeket köszöntöttek légyen is, de az ki a magyar nemzetet ily nagy inségből és oppressiójából szabadította légyen meg, talám csak egyet sem. Mit mondok hát egyebet, az mit mondott volt az úr Gedeonnak, midőn az Izrael szabadítására küldötte volna: Az úr veled erős férfiu, menj el ebben az te erősségedben és meg ne csökönj; megszabadítod az Izraelt a Midián kezéből, mert én veled leszek. Isten ereje, a ki küldötte nagyságodat is, dicsőítse meg nagyságodat és a nagyságod fegyverét, hogy nagyságodban is ő felsége dicsőíttessék meg és szabadíthassa meg nagyságod a magyar Siont az kegyetlenkedő nemzet kezéből, és adja isten nagyságodnak Dávid buzgóságát s isten előtt való kedvességét, Salamonnak bölcsességét, Nagy Sándor szerencsés fegyverét, Corvinus Mátyás egész birodalmát, és az miképen az elfolyt esztendő részeiben az Izrael istene nagyságodat és nagyságod fegyverét és minden dolgait maga kezein hordotta s igazgatta és minden kiváltképen való szerencsétlenségektől oltalmazta, úgy, vagy ennél is jobban, az új esztendőnek minden részeiben igazgassa s ő felsége folytassa, és mint az atyáknak szemei a fiakra, úgy az ő felsége szemei nagyságodra és minden dolgaira vigyázzanak, hogy légyen ez az esztendő az magyar Izraelnek megszabadulásának esztendeje, és nagyságod méltóságos személyét minden szerencsétlenségektől s szomorú változásoktól oltalmazza, hogy valamiképen szomorú változás által az isten nagyságod által elkezdett nagy munkája félbe ne szakasztassék,

Digitized by Google

hanem végbe vivén, érhesse el már valahára az magyar Sion az nyugodalomnak esztendejét, vagy idejét.

6 Januarii. Urunk ő nagysága Tapolcsánra jővén, mi is ő nagyságával jártunk.

7, 8. Tapolcsán(t) voltunk és magunkat s lovainkat megnyugosztaltuk.

9. Palotára felmenvén, udvaroltunk ő nagyságának.

10 (Januarii) hasonlóképen; de rettenetes vadúl viselték magukat hozzánk, kivált az mostani noviter facti tót urak; és szintén palotán fen létünkben jöttek leveleim Erdélyből.

11 Januarii az fejedelem asztalánál voltam ebéden.

12. Az fejedelemnek böjtje lévén minden hétfőn, délután maga mulatására lovon kiment s mi is kísértük.

13. Sok írási lévén a fejedelemnek, majd tíz óráig mind íratott; az miséről kijővén penig, Bercsényiné asszonyommal beszélgetett.

14 (Januarii) voltam ismét a méltóságos fejedelem asztalánál, generális Bercsényiné asszonyom is asztalánál lévén.

15 (Januarii) hozták hírűl, hogy az Vágon Mocsonok felé feles német jött volna által.

16. Ismét hozták hírűl, hogy az mieink visszatolyták és bennek egynehányat el is ejtettek volna. Eodem küldte urunk ő nagysága secretariusát, Pápai János uramat Aichisperghez. ki Hatvan tájékán volna, Szatmárról jővén és az accorda szerént Budára kísérvén őket, a commendanssal lévén Bucher gyalogokkal s tisztekkel, az lovasát Erdélyből bocsátván bé: kik is Szatmárból 1, 2 Januarii jöttek ki és adták fel urunknak ő felségének gróf Forgács Simon uram jelenlétében.

17 Januarii estvére a gróf generális Bercsényi uram ő nagysága érkezett Ujvár és Nyitra felől urunkhoz oly hírrel, hogy Nagyszombat tájáról az németek Pozsony felé takarodnának.

18. Ismét a fejedelem asztalánál voltam ebéden.

19 (Januarii) vesztettek két embert: egy katonát meglövöldöztek, hogy a tisztje ellen fegyvert fogott, mást egy legényt keménységeért felakasztattak.

20 (Januarii) hozták hírűl, hogy az német Nagyszombat tájékáról Pozsony felé takarodnék fel és hogy az mieink is az Vágon mind általmentek.

21. Hírét hozván Károlyi Sándor uram közelítésének. az méltóságos fejedelem maga csézáját hat lovával küldi utána, hogy ide jőjjön.

22. Jó reggel ide jött, és urunkkal és generális Bercsényi urammal együtt sokáig conferálván csak magokban, estve felé

Digitized by Google

visszament maga hadai közzé, ugyan az fejedelem csézáján. Eodem hoztak egynehány német rabot, kik között egy fendrich is volt, és hogy az napokban majd 300-ig való németet lecsapdostak volna; hoztak egy postamestert is, Bécsből jővén feles lovakkal; fogták el Nagyszombat tájékán, Haiszterhez akarván menni.

23 Januarii ment el urunktól generális Bercsényi uram is.

24. Sok írásim lévén, csak a szállásomon voltam.

25. Az méltóságos fejedelemnek secretarius uram megjelentvén, hogy vissza akarnék menni Erdélybe, engem ő nagysága megtartóztatott, Bánfi László uramat elbocsátotta.

26. Urunk vadászni ment ki ebéd után, és én is kimentem, Bánfi László uram pedig ő nagyságától elbúcsuzott.

27 (Januarii) ebéd után Bánfi László uram Erdély felé indult, engem pedig a méltóságos fejedelem el nem bocsátott, maga mellett tartóztatván még egy kevéssé.

28 (Januarii) érkezett Csáki István uram, az szatmári is, csak ezelőtt harmad nappal. Voltam pedig urunk asztalánál.

29. Ismét urunk asztalánál voltam.

30. Jó reggel megindulván urunkkal, ebédre Nyitrára mentünk, az hova conferentiára a generálisok is, Bercsényi, Esterházi Antal, Károlyi Sándor uramék ő nagyságok is oda jöttek.

31. Egész estvig discurrálván és conferálván ő nagyságok, mikor már setétedni kezdett volna, indultunk meg Nyitráról Kis-Tapolcsán felé, és azon éjjel urunk vissza is jött, de én Kolon nevű faluban megháltam.

1 Februarii reggel megindulván, tíz-tizenegy óra között visszaérkeztem én is Kis-Tapolcsánba.

2. Urunkkal vadászni mentünk, és csak az mezőn katona módon falatozott ő nagysága velünk együtt.

3. Barkóczi Ferencz uram is urunkhoz jött.

4. Postanap lévén, küldtem az feleségemnek protectiót és sallaguardát, az Kővár-vidéki jószágomról is commissiót az partiumbeli praefectusnak, remissiójáról.

5 (Februarii) hozták meg hírit, hogy Károlyi Sándor uram még vasárnap általment bizonyos hadakkal a Dunán, Ausztria felé.

6 (Februarii) hoztak egy német wachmeister leitnántot, ki Trencsén várából éjczaka kijővén, Bécsbe akart volna menni és Haiszterhez levelekkel, hogy segíttessenek meg, hat hétnél tovább való élések Trencsén várába nincsen. Hozták azt is, hogy Haiszter feles lovas németekkel menvén Csallóközbe, Samarja nevű városba akarván szállani, és ott meghallván, hogy Károlyi csak előtte ment volna által 56 zászlókkal, de

Digitized by Google

Haiszternek tizenhét ezernek mondták, tehát meg sem szállott, hanem egyenesen Pozsony felé felnyomult, és hallatik, hogy az több hada is felnyomult volna, kit bizonyosabban meghallunk.

7. Vagy negyvenhét pénzes[1]) törökje lévén urunknak ő nagyságának, kik eddig Szatmárnál voltak s most onnan feljővén, azoknak megszemlélésekre mentünk ki urunkkal, kiknek a tisztinek öt-öt aranyat, az közönséges legénynek két-két aranyat adott ő nagysága.

8 Februarii jött vissza által a Dunán Samarjánál Ausztriából Károlyi Sándor uram, a holott 3, 4, 5 praesentis égetéseket, vérontásokat, prédálásokat cselekedtek véle lévő hadak. Fiseménytől elkezdvén egész Bécsig égettek, onnét felfordulván az törvényfa felé az kismarton(i) úton, majd Német-Ujhelyig és le az Lejta mellett Pruk felé égettek; úgyannyira, hogy várost faluval együtt többet száznál, csak várost is többet negyvennél. Fiseményben két német grófot is fogtak el. egy Ditrichstein nevű grófot, mást egy Eugenius fejedelem atyjafiát, Submulust.[2]) Feles embert is vágtak, az hol resistáltak. Rettenetes marhát s prédát, vagy húsz munderiumos szekeret is; de Haiszter észrevévén, hogy Károlyi uram Ausztriára ment, felment utána Hainburgumig, és ott megértvén, hogy már az mi magyarink visszafordultak volna, lenyomúl elejekben és az útjokat elállja, az melyet ha az mieink észrevettek volna, fegyverrel kellett (volna) magoknak útat nyitni; az holott a sok marhákat s szekereket visszanyerik, de az magoknál lévő prédát elhozzák és az két német grófot más négy némettel együtt, az mely alkalmatossággal az mieinkből esett circiter 15, az németekből circiter 150.

9 Februarii méltóságos generális Bercsényi Miklós[3]) ő nagysága urunkhoz érkezett igen jó reggel, egész éjczaka jővén.

10. Az elfogott német grófokat is másokkal együtt ide hozták.

11 Februarii estve már setétedni kezdett, hogy generális Bercsényi uram elment vissza az hadakhoz.

12 Februarii volt híre, hogy urunk meg fog indulni.

13 (Februarii) ebéd után az német rabokat megindították Szatmár felé; estve hat és hét óra között mi is urunkkal megindultunk, minden bagázsiáját ő nagysága elhagyván, hírit

---

[1]) Az az zsoldos.

[2]) Így; talán *Sabaudus* akar lenni. V. ö. *Thaly K.* Archivum Rákóczianum IV. 349 és 355. ll.

[3]) A naplóban hibásan *Bercsényi Zsigmond* van írva.

Digitized by Google

hozván, hogy az németeknek az lovasa egészen az Vág mellé Szerencshez[1]) jött volna, mi pedig volnánk Kis-Csecsén.[2])

14. Az bagázsia ment Lévára, mü pedig urunkkal mentünk Verebélyre.

15 (Februarii) generális Bercsényi uram jó reggel ide jött, de ebéd után ismét visszament, mivel az németeknek az portása az Vágon általcsapott volt, de az mieink szerencsésen általnyomták, elesvén egynehány bennek.

16. Ismét generális Bercsényi uram és Károlyi Sándor uram ő nagyságok odajöttek urunkhoz, az német pedig az Csallóközben takarodott, csak azért portázván a Vág mellé, hogy bagázsiáját s gyalogját Berekbe[3]) szállíthassa s vihesse.

17 Februarii. Bizonyos hadak mustrára mentek ezekkel és az generálisokkal.

18. Urunkhoz jővén az generálisok mind az hárman, úgymint Bercsényi Miklós,[4]) Esterházi Antal, Károlyi Sándor ő nagyságok, egész éjczaka többnyire és ebédig együtt conferálván, Károlyi Sándor ő nagysága bizonyos számú hadakkal commendíroztatik a Dunán által, hogy az Dunán túl valókat az urunk hűségére és az magyar nemzet szabadítására felültesse, és onnét distractiót tégyen az németeknek tűzzel vassal. Esterházi ő nagysága küldetik Kassa felé, hogy az hazaszökött és elszéledt hadakat összegyüjtse és felhajtsa, Bercsényi uram ő nagysága pedig menvén az Vág mellett az hadakkal, vigyázván az occurrentiákra és alkalmatosságokra és az német operatiójára. Urunk pedig ebéd után megindulván Verebélyről, hálni jöttünk Kis-Csecsére.[5])

19 Februarii urunk megnaplott, én pedig Lévára mentem bé, mivel a szekeremmel Kis-Tapolcsá(n)ról sem jöttek volt, és ott háltunk az urunk bagázsiájával.

20. Urunk Kis-Csecsérűl[6]) megindulván, ment Léván felűl Csepü nevű faluba[7]) hálni; én is Léváról estvére oda kimentem.

21. Jó reggel onnat megindulván, lefelé szándékozván urunk ő nagysága, igyekezvén Erdélybe bémenni, generális Bercsényi uram jó darabig kísérte urunkat, mind együtt beszélgetvén ő nagyságok; hanem az hálóhelynek fele útjából Léva felé, Bercsényi uram ő nagysága visszatére, elbúcsuzván ő

---

[1]) Így; helyesen *Szeredhez.*
[2]) Így; helyesen *Kis-Szecsén.*
[3]) Így; talán *Beregszeg?*
[4]) A naplóban megint *Zsigmond.*
[5]) Kis-Szecsére.
[6]) Kis-Szecsérűl.
[7]) Ismeretlen hely.

Digitized by Google

nagyságok egymástól egymás megcsókolásával és többire könynyezéssel, kivált urunk; és hálni jöttünk Szendriában.[1])

22. Hálni jött urunk Innen[2]) nevű falucskába, de sokan el nem térvén, mi jöttünk hálni Szalamiában.[3])

23 Februarii jöttünk Szécsénbe.

24 (Februarii) húshagyó kedd lévén, megnaplottunk.

25. Hálni jöttünk Kazárba. Radvánszki uram is reggel érkezvén Szécsénbe Erdélyből, egész Kazárig urunk mind véle beszélgetett. Szőllősi is ugyan ő kegyelmével érkezett Tökölyi fejedelemtől az tengeren túl.[4])

26. Hálni jöttünk Pétervásárára.

27. Hálni jöttünk Bócsra.

28 (Februarii) béjöttünk Egerben; az püspök kijővén eleiben urunknak az egriekkel, maga házain[5]) jővén ki, az egriek dobbal, zászlóval, és szemben lévén urunkkal az püspök, előre eljött, és az város kapuja előtt több papokkal szerzetesekkel együtt megállván és urunk is érkezvén, hosszas oratióval urunkat köszöntötte és a város kulcsát urunk kezébe adta; ismét viszont előre jővén, urunkat az templomba vitte, holott *Te Deum laudamus*-t énekeltek, és onnat kijővén, az maga házához szállította ő nagyságát; míg pedig urunk béjött az várba, három versben is lőttek ágyukkal.

1 Martii bizonyosan hozták meg, hogy a leopoldi[6]) németekben vagy háromszázan bejővén égetni s prédálni, kiket is Ocskai mind levágatván, úgyannyira, hogy csak öt vagy hat szaladt el belőlük, melyet meghallván Haiszter, újabban a Csallóközből a Vág mellé nyomult egész hadával, és újabb praesidiumot küldött Leopoldba; azalatt pedig Károlyi Sándor uram újabban az Dunán általment, hogy az Dunán túl valókat urunk hűségére felültesse és ő kegyelmekkel Ausztriára és Stiriára menjen.

2. Délután urunk ő nagysága Eger várát járta meg és annak munitióját investigálta, máskorra hagyván a kasemáták megjárását, mivel csak az is félnapot béfoglal.

3. Helyben voltunk s nyugodtunk.

4. Vadászni ment urunk ő nagysága ebéd után.

5 Martii helyben voltunk.

6 (Martii) ebéd után a várost kerülte meg ő nagysága.

---

[1]) Így; talán *Szemeréd* értendő.

[2]) Így; valószínüleg *Inám*.

[3]) Így; helyesen *Csalomiában*.

[4]) Szőllősi követségéről s Tököly és Rákóczi összeköttetéseiről olv. *Angyal D.* id. m. II. 270—272. ll.

[5]) Így; talán *lovain*.

[6]) T. i. leopoldvári.

Digitized by Google

7. Secretarius Pápai János uram által próbáltattam hazabocsáttatásomat, de el nem bocsátott, halasztván ő nagysága bémenetelére.

8. A franczia követ közelítvén, készülgettek acceptálásához.

9. Jó reggel urunk vadászni ment, de én ki nem mehettem, rosszúl lévén csömör mián.

10. Az franczia követ közelítvén, urunk ő nagysága hopmester uramat főember szolgáival, bejáróival, étekfogóival és hat zászlóallya karabélyossaival, maga ő nagysága szerszámos vezetékeivel s hintójával eleibe küldi, hogy másnap reggel, az hálóhelyről minekelőtte megindulna, acceptálja.

11 (Martii) hozta bé hopmester uram azon pompával és dispositióval, melylyel urunk ő nagysága ő kegyelmét küldte és disponálta volt, a franczia követet ide Egerbe, a ki is egyik generálisa a franczia királynak;[1]) és az urunk szállása előtt, u. m. püspök uram házai előtt, azon pompával elvévén, tizenegy és tizenkét óra között délben elvivén, szállott bé az maga szállásán, hanem estve alkonyodotkor titkos aud(i)entiára ment fel urunkhoz.

12 (Martii) lött publica audientiája a franczia követnek kegyelmes urunknál ő nagyságánál, azon pompával, melylyel béhozatott, felöltöztetett lovakkal, maga hintón jővén fel; többet tett ezzel, hogy az palotások, az udvar, három sorban rendet állottak, az kék hajdúk pedig a szállásától fogva fel utól kísérték és visszamenőben is azon pompával vitték vissza.

13. Fen volt ebéden a franczia követ urunk asztalánál elsőben.

14. Hallatott, hogy közelítettek Bécsből ide urunkhoz expediáltatott Szirmai, Oklocsányi[2]) és Viza nevű püspök uramék.

15 (Martii) tanultam ki és vettem észre bizonyoson, hogy urunk ő nagyságának nehézsége légyen reám a sok hamis delatorok, informatorok s vádlók mián. Eodem hozták, hogy Károlyi Sándor uram ő nagysága mellé a Dunán túl lévő magyarokban felesen felültek volna és hogy Ausztriát újabban égettetné és pusztíttatná, a svécz[3]) pedig Saxoniába ment volna.

16. Jó reggel urunkkal vadászni mentünk s estve jöttünk vissza.

17 (Martii) a Bécsből expediáltatott magyarok Szécsénbe érkezvén, urunk parancsolatjából megtartózkodtak.

18 Martii ismét urunkkal Maklár nevű falu felé kimen-

[1]) Desalleurs marquis tábornok.
[2]) Okolicsányi.
[3]) Suecus, t. i. XII. Károly svéd király.

Digitized by Google

vén, ő nagysága a singurátákkal[1]) nyulászott, de kövér haszonnal; ebédet majd két óra felé évén, ebéd után visszajöttünk Egerbe.

19 (Martii) ebéd után a franczia követtel ment ki ő nagysága lovon sétálni.

20 (Martii) bizonyosan hozták, hogy Haiszter minden hadaival Csallóközben menvén, Komáromnál a Dunát kötteti által.

21. Ismét urunk Maklár nevű faluba ment ki reggel. ménesét hajtván oda ő nagyságának, annak nézésére.

22. Méltóságos generális Bercsényi uramtól egy Dunán túl való Szentiványi nevű expressus érkezett, ki is Károlyi uramtól jött volt bizonyos hírekkel; a többi között hozta, hogy afféle föld népéből szedegetett és mostanában összeszerkesztetett két regementet a Dunán túl Károlyi uram dissipáltatott volna.

23. Udvari kapitány Vay Ádám uram expediáltatott urunktól, hogy a Dunát általköttesse.

24. Urunkkal vadászni mentünk ki és estve jöttünk bé.

25. Nagy postája lévén urunknak, ki nem ment.

26. Ismét urunk jó reggel Maklár felé ment ki singorázni,[2]) a franczia követ is kimenvén ő nagyságával.

27. Ben volt ő nagysága, az udvara rectificatiójába munkálódván, udvari cancellariust és egyéb kívántató udvari tiszteket is constituálván.

28 (Martii) ebéd után csak a város körül lovon maga mulatására kiment ő nagysága.

29 (Martii) estve igen nagy dörgések és villámlások lettek, melyek kánikulában is számot tettek volna, és egyszeri csattanásban mennykő is esett le a városnak felső része tájékán.

30. Jó reggel urunk újabban Maklár felé ment ki singorázni és ebéd után erdőre ment vadászni, csak estve felé jött bé ő nagysága.

31 (Martii) ebéd után a feredőbe ment ő nagysága.

1 Aprilis postanap lévén, a postáraleveleket íratott ő nagysága.

2. Esős és alkalmatlan idő lévén, ben volt ő nagysága, én pedig hazabocsáttatásomban munkálódtam.

3. Urunk vadászni ment ki, de engem ő nagysága elbocsátván, nem mentem ki; passusom és protectióm írásában munkálódtam.

---

[1]) Így; *sinkorantázás, singorázás:* vadászat neme. V. ö. Nyelvt. Szót. II. 1574.

[2]) L. föntebb mart. 18-nál a jegyzetet.

Digitized by Google

4 (Aprilis) érkeztek bé ide Egerben az bécsi követek, úgymint Viza püspök, Szirmai és Oklocsányi uraimék, adjungálván a császár parancsolatjából és praeficiálván magoknak a kalocsai érseket Szécsényit.

5 Aprilis lettek szemben kegyelmes urunk ő nagyságával és ebéden is fen voltak, de minekelőtte a többivel szemben lett volna ő nagysága, már annakelőtte Szirmai urammal szemben lett és sokat beszéllett.

6 (Aprilis) búcsuztam el kegyelmes urunktól ő nagyságától, legelsőben is így szólván: Méltóságos fejedelmünk. nékem jó kegyelmes uram! Már nagyságod kegyelmességéből hazámba vissza igyekezem menni, várván nagyságod kegyelmes parancsolatjától, mit fog nékem parancsolni? Melyre ő nagysága kegyelmesen felel és velem való discursusát ő nagysága hosszason nyujtja, melyre én is, a mint a dolog és discursus hozta, szavaira visszafeleltem, és el is menvén ő nagyságával, egymáshoz szólottunk s sokáig folytattuk, és elvégezvén a beszéllést, én így búcsuztam: Mind ezek után nékem érdemem felett való jó kegyelmes uram, a vén Simeonnal ezt mondom: mostan bocsásd el Uram a te szolgádat békességgel, mert látták az én szemeim a te szabadítódat; azért én is nagyságod kegyelmességéből elmenyek, hogy felszóval kiáltsam a Sionnak közepén és Jeruzsálemnek utczáiban: éljen, éljen a mi urunktól istenünktől nekünk küldetett szabadító; tegye isten a nagyságod nevét híresebbé mind ezelőtt lett erdélyi fejedelmek felett; magasztalja fel isten a nagyságod méltóságos fejedelmi székét nagy emlékezetű méltóságos erdélyi fejedelmünk, nagyságod édes elei s szüléi székek felett, és mentől hamarább engedjen ő felsége nagyságodnak oly kívánatos alkalmatosságot, melyben nagyságod szegény hazánkban kívánatoson jöhessen bé, édes eleitől s szüleitől bíratott örökös országának s földinek egészen kezibe való vételére és bírására, melynek alkalmatosságával közönségesen mi is consoláltassunk. Én pedig egészlen magamat, életemet, testemet egy csepp véremig ajánlom nagyságod kegyelmességébe és devoveáltam nagyságod hívségébe, szolgálatjába, kívánván a nagyságod hívségében és szolgálatjában élni és halni; instálván nagyságodnak azon, méltóztassék nagyságod engemet több igaz, hív szolgái közzé számlálni, és az melylyel azokat, engemet is azon kegyelmességével nagyságod éltetni. Elhallgatván ő nagysága kegyelmesen. ő nagysága is replicála. Annakutána Szentmártonról való feleségem memorialisát praesentáltam; elsőben szóval declaráltam ő nagysága előtt a dolgot, melyre ő nagysága kegyelmesen mingyárt resolvált, és megadatása s kezünkbe való

Digitized by Google

assignatiója felől az erdélyi consiliumnak parancsolt, csak már ott ne turbálják dolgom.

7 Aprilis expeditiómat kezemhez vévén, ebéd után tizenkét órakor Egerből kiindultam; püspök uramat is urunk elbocsátván, nem lévén alkalmatossága, magam lovaimon hoztam el; hálni jött Szentmihályra.[1])

8. Jó reggel megindulván, még tíz óra előtt a Tiszapartra érkeztünk, csegei révhez, de a hidast Szolnokhoz vivén le, csak csónakon költöztem által a Tiszán, lovaimat a csónak mellett úsztatván által; hálni jöttem Ujvárosba.

9. Jó reggel Ujvárosból megindulván, még kilencz órakor kiérkeztem Debreczenbe; ott sokat mulatván, debreczeni bíró Dobosi uram is szállásomra jővén, hálni jöttem Létára.

10. Létáról meg akarván indulni, érkezik a bíró házához Bihar vármegyei viceispán Komáromi uram levele, ott körül lévő falukra szóló, hogy mingyárt minden késedelem nélkül, mind nemes nemtelen katonaság, az ki hon van, fegyveresen, és ha kinek fegyvere nincs, kaszával, láncsával, vasvillával az borsai hídhoz menjenek, mivel feles rácz költözött által Sadánnál, élést akarván bevinni Váradra, ki már szintén agonizál és feladásához közelít; én pedig megindulván, hálni jöttem Kémerbe, holott találtam Róth nevű gyalog regiment colonellust bagázsiájával együtt; compániái pedig szállottak a körül lévő falukban, Erdélybe commendíroztatván.

11. Ebédre jöttem Somlyóra, és szinte ebéd közben hoztak egy levelet oda való viceispán uramnak, melyben írják, hogy circiter 7000 rácz Váradra az élést bevitte volna; én pedig hálni jöttem Zilahra.

12. Husvét napja lévén, reggeli praedicatiót megvártam és azalatt Várad felől érkezett egy katona, ki beszéllette, hogy Bóné uram házát[2]) a ráczok elszélesztették volna, és még a püspöki sánczot is felvetették volna; én pedig áltjővén az Meszesen, püspök uramat letettem az egregyi postán, magam pedig hálni jöttem Balázsházára.

13. Jó reggel megindulván és igen megesősödvén az idő, azután megnehezedvén,[3]) hálni jöttem Lónára, Teleki Pál öcsém házához.

14. Lónáról is jó reggel megindulván, az bonczidai hídon által, ebéd után két órakor haza érkeztem Czegébe, egészségben találván mind feleségemet s gyermekemet, kiért adok

[1]) Szentmihály valószínűleg hibásan van írva *Nagymihály* vagy *Szentistván* helyett.
[2]) Így; talán *hadát.*
[3]) T. i. az út.

Digitized by Google

hálát az én istenemnek és éneklem a szent Dávid király és próféta 116, 118 és 119 zsoltárainak egynehány verseit, velem közlött gondviselésiért: Boldogok, a kik az ő útjokban ártatlanok. Vajha igazgattatnának az én útaim a te parancsolatidnak megőrzésére, akkor meg nem szégyenülnék. Áldott vagy te Uram, taníts meg engemet a te parancsolatidra.[1]) Szeretem pedig az Urat, mert hallgatta az én szómat és az én imádságimat, mert az ő fülét én hozzám hajtotta, mikor az én életemnek napjaiban és nyomoruságimban segítségűl hívám; környűlvettek vala engemet az halálnak kötelei, nyomoruságot és nyavalyát találtam vala; és az Úrnak nevét segítségűl hívám, ezt mondván: kérlek Uram, szabadítsd meg az én lelkemet és testemet az én vadászaimnak hálójoktól és tőritől. Kegyelmes az Úr és igaz, és az mi istenünk irgalmas, megőrzi az alázatosokat az Úr. Mivel fizessek az Úrnak mind én hozzám való jótéteményiért? A szabadulásért való hálaadásnak poharát vészem és az Úrnak nevét hívom segítségűl. Tenéked áldozom hálaadásnak áldozatjával és az Úrnak nevét segítségűl hívom.[2]) Hirdessétek az Urat, mert igen jó, mert mindörökké megmarad az ő irgalmassága. Az én nyomoruságomban segítségűl hívám az Urat, és nékem megfelelvén, tágas helyre helyheztete engemet az Úr; az Úr én velem vagyon, nem félek; hogy árthatna nékem az ember? Az Úr én velem vagyon az én segítőim között, és én meglátom az én ellenségimen, a mit kívánok. Jobb az Úrban bízni, hogy nem mint az emberekben; jobb az Úrban bízni, hogy nem mint a fejedelmekben. Sok gonoszakaróim környűlvettek vala engemet, de az Úrnak nevét segítségűl híván, nem árthattak nékem. Én erősségem és énekem az Úr nékem, ő szabadított meg engemet; éneklésnek és szabadulásnak szava vagyon az igazaknál, ezt mondván: az Úrnak jobb keze hatalmason cselekedett, nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úrnak dolgait.[3]) Amen, Amen!

15 Aprilis itthon voltam s nyugodtam, és jött hozzám menyem, Vass Györgyné asszonyom.

16 (Aprilis) jöttek hozzám Almádi István és Váradi Zsigmond komámék.

17, 18. Egerből hozván oltó ágokat, oda is Ázsiából hozván még az török idejében körtvély oltó galyakat, azokat oltogattam az kertben és szőllőben.

19 (Aprilis) generális Forgács Simon uramhoz ő nagyságához menni készülgettem.

---

[1]) Zsolt. 119 : 1. 5. 6. 12.
[2]) Zsolt. 116 : 1—6. 12. 13. 17.
[3]) Zsolt. 118 : 1. 5—9. 14—17.

Digitized by Google

20 (Aprilis) jött hozzám Ujvári Miklós komám.

21 (Aprilis) indultam generális uramhoz, hálni mentem Méhesre, holott még nem voltam, mioltától fogva Kolozsvárról kiszabadultam, melyet találtam nagy romlásban és pusztulásban.

22. Méhesről reggel megindulván, hálni mentem Maros-Keresztúrra, mely házomat is azon romlásban s pusztaságban találtam, mint az méhesit.

23. Ott egy nap lévén, lovaimat nyugosztaltam.

24 (Aprilis) reggel megindulván, hálni mentem Balázstelkére, holott is az mely három szász jobbágyokat elfoglalt volt Apor uram az Nemes sógoroktól, visszafoglaltam, urunk nékem adván.

25 (Aprilis) reggel nyolcz órára bémentem Nagy-Ekemezőre, az holott is várták generális Forgács Simon uramat ő nagyságát, és még ebéd előtt szemben lettem ő nagyságával, igen szívesen acceptálván és látván; ebéden is ő nagyságával voltam, jó darabig borozván; azután este felé a Medgyes alatt lévő sánczot jártuk meg ő nagyságával egészen mindenütt, mely igen munkáson és szépen vagyon csinálva, franczia ingeneur csináltatván.

26. Vasárnap lévén, Teleki Mihály öcsém urammal isteni szolgálaton voltam.

27, 28. Generális urammal voltam gyakrabban ebédig, minthogy magánosan kellett ő nagyságával sokat beszélnem.

29 (Aprilis) érkezett Medgyes alá az Róth uram regimentje,[1] kinek is eleiben kimentünk generális urammal, akarván ő nagysága meglátni azon regimentet, ki is igen szép regiment, fele németből, fele magyarból, tótból lévén, és szintén azon regementben taníttatván, mint az németből álló infantéria. Ebéden generális uramnál volt Róth uram is; ott lévén, sokáig mulattunk; azalatt gróf Pekri uram is érkezett.

30 Aprilis gróf Pekri Lőrincz uram generális uramnál lévén, én is ott voltam ebédre; sokáig mulattunk.

1 Maji. Az maga regementjét generális uram, mely is cavalléria azon regulában mint a német, ez is németből, magyarból és tótból állván, úgy az Nagy János uramét, dragónerek lévén azon regulában, ez is németből és magyarból s tótból állván, mustrálta és szállította az nagy-ekemezői rétre.

2. Egész vármegyéket mustrálta ő nagysága.

3. Generális Orosz Pál uramékkal mulatott ő nagysága.

4 (Maji) szállott ki mezőre Nagy-Selykhez Pekri Lőrincz uram a vármegyékkel.

---

[1]) L. föntebb apr. 10-én.

Digitized by Google

5. Generális urammal elvégezvén dolgomat, elbúcsuztam ő nagyságától.

6. Jó reggel megindulván, jöttem hálni Héderfájára az Kis-Küküllő mellé, akarván K(óród)-Szentmárton elfoglalására menni, az mint hogy el is menvén, foglaltam.

7 (Maji) reggel nyolcz óra tájban érkeztem meg Kóród-Szentmártonba és szálltam az udvarházhoz, elfoglalván kevés jószágival ezt kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmességéből.[1])

8. Bírákat esketvén és dispositiókat tévén az emberek között, jöttem Maros-Keresztúrra.

9. Maros-Keresztúrott naplottam.

10. Jó reggel megindulván és az vásárhelyi hídra kelletvén kerülni, estvére Méhesre jöttem.

11. Czikudra mentem, mivel az jobbágyim közől némelyek nem akartak szolgálni, s azokat riasztottam meg s dézsmáltattam is az juhokat; az nap ismét visszajöttem Méhesre.

12 Maji reggel megindulván Méhesről, haza jöttem Czegébe.

13. Itthon voltam s nyugodtam.

14 (Maji) jöttek hozzám Almádi István, Váradi Zsigmond, Ujvárosi Péter kedves komámék.

15 (Maji) eskettem főbíróságra Almádi István uramot, viceispánságra Váradi Zsigmond uramot, és az mostani felvetett búzát és húst repartiáltuk.

16 (Maji) mentek el ebéd után tőlem ő kegyelmek.

17. Itthon voltam.

18. Kolozsvárra készültem feleségemmel együtt.

19 (Maji) reggel megindulván feleségemmel együtt, estvére Kolozsvárra bémentünk.

20 Maji ben voltam, és egész nap sok dolgom volt, táborra való eszközöket keresgetvén elő.

21. Áldozó csütörtökön innepet szenteltem.

22 Maji napestig dolgoztam, rakodtam, estvére vacsorára Sámsondi József uramhoz mentem.

23 (Maji) reggel kiindulván, estvére haza jöttünk Czegébe.

24. Vasárnap lévén, soholt sem voltam.

25. Turbatus voltam, elszökvén éjczaka az asztalos legényem, már harmadszor szökvén el.

26 (Maji) jöttek hozzám Almádi és Lészai uramék; estve felé el is mentek, jól tartván ő kegyelmeket.

27 (Maji) bizonyoson hozták, hogy Kállónak a várát urunk hányatja és hogy Szatmár várát is elhánynák.

28 (Maji) költöztem fel házaimba, ablakot s ajtót újolag felcsináltatván s rakatván.

---

[1]) L. föntebb az apr. 6-ról szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

29. Csendességben voltam, senki sem volt nálam.

30 (Maji) vettem Pápai János, urunk secretariusa levelét, melyben ír az harminczadról.

31. Pünkösd napja lévén, innepet szenteltem.

1 Junii hasonlóképen.

2. Hasonlóképen.

3 (Junii) volt nálam az menyem Vass Györgyné asszonyom, az öcsémmel Vass Dániel urammal akarván megegyeztetni.

4 (Junii) gyültek a tisztek Noszolyba, restantiák investigatiójára.

5 Junii jártam az gőczi szőllőmet, kapáltatván ki a nagy gazból.

6. Hívatván a tisztek, mentem Noszolyba ebéd után, de estvére visszajöttem.

7 (Junii) jöttek hozzám és estve felé elmentek.

8. Kolozsvárra készültem.

9. Jó reggel megindulván, idején bémentem, és szintén előttem mentek el Barcsai Mihály, Lázár Ferencz, Klein János beszterczei bíró uramék, kik urunkhoz küldettek, hogy hívják ő nagyságát újabban bé.

10 (Junii) vettem hopmester Onkai [1]) uram levelét, melyben ír mind magyarországi gyűlésről, mind pedig urunk béjöveteliről.

11. Bizonyoson hallatik, hogy az medgyesiek accordálni kezdtek volna.

12 Junii érkezett öcsém Teleki Mihály uram, hogy urunk béjövetelére készüljön, Kolozsvárt szállást és egyéb élést készítsen, és én is ő kegyelme mellé rendeltettem. Ő kegyelme is bizonyosan beszéli, hogy az medgyesiek accordához fogtak.

13. Vásároltunk volna, sokadalom lévén; de igen rosz sokadalmunk volt, nem lévén több három rosz görögnél, örmény egy sem, hanem csak szintén kolozsváriak és valami hetven kereskedő törökök.

14 (Junii) délután kijöttem Sukra az Haller Istvánné asszonyom háza-féléhez.

15. Reggeli nyolcz óra után csakhamar haza érkeztem, itthon találván az öcsémet Vass Dániel uramat, és jöttemben a sánta rácz oláh szekerét hat ökörrel a sz(ent)-egyedi [2]) erdőn találván, egy szolgájával együtt béhoztam és ad triduum törvényre certificáltattam.

---

[1]) Így; talán *Ongai.*

[2]) A naplóban hibásan *szent-enyedi* van írva.

Digitized by Google

16 (Junii) jött hozzám az öcsém Vass Dániel uram, beszélvén, hogy ő kegyelme a táborról eljött, akkor már közelítettek az accordához s Medgyes feladásához, de csakhamar meghallik; eodem feladták volna Medgyest.

17 Junii jött hozzám komám, Almádi uram, másokat is hozván a sánta oláh béhajtott szekere s ökrei törvényére, melyet el is ítéltek.

18 (Junii) mentek el tőlem Almádi komámék.

19 (Junii) voltak nálam az öcsém Vass Dániel és Vass Györgyné asszonyék, egymás között akarván alkudozni és megegyezni, de egészen most ezúttal meg nem egyezhettek.

20. Kolozsvárra mentem bé, idején megérkezvén.

21 (Junii) temettük a farkas-utczai templomba Kendefi János uram sírjába, az öcsém Teleki Mihály Teleki Judit nevű kis leánykáját.

22 Junii. Az asszonynyal Kemény Jánosné húgom asszonynyal beszélgettük az öcsém Kemény Jankó urunk udvarába való küldését.

23. Hasonlóképen mind csak arról beszélgettünk, és hogy már az jövő héten kiinduljon, megegyeztünk.

24. Teleki Mihály öcsém uram Sármásra fordulván ki házához, engem Kolozsvárt hagyott, hogy a dologhoz látnánk.

25. Az haltartómat jártam meg, ha tisztítják-é?

26. A szőllőimet jártam meg.

27 (Junii) ebéd után kiindultam, hálni jöttem Bonczidára.

28. Még nyolcz óra tájban haza érkeztem Czegébe.

29. Itthon voltam.

30 (Junii) volt nálam Almádi István komám uram, jelentvén, hogy Bonczidán Bánfi Farkas urammal Csáki István uram széket celebráltatna.

1 Julii hozták hírűl, hogy Szamosujvárból egy lejtinánt, az Vorum kapitány fia, Diószegi István urammal kijött volna, hogy generális Forgács Simon uramhoz mennének accordálni, minthogy Szamosujvárt fel akarnák adni.

2 Julii. Előltalálván Olosz *(így)* Pál uramat, kit is generális uram küld Szamosujvárhoz accordálni, visszatéríti ő kegyelme, de maga Orosz Pál Kolozsvárra megyen.

3. Magam is leküldtem a várhoz, hogy tudjuk meg, mint van a dolog.

4 (Julii) ebéd után Víz-Szilvásra mentem az malomhoz s ott háltam.

5. Jó reggel megindulván, nyolcz óra tájban Kolozsvárba bémentem.

6 (Julii) voltunk ebéden Teleki Mihály uram és Orosz Pál urammal és másokkal Kolozsvári Pál uramnál, a doctornál.

Digitized by Google

7 (Julii) jött Orosz Pál uram Kolozsvárról és ment Szamosujvár felé.

8 (Julii) voltunk ebéden Teleki Mihály, Jósika Gábor uraimékkal és másokkal is Szatmári uramnál, a papnál.

9 Julii hozták hírül, hogy Rabbutin kiszállott volna mezőre és hogy generális Forgács Simon uram ő excellentiája bizonyos válogatott hadakkal arrafelé nyomult volna.

10 (Julii) adtam Teleki Mihály öcsém uram kezibe azokat az Bánfi György uram ő nagysága kezemnél lévő fegyvereit, két pár puskát, az kiket József király küldött volt az úrnak, és egyéb egyetmásokat is, melyeket urunknak kell kivinni.

11. Jó reggel megindulván, estvére haza jöttem Czegébe.

12. Itthon voltam.

13 Búzáimat jártam.

14 (Julii) jött bé hozzám Diószegi Ferencz, generális Forgács uramhoz járván Balázsfalvához a táborra, szamosujvári commendans és németek punctumival menvén oda; de generális uram csak verbalis választ adott nékiek, hogy t. i. az commendanst két leitnanttal együtt Szebenbe bébocsátja, az gregarius németeket, ha el akarnak menni országokban, fegyver és minden kísérők nélkül elbocsátja, a magyarokat pedig vigyék ő excellentiája eleibe.

15, 16 Julii itthon voltam s dolgaimhoz láttam.

17. Székre vármegye székit hirdetvén, oda indultam jó reggel, és végben menvén, Kolozsvárra indultam ebéd után; háltam Nemes-Sukon.

18. Jó reggel megindulván Nemes-Sukrúl, nyolcz óra tájban megérkeztem.

19. Ben voltam Kolozsvárott.

20 (Julii) ebéd után indult urunkhoz Teleki Mihály öcsém uram, és az dőlő helyig. Borsáig, én is elkísértem ő kegyelmét.

21. Borsán még helyben hagyván öcsém uramat, ebédre jöttem Bonczidára Bánfi Farkas uramhoz; ebéd után ugyan ő kegyelmével Székre általjöttünk, méltóságos generális uram parancsolatja érkezvén az vármegyére, hogy egy egy kapuról egy egy lovast állítson minden possessor, és az kinek egy kapura ki nem telik, minden rovat által 5 frt 40 krt adjon. Azt felvetvén és elvégezvén, estve későn haza jöttem Czegébe Vass Dániel öcsém urammal.

22 Julii volt nézni Orosz Pál uram Vass Györgyné asszonyomnál.

23 (Julii) jöttek ki Szamosujvárból a németek és jött vissza magyar kézben, kit is isten maraszszon meg kezünknél.

24. A szőllőmet jártam.

Digitized by Google

25. Hon voltam.
26. Hasonlóképen.
27. A táborra készülgettem.
28 (Julii) reggel megindulván, estvére jöttem Méhesre.
29. Méhesen mulattam, ott való dolgomat tekintvén meg.
30 (Julii) reggel megindulván, estvére jöttem Maros-Keresztúrra.

1 Augusti[1]) ebéd után jöttem Kóród-Szentmártonba. dolgaimat és ott való alkalmatosságomat akarván megtekinteni.

2. Vasárnap lévén, helyben voltam és nyugodtam.

3 Augusti búzáimat, szőllőimet és egyéb alkalmatosságaimat jártam meg.

4. Jó reggel megindulván, Nádasra mentem fel, mivel az bírák egy hordó boromat itták meg; meg nem akarván az árrát adni, sem mást adni, tíz ökröket hajtattam el és estvére ismét visszajöttem Kóród-Szentmártonra.

5. Táborra készülgettem és ökör-szekeremet ebéd után megcsináltattam.

6 (Augusti) indultam magam is a táborba; hálni jöttem Gyakadba.[2])

7. Hálni jöttem Nagy-Selykre.

8. Egy része a tábornak lévén gróf Pekri Lőrincz uramnál Nagy-Selyk és Harsány[3]) között, ugyan az nagy-selyki határon egy oldalban, s hallván, hogy generális Forgács Simon uram Szász-Sebesnél légyen, magam csak a Pekri táborára jöttem, holott is ő nagysága megtartóztatott, hogy nem szükség Szász-Sebesbe mennem, mivel generális Forgács Simon uram ő excellentiája harmad-negyed napok alatt ide jő vele való hadakkal.

9 Augusti notabilis dolog esett a táboron: Szintén az hol Teleki Mihály uram ezere fel volt szállva, két vagy három gólya egy sasra támadnak, fen az áerben szárnyalván és veszekedvén; elunván, megsajnálván a sas a gólyák infestatióját, neki fordúl a sas az egyik gólyának, úgy megrúgja, hogy mingyárt a sereg közzé esik az gólya, és az földön megütvén s elfogván az gólyát az katonák, fejét veszik, az más két gólyát pedig a sas elűzi és elkergeti. Isten oltalmazzon bennünket a sasnak rúgásától és elűzésétől!

10. Lőrincz napja lévén, generális Pekri Lőrincz uramnál vígan laktunk és mulattunk.

---

[1]) Jul. 31-ről nincs semmi feljegyzés.
[2]) Így; talán *Gyákos* akar lenni.
[3]) Így; helyesen *Hasság*.

Digitized by Google

11. Nagy lármánk (lőn), úgy hogy az egész tábor kiállott seregekben és az toroczkkal is hírt lőttek, hogy a zsákmányosok bétakarodjanak. azt hozván hírűl, hogy a szebeni németek kijöttek, az mint hogy ki is jöttek volt bennek, és az portásokkal össze is puskáztak. Vízaknánál egy Kereki (nevű) hadnagyot le is vágtak ma, egy Horvát Zsiga nevű is nem tudatik, ha elfogták-é vagy hova lett.

12 Augusti nagy tűz láttatott Rosinya [1]) felé.

13. Generális Forgács uram ő nagysága Fejérvárról Balázsfalvára jővén, én is a táborról ő nagyságához mentem.

14. Szentmiklósra mentem ő nagyságával, maga csézájában vévén; tüzes szerszámokat próbálván és hányván, ha jól csinálták-é és jól hányják-é? de igen hibásan esett; az nap ismét visszajöttünk.

15. Balázsfalváról a tábor is ment tekintőleg generális uram előtt; estvére Mikeszászára jött, generálisné asszonyom is ott lévén, én pedig a vármegyék közzé jöttem holdvilági réten való táborhoz.

16. Ismét generális uram mind az asszonynyal együtt az táborra ment, holott generális uram gróf Pekri Lőrincz uramnál lévén ebéden és mulatván, szintén már mikor generális uram vissza akar indulni és jőni Mikeszászára, Pekri uram(mal), mindketten ittasok lévén, összevesznek, és generális Forgács uram árestálja Pekri uramat az maga sátorában és azon éjjel árestumban volt.

17. Az árestomot elvétette generális Forgács uram másik generális Pekri Lőrincz uramról, melyért Pekri uram is felkészülvén, minden bagázsiájával együtt, szemeláttára generális uramnak, eljő azon táborról, és Balázsfalva felé jővén, engemet és Küküllő vármegyei Balog Zsigmond uramat eleiben oda hívatott, velünk communicálván azon casusát; és ő nagyságával sokat beszélgetvén, ismét visszajöttünk a vármegyék közzé.

18 Augusti jó reggel Balog Zsigmond urammal a vármegyéket összegyüjtvén, communicáltuk ő nagyságával s ő kegyelmekkel gróf Pekri uram dolgát és casusát, melyet is a nemes vármegyék keservesen éreztek és fájlaltak, melyről ugyan mingyárt generális Forgács uramhoz ő nagyságához Rhédei Ádám, Jósika Dániel uramékat követekűl választjuk, és el is küldték ő kegyelmeket az iránt való instantiával, de kevés haszna lött.

19. Magam is általmentem jó reggel a táborra generális uram udvarlására, és hogy ma haza mehessék, zsoldosi-

---

[1]) Ismeretlen hely.

Digitized by Google

mat és zsoldpénzemet megadám, de ő nagysága megtartóztatott, azért estve ismét visszajöttem a vármegyék közzé.

20 (Augusti) érkezett reggel Doboka vármegye és a Szamosujvárnál lévő hadak.

21. Méltóságos generális uram ő excellentiája a nagy táborrúl a mi táborunkra jővén, mind a vármegyéket, mind a Szamosujvár bloquadájából jött hadakat megmustrálta, és egy ideig az én sátoromba jővén s dolgát végezvén s megparancsolván, hogy jó reggel mi is mindnyájon, kik az táboron vagyunk, a nagy táborba bémenjünk, minekutána tőlünk viszszament.

22 Augusti jó reggel egész táborostól megindulván, nyolcz órakor a nagy táborhoz érkeztünk, holdvilági rétről hassági völgyben, de generális uram csak akkor kelvén fel, a tábor szélin megtartóztattak bennünket, ki akarván jőni és újabban meg akarván látni bennünket generális uram; de én bémentem generális uramhoz, és elvégezvén miséjét, kijött, és én is kikísérvén ő excellentiáját, megtekintvén ezen mostan jött hadakat, maga ő excellentiája szólított meg; nem lévén pedig a más vármegyéknek zászlójok és dobjok, minthogy csak zsoldosok vala, hanem csak Dobokának, ez kevesen lévén, ezen vármegye jött a több vármegyék és seregek előtt.

23. Egy kis confluxus vagy congregatio lévén Nagy-Selyken, minket is egynehányon a consilium oda hívatott, hova jó reggel általmenvén és generális uram propositiójára replicálván, visszajöttünk a táborra ebéd után; mely propositiók sommáson ezek:

1.) Mivel a vármegyék személyek szerint otthon maradnak és csak zsoldost adnak, nem kétlem, magok javára is magokra vállalják a vármegyék, hogy az passusokat fogják őrizni, hogy az had ki ne szökhessen.

2.) Az mely zsoldosokat fognak a nemes vármegyék adni, azoknak főtisztjeinek fizetést és intertentiójokra való naturalét rendeljenek ő kegyelmek, úgy a magok zsoldosinak is.

3.) Az militia számára is akár holnapra való naturalékat ő kegyelmek most vessenek fel, úgy az húspénzt is, két pénzivel fontját.

Ez, kire nézve vetettünk fel magunkra búzát, cubulos facit 16000, kapuszám után, ahogy a possessor adja meg. Úgy húspénzt is vetettünk flor. ung. 31140, melynek felét a szász nationak kell megadni, felét pedig az vármegyéknek; de együvé az három statusnak gyűlésit nem engedte generális uram, melyet én contravertálván és az iránt mintegy protestálván is, én az consilium előtt ő excellentiájának az consilium secretariussától Bartostól el is vádoltattam, de generális

Digitized by Google

uram is másoktól osztán jól informáltatván, apprehensióját az iránt letette és nékem nem szólott.

24 Augusti. Az táborra bejővén a consilium és választott emberek generális uram parancsolatjából, ott gyültünk össze egy színbe és ott végeztünk ebédig, de ebéd után az én sátoromban.

25. Felmentünk a színben, elébb az én sátoromhoz gyülvén, de a színben a hajduk, kik a színt őrzötték, taxa nélkül nem akarván bébocsátani, az öcsémmel Vass Dániel urammal aláj öttem; generális uram annakutána a színben menvén és meglátván, hogy én ott nem vagyok, s végire menvén hogy mi okra nézve mentem le, a taxáló hajdukat megcsapatta; annakutána felmenvén s generális uram is ott lévén, újabban proponált ő excellentiája rendet külön az statusoknak, kivált az székelyeknek, kik vármegyebeli jószágokért zsoldost vagy zsoldpénzt adni nem akarnak.

26. Generális uram valami nehezen elvégezvén az vármegyék és zsoldosok dolgát, újabban terminálván ad 15 Septembris, a vármegyéket ő excellentiája haza bocsátotta; ebéd után én is lejöttem a táborról és hálni jöttem Szász-Egerbegyre.

27. Hálni jöttem Kundra.

28. Még nyolcz óra tájban jöttem Kóród-Szentmártonba; az nap ott voltam.

29. Ebédre jöttem Maros-Keresztúrra és az nap ott voltam.

30 (Augusti) reggel megindulván, estvére jöttem Méhesre.

1 Septembris [1]) itthon voltam s nyugodtam.

2 (Septembris) mentem a szőllőmbe és jártam meg.

3. Szentgothárdon még egy asztagot rakván, oda mentem látni.

4 (Septembris) végezték el az őszi búzám és gabonáim hordását.

5. Itthon voltam, a dézsmahordásra vigyáztam.

6, 7. Hasonlóképen.

8. Az gyermekim igen erősen hurutván már jó darab időtől fogva, kivált József fiacskám és Zsuzsi leánykám, Kolozsvárra küldtem bé őket feleségemmel, hogy ha a doctorok valamiben segíthetnék és könnyebbíthetnék őket.

9, 10. Magam itthon maradván, dézsma és tavasz búzám s gabonám hordására vigyáztam.

11 (Septembris) estvére jött hozzám hálni Pongrácz György sógorom, az táborról jővén gróf Pekri Lőrincz uram

---

[1]) Aug. 31-ről nincs feljegyzés.

Digitized by Google

felől és levelet hozván Pekri uramtól Forgács uram kimenetele felől,[1]) és hogy kegyelmes urunk ő nagysága, helyében generális uramnak, a commendót Pekri uramra bízta volna, mely levélnek is párját ide küldte.

12. Jó hajnalban Pongrácz sógor uram elment, feleségem is estvére megjött, nem használván semmit a gyermekeknek a kolozsvári doctorok. Szintén mikor feleségem megérkezett, igen nagy záporeső jéggel elegy, majd fellegszakadáshoz hasonló volt, úgy hogy az asztagokba is igen beléjek ment és a szőllőben is kárt tett a jég, igen meghasogatván a szőllő szemét.

13 (Septembris) volt nálam Ujvári komám vacsorán, itt is hált.

14 (Septembris) volt nálam ebéden Ujvári komám uram, a zsoldosok iránt gyülekezvén ide ő kegyelmek.

15. Kővár-vidékire akartam indulni, de a kis Jóskám éjczaka igen rosszúl lévén, úgy hogy csaknem megfulladott a hurut miatt, megváltoztattam az utamat.

16, 17, 18, 19 (Septembris) mind itthon voltam, sehova nem mervén menni fiam József súlyos betegsége miatt.

20 (Septembris) vettem számba czegei majorságocskámban lévő búzámat, gabonámat és szénámat.

21. A szárazság miatt eddig nem igen szánthatván és vethetvén, valami kevés eső lévén, vettettem.

22. Vettettem.

23. Hasonlóképen.

24. Septembris. Az gróf Pekri Lőrincz uram Betlenbe menvén feleségestől és egész cselédestől, urunkhoz akarván kimenni, Kékesre eleibe mentem, és mind ebéd előtt, mind ebéd után ő nagyságával sokat beszéllettem, különösen elmondván publice asztalnál, hogy 100 tallérnál inkább akarja, hogy velem beszélhetett. Az úr Betlen felé ment, én pedig viszszajöttem.

25. Ismét vettettem.

26. Az gyermekim isten kegyelmességéből jobban voltak.

27. Hon voltam.

28 (Septembris) mentem Szamosujvárra, az sógor Kemény Péter uram fiacskája keresztelőjébe, kit kereszteltek Jánosnak.

29 (Septembris) ebédre visszajöttem Czegébe.

30. Menvén ebédre Deésre az urunk Pekri Lőrincz, és Teleki Mihály uramék oda jővén és engemet is odahívatván, holott is hárman különösen sokat beszélgetvén, csináltunk

---

[1]) Forgács Simon a sept. 12-re hirdetett szécsényi gyűlésre sietett ekkor.

Digitized by Google

magunk között egy uniót és állandó hit alá való megegyezést, melyről hárman egymásnak levelet is adtunk, mely e szerént van:

Minthogy isten után minden dolgoknak feje és fundamentuma az igaz egyesség, szeretet, látván mi is, hogy szegény hazánk pusztulását, romlását causálta az köztünk való egyenetlenség, hitetlenség, kire nézve, minthogy isten az úrral Vass György urammal s atyánkfiával minket állított az mostani változó időkben szegény hazánk gondviselésére s igazgatására elő. hogy jobban folytathassuk mind szegény hazánknak dolgait s mind kegyelmes urunk ő nagysága szolgálatját, bona fide assecuráljuk az említett urat Vass György uramat ő kegyelmét hogy mind jó s mind szerencsétlen állapotokban, valamelyek kegyelmes urunk és hazánk ellen nem lésznek, ő kegyelmével tökéletesen egyetértünk, hazánk és kegyelmes urunk ő nagysága dolgait egyező értelemmel folytatjuk, ő kegyelmének igaz atyjafiai lészünk, senkivel ő kegyelme ellen való dolgokban meg nem egyezünk, sőt mindennémű szerencsétlenségét, baját s bántódását magunkénak esmérvén, mint szintén magunkét orvosolni kívánjuk; ha mit ő kegyelme hátramaradására, gyalázatjára s kárára valót észreveszünk, azt megjelenteni s ha lehet megelőzni, egyszóval, mint igaz jó lelkiismeretű keresztyén emberek, képmutatás nélkül való igaz atyafiak lészünk. sem tekintetért, ajándékért, tisztségért ő kegyelmének becstelenségére, gyalázatjára, annál inkább kárára semmiben cselekedni és másokkal is annuálni s conferálni, sub amissione honoris et violatione fidei nostrae, nem igyekezünk. Isten minket úgy segéljen, úgy adja lelkünk üdvességét. Datum in oppido Deés, die 30 mensis Septembris, 1705.

gr. Pekri Lőrincz. Teleki Mihály.

Ezt végben vivén és sokat egymás között conferálván, minthogy kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatjából az úrnak Pekri uramnak ki kelletvén ő nagyságához menni, ebéd után visszament Betlenbe, hogy az jövő hétfőn onnan kiinduljon; Teleki Mihály urammal pedig mü még az nap helyben maradtunk, lévén még egymás között való dolgaink.

1 Octobris ebéd után Teleki Mihály öcsém uram is Kővár felé kiindulván, én is visszajöttem Czegébe.

2. Hon voltam.

3. Az szőllőmet jártam meg.

4. Hozzám jővén Almádi István, Ujvári Miklós komáméк, egy levelet írtunk Teleki Mihály uramnak, Vass Dániel

Digitized by Google

öcsém és Rettegi Mihály uramék is subscribálván velünk együtt, vármegye dolgainak orvoslásáról.

5. Szentmártoni szüretre akarván bémenni és Nádasra jó reggel megindulván, estvére Méhesre mentem, de feleségem a gyermekekkel hon maradt.

6. Méhesen voltam és dolgaimat tekintgettem meg.

7. Onnét is reggel megindulván, estvére Szentmártonba mentem.

8, 9, 10, 11 (Octobris) mind Szentmártonban voltam s ott való dolgaimat igazítottam.

12 (Octobris) ebéd után Gógányvárallyára mentem által, holott vettem a consilium levelét, hogy Kolozsvárra menjek, méltóságos fejedelem Rákóczi Ferencz urunk ő nagysága béjövetele alkalmatosságára való provideálásra s gazdaságra.

13. Ott lévő kevés szüretemet félben hagyván, estvére visszajöttem Szentmártonba.

14. Ott is minden dolgaimat elhagyván, még szüretemhez sem foghatván, eljöttem ebédre Maros-Keresztúrra, estvére Méhesbe.

15 (Octobris) reggel Méhesrűl is megindulván, még délben haza jöttem Czegébe, holott találtam kegyelmes urunk ő nagysága gyűlésre való regalisát[1]) és generális Forgács uram levelét, hogy béjőjjek Kolozsvárra.

16 (Octobris) reggel Czegóből is megindulván, béjöttem Kolozsvárra.

17. Az urak szállását tisztíttattam, úgymint Haller Istvánné asszonyom házát.

18. Vasárnap lévén, semmit sem csináltunk.

19 (Octobris) érkezett Teleki Mihály uram is bé délre, jelentvén ő kegyelme, hogy generális Forgács uram apprehendálta volna az Deésen való létünket és conventiculumnak nevezte volna,[2]) és hogy oly kemény conditiókat csináltunk volna, csak azért, hogy kegyelmes urunk ő nagysága reá nem menvén, választhassunk más fejedelmet, és hogy én reám igen neheztelne.

20 Octobris az itt való alkalmatosságról sokat conferálván s ide kívántató victualékról disponálván, ebéd után kiment Teleki Mihály uram, urunk eleiben akarván menni.

21 (Octobris) estve nyolcz óra tájban érkeztek Pongrácz György és András uramék postán, generális uramtól hozván

[1]) October végére vagy November elejére Gyulafejérvárra.
[2]) L. föntebb sept. 30-án.

Digitized by Google

szomorú hírt, hogy az német ármádia Túrnál az Körösön[1]) általjött volna és minden bizonynyal Debreczenbe szándékoznék s onnat bé Erdélyben, és újabb orderért Pongrácz György uramat generális uram urunkhoz postán küldé, maga is pedig ő nagysága estve kilencz óra tájban beérkezett ide Kolozsvárra.

22. Urunk Somlyóra érkezik.

23. Az generális, hogy innét engemet amoveálhasson, máshova akart expediálni, de hogy nem mentem, igen megindult ellenem.

24. Innen Kolozsvárról a generális urunk eleiben menyen, minthogy urunk már Zilahra érkezett.

25 (Octobris) jött által urunk a Meszesen és szállott Magyar-Egregyhez, holott is subsistált; az német tábor pedig Debreczenhez érkezett.

26. Beérkezvén pedig urunk az erdélyi határba, mingyárt a passusokat mindenütt vágatni kezdette, az Karikában erős sánczot kezdett ő nagysága csináltatni, maga kezdte megjárni s nézni ott a közel lévő passusokat.

27. Bizonyosan meghozták, hogy urunk mindaddig Egregynél subsistál, míg már az német egyfelé elfordúl, vagy erre jővén, az határ széliben ő nagysága megvárja.

28. Püspök Pettes uram, urunk ő nagysága komornyikja és mások is többeken[2]) s feles udvariak előre eljöttek, kiknek kezdtünk gazdálkodni. Eodem Pekri Lőrincz uram is megérkezik. Segesvár felé expediálta volt urunk a passusok vágatására.

29. Mikes uram és több erdélyi főrendek is felesen jöttek bé.

30. Mind Pekri uram, mind Mikes uram és feles főrendek urunkhoz mentek ki.

31. Feles sáncz ásni és csinálni való ásókat, csákányokat visznek el innen urunk táborára.

---

[1]) A naplóban hibásan *Kövesen*.

[2]) Így; oly képzés a pluralisban, mint *többen* a singularisban.

Digitized by Google

CZEGEI VASS LÁSZLÓ NAPLÓI

Digitized by Google

Ad curiositatem suam praeparavit Ladislaus Vass de Czege, cuius symbolum:

Omnia si perdas, famam servare memento.

Speres deum, omnem enim spem in deum collocare, o quam optima iucundissimaque res, nam qui confidit in deo, fortis est ut leo, etc.

Spes confisa deo nunquam confusa recedit.
Fidentem nescit deseruisse deus.

Digitized by Google

I.

DIARIUM, AZ AZ MINDENNAPON LŐTT DOLGAIRÓL, CSELEKEDETIRŐL ÉS AZOKNAK ALKALMATOSSÁGIRÓL, SZERENCSÉS ÉS SZERENCSÉTLEN ÁLLAPATIRÓL, MIND HAZÁJÁBAN S MIND HAZÁJÁN KÍVŰL VALÓ UTAZÁSIRÓL, EGYSZÓVAL MINDENFÉLE DOLGAIRÓL ÍROTT KÖNYVE CZEGEI VASS LÁSZLÓNAK, MELYET ÍRNI KEZDETT ÉLETÉNEK TIZENHETEDIK ESZTENDEJÉBEN, ÚGYMINT KRISZTUS URUNK SZÜLETÉSE UTÁN MDCCXIV .ESZTENDŐBEN, BOLDOGASSZONY HAVÁNAK ELSŐ NAPJÁN,[1]) CZEGÉBEN.

1659 esztendőben született az világra az szegény atyám, szent Márton nap tájban.

1662 esztendőben szüret tájban, Medgyesen, gyűlés alatt holt meg az szegény nagyatyám Vass László.[2])

1696 esztendőben szent Márton nap tájban, úgymint szent András havának 12-ik napján születtem ez világra.

1698 esztendőben Kisasszony havának 15-ik napján holt meg az nagyanyám Teleki Anna, Kolozsvárat, életének ötvenhetedik esztendejében.

1702 esztendőben kezdettem tanulni Czegében.

1703 esztendőben támadott az kurucz had Erdélyben.

1705 esztendőben szent Márton napján[3]) vétetett meg az Rákóczi Ferencz fejedelem zsibai sáncza az németektől, s ugyan akkor holt meg az szegény atyám is Kolozsvárat, életének negyvenhatodik esztendejében.

1706 esztendőben őszszel bujdostunk ki Rákóczi Ferencz fejedelemmel Erdélyből Magyarországra.

1710 esztendőben jöttünk bé Magyarországról Erdélyben, kedves hazámban, őszszel.

1711 esztendőben mentem bé Kolozsvárra tanulni, az Teleki Mihály uram fiaival.

---

[1]) Helyesen számítva tehát életének *tizennyolczadik* esztendejében, minthogy 1696. nov. 12-én született.

[2]) Vass László 1662. oct. 21-én halt meg.

[3]) Nov. 11-én.

Digitized by Google

1712 esztendőben caniculára[1]) kijővén, azalatt ott az pestis elkezdődvén, kin maradtam őszig; őszszel az pestis megállván, bémentem ismét, magam tartván magamnak szállást.

1713 esztendőben Karácson havának első napján holt meg az szegény asszonyom anyám, nekünk testvér atyafiakúl nagy szomoruságunkra, kit is isten nyugosson meg és dicsőítse meg az ő szent országában és az utolsó napon az idvezültekkel vigye bé az örök dicsőségben, hogy mind örökkön örökké dícsírhesse az ő teremptőjét; de én jelen nem voltam szegénynek halálán, mivel akkoron voltam Kolozsvárat, hanem másnap jüttem ki; holt peniglen meg estve tíz-tizenegy óra tájban, az mint azok mondják, kik jelen voltak szegénynek halálán, életének negyvenötödik esztendejében.

1712 esztendőben Boldogasszony havában promoveáltattam az poesisban, az rhetoricában penig ugyanazon esztendőben tavaszszal.

Jehova, ki mindeneket igazgatsz — — *stb.*

1714.

1 Januarii itthon voltam s öltöztem gyászban.

2. Itthon voltam s ugyan ez nap hallottam meg igen szomorán az szegény bátyám Teleki László halálát, az kit isten nyugosson meg s boldogítsa, szívemből kívánom; nekem ugyan soha olyan atyám helyett való kedves bátyám nem volt, nem is lesz, mint ez szegény volt. Meghallván penig ennek szegénynek halálát, estve felé általfordultam Császáriban, bátyám Vass Dániel uramhoz.

— — — — —

13 (Martii) reggel Czegébűl megindultam, estvére béjüttem ide Kolozsvárra.

— — — — —

19 (Martii) estve felé egészlen eléváló nemesekűl kimentünk az új professor Baczoni Máté uram eleiben.

— — — — —

22 (Martii) délután kimentünk egynihányon az temetőhöz, disputálni az soci(nia)nusokkal, de az pápisták elkapván tőlünk őket, visszajöttünk.

— — — — —

28 (Martii) reggel megindultam, estvére hazajüttem.

— — — — —

[1]) Így nevezi a nyári szünetet.

Digitized by Google

7 (Aprilis) estve felé barkászni [1]) voltam, de semmit sem fogattunk.

— — — — —

14 (Aprilis) mentem az Teleki László bátyám uram temetésire Szentpéterre.

15. Volt az temetés, én penig naphaladat után onnan megindulván, éjfél után haza érkeztem.

16. Itthon voltam s készültem az szegény idvezült asszonyom anyám temetésire.

17. Temettük el az szegény istenben elnyugott asszonyom anyámot. Isten nyugossa meg szegényt!

— — — — —

8 (Maji) készültem Kolozsvárra; reggel meg is indultam, estvére béjüttem Kolozsvárra.

9. Voltam legelőször az Németi Sámuel uram theologica professióján; jóllehet promoveáltattam volt januáriusban, de az szegény asszonyom anyám halála történvén, collegiumban nem lakhattam.

10. Küldöttem ki az lovaimot Czegében.

11. Reggel kísértem ki Bánfi Ferencz uramékot az hostát végeig, mivel haza ment az innepre. Eodem die adták praeceptornak Makai Sámuel uramot az öcsémnek,[2]) s ugyan ez nap voltam legelsőben az Baczoni Máté uram physica professióján.

12. Itt ben voltam.

13. Lőtték meg itten az francziával való békességnek örömit,[3]) kit isten fordítson jónkra, s ha igyekezeteknek gonosz szándéka, tegye semmissé tanácsokat.

14. Ebéd után innen kiindultam, hálni mentem Czegében.

— — — — —

2 (Junii) ebéd után megindultam, estvére béjüttem ide Kolozsvárra.

— — — — —

5 (Junii) kezdettem az Burmann utolsó tomussának olvasásához.[4]) Adja isten, hogy végezhessem boldogúl el s épülhessek az ő szent dicsőségére belőle.

---

[1]) Valószínüleg annyit jelent, mint *kószálni, kóborolni, cserkészni,* mint *barkácsolni* és *barkócsálni*. V. ö. M. Tájszótár I. 102 és 103.

[2]) Vass Józsefnek.

[3]) Ez évi mart. 6-án kötötték meg a rastadti békét, mely a spanyol örökösödési háborúnak véget vetett.

[4]) Burmann Ferencz vagy hasonló nevű fia valamely theologiai műve lehetett, miről a naplóíró emlékezik. Mind a két Burmann theologia professora volt Utrechtben, hol az apa 1679-ben, a fiu 1719-ben halt meg.

Digitized by Google

— — — — —

19 (Junii) fogadtunk német praeceptort mi nemesekűl, kik itt az collegiumban tanulunk.

20. Kezdett tanítani. Ugyan ez nap nálam volt ebéden az legelső praeceptorom Köpeczi János uram, mostan jüvén le akadémiából.

— — — — —

27 (Junii) nálam voltak az professorok és mostan lejütt akadémiából való Köpeczi János uram, az ki is legelső praeceptorom volt; az nemesek is, úgymint Bánfi Ferencz uram, Bánfi Boldizsár uram, Bethlen Sámuel uram, Teleki Mihály uram, Bánfi Farkas uram az úrfiak közűl, az nemesek közűl peniglen Hegyesi István uram, Viski Péter uram, Hegyesi András uram, Genczi György uram; ebéden voltak nálam, mivel László napja volt.

28. Itt ben voltam. Eodem die kezdette el az dominus senior Baczoni Márton uram az Burmann collatióját, ebéd után két órátúl fogva három óráig; elkezdette peniglen az első tomust.

29. Kezdett ismét collatizálni az Ryseniusból [1]) Bikfalvi Imre nevű első primarius deák.

30. Voltam az theoriából opponens az Baczoni Máté uram leczkéjin.

— — — — —

4 (Julii) voltam opponens az Burmannból az Németi Sámuel uram leczkéjén. Eodem die igen szerencsétlenűl jártam, mivel Bánfi Ferencz uramékkal kimenvén az Szamosra, ő kegyelmek feredtek, én is az csizmámat levetvén, az parton mezítláb jártam, az holott egy valami ártalmas bogár úgy megmarta az lábom ujját, hogy mingyárt elestem; az nap ugyan semmi gondja nem volt, de másnapra virradólag úgy megdagadt, hogy reá sem léphettem s majd harmad napig lohadott meg.

— — — — —

12 (Julii) voltam az Burmann első tomussából respondens az senior Baczoni Márton uram collatióján.

13. Ment ki Bánfi Ferencz uram az caniculára Hunyadra.

14. Hostátban voltam az magam kertünkben sétálni.

15. Estvére hozták bé az lovainkat.

16. Végeztem el az Q(uintus) Curtius Rufus historiájának [2]) olvasását, kiért hálaadás legyen és dicsőség az istennek.

---

[1]) Van Ryssen Leonhard a XVII-ik század második felében élt tudós theologus Hollandiában.

[2]) Nagy Sándor historiáját írta meg tíz könyvben.

Digitized by Google

17. Hunyadról Bánfi Ferencz uram estve felé érkezett Kolozsvárhoz; akkor én is kiindultam s ő kegyelmével együtt hálni mentem Szentmiklósra, az Viski Pál uram majorjában.

18. Reggel Szentmiklósról megindultunk Bánfi Ferencz urammal, az öcscseivel, úgy az öcsémmel; az kájáni gátig együtt jártunk s ott elváltunk egymástól; estvére haza jüttem Czegében.

— — — — —

13 (Augusti) estve fogtam ki az tavalyi küklött karulyomat,[1]) melyet is magam kezéhez vettem tanítani.

— — — — —

15 (Augusti) reggel megkiáltottam az karulyomat.

— — — — —

25 (Augusti) küldöttem bé az öcsémet Kolozsvárra az collegiumban az caniculáról.

— — — — —

8 (Septembris) ebéd után megindultam, estvére béjüttem Kolozsvárra.

9. Itt ben voltam.

10. Kezdettem az Florust[2]) olvasni, kiben úr isten adj előmenetelt az te dicsőségedre.

11. Voltam az Németi Sámuel uram leczkéjén az Burmann első tomussából respondens; ebéd után recreatióra az kertünkben voltam.

— — — — —

19 (Septembris) voltam opponens az Burmannból az Németi Sámuel uram leczkéjin Viski Péter és Csepregi Ferencz urammal; respondens volt Bánfi Ferencz uram.

— — — — —

24 (Septembris) voltam respondens az Ryseniusból az Bikfalvi uram collatióján. Eodem die ebéd után kisétáltunk Bánfi Ferencz urammal az kétágú toronyhoz s ott nézegettük az pápisták sok idololatriájokat.

— — — — —

26 (Septembris) ebéd után kiindultam az öcsémmel Kolozsvárról az Kemény Zsigmond bátyám lakadalmára; estve későn érkeztem Czegében.

— — — — —

12 (Novembris) ebéd után megindultam Czegébűl, hálni jüttem Szilvásra.

[1]) Küklött madár, ölyv, karuly: *accipiter alterius induvii vernationem passus*, az az kétszer verdett. *Páriz P.* Dictionarium ungaro-latino-germ. A *küklött* szót a Nyelvtört. Szótár nem ismeri.

[2]) Lucius Annaeus Florus római történetíró.

Digitized by Google

13. Felestököm után Szilvásról megindultam, estvére béjüttem Kolozsvárra.

14, 15. Itt ben voltam. Eodem 15 voltam respondens az logikából az Viski János uram collatióján, és az Németi Sámuel uram theologica professióján az Burmannból.

— — — — —

19 (Novembris) ismét respondeáltam az logikából az Viski János uram collatióján, reggel négy órakor.

— — — — —

22 (Novembris) feleltem az Burmannból az senior Baczoni Márton uram collatióján, délyest két órakor.

— — — — —

24 (Novembris) ebéd után spaczírozni voltam Bánfi Ferencz urammal az Kövespadra.

— — — — —

26 (Novembris) feleltem az metaphysicából az kis professor Baczoni Máté uram professióján, reggel hat órakor.

— — — — —

2' Decembris tizenkét óra után mentem az több úrfiakkal az Gyerőfi Györgyné asszonyom temetésére; estvig ott voltam.

— — — — —

10, 11 (Decembris) volt az examen.

12. Hat órakor feleltem az Ryseniusból az Bikfalvi uram collatióján, s akkor el is végzette azt az collatiót.

— — — — —

22 (Decembris) végzettem el az Florus olvasását, kiért dicsőség istennek. Eodem die reggel Bánfi Ferencz, Boldizsár és László uramékkal s az öcsémmel indultunk meg az magam kocsimon Czegében; ebédre mentünk Sukra, hálni haza Czegében; de igen szerencsétlenűl jártunk, mivel szintén az falu közepin tört ketté az kocsink rúdja s csak gyalog mentünk fel az udvarban.

23. Otthon voltunk.

24. Bánfi Ferencz és Boldizsár uramékkal vadászni voltunk gyalog hajtókkal, de semmit sem hoztunk, mivel esős időnk volt.

— — — — —

31 (Decembris) igen rosz casus esett udvaromban, mivel ebéden mulattunk s ebéd felett az öcsém praeceptorával egy Váradi Mózes nevű ember tréfálódván, tréfából karddal kimenvén, mi is mint ifjuság tréfálódván, karddal kimentünk az udvarra, ott valamelyik az ittas emberek közűl az karddal az kezét erősen megsértette, az melyet magam gyógyítottam.

Digitized by Google

Ezen 1714 esztendő szűk esztendő volt, mert az gabonának bősége igen ritka helyt volt az eleinten való nagy szárazságoknak miatta; hasonlóképen az bornak bősége is igen ritka helyt találtatott.

Óh erős isten — — *stb.*

1715.

1 Januarii reggel Bánfi Ferencz és Boldizsár uramékkal általszánkáztam Császáriban, bátyám Vass Dániel uramhoz; estvig ott voltunk, estve későn haza jöttünk.

2 Januarii reggel felestököm után Bánfi uramékkal béindultunk, hálni jöttünk Sukra.

3. Sukról reggel megindultunk, ebédre beérkeztünk Kolozsvárra.

— — — — —

6 (Januarii) Viski Péter uramnál voltam vacsorán Bánfi Ferencz és Boldizsár urammal s Bethlen Sámuel urammal s az kis Rhédei Józseffel, mivel finaliter exitust adott ő kegyelme akkor.

— — — — —

10 (Januarii) voltam Vitéz György uram látogatására; onnan. megtudván hogy béjütt bátyám Vass Dániel uram, mentem az ő kegyelme látogatására s ugyan ott voltam vacsorán. Eodem kezdettem olvasni az Livius historiájának epitoméit, melyben istentől épülést kívánok.

— — — — —

16 (Januarii) voltam opponens az Németi Sámuel uram theologica disputatióján.

17. Bánfi Ferencz és Boldizsár uramékkal flintával az mezőre voltam, de semmit sem hoztunk.

— — — — —

21 (Januarii) voltam reggel az senior collatióján; feleltem ugyan akkor az Burmann első tomussából.

22. Ebéd után spaczírozni voltam Bánfi Ferencz és Boldizsár uramékkal az Békáspatak felé.

— — — — —

31 (Januarii) feleltem az Burmannból az senior collatióján.

— — — — —

4 (Februarii) feleltem az Burmannból az clarissimus Németi professzióján.

Digitized by Google

5. Feleltem az logikából az Bánfi uramék praeceptora Gyalui István uram logica collatióján, reggel hét órakor. Eodem die Bánfi Boldizsár urammal ebéd után az várost sétálva kivűl megkerültük.

— — — — —

8 (Februarii) végzettem el az Livius historiájának epitoméit.

— — — — —

11 (Februarii). Az gazdaasszonyom férjhez adván az leányát, annak az sirató estvéin voltam estve.

12. Az lakodalmában voltam ugyanazon leánynak.

— — — — —

15 (Februarii) adott finaliter exitust az senior Baczoni Márton uram. Eodem die ebéd után volt az szállásomon Vitéz György uram.

16. Generaliter kísírtük ki az seniort az hostát középéig, az melyet közép-utczának hínak; arra ment, mivel Szigetre vitték rectornak.

— — — — —

23 (Februarii). Bánfi Ferencz és Boldizsár uraimékkal és Viski Péter urammal spaczírozván, az temető felől az kőfal mellett valami soci(nia)nusokra találtunk, az melyekkel disputáltunk is.

— — — — —

27 (Februarii) feleltem az logikából s ugyan ekkor el is végzette Gyalui uram.

28. Végzettem az Burmann utolsó tomussát el, kiért dicsőség, dícséret istennek.

1 Martii kezdette ismét Gyalui István uram az logikát tanítani.

— — — — —

4 (Martii) kezdette Viski Pál uram az senior, az Burmann első tomussa collatióját.

5. Szerencsétlenűl jártunk, mivel azon estve az Bánfi uramék szállásán mulattunk s az pantalírozó németek [1]) reánk jöttek s erővel az vártára akartak vinni.

— — — — —

21 (Martii) jütt hozzám reggel Szilvási Boldizsár bátyám s nálam is volt ebéden, úgy nálam is hált. Eodem die kezdette el Viski János uram az Rysenius collatióját ebéd előtt hét órakor, s ugyan ekkor feleltem is azon Ryseniusból.

---

[1]) Így; talán *patroullírozó* németeket akart mondani.

Digitized by Google

22. Reggel ment el tőlem Szilvási Boldizsár bátyám. Eodem die végzettem el az Claubergius [1]) physicáját.

— — — — —

10 (Aprilis) adtam finaliter exitust s ugyan akkori alkalmatosságra magamat felvertem az ágyból.[2])

— — — — —

12 (Aprilis) indultam meg Kolozsvárról Czegében kilencz óra tájban; ebédre jüttem Sukra, hálni haza Czegében, s ugyan itten házamnál találtam bátyámot Teleki János uramot feleségestől.

13. Ment el tőlem felestököm után.

— — — — —

25 (Aprilis) reggel indultam meg Czegébűl az gyűlésre [3]) Vass Dániel bátyám urammal; ebédre jüttem az mocsi völgyben, hálni Méhesre.

26. Otthon voltam Méhesen.

27. Reggel megindultam Méhesrűl ugyan bátyám Vass Dániel urammal; ebédelvén az keczei szénafüvekben, hálni jöttünk Fugadra.

28. Ott voltunk.

29. Fugadról megindultunk, ebédlettünk egy erdő mellett, hálni jöttünk Sorostélyra, csakhamar oda érkezvén Rhédei Pál, Bánfi László, Pongrácz György és Földvári Pál uraimék ő kegyelmek.

30. Sorostélyról reggel egész compániástól megindultunk; ebédelvén egy rétben, idején estvére Szebenben béjüttünk.

— — — — —

24 (Maji) bomlott el az gyűlés.

25. Naphaladatkor indultam ki Szebenből, hálni jüttem Teleki József bátyám uramhoz Sorostélyra.

— — — — —

1. Junii délre ide Czegében jüttem.

— — — — —

9 (Junii) reggel communióra Császáriban mentem által, estvére visszajöttem; ez nap öltöztem színesben.[4])

— — — — —

7 (Octobris) felestököm után indultam meg innen hazúl, naplemente tájban érkeztem Bonczidára, de az tiszteknél egye-

---

[1]) Clauberg János philosophus és theologus, meghalt 1665-ben; bölcsészeti iratait két kötetben 1691-ben adták ki Amsterdamban.

[2]) Martius 25-től fogva betegen feküdt hagymázi forróságban.

[3]) Szebeni gyűlés május 24-ig.

[4]) Anyját gyászolta eddig, a ki 1713. dec. 1-én halt meg.

Digitized by Google

bet nem találtam ott, hanem egy óra mulva érkezett el az úrfi főispán Bánfi György uram[1]) s udvarlására mingyárt felmentem az kastélyban; naphaladat után megindultunk az úrfival s általmentünk Válaszútra az generális székre.

8. Ott voltunk s repartiáltuk az quantumot estvig. Eodem die eskettenek bé Doboka vármegyei assessorságra Teleki Pál. Csáki Zsigmond, Kemény Sámuel és Henter Zsigmond uramékkal; ugyan ez nap estve későn ment vissza az úrfi főispán uram Bonczidára s én is elkésértem.

9. Reggel általmentem Bonczidáról Lónára Teleki Pál bátyám uramhoz.

10. Ebéd után Lónáról megindultam s estve későn érkeztem haza Czegében.

11. Itthon voltam.

12. Küldöttem az öcsém után Kolozsvárra, hogy szüretre kihozzák.

— — — — —

9 (Novembris) az cselédimet vadászni küldöttem, magam itthon maradván, mivel az öcsémet indítottam bé Kolozsvárra az collegiumban.

— — — — —

25 (Decembris) karácson első napja lévén, istenemet szolgáltam.

26. Általmentem Császáriban bátyám uramhoz;[2]) ott találtam Diószegi Mihály és Rettegi Miklós uramékot feleségestől.

27. Ott voltam.

28. Mentek el Diószegi és Rettegi uramék ebéd után; mi bátyám urammal vadászni mentünk, de estvére visszajüvén Császáriban, én igen rosszúl voltam az náthában.

29, 30, 31. Fekvő beteg voltam.

Ezen 1715 esztendő bőv esztendő volt és minden részei az bővségnek meghozására szolgáltanak; ugyanis mind bornak, mind egyéb veteményeknek nagy bővsége volt ezen elmult esztendőben, de igen egészségtelen áerrel éltetett, mivel ez egész esztendőben szerteszéllyel az országban az sok beteg hallatott, az mint magam is az tavasztól fogva ötször voltam fekvő beteg ezen elmult esztendőben.

Óh irgalmas, kegyelmes és bűnösöken könyörülő szent Jehova — — *stb.*

---

[1]) A néhai gubernator Bánfi György fia, Doboka vármegye főispánja.
[2]) Vass Dánielhez.

Digitized by Google

1716.

1 Januarii jobbacskán voltam, istennek hálá. Eodem die estvére jütt az Váradi Zsigmond uram fia Váradi János uram és Rettegi Miklós uram feleségestűl bátyám uramhoz Császáriban, itt lévén az sirató estve, mivel menyecske után mentek Deésre Váradi János uramnak.

2 Januarii indultak el, bátyám uram és néném asszony is elmenvén vélek. Eodem die estve felvervén magam az ágybúl, haza jüttem ide Czegében.

— — — — —

7 (Januarii) jüttek ebéd után hozzám Széki Sámuel és Széplaki Mihály uramék, s ő kegyelmekkel vacsorára általmentem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz s vacsora után vissza jüttem.

8. Felestököm után vadászni voltam, de eső lévén, rosz vadászó idő volt s semmi szerencsénk nem volt. Eodem die estvére jütt hozzám Széplaki uram.

9. Jütt hozzám ismét Széki Sámuel uram.

10 (Januarii) ebéd után ment el tűlem; bátyám uram Vass Dániel uram is Toldalagi Gábor urammal betért volt hozzám, itt menvén el Szebenben az gyűlésre,[1]) de ebédre meg nem maradtak ő kegyelmek.

— — — — —

18 (Januarii) egy Szentgothárdon lakó darabontomnak megöléseért s egyéb dolgaimért is törvényt ültetvén itt magam házánál, voltak nálam Zentei Bálint uram, Nagy Ferencz, Ráczkevi Farkas Gábor, az prókátor Hunyadi Ferencz, Borbély Ferencz uramék és Rácz Mihály. Eodem die vacsora után indultam Nagyfalura az asszony Kemény Jánosné asszonyom ő nagysága parancsolatjára, az Tályai temetésére; háltam meg Viczében.

19. Jó reggel általmentem Nagyfaluban. Eodem die ebéd után lött meg az Tályai temetése.

20. Ebéd után indultam meg Nagyfaluból az asszonytól s estve későn érkeztem haza.

— — — — —

23 (Januarii) naphaladat tájban vettem Katona Mihály uramnak egy levelét, az melyből szomorúan értettem az szegény Vass Judit néném asszonynak [2]) gyermekágyban ez világ-

[1]) Szebeni gyűlés jan. 14-én.
[2]) Testvér nénje volt a naplóírónak.

Digitized by Google

búl való kimulását az elmult szombaton, az az ez jelen való Boldogasszony havának 18-ik napján, csak akkoron lett kis fiacskája két héttel halván meg előtte. Eodem die volt nálam vacsorán notarius Lészai Gáspár uram ő kegyelme.

24. Volt nálam Palotkai Zsigmond uram s mondá ő kegyelme, hogy az öcsém Kolozsvárat himlőben fekszik.

25. Általfordultam Császáriban néném asszony látogatására. Eodem die küldöttem Kolozsvárra is az öcsém látogatására.

— — — — —

31 (Januarii) estvére bémentem Kolozsvárra az öcsém látogatására, de istennek hálá, felkelve találtam, jóllehet igen himlőhelyesen.

1 Februarii ott ben voltam.

2. Reggel kijüttem, estvére Szilvásra jüttem hálni, az malmunkat is megjártam.

3. Ott Szilvás körül vadásztam.

4. Vadásztam; hálni mentem Boncznyíresre Borbély Ferencz uramhoz.

5. Egy kis leánykáját kereszteltetvén Borbély Ferencz uram, délig ott voltám, s délután megindulván, vadászdogálva, estvére haza jüttem ide Czegében, de az vadászatban semmi szerencsém nem volt, mivel mindnyájan az keresztelőben jól hörpentettünk volt.

— — — — —

11 (Februarii) vettem Katona Mihály uram hivogató levelét az szegény néném asszony [1]) temetésére. Eodem die jütt hozzám Diószegi György uram Füzesről.

12. Ebéd felett vettem bátyám Vass Dániel uram levelét, melyben írja ő kegyelme, hogy már az gyűlésből [2]) kijütt Kolozsvárra s valóban nehezen találta néném asszonyt. Eodem die ment el ebéd után Diószegi György uram tőlem.

13. Reggel indultam meg Kővár-vidékire Berkeszre, az szegény idvezült néném Vass Judit asszony temetésére; hálni mentem Deésre, Diószegi Mihály uramhoz.

14. Reggel Deésről megindultam, ebédre mentem Kaczkóra, ott találván néném asszonyt; hálni mentünk Sósmezőre.

15. Sósmezőről reggel megindulván, délre elérkeztem Berkeszre, nemsokára néném asszony Pongrácz Andrásné asszonyom is elérkezvén utánam, mivel ő kegyelmét elhagytam volt Ilondánál.

[1]) Vass Judit.

[2]) Szebenből; l. föntebb jan. 10-én.

Digitized by Google

16. Volt az szegény idvezült néném asszony temetése; az háznál praedicált Bodoki uram, ugyan az ott való praedicator, Példabeszédekről írott könyvnek 31 részéből, 30 verséből; az templomban pedig praedicált Técsi uram az m(isz)tótfalusi pap, Mózses 2 könyvének 23 részéből, 19 versének utolsó czikkelyéből.

— — — — —

19 (Februarii) indultam meg Berkeszről ebéd után néném asszonynyal és Diószegi Mihály urammal; hálni jöttünk Ilondára.

20. Reggel Ilondáról megindultunk s hálni épen Deésre jöttünk Diószegi Mihály uramhoz; ugyan ott hallottam meg Diószeginé asszonyomtól az szegény néném Vass Dánielné asszonyom halálát.[1])

21. Ebéd után megindultam Deésről, estvére haza jüttem ide Czegében.

22. Déltájban általmentem Császáriban, Vass Dániel bátyám uram látogatására.

— — — — —

1 Martii itthon voltam, mivel communio volt.

2. Ebéd után az öcsémék is, Vass Miklós, György és Ferenczék[2]) általjővén hozzám, kimentünk az bátyám uram halászihoz az tóra.

— — — — —

15 (Martii) reggel indultam Szilvási bátyám urammal[3]) Kudura, Pongrácz György sógor uramhoz, az sógor Vay Ádám uram az húgommal Pongrácz Krisztina asszonynyal való lakadalmára, s délre oda érkeztünk. Eodem die naphaladat tájban indultam méltóságos gubernator uram ő excellentiájához Szentbenedekre,[4]) hogy ő excellentiáját az Kudun lévő atyafiak nevével köszöntsem s egyszersmind emlékeztetvén elébbeni méltóságos ígéretire, újolag híjjam; de azalatt Kudun vévén ő excellentiája levelét, melyből megértették, hogy Szentbenedeken nincsen s el sem jő, Margitától visszatérítettek.

16. Reggel általmentem Orben s újolag az urat Haller György uramat híttam. Eodem die három-négy óra tájban jütt el az násznépe.

17. Ott vigadtunk.

18. Ott mulattunk.

---

[1]) Vass Dániel első felesége Mikó Ilona, 1716. febr. 15-én halt meg.

[2]) Vass Dániel fiai.

[3]) Szilvási Boldizsárral.

[4]) Erdélyi gubernátorrá 1713. mart. 31-én gr. Kornis Zsigmond neveztetett ki.

Digitized by Google

19. Ebéd után Szilvási urammal Pongrácz András sógor uramtól Kuduról megindultunk, estvére haza jöttünk Czegében.

20. Reggel Szilvási Boldizsár bátyám urammal általmentünk Császáriban Vass Dániel bátyám uram látogatására s délután visszajöttünk.

21. Reggel ment el tűlem bátyám Szilvási Boldizsár uram.

— — — — —

26 (Martii) indultam Gernyeszegre Teleki Sándor bátyám uramhoz, háltam Toldalagon.

27. Oda érkeztem reggel.

28. Ott voltam.

29. Ebéd után Vécsre mentem Szilvási Boldizsár bátyám urammal az úrhoz Kemény Simon uramhoz, az Bárczi János uram Erzsébet kisasszonynyal való lakodalmára.

30, 31. Ott vigadtunk.

1 Aprilis Ott vigadtunk.

2. Felestököm után Teleki Pál, Bánfi Zsigmond és Szilvási Boldizsár bátyám uramékkal Gernyeszegre jöttünk. Eodem die lött meg az néném Vass Mária lakodalma [1]) minden solennitás nélkül, az szegény Katona Mihályné nénénk [2]) halála obstálván. Eodem die vacsora ideje tájban született bátyám Kemény Sámuel uram kis leánykája.

3. Keresztelték meg Annának.

4. Hallottam meg az szegény Barcsai Ábrahám sógor halálát.

5. Ugyancsak Gernyeszegen voltam.

6. Reggel Gernyeszegről megindultam, estvére Méhesre jöttem.

7. Ebéd után Méhesrűl megindultam, estvére haza jüttem ide Czegében.

— — — — —

15. (Maji) reggel általmentem Császáriban bátyám uramhoz, ebéd után visszajüttem. Eodem die jütt hozzám az sógor Pécsi Mihály uram, néném Vass Mária asszonynyal.

16. Jütt hozzám az asszony ángyom asszony, Teleki Lászlóné asszonyom estvére. Eodem die estve késön érkezett Kemény Simon uram és Bánfi Zsigmond bátyám hozzám.

17. Reggel általmentünk Császáriban az temetésére szegény idvezült néném Mikó Ilona asszonynak,[3]) holott is az

---

[1]) Pécsi Mihály vette feleségűl.

[2]) Helyesebben lenne csak *néném*, mert Katona Mihályné Vass Judit, fiatalabb testvér volt Máriánál.

[3]) Vass Dánielnének; halálát l. föntebb febr. 20-nál.

Digitized by Google

háznál praedicált az kolozsvári pap Deáki József uram; textussa volt Ézsaiás cap. 26. v. 20. Perorált ugyan az kolozsvári philosophiae professor Baczoni Máté uram; az temetőnél pedig az sírban[1]) praedicált Kamarási uram az deési praedicator; textussa volt Zsolt. cap.[2]) Elvégeződvén az temetés, az temetőből csak lejöttem, mivel az úr Kemény Simon uram, ángyom asszony Teleki Lászlóné asszonyom, Bánfi Zsigmond uram hozzám jüttek. Kemény Simon uram s Bánfi Zsigmond uram mingyárt elmentek.

18. Reggel ment el az asszony Teleki Lászlóné asszonyom, én pedig az sógor Pécsi urammal általmentem Császáriban, de délre visszajüttem, mivel Bánfi Ferencz és Korda Zsigmond uramék érkeztek hozzám.

19. Mentek el ő kegyelmek tőlem.

20. Vadászni voltam az sógor Pécsi urammal.

21. Reggel indult ki innét tőlem Magyarországra az sógor Pécsi uram, néném Vass Mária asszonynyal.

— — — — —

25 (Maji) déltájban jütt ide hozzám bátyám Vass Dániel uram, s innen indultam ő kegyelmével Puszta-Kamarásra, az Bánfi Zsigmond kis leánykája keresztelőjére; hálni mentünk Légenben.

26. Reggel indultam én Puszta-Kamarás felé, de bátyám uramat erősen elérvén az köszvény, visszatért Császáriban, én pedig nyolcz-kilencz óra tájban oda értem Kamarásra. Eodem die kereszteltük meg az bátyám Bánfi Zsigmond uram kis leánykáját Katának; keresztelte ugyan az úr Kemény Simon uram udvari papja Zalányi uram, az keresztvíz alá tartotta Teleki Pálné ángyom asszony.

27. Ebéd után jüttem haza onnét.

— — — — —

1 Junii általmentem reggel Császáriban, estvére visszajöttem.

2. Ebéd után ismét általmentem Császáriban, mivel bátyám urammal dolgom volt, mert az ő kegyelme udvari cselédi és jobbágyi, sokadalom lévén, az korcsomán megrészegedtek s ugyan ott az korcsomán az bírám kezét az karjában vasvillával általverték, az hegedűsömnek az fejét betörték rútúl, más egy czigányomat pedig farban vágták; de estvére ismét visszajöttem.

3. Ebéd után ismét általmentem Császáriban; azon male-

[1]) Így; helyesebben talán: *az temetőben pedig az sírnál.*
[2]) *A rész* és *versek* száma nincs feljegyezve.

Digitized by Google

factorok felől inquiráltatván, az inquisitiót mutattam meg bátyám uramnak, de estvére visszajöttem.

4. Az öcsémék valamely recreatiót csinálván, reggel általmentem Császáriban az öcsémmel; onnét cum pompa kimentünk az erdőre feles becsületes emberekkel, úgymint Almádi István, Váradi Zsigmond, Váradi János, Diószegi Mihály és Borbély Ferencz uramékkal, csakhamar utánunk jüvén Diószegi Mihályné, Váradi Jánosné, Böszörményiné asszonyomék és az Váradi Zsigmond uram hajadon leánya; estve feléig ott mulattunk, vacsorára bémentünk Császáriban, vacsora után az öcsémmel haza jöttem.

5. Délután megindultam innét, vacsorára Méhesre mentem.

6. Méhesrűl megindultam naphaladatkor, éjfél tájban haza érkeztem; itt találtam Hegyesi István és Viski Péter uramékat.

7. Itt voltak ő kegyelmek nálam.

8. Az öcsémet Kolozsvár felé indítván az collegiumban, ő kegyelmek elmentek véle, én is Császáriig mentem ő kegyelmekkel; én ott maradtam s ebéd után haza jöttem.

9. Hajnalban megindultam innét hazúl, hat órakor érkeztem Kamarásra az úrhoz Kemény Simon uramhoz. Eodem die, scilicet 9 Junii délután temettük el az bátyám Bánfi Zsigmond kis mostan születtetett leánykáját [1]) ugyan ott az puszta-kamarási templomban, elejeknek régi leromlott rakott sírjában, úgymint az Kemény familia eleinek, sok jeles s becsületes emberek praesentiájában; az háznál praedicállott tiszteletes Baczoni Máté uram, az kolozsvári collegium philosophus professora, az Énekek Énekéről írott könyvnek 5 r(észe) 18 v(erséből); az templomban pedig praedicált tiszteletes Zalányi uram, az maga udvari papja az úrnak Kemény Simon uramnak, ugyan Énekek Éneke 2 r(észe) 10, 11, 12, 13 v(erseiből).

10 Junii jó reggel P(uszta)-Kamarásról megindultam s ebéd előtt haza érkeztem ide Czegében.

— — — — — [2])

Ezen elmult 1716 esztendő az későre való kinyílás miatt, úgy az hirtelen idő elfogás és szűntelen való esők miatt igen szűkön termő esztendő volt mindenek iránt, mert jóllehet ugyan hogy az búza szalmájában elég volt, de az rettenetes szünetlen való eső miatt az mezőről bé nem lehetett takarodni, elannyira, hogy sok faluknak az határán az hó az mezőben

[1]) Keresztelték máj. 26-án.

[2]) Jun. 11-től fogva az esztendő többi része vadászgatással, szomszéd látogatással telt el.

Digitized by Google

lepte az kalongyákat, és az mezőben lévő kalongyákat földig megjárván az irtóztató sok eső, úgy kiköltek fenékig, hogy fejszével vágták el őket egymástól, némelyikéből pediglen semmi egyéb nem, hanem ganéj lött; az szőllő pediglen az híves nyár miatt nem nőhetett és így még kicsiny korában az eleinte való hideg úgy elvette, hogy az eczetnél savanyúbb mustja lett, sőt sokan az fáján hagyták veszni az gerezdet, meg nem szedték; sok helyeken kölüben [1]) rontották az szőllőt, mégis nem facsarhattak belőle semmit, az melyért az egész országban úgy megdrágódott az bor, hogy nyolcz s kilencz poltrán adták ejtelét [2]) az közönségesnek is.

Minden élő állatoknak és elementumoknak szabados és hatalmas ura, császároknak császára, királyoknak királya, uraknak ura, rettenetes hatalmas nagy úr isten — — *stb.*

1717.

1 Januarii itthon voltam, istenemet szolgáltam.

2 Januarii mentek el az öcsémék, Vass Miklós és Gyuri,[3]) mivel új esztendő innepén nálam inneplettek.

3. Vasárnap lévén itthon voltam, istenemet szolgáltam.

— — — — —

11 (Januarii) indultam Nagy-Szebenben az gyűlésre, hálni mentem Méhesre.

12. Méhesrűl reggel megindultam, hálni mentem Fugadra.

13. Fugadról reggel megindultam, hálni mentem Kis-Enyedre.

14. Kis-Enyedről reggel megindultam, ebédre bémentem Szebenben. Eodem ebéden Bánfi Zsigmond bátyám uramnál voltam.

15. Tettük koporsóban az Kemény Sámuel bátyám kis leánykáját.

— — — — —

13. (Februarii) indultam ki Nagy-Szebenből bátyám Vass Dániel és Rhédei Pál uramékkal, hálni jöttünk Csanádra.

14. Csanádról reggel megindulván, hálni jöttünk Forróra.

15. Reggel Forróról megindulván, ebédre érkeztünk Gezsére Rhédei Ádám uramhoz; az nap ott naplottunk.

---

[1]) Kölü, kölyü vagy külyü: *pistillum* vagy *pistrinum*, mozsár-ütő, mozsár-törő.

[2]) Ejtel: *justa, media, cotula* vagy *cotyla*, egy vedernek nyolczad része, valószínűleg a német *achtel* szóból.

[3]) Vass Dániel fiai.

Digitized by Google

16. Reggel megindultunk Gezséről, délre Méhesre jöttünk, együtt ebédelvén velünk Rhédei Pál uram; ebéd után haza ment Szovátra.

17. Felestököm után Méhesről megindultunk, délután érkeztem haza Czegében. Ezen utamban oly hidegeket szenvedtem, hogy irtóztatókat, az mint hogy egyik fülemet meg is csípte volt az hideg.

— — — — —

17. (Aprilis) jütt estvére hozzám a főbíró Balog György uram, az notarius Lészai Gáspár uram és Viski György uramék és az szolgabíró Farkas Gábor.

18. Mentek el ő kegyelmek reggel.

— — — — —

25 (Aprilis) itthon voltam s volt nálam az viceispán Cserényi György uram.

26 Jüttek hozzám az pajtársok, Bánfi Ferencz és Boldizsár uramék ebédre.

27. Mentek el reggel ő kegyelmek tőlem. Eodem die jütt ide hálni és az falukban itt körül az Taumb[1]) generál regementje, úgymint tizenhét compánia. Ugyan eodem, azon regementnek commissariussa lévén Diószegi Mihály uram, szállott ő kegyelme hozzám, hasonlóképen viceispán uram is, Rettegi Miklós uram és Cserényi Gáspár uram, és házamnál háltak ő kegyelmek.

28. Jó reggel mentek el az németek innet, úgy viceispán uram Cserényi György uram, Diószegi Mihály uram, Rettegi Miklós uram, Cserényi Gáspár uram és más alábbrendű becsületes nemes emberek is.

— — — — —

5 (Junii) Kudura mentem sógor Pongrácz András uram és néném asszony látogatására,[2]) de az sógort otthon nem találtam, Szebenben lévén.

6. Ott voltam s vettem Pongrácz György sógor uramtól egy Bambucz nevű pej negyedfű gyermeklovat, hatvan, idest 60 magyar forintokban.

7. Jöttem haza Kuduról ide Czegében.

— — — — —

12 (Julii) Méhesre menvén bátyám Vass Dániel uram, reggel betért hozzám. Eodem ebéd után megindulván, estvére Borsára mentem Bánfi Ferencz uramhoz.

---

[1]) Így; talán *Daun*.

[2]) Pongrácz András a naplóíró testvérnénjét Vass Annát bírta feleségül.

Digitized by Google

13. Ebéd előtt ott nyulásztam ő kegyelmével, ebéd után Kolozsvárra bémentem estvére.

14. Ebéd után Kolozsvárról kiindultam, estvére Borsára jöttem Bánfi Ferencz uramhoz, az öcsémet is kihozván magammal caniculára.

15. Reggel Bánfi Ferencz urammal Bonczidára jöttünk az úrhoz főispán uramhoz ő nagyságához, ebéd után vadászni voltunk ő nagyságával.

16. Ebédre haza jöttem ide Czegében Bonczidáról.

— — — — —

5 (Augusti). Rosz hírünk lévén az pogányságnak Erdélyben Vaskapunál való béütése felől, négy szekér élést indítottam Kolozsvárra.

6. Ugyan csak azon rosz hírek folyván, az öcsémet Kolozsvárra beküldöttem.

— — — — —

19 (Augusti) Víz-Szilvásra mentem, az malmomat renováltatván.

20. Jöttem haza Czegében ebédre, az holott is az falut igen nagy rémülésben találtam az ellenségnek Beszterczénél való béütésének híreért.[1]) Eodem azon estve Kolozsvárra indultam bé.

21. Jöttem bé Kolozsvárra.

22, 23. Itt ben voltam.

24. Igen nagy lármánk lévén, az német praesidium feltakarodott az citadellában, mi pediglen itt ben maradván, disponáltunk fegyveres emberek felől az város őrzésére.

25, 26. Itt ben voltam, lármások lévén az tatároknak itt körülettünk való nyargalódzásoknak híreért.

27. Fürjészni voltam az kolozsvári szénafűben estve felé. Eodem hallottuk meg ide bé Nándorfejérvárnak az töröktől való megvételét.[2])

28. Teleki Pál bátyám urammal estve felé fürjészni voltam az kétágú toronyhoz.

29. Vasárnap lévén, istenemet szolgáltam.

---

[1]) Mialatt savoyai Eugén herczeg Nándorfejérvárt vítta, a vár felmentésére siető Chalil nagyvezér a török régi szokása szerint krími tatár csapatok betörésével igyekezett a császári hadak egy részét elfoglalni; mintegy 15,000 tatár csapott Beszterczé felől Erdélyre s a legközelebbi napokban már Szamosujvár körül portyázott. Olv. alább az aug. 24, 25 és 26-ról szóló feljegyzéseket.

[2]) Nándorfejérvárt aug. 18-án adták fel a törökök Eugénnak és aug. 22-én költöztek ki belőle.

Digitized by Google

30. Az püspökünk, idvezült Kolozsvári István uram koporsóban való tételire voltam ebéd után.

— — — — —

8 (Septembris) mentem ki Czegében ebéd után.

— — — — —

6 Octobris szűrtem meg az Kis-Tekenős szőllőmet, az holott valóban kevés borom lött, nem lévén több circiter 26 veder boromnál, az holott másszor háromszáznál is több borom lött.

7. Vadászni voltam s lőttem egy nyulat.

8. Ebédig vadászni voltam, ebéd után kezdettem az Nagy-Tekenőst szűretni.

9. Végzettem el szűrését, az holott is lött 56 veder borom, az mely szőllőben másszor ezer vedret is megszűrtem.

10. Itthon voltam.

11. Igen igen nagy szerencsétlenség esett rajtam, mivel reggel nyolcz s kilencz óra tájban az szentgothárdi határra az vetőimhez akarván menni, egy pej Bambucz nevű gyermeklovamra [1]) ültem, kin is meg akartam rugaszkodni, mihelyt az kapumon kimentem, de az ló hányni kezdvén, mind addig hányt, hogy szintén az tyukász házam kerte mellett kiesvén lábam az kengyelből, leestem az lóról és az jobb lábom szára ketté tört. Eodem küldöttem borbélyok után Kolozsvárra és Szamosujvárra; az nap az szamosujvári örmény borbély el is érkezett.

12. Érkezett el Kolozsvárról is az borbély, Fogarasi István.

13. Napfeljöttekor Czegébűl magamat megindíttatván lószekeren, valami nagy bajjal és sok kínnal estve későn érkeztem Apahidára.

14. Virradtig Apahidáról megindulván, tizenegy óra tájban Kolozsvárra nagy nehezen beérkeztem és szállottam az Vass Dániel bátyám uram szállására az hátulsó házban. Eodem estve felé az lábomat bekötötte az borbély.

15, 16. Ágyban hevertem az lábom miatt az szálláson.

17. Esmét ebéd után újolag bekötötte az borbély az lábomat.

18. Az ágyban nyomorgottam.

19. Reggel ismét békötötte az borbély az lábomat. Fizettem eddig az borbélynak flor. hung. 9, s két rókabőrt.

20. Az ágy fenekét nyomtam.

21. Ebéd után békötötte az borbély az lábomat.

---

[1]) Olv. föntebb a jun. 6-ról szóló feljegyzést.

Digitized by Google

22. Az ágyat nyomtam, fel nem kelhetvén.

— — — — —

27 (Octobris) reggel békötötte az borbély az lábomat, ki is isten kegyelméből már forrani kezdett.

— — — — —

1 Novembris sokadalom lévén itten az városban, holmit vásárlottam, de igen ízetlen, mivel csak az ágyban kelletett feküinnöm. Eodem vacsora után jött látogatásomra Vitéz György uram ő kegyelme.

2. Reggel kötötte bé az borbély az lábomat, kinek is már isten kegyelmébűl valami kevéssé forrását érzettem. Eodem vettem magamnak három nyitra [1]) kék selymet flor. 25, kiből is övet akarok magamnak csináltatni.

— — — — —

8 (Novembris) kötötte bé az borbély az lábomat ebéd előtt. Eodem ültem fel az ágy szélire négy hétig való szűntelen fekvésem után.

9. Csak az ágyban feküdtem.

10. Eddig az bátyám Vass Dániel uram ő kegyelme szállásán feküdtem s estve jöttem által az szállásomra ugyan ide híd-utczában, az Olasz Ferencz uram házához.

11. Kötötte bé az borbély reggel az lábomat.

12. Az ágyban feküdtem.

13. Kötötte bé az borbély az lábomat ebéd után. Eodem nyírettem el az nagy hajamot estve vacsora után, mivel az sok fekvésben úgy összecsoportozott volt, hogy kibontani lehetetlen volt. Már az borbélynak egészlen megfizettem nyolczvan pénz héján, úgymint flor. 19, den. 20, csak adja isten, hogy fizetésemnek hasznát érezhessem rövid üdő mulva.

14. Ismét békötötte az borbély az lábomat, mivel igen nagy fájdalmat szenvedtem.

— — — — —

19 (Novembris). Isten kegyelmébűl könnyebbülését érzettem az lábomnak.

— — — — —

22 (Novembris) ebéd előtt kötötte bé az borbély az lábomat, kinek isten kegyelméből már az csontja öszveforrott, az sebe is alkalmasint gyógyúl.

— — — — —

6 (Decembris) kezdettem isten kegyelmébűl mankón az házban sántikálni, minekutána nyolcz egész hétig az ágyban feküdtem volna, gyakrabban hanyott, az borbélynak az lélek

[1]) A *nyitra* vagy *nitra* szóra v. ö. Nyelvt. Szót. II. 1050.

Digitized by Google

kurva az anyjának rosszasága miatt. Eodem ugyan ebéd előtt bé is kötötte az lábomat.

NB: Tegnap, az az 5-ta volt az Alvinczi Gábor uram lakodalma Vitéz Zsuzsanna kisasszonynyal, minden solennitás nélkül, az asszony Mikes Mihályné asszonyom szállásán.

— — — — —

14 (Decembris) volt az Vitéz György uram lakadalma az Korda Zsigmond uram második leányával.

15. Az tűz előtt és az ablakban ültem, gyakrabban az házban járkálván mankón.

16. Vacsora után ily szerencsétlenség esett rajtam, hogy az természet dolgát mikor végzeném, az inasok az ajtót elfelejtvén bézárni, az borbély hirtelen hozzám bényitott, kit is gondolván idegen embernek lenni és magamról is elfelejtkezvén, hirtelen felugrottam és az tört lábomra reá állottam, de mingyárt elestem, és az inai megrándulván az lábomnak, vagy talám még az öszveforrott csontjaim megrepedvén, nagy fájdalmat szenvedtem miatta egy darabig.

17. Csak az ágyban feküdtem, fel nem kelhetvén, mivel fájt az lábom. Eodem reggel bé is kötötte az borbély az lábomat. Eodem 17 virradólag holt meg az szegény Németi Sámuel uram, az kolozsvári ref. collegium igen jeles és tudós theologiae professora.

18. Délután tették koporsóban.

— — — — —

28 (Decembris) ismét fel kezdettem üldögélni az tűz előtt, erősödvén ismét isten kegyelméből az lábom.

— — — — —

Ezen elmult 1717 esztendő szűk esztendő volt mind gabona, mind pediglen bor dolgából; háboruságos idő és esztendő is volt.

Gabonának szüksége az felettébb való szárazság miatt volt, mivel egész őszig semmi eső nem lévén, az gabona igen vékonyon költ és nőtt, néhol pediglen az mi kevés lött is, az pogányság elégette s pusztította.

Bor peniglen az országban szerteszéllyel igen szűken lött, úgyannyira, hogy még eleintén is az bornak ejtele három s negyedfél sustákon (kelt), mivel az tavalyi sovány és hideg esztendő miatt az fája az szőllőnek meg nem érhetvén, gyümölcsöt nem hozhatott.

Háboruságos is valójában volt, mivel ezen esztendőben az ellenségtől körűlvétettetve voltunk. Havaselfölde, Moldova tele lévén pogánysággal, nem kevéssé tartottunk tőlük; az ő

Digitized by Google

felsége armádája is valóban körülvétettetvén, kevés reménységünk volt hozzá; az tatárság pediglen Beszterczénél beütvén, Beszterczе-széket egészlen, Doboka vármegyének nagy részét, Szolnak vármegyének is nagyobb részét és az Partiumnak nagy darabját elrontotta, rablotta és tűzzel-vassal iszonyuképen elpusztította és porrá és hamuvá tötte.[1])

Egészségtelen is kezdett volt utoljára lenni, mivel őszre kelve sokan kezdettek volt betegeskedni, sőt halni is; sőt az döghalál is némely részében az országnak erőssen kezdett grassálni. Mi lesz vége, isten tudja!

Óh igaz ítéletű — — *stb.*

1718.

1 Januarii valóban szomorúan kezdettem az új esztendőt, mivel az lábom gyengesége miatt hol az tűz előtt ülve, hol az ágyban töltöttem el az napot csak.

2. Reggel kötötte bé az borbély az lábomat. Eodem volt nálam ebéden Türi Mihály.

— — — — —

8 (Januarii) ismét békötötte az borbély az lábomat.

9. Csak az házban mulattam magamat. Eodem volt nálam egy magyarországi ifju legény, Böszörményi Sámuel nevű, ebéden.

— — — — —

12 (Januarii) kezdette kenni az lábomat az borbély, nem kötvén már flastrommal.

13. Az házban mulattam magamat.

14. Fogadtam meg szállásnak király-utczában az Kovács Szabó János házát esztendő számra.

— — — — —

18 (Januarii) vette le az borbély az lábamról az deszkákat, minekutána tizennégy egész hétig kínzott véle az disznó lelkű rosz borbélya.

19. Csak az házban sántikáltam, mivel erőtelen az lábom.

20. Volt az Németi Sámuel uram temetése[2]) sok uraknak praesentiájokban.

— — — — —

31 (Januarii) jöttenek bé utánam az cselédim.

1 Februarii indultam ki ebéd után Kolozsvárról, hálni jöttem Apahidára.

[1]) Olv. föntebb az aug. 5, 6, 20, 24, 25 és 26-ról szóló feljegyzéseket.

[2]) Meghalt dec. 17-én; l. föntebb.

Digitized by Google

2. Felestököm után megindultam Apahidáról, ozsonnára jöttem Császáriban, hálni haza Czegében.

— — — — —

15 (Februarii) hozattam ide az szamosujvári borbélyt, mivel az lábom igen megdagadozott és erőssen meg is orbánczosodott.

16. Köppölyöztettem meg az lábomat és kezdette curálni az borbély.

— — — — —

27 (Februarii) végzettem el az bibliát, kiért dicsőség, dícséret adassék ő szent felségének.

— — — — —

14 (Martii) küldöttem az öcsém számára élést bé Kolozsvárra.

15, 16. Az lektikámot[1]) csináltattam.

17. Indítottam bé Kolozsvárra az szekeret.

18. Reggel megindulván, estvére én is béjöttem Kolozsvárra.

19. József napja lévén, vendégi voltak az öcsémnek.

— — — — —

31 (Martii) hallottam hiteles emberektűl csodálatos és rettenetes történetet: tudniillik Nagy-Szebenben két tűz szállott volna le az égből az város két magosabbik tornyára és az gombokon lenni sokáig láttatott, de nem égetett; onnét pedig elindulván az város temetője felé, az holott is egy setétség láttatván, melyben is egy nagy fekete ember látszott állani és kezében trombita, az melylyel, az tűz feléje menvén, igen lassan trombitálni kezdett, és minél közelebb esett az tűz hozzája, annál jobban kezdett trombitálni, úgyannyira, hogy végtére az trombitálás nyilván hallatott az városnak nagyobb részétől. Esett ezen portentum estve nyolcz óra tájban Martiusban; melyből szomorú tragoediát következni, óh Izraelnek teremptője és az te híveidnek kegyes gondviselője, távoztasd el!

— — — — —

4 (Aprilis) kezdettem mankó nélkült[2]) az házban járkálni isten kegyelméből, kiért örökké áldassék és felmagasztaltassék kegyelmes Uram és istenem az te dicsőséges szent neved, hogy nem nézéd az én sok vétkeimet és undokságomat, hanem megkegyelmezél énnekem bűnös szolgádnak, és meg-

---

[1]) Lektika: *hordozó szék.*

[2]) Így; a *nélkült* épen olyan pleonastikus alakja a *nélkül* névutónak, mint *bent, lent, fönt, künt,* a *ben, len, fön, kün* határozó szóknak. Naplóírónk következetesen a *nélkült* alakot használja.

Digitized by Google

elégléd eddig való sok kínszenvedésimet és nyomoruságimot, és reménységet mutatál énnekem az meggyógyulásra, és előbbeni épségemnek visszafordíttatásával biztatsz; dícséret, hálaadás legyen mind ezekért felségednek szent úr isten. Amen!

5 Aprilis adtam az sógor Pécsi Mihály kezében 500 forintokat Fejérszék kiváltására. Eodem tizenkét órakor indultam ki Kolozsvárról, estvére jöttem bátyám Vass Dániel uramhoz Császáriban.

6. Délután Császáriból haza jöttem ide Czegében.

7. A házban ültem.

8. Ebéd után az szőllőben mentem volt lektikán, és néztem mint dolgoznak. Eodem reggel indult ki bátyám Vass Dániel uram az felesége után [1]) Magyarországra Piskoltra.

— — — — —

17 (Maji) jött hozzám vecsernyére bátyám Bánfi Zsigmond uram.

18 Ebédre általmentünk Császáriban bátyám urammal és procuráltuk az bátyám Vass Dániel uram ő kegyelme haza jövetelére való egyetmásokat.

— — — — —

30 (Maji) vecsernye tájban érkezett ángyom asszony Bánfi Zsigmondné asszonyom ide hozzám.

31. Ebédre általmentünk Császáriban. Eodem vecsernye tájban érkezett meg bátyám uram Magyarországról hosszas várakozásunk után, mostan elvött kedves házastársával, néhai Rhédei Mihály uram özvegyével Vay Judit asszonynyal, véle lévén ő kegyelmével bátyám Teleki Pál uram is feleségestől, kiknek is bátyám Bánfi Zsigmond urammal elejekben mentünk Szentiványig.

1 Junii ott mulattunk szép atyafiságos szeretettel.

2. Reggel ment el onnét bátyám Teleki Pál uram feleségestől. Eodem mi is vacsorára bátyám Bánfi Zsigmond urammal és ángyom asszonynyal ide Czegében jöttünk.

— — — — —

15 (Julii) küldöttem bé Kolozsvárra az öcsém után. Eodem ebéd után az ligeti szénafüvemet jártam meg.

16. Jött ki az öcsém caniculára.

— — — — —

19 (Julii) ebédre Bonczidára mentem az úrhoz Bánfi György uramhoz.

---

[1]) Első feleségét Mikó Ilonát 1716-ban máj. 17-én temette el; l. föntebb.

Digitized by Google

20. Délután onnét visszaindultam, estve későn érkeztem haza, nagy búval, mivel egy rabomat écczaka elszalasztották, az melyben igen nagy kárt vallottam.

21. Küldöttem az szamosujvári tömlöczben az kolcsáromat.

— — — — —

15 (Augusti) bémentem Kolozsvárra az Kemény Zsigmondné ángyom temetésére.

16. Volt az temetés az Gyerőfi háznál, az holott is volt az solennitás, és ott az háznál praedicált Csengeri uram, az kolozsvári praedicator; textussa volt Jerem. 16 rész 1, 2, 3, 4, 5, 6 verseiből; orált pediglen az nagy-enyedi professor Szigeti uram; az templomban pediglen praedicált tiszteletes püspök Soós Ferencz uram az 73 Zsolt. 2, 3, 4, 5 verseiből; orált az kolozsvári professor Baczoni Máté uram.

17. Ben voltam, dolgaim lévén.

18. Temettük az úr Vesselényi István uram ő nagysága kis leánykáját, ki felett az háznál praedicált az kolozsvári praedicator Deáki József uram; textussa volt Jelen. 14 részének 13 verséből; az templomban praedicált Csengeri uram Jób könyvéből.

19. Estve felé Kolozsvárról kijöttem, háltam Szentmiklós táján az Szamos mellett az berekben.

20. Haza jöttem Czegében.

— — — — —

24 (Augusti) ebéd után puskásimmal s kutyáimmal Császáriban mentem, onnét Kemény Simon, Teleki Pál és Vass Dániel urámékkal Csoptelkére mentünk hálni Pongrácz György sógor uramhoz.

25, 26. Ott vadásztunk az körűl való erdőken igen szép compániával, úgymint Kemény Simon uram, Teleki Pál bátyám uram, Vass Dániel bátyám uram, Pongrácz György, Vay Ádám és Pongrácz András sógor uraimék és magam, mindnyájan egész vadász bagázsiával.

27. Ebédig Teleki Pál bátyám urammal vadásztunk Vass Dániel bátyám urammal s ebéd után haza jöttünk. Ezen vadászatban verettünk tizennyolcz őzet.

28. Itthon hevertem. .

29. Ebéd után indultam Kolozsvárra, háltam Apahidán.

30. Ebédre bémentem, ebéd után ismét kiindultam és azon écczaka hajnalra haza is jöttem.

— — — — —

14 (Septembris) ebédre Lónára mentem bátyám Teleki Pál uramhoz ő kegyelméhez.

Digitized by Google

15, 16. Ott voltam.

17 Septembris keresztelték meg bátyám Teleki Pál uram mostan született kis leánykáját az anyja nevire Katának, sok becsületes úri, fő és alábbrendű emberek frequentiájokban. Eodem naphaladot után onnét elindultam és écczaka haza jöttem, mivel az peczérem az pinczémet lopván, rajta érték és megfogták, és gondviseletlenségek miatt elszaladt.

— — — — —

23 (Septembris) vadászni voltam s lőttem egy nyulat. Eodem jütt ki az öcsém estvére Kolozsvárról.

24, 25. Itthon voltam.

26. Indult az öcsém Zágorban Teleki József bátyám uramhoz, az húgom Vass Zzuzsanna [1]) látogatására; én itthon voltam.

— — — — —

5 (Novembris) küldöttem bé az öcsémet Kolozsvárra; magam ebédre Császáriban mentem, estvére visszajöttem.

6. Egy compánia gyalog német hálván itt az faluban, azoknak az lentenántjok volt nálam vacsorán harmad magával.

— — — — —

11 (Novembris) vadászva Szilvásra jöttem.

— — — — —

15 (Novembris) vadászva F(első)-Gyékényesben jöttem.

— — — — —

21, 22 (Novembris) Gyékényes körűl vadásztam s az többi közt egy hiúzt is verettem.

23. Estvére Balázsházára jöttem.

— — — — —

2 (Decembris) reggel megindulván Balázsházáról, estvére Gyékényesben jöttem hálni.

3. Gyékényesből vadászva Szilvásra jöttem hálni.

4. Ebédre haza jöttem Czegében Szilvásról. Eodem jöttek hozzám Luczai László és Viski Péter uramék.

5. Jött hozzám Hegyesi András uram is s az nap mulattunk, Hegyesi uramtól hallván meg bizonyoson, hogy az pajtás Bánfi Ferencz elmátkásította az húgomat Kemény Zsuzsanna kisasszonyt, úgy bátyám Kemény Zsigmond Bethlen Ágnes kisasszonyt, néhai Bethlen Miklós uram [2]) leányát, Gernyeszegen Teleki Sándor uramnál lévén mindkettőnek az kézfogások.

— — — — —

[1]) Testvérhúga volt a naplóírónak, Vass György utolsó gyermeke.

[2]) Bethlen Miklós 1716. oct. 17-én halt meg Bécsben.

Digitized by Google

19 (Decembris) Kolozsvárra küldöttem gombkötők után. Eodem hált az házamnál ángyom Teleki Lászlóné asszonyom egész cselédestől, mivel kiment Magyarországra telelni.

20 Decembris reggel ment el ő kegyelme tőlem, magam penig felestököm után vadászni voltam.

21, 22. Itthon lévén, az gombkötők munkái körül forgódtam és vigyáztam.

23. Zágorban indultam Teleki József bátyám uramhoz, az húgom Vass Zsuzsi dolga végett; háltam Méhesen.

24. Éjfélkor Méhesről megindulván, estvére Zágorban mentem.

25. Karácson első napja lévén, ott istenemet szolgáltam.

26. Sietvén vissza, ebéd után haza indultam; háltam Maros-Keresztúrat.

27. Méhesre jöttem.

28. Haza jöttem Czegében, de az úton Báldnál bajom volt egy kornyétással, de hamar vége szakadt.

29, 30 Decembris itthon voltam és készültem az bátyám Kemény Zsigmond uram ő kegyelme lakodalmára.[1])

31. Ebéd után jött hozzám bátyám Szilvási Boldizsár uram ő kegyelme ángyom asszonynyal együtt.

Ezen elmult 1718 esztendő gabona iránt igen igen, bor iránt pediglen középszerént való szűk esztendő volt, mivel egész tavasztól fogva késő őszig háromszor eső alig volt, mely miatt oly szárazság lött, hogy még az história is egynehány seculumoktól fogva oly nagy szárazságot nem említ; ugyanis az esőnek nem léte miatt sok alkalmas tóknak ki kellett száradniok és oly forrásoknak kellett elfogyniok, az melyre ember nem emlékezik, sőt még nem is hallotta elapadását; sok faluk kénszeríttettek harmad(ik) s negyedik falu határára marhájokat itatni hajtani és magoknak is vizet hordani, sok helyeken az fáknak és nádaknak gyükerei meggyulván az föld alatt. úgy leégtek, hogy azután is sok hetek mulva láttatott az föld avagy az földben levő gyükér égni; az jó fűtermő hegyek hasonlatosok voltak az kősziklához kopárságok miatt; ha hol mi kevés fű lött is, igen igen ritka volt, de oly asszu, hogy szintén mint tavaszszal meggyujtván úgy égett; és így ezekre nézve oly szükség lött az országban, hogy csak az közönséges búzának is vékája egy német forinton elment, sőt sok helyeken az szükség miatt kénszeríttettek sok emberek az galagonyát megőrölni s abbúl sült kenyérrel élni és labodából csinált kenyérrel.

---

[1]) Eljegyzését l. föntebb dec. 5-én.

Digitized by Google

Mondhatjuk egészségtelen esztendőnek is, mivel ősznek vége felé az pestis Háromszéken és Magyarország felé való székekben is, úgy mezőségen is imitt amott derekasin(t) grassálni kezdett, melyet az kegyelmes isten fordítson el rólunk és parancsoljon az öldöklő angyalnak, hogy legyen elég eddig.

Dicsőségnek, hatalmasságnak királya — — *stb.*

1719.

1 Januarii új esztendő napja lévén, istenemnek szolgáltam.

2. Ebéd után vadászni voltam bátyám Szilvási Boldizsár urammal.

3. Ment haza Légenben ő kegyelme tőlem ebéd után.

— — — — —

7 (Januarii) naphaladatkor indultam meg én is Gerendre az bátyám Kemény Zsigmond uram ő kegyelme lakodalmára; hálni mentem Légenben Szilvási Boldizsár bátyám uramhoz.

8 Januarii virradtig onnét is megindulván, vacsorára Gerendre érkeztem.

9 Januarii Gerendről az násznépével vígan megindulván, hálni mentünk Szászvölgyére, ott lévén az sirató estvénk.

10. Felestököm után megindulván Szászvölgyéről, délután érkeztünk Betlen-Szentmiklósra igen vígan, örömmondók lévén Bánfi Ferencz uram és én; beérkezvén pediglen az faluban az násznépe is, egy kevessé ott megszállottunk, és mintegy két órát mulatván, míg az asszonyok öltöznek, annakutána nagy pompával az lakodalmas házhoz felmentünk.

11 Januarii ott vígadtunk egész nap.

12. Felestököm után indulván meg Szentmiklósról, hálni jöttünk Nagylakra.

13. Megindulván Nagylakról, két óra tájban érkeztünk nagy vígan az új menyecskével [1]) Gerendre.

14. Ott vígadtunk.

15. Kezdettek az vendégek oszlani.

16. Oszlottak derekasin(t).

17. Én is Bánfi Ferencz sógorral elindultam, de Záhnál egymástól elválván, hálni jöttem Légenben.

18. Egész nap ott voltam.

19. Ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

24 (Januarii) estvére jött hozzám hálni Bánfi László uram feleségestől és fiaival, Bánfi Ferencz, Boldizsár és Laczkó uraimékkal együtt.

---

[1]) Bethlen Ágnessel; l. föntebb dec. 5-én.

Digitized by Google

— — — — —

28 (Januarii) reggel indultam bé Kolozsvárra az országgyűlésére, estvére bé is jöttem.

— — — — —

17 (Februarii) vásárlottam az húgom Vass Zsuzsi számára holmi egyetmást ad flor. hung. 111.

18. Mentem ki Teleki Mihály bátyám urammal és Kemény Jánosné asszonyommal Lónára, az kis Teleki Kati húgom koporsóba tételire.

19. Reggel tettük koporsóban az kis testecskét; praedicált felette ugyan az lónai pap ex Psalm. cap. 102. v. 8.

20. Újabban béjöttem Kolozsvárra az asszonynyal Kemény Jánosné asszonyommal együtt és Szilvási urammal.

— — — — —

24 (Februarii) temettük az farkas-utczai templomban az kis húgomat Teleki Katit; az háznál praedicált t. Csengeri uram; textussa volt Hózseás cap. 9. v. 16. Az templomban peniglen t. püspök uram; textussa volt Róm. cap. 11. v. 16.

— — — — —

7 Martii délután két óra tájban indultam ki Kolozsvárról bátyám Kemény Sámuel urammal együtt; hálni jöttünk Bonczidára az öcsémhez Bánfi Farkas uramhoz.

8. Felestökömöt évén, nyulászni mentünk, és estve feléig nyulászván az öcsémmel, Széknél elválván egymástól, bátyám Kemény Sámuel urammal haza jöttem Czegében.

— — — — —

17 (Martii) halásztattam gyalommal az Hódos tón, de nyolcz pozsárnál, egy csukánál s egynehány kárásznál egyebet nem fogattam.

— — — — —

26 (Martii) estve egy német kapitányhoz mentem volt le az faluban, hogy Czente Andrással öszvebékéltessem, de nehezen lehetett, minthogy az német avval árulta volt bé Czentét, hogy hunczfutnak szidta volna az kapitányt, az mint hogy most is árestomban Czente.

27. Jó reggel lementem az faluban és mindaddig beszéltem az kapitánynyal, hogy az én respectusomért megbékéllett Czente Andrással.

— — — — —

31 (Martii) küldöttem bé az öcsém után Kolozsvárra az lovakat.

1 Aprilis érkezett haza az öcsém Kolozsvárról az innepre.

— — — — —

Digitized by Google

7 (Aprilis) voltak nálam ebéden az öcsémék, Vass Miklós, György és Ferkőék praeceptorostól, és az öreg Váradi Zsigmond uram fiastól, ifju Váradi Zsigmond urammal, és Gombás Mihály uram.

— — — — —

20 (Aprilis) ment bé az öcsém Kolozsvárra.

— — — — —

5 (Maji) reggel hazúl megindulván, ebédre Bonczidára mentem és ebédlettem az úrfinál Bánfi György uramnál, ebéd után pediglen nyulászni voltunk az úrral és az öcsémmel Bánfi Farkassal; vacsorán is az öcsémnél voltam, az mint hogy ott is háltam.

6. Felestököm után az öcsémmel Bánfi Farkassal együtt bémentünk Kolozsvárra, dolgom lévén az gubernium gyűlésén énnekem.

7, 8. Ott ben voltam.

9. Kijöttem haza Czegében.

— — — — —

3 (Junii) küldöttem bé Kolozsvárban holmi egyetmásom után, minthogy pestis kezdődett egyik hostátjában, az mint hallatik.

4. Itthon voltam; kezdődött Szentgothárdon a pestis.

5. Érkezett délben ki az szekerem Kolozsvárról, de isten kegyelmességéből nincsen oly nagy mértékben az mint az híre volt, hanem csak az commendansnál és más egy háznál holtanak meg, az kiket is bérekesztettenek.

— — — — —

12 (Junii) ebédre Lónára mentem Teleki Pál bátyám uramhoz s az nap ott mulattunk, minthogy az vicecolonellus marchio à Gvadany, és egy kapitány comes à Gvadany[1]) egy lentenántjával voltak ő kegyelménél ebéden s más egy olasz ifju legény is.

13. Ott voltam Lónán bátyám uramnál.

14. Ebéd után Szamosujvárban késértem ángyom Teleki Pálné asszonyomat az örmény-városra, és onnét haza jöttem estvére.

— — — — —

29 (Junii) ebédre általmentem Császáriban, ott találtam bátyám Szilvási uramat ángyom asszonynyal együtt; ebéd után

[1]) E két Gvadányi (Gvadagni) egyike lehetett a költő gróf Gvadányi Józseffel rokon olasz családból való *Ascanio,* ki 1735-ben már tábornok s a Pero-féle lázadás elfojtásában nevezetes szerepet játszott. V. ö. *Széchy K.* Gróf Gvadányi József (M. Tört. Életr.) 48. l.

Digitized by Google

ő kegyelmekkel együtt vissza jöttem Czegében, de ő kegyelmek mingyárt elmentek. Eodem vették észre, hogy mirigye szökött az inasomnak Zaharinak, az melyet is az nap Szentgothárdra küldöttem, minthogy ott halnak.

30. Ebéd után Császáriban mentem bátyám Vass Dániel uramhoz, de hamar eljöttem onnét. Eodem holt meg az szegény Zahari inasom pestisben.

1 Julii ebédre Légenben jöttem bátyám Szilvási Boldiszár uramhoz, hálni ide Méhesre.

— — — — —

11, 12, 13, 14 (Septembris) itthon voltam[1]) és készültem az sógor Bánfi Ferencz uram lakodalmára.

15 (Septembris) indultam meg és háltam az harasztosi mezőn.

16. Virradtig megindulván az mezőről, jó reggel érkeztem Vécsre az lakadalmos házhoz.

17. Ott voltam.

18 (Septembris) érkezvén el az násznépe, lött meg az Bánfi Ferencz uram lakadalma az Kemény Jánosné néném asszony kissebbik leányával Kemény Zsuzsanna húgom aszszonynyal. Isten szentelje meg öszvekeléseket maga nevének dicsőségére, anyaszentegyházának épületire. Amen!

19. Ebéd után ment el majd estve felé az násznépe, de Bánfi Ferencz uram az menyecskével Vécsen megmaradt.

— — — — —

22 (Septembris) haza jöttem ide Méhesre.

— — — — —

11 (Octobris) ebéd után indultam el Méhesről cselédimmel együtt, mivel egy ember megpestisesedett az faluban, és hálni jöttem Légenben bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz.

12 (Octobris) estvére cselédestől ide jöttem Szentegyedre.

— — — — —[2])

Ezen elmult 1719 esztendő az előtte való rettenetes szűk esztendő miatt egész aratásig oly szűk esztendő volt, hogy egy seculumtól fogva oly szükség Erdélyben nem volt olyan nagy éhséggel, az mint hogy elegen is holtanak meg éhel, teljességgel semmi gabonát nem kaphatván, mely miatt az mint híre volt, székelyföldin az éhség miatt az gyermekek kénsze-

[1]) T. i. Méhesen, mert naplóírónk a Czege környékén grassáló pestis miatt julius óta többnyire itt tartózkodott.

[2]) Vass László oct. 12-től a következő év jan. 17-ig, valószínűleg a pestistől való féltében, Szentegyeden tartotta szállását, nagyobbára vadászattal töltvén kedvét és idejét.

Digitized by Google

ríttettek az megholt testvér atyafiaknak húsokat megsütni és megenni. Írtóztató hír! De azon szükséget az szent isten nagy kegyelméből aratás után az bőséggel eltörölte, elég gabonát adván, úgy annyira, hogy öreg emberek sem emlékeznek reá, hogy isten az mezőket és szőllőhegyeket úgy megáldotta volna mint ez esztendőben. Mindazonáltal ez áldását is az isten sok bűneinkért tőlünk némely részében megvonta, mivel ha gabona igen bőven lett is szalmájában, de oly eresztőtlen volt, hogy sok helyeken három kalongyából is elig lött egy véka szemül. Valóban egészségtelen esztendő is volt, mert az pestis tavasztól fogva őszig oly irtózóképen grassált, hogy nem volt oly szék vagy vármegye az egész országban, az melynek nagyobb része inficiálódva nem lött volna az pestistől, mely is őszre kelve cessálni kezdett valamennyire. Már tovább mit végzett felőlünk, az ő felsége titkában vagyon, de kérjük azon, hogy szűntesse meg azon rettenetes ítéletit rajtunk; ha hol pedig megszűntette, meg ne térjen ítélő vesszeivel közinkben, szent fiának az úr Jézus Krisztusnak érdemiért.

Irgalmasságnak és kegyelmességnek — — *stb.*

1720.

1 Januarii reggeli praedicatióra Császáriban mentem, bátyám Vass Dániel uramhoz.

2. Estvig ott voltam, estve felé Czegében általrugaszkodtam, de hálni visszajöttem Császáriban.

3. Dániel napja lévén, estvig ott voltam, estve felé az szállásomra jöttem Szentegyedre.

4. Indultam az Bethlen József uram fiacskájának, Bethlen Miklóska kis öcsécskémnek temetésére Szentmiklósra ebéd után, háltam Légenben.

5. Légenből Szilvási Boldizsárné ángyom asszonynyal együtt megindultam, ebédlettem Örben, háltam Gerenden, néném Kemény Jánosné asszonyomnál; vacsorára oda érkezett az sógor Bánfi Ferencz is.

6. Ebéd után az sógorral együtt megindulván, estvére Szentmiklósra mentünk.

7. Volt az temetés; az háznál praedicállott az tordai praedicator, tiszteletes Hunyadi uram, az Jób könyvének 10 részének 8 versének első czikkelyéből; az templomban praedicált az enyedi professor tiszteletes Szigeti uram; volt textussa az 127 Zsolt. 3, 4, 5 verseiből.

8 Januarii oszlottak el az atyafiak és vendégek.

— — — — —

Digitized by Google

12 (Januarii) ebéd után haza jöttem az szállásomra Szentegyedre.

— — — — —

17 (Januarii) vadászva haza jöttem Czegében lakni. Óh úr isten áldd meg hazajövetelemet és itthon való lakásomat, ne térj meg újolag itélő vessződdel közinkben ez helyre az mi bűneinkért, hanem inkább bűneinket megbocsátván, védelmezz minden gonoszok ellen és nyugtass meg házamban, hogy szent felségedet életemnek minden napjaiban felmagasztalni sok érdemem kivűl való jótéteményidért meg ne szünjem. Amen!

— — — — —

23 (Januarii) itthon voltam és halászni igyekezvén az Hódos tón, vékeket [1]) vágattam.

— — — — —

22 (Februarii) ebéd után nyulászni voltam, de rosz szerencsénk volt. Estvére Császáriban mentem hálni.

23. Bátyám Vass Dániel urammal Szentmártonban mentem az nemes vármegye filialis székére s estvére visszajöttünk Császáriban.

24. Ebéd után megindultunk az szegény Rhédei Pál uram koporsóba tételire Sukra, bátyám Vass Dániel urammal, és háltunk Széken.

25. Általmentünk és lött az koporsóba tétel; praedicállott az kolozsvári praedicator tiszt. Deáki uram; textussa volt az 118 Zsoltárnak 18 verséből. Annakutána eljöttem és az úrhoz Bánfi György uramhoz jöttem Bonczidára.

26. Ebéd után eljővén onnét, haza jöttem Czegében.

— — — — —

31 (Martii) reggel általmentem Császáriban communióra.

1 Aprilis ott voltam.

2. Ebéd után haza jöttem, de estvére Teleki Pál és Bánfi Zsigmond bátyám uramék oda jővén, visszamentem.

3. Ő kegyelmekkel együtt Sajóra mentünk az nap estvére.

4. Ott voltunk és kereszteltük meg az Kemény Zsigmond uram kis fiacskáját Simonnak, minden vígság nélkült, mivel az asszony Kemény Jánosné asszonyom halva feküdt: husvét első napján, az az 31 Martii mulván ki ez rosz világbúl.

5. Lött koporsóban való tétele; praedicállott felette maga hagyásából az sajói udvari papja Zilahi uram; volt textussa Jób könyvének 17 részének 12, 13 verséből; orált pediglen az vásárhelyi collegium professora tiszt. Szatmári uram.

6. Ebéd után Sajóról elindulván, ugyan Teleki Pál és Bánfi Zsigmond bátyám uramékkal s ángyom Teleki Pálné

---

[1]) Olv. föntebb 1698. febr. 21-ike alatt a jegyzetet, 263. l.

Digitized by Google

asszonyommal és professor Szatmári urammal Vécsre mentünk estvére, az úr Kemény Simon uram látogatására, kit is betegen találtunk, velünk lévén az úr Kemény László uram is.

7. Vasárnap lévén, ott voltunk.

8. Ebéd után onnét elindulván, hálni jöttünk Ősben.

9 Aprilis ebédre Császáriban jöttünk s az nap ebéd után vadászni kimentünk s én lőttem egy őzet.

10. Felestököm után elmenvén Császáriból bátyám Teleki Pál és Bánfi Zsigmond uramék feleségestül, én is haza jöttem az öcsémmel.

11. Bátyám Vass Dániel urammal és ángyom asszonynyal az szőllőket jártuk meg, melyeket most karóznak.

12 Aprilis előtt való éczaka éjfél tájban született egy kis fia ángyom Vass Dánielné asszonyomnak.

— — — — —

16. (Aprilis) ment bé az öcsém Kolozsvárra az collegiumban.

— — — — —

24 (Aprilis) ebéd után Császáriban általfordultam volt, minthogy bátyám uram az mostanában született kis fiacskáját kereszteltette meg Ádámnak,[1]) de estve vacsora után haza jöttem.

— — — — —

29 (Aprilis) bémentem Kolozsvárra az táblára.

30. Kiküldöttem az lovaimat Czegében.

1 et 2 Maji mind Kolozsvárt voltam.

3. Az szegény Rhédei Pál uram temetésén voltam,[2]) kinek is az háznál praedicállott az m(aros)-vásárhelyi collegium professora tiszt. Szatmári uram; textussa volt Prédikátor könyvéből az 12 rész 8 és 9 verséből; az templomban pediglen praedicált az kolozsvári pap tiszt. Deáki uram; textussa volt Jób könyvéből az 19 rész 25 verséből; és orált az collegium[3]) professora tiszt. Baczoni uram.

— — — — —

7 Maji jöttem ki bátyám Vass Dániel urammal ő kegyelmével együtt és estvére haza jöttem.

— — — — —

12 (Maji). Visitatiójok lévén az papoknak, Enyedi uram az esperest, és az notarius Margitai uram, és Galam(b)falvi uram feljöttek volt hozzám. Eodem estvére jött hozzám sógor

---

[1]) Született apr. 12-én.
[2]) Koporsóba tételét l. fönteb feb. 25-én.
[3]) T. i. a kolozsvári collegium.

Digitized by Google

Pongrácz András uram néném asszonynyal együtt, és érkezett ki az öcsém is Kolozsvárról.

— — — — —

8 (Junii) ment bé az öcsém Kolozsvárra az collegiumban.

— — — — —

15 (Junii) jó reggel indultunk el bátyám Szilvási urammal Sajóra az temetésre,[1]) és Teleki Pál bátyám uram megvárván bennünket Szászujfaluban, ő kegyelmével együtt estvére Sajóra érkeztünk jó idején.

16 Junii temettük el az szegény idvezült Kemény Jánosné Teleki Anna asszonyt az n(agy)-sajói szász templomban; az háznál az színben praedicállott az tordai pap Hunyadi uram; textussa volt az 91 Zsoltár 14, 15, 16 verseiből; és orált Baczoni uram az kolozsvári professor; az templomban pediglen praedicállott az küküllővári pap Bonyhai uram; textussa volt Példabeszédek 31 része 10 verséből; és orált Szigeti uram az enyedi professor.

17. Ott voltam.

18. Ebéd után bátyám Szilvási urammal megindultunk és écczaka későn haza jöttünk Czegében.

— — — — —

13 (Julii) estve felé vadászni voltunk, de semmit sem fogtunk. Ezen nap valedicált az öcsém Vass József az collegiumtól Kolozsvárat.

14. Küldöttem bé az lovakat az öcsém után Kolozsvárra.

15 (Julii) itthon voltam. Eodem adott az öcsém exitust.

— — — — —

17 Julii itthon voltam. Eodem jött haza az öcsém.

— — — — —

10 (Augusti) Méhesre mentem.

11. Ott voltam; takaríttatnám ha volna mit, de az isten egér által való ítéletivel úgy elvette az gabonát, hogy mindenféle gabona-oeconomiám sem extendálódik kétszáz kalongyára, az ki tavaly háromezerre is kitölt.

12. Visszajöttem Czegében.

— — — — —

26 (Augusti) reggel kimentem az mezőre egy karulyt foglyosítani.[2])

— — — — —

[1]) T. i. Kemény Jánosné temetésére, ki mart. 31-én halt meg; l. föntebb az apr. 4-ről szóló feljegyzést.

[2]) E szó magyarázatát olv. föntebb 1694. aug. 14-ike alatt a jegyzetben, 187. l.

Digitized by Google

7 (Septembris) ebéd előtt fürjészni voltam, de semmit sem fogattam, mert az karulyom ellábogott volt [1]) s alig foghattam meg is.

— — — — —

5 (Octobris) reggel Kudura indultam az szegény sógor Pongrácz András uram látogatására, de szintén Nagyfalunál jött előmben az néném asszony embere, az ki megmondotta, hogy szintén akkor reggel hét s nyolcz óra tájban megholt szegény; melyet meghallván, ebédet ettem Nagyfaluban s ebéd után Kudura mentem.

6, 7. 8. Ott voltam és az koporsó(ba) tételre készülgettettem Diószegi Mihály urammal.

9. Tettük koporsóban az szegény sógor Pongrácz András uramat. Isten nyugassa meg szegényt és adjon boldog feltámadást az utolsó napon!

10. Ott voltam és dispositiót töttem az néném asszony cselédi közt és házánál.

11. Estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

24 (Octobris) egész nap és azon napnak écczakáján sűrü és szapora hó esett, mely méltó az observatióra.

— — — — —

28 (Octobris) kezdettem isten segítségébűl az szürethez, legelsőben is az Kis-Tekenőshez.

29. Végzettem el az Kis-Tekenős szüretit, az holott is csak 186 veder borom lött; be is szállíttattam őket az pinczében.

30. Kezdettem az Nagy-Tekenőst szűretni.

31. Végzettem el; az holott is nem lött több 282 veder boromnál. De mindezekért is legyen dicsőség az istennek szent felségének, és kérem azon, engedje békességben csendesen sok jóakaróimmal elköltenünk nagy neve dicsőségére.

— — — — —

3 (Novembris) ebédre általmentem Császáriban bátyám uramhoz, az ide való mester kéretvén velem Máriát, az ángyom asszony frajját.

— — — — —

30 (Decembris) Császáriban mentem.

31. Ott voltam és töltöttem el ezen elmult 1720 esztendőt isten kegyelmességéből, kiért is áldassék szent neve!

---

[1]) El-lábog, el-lábbag: *eltér az egyenes útról;* el-lábbagó madár: *avis devia.* Nyelvt. Szót. II. 502.

Digitized by Google

Ezen elmult 1720 esztendő mindenféle gabona dolgábúl alkalmas bőv esztendő volt, az mint az gyümölcsöknek is nem volt szükségek; de az bor szűkön lött az szőllőnek kevesebb termése miatt, s az ki lött is, az idein való hidegnek létele miatt savanyúbb az egyébkorinál; mindazonáltal ebben is isten oly kegyelmét mutatta, nem akarván egészlen ő felsége megszomorítani szűk esztendővel, hogy az bornak kevés és épen savanyú voltával nem panaszolkodhatunk, sőt inkább kérjük ő szent felségét, hogy tovább is velünk gyakorlott irgalmasságát tőlünk meg ne vonja, hanem kegyelmes szemével tekintvén inkább reánk, áldjon meg bennünket egészséggel, békességgel s bőv esztendővel.

Jehova — — *stb.*

1721.

1 Januarii Császáriból bátyám Vass Dániel urammal ő kegyelmével felestököm után megindulván Lóna felé, Füzesen kelletett hálnunk, minthogy az hintónk elromlott.

2 Januarii reggel Füzesről megindulván, ebédre Lónára mentünk, bátyám Teleki Pál uramhoz ő kegyelméhez.

3, 4, 5, 6, 7, 8 Januarii ott voltunk.

9. Indult el bátyám uram Lónáról Magyarország felé.

10. Én is resolválván magamat az Magyarországra való kimenetelre, indultam meg; ebédlettem Pánczélcsehen Dobai uramnál és hálni Balázsházára érkeztem, az holott is bátyám uramat utólértem.

11. Felestököm után bátyám Vass Dániel urammal ő kegyelmével együtt megindulván Balázsházáról, hálni érkeztünk Brédre.

12. Reggel Brédről megindulván, ebédlettünk Ballában. hálni érkeztünk Sarmaságra.

13. Ott rostoklottunk.

14. Reggel Sarmaságról megindultunk, ebédlettünk Szakácsiban, háltunk Tasnádon az Vay László uram udvarházánál.

15. Reggel Tasnádról megindultunk, ebédlettünk Irínyben, hálni jöttünk Piskoltra.

16. Ott rostoklottunk.

17. Piskoltról reggel megindulván, ebédlettünk Béltekben, háltunk Pócson.

18 Januarii Pócsról megindulván, ebédlettünk Ibronyban, estvére jöttünk Székelyben Zoltán Józsa uramhoz.

19. Vasárnap lévén, ott marasztott ő kegyelme bennünket.

20. Reggel megindulván Székelyből, ebédlettünk az kótaji pusztán lévő vendégfogadóban, háltunk Tokajban.

Digitized by Google

21. Reggel Tokajból megindulván, ebédre jöttünk Bájban Patai Sámuel uramhoz s az nap ott is voltunk.

22. Bájból megindulván, ebédlettünk Megyaszón, háltunk Kásmárat.[1])

23. Kásmárról megindulván reggel, ebédlettünk Edelinben,[2]) háltunk Vadnán.

24. Vadnáról reggel megindulván, ebédre jöttünk Lénártfalvára, estvére érkeztünk Serkében, az ángyom Vass Dánielné asszonyom ő kegyelme jószágában és házához.

25, 26, 27, 28, 29. Nyugtattuk magunkat és lovainkat az hosszu út után.

30. Januarii vadászni voltunk bátyám urammal egész nap.

— — — —. —

3 (Februarii). Teleki Pál és Kemény Simon uramék ajnácskői inspectorok Bényei György uram jővén Serkében, hívott el és mentem vacsorára Ajnácskőben Vay Sámuel urammal és az öcséinékkel, Vass József és Miklóssal, s Váradi Zsigóval s több becsületes emberekkel.

4, 5. Mind ott mulattunk s ittunk.

6 Februarii bátyám Vass Dániel uram is Serkéből kijővén vadászni, mi is Bényei urammal kimentünk, és estvig vadászván, estvére Serkében jöttünk.

— — — — —

20 (Aprilis) az nemes Gömör vármegye gyűlésére indultunk ebéd után bátyám Vass Dániel urammal és háltunk Tornallyán Tornallyai Márton uramnál.

21. Jó reggel érkeztünk Pelsőczre az nemes vármegye gyűlésére, és ebédig ott lévén, ebéd után ismét vissza indulván, hálni jöttünk Tornallyára, ugyan Tornallyai Márton uramhoz.

22. Reggel megindulván onnét, ebédre vissza érkeztünk Serkében.

23, 24. Veszteg voltunk Serkében.

25. Vay Sámuel urammal Serkéből reggel Pestre indulván forsponton, ebédet ettünk az ajnácskői majorban, háltunk Kis-Hartyánban, az Kemény Simon uram falujában.

26. Reggel megindulván, ebédlettünk az mezőn, hálni érkeztünk Acsára, az Vay Ádám sógor falujában.

27. Reggel onnét megindulván, ebédre Rádra[3]) érkeztünk Pongrácz György és Vay Ádám sógor uraméklioz.

---

[1]) Így; kétségkivűl *Alsó-* vagy *Felső-Kásmárk* Abaúj vmben.

[2]) Edelényben.

[3]) Vácz mellett Nógrád vm.

Digitized by Google

28, 29. Ott voltunk.

30. Ebéd után megindulván Rádról, én sógor Pongrácz György urammal estvére bémentem Pestre és szállottunk az Aranyos Szarvas nevű vendégfogadóban.

1 Maji ott voltam, és az Duna-parton sétáldogálván, Budának kies voltát és az Mátyás király házainak mostan való épitésit szemléldegéltem.

2 Maji estve felé megindulván Pestről sógor urammal, hálni jöttünk Dunakesziben.

3. Reggel onnét megindulván, ebédre vissza érkeztünk Rádra.

4. Ott voltam, vasárnap lévén.

5. Vay Sámuel urammal vissza indultunk Serkében; ebédre jöttünk esmét Acsára, és ott forspontot fogván, hálni jöttünk Tarban.[1])

6. Reggel onnét megindulván, ebédre jöttünk egy mezőre s hálni vissza érkeztünk Serkében.

— — — — —

12 (Maji) reggel indultunk meg bátyám urammal Erdélyben; ebédlettünk az sajónémeti réten, hálni jöttünk Kazinczra, az ángyom asszony jószágában.

13. Ebédig az ángyom asszony szőlleit járván meg bátyám urammal és ángyom asszonynyal együtt, ebéd után megindultunk és estvére jöttünk Szentpéterre Szentpéteri Imre uramhoz.

14. Reggel megindulván Szentpéterről, ebédre jöttünk Miskolczra Mocsári Balázs uramhoz, hálni Igriczére.[2])

15. Reggel megindulván, ebédre jöttünk az Tisza mellé Ároktőre, ebéd után az Tisza-partra, de nagy lévén az Tisza és az hidas nem járhatván az szél miatt, ott kelletett hálnunk.

16. Reggel általköltözvén az Tiszán Csegénél, ebédlettünk az Hortobágy hídjánál lévő vendégfogadóban, háltunk az debreczeni határon az liget széliben az mezőn.

17. Ebédre Érsemjénben mentünk az sógorhoz Pécsi Mihály uramhoz.

18 Maji vasárnap lévén, ott voltunk.

19. Reggel megindulván onnét, ebédlettünk az Ér között való mezőn, hálni jöttünk Magyar-Csaholyban.

20. Reggel megindulván, ebédlettünk az Zanok erdő szélin, hálni jöttünk Ballában.

---

[1]) Pásztó mellett Heves vm.

[2]) Igriczi.

Digitized by Google

21. Onnét is reggel megindulván, ebédlettünk az Czigányi nevű puszta falu határán, hálni érkeztünk Romlot nevű puszta falu helyén lévő malmában Kun István uramnak.

22. Reggel megindulván, ebédlettünk az füzesi mezőn, hálni érkeztünk Lónára Teleki Pál bátyám uramhoz.

23, 24. Ott voltunk.

25. Felestököm után megindulván Lónáról és bátyám Teleki Pál uram is ángyom asszonynyal együtt eljővén velünk, estvére Császáriban jöttünk.

26. Teleki Pál urammal együtt megindulván reggel Császáriból, haza jöttem Czegében; bátyám uram elment P(uszta)-Kamarásra.

— — — — —

9 (Junii) délután Gölczre mentem által Nagy Ferenczhez, minthogy Somkereki Mihálynak, czegei gondviselőnknek kértem az leányát.

— — — — —

16 Junii reggel Császáriban mentem Nagy Ferenczczel és az ángyom asszony frajját kértük meg az ide való mesternek Deési Sámuelnek, az melyet meg is nyervén nekie, öszve is eskettettük.

— — — — —

30 (Julii) ebéd után Császáriban mentem bátyám Vass Dániel uramhoz, és estve felé ő kegyelme is sézán[1]) erre jővén, haza jöttem. Eodem valami rosz hír futamodott volt köztünk, hogy tudnia illik az tatár béjött volna Radnánál az országban, de hamar megcsendesedett, minthogy hazug hír volt.

— — — — —

2 (Augusti) indultam meg az öcsém Teleki Mihály lakodalmára, estvére mentem Méhesre.

3. Reggel megindultam Méhesrűl, és déltájban öszvetalálkozván az násznépivel Gerenden, hálni mentünk Kocsárdra.

4. Reggel az násznépével megindulván Kocsárdról, ebédlettünk az sugudi gátnál, hálni sirató estvére mentünk Elekesre.

5 Augusti érkeztünk bé az násznépével Szentmiklósra az lakodalmas házhoz.[2])

6. Mind ott vigadtunk.

7. Indultam meg Kemény Simon uram, Teleki Pál és Bánfi Zsigmond bátyám uramékkal Kercsesorára, az Teleki József bátyám uram leánya Teleki Krisztina húgom lakodal-

[1]) Csézán.

[2]) Teleki Mihály gróf Bethlen Klárát vette feleségül. *Nagy I.* Magyarorsz. Családai XI. 85. l.

mára,[1]) és hálni mentünk Sorostélyra, velünk lévén az öcsém ifju Teleki József uram is.

8. Jó reggel megindulván Sorostélyról, écczaka későn érkeztünk Kercsesorára a lakodalmas házhoz.

9, 10, 11. Ott lévén, készültünk az lakodalomhoz.

12. Érkezett el To(l)di Ádám uram az násznépével.

13, 14. Mind ottan vigadtunk, lévén nagy pompás lakodalom, mivel ott volt az commendírozó generális Wirmond[2]) uram ő excellentiája feleségestől, úgy generális Gyulai Ferencz uram is feleségestől és sok német officzérek s sok urak.

15. Teleki Pál, Sándor és Bánfi Zsigmond bátyám uraimékkal felestököm után megindulván Kercsesoráról, hálni jöttünk egy erdő közt lévő szénafűben.

16. Ebédre jöttünk Sorostélyra; ott elválván Teleki Sándor uram tőlünk, hálni jöttünk Nagy-Csergődre.

17. Onnét is megindulván reggel, ebédre jöttünk Maros-Szentkirályra, bátyám Bánfi Zsigmond uram házához.

18 Augusti onnét is Teleki Pál bátyám urammal megindulván, hálni jöttünk Tordára.

19. Tordáról reggel megindulván, estvére jöttünk Lónára.

20. Lónán voltam bátyám Teleki Pál uramnál.

21. Onnét is reggel megindulván, ebédre jöttem Bonczidára Bánfi Farkas öcsém uramhoz, estvére haza Czegében.

— — — — —

5 (Septembris) itthon voltam, minthogy ezekben az napokban az szőllő kidaraszlásán [3]) szorgalmatoskodtam.

6. Ebéd után Lónára indultam az Teleki Pál bátyám uram mostan született kis fiacskájának keresztelőiben s vacsorára oda is mentem.

7. Lött meg az keresztelő feles becsületes embereknek és professoroknak s papoknak praesentiájokban; az csecsemőnek nevűl adatott az Pál név, kit isten neveljen szüleinek s atyjokfiainak örömekre, az hazának s atyjokfiainak s jóakaróinak szolgálatjokra.

8. Bátyám Vass Dániel urammal megindulván reggel Lónáról, ebédre Császáriban jöttem, ebéd után haza Czegében.

— — — — —

13 (Septembris) vadászni voltam, de semmit sem fogtunk. Eodem estvére jött hozzám az sógor Bánfi Ferencz az húgommal együtt.

---

[1]) Teleki Krisztina Tholdi Ádámhoz ment feleségül. *Nagy I.* id. m. XI. 157. l.

[2]) Virmond.

[3]) Daraszlás: kapáló munka. a szöllőnek a közte kikelt gyomtól való megtisztítása; *daraszol* vagy *dorozsol:* gyomtól megtisztít.

Digitized by Google

14. Általmentünk együtt Császáriban az kis Vass Ferencz öcsém temetésére, az kit is feles becsületes emberek praesentiájokban eltemettünk az császári templomban lévő sírban, az holott fekszik az szegény bátyám ifjabb Vass György uram[1]) és néném Bánfi Mihályné Vass Ágnes asszony;[2]) az testecske felett az háznál praedicállott tiszt. Deáki uram; textussa volt az 27 Zsoltárnak 16 verséből; az templomnál lévő színben pedig praedicált tiszt. Igó uram az széki praedicator, az Salamon prédikátori könyvének 12 részének 1, 2, 3, 4-ik verseiből.

15. Felestököm után ment el az sógor Bánfi Ferencz uram tőlem.

— — — — —

24 (Novembris) reggel megindulván, estvére Méhesre mentem.

— — — — —

9 (Decembris) ismét Méhesről reggel megindulván, ebédlettem Bándon, hálni érkeztem Maros-Keresztúrra.

10. Reggel bémentem Maros-Vásárhelyre sógor Pongrácz György uramhoz és néném Pongrácz György és Andrásné asszonyomékhoz, de estvére esmét kijöttem Maros-Keresztúrra hálni.

11. Csak ott voltam.

12. Virradtig kijővén sógor uram Vásárhelyről, jó reggel megindultunk, és az útban találkozván bátyám Szilvási Boldizsár urammal is, hálni Szász-Nádosra mentünk.

13. Pongrácz György sógor és Szilvási Boldizsár bátyám uramékkal, úgy ángyom Szilvásiné asszonyommal megindulván reggel Nádosról, ebédre mentünk Kis-Bunra, méltóságos grófné Bethlen Jánosné asszonyomhoz.

14 Decembris volt az kézfogásom néhai méltóságos gróf Bethlen János uram második hajadon leányával Bethlen Julia kisasszonynyal, és ugyan akkor meg is esküdtem véle; az melyért dícséret, dicsőség tulajdoníttassék az szent Jehovának, az ki megelégelvén sok bizonytalanságimat, megkegyelmezett énnekem, és nem tekintvén számtalan vétkeimet, megvígasztalta az én régen búban fetrengő szívemet.

— — — — —

20 (Decembris) haza jöttem Czegében.

— — — — —

[1]) Vass János fia; meghalt 1703. dec. 15-én.
[2]) Az említett ifj. Vass György testvére; meghalt 1703. nov. 10-én.

Digitized by Google

Ezen elmult 1721 esztendő nem számláltathatik az bőv esztendők köziben és rendekben, mert noha ugyan az gabona szalmájában tetszett felesnek lenni, de épen semmi szeme nem volt, sőt az mi kevés lött is belőle, sükeretlen és szaporátlan; az szőllőt pediglen még tavaszszal elsütvén az dér, annak utána való jövése[1]) pediglen perfectióra nem mehetvén az őszi idein való hóharmat miatt igen igen kevés bor lött s az ki lett is, valóban savanyú s ízetlen. Egyébiránt egészséges esztendőnek lenni mondhatjuk, mert isten kegyelméből semmi oly nehéz és ragadó nyavalya benne nem uralkodott. Részemről pediglen igen szerencsés esztendőnek nevezem, kiért dicsőség és hálaadás istennek. Amen!

Nagy igazságú, de viszont nagy irgalmasságú és kegyelmességű szent Jehova úr isten! dícséret, dicsőség tulajdoníttassék szent felségednek érette örökkön örökké, hogy ez ó esztendőt csendes jó egészségben és hazánknak békességében engedted énnekem szegény szolgádnak eltöltenem, és megtartottál s minden elszenvedhetetlen károktól megőriztél s oltalmaztál és nem hagytál az én bűneimnek s undok vétkeimnek fertőjében hevernem, hanem kegyelmes kezeiddel engem kihúzál és megkegyelmeztél énnekem, s az én régen hánykódó és sok búban s bizonytalanságban elmerült szomorú elmémet megvígasztalád és megcsendesítetted, kimutatván kegyelmesen azt énnekem, az kit rendeltél volt. Dícsérem Uram és áldom az te nevedet sok rendbeli és azok között ezen jótéteményedért is, valamíg ez földön élek az te jóvoltodból. Dícsértessél Uram az mennyben az angyaloktól, dícsértessél ez földön az emberektől. Amen!

Finis coronat opus.

[1]) Jövés: *fiatal vessző, hajtás.* V. ö. Nyelvt. Szót. II. 62.

Digitized by Google

II.

DIARIUM, AZ AZ MINDENNAPON LÖTT DOLGAIRÓL — — —[1]) ÍROTT KÖNYVE CZEGEI VASS LÁSZLÓNAK, MELYET ÍRNI KEZDETT ÉLETÉNEK TIZENHETEDIK ESZTENDEJÉBEN ÉS CONTINUÁLNI IS AKARJA, MÍG ISTENNEK Ő SZENT FELSÉGÉNEK ÉLETÉT NYUJTANI TETSZIK. ANNO 1722.

Úr isten — — — — — *stb.*

1722.

1 Januarii új esztendő napja lévén, itthon voltam házomnál, istenemet szolgáltam.

— — — — —

9 (Januarii) estvére Császáriban mentem bátyám uramhoz.

10. Ott voltam, minthogy az czegei mester lakadalma volt,[2]) jelen lévén azon lakodalomban az úr Kemény Simon uram feleségestől, Teleki Pál és Bánfi Zsigmond bátyám uramék és Pongrácz György s Vay Ádám sógor uramék.

11. Hozta el az mester az menyecskéit és lött itt az én házomnál is lakadalma, de én nem jöhetvén vélek, az öcsémre Vass Józsefre bíztam az gazdaságot.

12. Császáriban voltam, minthogy az urak is ott voltanak mindnyáján.

13. Reggel az urak elmenvén Császáriból, én is ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

31 (Januarii) reggel megindultam Berkenyesre, méltóságos grófné Bethlen Jánosné asszonyom udvarlására és az mátkám látogatására.[3])

---

[1]) A kihagyott szavak mint az első könyv czímében.

[2]) L. föntebb az 1720. nov. 3-ról és 1721. jun. 16-ról szóló feljegyzéseket.

[3]) Kézfogása volt Bethlen Juliával dec. 14-én; l. föntebb.

Digitized by Google

1 Februarii ott voltam Berkenyesen.

2 (Februarii) is ott voltam.

3. Reggel megindultam onnét méltóságos grófné asszonyommal együtt Berkenyesről, ebédlettünk Szentgothárdon, estvére ide Czegében haza jöttem, minthogy az asszony grófné asszonyom itt hált Czegében.

— — — — —

1 Maji jó reggel általmentem Császáriban, minthogy bátyám Vass Dániel uram mostan született kis leánykáját kereszteltette meg, kinek is neve Kata.

2. Ebéd után haza jöttem Czegében.

— — — — —

1 Octobris indultam meg ebéd után Vécsre, az idvezült úr Kemény Simon uram temetésére; hálni mentem Tekében.

2. Onnét reggel megindulván, ebédlettem Teke-Ujfaluban,[1]) estvére Vécsre mentem.

3. Voltam ott egész nap.

4. Volt az szegény idvezült úr temetése; az várban praedicállott az kolozsvári pap, tiszt. Baczoni Máté uram; textussa volt Apostolok cselekedetiről irott könyvnek az 24 része 16 verséből; orált pedig az enyedi professor tiszt. Szigeti István uram; az sírnál pediglen az színben praedicállott az vásárhelyi professor tiszt. Szatmári uram; textussa volt szent Pál Thessalonikabeliekhez irott első levelének az 4 részének 13, 14 verseiből; orált pediglen az kolozsvári theologiae professor tiszt. Udvarhelyi uram. Eodem, elvégeződvén az temetés, naphaladat után megindultam, éjfélre Tekében jöttem, és ott vagy egy óráig nyugodván és évén, megindultam, és azon écczaka virradtig Lekenczéig jöttem.

5. Continuálván utamat, ebédre Margitára jöttem az asszonyhoz grófné asszonyomhoz.[2])

6. Erkezett el Pogány László uram, az ki is az nap eljegyzette az mátkám öcscsit Éva kisasszonyt, s ugyan akkor meg is esküdtek.

7 Octobris is vigadtunk az kézfogásban.

8. Reggel elment Pogány uram.

9. Én is ebéd után haza jöttem Czegében.

— — — — —

11 (Novembris) estvére Kolozsvárra mentem.

12—22. Mind ott voltam.

23. Ebédkor hallván meg az szegény néném Pongrácz

[1]) Oláh-Ujfalu Kolos vmben.

[2]) T. i. Bethlen Jánosnéhoz.

Digitized by Google

Györgyné asszonyom[1]) halálát, estve felé az öcsémmel Vass Józseffel kiindultam Kolozsvárról és vacsorára Lónára mentem; vacsora után pediglen onnét is megindulván, éjfél után két-három órával érkeztem Szamosujvár-Németiben.

24. Jó reggel onnét megindulván, ebédre Kudura érkeztünk.

25. Készültünk az koporsó tételre.

26 Novembris tettük koporsóban az szegény néném Pongrácz Györgyné asszonyomat; praedicállott felette az deési pap tiszt. Köpeczi János uram; textussa volt az Salamon Példabeszédinek az 31 része 10, 11 verseiből. Eodem estve későn megindulván, Szentmargitára jöttem hálni.

27. Jó reggel onnét is megindulván, délre Lónára jöttem.

28. Lónáról reggel megindulván, ebédre béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

7 Decembris osztoztam meg az öcsémmel Vass Józseffel.

8. Végzettük egészlen el az osztozást.

9. Kiindultunk az öcsémmel Kolozsvárról és hálni jöttünk Berkenyesre.

10. Ebédre Méhesre jöttünk.

11. Ott voltunk, dolgaink lévén.

12. Én felestököm után megindulván Méhesről, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

20 (Decembris) általmentem reggel Császáriban, de estvére haza jöttem. Eodem estve érkezett hozzám az sógor Pécsi uram is.

21. Ment el ő kegyelme tőlem. Eodem én is megindultam Bunra innepleni az asszonyhoz grófné asszonyomhoz,[2]) és estvére mentem Berkenyesre hálni.

22. Jó reggel onnét megindulván, ebédlettem Sályiban, hálni érkeztem Malomfalvára.

23. Onnét is jó reggel megindulván, ebédlettem Örményesen, hálni mentem Magyarósra.

24. Virradtig Magyarósról megindulván, reggel Kis-Bunra érkeztem az asszonyhoz grófné asszonyomhoz.

25, 26, 27. Karácsony innepje lévén, ott inneplettem.

28, 29, 30, 31. Mind ott voltam s végzettem az ó esztendőt.

[1]) Keresztúri Krisztina.
[2]) Bethlen Jánosnéhoz.

Digitized by Google

Ezen elmult 1722 esztendő nem egészlen számláltathatott egészséges esztendőnek, de inkább szűk esztendőnek mondhatjuk, mivel az gabonának sem volt rendes termése, bor pediglen és gyümölcs igen ritka helyt lött, mert az tavaszi késői hideg elvévén az szőllőknek jövéseket[1]) és az fáknak virágjokat, nagyobb részén az országnak semmi gyümölcs nem lött, bor pediglen igen vékonyon és szűken. Egyébiránt békességes esztendő volt, mert isten kegyelméből sehonnan semmi rosz hír bennünket nem szomorított.

Kegyelmességgel bővölködő, teljes irgalmasságú Jehova nagy isten — — *stb.*

1723.

1 Januarii új esztendő napja lévén, Kis-Bunon innepleltem az asszonynál grófné asszonyomnál.

2, 3, 4, 5, 6. Mind ott voltam.

7 Januarii felestököm után megindultam haza Czegében, hálni jöttem Göcsre.

8. Jó reggel Göcsről megindulván, ebédlettem Panyitban, hálni jöttem Gerebenesre.

9. Onnét is jó reggel megindulván, ebédre Méhesre jöttem és az nap ott commoráltam, ott lévén bátyám Vass Dániel uram ő kegyelme is.

10. Felestököm után Méhesről megindulván és egy keveset P(uszta)-Kamaráson mulatván, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

20 (Januarii) ebéd után Bonczidára mentem az úrhoz Bánfi György uramhoz.

21. Az asszony keresztneve Ágnes napja lévén,[2]) bátyám Teleki Pál és Vass Dániel uramék s több becsületes emberek voltanak ott, és az kolozsvári pap Deáki uram, és az profes-sor Udvarhelyi uram voltanak ott és nagy vígasságunk volt, ittunk, mulattunk. Eodem estve későn vacsora előtt betegedett meg az asszony grófné asszonyom[3]) és szült egy kis fiat.

22. Ebédre általmentem Bonczidáról Lónára Teleki Pál bátyám uramhoz, és estve felé onnét vissza indulván, éjczaka későn haza érkeztem Czegében.

— — — — —

[1]) L. föntebb 1721 véginél az erről szóló jegyzetet.

[2]) Bánfi György felesége Toroczkai Ágnes vala. *Nagy I.* id. m. I. 167. l.

[3]) T. i. Bánfi Györgyné.

Digitized by Google

27, 28, 29 (Januarii). Itthon házomnál voltam és készültem az lakadalmomra való indulásra.

30 Januarii jó reggel ide érkezvén bátyám Teleki Pál uram, indultam meg az násznépével az feleségem után Kis-Bunra; hálni mentünk Méhesre, Teleki Pál bátyám uram commendója alatt, ő kegyelme lévén az násznagy.

31. Méhesről reggel megindulván, ebédre mentünk Gerebenesre, hálni Nyárádtőre.

1 Februarii onnét is reggel megindulván, ebédre mentünk Balavásárára, sirató estvére Szász-Nádasra.

2. Felestököm után megindulván Szász-Nádasról, ebédre érkeztünk nagy vígan Kis-Bunra az lakadalmas házhoz, az holott is mind az én, mind az Pogány László uram lakadalma meglött, kiért áldassék az úr istennek szent neve.

3. Ott vígadtunk és ez nap lött meg az asszony grófné asszonyom frajjának az lakadalma az p(uszta)-kamarási pappal Tordai urammal.

4 Februarii indultunk meg Kis-Bunról vígan isten kegyelméből az násznépével, hálni jöttünk Szász-Nádasra.

5. Reggel onnét is megindulván, ebédlettünk Lukafalván, hálni jöttünk Bergenyére.

6. Onnét is reggel megindulván, ebédlettünk Sályiban, hálni jöttünk Méhesre.

7. Méhesről felestököm után megindulván, délre érkeztem haza Czegében békével az feleségemmel együtt, kiért áldassék és magasztaltassék az Úrnak szent neve örökkön örökké, ki megkegyelmezett énnekem és sok bűneimet megbocsátván, megelégelte sok szomorú búsulásimat és megvígasztalt kegyelmesen; alázatoson kórem már ő szent felségét, hogy adjon csendes és boldog életet és hosszu ideig való békességes együtt lakást, és áldását ne vonja (meg), sőt inkább szaporítsa rajtunk. Amen!

— — — — —

12 (Februarii) reggel Lónára indultam az feleségemmel, velem lévén Bethlen István úrfi és az öcsém Vass József; ebédlettünk Dengelegen, estve felé Lónára érkeztünk.

13. Volt az Bethlen István úrfi kézfogása az húgommal Macskási Krisztinával, kinek is kiadója én voltam.

14. Vasárnap lévén, ott mulattam.

15. Reggel megindulván, ebédlettem Szamosujvárat, hálni estvére haza jöttem Czegében.

16. Itthon voltam házamnál.

17. Jó reggel ide jővén hozzám bátyám Teleki Pál uram,

Digitized by Google

ő kegyelmével együtt elmentem Mezőujlakra az szegény idvezült ángyom Teleki Mihályné asszonyom [1]) koporsó tételire.

18. Volt szegénynek koporsóban való tétele, az holott is praedicállott felette az maga udvari papja; textussa volt az 116 Zsoltárnak 7 verséből.

19. Onnét haza jöttem estvére Teleki Pál bátyám urammal együtt.

— — — — —

18 (Martii) osztottuk fel az szőllőinket itt Czegében az öcsémmel, Vass Dániel bátyám uram és Nagy Ferencz uramék előtt.

19. József napja lévén, az öcsémhez Vass Józsefhez mentem ebédre Szentgothárdra; ebéd után haza jöttem.

— — — — —

8 (Maji) ebéd után az feleségemmel együtt általmentem Császáriban, ángyom Vass Dánielné asszonyom látogatására, minthogy megbetegedett gyermekágyban.

— — — — —

3 (Julii) ebéd után megindulván, estvére Berkenyesre mentem az asszony gróf Bethlen Jánosné asszonyom udvarlására.

— — — — —

7 (Julii) naphaladatkor megindulván Berkenyesről, estvére haza jöttem Czegében.

8. Ismét délután hazúl megindulván, estvére Berkenyesre mentem.

9. Méltóságos grófné asszonyommal és az feleségemmel együtt ebéd után megindulván Gernyeszegre, az idvezült ángyom Teleki Sándorné asszonyom [2]) temetésére, háltunk Mező-Bándon.

10. Megindulván reggel Bándról, ebédlettünk Remeteszegen, estvére érkeztünk Gernyeszegre.

11. Volt az temetés, az holott is az nagy palotán praedicállott az küküllővári becsületes praedicator tiszt. Bonyhai uram; textussa volt Pauli ad Philipp. cap. 1. v. 20, 21, 22, 23. Orált pedig magyarúl tiszt. Szigeti uram az enyedi professor; az templomban pediglen praedicállott az kolozsvári becsületes praedicator tiszt. Deáki József uram ex Psalm. 119. v. 1 és 2, és orált az kissebbik Szigeti uram, ugyan enyedi másik professor.

12 Julii az feleségemet az asszonynyal együtt visszaküldvén Berkenyesre, magam Somkerekre indultam Teleki Mihályné

[1]) Teleki Mihálynak Rákóczi tábornokának özvegye Toroczkai Katalin. *Nagy I.* id. m. XI. 84. l.

[2]) Teleki Sándor első neje Bethlen Julia. *Nagy I.* id. m. XI. 91. l.

Digitized by Google

ángyom asszony temetésére,[1]) Teleki Pál, Kemény Sámuel bátyám és Teleki Mihály s Vay Ábrahám s Vass József öcsém és Gyulai István sógor uramékkal; hálni mentünk N(agy)-Sajóra, Kemény Sámuel bátyám uramhoz.

13. Sajóról ismét együtt megindulván és Bánfi Zsigmond bátyám urammal megszaporodván, ebédlettünk az sófalvi réten és estvére Somkerekre érkeztünk.

14. Volt az temetés, az holott is az háznál levő színben praedicállott az tordai becsületes praedicator tiszt. Hunyadi uram ex Psalm. 116. v. 7, az templomban pediglen ugyan az kolozsvári becsületes praedicator tiszt. Deáki József uram ex Pauli ad Hebr. cap. 13. v. 14.

15. Reggel Somkerekről is megindultam Kudura, az idvezült néném Pongrácz Györgyné Keresztúri Krisztina asszonyom temetésére,[2]) bátyám Teleki József s Pál és Bánfi Zsigmond s Kemény Sigmond uramékkal együtt. Eodem volt az temetés, az holott is az háznál praedicállott ugyan csak tiszt. Deáki József uram, Ezékiel cap. 24. v. 16, 17 és 18-nak első czikkelyéből, az templomban pedig praedicált az deési becsületes praedicator tiszt. Köpeczi János uram, az Jeremiás Siralmai 3 részének 12 és 13 verseiből.

16. Ott voltam Kudun.

17. Reggel megindultam onnét Teleki Pál s Vass Dániel bátyám uramékkal és ebédlettünk az szentmargitai határon, ebéd után pediglen Szilágytőnél elválván Teleki Pál uram tőlünk, mi bátyám Vass Dániel urammal Császáriban (jöttünk), és ott keveset mulatván, haza jöttem Czegében; itthon is csak vagy két órát mulatván, Berkenyesre indultam az feleségemhez; vacsorára oda érkeztem.

— — — — —

20 (Augusti) Berkenyesről ebéd után megindulván, estvére ide jöttünk haza Czegében.

— — — — —

25 Augusti vettem Teleki Pál bátyám uram levelét, melyben írja ő kegyelme, hogy az elmult szombaton, úgymint 21 praesentis, Bethlen István uram écczaka Lónárúl elragadta az mátkáját Macskási Kriska húgomat. Új manír; még ilyet nem sokat hallottunk az országban; bezzeg nem grófhoz, hanem olához illő cselekedet.

26. Végeztem el Czegében az hordatását kevés gabonáimnak, az mely is az tavaszi szárazság miatt igen kevés lött.

---

[1]) Koporsóba tételét l. föntebb febr. 18-án.

[2]) Halálát olv. föntebb 1722. nov. 23-án; koporsóba tétele volt nov. 26-án.

Digitized by Google

úgymint búza gel.[1]) 903, árpa gel. 141, rozs gel. 34, tota summa 1078. Kevés lévén, hamar béhordattam, mert *az ki keveset főz, hamar feladja,* közmondás.

— — — — —

16 (Septembris) Lónára mentem bátyám Teleki Pál uramhoz az öcsémmel Vass Miklóssal[2]) együtt.

17. Volt az öcsém Vass Miklós kézfogása az húgommal Teleki Évával; az hitlések is meglött, én lévén kikérője.

— — — — —

20 (Septembris) bátyám urammal együtt Lónáról ebéd után megindultunk és vacsorára jöttünk Császáriban, Vass Dániel bátyám uramhoz, én pediglen feleségemmel együtt vacsora után haza jöttem Czegében.

— — — — —

22 (Septembris) ebéd után megindulván, estvére Szentmargitára mentem az asszonyhoz feleségemmel együtt.

— — — — —

4 (Octobris) ebéd után megindulván, estvére Pecsétszegre mentem vadászni az szegény öcsémmel Vass Józseffel együtt.

5, 6. Ott körűl vadásztam.

7. Vadászva, hálni Horgaspatakra mentem. Eodem estve lelte el az hideg az szegény öcsémet Vass Józsefet estve felé.

8. Horgaspatak körűl vadásztam. Eodem ismét ellelte az hideg estve felé.

9. Ugyan csak Horgaspatak körűl vadásztam, és ugyan az nap estve felé az szegény öcsémet az hideg ismét ellelte.

10. Ebédre haza mentünk Szentmargitára. Eodem az szegény öcsém fekünni esett.

11 Octobris mult ki ez világból szép csendesen az szegény édes testvér öcsém Vass József, estveli öt s hat óra között, nekem bizony nagy lelkem fájdalmára és szomoruságomra; kit is az én istenem nyugosson meg, és az utolsó napon, mikor az trombita megfuvaltatik, adjon boldog feltámadást és lelkének az mennyekben az több szentekkel örökké való örvendezést.

12. Szamosujvárra mentem és a koporsóhoz kévántató egyetmásokat vásárlottam s estvére visszajöttem Szentmargitára.

13. Ebédre bátyám Vass Dániel uram is elérkezett.

14. Készültünk az koporsó tételre.

15. Tettük tíz-tizenegy órakor koporsóban az szegény édes testvér öcsém Cz(egei) Vass József testét; praedicállott felette t. Köpeczi uram Préd. 12 része 3 versének első czikkelyéből.

---

[1]) Gelima: *kalongya.*

[2]) Vass Dániel fiával.

Digitized by Google

16. Estve felé indíttattam meg az testet Czegében társzekeren.

17. Vasárnap lévén, istenemet szolgáltam.

18. Az asszonynyàl grófné asszonyommal együtt megindulván reggel, ebédlettünk Németiben, hálni jöttünk Czegében.

— — — — —

22 (Octobris) jó reggel az asszony elment tőlem Szentmargitára.

— — — — —

6 (Novembris) jött az asszony grófné asszonyom hozzám Bethlen Erzsébet kisasszonynyal együtt.

7. Ebéd után indultam meg az asszonynyal grófné asszonyommal együtt Berkenyesre és estvére oda is érkeztünk.

— — — — —

19 (Novembris) reggel az asszonynyal grófné asszonyommal megindulván Berkenyesről, ebédlettünk Légenben, estvére Czegében mentünk s ott találtam házomnál Teleki Lászlóné ángyom asszonyt.

20. Felestököm után elindulván ángyom asszony, én is ebéd után Lónára indultam, az feleségemet Czegében hagyván és méltóságos grófné asszonyom is ott maradván véle, míg én visszajövök Lónáról.

21. Temettük el az Teleki Pál bátyám uram igen friss és jeles kis fiacskáját Teleki Palkót,[1]) az ki is csak ezelőtt másfél héttel holt meg hólyagos himlőben: praedicállott felette egyik, tiszt. Deáki József uram; textussa volt Mózses 1 könyve 22 részének 1 és 2 verseiből; másik pediglen ugyan az maga papja bátyám uramnak, tiszt. Hunyadi uram; textussa volt Máté 18 részének 10 verséből.

22. Jó reggel Lónáról megindulván, ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

25 (Novembris) megindultunk az asszonynyal grófné asszonyommal Berkenyesre, ebédlettünk Gyékében, estve későn érkeztünk Berkenyesre.

— — — — —

22 (Decembris) adta isten ez világra első szülött kis leánykámot Erzsókot, kit is az én istenem tartson meg és éltessen s neveljen az maga szent nevének dícséretire s dicsőségére és anyaszentegyházának épületére s nekünk szüleinek s minden atyjafiainak örömökre.

— — — — —

[1]) Még csak harmadik esztendejében járt; keresztelőjét 1721. sept. 7-én tartották; l. föntebb.

Digitized by Google

Ezen elmult 1723 esztendő méltán neveztethetik szűk esztendőnek, mert noha láttatott az gabonát termeni, de az mi lett is, inkább mind üszögös és eresztőtlen; az bor pediglen savanyú, mert az tavaszi hóharmat az szőllőt elsütvén, annakutána az mi kijött is, az híves nyár miatt perfectióra nem mehetett, noha novemberig dilatálódott nagyobb részében az országnak az szüret, de hiában, mert mégis jó ért szőllőt nem igen találhatott az ember; az hideg is szüretkor úgy megfagylalta az szőllőt, hogy kinyomni nedvességét egyébképen nem lehetett, hanem forró musttal kellett meglágyítani s úgy lehetett valamit facsarni belőle. Békességes esztendő volt, mert isten kegyelméből sehonnét semmi ellenségünk nem volt; de egészséges esztendő bezzeg nem volt, sőt inkább őszre kelve nyavalyákkal teljes esztendővé lött, mert az himlő sok helyeken nagy mértékben grassált s grassál ma is, úgy annyira, hogy az városokon hét s nyolczszáz gyermekeket tött az sírban s köztök sok nagyidős és öreg embereknek is nem kedvezvén; hirtelen halál által is sok és nevezetes embereket vágott ki az élők közűl, az mint legközelebb engemet is az én édes kedves testvér öcsémnek néhai Czegei Vass Józsefnek hirtelen való halálával bizony nem kevéssé szomorított meg.

Kimeríthetetlen bölcsességű — — *stb.*

1724.

Áldd meg Uram ez esztendőt az te jóvoltodból!

1 Januarii kereszteltettem meg Erzsók kis leánykámot itt Berkenyesen, méltóságos grófné asszonyom házánál.

— — — — —

28 (Februarii) reggel Berkenyesről megindultam az feleségemmel együtt, ebédlettem Légenben, estvére haza érkeztem Czegében.

— — — — —

1 Maji itthon házomnál voltam.

2, 3. Mind itthon voltam és az néhai idvezült édes testvér öcsém Vass József temetésére [1]) hivogató leveleket expediáltattam széllyel az atyafiaknak.

4, 5, 6. Mind csak itthon voltam és az temetésre készüldögéltem.

7. Vasárnap lévén, itthon voltam s istenemet szolgáltam.

8, 9, 10. Mind csak itthon lévén, készültem az temetésre és színeket csináltattam.

— — — — —

[1]) Meghalt oct. 11-én.

Digitized by Google

21 Maji volt az idvezült édes öcsém néhai tekintetes nemzetes Czegei Vass József temetése, feles becsületes fő és nemesi rendeknek jelenlétekben, az holott is azháznál levő színben praedicállott tiszt. Baczoni Máté uram, az kolozsvári első pap, az szent Pál Timotheushoz írott második levelének 2 részének 22 verséből, és ugyanott deákúl orált tiszt. Udvarhelyi Mihály uram, az kolozsvári theologiae professor; az sírnál levő színben penig praedicállott tiszt. Makai Sámuel uram, az széki pap, Mózses első könyvének az 5 részének 24 verséből.

22, 23. Az leány atyámfiaival czivódtam és alkudtam Vass Dániel és Szilvási Boldizsár bátyám uramék közbíróságokban.

24 Maji ment el bátyám Szilvási Boldizsár uram tőlem ebéd után.

25. Excontentálván leány atyámfiait, mentenek el tőlem reggel néném Pongrácz Andrásné asszonyom és az sógor Pécsi Mihály uram feleségestől, ebéd után pediglen sógor Ajtai András uram feleségestől; [1]) magam is penig ebéd után estve felé az feleségemmel együtt az szőllőimet jártam meg.

— — — — —

10 Junii ebéd után megindultam hazúl és estvére Szentmargitára mentem az asszony udvarlására az feleségemmel együtt.

11. Rosszúl lett az feleségem, az hideg ellelvén.

— — — — —

18. Junii esett szegény feleségemen nagy szerencsétlenség, mivel délután estve felé egy idétlen kis fiacskája lött. Az isten oltalmazza többször afféletől az ő szent fiának érdeméért!

— — — — —

30 (Junii) költ fel szegény beteges ágyából.

— — — — —

4 Julii reggel megindultam Margitáról Bethlen Erzsébet kisasszonynyal együtt és ebédlettünk Szamosujvárat az örményeknél, estvére haza jöttem Czegében; eljővén magam elől, az feleségemet Bethlen Erzsébet kisasszonynyal hátrább hagytam, kik is megegyezvén asszonynyal grófné asszonyommal az úton, estvére haza jöttek.

5. Ebéd után ment el méltóságos grófné asszonyom tőlem egész bagázsiájával Berkenyesre.

— — — — —

[1]) Pongrácz András özvegye Vass Anna, Pécsi Mihály felesége Vass Mária, Ajtai András felesége Vass Zsuzsanna.

Digitized by Google

15 (Julii) ebéd után általmentem Császáriban feleségemmel együtt Vass Dániel bátyám uramhoz, és estvére haza jöttem; itt találtam házomnál Teleki Lászlóné ángyom asszonyt.

16. Ismét jó reggel általmentem Császáriban az feleségemmel együtt, az bátyám uram kis Vass Judit nevű leánykája temetésére, az holott is praedicállott elsőben tiszt. Köpeczi uram, az deési praedicator, az 22 Zsoltárnak 10, 11 verséből; az másik penig praedicállott Halmágyi uram, az maga császári papja ő kegyelmének, az Sámuel első könyvének 14 részének 43 verséből; véghez menvén penig az temetés, estvére haza jöttem.

— — — — —

25, 26 (Augusti) itthon házomnál voltam. Egy kis rosz hír futamodott volt köztünk csak véletlen, hogy az borgai passuson levágták volna az strázsákat.

— — — — —

1 Septembris készültem Bunra, minthogy ez écczaka vettem levelet Bunról, az melyben írja Bethlen Erzsébet kisasszony, hogy az asszony grófné asszonyom igen igen nehezen van.

2. Reggel indultam Bun felé, ebédlettem az mocsi szénafűben, hálni mentem Méhesre.

3. Jó reggel Méhesről megindulván, ebédlettem az fojfalvi [1]) határon, hálni érkeztem Szász-Nádasra. Eodem 3 Septembris estveli hét és nyolcz órák között mult ki ez világból néhai méltóságos gróf Bethlen János uram özvegye, méltóságos gróf Alvinczi Erzsébet úri asszony, nekem édes anyám helyett való kedves napam asszony, nekem bizony nem kevés szomoruságomra; kit is, kívánom, az Jehova szent isten nyugosson meg és lelkét örvendeztesse az fényes mennyországban az több megdicsőült szenteknek lelkekkel együtt, és az utolszori trombita rivadáskor adjon boldog feltámadást megholt és porrá vált testének, és az ő jegyese az Krisztus vigye az hívekkel együtt az ő ágyas házában. Amen!

4. Jó reggel megindulván Nádasról, ebéd előtt érkeztem Bunra, az holott is az néhai méltóságos grófné meghült tetemeit kinyujtóztatva, az árva házat peniglen nagy szomoruságban találtam és könyves szemekkel szomorúan szemléltem.

5. Készültünk az koporsó tételre.

6 Septembris tettük koporsóban néhai méltóságos gróf Alvinczi Erzsébet igen jó és szelid úri asszonynak meghidegedett testét, az mely alkalmatosságon praedicállott az buni becsületes praedicator ex Jerem. cap. 45. v. 3, 4, 5, orált penig az udvarhelyi professor tiszteletes Deési uram.

---

[1]) Folyfalva.

Digitized by Google

7, 8, 9. Ott voltam Bunon.

10, 11, 12, 13, 14. Mind csak ott voltam, az Bethlen urakat várván.

15. Érkezett el estvére Bethlen Ádám uram.

16. Az temetés terminussáról conferáltunk.

17. Reggel érkezett el Bethlen Sámuel uram is és az nap is az temetésre kévántató állapatokról conferáltunk és disponáltunk.

18. Mentek el az Bethlen gróf urak reggel Bunról. Eodem reggel én is elindultam az feleségemmel együtt; ebédelvén az nádasi réten, hálni jöttem Kóród-Szentmártonba.

19. Onnét jó reggel megindulván, ebédlettem M(aros)-Keresztúrott az sógornál Ajtai uramnál, hálni haza jöttem Méhesre.

20. Ebéd után Méhesről is megindulván, estvére haza érkeztem Czegében.

— — — — —

25 Septembris az vékony feketét, az kit két esztendőtől fogva viselek, elvetvén, öltöztem vastag báránybőrös feketében. Szünjék meg Uram, óh szünjék meg az te ellenem való haragod és abból származó ítéleted, és ne juttasd az én álnokságimat nekem eszemben az gyászruhának szünetlen való viselésével, hanem engedjed Uram, hogy az gyászruha szünjék meg az én házamnál! Eodem 25 Septembris ebéd után indultam Bunra, hálni mentem Méhesre.

26. Reggel Méhesről is megindulván, ebédlettem az teremi rétben, hálni érkeztem Szász-Örményesre.

27. Örményesről is reggel megindulván, ebédlettem az nagy-szőllősi berkekben, estvére érkeztem Kis-Bunra.

28. Érkezett el Bethlen Ádám uram estvére Bunra. Eodem érkezett el Nagy Zsigmond uram is.

29. Jó reggel érkezett el Bethlen Sámuel uram is.

30. Az házokat készíttettük és az templomban az sírhoz jártam.

1 Octobris temettük el néhai idvezült édes méltóságos grófné asszonyomat gróf Alvinczi Erzsébet asszonyt az felső buni templomban lévő rakott sírban, az holott fekszik néhai idvezült édes férje gróf Bethlen János uram és két gyermeke, az holott porrá váló testének adjon (az isten) csendes nyugovást! Az kastélyban lévő palotán praedicállott Deáki uram az 73 Zsoltár 25 és 26 verséből, orált penig Deési uram az udvarhelyi professor; az templomban penig praedicállott Margitai uram, az széki tractusnak esperestje és várallyai praedicator, az szent Pál zsidókhoz írt levelének 11 részének 2-ik verséből.

Digitized by Google

— — — — —

9 (Octobris) ebéd után indultam meg Bonról; hálni jöttem Szász-Nádasra az sógorhoz Ajtai uramhoz.

10. Onnét reggel megindulván, ebédlettem Göcsön, hálni jöttem Remeteszegre.

11. Onnét is reggel megindulván, ebédlettem Bándon, hálni érkeztem Méhesre igen alkalmatlan havas esős és hideg időben.

12. Méhesről is megindulván reggel, estvére haza jöttem Czegében. Eodem az mezőségi hegyeket nagyobb részént fejéren láttam az hó miatt.

— — — — —

21 (Decembris) érkeztek ki hozzám az innepre az kolozsvári deákok.

— — — — —

Ezen elmult 1724 esztendő rész szerént mondattathatik bőv esztendőnek valamennyire az gabonákra nézve, minthogy szalmájában majd mindenütt az országban felesecskén lött, noha nem igen eresztős és kivált (a) mezőségen erős üszögösek voltanak, sok helyeken penig az jégesők, melyek egynehány rendbe voltanak, az mely gabonákot aratatlan tanáltak, igen elrontották s paskolták; mégis az pénznek az országban való szűk volta miatt oly olcsó minden gabona, hogy az búzának vékáját öt poltrán, az legszépinek hét-nyolcz poltrán, az árpának négy poltrán, az zabnak egy s két poltrán adják. Széna dolgából pediglen szűkös esztendő volt, mert igen ritka helyt lett jó széna, s az mi lött is, az fűnek ritka volta miatt igen kevés; az mezőségi nagy roppant szénafüveken pedig majd mindenütt (az) mezőségen semmi szénát nem csinálhattak az fűnek nem léte miatt. Bor dolgából peniglen épen szűk volt, mivel az szőllőknek igen kevés termések volt, s az mi volt is penig, az jégesőnek gyakor ízben való léte és sűrű s nagy volta sok helyeken az országban elverte s rontotta kevés termését az szőllőnek, noha az mi kevés lett, az jól megért és jól elkészült bor lett. Békességes esztendőnek lenni méltán mondhatjuk, mivel isten kegyelméből sohonnét semmiféle ellenségtől nem háborgattattunk, noha aratás tájban holmi hazug hírek az községet megzendítették volt, az mely semmi sem lévén, hamar elcsendesedett.[1]) Ijesztett inkább bennünket egy égen sárkány módjára repülő s egy rúdnyi hosszuságú tüzes jel, az mely az egész országban egy nap s egy órában láttatott az áerben menni, és az Sajó vizének veressen való folyása,

[1]) Olv. föntebb az aug. 25 és 26-ról szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

melyek is hogy szomorú tragoediának jelei legyenek, isten ne adja. Egészségtelenségével is ez esztendő sok jeles és fő személyeket felesen az szomorú sírban rekesztett, én előttem penig magát kedves napam asszony és anyám helyett való édes anyám nekem szomorú halálával elfelejthetetlenűl nótázta, és velem magát az szomoruságot hozó s szomorusággal említő esztendők közzé számláltatta.

Minden istenek felett való isten — — *stb.*

1725.

Tégyed Uram ez esztendőt nékem örvendetessé, békességessé s egészségessé, és áldd meg bővséggel!

1 Januarii új esztendő innepe napja lévén, itthon voltam s istenemet szolgáltam és az új esztendőt isten kegyelméből egész házommal egészségben s békességben inchoáltam.

— — — — —

3 (Januarii) itthon házomnál voltam, mivel az kis leánykám igen megbetegedett az torokfájásban.

— — — — —

9, 10 (Januarii) csak itthon voltam, mivel az kis leánykám igen nehezen volt az kólyika miatt.

11. Noha az kólyikája megszabadult volt szegény kis Erzsók leánykámnak, de mégis halálra válván még reggel, estve öt óra tájban kimúlék ez világból szegényke, életének esztendős és egy nap héján három hetű korában.[1]) Szünjél meg Jehova az te ítéletedtől az én házamban, és bűneimért ne bocsásd sujtoló vessződet oly bokroson reám, ne szomoríts Uram tovább s többel, hanem sok szomoruságim után nyujts már vígasztalást. Amen!

12, 13. Készültem kis leánykám koporsó tételére.

14. Tétettem koporsóban s egyszersmind el is temettettem feles becsületes nemes emberek jelenlétekben.

— — — — —

11 (Martii) végzettem el az biblia olvasását harmadszor avagy negyedszer, jól nem jut eszemben; kiért áldassék az Úrnak neve és dícsértessék felséges dicsősége. Amen!

— — — — —

Anno 1725, die 27 Junii, László király napja écczakáján, tizenegy és tizenkét óra között, midőn az nap az rák jegyben lett volna, adta isten ez világra második kis leánykámot Zsu-

[1]) Született 1723. dec. 22-én.

zsannát; kiért is áldassék és magasztaltassék az Úrnak nagy neve, hogy az ő szolgájának könyörgésére tekéntett, és megkegyelmezvén nekie, szomoruságát vígsággal újította és minden szomoruságtól oltalmazta. Mint eddig, úgy ezután is az anyát az kisdeddel együtt szent kezeidben ajánlom Jehova úr isten, az anyának gyógyulását, az kisdednek nevelkedését igaz hittel és alázatoson kérvén te szent felségedtől, hogy ezután is tebenned való bizodalomban nyugodjék az én lelkem és téged dícsérjen holtig az én szívem. Amen!

28, 29, 30 Junii itthon házomnál voltam.

1 Julii kereszteltettem meg csak hamarjában kisded leánykámot Zsuzsannát; keresztatyák voltak az széki becsületes praedicator Makai uram, és ugyan ő kegyelme keresztelte meg is, az császári becsületes praedicator Halmágyi uram, az itt való czegei falusi pap mesterjével együtt, Nagy Ferencz uram, Ráczkevi uram és Rácz Mihály; keresztanyák voltak Halmágyiné asszonyom, Nagy Ferenczné és az itt való mesterné asszonyomék.

— — — — —

4 (Julii) jó reggel mentem Vajda-Kamarásra gróf Bethlen József sógor uramhoz keresztelőben; egy kis fiát kereszteltette meg ő kegyelme Jánosnak, kinek is keresztatyja volt gróf Bánfi György uram sok más becsületes fő és nemesi rendekkel s papokkal együtt; az keresztelő peniglen és az vendégség véghez menvén, naplemente után magam is haza indultam és estve késő̃n haza érkeztem.

— — — — —

8 Augusti szabadult fel az feleségem gyermekágyából. Áldassék és magasztaltassék az Úrnak nagy neve és kegyelmessége érette, hogy mind szülésének órájában, mind penig betegségében és gyógyulásában feleségemnek nagy kegyelmességét mutatta; áldom, dícsérem és magasztalom az Úrnak nevét míg az földön élek jóvoltából, mert igen irgalmas és kegyelmes én hozzám. Amen!

— — — — —

5 (Septembris) ebédkor vettem levelét Máramarosból Pogány Lászlóné sógorasszonynak, az melyben is írja, hogy az sógor Pogány László uram [1]) megholt az elmult holnapban, úgymint 17 Augusti, két napig tartó fekvő betegsége után; ugyanakkor egyszersmind hozták az temetésre hivogató levelet is, az mely is lészen 16 Septembris.

— — — — —

[1]) Vass László és Pogány László vőtársak voltak; l. föntebb az 1722. oct. 6-ról és 1723. febr. 2-ról szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

20 Novembris indultam meg reggel Szentmargitára az feleségemhez, ebédlettem Szamosujvár-Németiben Gombás István uramnál, estvére érkeztem Margitára.

— — — — —

31 (Decembris.) Claudáltam Szentmargitán az ó esztendőt szomoruság nélkült, kiért áldassék s magasztaltassék az Úrnak szent neve. Amen!

Ezen elmult 1725 esztendő isten kegyelméből alkalmas bőv esztendő volt mind gabona, bor és széna iránt, az zab gabonán kivűl, az mely is az országnak nagyobb részében igen szűken és vékonyon termett. Békességes esztendő is volt, mert sohunnét semmi ellenséges hír bennünket nem rémített s nem ijesztett; de egészségtelen volt kivált az első két-három holnapokban, úgyannyira, hogy az én házomon is annyira elhatalmazott volt az nyavalya, hogy az feleségem majd az egész télen csak betegeskedett, az cselédimet penig úgy leontotta egyszersmind az nyavalya, hogy két férfi cselédnél és egy leánykánál több egészségben fen nem maradott; kisded esztendős és három hetű leánykám is megbetegedvén, kilenczed napi betegsége után ez világból kimúlék, az melylyel is ezen elmult 1725 esztendő engemet nem kevéssé megszomorítván, magát velem szomorú esztendőnek neveztette és jegyeztette; mely színű szomoruságtól hogy isten engem többször megoltalmazzon, azon töredelmes szívvel kérem istenemet.

Dícsérje Uram az ég, az nap, az hold, és annak minden seregei dícsérjék az te dicsőséges szent nevedet — — *stb.*

1726.

Ne jőjj Uram többé szomorú ítéleteddel az én házomban, sőt inkább nyujtsad áldásodat én reám s házomra s az enyimekre, s bőv áldásodat terjeszszed reám, hogy örömmel dícsérjelek. Amen!

1 Januarii új esztendő napja lévén, inneplettem és istenemet szolgáltam s az új esztendőt szomoruság nélkült inchoáltam.

— — — — —

3 (Januarii) érkezett Bethlen Dávid sógor uram is Árokallyáról ide estvére, és Bethlen Gábris úrfi német és magyar praeceptorokkal együtt.

— — — — —

7 (Januarii) reggel mentek el az úrfiak Árokallyára. Eodem 7 Januarii ebéd után én is haza indultam Czegében; háltam Németiben Gombás István uramnál.

Digitized by Google

8 Januarii felestököm után Szamosujvár-Németiből is megindulván, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

29 Martii estve felé mentem Víz-Szilvásra, és ezen utamban esett rajtam ily szerencsétlenség: hogy Szekolajon[1]) túl az széki Csukástó nevü tónak az patakján mentem volna által, épen az közepén megállottam itatni, az holott is az lovam alattam az sárban belé feküdt, és soha fel nem költhetvén onnét, az sárban és vízben kellett róla ledőlnem, úgyannyira, hogy mentém, dolmányom, nadrágom és csizmám merő sárosok voltak, mivel czombig érő vízben és sárban kelletett az patakból kigázolnom gyalog, és az patak mellett egészlen levetkezvén, úgy facsartattam s tisztíttattam ki az sárból és vízből az köntösömet, és vizesen s sároson kellett bémennem Szilvásra egy dolmányban, mivel az mentémet fel sem vehettem, noha hüvesecske volt.

30. Kereszteltük meg az Zalányi komám kis fiacskáját Péternek, és az keresztelés után évén egy keveset, az több vendégeket asztalnál hagytam s magam haza jöttem.

— — — — —

16 (Aprilis) ebéd előtt az borsó és lencse vetőben voltam, ebédre penig az szamosujvári fendrik jővén hozzám, ebéd után az gölczi rétre voltam véle sneppezni.

— — — — —

23 (Junii) reggeli praedicatióra általmentem Császáriban és ebéd után estve felé haza jöttem. Hallottam bátyám uramtól, hogy Csíkban beütött volna négy zászlóallya török; az maros-széki vicekirálybíró Kun Mátyás uram vivén azon hírt postán méltóságos gubernator uramnak Szentbenedekre, mondotta bátyám uramnak.

— — — — —

25 Junii itthon házomnál voltam, és estve felé bátyám uram ide jővén az kertében, lehívatott és velem együtt feljött ő kegyelme hozzám, és itt mulatván nálam egy darabig, estve elment ő kegyelme. Eodem meghallottam, hogy azon csíki lárma csak inkább hazugság volt mint valóság.

— — — — —

22 Julii, Mária Magdolna napján, mikor az nap az rák jegyből épen másnap az oroszlán jegyben akart volna által lépni, reggeli öt órakor adta isten ez világra harmadik kis leánykámot Máriskót, az feleségemnek könnyü betegülésével; az melyért is áldja, dícséri és magasztalja az én lelkem az

[1]) Szekulaj.

Digitized by Google

Urat, mert jó ő, irgalmas és kegyelmes ő, és az őtet keresőket meg szokta hallgatni és az ő benne bízókat áldani, miképen cselekedett én velem is, meghallgatta az én szívbeli fohászkodásimot s óhajtásimot, és az én kedves feleségemnek szerencsés és könnyű betegülésével megvígasztala engemet, és az én házomat egy leány csecsemővel megvirágoztatá; az kiért is legyen áldás, dícséret, dicsőség és felmagasztalás én tőlem és minden teremptett állatitól s az én házomtúl az nagy irgalmasságú és kegyelmességű istennek mind örökkön örökké. Amen!

— — — — —

31 (Julii) ebéd után vevén észre, hogy az inasom Jankó elszökött és az Splínyi generális katonái közzé állott az mocsi sokadalomban, sietve Mocsra mentem, de azalatt elmenvén onnét az katonák, az sógornál Bánfi Ferencz uramnál háltam.

1 Augusti jó reggel általmentem Szovátra, és ott tanálván az katonákat, az kornyétástól, az ki első volt köztök, kértem ki az inasomat, de az kornyétás mint gaz, indiscretus tót ember, ki nem adta; én is onnét csak haza fordultam és ebédre haza érkeztem Czegében.

2, 3. Készültem mostan született kis leánykám keresztelőjére.

4. Kereszteltettem meg kis leánykámot Máriskónak, az holott jelen voltak gróf Teleki Pál, Vass Dániel és Szilvási Boldizsár bátyám uramék, ángyom asszonyékkal együtt, Pongrácz György uram és Bánfi Ferencz sógor uram húgom asszonynyal együtt, s Vay Sámuel uram és nemes belső Szolnok vármegyei főbíró Diószegi Mihály uram és több sok becsületes Szolnok vármegyei és itt körül lévő nemességek s esperest uram egynehány becsületes praedicatorokkal; az keresztvíz alá tartotta ángyom Teleki Pálné asszonyom, keresztelte pediglen meg az deési becsületes praedicator tiszteletes Köpeczi János uram, az ki nekem gyermek koromban praeceptorom volt. Úr isten tartsd meg és neveld fel az kisdedet szent neved dicsőségére s szüleinek örömekre. Estve felé penig az vendégek mind inkább Császáriban hivattatván bátyám uramtól, én is oda mentem vacsorára.

— — — — —

4 (Septembris) indultam Kolozsvárra az gubernium gyűlésére, az feleségemet is elhozván magammal; ebédlettem az széki határon, háltam Apahidán.

5. Kilencz órára beérkeztem Kolozsvárra és szállottam farkas-utczában Nagy Gábor uram házához.

6. Ebéden voltam bátyám Vass Dániel uramnál feleségemmel együtt.

Digitized by Google

7. Dolgaimat procuráltam.

8. Az pápistákhoz voltam comoediára déli három órakor, más reformatus és catholikus úri emberekkel.

— — — — —

16 Septembris délután három órakor indultam ki Kolozsvárról és késón écczaka érkeztem hálni Víz-Szilvásra.

17. Ott az földemen potentiose csinált kertét egy darab helyt levonatván az oláh papnak, és bele vetett tökjét is megdézmálván, ebéd után haza indultam és késón estve érkeztem haza Czegében.

— — — — —

22 (Septembris) gróf Csáki Zsigmond uram adván egy frajját az tiszttartójának, annak az lakodalmára mentem által ebédre Buzában az feleségemmel együtt.

23. Ott voltam az grófnál, de az borital miatt rosszúl lévén, estvig nem is ettem s estve is igen keveset, és kávénál s herbatheánál egyebet nem ittam s nem is tánczoltam.

24. Reggel Buzából eljöttem és ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

28 (Octobris) ebéd után Víz-Szilvásra mentem vadászni, az feleségem penig Légenben ment, ángyom Szilvásiné asszonyom látogatására.

29, 30. Ott körűl vadásztam. Eodem 29 (Octobris) reggel lött ángyom Szilvásiné asszonyomnak egy kis fiacskája.

31. Estvére jöttem haza Czegében vadászva, vékony szerencsével; az feleségemet is itthon találtam, 30 praesentis jővén haza Légenből estvére.

— — — — —

2 (Novembris) ebéd után az feleségemet Légenben küldtem ángyom Szilvásiné asszonyomhoz, s magam is vadászva oda mentem estvére.

3. Kereszteltük meg bátyám Szilvási Boldizsár uram ő kegyelme mostan született kis fiacskáját Istvánnak.

4. Ebéd után haza jöttem Czegében feleségemmel együtt.

— — — — —

25 (Decembris) karácson napja lévén, itthon házomnál voltam s istenemet szolgáltam.

26. Reggel bátyám Szilvási uram hozzám jővén, ő kegyelmével együtt ebédre általmentem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz, de estvére magam haza jöttem.

27. Az egész Császáriban lévő atyafi compánia hozzám jött ebédre, az kik is voltanak ezek: gróf Teleki Pál bátyám uram feleségestől s fiastól, gróf Teleki Ádám öcsém urammal;

Digitized by Google

Vass Dániel bátyám uram is feleségestől; Szilvási Boldizsár bátyám uram, Tusai János sógor uram, Vass Miklós öcsém uram feleségestől; gróf Teleki Samu és Barcsai János öcsémék; Vay Sámuel uram és ő kegyelmekkel lévő becsületes emberek s deákok. Ebéd után elmenvén ő kegyelmek, én is Császáriban visszakísértem ő kegyelmeket s ott is háltam.

28, 29. Ott voltam Császáriban bátyám uramnál.

30. Reggel eloszolván Császáriból az atyafiak, én is haza jöttem Czegében.

31 Decembris itthon házomnál voltam és isten kegyelmességéből csendesen s békességben és jó egészségben végzettem az ó esztendőt egész házom népével együtt, kiért áldás, dícséret s dicsőség az Jehovának. Amen!

Ezen elmult 1726 esztendő szűk esztendő volt mindenféle gabona dolgából, mivel az őszi vetések az téli rendkivűl való nagy havak miatt igen elvesztenek volt, az tavaszi vetések penig az sok szárazság miatt semmit sem nőhetvén, majd mind inkább az földben vesztenek, és tavasz gabona semmi sem lött, majd mondhatjuk, úgyannyira, hogy ily szűk pénz idején is már az búzának négy és öt sustákon megyen vékája, az török búzának peniglen egy máriáson s három sustákon, zabnak hét és nyolcz polturán. Bor dolgából penig igen igen bőv esztendő volt, úgyannyira, hogy még öreg emberek is nem igen emlékeznek ily bőv termésire az szőllőknek, az kiknek jóságokat és bővségeket az sok részeg emberek léték is demonstrálják. De az széna valóban szűken lett, mert az sok szárazság miatt soholt sem nővén fű, szénát csinálni nem volt miből, az egy vizenyős és lapályos réteken s erdő közt árnyékban lévő szénafüveken kivűl. Egészséges is volt, mivel mind magam s feleségem egészségben, gyermekim s cselédim kevés beteggel töltöttük el ez esztendőt. Békességes voltát peniglen commendálja az, hogy csendességben töltöttük el az egész esztendőt az mi hazánkban s honnyunkban, noha szintén megrezzentett bennünket valami oláh bojéroknak Moldvából való kiszökések s Csíkban való megállások és azokat az csíki passusig űző török s tatároknak hírek.[1]) Mely velem közlött sok jótéteményiért az én kegyelmes istenemet áldani, dícsérni és magasztalni meg nem szűnöm, míg ez földön éltet jóvoltából.

Áldjad én lelkem az Urat — — *stb.*

---

[1]) Olv. föntebb a jun. 23-ról szóló feljegyzéseket.

Digitized by Google

1727.

Szokott irgalmasságod szerént Jehova, ez esztendőnek kezdetit, közepit és végét áldd meg énnekem s házomnak békességgel, hosszu élettel, jó egészséggel s áldásidnak bővségével!

1 Januarii új esztendő első napja lévén, itthon házomnál voltam s istenemet szolgáltam s az új esztendőt szerencsésen kezdettem szomoruság nélkült.

— — — — —

22 (Martii). Kilenczed naptól fogva mind csak bágyadozván és mellyében hiripelvén az kis Máriskó leányom, el kezdett nehezedni.

23. Annál inkább elnehezedett szegényke.

24. Mind csak igen nehezen volt.

25 Martii ebéd előtt mult ki ez árnyék világból az én kedves kis Vass Máriskó leányom, reggeli tíz órakor, könyörgés alatt, nyolcz holnapi s egy heti korában,[1]) nekem szívemnek fájdalmára s keserüségére.

— — — — —

28 Martii temettettem el. Praedicállott egyik, tiszt. Tordai uram; textussa volt Matth. 18 cap. 10. v. Az másik pedig praedicállott tiszt. Csekelaki uram, az ide való praedicator, Mózes 4 könyvéből az 23 rész 10 versének utolsó czikkelyéből. Uram, ne juttasd énnekem az én álnokságimat eszemben és bűneimért ne szomoríts ottan ottan gyenge plántáimnak kivágásával, hanem sujtoló vessződöt vond meg rólam és bánat helyében örömmel töltsd bé az én szívemet, hogy teljes öröme lehessen az én lelkemnek tebenned. Amen!

— — — — —

16 (Aprilis) ebéd után általjővén Vay Sámuel uram Császáriból, ángyom asszonynyal Vass Dánielné asszonyommal és Szilvási Boldizsár bátyám urammal, úgy az császári praedicator Halmágyi komám urammal, esküdt meg az sógorasszszony Pogány Lászlóné asszonyommal csak titkoson; az mely meglévén, én és az feleségem ángyom asszonynyal együtt visszamentünk Császáriban lakodalomra, egy frajját adván férjhez ángyom asszony ő kegyelme.

17 Aprilis ebédre haza jöttem Czegében bátyám Szilvási Boldizsár urammal és feleségével együtt, de ebéd után haza ment ő kegyelme Légenben.

— — — — —

[1]) Született 1726. jul. 22-én.

Digitized by Google

17 Maji voltak nálam ebéden szolgabíró Somai Péter uram és más egy akadémiára menő Zoványi József nevű becsületes deák, de ebéd után mindketten elmentek.

— — — — —

15 (Julii) estve felé megindulván, Légenben mentem bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz az feleségemmel együtt.

— — — — —

20 Julii volt az bátyám uram Boris nevű kis leánykájának és Istók fiacskájának [1]) az temetések egyszersmind.

21. Ebéd után eljöttem Légenből és velem együtt bátyám Szilvási uram is ángyom asszonynyal együtt.

— — — — —

8 (Augusti) estvére jött ide hozzám bátyám Szilvási uram ángyom asszonynyal együtt, és sógor uram Bánfi Ferencz uram ő kegyelme.

9 Augusti mindnyájan ebédre Császáriban mentünk, és ott ebédelvén bátyám uramnál, ő kegyelmével együtt estvére Lónára mentünk bátyám Teleki Pál uramhoz.

10 Augusti volt az mostani gróf Teleki Pál uramtól és feleségétől gróf Vay Kata asszonytól építtetett lónai új templomnak felszentelése sok úri nemes és papi rendeknek frequentiájokban, úgy hogy communióval éltenek férfiak és asszonyi rendek circiter kétszáztizennyolczan, az holott is reggeli alkalmatossággal praedicállott az kolozsvári praedicator tiszt. Deáki uram, az Mojzses 1 könyvének 28 részének 18, 19, 20, 21 és 22 verseiből, és ugyanakkor az communiót is ő kegyelme administrálta és két gyermeket is keresztelt meg; déllyest penig praedicállott az deési tractus esperestje és ugyan lónai praedicatora bátyám uramnak, tiszt. Hunyadi uram, az Zsoltár könyvének 122 részének 1, 2, 3 verseiből.

11 Augusti eskette meg az borsai praedicator tiszt. Zalányi uram, ángyom asszonynak két frajjait, az kiknek is egyikét vette az füzesi becsületes praedicator tiszt. Nagyari uram, az másikot pediglen egy maga szabója bátyám uramnak, és az nap mind az kettőnek és más egy frajjának is ángyom asszonynak, az kit vett el ugyan egy inassa bátyám uramnak, meg lett az lakadalmok, úgy hogy egyszersmind három vőlegény és három menyasszony volt.

12. Az vendégek eloszlottak, csak az atyafiak és szomszéd nemes emberek maradtak meg; estvére penig öcsém Bánfi Farkas uram is és sógor Pongrácz György uram oda jöttek, de az öcsém vacsora után haza ment Bonczidára.

---

[1]) Született 1726. oct. 29-én.

Digitized by Google

13. Felestökömen jól iván Lónán, bátyám Vass Dániel urammal, Pongrácz György sógor, Szilvási Boldizsár bátyám és sógor Vay Sámuel uramékkal részegen megindulván Lónáról, tíz-tizenegy óra tájban estvére Császáriban jöttünk mindnyájan, sógor Pongrácz György uramon kivűl, ki is tőlünk Szamosujvárnál elvált; utunkban penig doctor Pápai uram látogatására is fertály óráig betértünk volt Füzesen.

14 Augusti reggel általjöttünk Czegében bátyám Szilvási urammal együtt, és az sógort Bánfi Ferenczet itt találtuk. Lónáról Bonczidára menvén, onnét jött ide, és ebédet évén nálam, ebéd után haza ment Szász-Ujfaluban. Eodem volt nálam bátyám Vass Dániel uram.

— — — — —

12 Septembris reggel megindultam Szász-Ujfaluban az sógorhoz Bánfi Ferencz uramhoz keresztelőben; és Kékesen túl az hágó alatt találkozván Bánfi Boldizsár urammal és komám Köblös Péter urammal, ő kegyelmekkel együtt bémentem Szász-Ujfaluban tizenkét órakor, és becsületes úri és nemes rendeknek praesentiájokban keresztelték meg az sógor kis fiacskáját Sándornak.

13. Hajnal előtt megindulván Ujfaluból, reggeli hét órára haza érkeztem.

— — — — —

24 (Novembris) ebéd után megindulván, estvére Székre mentem az nemes vármegye generalis gyűlésére.

25. Állott bé az generalis szék, az holott is egész nap késő estvig tíz óráig, több causa egynél nem folyt; tudnia illik egy Lemhényi László nevű nemes embert, az ki egyszersmind szolgabíró is volt az vármegyében, sententiázott meg fővételre az vármegye, azért, hogy egy bádoki Szentgyörgyi György nevű nemes embernek az feleségét szeretvén, azon nemes embert általcsalta az maga házához Kidében, és ott estvig tartóztatván, estve későn bocsátotta vissza, és maga más három oláhot fogadván meg, utána ment, és utólérvén, kegyetlenűl fojtogatással, szeméremteste golyójának roncsolásával s mellyének tapodásával megölte.

26. Egész nap volt az asszonyember Szentgyörgyi Györgyné Gerendási Borbála causája, az mely is késő estveli kilencz óráig tartott, és azt is az nemes vármegye fővételre sententiázta, azért, hogy az ő akaratjából ölte meg az latra Lemhényi László az urát Szentgyörgyit, és nősz parázna is volt egyszersmind. Observatióra méltó dolog penig, mi formán nyilatkoztatta ki isten csudálatoson ezen paráznáknak s gyilkosoknak az ő dolgokat, ily renddel akarván leírni pro nota bene: Vévén észre

Digitized by Google

az gyilkos Lemhényi, hogy az ő személyihez vagyon gyanu az Szentgyörgyi halála iránt, elkészűl hogy elszökjék; az kurvájának Szentgyörgyinének egy levelet ír, hogy készüljön és szökjenek el, mert kitudták gyilkosságokat, ha penig kézben akadnak, meg kelletik halniok; mely levelet is egy kis ruhában takarván, bédug egy korsót véle és adja egy kis gyermek inaska kezében, hogy menjen által Bádokban Szentgyörgyinéhez és kérjen egy korsó bort nekie; elmenvén az inas, midőn szintén az helyre érkezett volna, az hol Szentgyörgyit megölték, addig mulatoz és szévedez[1]) az inas az helyen, hogy egy ág kiüti az levelet az korsóból, melyet is észre nem vévén az inas, maga útját követvén, elmegyen Bádokban; csak hamar utána ismét azon úton menvén más egy legényke, ő is az Szentgyörgyi megölése helyén megáll és ott néz széllyel, az holott is meglátván azon kis öszvekötött ruhát, felveszi, és megnézvén látja, hogy egy levél van bele takarva, melyet mingyárt onnét elmenvén, viszi a paphoz és megmondja, hogy az holt Szentgyörgyit megölték, ő azt azon a helyen találta; melyet midőn megolvasott volna az pap, mingyárt sietve küldi az viceispánnak, melyből is észrevévén az viceispán, hogy elszökni akarnak az gyilkosok, sietve az körülette lakó nemességet felveszi maga mellé, és écczaka későn Kidében menvén, egy malitiosus Galaczi nevű nemes ember házánál leli meg mind Lemhényit s mind Szentgyörgyinét, az kik is mindketten az ház héjára búttak volt, észrevévén az ispán menetelét, és ugyanott őket meg is fogja, midőn már oly készen voltak, hogy azon écczaka el is szöktek volna. Ezen causában penig az úr főispán uram jelen nem akarván lenni bizonyos okért, engem substituált maga helyett és én praesideáltam az nemes vármegyének.

27. Kilencz-tíz óra tájban exequáltattak azon megsententiázott személyek az Szék várossa piaczán.

28 Novembris reggel Székről megindulván, ebédre jöttem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz, ebéd után penig haza Czegében.

— — — — —

24 (Decembris) egész nap vadászni voltam, de semmit sem fogtunk, mivel nem is találtunk két-három rosz nyúlnál egyebet. Eodem érkeztek el az deákok is, Kolozsvárról kettő, Enyedről egy.

25 Decembris karácson első napja lévén, itthon voltam s istenemet szolgáltam.

26. Ebédre általmentem Császáriban az feleségemmel együtt, mivel karácson első napján megbetegedvén ángyom

---

[1]) V. ö. Nyelvt. Szót. III. 231.

Digitized by Google

Vass Dánielné asszonyom, egy leánykája lett; estvére penig visszajöttem Czegében.

— — — — —

Ezen elmult 1727 esztendő termésére nézve bőv esztendő volt, mivel mindenféle gabona és gyümölcs nagy bővséggel termett; szénát is az fűnek bőv volta miatt eleget lehetett csinálni; bor peniglen bőven és igen jók lettenek; egyszóval isten áldásából minden bőven lett, csakhogy minekelőtte ez idén termett gabonák megértenek volna, addig az tavalyi 1726 esztendőbeli szűk termés miatt az gabonának igen nagy szűki volt, úgyannyira, hogy három máriáson elment vékája az búzának, Lápos vidékin penig egynehány emberek éhel megholtanak. Egészségtelen esztendő volt peniglen, mivel mindenfelé inkább nagyoknak és kicsinyeknek betegeskedések hallatott; kivált az hideglelés és vérhas igen uralkodott, az mint magamot is két ízben az hideglelés és nátha által ez esztendő betegeskedtetett, az kis Zsuzsika leányomat penig szintén meg is ölé az vérhas; sokakot az sírban is tött ezen esztendőnek egészségtelen áere, az mint engemet is az kis Máriskó leányomnak halálával [1]) megszomoríta, az melyért is ezen esztendőt az szerencsétlen és szomorú esztendők közzé számlálom és több esztendeim közt fekete kövecskével jegyzem. Egyébiránt békességes esztendő volt, mert mind egészlen nagy csendességben töltöttük el ez esztendőt minden rémülés és háboruságos hír hallások nélkült. Mindezekért annakokáért legyen áldás, dícséret, dicsőség és felmagasztaltatás az mi édes, irgalmas és kegyelmes atyánknak az szent Jehovának.

Áldás, dícséret, dicsőség — — *stb.*

1728.

Áldjad meg Uram ez új esztendőnek minden részeit énnekem s hozzám tartozóknak békességgel, s minden áldásiddal koronázzad!

— — — — —

5 (Januarii) itthon voltam s az magam házomban lévő tűzhelyt és fűtőt rakattam, és bocsátottam el az enyedi deákot.

6 Januarii jött hozzám az bonczidai mester Kölpényi uram, az ki az kolozsvári collegiumban alumnusom volt.

— — — — —

14 Januarii estvére mindnyájan általmentünk Császáriban.

---

[1]) Meghalt mart. 25-én.

Digitized by Google

15. Kereszteltük meg az bátyám Vass Dániel uram mostan született kis leánykáját Klárának.[1])

— — — — —

17 (Januarii) ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

6 (Februarii) Méhesre indulván, —

8 (Februarii) — — estvére Méhesre mentem.

9 Februarii az feleségem sertéseket öletvén, magam vadászni voltam s magam is lőttem egy nyulat és egy vad ludat reptiben, az mely ujság 9 Februarii.

— — — — —

14 Februarii — — estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

31 Martii estve tizenegy óra előtt egy kevéssel, életemnek harminczegyedik s négy holnapi, feleségemnek huszonegyedik s öt holnapi esztendeiben, midőn az nap az kos jegyben lett volna, adta isten első fiunkat; az kiért is áldás, dícséret, dicsőség az szent Jehovának, az ki alázatos szolgájának könyörgését megtekintvén, megvígasztalta és házomat megvirágoztatta; kérem alázatoson ő szent felségét, hogy találjon kedvet előtte alázatos személyem és tartsa meg kisded fiacskámot, s ha tetszett házomat megvirágoztatni s engem megvígasztalni férfi magzattal, tessék is azt nekem megtartani s felnevelni szent nevének dicsőségére, nekünk szüleinek s atyjafiainak örömekre s szegény megnyomorodott hazánknak szolgálatjára. Amen!

— — — — —

5 (Aprilis) reggel Kolozsvárra indultam, és ebédelvén Apahidán, estvére beérkeztem. Eodem volt az Teleki Ádám uram kézfogása s hitlése Kolozsvárat az úr Vesselényi István uram leányával Vesselényi Zsuzsanna kisasszonynyal.

6. Bátyám Teleki Pál uramnál lévén ebéden, délután négy órakor kiindultam Kolozsvárról; hálni jöttem Bonczidára Bánfi Farkas öcsém uramhoz.

7. Reggel az urat főispán uramot is gróf Bánfi György uramot megudvaroltam, és az öcsémnél Bánfi Farkas uramnál ebédelvén, ebéd után haza jöttem Czegében.

— — — — —

10 (Aprilis) jött hozzám ángyom Vass Dánielné asszonyom, mivel az szegény kis Zsuzsikám két héttől fogva betegeskedvén, igen rosszúl volt.

11. Érkezett el estve későn doctor Pataki uram, az kis édes Zsuzsikám penig igen elnehezedett volt.

---

[1]) Született dec. 25-én.

Digitized by Google

12 Aprilis ebéd előtt, midőn kilencz és az tízre két fertály lett volna az óra, mult ki ez árnyék világból az én édes kis leánykám Vass Zsuzsanna, életének két holnap héján három esztendős korában,[1]) nekem s feleségemnek nagy szomoruságunkra.

Igaz ítéletű, de nagy irgalmasságú Jehova, hatalmas és dicsőséges Úr, mennyei nagy felség! Az én sok bűneim, úgy látom, te előtted engemet méltán elvádoltanak, az melyekért is igaz ítéleted szerént majd minden esztendőnként engemet gyermekimnek halálokban megszomorítasz és az én álnokságaimért büntetsz; de megnémulok és nem nyitom meg az én számot, mert az Úr cselekszi mindezeket én velem; legyen az Úrnak szent akaratja. De kérlek kegyelmes atyám, hogy már irgalmassággal fordulj hozzám, és sok álnokságimat az Krisztus drága vérével elmosogatván, szűntesd meg az én házomban az sírást, az jaj szót és az anyának szuletteinek halálán való kesergését; mutasd meg már Uram, hogy kegyelmes istenem vagy nekem, és az mely kisdednek születésével megvígasztalsz engemet, annak nevekedésével is örvendeztesd szívemet, hogy én is víg szívvel dicsőítsem szent nevedet; várom Uram s kérem hozzám kegyelmedet, mutasd meg Jehova az én házomban az te jó kedvedet. Amen!

— — — — —

15 Aprilis temettettem el az szegény édes kis Zsuzsikámot; az feleségem mostani betegségére nézve praedicállott egyik, komám Halmágyi uram, az császári becsületes praedicator, Zsoltárok könyvének az 30 részének 12, 13 verseiből, az másik peniglen az füzesi becsületes praedicator tiszteletes Nagyari uram, az Mennyei Jelenésnek 20 részének 12 verséből.[2])

16. Kereszteltettem meg az kis fiamat Jánosnak, feles becsületes nemes emberek és papok jelenlétekben, az kiket temetésre híván, az keresztelőre is megmarasztottam. Uram, ha szomoruságomban ez kisdeddel megvígasztaltál, tartsd meg s éltessed őtet örömünkre!

— — — — —

7 (Maji) estvére jővén ide az faluban hálni az generál Ottoa regementjéből lévő leib-compánia, estvére felhívatván, nálam voltak vacsorán az compániával lévő kornétás és strázsamester; minekelőtte penig feljöttek hozzám, magam is lementem az kornétáshoz, hívatván maga, hogy ne sajnáljam lemenni

[1]) Született 1725. jun. 27-én.
[2]) Vass Lászlóné gyermekágyban feküdt ekkor; erre vonatkoznak a Szentírásból idézett helyek.

Digitized by Google

az szállására és megnézni az mostan nekiek adatott új kornétát, melyet meg is cselekedtem. Nota bene: azon egész regement az szamosujvár-németi réten szállott volt táborban, az holott is az regementben minden compániának új zászlókat adtak, melyeket is 2 Maji szenteltenek fel, és nyolczad napig tartó vendégségekkel, álgyu lövöldözésekkel, nagy solennitással celebrálták az zászlók szentelését.

8 Maji jó reggel megindulván az compánia, az kapum előtt megállottak és az kornétás s strázsamester hozzám feljöttek; csakhamar pediglen érkezvén más compánia is Szentiványról, az is az kapum előtt megállván, az kapitányjok gróf Taff feljött hozzám és itt collatiót ettek nálam.

— — — — —

25 Augusti itthon házomnál voltam.

26, 27 és 28. Mind csak itthon voltam, készülvén Bunra az sógorasszony Bethlen Klára kisasszony lakodalmára.[1])

29. Szintén reggeli praedicatio alatt érkezett ide hozzám néném Pongrácz Andrásné asszonyom.

— — — — —

3 (Septembris) ebéd után indult meg az feleségem az sógorral Vay urammal együtt Méhesre, az húgomot Pongrácz Katiczát is elvivén magával; néném Pongrácz Andrásné asszonyom is elindulván délután innét haza Kudura, én is estve felé megindultam az feleségem után és éczzaka későn érkeztem Méhesre az feleségemhez.

4 Septembris jó reggel megindulván Méhesről, ebédlettünk az panyiti rétekben, hálni érkeztünk későcskén Fojfalvára.

5. Fojfalváról is jó reggel megindulván, ebédlettünk az czikmántori tilalmasban, hálni mentünk Heturra.

6. Jó reggel Heturról is megindulván, nyolcz vagy kilencz óra tájban érkeztünk Bunra.

7 Septembris érkezvén el az öcsém Mikó Pál uram az násznépével, lött meg az lakadalom; de minthogy nem sokad magával volt ő kegyelme, az atyafiak tetszéséből kimentünk köziben, én násznagynak, az húgom Bethlen Istvánné asszonyom nyoszolyóasszonynak, Pongrácz Katicza húgom penig nyoszolyóleánynak, idősb Bánfi Zsigmondné asszonyom is násznépének; én magam pedig az vízen túl mentem ki az násznépe eleiben, az asszonyok penig az faluban az szállásra jöttek ki.

8 Septembris lakadalmaztunk, vigadtunk.

---

[1]) Mikó Pál vette feleségül; l. alább sept. 7-én.

Digitized by Google

9. Reggel elindulván az násznépe az új menyecskével, én az sógorasszonyt Bethlen Druzsianna kisasszonyt kértem az öcsémnek Nemes Ferencz uramnak.

10 Septembris volt az kézfogása az öcsémnek az sógorasszonynyal, az mikor meg is esküdtenek.

11. Oszolván az vendégek, gróf Bethlen Ádám és Sámuel urak is elindultanak s vélek együtt az húgom Korda Lászlóné asszonyom is.

12. Ebéd után mi is az sógorral Vay urammal együtt megindulván, hálni jöttünk Göcsre.

13. Megindulván Göcsről is reggel, ebédlettünk az náznánfalvi tilalmasban, az hova is szintén érkezvén sógor gróf Bethlen István uram, hozzánk jött, és ott beszélgetvén velünk egy darab ideig, elindultunk és estve későn kilencz órakor érkeztünk Méhesre.

14 Septembris ebéd után Méhesről is megindulván, estvére haza érkeztünk Czegében.

15, 16, 17. Itthon házomnál voltam.

18. Reggel megindulván az feleségemmel és néném Pongrácz Andrásné asszonyommal, ő kegyelme is 17 estvére hozzám jővén, ebédlettünk az katonai szénafűvben, estvére Szentpéterre érkeztünk, az húgom Teleki Zsuzsanna [1]) kisasszony lakadalmára.

19. Ott voltam.

20. Vígan mulattunk, sirató estve lévén.

21. Érkezett el Kemény László úrfi igen szép násznépével, tizenhat hintókkal és huszonnégy vezetékekkel és feles késérőkkel.

22. Mind az lakadalmot celebráltuk nagy vígassággal.

23 Septembris vitte el az új menyecskét Kemény László uram Bükkösre.

24. Reggel Szentpéterről én is megindulván az feleségemmel és néném asszonynyal együtt, ebédlettünk az katonai szénafűvben, estvére haza jöttem Czegében.

25. Itthon házomnál voltam, rosszacskán lévén.

26. Általrugaszkodtam Császáriban, mivel öcsém gróf Teleki Ádám uram násznépével együtt oda igyekezvén sirató estvére, gazda vagyok, és dispositiót tettem ott s estvére visszajöttem.

27. Reggel magam ismét általrugaszkodtam, az feleségemet hátrább hagyván, estvére penig elérkezett öcsém uram násznépével együtt Császáriban.

---

[1]) Teleki László leánya.

Digitized by Google

28. Indultunk Kékesre igen szép násznépével, tizenhárom hintókkal és feles vezetékekkel s nagy comitivával, s érkeztünk Kékesre déllyesti négy óra tájban.

29. Ott vigadtunk Kékesen.

30. Septembris indult vissza az násznépe az új menyecskével[1]) és hálni ismét Császáriban jöttek, de én elől jó reggel eljöttem, gazda lévén Császáriban.

1 Octobris Császáriból megindulván, déllyesti négy órára érkeztünk Lónára nagy vígan az új menyecskével, tizennyolcz hintókkal és feles vezetékekkel, társzekerekkel s sok lovasokkal.

2, 3. Mind ott vigadtunk.

4. Bátyám Vass Dániel és gróf Teleki János uramékkal együtt megindulván Lónáról, ebédre Császáriban jöttünk, ebéd után penig haza jöttem Czegében.

— — — — —

13 Novembris jött hozzám bátyám Vass Dániel uram ángyom asszonynyal, és az öcsém Vass György s Szentpáli József s komám tiszteletes Halmágyi uramék ebéd előtt, s ugyan akkor jegyzette el Szentpáli uram az húgomat Pongrácz Katicza asszonyt s meg is esküdtek; estve későn pediglen ment el bátyám Vass Dániel uram s az császári praedicator komám Halmágyi uram, az öcsém penig és Szentpáli uram éjfél után, mivel addig tánczoltunk s mulattunk.

— — — — —

30 Decembris — — tizenkét órakor megindultam Szentmargitára az feleségemmel együtt; hálni érkeztem Szamosujvár-Németiben. Eodem bocsátottam el az kolozsvári deákokat is, minthogy el kelletett hazúl mennem.

31. Felestököm után megindulván Németiből, estvére érkeztem Szentmargitára, és így utazásban, egyébiránt, istené érte az dicsőség, békességben és jó egészségben claudáltam ezen elfolyt 1728 esztendőt, kiért is legyen áldott, szent, szent, szent az Jehovának dicsőséges nagy neve, mondja minden. Amen!

Ezen elmult 1728 esztendő bor és gabona dolgából alkalmas bővségű esztendő volt, mivel az szőllők és ősz gabonák ha többet nem is, de fél terméseket megadták; de az tavasz gabonák és füvek az tavaszi és nyári szárazságok miatt keveset épülvén, az tavasz gabonák igen vékonyan termettek, szénát pediglen igen igen keveset lehetett csinálni az fűnek nem léte

[1]) Teleki Ádám Vesselényi István leányát Zsuzsannát vette feleségül; kézfogójukat l. föntebb apr. 5-én.

Digitized by Google

miatt, kire nézve marhakóst[1]) dolgából szűk esztendőnek mondhatom. Bor dolgából lett volna ezen esztendő legbővebb. szép termése lévén az szőllőknek, ha az őszi sok esős idő el nem rothasztotta volna az szőllőt, mely miatt kevés leve lött. Békességes esztendő is volt, istené az dicsőség, mert nem hogy valami félelmünk avagy annál is inkább riadalmunk lett volna, de még csak háboruságnak híre sem hallatott az körülettünk való szomszéd országokban; istennek hálá, mindenütt csak az nagy csendesség hallatik. De egészségtelen esztendőnek lenni magát megmutatta sokaknak betegségekkel és némelyeknek halálokkal is, őszre kelve peniglen az hímlőnek is uralkodásával; én pediglen hogy szomoruságot hozó esztendőnek tartsam és több kedves esztendeim számok közzé ne számláljam, két holnap héján három esztendős kisded Zsuzsanna leányomnak halálában való megszomoríttatásom[2]) velem méltán cselekedteti.

Méltó vagy Uram — — *stb.*

1729.

Bővséggel, egészséggel, békességgel és örömmel ékesítsed ez új esztendőt óh Zebaót isten!

— — — — —

28 (Februarii) reggel megindultam Kudura,[3]) de minthogy az Szamos nagy, gázlóban nem járhatni, le kelletett Mikeházáig az hidasra kerülnöm, de ott is az szél miatt által nem mehettem, mivel az hintómat bele is tétettem volt az hidasban és majd félig az Szamosban bé is mentenek volt, de semmiképen által nem evezhetvén, csak vissza kelletett jőniek az parthoz; kire nézve én is az feleségemmel együtt bémentem az faluban, és megszállván az főbíró Balog György uram házánál, ott ebédlettem, és majd naplementéig várván az szélnek megszünését, naphaladatkor vissza indultam s estvére el is érkeztem Szentmargitára, látván az szélnek nem csendesedését.

Úr isten, én jóltévő atyám, áldassék s dícsértessék szent neved én tőlem, hogy ezen második könyvemet is megengedted beírnom életembeli dolgaimmal. Amen!

---

[1]) Kóst: *victus, alimentatio;* marhakóst: ***takarmány, abrak.*** V. ö. Nyelvt. Szót. II. 375.

[2]) L. föntebb apr. 12-én.

[3]) T. i. Szentmargitáról, a hol dec. 31-ike óta feleségestől tartózkodott.

III.

DIARIUM — — *stb.*[1])

Nota bene:

Minthogy az én kegyelmes istenem jóvoltából már két könyvet írtam be életembeli naponként cselekedett dolgaimmal, már istenem jóvoltából kezdettem ezen harmadikot írni, és minthogy ezelőtt való diariumomban ezen jelenvaló 1729 esztendőben esendő actáim el nem férhettek, tehát első két holnapját, úgymint Januariust és Februariust ezelőtt való könyvemben írtam, ezt peniglen jó istenem engedelméből kezdettem írni 1• Martii 1729 esztendőben, az mint ím megtetszik írásom kezdetén.

Úr isten! az miképen eddig, úgy ezután is az te kegyes atyai szeretetedet közöljed én velem és engedd meg jóvoltodból, hogy ezen könyvet is írhassam bé minden naponként lett dolgaimmal s cselekedetimmel.

1 Martii ismét megindulván Szentmargitáról Kudu felé, néném Pongrácz Andrásné asszonyomhoz, Omlásallyánál három hajót köttettem öszve, Szentmargitáról hozatván őket, és azon hajókon magam az feleségemmel s gyermekemmel, dajkával és az feleségem szolgálójával általköltözvén, az sógor Szentpáli uram szekerén, az ki az Szamos-parton várt, ebédre bémentem néném asszonyhoz, az hintót penig ökrökkel az omlásallyi szakadáshegyen általvontatván, az kudui hidason költöztek által az legényekkel együtt. Eodem lett meg az húgom Pongrácz Katicza lakadalma az sógorral Szentpáli József urammal,[2]) jelen lévén az lakadalomban belső Szolnak vármegye főispánja Torma Miklós uram, Torma Sámuel, István, Ferencz és Gábor uramék, Horvát Ferencz uram és doctor Pápai uram feleségestől és Tormáné asszonyomék négyen, főbíró Salánki uram és

[1]) A czím ugyanaz, a mi a második könyv elején áll.
[2]) Eljegyzésöket l. föntebb nov. 13-án.

Digitized by Google

viceispán Vajda uram, Alsó János uram feleségestől, két fiával, menyével és leányával, Bágyoni uram az cancellista és Rákosi uram s az betleni becsületes praedicator Ujlaki uram feleségestől és notarius Diószegi Dánielné asszonyom.

2 Martii ebéd után ment el doctor Pápai uram notariusné asszonyommal együtt, úgy Alsóné asszonyom menyével s leányával együtt, Alsó uram kissebbik fiával megmaradván, az több vendégek penig még az estve elmenvén.

3. Ebéd után én is elindulván, az hintómat és szolgáimot az hidas felé küldtem, magam penig ismét Omlásallyánál költöztem által az feleségemmel, gyermekemmel s az fejércseléddel. Sárkány uram is velem lévén, és estvére circiter ötödfél óra tájban haza érkeztem Szentmargitára békével.

— — — — —

15 (Martii) ebéd után indultam meg Szentmargitáról haza Czegében az feleségemmel s cselédimmel együtt s hálni jöttem Szamosujvár-Németiben Vajda Mihály uramhoz.

16. Az bagázsiámot megindítván Németiből, magam az feleségemmel felestökömöztem ott és onnét Szamosujvárhoz az örmény-városra menvén, ott az feleségem vásárolt és estvére haza jöttem Czegében isten segítségéből.

— — — — —

11 Junii — — écczaka olyan hóharmat volt, hogy az dohány palántot, oláh borsót s egyéb gyengébb kerti veteményeket alkalmasint helyen helyen elsütött(e), sőt még néhol az török búzát is megcsapta.

— — — — —

29 (Augusti) ott voltam Császáriban, mivel az öcsém Pongrácz Pál[1]) mátkásította el az húgomat Kendefi Katit s annak az kézfogását celebráltuk.

— — — — —

3 (Septembris) indultam Kolozsvárra ebéd után az feleségemmel együtt, hálni mentem Bonczidára Bánfi Farkas öcsém uramhoz.

4. Öcsém Bánfi Farkas uram is Monostorra Kolos vármegyei generális székre igyekezvén, ő kegyelmével együtt megindultunk ebéd után Bonczidáról, és Kolozsvárig együtt járván, én bémentem Kolozsvárban, öcsém uram penig felment Monostorra.

5. Én is Kolozsvárról bátyám Vass Dániel urammal együtt kimentem Monostorra az pater jesuiták udvarházokhoz, ott lévén nemes Kolos vármegyének generális törvényes széke,

[1]) Pongrácz András fia.

az holott magam is assessornak eskettettem az nemes vármegyétől, estvére penig béjöttünk bátyám urammal az városban.

6. Reggel ismét kimentünk az gyűlésre és estvére ismétlen béjöttünk az városban.

7, 8 Septembris Kolozsvárt mulattam, rosszúl lévén az kis fiacskám.

9. Reggeli kilencz órakor kiindulván Kolozsvárról az feleségemmel együtt, ebédlettem az apahidi réten, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

22 (Septembris) ebéd után indultam meg az feleségemmel együtt Czegébűl Bunra, az Drusianna sógorasszony lakadalmára,[1]) s estvére érkeztem Méhesre.

— — — — —

25 (Septembris) — — ebéd előtt érkeztem Kis-Bunra, ott találván gróf Bethlen Ádám uramot. Eodem estvére érkezett el gróf Bethlen Sámuel uram is feleségestől.

26. Jó reggel jött hozzánk Andrásfalváról gróf Bethlen Imre uram is, de gyászsza miatt nem akarván az lakodalomban lenni, csak ebéden volt velünk s ebéd után visszament Andrásfalvára az napájához, generális Gyulai Ferenczné asszonyomhoz.

27 Septembris érkezett el délre Nemes Ferencz uram az násznépével, lévén násznagyja bátyám Nemes Mátyás uram, és az nap az lakadalom meg is lett.

28 Septembris az lakadalmot celebráltuk.

29. Felestökömet évén az násznépe, indult el az új menyecskével, mi pediglen helyben maradt gazdák mulattunk, vigadtunk.

— — — — —

8 (Octobris) — — estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

9 (Novembris) estvére jött hozzám az öcsém Pongrácz Pál uram és vacsorán mulattunk, vacsora után penig tánczoltak az kiknek tetszett.

10. Ebéd előtt érkezvén ide hozzám bátyám Vass Dániel uram, ángyom és húgom asszonyomékkal együtt, ebédet ettünk és ebéd után Légenben mentünk bátyám Szilvási uramhoz, és azon estve lett meg az lakadalma Pongrácz Pál öcsém uramnak az húgom Kendefi Kati asszonynyal.[2])

---

[1]) Bethlen Drusiannát Nemes Ferencz vette feleségűl, ki a mult évben sept. 9-én Bethlen Klára lakadalma alkalmatosságával kérette volt meg magának a kisasszonyt; kézfogójukat sept. 10-én tartották.

[2]) Eljegyzésöket l. föntebb aug. 29-én.

Digitized by Google

11. Szintén mikor ebéd felett lettünk volna, érkezett közinkben öcsém Nemes Ferencz uram is feleségestől.

12. Reggel ment el bátyám Vass Dániel uram Méhes felé, én pediglen bátyám Szilvási Boldizsár urammal és öcsém Nemes Ferencz urammal s feleségeinkkel együtt Pongrácz Pál öcsém uramat kísérvén, ebéd után megindultunk Légenből és estvére Czegében jöttünk.

— — — — —

31 Decembris itthon házomnál voltam és mind feleségemmel, gyermekemmel együtt, ha szintén nem teljes, de tűrhető egészségben concludáltam az ó esztendőt, kiért áldassék az Úrnak szent neve.

Ezen elmult 1729 esztendő mind gabona, bor, széna és gyümölcs dolgából igen bőv esztendő volt, de mégis az teljes jóságú esztendők közzé számlálni nem lehet, mivel az ő lágy tele és sok tavaszi, nyári és őszi esőzése miatt az gabonák kiköltek kalongyában; az szőllő időnap előtt elrothadván, éretlen savanyú bor lett; az szénák ki rendben, ki buglyában megpenészedtek és feketedtek; az gyümölcs is érésében egész perfectióra nem mehetvén, igen rothadtak és majd egyszersmind fájáról rothadván, leomlottak. Békességes esztendő volt isten jóvoltából, mert semmi ellenség bennünket nem háborgatott, noha az aratás vége felé az egész országot valamely hazug tatár hír úgy megrezzentette volt, hogy sok helyeken egész faluk és fő s nemesi rendek szekerek hátán voltanak; de hamisságát azon hírnek eventussa megmutatta, midőn magában csak mint hazugság evanescált; mely hazug hírnek fundálására okot adott volt Havasalföldében Kimpulungon egy német officzérnek valami törökökkel és oláhokkal való öszveveszése és azoktól való megverettetése. De egészségtelen esztendő volt, mert mind embereken, mind pediglen gyermekeken sokféle nyavalyák grassáltanak, kivált az himlő majd az egész esztendő alatt sine pausa, hol egy, hol más helyen grassált; engemet is hol egy, hol más fenjáró nyavalya ottan ottan érdekelvén,[1]) majd az egész esztendőt alteratiókkal s egészségtelenkedésekkel töltöttem el. De minthogy ugyancsak az én jó kegyelmes istenem úgy megőrzött ez esztendőben, hogy ez az esztendő az én házomra semmi változást és szomoruságot nem hozott, azért méltán részemről ez esztendőt az jó és szerencsés esztendeim

---

[1]) Az *érdekel* igének a maitól különböző értelmére nézve olv. a Nyelvt. Szótár adatait I. 658.

Digitized by Google

közzé számlálom és az több esztendők között jóvoltáért fejér kövecskével jegyzem.

Emberi elmét felyűl haladó és véges elmétől soha által nem látható csudálatos bölcsességű fő bölcsesség — — *stb.*

1730.

— — — — —

20 Januarii ebéd után Császáriban mentem által az feleségemmel együtt bátyám Vass Dániel uramhoz, mivel komám Deési Diószegi Mihály uram is oda jővén, még in anno 1727, Szentmargitán, néhai gróf Bethlen Jánosné Alvinczi Erzsébet asszony gyermekei, gróf Bethlen Dávid és Sára, Julia, Éva, Klára, Drusianna között, bátyám Vass Dániel és ítélőmester Sándor Gergely, Petki Nagy Zsigmond s Doboka vármegyei főbíró Balog György és Deési Diószegi Mihály uraimék, osztoztató bírák praesentiájokban, Dávid, Sára, Klára és Drusianna úrfi s kisasszonyok [1]) részéről gróf Bethlen Ádám uram curatorsága, feleségem részéről penig az én plenipotentiariusságom alatt, és néhai Pogány Lászlóné Bethlen Éva asszony maga személyében [2]) celebrált divisiónkról való literale instrumentumokat szedtünk rendben és purizáltunk s authentizálták is, az kik még az divisorok közűl megvannak életben, mivel már azolta kettő, úgymint ítélőmester Sándor Gergely és Petki Nagy Zsigmond uramék kiholtanak belőle.

— — — — —

Szentmargitán létemben 14 vagy 15 (Februarii) látszott estve hét órától fogva majd éjfélig nagy égi jel az égen, az mely napnyugot felől észak felé mint egy tűz nagy világossággal terjedett, az égnek nagy részét elfogván az világosság. Úr isten, fordítsd el rólunk az gonoszt!

— — — — —

28 (Martii) ebéd alatt vettem bátyám Vass Dániel uram levelét Császáriból, az melyben írja ő kegyelme, hogy 27 praesentis estve szerencsésen megbetegedvén ángyom asszony, egy kis leánykája lett.

— — — — —

22 (Aprilis) ebéd után Császáriban mentem az feleségemmel együtt.

---

[1]) Időközben Drusianna is férjhez ment már Nemes Ferenczhez; l. föntebb 1729. sept. 22-én és 27-én.

[2]) Bethlen Éva szintén feleségül ment másodszor Vay Sámuelhez; l. föntebb 1727. apr. 16-án.

Digitized by Google

23. Kereszteltük meg az bátyám Vass Dániel uram kis leánykáját Juliának.

24. Oszlottak el Császáriból az vendégek, magam pedig az nap is ott maradtam.

25 Aprilis ebéd után haza jöttem Czegében az feleségemmel, az sógor Mikó uram is eljővén velem feleségestől, az kis fiamat penig ott hagytam Császáriban, az nagyasszony Vay Ádámné asszonyom vállalván magára, hogy az csecstől elválasztja.

— — — — —

14 (Junii) itthon voltam s késziiltem Kolozsvárra az országgyűlésére.

15. Megindultam kilencz óra tájban az feleségemmel, ebédlettem az széki határon, hálni jöttem Bonczidára az öcsém Bánfi Farkas uram házához.

16. Onnét is megindulván kilencz óra tájban, ebédlettem az szamosfalvi határon, estvére beérkeztem Kolozsvárra.

— — — — —

27 (Junii) László napja lévén, voltak nálam ebéden az öcsém Nemes Ferencz uram, szintén most érkezvén be ő kegyelme, és typographus Telegdi uram és Gombkötő Sándor uram és Viski Péter uram, az gazdám s két deák.

— — — — —

7 (Julii) reggel megindulván Kolozsvárról, ebédlettem az suki határon az barátok tavánál, estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

29 (Julii) reggel indultam Lónára feleségestől és együtt velem bátyám Szilvási uram is ángyom asszonynyal együtt, és ebédlettünk az füzesi határon s estvére Lónára érkeztünk.

30. Temettük el az öcsém Teleki Ádám uram kis leánykáját Teleki Katiczát.

31. Ott voltunk Lónán.

1 Augusti volt az Váradi Zsigmond uram lakadalma minden muzsikaszó és egyéb lakadalmi ceremonia nélkült, vévén el Borsai Decsei Ferencz uram leányát Decsei Ráchel asszonyt, kinek is lakadalmát bátyám Teleki Pál uram csinálta meg.

2 Augusti ebéd után elmenvén az násznépe, én is elmentem ő kegyelmekkel Kecsetben.

3. Reggel megindulván Kecsetből az öcsém Vass Miklós urammal együtt, ő kegyelme Iklódnál Lóna felé, én pedig haza felé térvén, ebédlettem az kérei határon az Szamos mellett az réten, és estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

Digitized by Google

7 Augusti igen szomorú napra virradtam, mivel az én istenem bűneimért látogatván, az én kis egyetlen egy kedves fiacskámnak halálában igen megszomoríta, az ki is heted napi betegsége után elnehezedvén és délyesti három vagy négy órától fogva naplementéig az nyavalya törvén, az napnak lemenetele után, életének két esztendős, négy holnapi s egy heti korában[1]) ez világból kimúlék, nekem s feleségemnek nagy szomoruságunkra és szívbeli fájdalmunkra.

— — — — —

13 (Augusti) temettettem el az én édes kis Vass János fiacskám testét feles úri és nemes renden lévő emberek jelenlétekben, az holott is praedicállott az széki praedicator tiszteletes Makai uram, az szent Lukács evangéliumának 9 része 38 verséből, az másik penig praedicállott az v(ajda)-kamarási praedicator tiszteletes Jerémiás uram, az Jerémiás siralmas könyvének az 1 része 16 verséből.

— — — — —

23 (Decembris) ebéd után általmentem az feleségemmel együtt Császáriban, bátyám Vass Dániel uramhoz.

24, 25, 26, 27. Ott voltam és inneplettem.

28 (Decembris) is ott voltam.

29. Ebéd után haza jöttem Czegében.

30, 31. Itthon házomnál voltam és az öcsém Vass György uram jött hozzám ebédre Császáriból 31 Decembris, és együtt töltöttük el s végzettük az ó esztendőt, részemről változó egészséggel s szomorusággal. De ezért is áldassék, dícsértessék és szenteltessék meg az Úrnak neve, mert ő az Úr és cselekedjék úgy, az mint ő szent felségének tetszik. Amen!

Ezen elmult 1730 esztendő mind gabona, bor, gyümölcs és széna dolgából szűk esztendő volt, noha úgy látszott szalmájában az gabona, hogy igen felesen volna, de az egész tavasztól fogva mind télig tartó szertelen sok esőzések miatt oly léhás volt, hogy két-három kalongyából is alig lett egy véka búza. Az fű is, noha elég és jó volt, de az sok eső miatt szárazon az szénát nem gyüjthetvén meg buglyákban, majd mind elrothadtanak és rendűl elfeketedtenek, úgy annyira megromolván az széna, hogy az mit lehetett volt is az sok eső miatt csinálni, oly szaporátlan és sükeretlen volt, hogy az marháink majd éhel vesztenek el mellette. Gyümölcs pediglen teljességgel semmi sem volt; az szőllő mintegy fél termésben lévén, lett volna valami bor, de az sok esős és híves idő miatt

[1]) Született 1728. mart. 31-én.

az is az növésivel elkésvén, az idején való őszi hideg éretlen találta, és megvévén, éretlen maradott, mely miatt oly savanyú bora lett mint az eczet, hogy ember alig ihatja, s ez is igen kevés, minthogy az éretlen egresnek leve nem cseperedhetett. Békességes esztendő volt isten jóvoltából, noha nem kevéssé ijedtünk volt meg az háboruságtól, látván felséges urunknak az francziával, spanyollal, anglussal és hollandusokkal való hadakozásra készületét, kire nézve mind Magyar- és Erdélyországából majd minden militiáját ő felsége felvivén Német- és Olaszországokra, az mi oltalmunkra igen kevés maradott; az melyért illő is volt tartanunk, hogy ha az szomszédunkban lakó pogányság észreveszi nálunk kevés számú létét az militiának, az füst alatt megnyargalja és rabolja országunkat; de mind azoktól isten bennünket jóvoltából megtarta, és sohonnét semmi rezzenésünk, sem olyas félelmes hírünk nem esett. Nyavalyás esztendő ugyan nem volt épen, de egészséges esztendőnek is mondani egészlen nem lehet, mivel hol egy, hol más nyavalyák egyszer-másszor grassáltanak, az mint hogy engemet is az vége felé lévő négy holnapokban fenjáró, de nehéz nyavalyákkal küzködtetett. Szomorú és keserves esztendő volt nékem. mivel az én egyetlen egy kedves két esztendős, négy holnapi s egy heti kis Vass János szép fiacskámnak szomorú halálában igen megkeseríte az isten, mely miatt egészségemnek is romlását érezvén, ezen esztendőt az én istenem ítéletinek rajtam való esztendejinek számlálom és keservesen s szomorusággal emlékezem róla mind addig, míg az én kegyelmes jó istenem jóvoltából ez világon élek.

1731.

Töröld el Uram az én szemeimről az könyhullatást és vígasztalj meg az napok után, az melyekben láttam sok gonoszt, s adj örvendetes napokat érnem; tarts meg ez új esztendőben is s engedd békességben s szomoruságim után örömmel s egészségben eltöltenem ez új esztendőt!

— — — — —

6 Aprilis az kos jegy alatt, délben tizenkét és egy óra között adta isten ez világra az kis leánykámot Juliskát, az melyért is áldassék, dícsértessék és dicsőíttessék az szent Jehovának neve, és kérem is ő szent felségét megalázódott fővel és szívemnek igaz indulatjával, hogy cselekedjék már kegyelmességet az én szegény házammal, s bánatimat bánattal, szomoruságimot szomorusággal ne tetézze, hanem kegyelmezzen meg énnekem s méltatlan házamnak, és ez kisdedünket is ne

Digitized by Google

végye el az mi szemeink elől s ne szomorítson meg halálában ennek is, hanem tartsa meg és nevelje fel, hogy nevekedhessék mint az szép plánta az én házamban; az szegény beteg szülő anyán penig kezeinek súlyosságát könnyebbítvén, gyógyítsa meg, és beteg ágyábúl felvévén, előbbeni egészségére állítsa helyre s erejét adja meg, szent fiának az Jézus Krisztusnak érdeméért és egyszeri tökéletes elégtételéért. Amen!

— — — — —

8 Aprilis az feleségem betegülésére nézve csak megkeresztiltettem az kis leányomat Julist, az kit is tartott az keresztvíz alá az nagyasszony Vay Ádámné asszonyom, szintén itt lévén akkor, Császáriból jővén által az feleségem látogatására.

— — — — —

11 (Aprilis). Csak mind gyenge állapottal volt az szegény feleségem, hurutván és fulladozván gyermekágyában is.

— — — — —

15 (Aprilis) estvére jött hozzám gróf Teleki Pál bátyám uram, Vesselényi Ferencz úrfival és kolozsvári reformatus praedicator tiszteletes Deáki József urammal együtt Lónáról.

— — — — —

19 (Aprilis) estvére jött esmét hozzám gróf Teleki Pál bátyám uram Vesselényi Ferencz úrfival és tiszteletes Deáki József urammal, Komlódról Köbölkútra járván, az holott is mátkásította el az Vesselényi úrfi az Rhédei Pálné asszonyom leányát.[1]

20 Aprilis jó reggel mentenek el tőlem Lónára.

— — — — —

24, 25 (Aprilis). Az szegény feleségem csak mind rosszúl volt.

— — — — —

1 Maji igen rosszúl és bágyattúl lévén az szegény feleségem az sok hurut és forróság miatt, három emberemet is küldtem doctor Pataki uram után Lónára.

2. Érkezett el ő kegyelme Fogarasi Borbély Istvánnal együtt. Eodem ebéd után volt nálam bátyám Vass Dániel uram ángyom asszonynyal együtt.

3 Maji, áldozó csütörtöken, valóban megnehezíté isten az ő ítéletét rajtam és az én házomon s szörnyű szomoruságot bocsáta én reám az én bűneimért, és az én szívemben soha el nem felejthető keserves bánatot nyoma, mert az én kedvem kereső, szelíd engedelmességű, engem tisztán s igazán

---

[1]) Rhédei Zsuzsannát. *Nagy I.* id. m. XII. 163. l.

Digitized by Google

szerető és hozzám szokott, senkinek véteni nem kívánó édes galambomot, az én édes szívem kedves feleségemet Bethlen Juliát, reggeli hét s nyolcz óra között az én szemem elől az szomorú halál által elvevé, nekem nagy szívbeli fájdalmomra és tőlem soha el nem felejthető keserüségemre, midőn nyolcz esztendőket példás tiszta szeretetben és egymást megértésben éltünk volna és három holnapokat. Szüntesd meg már Jehova az te ítéletidet én rajtam és ne perelj tovább az én bűneimért én velem, hanem az mi közbenjáró Jézus Krisztusunk érdeme s drágalátos vére mossa el bűneimnek rútságát, és megelégelvén büntetését s ítéletét rajtam, szóljon már csendességet nekem és az sok keserves napok után adjon már valaha örvendetes napokat érnem. Amen!

Eodem 3 Maji bátyám Vass Dániel uram ángyom asszonynyal ebédre, bátyám Szilvási uram penig ángyom asszonynyal estvére érkeztek el.

4, 5 Maji koporsó tételére készülvén az szegény édes szívem feleségemnek, az convocatoriákot írattam és küldöztem széllyel; de nem tarthatván az testet, megindulván, 4-én estve koporsóban tettük, az mikor is valóban nagy kincsemet zárám koporsóban szívem nagy gyötrelmével.

6 Maji volt koporsó tétele az én szívem édes néhai feleségemnek Bethlen Juliának.

— — — — —

22 Maji öltöztem gyászban; ne engedje isten többé ily keserves gyászt viselnem, mert ez nekem soha el nem felejthető, szívemet éles tőrök módjára általjáró s megsebhető siralmas gyászom.

— — — — —

27, 28 (Junii) itthon házomnál voltam s készültem az temetésre.

29. Jöttek feles becsületes nemes emberek hozzám, az kik gazdák lesznek az temetésen. Eodem érkezett el Légenből bátyám Szilvási uram is.

30. Fordult volt által Császáriból bátyám Vass Dániel uram, de estvére visszament, ő kegyelmének is feles vendégei lévén; ugyan ő kegyelmével jött által Diószegi Mihály uram is gazdának.

1 Julii temettettem el az én drága kincsemet, szelíd természetű s engem tisztán s igazán szerető édes kedves feleségemet, néhai szívem Bethlen Juliámot, sok úri, fő, nemes renden lévő uraknak s asszonyoknak s papoknak jelenlétekben, mert az ki istent éltében tiszteli, azt halálában az isten is az emberekkel megtisztelteti. Adjon az isten, én szívemnek

Digitized by Google

fele, nyugodalmat, és az utolsó napon boldog feltámadást az te gyenge testednek!

2. Mentek el az maros-vásárhelyi professor tiszteletes Szatmári uram, az ki is orált, és deési praedicator tiszt. Köpeczi uram, széki praedicator tiszt. Makai uram, az kik is praedicállottak az test felett, reggel, ebéd után penig bátyám Szilvási Boldizsár és Vay Sámuel, Mikó Pál sógor uramék feleségekkel együtt.

— — — — —

2 (Novembris) itthon voltam és az bácstól [1]) számot vettem az juhaimról s készültem Kolozsvárra az octavalis terminusra.

3. Virradtig általmentem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz, és ő kegyelmével együtt megindulván Kolozsvárra, ebédlettünk Sukon, estvére béjöttünk Kolozsvárra.

— — — — —

15 (Novembris) felestököm után kiindulván, estvére Lónára mentem, gazda lévén magam is ott az temetésen,[2]) de még mást ott nem találtam báró Bánfi Zsigmond bátyám, Vass Miklós öcsém és Diószegi Mihály komám s Váradi Zsigmond uraméknál.

16, 17. Több atyafiak is érkezvén, készültünk az temetésre.

18. Lött meg temetése az én kedves bátyám néhai méltóságos gróf Széki Teleki Pál uramnak, feles méltóságos nagy rendeknek, fő, közép és alsó rendű nemeseknek frequentiájokban, az magától építtetett lónai reformatum templomnak [3]) az közepére csináltatott rakott sírban; az háznál lévő nagy palotán praedicállott tiszt. Szatmári uram, az generalis notarius és maros-vásárhelyi professor, orált tiszt. Csepregi uram az kolozsvári professor; az templomnál lévő színben penig praedicállott tiszt. Deáki uram az kolozsvári praedicator, orált penig tiszt. Verestói uram, ugyan kolozsvári professor; az háznál lévő textus volt ...... az színben lévő penig ......[4]) Proh dolor! Nunquam tanti viri Transsilvania funus aspiciet.

19 Novembris ángyom Teleki Lászlóné asszonyommal és báró Kemény László, Vay Sámuel sógor és Szilvási Boldizsár bátyám uramékkal reggel megindulván Lónáról, ebédlettünk az örmény-városon, estvére Czegében mentünk, az sógor Vay

[1]) Bács: *számadó juhász.* V. ö. Nyelvt. Szót. I. 155.
[2]) Teleki Pál temetésén.
[3]) A templom felszentelését olv. föntebb 1727. aug. 10-én.
[4]) Egyiket sem jegyezte fel.

Digitized by Google

uram elmaradván tőlünk Szamosujvárnál és haza indulván Szentmargitára.

— — — — —

23 (Novembris) Méhesen voltam.

24. Virradtig megindulván Méhesről, ebédlettem Boósban, estvére béjöttem Kolozsvárra és vacsorán bátyám Vass Dániel uramnál voltam.

— — — — —

15 Decembris ebéd után három óra tájban indultam ki Kolozsvárról; hálni jöttem Bonczidára, öcsém báró Bánfi Farkas uram házához.

NB. Ez napra virradó éczakán egy-két óra tájban holt meg az méltóságos gubernator úr, gróf Gönczruszkai Kornyis Zsigmond ő excellentiája, felséges urunk s fejedelmünk actualis intimus consiliariussa.

16 (Decembris) reggel Bonczidáról megindulván, délután két óra tájban érkeztem Czegében haza, rosz utam lévén az fagy miatt.

— — — — —

31 (Decembris) házomnál voltam és szívbéli szomorusággal, elmebéli melancholiával s változó egészséggel szomorúan végzettem az ó esztendőt; de nem nyitom meg az én számot az Jehova ellen, mert mindeneket cselekedhetik mint szabados úr, azért légyen meg az ő szent akaratja, miképen az mennyben, azonképen itt az földön is.

Ezen elmult 1731 szomorú esztendő épen sovány és terméketlen esztendő volt, mert az egy szénánál egyébnek bővsége nem volt, mivel az búza, az mezőségen kivül, az egész országban igen szűken termett, s úgy egyéb gabona is, sőt sok helyeken majd semmi sem. Az bor pediglen valóban szűken lett, mert az országban promiscue az szőllőknek termése alig lett tized részényi mint a mennyit kellett volna termeni, sok helyeken penig teljességgel semmi sem lett, úgy hogy az egész ország panaszolkodik szőlleinek nem termése felől; hanem Hunyad vármegyében lett jobbacskán, noha ott is koránsem úgy, mint az rendi szerént szoktak az szőllők termeni. Békességes esztendőnek lenni annyiban mondhatom, hogy szegény hazánkot semmi olyas félelem vagy rezzenés nem érte ugyan. noha fülelésben voltunk, mivel az egész Európa mind fegyverben lévén, csak alig hogy szintén az hadakozásnak tüze magát ki nem ütötte; az törökök közt penig nagy rebellió lévén Konstantinápolyban. régi császárjokat levetették és újat

Digitized by Google

tettenek.[1]) Igen beteges és egészségtelen esztendő volt ez, az mint hogy nagy méltóságos úri személyeket, fő és közép rendeket szállított is az koporsóban, nekem pedig valóban szomorú és keserves esztendő vala, mert engemet felettébb megszomoríta és ugyan az földhöz üte, s az én házomat elpusztítá, midőn az én szememnek gyönyörüségét, szívemnek csendességét és világi életemnek igen kedves párját, néhai gróf Bethlen Julia édes kedves, szelíd erkölcsű, engedelmes, igen jó természetű feleségemet, minekutána nyolcz esztendőket és három holnapokat igen nagy kedvességben és egymást megértésben együtt éltünk volna, az szomorú halál által én tőlem elvevé, és az által az én szívemen soha bé nem gyógyulható szörnyű sebet ejte; és az egész esztendőt nagyobbára mind betegeskedésben és egészlen nagy szomoruságban kellett eltöltenem, az melyért is méltán az nagy szerencsétlenségeket szűlő esztendők közzé számlálhatom ugyan, de életem esztendeinek ez sok rajtam benne esett nagy szomoruságimért lenni nem mondhatom. Az isten őrizzen szent fiának érdeméért több hasonló keserves esztendőktől mint ez, engemet s szegény házomat.

Titkos bölcsességű, és az által minden teremptett állatokan az te szabados uraságodat hatalmasan gyakorló Jehova szent isten — — *stb.*

1732.

Szünjél meg Uram, hadd végyek erőt az én kimúlásom előtt, és vígasztalj meg engem, hogy örvendezhessek és szívből neked énekelhessek!

1 Januarii itthon házomnál voltam, istenemet szolgáltam és szívbéli keserves gyászszal kezdettem az új esztendőt.

2. Unalmas és keserves időmnek töltésére ebéd után lementem az gát alá csíkásztatni s halászni.

— — — — —

7 (Januarii) itthon házomnál voltam s estve csináltam meg régi szolgám Czondor András lakadalmát kün az csizmadia házánál.

8 Januarii estve csináltam meg az Lovász Mihály lakadalmát is.

— — — — —

16 (Januarii) itthon házomnál voltam, szénát készíttettem és készültem útra.

17. Indultam meg ebéd után Bükkös felé az én jó istenem nevének segítségűl való hívásával, s estvére mentem Méhesre.

---

[1]) A janicsárok lázadása, melyben III. Ahmed szultán trónját veszté, még a mult évben kezdődött volt.

Digitized by Google

18. Reggel Méhesről megindulván, ebédlettem Toháton, estvére Gerendre mentem, de bátyám Kemény Zsigmond uramat nem találtam ott.

19, 20. Ott voltam Gerenden az bátyám uram házánál.

21. Reggel megindulván Gerendről, ebédre Bükkösre mentem az úrhoz, méltóságos liber baro idősb Kemény László uramhoz, és ott találván Kemény Zsigmond bátyám uramat s ebéd felett érkezvén Kemény Sámuel bátyám uram is, estvére Ozdra mentünk, sógor Radák Ádám uramhoz.

22. Reggel visszajöttünk Bükkösre bátyám uramékkal, és az nap meg is lett az kézfogásom s meg is esküttem az méltóságos úr báró idősb Kemény László uram, felséges urunk erdélyi consiliariussa és camerariussa hajadon leányával, báró Kemény Kata kisasszonynyal. Tégyed Uram szerencséssé szent fiad érdeméért ez másodszori házasságomot is!

— — — — —

29 (Januarii) ebéd után Bükkösről megindulván, estvére Gerendre mentem bátyám Kemény Zsigmond uramhoz.

30. Gerendről ebéd után visszaindultam Bükkösre bátyám Kemény Zsigmond urammal, és estvére oda érkeztünk. Eodem estvére érkeztek el bátyám báró Bánfi Zsigmond és Kemény Sámuel uramék is feleségestől.

31. Volt meg az lakadalmom az feleségemmel, báró Kemény Katával. Úr isten szenteld meg öszvekelésünket, adj mi nekünk igaz házassági szeretetet, szép együtt élést, sok és nagy bánatim után örvendeztess meg ez másodszori házasságomban is, és szörnyű ítéletedből elpusztult házamot építsd meg ez által újolag!

1 Februarii vígadtunk.

2. Mentek el az úri atyafiak és vendégek.

3. Magam is felestököm után Maros-Vásárhelyre indultam, az maros-széki generális derék székre.

4. Ott voltam Maros-Vásárhelyt az generális széken.

5. Bükkösön hagyván az feleségemet, reggel visszaindultam Vásárhelyről és ebédre Bükkösre jöttem.

6. Ebédre Ozdra mentem által feleségemmel az sógorhoz Radák Ádám uramhoz; ő kegyelme is Bükkösön lévén, együtt mentünk által Ozdra.

7 Februarii felestököm után indultam haza Czegében az feleségemmel együtt Bükkösről, elkésérvén bennünket az sógorék, báró ifju Kemény László és gróf Bethlen Pál s Kemény Péter sógor uramék, s estvére Méhesre jöttünk.

8. Méhesről ebéd után megindulván, estvére Légenben jöttünk, bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz.

Digitized by Google

9. Légenből is reggel megindulván és bátyám Szilvási uram is velünk eljővén, az asszonyt penig, gróf Bethlen Józsefné asszonyomot Szentgothárdnál utólérvén, ebédre haza érkeztünk Czegében, itt találván báró Bánfi Ferencz sógor uramat feleségestől, és néném Pongrácz Andrásné asszonyomat. Eodem estvére jött el az viceispán Köblös Péter, notarius Viski János, és szolgabírák Zalányi Péter és Gergely Filep uraimék, kékesi vármegye székéről.

10 Februarii ebéd után mentek el tőlem gróf Bethlen Józsefné asszonyom, báró Bánfi Ferencz, viceispán, notarius és szolgabírák uraimék.

11. Reggel mentek el báró ifju Kemény László és gróf Bethlen Pál s Kemény Péter sógor uraimék és bátyám Szilvási Boldizsár uram.

— — — — —

23 (Martii) Bükkösön voltam.

24. Voltam az szegény Kemény Boldizsár uram koporsó tételén, 21 Martii halván meg ugyan Bükkösön az maga házánál.

— — — — —

9 (Aprilis) itthon házomnál voltam.

— — — — —

11 (Aprilis) ebéd után indultam Bükkösre az méltóságos nagyúrhoz Kemény László uramhoz; estvére Méhesre mentem.

12 Aprilis reggel megindulván, ebédlettem az szénafüveken és estvére Bükkösre érkeztem.

13, 14, 15. Ott töltöttem az szent innepeket.

16. Ott voltam Bükkösön.

17 (Aprilis) reggel Bükkösről megindulván, ebédlettem Toháton, estvére Méhesre jöttem.

18. Ebéd után Méhesről megindulván, estvére Ölyvesre jöttem az úrhoz, sógor ifjabb Kemény László uramhoz, az holott is az méltóságos nagyúr parancsolatjából adott az úr sógor uram az feleségemnek az ménesből öreg kanczát ötöt, ifjabb kanczát hármat, tavalyi kancza csikót kettőt.

19. Ebéd után az úr sógor uram Bükkös felé, én pedig Czege felé indulván, estvére haza jöttem.

— — — — —

23 (Maji) reggel indultam Bonyhára gróf Bethlen Sámuelné Lázár Mária húgom asszony temetésére az feleségemmel együtt; ebédlettem az mocsi szénafűvben lévő kútnál, estvére Méhesre mentem.

Digitized by Google

24. Méhesről is reggel megindultam, de Sályin túl az szénafűvben eltörvén az hintóm hátulsó tengelye, vissza kellett Méhesre az hintómat vontatnom, az párnazsákot s egyéb egyetmást ökörszekérre rakatván.

25. Méhesről is reggel vissza indulván Czegében, ebédlettem az mocsi szénafűvben az hágóban levő kútnál s estvére haza jöttem Czegében, Szarvadi Sámuel uramtól Frátáról kéretvén egy kocsit, az kin haza jöttünk.

26. Küldtem Szamosujvárra az hintómat csináltatni.

— — — — —

30 (Maji) ebéd után jött hozzám az úrfi, gróf Bethlen Pál sógor uram az innepre. Eodem érkeztek el az enyedi és udvarhelyi deákok is.

31. Ebédre jött el az nagyasszony is hozzám az innepre. Eodem érkeztek el az kolozsvári és maros-vásárhelyi deákok is.

1, 2, 3 Junii pünkösd innepe lévén, inneplettünk és istenünket szolgáltuk.

4. Reggel ment el az nagyasszony tőlem az úrfival együtt Betlenben; ugyan akkor az deákokat is elbocsátottam.

— — — — —

6 (Augusti) itthon házomnál voltam. Egy Mihály nevü lovászomnak az felesége az szabóm házánál szővén, délután kétháròm óra tájban az szabó flintájával magát melyben lőtte, úgy hogy egy órára megholt; történetből avagy szántszándékból, isten tudja, mivel az szabó feleségestől mezőre lévén dolgozni, csak egyedűl volt az menyecske az háznál, s magától nem kérdezhették, mivel az lövés után egyet sem szólhatott.

7 Augusti estve későn, szintén mikor elszenderedtem volna, jött hozzám az bátyám Vass Dániel uram inassa tizenkét óra tájban, az kitől is izente bátyám Vass Dániel uram, hogy az sógor Vay Sámuel uram megholt; kire nézve felöltözvén, mingyárt általmentem Császáriban, és ott mulatván egy darabot, hajnalban visszajöttem.

— — — — —

10 Augusti ebéd után általmentem Czászáriban és délyesti praedicatio után haza jöttem, mivel csak magam mentem volt által lóháton, a feleségem itthon maradván néném Pongrácz Andrásné asszonyommal, szombaton jővén ő kegyelme hozzám.

11. Reggel esmét általmentem Czászáriban, az szegény sógor Vay Sámuel uram temetésére készülvén, minthogy magam vagyok az gazda, de estvére visszajöttem.

12. Jó reggel csak magam lóháton elől általmentem Czászáriban, és temettük el az sógort szegényt az czegei ra-

Digitized by Google

kott sírjokban bátyám uraméknak, az honnét is az feleségem néném asszonynyal csak lejöttek haza Czegében, én pedig visszamenvén Császáriban, midőn estve jöttem volna, nagy szél és eső érvén utól, jól megvere.

— — — — —

31 (Augusti) vasárnap lévén, itthon házomnál voltam, istenemet szolgáltam és communióval éltem, még nem communicálván új búza kenyéren, mivel nem voltam itthon, mikor az ecclesiában kiosztotta az úrvacsoráját praedicator uram.

— — — — —

17 (Septembris) mind magamon és feleségemen eret vágattam. Eodem vettem az méltóságos regium gubernium commissióját, az melyben parancsolják, hogy ítélőmester Kun Zsigmond, táblafia Torma Sámuel és László, Diószegi Mihály és Horvát Miklós uramékkal szüret után nemes Kővár-vidékén egy bizonyos helyen és terminuson confluálván, az Kővár-vidéki nemesség armalissainak productiójokat inchoáljuk és effectuáljuk s discutiáljuk, kik légyenek indubitatus nemes emberek és kik rejiciáltassanak jobbágyi statusokra.

— — — — —

1 Novembris ebéd után jött hozzám bátyám Szilvási Boldizsár uram feleségestől.

2. Reggel ő kegyelmével együtt általmentem Császáriban és kereszteltük meg az sógor néhai Vay Sámuel uram leánykáját Juliának, s délyesti praedicatio után haza jöttem Czegében az feleségemmel együtt.

3. Ebédre általmentem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz, és ebéd után ő kegyelmével együtt, az feleségemet Császáriban hagyván, az nemes Doboka vármegye generális székire indultunk s estvére Lónára mentünk gróf Teleki Ádám öcsém uramhoz.

4. Jó reggel Teleki Ádám öcsém és Vass Dániel bátyám uramékkal általmentünk Borsára az generális székre. Eodem 4 Novembris jó reggel érkezett Lónára gróf Teleki Ádám öcsém uramnak levele, az kiben írják, hogy ultima Octobris holt meg Szebenben gróf Teleki József bátyám uram és 4 Novembris lészen koporsóban való tétele. Boldog isten! mit végeztél ez szintén veszedelmére hanyatlott szegény haza s ebben lévő s a nyomoruság tengerében sülyedező anyaszentegyházad felől, az kik közül az nagy és erős oszlopokat szedegeted.

5, 6 Novembris ott voltam Borsán az generális széken.

7. Bátyám Vass Dániel urammal együtt ebéd után eljöttünk Lónára Borsáról.

8. Lónáról jó reggel megindulván, ebédre Császáriban

Digitized by Google

jöttünk, ebéd után penig estvére haza jöttem Czegében az feleségemmel együtt.

— — — — —

22 (Decembris) küldtem az méltóságos nagyúr eleiben Méhesre az pej lovaimot, ide hozzám szándékozván az méltóságos nagyúr [1]) az karácsoni innepekre. Eodem érkeztek el az kolozsvári deákok.

23. Itthon házomnál voltam.

24. Estve felé érkezett el az méltóságos nagyúr Kemény László uram hozzánk az innepre. Eodem estvére érkeztek el az enyedi és vásárhelyi deákok is.

25. Karácson innepinek első napja lévén, itthon házomnál voltam s istenemet szolgáltam.

26. Bátyám Vass Dániel uram invitálván bennünket ebédre, általmentünk Császáriban az méltóságos nagyúrral és az feleségemmel együtt, de estvére visszajöttünk; és ezen écczaka adta isten ez világra két-három óra között, az kos jegy alatt, második feleségemtől való első leánykámot Vass Ágnest.

Áldás, dícséret és dicsőség adassék az mennyei nagy királynak, az szent Jehovának, az ki nem mindörökké bünteti és látogatja szomorusággal az ő híveit, hanem ha megsebesíti, esmétlen békötözvén sebeit meggyógyítja és szomoruságában megvígasztalja. Így cselekvék ő felsége én velem is, az midőn az én búban borult szívemet esmétlen megvígasztalá jó házastárssal, és azon áldását megtetézte én rajtam mostan, midőn az én teljességgel elpusztult házomat [2]) esmétlen építeni kezdé és gyermekkel engemet megálda; kiért is hálákot adván az én jó istenemnek, könyörgök alázatoson, hogy az kisdedet nevelje fel az maga félelmében, szent nevének dicsőségére, nekünk szüleinek örömünkre; az anyját pedig gyógyítsa, hogy egészségben áldást mondhasson az Jehovának jóvoltáért. Amen!

27 Decembris voltak nálam ebéden bátyám Vass Dániel uram ángyom asszonynyal, és doctor Pápai uram feleségestől, és az öcsém Vass György uram.

28. Az méltóságos nagyúrnak itt nem mulathatására és az keresztelőre való vissza nem jöhetésére nézve, tetszvén az méltóságos nagyúrnak Kemény László uramnak, hogy megkereszteltessem az kis leánykámot, meg is kereszteltettem Ágnesnek, gróf Bethlen József sógor és Vass Dániel bátyám, Kemény János, Vass György (és) Dániel öcsém és doctor Pápai Fe-

[1]) A naplóíró ipa, idősb Kemény László báró.

[2]) E szerint első feleségétől maradt utolsó gyermeke, Julia nevű leánykája szintén elhalt, a kinek halálát azonban sehol sem említi naplójában; némely feljegyzésekből következtetve, a gyermek 1731 végén még életben vala.

Digitized by Google

rencz, veresegyházi praedicator komám uramék és Vass Dánielné ángyom, Kemény Jánosné menyem és Pápainé komámasszony jelenlétekben, csak hamarjában, az innepen lévő nyolcz deákokat is keresztatyáknak híván; keresztelte peniglen meg ide való praedicator, tiszteletes komám Szentjóbi uram ő kegyelme.

29 Decembris jó reggel ment el gróf Bethlen József sógor uram, ebéd után peniglen az méltóságos nagyúr Kemény László uram és az öcsém Kemény János uram feleségestől.

30. Bocsátottam el mind enyedi, kolozsvári és vásárhelyi deákokat. Eodem jött hozzám Légenből ebédre Katona Mihály uram, de ebéd után visszament ő kegyelme.

31. Itthon házomnál voltam és az enyimekkel tűrhető állapotban töltvén el az ó esztendőt, légyen áldás istennek érette, hogy minden veszély és nagy szomoruság nélkült lett ez ó esztendőnek én irántam vége.

Ezen elmult 1732 esztendőt rész szerént szűk és terméketlen esztendőnek lenni mondhatjuk, mert az őszi gabonának és szénának az egész országban, az kukuriczának és szőllőnek majd nagyobb részében hazánknak igen szűk és csekély termése volt, sőt az hol valami volt is, igen sok helyeken az nagy zűrzavar és jégesők által rontatván az határok, az gabonának szűk voltát, az boroknak mintegy féltermésű léteket causálták, az marhakóstnak szűk voltával együtt, az melyek is nem egyebet, hanem szükséget szültenek elnyomorodott hazánknak. Békességes és csendes esztendő volt másként, mert sohonnét semmi ellenség reánk nem jött; kihez képest házainkban csendesen nyughattunk, noha Januáriusnak az vége felé valamely hazug hír annyira megrezzentette volt az országnak nagy részét, hogy szekerek hátán voltanak, sőt sokan el is szaladtanak s futottak volt, mely miatt az városokban az urak, főrendek s nemesek szállásokat fogadtanak, már majd mintegy elhitetvén magokkal, hogy az tavasz és nyár háboruságos lenne, az kitől isten bennünket reménségünk felett jóvoltából megoltalmaza. Nagyobbára egészséges esztendő volt, de az végső két holnapjai valóban kipótlák előbbeni egészséges voltát, mert az egész országban az beteg oly bővséggel volt, hogy nem találtatott egy város, falu, sőt ház is ritkán, az kiben az beteg nyögése ne hallatott volna; mely nyavalyái által sokan az sírben is szállottanak, mivel csak egy közönséges quantitású faluban is négy s öt, sőt hat halott is megvolt. Az marháknak közönségesen való döglése is sok károkat az szegénységnek és az haza lakossainak tött. Minthogy pediglen nékem

Digitized by Google

magam személyemre nézve egészséges és nagy szomoruságomban kétszer engemet megörvendeztető [1]) esztendő volt, azért őtet kevés szerencsés esztendeimnek számokban tészem és az régi rómaiaknak szokások szerént fejér kövecskével jegyzem meg.

Megjelenek mostan is az te szentséges zsámolyszéked előtt, óh felséges, dicsőséges Úr — — *stb.*

1733.

Bőv zsírral Uram ékesítsed, békességben, jó egészségben, örvendezve eltöltenünk engedjed szent Jehova, ez új esztendőt minékünk!

— — — — —

6 (Februarii) ebéd előtt jöttek hozzám Pongrácz Pál öcsém és Szentpáli József sógor uramék.

7. Reggel mentek el ő kegyelmek tőlem Kudura, és midőn szintén ebédtől fel akartam volna kelni, érkezett hozzám az nagyasszony, az feleségem anyja. Eodem ebéd után magam is megindultam Maros-Vásárhelyre az maros-széki generális székre, és estvére Méhesre mentem.

8. Reggel Méhesről megindulván, ebédre M(ező)-Madarasra mentem, az holott is megértvén, hogy az generális szék az diaetalis regalisok kijövetelek miatt differáltatott mostanról, vissza indultam és estvére Méhesre jöttem.

9. Méhesről ebéd után megindulván, estvére haza jöttem Czegében, de az nagyasszonyt nem találtam itt, Kolozsvárra menvén.

— — — — —

12 (Februarii) jött hozzám ebédre az húgom Ajtainé asszonyom, ebéd után penig csakhamar érkezett Kolozsvárról az nagyasszony.

13. Az nagyasszonynyal együtt reggel megindulván az szegény öcsém Pongrácz György [2]) temetésére, ebédlettünk Bődön, estvére érkeztünk Betlenben.

14. Reggel magam az feleségemmel és húgom Ajtainé asszonyommal általmentünk Kudura, s az szánomat estvére visszaküldtem Betlenben az nagyasszony után.

15. Az nagyasszony is általjött és temettük el az szegény öcsémet Pongrácz Györgyöt, s hálni visszajöttem Betlenben

[1]) Második házassága és ebből született leánykája által. Olv. föntebb a jan. 22-ről, 31-ről és dec. 26-ról szóló feljegyzéseket.

[2]) Néhai Pongrácz András fia.

Digitized by Google

az nagyasszonynyal, feleségemmel és húgom Ajtainé asszonyommal együtt.

16 Februarii reggel Betlenből az nagyasszonynyal, feleségemmel és húgom Ajtainé asszonyommal együtt visszaindulván, ebédlettünk esmét Bődön, estvére haza érkeztünk Czegében.

— — — — —

19 (Februarii) itthon házomnál voltam s készültem Szebenben az gyűlésre.

— — — — —

21 (Februarii) ebéd után indultam meg Czegéből Szebenben az országgyűlésére, az feleségemet is elhozván magammal s estvére Méhesre jöttem hálni.

22 Februarii felestököm után Méhesről megindulván hálni jöttem Keczére, az méltóságos nagyúr Kemény László uram házához.

23. Reggel Keczéről is megindulván, ebédlettem Háportonban, hálni jöttem Fugadra, az bátyám Vass Dániel uram házához.

24. Fugadról is jó reggel megindulván, ebédlettem az lunkai vendégfogadóban s estvére jöttem Mikeszászára, sógor Radák Ádám uramhoz, de ő kegyelme Szebenben indulván érkezésem előtt nem sokkal, csak az asszonyt találtam otthon.

25. Mikeszászáról is reggel megindulván, ebédlettem az vízaknai vendégfogadóban s estvére beérkeztem Szebenben s szállottam az mészáros-utczában.

26. Felgyültünk az ország házában és az catalogus olvastatott s az öcsém Lázár János uram liber baronatusságáról való diplomája ő felségének publicáltatott s azután elbomlottunk.

27. Esmét kilencz órakor felgyültünk, de semmi olyas dolog nem agitáltatott, hanem csak arról discurráltak, hogy az gravaminák natiónként öszvegyülvén combináltassanak, és azután az Naláczi József, László és István uramék liber baronatusságok és az szász-sebesieknek mostan engedtetett új sokadalmok publicáltattak.

28. Nem gyült fel sem az méltóságos regium gubernium, sem az ország, postanap lévén. Eodem ebéden az méltóságos nagyúrnál Kemény László uramnál voltam az feleségemmel együtt.

1 Martii vasárnap lévén, semmi dolog nem volt; az úrnál Vesselényi István uramnál ő excellentiájánál pedig communio lévén, ott voltam cultuson és communión; ebéden pedig az méltóságos nagyúrnál voltam az feleségemmel együtt esmétlen.

2 Martii felgyültünk és az méltóságos Nádasdi s Teleki

Digitized by Google

familia közt lévő pernek decisiójára rendeltetett commissarius uraknak leendő diurnum iránt, hogy melyik pars tartozik fizetni, volt az discursus az statusok között az ő felsége parancsolatjából, de másnapra halasztatott, és valami sokadalmakról való privilegiumok s az oláh püspök Fogarasi Klein János baronatussága publicáltattak. Boldog isten! mire juta szegény hazánk, hogy csak egy oláhnak is, azért hogy papnak mondatik, baronatussága légyen.

3 Martii felgyülvén az statusok, esmét az Nádasdiano-Telekiana causában levő delegatus commissarius urak diurnumáról volt az discursus, de nem decidálódhatott, meghasonlván az statusok azon dologra replicálandó sentimentumok iránt; annakutána pedig méltóságos commendans generalis Franciscus Paulus comes à Wallis és testvér bátyja siciliai commendans generalis s öcscse indigenatusságokról való decretumot olvasták el in parte s publicálták az statusok előtt; úgy más egy decretumát is felséges urunknak olvasták el, az sót portusokra szállító szekereknek vámadásiról. Eodem ebéden esmét az méltóságos nagyúrnál Kemény László uramnál voltam feleségemmel együtt; ezen két napokon penig ebéd után három órakor az tábla is folyt.

4 Martii postanap lévén, nem gyültünk fel; ebéden penig báró Kemény Zsigmond uramnál voltam feleségemmel együtt, más méltóságos úri emberek is lévén ottan ebéden.

5. Felgyülvén az statusok, az méltóságos regium gubernium kijött az ország közzé és az méltóságos commendans generalis uram ő excellentiája az öcscsével, Franciscus Venceslaus obersterrel együtt, juramentumokot deponálák de indigenatu, kiknek is az statusok nevével aggratulált az méltóságos pápista püspök Zorger uram [1]) ő excellentiája.

6 Martii báró Kemény Zsigmond s Sámuel bátyám és báró Kemény Ádám sógor s Barcsai János öcsém uramékkal felmentem reggel méltóságos generális uram ő excellentiája udvarlására, és ott az méltóságos Kemény familia nevével báró Kemény Zsigmond bátyám uram köszöntvén, onnét eljöttünk és mentünk Toroczkai János uramhoz, az holott is egy kevesset dohányozván, Kemény Zsigmond bátyám és Barcsai János öcsém uramékkal felmentem az ország házában; de haszontalan ültünk ott, mert az méltóságos praesidens úr ő excellentiája ki sem jővén az guberniumból az statusok közzé, semmit sem dolgoztunk; ebédre penig az méltóságos nagyúrnál Kemény László uramnál voltam az feleségemmel együtt, ebéd

[1]) Sorger Gergely.

Digitized by Google

után penig csak az szállásomon ültem, az méltóságos nagyúr is lévén egy darabig nálam az szállásomon.

7 Martii az méltóságos nagyúrnál Kemény László uramnál voltam ebéden.

8. Méltóságos generális uramnál ő excellentiájánál voltam ebéden.

9. Bellicus secretarius Pecker uramnál voltam ebéden az méltóságos nagyúr és több méltóságos úri emberekkel együtt, vacsorán penig az méltóságos nagyúr volt nálam.

10 (Martii) bátyám Szilvási Boldizsár uram volt nálam ebéden.

11. Bátyám báró Kemény Sámuel uramnál voltam ebéden az méltóságos nagyúrral és feleségemmel együtt. Eodem feljővén az ország közzé az regius commissarius, méltóságos commendans generalis Franciscus Paulus comes à Wallis ő excellentiája, elolvastattak az ő felsége propositiói.

12. Méltóságos commendans generalis uram ő excellentiájánál voltam ebéden az méltóságos nagyúrral és az feleségemmel együtt.

13. Bátyám báró Bánfi Zsigmond uramnál voltam ebéden és majd estvig töltöttük ott az időt; vacsorán penig az méltóságos nagyúr volt nálam.

14 Martii sógor Radák Ádám uramnál voltam ebéden és egy darabig dohányoztam ott.

15. Vasárnap lévén, többet az szállásomon voltam, hanem reggeli praedicatio után az méltóságos úrhoz Vesselényi István uramhoz ő excellentiájához mentem volt fel valamely magam dolgom végett, az holott is szintén consistorium lévén, magam is az consistoriumban voltam, és az eloszolván, az méltóságos úrral ő excellentiájával dolgomat végzettem s az szállásomra visszajöttem.

16. Voltak nálam ebéden komám Diószegi Mihály, Solymosi, Musnai és Némai procurator uraimék, ebéd előtt penig majd tizenkét óráig az ország házában voltam, tanácsurat kölletvén az statusoknak candidálni Köleséri uram helyében, arra voxoltunk.

17. Ebéd előtt fen voltam az ország házában, ebéd után penig az szállásomon voltam s holmi dolgaimhoz láttam.

— — — — —

25 (Martii) voltam ebéden báró Bánfi Zsigmond bátyám uramnál, az honnét is még asztaltól való felkelés előtt eljöttem, félvén az nagy italtól, mivel sok úri emberek voltak jó kedvvel.

Digitized by Google

26 Martii volt nálam vacsorán sógor Kemény Péter uram, ebéden penig az méltóságos nagyúrnál voltam az feleségemmel együtt.

27. Elolvastatván az catalogus, elbocsátották az nemes országot.

— — — — —

31 (Martii) indultam ki Szebenből ebéd előtt az méltóságos nagyúrral együtt, és ebédlettünk az szeléndeki vendégfogadóban és idején naplemente előtt érkeztünk Sorostélyra s háltunk az udvarban.

1 Aprilis jó reggel Sorostélyról megindulván, ebédlettünk az balázsfalvi vendégfogadóban, és ott elválván az méltóságos nagyúrtól, idején érkeztem Bényére és ottan háltam az udvarban, sógor Radák Ádám uram házánál.

2. Hajnalban megindulván Bényéről, ebédlettem Gezsén, estvére érkeztem Méhesre.

3. Reggel az társzekeremet Méhesről megindítván, ebéd után magam is megindultam és estvére haza érkeztem Czegében.

— — — — —

1 Maji ebéd előtt az Méllőben jártam az czöveken lévő lovaim [1]) látni.

— — — — —

9 (Maji) indítottam el Andrást Jakabbal és Fellestár Timókkal az pej szekeres lovakkal az új hintó után Szebenben, és az német kocsis felesége után.

— — — — —

13 (Maji) itthon házomnál voltam.

NB. Az sok hideg szélfuvás és dara s hó esés után mára virradólag nagy hóharmat lett, mely az szőllőket, fáknak virágait és az gyengébb természetű fáknak leveleit is és jövéseket, s az gyengébb kerti veteményeket mind elsütötte, forrázta; az kukuriczákot is mind elvette.

— — — — —

30 (Maji) reggel megindulván, ebédlettem az Gyilkos alatt lévő kútnál, estvére bémentem Kolozsvárra.

31. Volt az asszony gróf Bánfi Györgyné asszonyom temetése igen nagy és szép frequentiával.

1, 2, 3 Junii Kolozsvárt voltam, mivel az feleségem az köntesseit szározgatta.

4. Tizenegy óra tájban kiindulván Kolozsvárról, ebédlettem az puszta-szentmiklósi réten, hálni jöttem Császáriban bátyám Vass Dániel uramhoz.

———

[1]) Kipányvázott lovak.

Digitized by Google

5. Estvefeléig ott voltam és az néhai nagyasszony Vay Ádámné asszonyom temetésére való készületet disponáltam s azután haza jöttem Czegében.

6. Jó reggel esmét általmentem Császáriba és estve későn hálni visszajöttem Czegében.

7. Volt az nagyasszony néhai Vay Ádámné asszonyom temetése, az kit is temettünk az czegei temetőben az bátyám Vass Dániel uram rakott sírjában az fia mellé; hálni pedig haza jöttem Czegében az feleségemmel együtt.

— — — — —

24 Junii indultam ki Magyarországra Sajó-Szentpéterre az feleségemmel együtt, az öcsém Vass György uram lakadalmára, magam násznagy, az feleségem penig nyoszolyóasszony lévén; és Császáriban ebédelvén s ebéd után onnét Vass Miklós és György s Pongrácz Pál öcsém uramékkal megindulván, estvére hálni Kaczkóra mentünk.

25 Junii. Onnét ebédre sósmezei hegy alá, hálni pedig Kővár-vidékire Szakaturára érkeztünk.

26. Jó reggel onnét is megindulván, ebédlettünk Somkúton, és az erdőszádai berekben az Szamos mellett háltunk.

27. Onnét ebédre a krassai rétre, hálni az pusztán az gyülvéczi [1]) praediumon lévő puszta korcsmaházhoz mentünk.

28. Onnét is jó reggel megindulván és ebédet Válajban évén, estvére hálni Nyírbátorban érkeztünk.

29. Nyírbátorból reggel megindulván, ebédre érkeztünk az oroszi határon lévő korcsmaházhoz és háltunk az nagyfalvi praediumon az Vaskapunál lévő vendégfogadóban.

30. Jó reggel onnét is megindultunk, és Tokajnál az Tiszán általköltözvén, ebédlettünk a szerencsi vendégfogadóban s estvére mentünk Zsolczára, az öcsém Vay Ábrahám uramhoz.

1 Julii Zsolczáról is felestököm után megindulván és az öcsém Vay Ábrahám uram is velünk eljővén, úgy gróf Teleki Ádám uram is feleségestől Szentpéterről elénkbe kijővén, déltájban érkeztünk Sajó-Szentpéterre az lakadalmos házhoz, és meg is lett az lakadalom.[2])

2. Ott mulattunk s vigadtunk.

3. Ebéd után Szentpéterről az új menyecskével általmentünk Kaziriczra, az ángyom Vass Dánielné asszonyom jószágában.

4, 5. Lovainkot ott nyugtattuk.

---

[1]) Gyülvészi.

[2]) Vass György, Vass Dániel fia, Szentpéteri Erzsébetet vette feleségül.

Digitized by Google

6 Julii isten jóvoltából Erdély felé indulván és gróf Teleki Ádám öcsém uram is velünk járván, ebédre Szentpéterre jöttünk Szentpéteri András uramhoz, estvére penig Zsolczára, esmét öcsém Vay Ábrahám uramhoz.

7. Zsolczáról is ebéd után megindultunk és az öcsém Vay Ábrahám uram is feleségestől eljővén, Csegénél az Tiszán általköltöztünk és ugyan Csegében az Vay Ábrahám öcsém uram házánál megháltunk.

8 Julii Csegéből is ebéd után megindulván, háltunk az Hortobágy hídjánál lévő debreczeni vendégfogadóban, addig elkésérvén bennünket Vay Ábrahám öcsém uram is.

9. Onnét jó reggel öcsém Vay Ábrahám uram Csege felé, mi penig Erdély felé indulván, ebédlettünk az halápi praediumon lévő debreczeni vendégfogadóban és estve későn érkeztünk Érsemjényben az sógor Pécsi Mihály uramhoz.

10. Ott naplottunk, lovainkot nyugtatván.

11. Érsemjényből is reggel megindulván, ebédre érkeztünk Szalacsra, hálni Tasnádra.

12. Onnét is megindulván reggel, ebédlettünk az Kraszna hídjánál lévő vendégfogadóban s háltunk Lampérton [1])

13. Onnét ebédre az Karikánál lévő vendégfogadóban, hálni penig Balázsházára jöttünk.

14. Balázsházáról ebéd előtt az gróf Teleki Ádám öcsém uram vajdaházi határon lévő vendégfogadójában jöttünk és az nap az lovaink nyugtatások kedviért ott mulattunk.

15 Julii felestököm után onnét megindulván, idején Lónára érkeztünk.

16. Lónán naplottunk.

17. Lónáról reggel megindulván, délyesti négy óra tájban érkeztünk Császáriban az új menyecskével.

18. Ott mulattunk s vigadtunk.

19. Ott voltam, mivel az kis leánykám rosszúl lévén, nem bátorkodtam kihozni az házból.

20. Estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

24 (Julii) reggel általmentem Császáriban, mivel ángyom Vass Dánielné asszonyom levelét vettem, az melyben írja ő kegyelme, hogy, az éjjel tizenkét órakor kimult ez világból az szegény kis Ágnes leányom, kit is, Magyarországra az öcsém Vass György uram lakadalmára indulván, ángyom asszonynál hagytam volt, és míg oda jártunk megbetegedvén, el nem hozhattam Császáriból, hanem ottan holt meg szegényke rövid

[1]) Lompért.

életének hetedik holnapjában. Eodem estve koporsóban is tétettem és haza jöttem Czegében feleségemmel együtt.

— — — — —

2 (Augusti) volt temetése az szegény kis Vass Ágnes leánykámnak, feles úri rendek praesentiájokban.

— — — — —

2 Decembrisre virradó écczakán, éjfél utáni egy-két óra között, tetszett az én irgalmas kegyelmes jó istenemnek sokrendbeli ítéletei által sok ízben megszomoríttatott szívemet egy fiu gyermekkel megvígasztalni, az mérték jegy alatt, midőn életemnek harminczhetedik esztendejét és egy nap héján három heteit töltenem.[1]) Tessék az Jehovának az én csecsemőmnek személye és legyen kedves az Úr előtt, nevelje fel őtet az igaz hitben és adjon neki sok esztendőket; az Krisztus érdeméért cselekedje az Úr ezt ő vele, hogy az sok szomoruság ne érjen az lelkemig; az szűlő anyának fájdalmait penig oszlassa el és gyógyétsa meg szent fiának érdeméért. Hogy pediglen az én elpusztult házamat az Úr ingyen való kegyelmességéből ismét megépíté, legyen áldott az Úrnak szent neve. Míg élek, szűntelen Uram téged dícsérlek és alleluját mondok szent nevednek. Amen!

— — — — —

8, 9 (Decembris) itthon házomnál voltam és az kis fiacskám keresztelőjére hívogató levelek expeditiójokban sollicituskodtam.

— — — — —

13 (Decembris) kereszteltettem meg az kis fiacskámot Lászlónak; kit is hogy az én istenem éltessen és neveljen fel az maga dicsőségére, anyaszentegyházának épületére, hazájának, atyjafiainak és minden emberséges embereknek szolgálatjára, kívánom, és azért az én istenemnek szentséges orczája előtt töredelmes szívvel esedezem.

— — — — —

31 Decembris itthon házomnál voltam és egész házommal együtt csendességben és egészségben töltöttem el az ó esztendőt, kiért áldásban maradjon az szent Jehovának neve mind örökkön örökké. Amen!

Ezen elfolyt 1733 esztendőt bőv esztendőnek lenni nem mondhatjuk mindenekben, mert noha az gabonának rendszerént való bővséges termése volt, de sok helyeken, mint Háromszéken is, egy darab helyt az jég elrontotta; az szőllőknek

[1]) Vass László született 1696. nov. 12-én.

pediglen csak fél termések lévén az egész országban, az bornak nem volt igen bővsége, és az is az ki lett, nem az java, mivel az tavaszszal, szintén áldozó csütörtökre virradólag az dér nagyobb részént az országban elsütötte az szőllőket,[1]) annakutána pedig idején őszszel esmét megsanyarítván az hóharmat az szőllőket, nem mehettek perfectióra, az mely causálta az bornak mind kevés, mind penig savanyú létét. Az szénának is nem lett mindenütt bővsége, mivel az Maroson, de kivált a Küküllőn túl Szeben felé való plágáján az országnak semmi széna nem lött; gyümölcs penig szerteszéllyel az hazában igen igen kevés s több helyt semmi sem lett. Békességes esztendő volt, istené az dicsőség, mert sohonnat semmi ellenség vagy félelmes hír bennünket nem rettegtetett egész őszig, hanem novemberben kezdettük hallani az francziának ő felsége ellen való actióit oda fel való országokban, és decemberben mi is kezdettünk tartogatni valami Moldvában lévő gyülevész népnek irruptiójától. Egészséges esztendő volt, mert semmi olyas nehéz vagy halálos nyavalya nem grassált, istennek hála, hanem az ősznek kezdetén kezdett volt az forró hideg grassálni, de az is nem veszedelmesen, mert az kiket vexált is, nem halálosan. Nekem pedig szomorú esztendő volt rész szerént, mert kisded hét holnapi leánykámnak halálával megszomoríta; de örvendetes esztendő is volt, mert kis fiacskámnak születésével megvígasztala; kire nézve több szomorú esztendeim közzé egészlen nem számlálhatom, és nekem egész szerencsétlen esztendőnek löttnek lenni nem modhatom.

Csak tégedet illet szentséges Jehova, az áldás — — *stb.*

1734.

— — — — —

13 (Januarii) jött hozzám ebédre gróf Bethlen József sógor uram feleségestől, de ebéd után elment tőlem, sietvén Nagyfaluban, mivel ki akar Máramarosban menni és onnét maga fel Bécsben. Eodem jött hozzám ebédre Pongrácz Pál uram is.

— — — — —

15 Januarii ebéd előtt általmentem Császáriban az öcsémmel Pongrácz Pál urammal, bátyám Vass Dániel uramhoz, és ott consultálódtunk az öcsém ifju Vass Dániel uram felől, az ki is colonellus gróf Gyulai István sógor urammal Olaszországban fel igyekezvén, mostan lement Hunyad vármegyében

[1]) Olv. föntebb a máj. 13-ról szóló feljegyzést.

Digitized by Google

az úrhoz, hogy felindulhasson véle;[1]) és estvére haza jöttem, de az öcsém Pongrácz Pál uram ott maradott.

16. Reggel lóháton Kolozsvárra indultam, ebédlettem Sukon, estvére bémentem Kolozsvárra.

17. Ott ben voltam és szállás szerzésben sollicituskodtam.

18. Fogadtam meg szállásnak professor tiszteletes Udvarhelyi Mihály uram házát, közép-utczában az király-utcza sikátora szegeletén. Eodem érkezett bé estvére bátyám Vass Dániel uram is ángyom asszonynyal együtt.

19 Januarii reggel kiindultam Kolozsvárról, és ebédelvén az gyulatelki szénafűvben valami szénáknál, estve későn haza érkeztem, de valóban rossz utam volt, mert reggeltől fogva estvig vert az eső.

— — — — —

31 (Januarii) kezdettem esmét isten segedelméből az biblia olvasásához, az kit is végeztem volt el 10 Januarii. Kérem az én istenemet, hogy adjon erőt, egészséget ő felsége hozzá, hogy végezhessem el szent (neve) dicsőségére, s többször is olvashassam s végezhessem lelkem idvességére.

— — — — —

24 (Martii) reggel Kolozsvárra indulván az feleségemmel együtt, ebédlettem Sukon, estvére beérkeztem.

25. Az szállásomon voltam és az beérkezett szekereimen hozott egyetmásokat rakattam el.

26. Vágattam eret az lábamon Fogarasi Borbély István urammal, doctor Pataki Sámuel komám uram jelenlétében.

— — — — —

1 Aprilis ebéd előtt az hostátban jártam az két víz közzé egy majorban, az kit megbérlettem az lovaim számára, húsz magyar forintot adván kölcsön az gazdasszonynak, hogy annak interessére lovaimot ott tarthassam.

— — — — —

10 Aprilis reggel kiindulván Kolozsvárról az feleségemmel együtt, az kis fiamot itt ben hagyván, ebédlettem Sukon, estvére Czegében mentem.

— — — — —

16 (Aprilis) reggel megindulván Czegéből, ebédlettem Sukon, estvére béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

21 (Aprilis) ebédre érkezvén bé az méltóságos úr Kemény László uram, nálam volt ebéden.

— — — — —

[1]) Valószínüleg katonának állott, mint Kemény Péter is, a kiről olv. alább az 1735. jun. 12-iki feljegyzéseket.

Digitized by Google

24 (Aprilis) reggel az méltóságos nagyúrral megindulván, ebédlettünk Géresen,[1]) estvére érkeztünk Puszta-Kamarásra, az asszonyhoz Kemény Simonné asszonyomhoz és sógor báró Kemény Ádám uramhoz.

25, 26. Ott töltöttük az innepi napokat.

— — — — —

28 Aprilis magam lóháton ebédre Méhesre mentem, estvére penig Szentpéterre, ángyom gróf Teleki Lászlóné asszonyomhoz, mivel estvére az méltóságos nagyúr is és báró Kemény László és Péter sógor uramék s az feleségem oda jöttek.

29. Ebédre Ölyvesre mentünk az méltóságos nagyúrral.

30. Ott voltunk s tudtuk meg bizonyoson az méltóságos úr Vesselényi István uram ő excellentiája halálát, koporsó tételire hívogató levelet hozván az méltóságos nagyúrnak.

1 Maji indultunk vissza Kolozsvárra az koporsó tételre az méltóságos nagyúrral; ebédlettünk Szentpéteren ángyom gróf Teleki Lászlóné asszonyomnál, hálni jöttünk Puszta-Kamarásra az asszonyhoz Kemény Simonné asszonyomhoz, velünk jővén báró ifjabb Kemény László sógor uram.

2 Maji. Puszta-Kamarásról reggel megindulván, ebédlettünk az kájáni vendégfogadóban, estvére beérkeztünk Kolozsvárra, és nálam vacsorált az méltóságos nagyúr és az sógor ifjabb Kemény László.

3 (Maji) volt az néhai méltóságos úr liber baro Hadadi Vesselényi István uram ő excellentiája, kegyelmes urunk ő felsége status intimus és erdélyi gubernialis consiliariussa, az erdélyi tekintetes nemes statusok praesidense és nemes közép Szolnak vármegye főispányja koporsóban való tételinek ceremoniája, 2 estve betévén az testet koporsóban, szagosodni kezdvén, nagy frequentiával; écczaka penig tíz óra után az testet az háztól szövétnekekkel elvittük az farkas-utczai templomban és ottan bétettük az gróf Székely familia rakott sírjában, melyet is ilyen ceremoniával vittünk: A koporsó előtt fejér viaszból való aranyos két szövétneket, úgy utána is hasonlót kettőt vittenek; az koporsót penig az ház grádicscsától fogva egy darabig közép-utczán vitték az két fiai, báró Vesselényi Ferencz és István uramék, az két vejei, báró Jósika Mojses és gróf Teleki Ádám uramék, és báró Bánfi Zsigmond és Imre uramék; másod rendben penig király-utczára menő szorosnak szegeletéig vitték báró Kemény Sámuel és Lázár János uraimék, gróf Gyulai Ferencz és Bethlen Gábor úrfiak, báró Bánfi Ferencz és Rhédei József uramék; harmad rend-

[1]) Oláh-Gyéresen.

Digitized by Google

ben peniglen király-utcza szegeletéig vittük gróf Bethlen Farkas és báró ifjabb Kemény László uramék, gróf Bethlen Pál úrfi és én, Vass Miklós és György uraimék; mely series is az szerént kétszer kerülvén el, az templomban is az fiai s vejei az fellyebb leírt rend szerént vitték bé, és ottan hevederekre két rúd közzé vévén az koporsót az székek között, becsületes nemes emberek az vállakon vitték az sírig és ugyanazok tették bé az sírben is.

— — — — —

5 (Maji) indult ki az méltóságos nagyúr báró Kemény László uram jó reggel Kolozsvárról Csombord felé, én is pedig ebéd után kiindultam Czege felé az feleségemmel együtt, néném Pongrácz Andrásné asszonyomot is kihozván magammal, és estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

15 (Maji) csak magam lóháton jó reggel indultam Sajóra, az néhai idvezült szegény bátyám báró Kemény Zsigmond uram koporsóba tételire, és ebédlettem az harinai vendégfogadóban s délután négy órakor érkeztem Nagy-Sajóra.

16 Maji volt az koporsó betételnek ceremoniája, az mely is véghez menvén, délután négy órakor megindultam haza felé Sajóról és écczaka tíz órakor érkeztem Szász-Ujfaluban az sógor báró Bánfi Ferencz uram házához, az holott is vacsorálván, megindultam és jó reggel négy órakorra haza érkeztem Czegében.

— — — — —

22 (Maji) ebéd után általmentem Légenben az feleségemmel együtt, bátyám Szilvási Boldizsár uram kis Anniska leánykája temetésére.

23 Maji lött meg az temetése az kis Szilvási Anniska húgocskámnak, és estve felé visszajöttem Czegében bátyám Vass Dániel urammal és ángyom gróf Teleki Pálné asszonyommal együtt, kik is Császáriban mentenek.

— — — — —

26 (Maji) reggel Méhesre indulván az feleségemmel együtt, ebédre Puszta-Kamarásra mentem, az asszonyhoz Kemény Simonné asszonyomhoz és báró Kemény Ádám sógor uramhoz.

27. Méhesre mentem ebédre, és ebéd után ott lévő kevés marháimot és juhaimot vettem számban.

28. Reggel Kolozsvárra indultam, ebédlettem az kájáni vendégfogadóban s estvére béjöttem Kolozsvárra.

29. Gróf Teleki Mihály öcsém urammal estve felé kisétáltunk az vár mellé és néztük, miként tanítják az exercitiumra az új német és magyar muskotérosokat.

Digitized by Google

— — — — —

2 (Junii) gróf Teleki Mihály öcsém uramnál voltam és az nap nagy lármánk volt, erőssen költözősködvén bé az föld népe, oly hír érkezvén, hogy Radnánál az tatár béjött volna az országban.

3. Áldozó csütörtök innepe lévén, istenemet szolgáltam és öcsém gróf Teleki Mihály uramnál voltam; ez nap is egymást érte az sok szekér, úgy költözősködtek bé minden emberek az rosz hír miatt.

— — — — —

23 (Junii) reggel megindultam az feleségemmel Czegében, és ebédelvén az Barátok-tova gátján alól az suki réten, estvére haza jöttem Czegében, s az szőllők felé jővén, megjártam az Nagy- és Kis-Tekenős szőlleimet.

— — — — —

17 Julii vettem báró ifjabb Kemény László sógor uram levelét, az melyben is írja kis Katicza nevű leánykájának halálát az vérben, és az méltóságos nagyúrnak Krakkóban[1]) az vérben való nyavalyáját.

18. Ebéd után indultam meg Karkóban az feleségemmel együtt, és Vajda-Kamarás felé menvén, az kis fiacskámot Laczkót ott hagytam az asszonynál gróf Bethlen Józsefné néném asszonynál, és az feleségemmel elindulván, háltam az csáni szénafüven.

19. Virradtig onnét megindulván, ebédlettem az enyedi határon, ebéd után penig estve felé öt óra tájban érkeztem Karkóban, az holott is az méltóságos urat nehéz nyavalyában találtam.

— — — — —

1 Augusti ebéd előtt, mikor az óra tíz minutával meghaladta volna az tizenegy órát, mult ki ez világból néhai méltóságos úr báró Kemény László uram, felséges urunk erdélyi regium guberniumának consiliariussa és ugyan ő felsége camerariussa és az Erdélyben lévő reformata ecclesiának főcuratora, életének circiter hatvanhatodik vagy hetvenedik esztendejében Karkóban.

2 Augusti készültünk az koporsó tételre.

— — — — —

8 (Augusti) lett meg az koporsó tételnek ceremoniája az karkai reformatum templomban, melynek is véghez menetele után az testet az szekéren szép comitivával megindítottuk és magam is báró Kemény Ádám sógor urammal, felesé-

[1]) Krakkó máskép *Karkó.*

Digitized by Google

geinkkel együtt elkésértük, s későn érkeztünk Csombordra az néhai méltóságos úr házához.

9. Míg elkészültenek az késérők, addig hajnalban lóháton általrugaszkodtam Szentkirályra, bátyám báró Bánfi Zsigmond uramhoz, és onnét visszajővén, csakhamar megindultunk az testtel, és ebédelvén az szüllei [1]) vendégfogadóban, estveli öt óra tájban érkeztünk Ozdra, az holott is az ott lévő reformatum templomban való rakott sírjában sógor Radák Ádám uramnak tettük bé az testet, kis unokájának Kemény Katinak testecskéjével együtt, ki is az néhai méltóságos úr halála előtt circiter három héttel halván meg,[2]) együtt volt koporsó tételeknek ceremoniája; bérakatván penig az sír száját, estvére hálni általjöttünk Bükkösre, báró Kemény Ádám sógor urammal és más Fejér vármegyei becsületes nemes rendekkel együtt, kik az testet késérték.

10 Augusti az sógorral báró Kemény Ádám urammal megindulván Bükkösről és utunkban Gezsén Bánfi Boldizsár uramhoz betérvén, estvére Méhesre jöttünk.

11. Reggel az sógor Kemény Ádám uram tőlem elmenvén, magam is ebéd után megindultam Méhesről és estvére Vajda-Kamarásra jöttem gróf Bethlen Józsefné néném asszonyhoz.

12. Ebédre haza jöttem Czegében.

— — — — —

15 (Augusti) igen jó reggel általmentem Kékesre lóháton, néhai méltóságos liber baro Vesselényi Istvánné gróf Bánfi Kata asszony ő excellentiája koporsó tételire, és estvére viszszajöttem.

— — — — —

17 (Augusti) reggel tértek volt bé hozzám Vass Miklós és György öcsém uraimék, Kékesre menvén az néhai méltóságos asszony Vesselényi Istvánné asszonyom ő excellentiája testének kísírésére, az kit is ma indítnak Zsibóra Kolozsvár felé, hogy ott megegyezvén az néhai méltóságos liber baro Vesselényi István uram ő excellentiája testével, együtt vigyék Zsibóra és ott az néhai méltóságos úr hagyásából az néhai méltóságos asszonytól készíttetett sírban együtt temessék kedves férjével, az említett néhai méltóságos liber baro úrral, 22 praesentis.

— — — — —

6 (Novembris) hozta el az ország postája az regalisomat, melyben ad 22 praesentis parancsoltatik, hogy compareáljak

[1]) Így; valószínüleg *Magyar-Sülye* értendő.
[2]) L. föntebb jul. 17-én.

Szebenben az országgyűlésére. Úr isten, be nagy irregularitás! az hazánk törvényje szerént egy holnappal kellenék az regalisoknak kijőni, s most két héttel is alig jő ki.

— — — — —

25 (Novembris) indultam meg Szebenben az országgyűlésére, az feleségemet is elhozván, ebéd után, s estvére jöttem Légenben, bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz.

— — — — —

1 Decembris. Az feleségem Mikeszászán maradván az nénjénél Radákné asszonyomnál, magam estvére béjöttem Szebenben.

2 Decembris felgyültünk az ország házában és olvastatott el az catalogus; és azután az statusoktól követek küldetvén az méltóságos commendans generalis uramhoz s azok által instálván, hogy az új gubernator urunkat hozza fel ő excellentiája,[1] nagy pompával s álgyulövésekkel felhozta az ország közzé, és instellálván, azután juramentumát is deponálta; mely is végben menvén, generális uram ő excellentiája elment; azután méltóságos gubernator uram az több consiliarius urakkal az gubernium házában bément, holott is kevesset mulatván, szállására lement ő excellentiája, késérvén az méltóságos consiliarius urak és az egész ország az szállására; ezen solennitás alatt pedig háromszor lőttek ágyúkkal az várdán és bástyákon.

3. Felgyültünk az ország házában és az praesidens substitutiójáról volt discursus és megegyezés, hogy nem lehet csak simpliciter praesidenst substituálni az méltóságos guberniumnak, hacsak ő felsége maga kegyelmesen nem resolvál praesidenst, mely miatt tábla is ezen az diaetán nem lehet, vacante enim officio praesidentis, debet vacare et tabula judiciaria regia.

4. Postanap lévén, nem gyültünk fel, és ebéden voltam az öcsémnél Barcsai János uramnál.

5. Vasárnap lévén, nem gyültünk fel.

6. Felgyültünk és sok s nagy disceptatio volt az három consiliariatusi és praesidensi vacantiákról való candidatiók felett, hogy tudniillik mind reformatusok candidáltassanak-é az vacantiákra, vagy mixtim az catholikusokkal, vagy pedig az reformatus consiliariusok helyett reformatus, az catholikus helyett catholikus? Eodem ebéden sógor Radák uramnál voltam.

---

[1]) Kornis Zsigmond gróf halála után gróf Haller János neveztetett erdélyi gubernatorrá. A kinevező decretum 1734. aug. 26-án kelt. Orsz. Levéltár erd. kanczell. oszt. 1734. nr. 67.

Digitized by Google

7 Decembris felgyültünk és kezdetett az votizatio az consiliarius urak és praesidens vacantiájokban való candidatióról.

8. Az catholikusoknak innepjek s postanap is lévén, nem gyültünk fel. Eodem sógor Radák Ádám uramnál voltam ebéden.

9. Voxoltunk, méltóságos gubernator uram ő excellentiája és báró idősb Szentkereszti András ítélőmester uram s gubernialis secretarius Maxai Dávid uram lévén az voxok szedői és calculatori. Eodem estvére jött bé az feleségem Mikeszászáról.

10, 11. Mind csak az voxolások folytak.

12 (Decembris) osztotta fel az úr, sógor báró Kemény László uram az feleségemmel az néhai idvezült méltóságos nagyúr ezüst marháját.

13. Felgyült az ország, de nékem dolgaim lévén, nem mehettem fel; ebéden voltam az feleségemmel sógor Radák Ádám uramnál.

14. Nem mehettem fel az ország közzé, mivel ebéd előtt az feleségemet indítottam ki Mikeszászára, ebéd után penig az Teleki leány-ág maradéki között való megegyeztetésben fáradoztam, de haszontalanúl.

15 Decembris elolvastatván az catalogus, elbocsáttatott s el is búcsuzott az ország méltóságos generális uramtól és méltóságos gubernator uramtól ő excellentiájoktól és az méltóságos regium guberniumtól; voltam ebéden gróf Bethlen Ádám uramnál.

16, 17. Ben voltam Szebenben, dolgaim lévén.

— — — — —

23 (Decembris) estvére haza érkeztem Czegében s ugyan akkor érkeztek el az innepre az vásárhelyi deákok is.

24. Érkeztek el az enyedi, kolozsvári és udvarhelyi deákok is.

25, 26. Nagy karácson innepe lévén, itthon házomnál voltam s istenemet szolgáltam és communióval éltem.

— — — — —

28 (Decembris) bocsátottam el az deákokat mind az nyolczat.

— — — — —

Ezen elfolyt 1734 esztendő méltán mondattathatik bőv esztendőnek, mivel mindenféle gabona, széna és gyümölcs az egész országban bővséggel termett, mely miatt oly ócsóság is lett az hazában, hogy az búzának vékája hat polturára szál-

Digitized by Google

lott, sok helyeken az zabnak vékáját egy poltrán, az török búzának másfél poltrán adták. Az szőllők is az egész országban jó bővséggel, sok helyeken penig szerfelett való bőven termettek, annyira, hogy öreg rend emberek is nem emlékezhettek oly bőv termésére az szőllőknek, miként most sok helyeken termettek. Békességes esztendőnek lenni penig nem mondhatom, mert noha ugyan semmiféle ellenség az országunkban nem jött, de mégis az Moldvában Hutinnál öszvegyülekezett had miatt gyakran megrezzenve voltunk, és az sok lármázó rosz hírek miá urak, fő és nemesi rendek annyira beköltözősködtünk az várakban,[1]) hogy csaknem pusztán maradtak házaink, és mikor házunknál voltunk is, mint az ágon ülő madár, csak oly könnyű szerrel voltunk, sőt némelyek házoknak ajtait, ablakjait és kemenczéit is leszedetvén, pusztán hagyták házokat; noha még országunk szélihez sem közelített az ellenség, de mégis oly riadás és futás volt majd az egész országban pünkösd előtt való heteken, hogy ha az ellenség az országban ben lett volna is, nagyobb riadás nem lehetett volna; urak, fő és nemesi rendek az várakra futottak, sok faluk mezőségen helyekből kimozdultak, az falujokat pusztán hagyták, sokan az havasokra is felszaladtanak, Kolozsvárnak az hostátja bé az várban úgy költözősködött, mintha már Apahidánál lett volna az ellenség tábora. Igen egészségtelen és beteges esztendő volt peniglen, mivel az egész nyár kezdetitől fogva az vérhas, hideglelés, és ősz felé az pleuritis szerteszéllyel az egész országban igen grassált, úgy annyira, hogy városokon s falukon majd egy ház nem volt, az hol beteg ne lett volna, noha nem oly felettébb holtanak, mint az betegségnek nehéz volta és az betegeknek sokasága volt; nékem pediglen nevezetesen jó esztendő volt, mert ámbátor ha kevés nyavalyánk mind magamnak s feleségemnek volt is, és az kis Laczkó fiamot jó darabig az hideg lelte is, de ugyan csak egészségesek voltunk többet és az házomban szomoruságot nem hozott kedveseim közűl valamelyiknek halálával, az mely már öt esztendőktől fogva meg nem szünt volt házomban; melyért is méltán szerencsés és örvendetes esztendeim közzé, melyek igen kevesek, számláltam volna ezen esztendőt, ha nagy nevezetes embereknek, mint méltóságos báró Vesselényi István consiliarius úr s felesége, és méltóságos báró Kemény László consiliarius úr, ipam uram, és méltóságos báró Kemény Zsigmond táblai assessor úr, bátyám uram halálokkal[2]) mind engemet,

---

[1]) L. föntebb a jun. 2-ról és 3-ról szóló feljegyzéseket.

[2]) L. föntebb az apr. 30-ról, máj. 15-ről, aug. 1-ről és aug. 15-ről való feljegyzéseket.

Digitized by Google

feleségemet, és az egész erdélyországi reformatus statust meg nem szomorította volna és az benne esett nagy eclipsisért az egész hazától nem nótáztatott volna.

Mit adjak Uram felségednek — — *stb.*

1735.

— — — — —

1 Februarii jó reggel csak magam lóháton Somborra indultam, báró Bánfi Boldizsárné asszonyom koporsóban való tételire, az hová is tizedfél órára elérkezvén, minekutána véghez ment volna az ceremonia, harmadfél órakor délután viszszaindultam és hatodfél órakorra estve haza érkeztem Czegében.

— — — — —

24 (Februarii) ebédre érkezett el Pongrácz Andrásné néném asszony hozzám Kuduról, az feleségem betegülésére.

— — — — —

10 Martii az halak jegy alatt adta isten ez világra estveli kilencz és tíz óra között második fiacskámot Gyurit. Örömmel ad hálákot az én szívem tenéked, óh velem jóltévő irgalmas és kegyelmes atyám, mert az én bokros bánatimat és szomoruságimot bokros örömmel váltottad fel, midőn az én házomat már két férfi magzattal áldottad meg, hogy már én, az ki azon búsongok vala, hogy nem maradna az én házomban az kiről az én nevem neveztetnék, azt cselekvéd, hogy teljes reménységgel lennék tebenned vetett erős bizodalmomban, hogy én is maradékomban gyönyörködhetem; kedvezz édes mennyei atyám szent fiadnak érdeméért ez kisded életének, s neveld fel őtet szent neved dicsőségére; kedvezz az beteg anyának is s gyógyítsd meg őtet, hogy még az élők és egészségesek között tenéked hálákot adhasson nagy kegyelmességedért. Amen!

11 Martii jött hozzám estvére az öcsém Pongrácz Pál uram Kuduról.

— — — — —

21 (Martii) itthon házomnál voltam és készültem az kis fiacskám keresztelőjére. Eodem estvére jöttek el gróf Bethlen Pál úrfi sógor uram és az öcsém Pongrácz Pál uram, ki is vadászni ment volt az keresztelőre ezelőtt harmad napokkal.

22 Martii érkezvén el gróf Bethlen József sógor és báró Bánfi Boldizsár, viceispán Köblös Péter komám és Palotkai Zsigmond uraimék, úgy az öcsém Vass György és Ádám uraimék s Pápainé asszonyom s egynehány becsületes praedicatorok, kereszteltettem meg az kis fiamot Györgyöt, kit is

Digitized by Google

az én jó istenem neveljen az maga szent nevének dicsőségére, szent házának épületére, szegény hazánknak, atyjafiainak szolgálatjokra és familiájának díszére, kévánom.

— — — — —

4 Aprilis kezdett az feleségem gyermekágyából felkelni és fen járogatni, noha ugyan tegnap is próbálgatta magát, kiért is áldassék az én kegyelmes jóltévő istenemnek szentséges neve. Amen!

— — — — —

4 (Junii) gróf Bethlen Pál sógor és Rhédei Pál uraimékkal Kolozsvárra indultam, és Sukon az Székely úrfiak udvarában ebédelvén, estvére béjöttünk Kolozsvárra.

— — — — —

9 (Junii) készültem Bükkösre az néhai méltóságos nagyúr temetésére.[1])

10. Gróf Bethlen Pál sógor és Kemény János öcsém s Rhédei Pál uraimékkal ebéd előtt kilencz órakor megindulván az temetésre, ebédlettünk az mezőn, hálni érkeztünk Keczére az sógor báró Kemény László uram majorházához.

11. Reggel onnét is megindulván, ebédre Bükkösre érkeztünk.

12 Junii lett meg az néhai méltóságos nagyúr, méltóságos Gyerőmonostori liber baro Kemény László uram, kegyelmes urunk s fejedelmünk ő felsége erdélyországi méltóságos guberniuma egyik consiliariussa és camerariussa temetése, sok méltóságos úri, fő és nemesi rend s asszonyok és papok praesentiájokban, szép solennitással, kivel együtt temettettek kis Kemény Kati unokája, az fia, sógor báró Kemény László uram leánykája,[2]) és harmadíz öcscse lentenant *(így)* Kemény Péter sógor uram, néhai Kemény Boldizsár uramnak fiától Kemény Sándor uramtól való unokája, ki is tavaly az inclytum Vetésianum regimentben állott volt és Olaszországban Mantuában felment volt, az honnét is most az tavaszszal verbuálni jővén le, útjában megbetegedett és az diószegi vendégfogadóban meg is holt. Ezen szomorú alkalmatosságon penig az háznál praedicállott az nagy-enyedi collegium theologiae professora tiszteletes Szigeti uram; textussa volt Mózses 4 könyve 12 része 3 verséből; és deákúl orált az kolozsvári collegium egyik professora tiszteletes Csepregi uram, az temetőben lévő színben pedig praedicállott az enyedi egyik pap, tiszteletes Hermányi

[1]) A naplóíró ipa, idősb báró Kemény László, 1734. aug. 1-én halt meg.

[2]) Haláláról olv. föntebb az 1734. jul. 17-iki feljegyzést.

Digitized by Google

uram; textussa volt Sámuel 2 könyve 23 része 8 verséből; és magyarúl orált ugyan az kolozsvári collegium professora tiszteletes Verestói uram.

13, 14 Junii ott voltam Bükkösön.

15. Reggel megindultam Méhesre, de Gezsénél az Maroson által nem mehetvén az szél miatt, betértem komám báró Bánfi Boldizsár uramhoz és ott ő kegyelménél ebédeltem, s megszünvén az szél, általköltöztünk ebéd után és estvére Méhesre jöttünk, komám doctor Pápai urammal együtt.

16. Reggel elment Pápai uram tőlem, magam penig az nap ott maradtam.

17. Reggel Méhesről megindulván, ebédlettem az kájáni vendégfogadóban, az holott is az úrral báró Kemény Ádám urammal öszvetalálkozván, estvére együtt jöttünk bé Kolozsvárra.

— — — — —

21 (Junii) reggel megindulván Kolozsvárról, ebédlettem Alsó-Sukon, estvére haza jöttem Czegében, magam lóháton befordulván Császáriban egy kevésség, bátyám Vass Dániel uram látogatására.

— — — — —

13 (Julii) reggel megindultam Kolozsvárra az feleségemmel együtt, és ebédelvén Sukon az Székely úrfiak házánál, délután öt órára béjöttem Kolozsvárra.

14. Itt ben voltam, és az nap ebédre tizenegy órakor érkezett bé ide Kolozsvárra méltóságos commendans generalis gróf Wallis uram ő excellentiája nagy solennitással, kinek is óberster gróf Kohári uram itt Kolozsvár mellett lévő regementjével eleiben menvén, egész regementjével békésérte az városra, úgy gróf Kornis István, Bánfi György és báró Bánfi Farkas uraimék s más becsületes főrendek, kolozsvári bíró uram az senatusnak felével.

15. Kapitány gróf Bethlen Farkas sógor és báró Bánfi Farkas öcsém uraimékkal lóháton kimentem az gróf Kohári regementje táborára, az holott is az méltóságos commendans generalis és más sok méltóságos úri rendek s officzérek praesentiájokban az egész regementit az óberster gróf Kohári uram megmustráltatta és circiter egy óráig való szünetlen tüzeléssel, mintha actuson volnának, exerczírozta, az oberstlentenantjok gróf Forgács uram commendírozván őket.

— — — — —

18 (Julii) reggel hét órakor ment ki innét Szeben felé méltóságos commendans generalis gróf Wallis uram ő excel-

Digitized by Google

lentiája, magam penig méltóságos főispán gróf Bánfi György uramnál voltam ebéd előtt.

— — — — —

20 Julii készültem az feleségemnek véle adott frajjának Endrédi Sárának az lakadalmára, az kit is mátkásított volt el az télen egy ideváló kolozsvári lakatos mesterember, Veres Gergely.

21. Vacsorán csináltam meg az lakadalmát, az kiben is jelen voltak kapitány gróf Bethlen Farkas sógor, kapitány báró Vesselényi István, hadnagy Radák István sógor, gróf Bethlen Ferencz öcsém, zászlótartó Kraszalkovics uraimék és sógor Henter János uram feleségével s mostoha leányával, kolozsvári bíró uram, senator Páter Pál, Pataki István, Szőllősi Gábor, Endes és Enyedi István uraimék és több feles becsületes városi rendek, férfiak és asszonyok.

— — — — —

28 (Julii) tizenegy óra tájban kiindulván Kolozsvárról, ebédlettem az apahídi határon az Hattyasvölgyben lévő kútnál s estvére későcskén Méhesre érkeztem.

— — — — —

1 Augusti estvére haza jöttem Czegében.

— — — — —

20 Septembris ebéd után indultam Kolozsvárra az feleségemmel s gyermekeimmel együtt; estvére hálni jöttem Bonczidára, az öcsém báró Bánfi Farkas uram udvarában.

21. Felestököm után onnét megindulván, délután három órakor beérkeztem Kolozsvárra.

— — — — —

30 (Septembris) estveli öt óra tájban érkeztek bé Kolozsvárra néhai méltóságos gróf Losonczi Bánfi György uram, Doboka vármegyei főispán testével nagy solennitással, az kinek magam is másokkal együtt eleiben mentem az váran kivül és házához kísértem; az egész collegium és papok, professorok kimenvén eleiben, énekszóval kísérték be; az vármegye nagyobb része is és az vicetisztek kísérték, az urak közül penig gróf Bethlen Ádám uram, báró Bánfi Zsigmond, Imre, Farkas uraimék, báró Vesselényi Ferencz, báró Lázár János, báró Jósika Mózses uraimék és gróf Bethlen Károly úrfi, úgy gróf Bethlen Ádám és Miklós úrfiak, gróf Bethlen Ádám uram fiai, és gróf Gyulai Ferencz úrfi kísérték Szeben felől, ottan halván meg az boldog emlékezetű gróf úr csak hirtelen, gubernium gyűlése alatt.

— — — — —

11 (Octobris) ebéd után haza jöttem Czegében.

— — — — —

Digitized by Google

16 Novembris reggel megindulván feleségemmel együtt, ebédre Vajda-Kamarásra mentem, egy jobbágy-szolgája vévén el az kis Geczi öcsém dajkáját gróf Bethlen József sógor uramnak, annak lakadalmára invitáltatván, az mely akkor estve meg is lett.

17. Ebéd után estvére haza jöttem Czegében Vajda-Kamarásról.

— — — — —

16, 17 (Decembris) ben voltam Kolozsvárat.

18 Decembris volt az méltóságos néhai gróf Losonczi Bánfi György uram, felséges urunk cameráriussa és Doboka vármegye főispánja temetése igen nagy pompával és nagy frequentiával, az egész vármegye zászlóval, lóháton késérvén az testet az háztól az templomban; míg pedig mind az háznál mind az templomban az actiók véghez mentek, addig az utczán lóháton állott az vármegye; volt nyolcz öltöztetett ló igen fényesen és pompáson, kik közűl kettő boncsokos volt, az kilenczedik pedig volt az fekete bársonynyal bevont czímeres ló; pánczélos, fekete lobogóval volt egy, kurazíros is egy, az ki is ölében tartott egy köves kardot és egy buzogányt; papi rend, deákok, úri, fő, nemesi s városi rend igen sok volt.

— — — — —

23 (Decembris) — — estvére haza jöttem.

— — — — —

Ezen elfolyt 1735 esztendőt bőv esztendőnek lenni nem mondhatjuk, mert ámbár szalmájában az gabonák láttattak jócskáknak lenni, de igen léhások lévén és az sok esőzés miatt kalongyában igen megkelvén, valóban szűken és vékonyon eresztenek, sokat peniglen az mezőben hörcsökök és egerek elvesztegettek s most is asztagokban s szeműl is vesztegetik; az szőllőket penig az jég sok helyeken elvervén és az szüret előtt való s sok ideig tartó száraz szél elszárasztván, igen kevés helyt ez országban lett bőv szüret, csak felényi ha lett majd mindenütt, mint az rend szerént való terméssel kellett volna lenni; gyümölcs penig igen ritka helyt volt, az is inkább az havasok alatt az szélyekben. Egészségtelen esztendőnek nem írhatom, mert noha ugyan nyár fogytán az hideglelés kezdett vala epidemice grassálni, de ugyan csak nem promiscue és nem is sokáig; engem pediglen semmi olyas nyavalya feleségemmel és gyermekimmel együtt nem vexált, kiért áldassék az én szentséges istenemnek neve. Inkább mondhatom pedig békességes, mintsem háboruságos esztendőnek lenni, mert noha ugyan az fegyverzörgésnek híre még sem szűnt közöttünk és

Digitized by Google

tavalyi riadásunk meg nem csendesedett egészlen, az idén is azt megujítván az Bosnia felől való szélben és Ráczországban kurucz nevezet alatt confluált és Gyula tájékára s ott körül való pusztákra felütett s ott prédát tett colluvies [1]) és az miatt esett riadás és motus az tavaszszal, de azokat dissipálván az Magyarországon lévő kevés német militia és öszvegyült egynehány vármegyék, ugyancsak annakutána csendességben voltunk és sohonnét hazánkra semmi ellenség nem ütött. Nekem pediglen nevezetesen igen jó és szerencsés esztendő volt, mert házomban valamelyik kedvesemnek vagy házamon kivül hozzám tartozó kedves embereimnek vagy atyámfiainak szertelen nagy és nehéz betegségekkel, annál is inkább halálokkal meg nem szomorított, avagy olyas nehéz bánatot vagy nagy kárt reám nem hozott, sőt kisded György fiacskámnak születésével megörvendeztetett, kiért is szerencsés és örvendetes kevés számú esztendeim közzé méltán számlálhatom.

Sokak Uram, az te irgalmasságid — — *stb.*

1736.

Koronázd meg ez új esztendőt Jehova, énnekem, az enyimeknek és minden te igaz híveidnek bővséges áldomásiddal, s békességben s jó egészségben eltöltenünk engedjed áldásodból. Amen!

1 Januarii Vécsen voltam báró Kemény Ádám sógor uramnál, néhai idvezült Kemény Simonné asszonyom temetésére kévántató necessariumokról conferálván báró Kemény Ádám urammal, minthogy az atyafi uraktól mi hárman, úgymint báró Kemény Sámuel bátyám és báró Kemény László sógor uramék és én rendeltettünk gazdáknak azon temetésre.

— — — — —

12 Februarii lett meg az temetés szép frequentiával.

13 Februarii ott mulattam, mivel báró Bánfi Boldizsár uram kéretvén az sógorasszonyt Kemény Krisztina kisasszonyt, oda adták az atyafiak, és minden ceremonia nélkült estve meg is lett az lakadalmok az atyafiak consensussokból.

— — — — —

20 (Februarii) — — délután egy órakor haza érkeztem Czegében.

— — — — —

7 Maji indultam reggel Kolozsvárra az feleségemmel, gyermekimmel együtt, és ebédelvén az apahídi réten, estvére béjöttem Kolozsvárra.

---

[1]) A Pero-féle lázadás.

Digitized by Google

— — — — —

11 (Maji) reggel kiindultam Méhesre, és ebédelvén az kájáni vendégfogadóban, estvére Méhesre jöttem.

12. Ott voltam és estvére jött hozzám az öcsém Pongrácz Pál uram.

13. Ebéd után ő kegyelmével együtt megindulván Méhesről az országgyűlésére Szebenben, hálni jöttünk Keczére, az úr báró Kemény László sógor uram házához, az holott is az húgom báró Korda Zsigmondné asszonyom bennünket meglátogatott estve.

— — — — —

16 (Maji) — — ebédre béjöttem Szebenben, és ebéd után udvarlottam méltóságos gróf Bethlen Ádám és consiliarius méltóságos báró ifjabb Bánfi Zsigmond uraknak.

17. Felgyültünk az ország házában, és ebéden voltam consiliarius méltóságos báró Bánfi Zsigmond bátyám uramnál, az honnét is egész compániával mentünk Rhédei József uramhoz, onnét pedig Bánfi Farkas és Bánfi Ferencz öcsém és sógor uraimékkal bátyám báró Kemény Sámuel uramat késértük az szállására és ott mulattunk kevesset; onnét pediglen, Teleki Mihály öcsém uram is hozzánk akadván, mentünk az úr báró Bánfi László uram látogatására, csak most érkezvén bé az gyűlésre; ez napnak reggeli nyolcz óráján pedig udvarlottam meg méltóságos gubernator uramat ő excellentiáját.

18 Maji reggeli nyolcz órakor udvarlottam meg méltóságos gróf consiliarius Kornis István uramat ő excellentiáját és az Hunyad vármegyei méltóságos főispánt gróf Kornis Antal úrfiat, és onnét az úrfival együtt hintón felmentünk az ország házában, estve felé pediglen udvarlottam meg méltóságos consiliarius gróf Petki Dávid uramat.

19. Az pünkösdi innepekre nézve egynehány napokig venia adatván az országnak, nem gyültünk fel.

— — — — —

23 Maji méltóságos püspök ő excellentiája és méltóságos consiliarius Bálintik *(így)* uram udvarlásokra voltam reggel, tíz órakor pedig felgyültünk az ország házában, ebéd után pediglen az fogarasföldi főkapitány báró Toroczkai János uram szállására mentem, mivel az statusoktól rendeltettünk az natiók között az quantumnak proportionálásában, a parte inclytorum comitatuum: báró Toroczkai János uram qua főtiszt, Doboka vármegyei követ főbíró Köblös Péter uram, Kraszna vármegyei követ viceispán Szénás Ferencz uram, ex regalistis gróf Teleki Ádám öcsém uram és én; a parte autem inclytae nationis siculicae: qua főtiszt maros-széki főkirálybíró Keresztúri Mik-

Digitized by Google

lós uram, háromszéki követ Székely Elek és maros-széki követ Berzenczei uraimék, ex regalistis Geréb József uram; a parte vero almae nationis saxonicae: szebeni polgármester Cekelius uram más két szász officialissal.

24 Maji reggel felgyültünk az ország házában, az holott is báró Pongrácz György uram az tabulae praesességre, báró Haller Ferencz és Lázár János uraimék táblai assessorságra béeskettettek; az méltóságos regium gubernium is kijővén az ország közzé azon alkalmatosságra, az praeses urat per chartam gubernialis secretarius Maxai Máriafi Dávid uram, az tabulae assessorokat pedig ítélőmester Kun Zsigmond uram ex charta eskették bé. Ebéd után pediglen gróf Bethlen Ádám uram ő excellentiája szállásán confluáltunk vármegyék és regalisták, az holott discurráltunk és az mennyiben lehetett resolváltunk is az méltóságos gubernium propositiójára de aequalitate proportionali quanti caesarei inter nationes et loca taxalia.

25. Felgyültünk és az méltóságos guberniumnak az statusokhoz kiizent propositióit hallgattuk meg, és az méltóságos commendérozó generálishoz, tanquam ad regium commissarium küldöttük fel követjeinket, úgymint ex parte inclytorum comitatuum Küküllő vármegyei főispán gróf Kornis Ferencz uramat és deputatus Csolnaki uramat, a parte autem inclytae nationis siculicae Dániel István uramat, a parte vero almae nationis saxonicae szebeni polgármester Cekelius uramat, in eum finem, hogy az fortalitiumok és passusok építésekre ő excellentiájától proponáltatott hatezer forintoknak bár csak felét, és az caesareo-militare quantum resuditássának [1]) exsolutióját vagy csak őszre halaszsza ő excellentiája; az melyet nem impetrálhattunk, de az fortificatiókra való pénznek felét, úgymint 3000 forintokat elengedett ő excellentiája. Ebéd után pedig az feleségemmel és Enyedi urammal együtt magunk mulatságára Ábrahámi és doctor Fetth uraimék kertjeiben jártunk hintón. Eodem éjfél tájban tizenkettődfél órakor vette ki isten ez világból az én második kedves kis fiacskámot Vass Gyurit, esztendős, két holnapi s két heti korában,[2]) nekem s feleségemnek szomorúságunkra.

26 Maji reggel az consistoriumban voltam tíz óráig, azután pedig az szállásomon voltam és készültem az szegény kis Gyuri fiam koporsó tételére, az kit is estve felé hét óra tájban koporsóban is tettünk, gróf Teleki Mihály öcsém, báró Bánfi Ferencz, Boldizsár, Farkas, és Vass Miklós sógor és

---

[1]) Így; helyesebben *residuitásának*.
[2]) Született 1735. mart. 10-én.

Digitized by Google

öcsém uraimék s húgom báró Bánfi Ferenczné asszonyom jelenlétekben.

27 Maji reggeli praedicatión gróf Bethlen Ádám uramnál ő excellentiájánál voltam, és ugyanott cultus után tizenkét óráig consistoriumunk volt de candidationibus ad vacantias pro cancellarii, referendarii, consiliarii et magistri protonotarii; ebéd után pedig báró Kemény Sámuel bátyám uram látogatására voltam.

28. Reggel felgyültünk de semmit sem dolgoztunk, mivel az votizatiónak modalitássáról az sok és nagy contentiók voltanak, és tizenkét órakor elbomlottunk.

29. Felgyültünk és fogtunk az candidatióhoz in officiis pro cancellarii, consiliarii et magistri protonotarii, candidálván az cancellariusságra csak catholikusokat propter harmoniam, az consiliariusságra és ítélőmesterségre penig reformatusokat mi reformatus status, de az catholikus atyafiak mint békélhetetlen ellenségünk, nagyobb részint catholikusokat is candidálták; az referendariusságra való candidatiót peniglen az méltóságos regium gubernium magának reserválta; ebéden penig az öcsémnél báró Bánfi Farkas uramnál voltam, és ebéd után esmét felmentem az ország házában, folyván az votizatió.

30. Az voxolás még folyván, ebéd előtt nem gyültünk fel; ebéden penig voltam báró Kemény László sógor uramnál az feleségemmel együtt.

31. Ebéd előtt felgyültünk, ebéden penig báró Lázár János öcsém uramnál voltam.

1 Junii gróf Bethlen Ádám uramnál ő excellentiájánál voltam ebéden, ebéd előtt penig az ország házában voltam, mivel felgyültünk volt, de semmi notabilis dolog nem tractáltatott.

2 Junii estve felé küldtem ki az kis Gyuri fiacskám testét társzekeren Czegében. Eodem voltak nálam ebéden Pongrácz Pál öcsém és Szentpáli József sógor uramék, vacsorán penig az sógor gróf Bethlen Pál úrfi.

3. Mind ebéd előtt, mind peniglen ebéd után az reformatum consistoriumban voltam gróf Bethlen Ádám uramnál ő excellentiájánál, ebéden penig az feleségemmel együtt voltam gróf Teleki Mihály öcsém uramnál.

4. Ebéd előtt az ország házában voltam fen, de egyéb dolgok nem folytak, hanem az postulatumok olvastattak el és valami propositiói voltak az méltóságos guberniumnak az statusok előtt; ebéd után penig többet az szállásomon voltam.

— — — — —

7 (Junii). Minekelőtte az ország felgyült volna, méltóságos gubernator uramnak ő excellentiájának udvaroltam; felgyülvén

Digitized by Google

penig az ország, az oláh püspök hazánk s nemesi szabadságunk ellen való propositiói olvastattak el, az kinek is resolutiója végett délután öt órakorra az úr gróf Bethlen Ádám uram ő excellentiájához gyültünk.

8. Felgyültünk, de egyéb dolog az statusok között nem volt, hanem csak valamely megkészült munkák, replicák és instantiák olvastattak fel az statusok előtt; ebéden pediglen az feleségemmel együtt voltam báró Kemény Sámuel uramnál, délután pedig gróf Bethlen Imre urammal camerae consiliarius Arivabene uramhoz mentünk, az méltóságos reformatum consistoriumtól lévén expeditusok oda az Apafiano-fiscalis jószágokban Szendrei uram által elvett és az kolosi quarták restitutiójok iránt, de most indifferens válaszunk lett.

9 Junii felgyültünk, de holmi instantiáknál egyéb nem olvastatott; ebéden pedig az feleségemmel együtt voltam Vass Miklós öcsém uramnál, ebéd után pedig az feleségemmel és kolozsvári bíró Páter Pál, doctor Enyedi urammal és az kolozsvári notariussal kimentünk recreatióra az szebeni szálas erdőben lévő mulató házhoz, a rézverő malomhoz; csakhamar pedig utánunk érkeztek az menyem gróf Teleki Ádámné, húgom Vass Miklósné és Inczédi Gergelyné asszonyomék, és estvefeléig odaki mulatván magunkat, estvére együtt béjöttünk.

10. Méltóságos gróf Bethlen Ádám uramnál ő excellentiájánál voltam reggeli praedicatión, és azután ugyanott consistoriumunk volt, úgy délután is három órakor.

11. Felgyültünk, de kevesset dolgoztunk.

12. Felgyültünk és inkább csak discursussal töltöttük el az órákot.

13. Nem gyültünk fel, csak in privato dolgoztunk.

14. Felgyültünk és az felséges lotharingus herczegnek offerálandó sponsale honorarium vagy sponsalis discretio felől[1]) consultálódtunk és disceptálódtunk; de noha az méltóságos regium guberniumot is közinkben kihívattuk s ki is jöttek az statusok közzé, de mégis meg nem egyezhettünk, mivel az statusok, mindkét natio, húszezer rhénes forintoknál többet ígérni nem akartak, az alma natio saxonica penig 7000 aranyokra felment, az melyre utoljára az vármegyék, székely natio, regalisták és főtiszt urak is reá állottak, de az méltóságos regium gubernium és az főtiszt urak közül is némelyek többet akarván, re infecta az méltóságos regium gubernium bément az maga sessiójában és ezen dolognak consummatiójára délutáni négy órakorra újolag confluxus determináltatott valamelyik

[1]) Ez évben kelt egybe Ferencz lotharingiai herczeg Mária Teréziával.

Digitized by Google

főtisztnek szállásán. Eodem volt nálam ebéden az Doboka vármegyei főbíró Köblös Péter komám, ugyan az Doboka vármegyei notariussal Viski János urammal.

15 Junii felgyültünk és az felséges lotharingus herczeg honorariumának determinatiója praesentáltatott az statusok előtt, hogy tudniillik 10,000 arany adassék. de annak csak hatezere repartiáltassék az országra, négyezere penig az ország cassájából adassék; az melynek az méltóságos gubernium is annuált, cum illa tamen conditione, hogy az ország 7000 aranyot vessen fel, az ország cassájából penig 3000-et adjanak. Ez véghez menvén pedig, az provincialis commissarius úr, gróf Kornis István uram ő excellentiája négy esztendőre való ratiója és némely privata instantiák olvastattak el; ebéden pedig volt nálam doctor Enyedi István uram, kolozsvári egyik deputatus.

16 Junii felgyültünk az ország házában, az holott is az úr Pongrácz György uram és az statusoktól denomináltatott deputatusok projectuma, de modalitate tabulae continuae, olvastatott el az statusok előtt, az kinek is ventillatiójára délután négy órakor újolag az úr főispán Bornemisza uram szállására confluáltak az méltóságos főtiszt urak, az regalisták, az kik nem restellették, és az vármegye deputatussai, de el nem végezhették az dolgot azon sessión.

17 Junii reggeli praedicatión voltam báró Kemény Sámuel bátyám uramnál, az honnét is mentem az consistoriumban méltóságos gróf Bethlen Ádám uramnál ő excellentiájánál, ebéd után pedig az bátyám Kemény Sámuel uram szállásán báró Kemény László sógor urammal alkudoztam és meg is egyeztem az feleségemnek mobiliákról és emaritatiójáról való praetensióiról, ígérvén az feleségemnek holmi mobiliákot és lábos marhákot, és az emaritatiójának supplementumára 1200 magyar forintokat.

18. Kilencz órától fogva tizenegy óráig az úrnál Bornemisza uramnál voltam az főtisztek, regalisták és vármegyék deputatusi confluxussokban, az holott is az continua tabula instructiójának elmaradott része ventilláltatott; tizenegy óra után pedig ebédig és ebéd után hat óráig az báró Kemény Sámuel bátyám uram szállásán az báró Kemény László sógor uram és az feleségem közt lett accordáról való contractualis levélnek elaboratiójában dolgoztam, mely dologban is regiusok báró Kemény Sámuel bátyám és báró Bánfi Ferencz sógor uraimék, az egyeztetők is ugyan ő kegyelmek feleségeikkel együtt mint atyafiak lévén.

19 Junii felgyültünk, és iterato az statusok előtt az continua tabula instructiója olvastatott és némely punctumi

Digitized by Google

iránt contentio volt méltóságos tabulae praeses Pongrácz György uram és az statusok közt, de el nem végezhetődvén *(így)* az dolog, elbomlottunk.

20. Ismét felgyülvén kilencz órakor, ugyanazon munkának elmaradt punctumi olvastattak és azok felett contendáltak, de mégis nem egyezhettek meg, és valamely privata instantiák is olvastattak el s elbomlottunk; délután pediglen az úr báró Bornemisza Ignát *(így)* uram szállására gyülvén az méltóságos főtiszt urak, nemes vármegyék és székek deputatussi és az regalista urak közül némelyek, újolag az continua tabula instructiójának némely részét vettük considerratióban s nevezetesen azt, hogy most mingyárt stante diaeta inchoáltathatik-e az continua tabula az ő felsége decretuma szerént, vagy nem? és ezt elvégezvén, az szász natio resolutiójokra tett resolutiójának de adaequatione contributionis conceptussa az két natiónak olvastatott el és ventilláltatott.

21. Junii felgyültünk és az continua tabula instructiói olvastattak és az ő felsége decretuma annak inchoatiójáról stante diaeta, kire nézve determináltatott is inchoatiója.

22. Ismét felgyültünk és az szász natio replicájára való resolutiójok az vármegyéknek és székely natiónak de modalitate contributionis olvastattak el, ebéd után pediglen az continua tabula inchoálódott, mely miatt nagy bajom érkezett, mivel az nagyasszonyt [1]) pár mellé a director megszólítván, se plenipotentiája, se procuratoria constitutiója nem lévén, periculumban forog az ludasi jószág dolga.

23 Junii ismét felgyültünk, de látván hogy csak valami privata instantiák folynak, dolgom lévén, lejöttem és az feleségemet készítettem ki indulni, de megakadályoztattam, mivel az statusoktól újolag az commissióban rendeltettem az szász natióval való megegyezésben az contributio aequalitássa iránt, az mely végett is délután négy órakor confluáltunk az úr comes nationis és főkirálybíró uram házánál, mely commissióban is voltanak ezek: méltóságos consiliarius gróf Petki Dávid uram, méltóságos consiliarius Bálintik *(így)* György uram és consiliarius Bauszner uram comes nationis, fogarasföldi főkapitány báró Toroczkai János uram, nemes maros-széki főkirálybíró Keresztúri Miklós uram, gróf Teleki Ádám öcsém uram, én, szebeni polgármester Cekelius uram, nemes Küküllő vármegyei főbíró Antos uram, nemes Kraszna vármegyei viceispán Szénás Ferencz uram és háromszéki deputatus Cserei János uram, nemes maros-széki notarius Szilágyi Mihály

---

[1]) A naplóíró feleségének anyját, báró Kemény Lászlónét.

Digitized by Google

uram és Cserei uram s más két szász deputatusok, de az szász natio kritikusságok miatt semmi derék dolgot nem efficiálhattunk. Eodem 23 Junii reggeli sessión adtam bé az méltóságos regium guberniumnak egy instantiát, melyben instáltam az gróf Bethlen Pál, Károly és feleségem nevek alatt, hogy méltóztassanak magok méltóságos interpositiójok által efficiálni, hogy dilatáltassék ezen ludasi causának prosecutiója; melyet is megcselekedvén az méltóságos gubernium, most egyszer elhaladánk az fiscus előtt, de bár másszor jobban vigyázzanak.

24 Junii reggeli praedicatión voltam gróf Teleki Józsefné ángyom asszonynál, és az nap elbúcsuzván az méltóságos tabulae praeses uramtól is és másoktól, még pénteken elbúcsuzván méltóságos gubernator uramtól ő excellentiájától, estveli hat órakor kiindultam az sógorral Szentpáli urammal és Vízaknára jöttem vacsorára az húgomhoz Szentpáliné asszonyomhoz.

— — — — —

2 (Julii) — — estvére haza érkeztem Czegében békével, kiért is áldassék az én jó gondviselő szent istenemnek és atyámnak szentséges neve. Amen!

— — — — —

8 (Julii) ebéd után indultam Maros-Vásárhelyre és estvére jöttem Méhesre.

9. Jó reggel megindulván Méhesről, ebédlettem Bándon, estvére bémentem Maros-Vásárhelyre.

10. Az méltóságos consistoriumtól az szebeni diaeta alkalmatosságával lévén expeditusok az maros-vásárhelyi collegiumban lévő tumultuatiónak sopiálására és sok alkalmatlan dolgoknak eligazítására báró Bánfi Ferencz sógor és Farkas uraimék s én, ex parte cleri pedig tiszteletes püspök Bonyhai uram, széki tractus esperestje tiszteletes Margitai uram, berekeresztúri praedicator tiszteletes Bikfalvi uram és az enyedi collegium professora tiszteletes Tőke-Vásárhelyi uram, úgy az collegium curatori, gróf Bethlen Sámuel, báró Lázár János és Szilágyi József uramék, reggel felgyültünk az collegiumban hét órakor, és déli egy óráig ott munkálkodván, ebédre lementünk, ebéd után penig négy órakor esmét felgyülvén, késő estvig dolgoztunk és discurráltunk.

11 Julii reggel hét órakor felgyültünk esmét az collegiumban és tizenkét óráig ott voltunk, és ebéd után három órakor esmét felgyülvén, deliberáltunk az deákok ellen; kik közül Kecskemétit, az ki coryphaeussa volt az több excessivus deákoknak, harangszó alatt, tóga nélkült az collegiumból kicsa-

Digitized by Google

pattuk, Vajda Istvánt és Nagy Sámuelt elimináltuk, úgy hogy az első egy óra alatt, az második estvig kitakarodjanak az collegiumból. Tánadi [1]) nevűt is pedig, minthogy meg nem várt bennünket, hanem az professorok hírek és akaratjok nélkült is elment, proscribáltuk az collegiumból, és nevét s sententiáját leírván patenter s az collegium pecsétjével megpecsételvén, az collegium kapujára szegeztettük fel; némelyeket pedig tíz personákkal sine spe restitutionis degradáltunk, némelyeket cum spe restitutionis; némelyeket pedig, hogy az professorokat és az collegiumot publice az auditoriumban deprecálják, ítéltük. Eodem 11 Julii naphaladat után kiindulván Maros-Vásárhelyről, éjfél után egy órakor érkeztem Bándra.

12 Julii jó reggel megindulván Bándról, ebédre Méhesre jöttem, estvére pedig haza Czegében; de az mocsi völgyből az hintómat elküldvén egyenesen, magam lóháton befordultam egy kevesség bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz Légenben.

13, 14. Itthon házomnál voltam és készültem az szegény kis fiacskám temetésére.

15. Temettettem el az szegény kis fiacskámot Vass Györgyöt.[2]) Oltalmazd én istenem, szent fiadnak drága érdeméért több hasonló szomorú esettől házomat, és elégeld meg az én sok látogattatásimot!

— — — — —

13 Novembris, midőn életemnek negyvenedik esztendejét épen csak egy nappal haladtam volna meg, estveli nyolcz órakor, épen az óraütés alatt, az napnak az scorpio jegyben létiben, adta isten ez világra ezen feleségemtől már isten jóvoltából harmadik fiamot Palkót; az kit is hogy az én kegyelmes istenem megtartson, felneveljen maga szent (neve) dicsőségére és az mi örömünkre, s ennek is mint az többinek halálában meg ne szomorítson, sőt elégelje meg házomban ítéletét, megalázódott s lehajtott fővel, az én szívemnek belső rejtekéből származott igaz indulatjával kérem az én mennyei kegyelmes édes istenemet és az úr Jézus Krisztusban szentséges atyámot, szent fiának, az mi közbenjárónknak érdeméért, elégtételéért és szentséges vérének drága cseppeiért. Amen!

— — — — —

25 (Novembris) kereszteltettem meg az kis fiamot Palkót minden ceremonia nélkült, csak épen az bátyám Vass Dániel uram és ángyom asszony, Nagy Ferencz, Ráczkevi János, császári praedicator tiszteletes Martonfalvi, és ide való

---

[1]) Így; a név olvasása kétes.
[2]) Meghalt máj. 25-én; l. föntebb.

Digitized by Google

praedicator tiszteletes Szentjóbi uramék jelenlétekben, kedvem nem lévén egészségtelenségem miatt az víg keresztelőre.

— — — — —

Ezen elmult 1736 esztendő mind gabona, széna, bor, és sok helyeken gyümölcs dolgából is szűk és terméketlen esztendő volt, mivel az elmult száraz, hó nélkült való tél miatt az gabonák úgy elvesztenek volt, hogy az őszvetésekből majd semmit sem arathatott az ember, az tavaszgabonák pedig léhások lévén, igen eresztőtlenek, úgy hogy két-három kalongya is alig ereszt egy vékát; az fű is az tavaszi szárazság miatt nem gyarapodhatván, aratás előtt majd semmi szénát az egész országban nem lehetett csinálni, hanem aratás után, de akkor is, igen ritka lévén az fű, szaporátlan és kevés széna gyült; az szőllő fáit is az elmult téli hideg meghasogatván, az egész országban oly szűk szüret volt, hogy az mely szőllőn rendszerént száz-kétszáz veder bornak kellett termeni, most alig termett tíz-tizenkét vedret. Egészségtelen esztendőnek pedig-len inkább mondhatom mint egészségesnek, mert kivált őszre kelve, szerént szerte az országban számtalan volt az beteg, kivált az hideglelésben, az mint hogy az én udvaromban is az negyednapi hideg úgy egymásra ontotta volt az cselédimet, hogy csak az ki asztalomhoz készüljen is, alig volt, s magamot is pedig tizenegy hétig kínzott az negyednapi hideg és négy hétig az ágyban letött volt, s még maig is előbbeni erőmet s egészségemet nem recuperálhattam. Egyébaránt békességes esztendő volt, mert noha az török békességének felbomlását hallogattuk ugyan, de mégis körülöttünk semmi ellenséget nem hallván, csendesen házainkban töltöttük el ez esztendőt és semmi lármánk vagy riadásunk nem esett; kiért áldassék az szent Jehovának neve. Noha ugyan ezen elmult esztendő kisded Pál fiacskámnak születésével megörvendeztete vége felé, de kisded esztendős, két holnapi s két heti kis Vass György fiacskám halálában megszomorítván,[1] és némely kárvallásimmal s szűk termésivel s hosszas betegeskedésemmel megkedvetlenítvén, méltán szerencsétlen és kedvetlen esztendeim közzé számlálom.

Háláadással magasztalja és dícséretet mond az én szájam — — *stb.*

---

[1]) L. föntebb máj. 25-én.

1737.

— — — — —

7 (Aprilis) ebéd után indultam az feleségemmel együtt Nagy-Sajóra báró Kemény Sámuel bátyám uramhoz, és háltam Szász-Ujfaluban báró Bánfi Ferencz sógor uram házánál.

8 Aprilis jó reggel megindulván Szász-Ujfaluból, igen rosz s nehéz útban s havazó időben ebédre érkeztem Fejéregyházára, estvére Nagy-Sajóra, az holott is találtam consiliarius báró Bánfi Zsigmond bátyám és báró Bánfi Ferencz sógor és báró Bánfi Farkas öcsém uramékat, és az Postaczki regementjéből egy marchio de Santa nevű lentenantot.

9. Érkeztenek el gróf Bethlen József sógor és báró Bornemisza Ignát Torda vármegyei főispán s báró Bánfi Boldizsár sógor uraimék. Eodem estvére penig báró Bánfi Farkas öcsém általment Bilakra az vármegye közzé.

10. Az instellálandó főispán báró Kemény Sámuel uram megindulván Bilakra az instellatio helyére, késértük mü, úgymint: az két instellator úr, consiliarius báró Bánfi Zsigmond és Torda vármegyei főispán báró Bornemisza urak, az kik is hárman egy hintóban ültek; gróf Bethlen József, báró Bánfi Ferencz és Boldizsár sógor uraimék, én, Kemény János öcsém uram és Kemény Gergely s Miklós öcsémék és az lentenant marchio de Santa; és midőn már mentünk volna Bilak felé, az nemes vármegye dobbal, sípпal, trombitával s zászlóval kijővén elönkben, az serlingi határon lóháton ülve vártak bennünket; az hová is elérkezvén, beneventált az nemes vármegye, és megindulván az hintók előtt, muzsikaszókkal bekésért az gróf Csáki uram udvarában Bilakon; az holott is megszállván az urak, az nemes vármegye különös házban confluálván, az méltóságos instellator urak az nemes vármegyétől invitáltattak ad instellationem illustrissimi domini supremi comitis; kik is csakhamar eljővén az vármegye közzé és magokkal béhozván az instellálandó főispán urat báró Kemény Sámuel uramat, az két instellator úr az asztal végén az főhelyre, báró Kemény Sámuel uram pedig kivül az táblán a latere ülének; az mely is meglévén, az első instellator úr felkelvén, az nemes vármegyének aggratulála, melyre is báró Bánfi Farkas uram reponála; és azután leülvén instellator úr consiliarius báró Bánfi Zsigmond uram, az ő felsége kegyelmes diplomáját és az méltóságos regium gubernium commissióját praesentálván az nemes vármegyének de officio supremi comitis inclyti comitatus Dobocensis illustrissimo domino baroni Samueli Kemény a sua majestate sacratissima clementer elargiti, proponálá az

Digitized by Google

említtetett főispán úr instellatióját; az melyre is az nemes vármegye nevével reponálván és az főispán urat acceptálván báró Bánfi Farkas öcsém uram, annakutána mind az ő felsége diplomája, mind az méltóságos gubernium commissiója elolvastatának, és azután ex charta juramentumát deponálá; mely is meglévén, az méltóságos instellator urak magok szállásokra mentenek; az kiknek kikésérésekből megtérvén, az méltóságos főispán úr maga helyét az tábla végén occupálá, és peroratióval az nemes vármegyének aggratulálván s magát insinuálván s főbíró Köblös Péter uram által replicát az nemes vármegye képiben vévén, pro forma kevés dolgokat proponált, és az viceispán vacantiájában az felső járásban viceispánokat candidálván és ex consensu inclyti comitatus tévén is, úgy vicenotariust is, és egynehány assessorokat eskettetvén, felkele és maga szállására méne, az hová is késérvén az nemes vármegye, elbomlék az confluxus, és kevesset mulatván, ebédhez ültünk és majd estvig ittunk.

11 Aprilis reggel visszaindulván maga házához Nagy-Sajóra az főispán úr, mind az két méltóságos instellator urak, mind mi atyafiak, az kik ugyan Sajóról késértük volt, báró Bánfi Ferencz sógor uramon kivűl, ki is gazda lévén Sajón, még az instellatio napján estve Sajóra visszament, mind penig az nemes vármegye dobbal, török síppal, trombitával és megeresztett zászlóval visszakésértük, és ottan ebédhez ülvén, az egész vármegye igen jó kedvvel volt s estvig ittunk.

14 (Aprilis) — — estvére haza jöttem nagy fáradsággal Czegében, mivel mind menet s mind jövet ezen utazásomat gonosz havazó fergeteges és hideg időben s szörnyű nagy sárokban tettem, az feleségemet is pedig és két gyermekimet is elvittem volt Sajóra az úr bátyám uram kívánságára.

15. Itthon házomnál voltam, nyugodtam.

— — — — —

8 (Augusti) otthon voltam s volt valami lármázó hírünk, mivel az minap Moldvában az radnai passuson bément öt compániából álló militia visszajött Radnára és Borgóra; hihető, nem szerette az sáfrányillatot ott.

— — — — —

4 (Septembris) Vajda-Kamarásra mentem gróf Bethlen József sógor uram kis János nevű fiacskája temetésére, s az temetés után Méhesre jöttem.

5. Méhesen voltam.

6. Reggel megindulván Méhesről, ebédre Légenben jöttem bátyám Szilvási Boldizsár uramhoz, estvére haza Czegében.

7. Itthon voltam Czegében.

Digitized by Google

8. Reggel Kolozsvárra indulván, ebédlettem az apahídi réten, estvére béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

16 (Septembris) ebéd előtt nyolcz órától fogva tíz óráig az collegiumban voltam, valamely inquisitiót peragáltatván ott az ifjuság között tiszteletes Deáki József és bíró Enyedi István uramék által; ebéd után pedig tiszteletes professor Csepregi Ferencz uramnál voltam Enyedi urammal, estve későn pedig Enyedi uram volt nálam azon peragált inquisitio dolga és circumstantiái iránt.

17. Alkalmasint nyomában igazodván annak, hogy ki lett légyen azon báró Bánfi Zsigmond consiliarius uramnak Csepregi uram ellen írott hamis levélnek kiküldője, innét az suspicio ment typographus Szatmári Sándor uram inassára, az kit is bíró Enyedi István uram által megfogattam, és ebédig Szebenben leveleket expediáltam, ebéd után pediglen professor Csepregi uramhoz mentem, onnét expediálván leveleinket az méltóságos főcurator uraknak.

— — — — —

20 (Septembris) confluálván ebéd előtt az professor Csepregi uram házánál egynehányon, ott voltam, ebéd után pedig bíró Enyedi uramnál, és bocsáttattam el kezességen azt (az) typographus inast az atyja, deési tractus notariussa, tiszteletes Pávai uram intercessiójára.

— — — — —

24 (Septembris) vettem az anyjától egy tíz esztendős gyermeket, férjfiat, hat forinton.

— — — — —

13 (Octobris) reggel magam Czege felé lóháton, az feleségem pedig Vajda-Kamarás felé indultunk, és én ebédelvén az bonczidai bérczen s bátyám Vass Dániel uram látogatására is betérvén Császáriban, estve késõcskén haza érkeztem Czegében.

— — — — —

25 (Octobris) ebéd után megindultam Kolozsvárra az feleségemmel s gyermekimmel együtt, s hálni jöttem báró Bánfi Farkas öcsém uram házához Bonczidára.

26. Reggel onnét megindulván, ebédre béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

12 Novembris reggel ide jővén hozzám gróf Teleki Mihály öcsém uram, ő kegyelmével és gróf Teleki Sámuel öcsém urammal felmentünk az város tanácsházához; az tanács invitáltatván az végre bennünket, hogy commendans uram kíván

Digitized by Google

proponálni az városnak, melynek meghallgatására mi is menjünk fel; az mint hogy is proponálá commendans uram előttünk, hogy mivel az pogányság közel jött az országhoz és az szélekben vagyon s irruptiót is akar tentálni s próbált is az verestornyi passuson, és noha azt három regementtel visszaverte az commendans generalis princz Lobkowitz, de mégis praevie curiosusnak lenni nem árt, azért kévánja az várostól, hogy mennyi fegyverfogható ember lészen s állhat ki az városon, conscribáltassék, hogy in casu ha kévántatnék, ő kegyelme is tudhatná hogy mihez bízhassék. Az mely propositiónak az város, mi is, úri, fő és nemesi renden lévők ígértük, hogy in eo casu mi is concurrálni és ki ki közülünk cselédink közül fegyveres szolgákot adni készek leszünk.

— — — — —

18 Novembris, midőn az nap az scorpio jegyben lett volna, estve hatodfél órakor adta isten ez világra kisded leánykámot Vass Erzsébetet, Kolozsvárat, az báró Vesselényi István úrfi házánál; kit is hogy isten felneveljen az maga dicsőségére, nekünk szüleinek és atyjafiainak örömökre, kérem ő szent felségét töredelmes szívvel és fiui bizodalommal. Amen!

— — — — —

23 (Novembris) tíz óra után indultam ki Császáriban az öcsém ifju Vass Dániel temetésére, és estvére oda érkeztem.

24. Volt az temetés, és az nap ott voltam, én lévén az gazda.

25. Estve felé haza jöttem Czegében.

— — — — —

28 (Novembris) jó reggel megindulván, ebédlettem Sukon és estvére beérkeztem Kolozsvárra.

— — — — —

Ezen elmult 1737 esztendő sokféle fogyatkozásokkal teljes esztendő volt, mivel az búzának s egyébféle gabonáknak is mind igen kevés termések, mind eresztőtlen voltok miatt, sőt az bornak is csak közép rend, sőt sok helyeken igen kevés termések miatt, s úgy az gyümölcsnek fél terméseért s sok helyeken az hazában az szőllőknek az jég által való elrontásáért az szűk és terméketlen esztendők közzé számláltathatik; mert egyébbel nem is, hanem csak bőv széna lételével dicsekedhetik, mivel szerteszéllyel az országban mindenfelé jó füvek lévén és ahoz sok szárazság járván, az egész országban igen sok és jó széna takarodott. Egészségtelen esztendőnek pedig in toto nem neveztethetik, mert noha ugyan az himlő majd mindenütt egész esztendőt által grassált az hazában az gyermekek közt, de nem mindenütt és mindenkor igen mér-

Digitized by Google

gesen, és egyéb veszedelmes nyavalya, az ki az emberkorban levő embereket fogyatta volna, nem volt, hanem épen szintén az vége felé kezdetett hallatni, hogy Brassó és Medgyes körül s Szeben táján is pestis kezdetődött volna. De egyébaránt valóban háboruságos esztendő volt, mert felbontván az törökkel való békességet az mi felséges urunk, és Moldvára s Havasalföldére azoknak elfoglalásokra hadat küldvén bé és azok onnét kiverettetvén, oly lármázva voltunk, hogy hordástól fogva egész új esztendőig s tovább is többet várasokon laktak az haza főrendei, mindeneket bétakarítván házoktól az várasokra, és igen feles pogányságnak Havasalföldében való jövése és onnét az ő felsége hadainak kinyomása és az egész ő felsége részére való Havasalföldének a töröktől való elfoglalása annyira megrémítette volt az hazát, hogy igen kevés megmaradást ígérhettünk magunknak. Énnekem pediglen minthogy ezen esztendő kedvezett, és se magam, se pedig kedvesseim nehéz és súlyos betegségekkel, annál is inkább halálokkal meg nem szomorított, sőt inkább egy kisded leánykának születésével megvígasztalt, azért kevés szerencsés és kedves esztendeim közzé számlálom, és kérvén az én istenemet buzgó imádságom által, hogy ily szomoruság nélkült való esztendőt nekem ezután is adjon, ezen 1737 esztendőt nékem szerencsés és vídám esztendőmnek nevezem.

Örömmel ad hálát az szent Jehovának — — *stb.*

1738.

— — — — —

16 Januarii ebéd után indultam ki Kolozsvárról feleségemmel s gyermekimmel együtt s hálni jöttem Bonczidára báró Bánfi Farkas öcsém uram házához.

17. Onnét is az hideg idő miatt ebéd után indulván meg, estvére haza érkeztem Czegében.

— — — — —

23 (Januarii) ebéd előtt, mikor három fertály lett volna az óra tízre, múlék ki ez árnyék világból az szegény édes kis fiam Pali, esztendős, két holnapi, egy heti és két napi korában [1]) szép csendesen, csak mintha elaludt volna, nékem s feleségemnek szomoruságunkra.

— — — — —

26 (Januarii) temettettem el az szegény kis Palkó fiacskámot.

— — — — —

[1]) Született 1736. nov. 13-án.

Digitized by Google

28 (Januarii) az diaetára akartam indulni s elsőben is Kolozsvárra menni, de az kis Erzsók leánykám elnehezedvén, induló szándékomat letettem, míg szegénykének dolga valamely felé elválik.

29 Januarii hajnal felé három óra tájban múlék ki ez világból az szegény kis Erzsébet leánykám is tíz heti korában.[1])

— — — — —

2 (Februarii) temettettem el az szegény kis Erzsók leánykámot.

— — — — —

27 (Februarii) vettem Kuduról levelet, az kiben írják, hogy az szegény néném Pongrácz Andrásné, Vass Anna asszony, tegnap, az az 26 praesentis, délyesti harangozáskor ez világból kimult, az melyen, bizony megvallom, hogy szívem szerént szomorkodom.

— — — — —

3 (Aprilis) itthon házomnál voltam s jöttek el az enyedi és vásárhelyi deákok, az kiktől értettem meg bizonyosan az tiszteletes püspök Szigeti uram megfogatását és Károlyvárra való vitetését.

— — — — —

5 (Aprilis) reggel Kolozsvárra indulván az feleségemmel együtt, ebédlettem Sukon, estvére béjöttem Kolozsvárra.

— — — — —

8 (Aprilis) voltam ebéden oberstlentenant gróf Teleki Miklós öcsém uramnál az feleségemmel együtt. Ezeken az napokon hallottam meg bizonyoson, hogy báró Lázár János, gróf Bethlen Sámuel, Toldalagi Mihály, Toroczkai Zsigmond, ki is itt az várdán van fogva, Rhédei Ferencz és László uraimék és Borosnyai uram, az enyedi theologiae professor, megfogattattak.[2])

— — — — —

2 Maji — — ebéd után öcsém gróf Gyulai urammal az maga szállására mentem, és ottan mulatván keveset, az szállásomra és onnét az collegiumban felmentem délután öt órakor, az holott is az több curator urakkal és professor uraimékkal s tiszteletes Deáki József urammal és kolozsvári

---

[1]) Született 1737. nov. 18-án.

[2]) Rákóczi József ez év elején kapott athnamét az erdélyi fejedelemségre s küldte szét felkelésre szólító leveleit az országban; az elfogatások ezen mozgalomban való részvétel gyanuja miatt történtek. Orsz. Levéltár erd. kanczell. oszt. 1738. nr. 310—434.

Digitized by Google

consistorialis curator Pataki István urammal némely deákokra láttunk törvényt holmi excessusokért, kik közül is kettő collegiumból való kimenetellel, hat három-három écczakai vigiliával és kemény reprehensióval, tizenegy pedig egy-egy heti oeconomiával pénáztattanak.

— — — — —

22 (Junii) reggeli praedicatióról az templomból kijővén, báró Bánfi Farkas öcsém és tiszteletes professor uraimékkal tiszt. generalis notarius Deáki József uramhoz mentünk, és oda hívatván sógor Rhédei József uramot is, consultálódtunk, hogy mi formán írjunk levelet az hollandiai ordónak, az kolozsvári collegiumnak nálok lévő és tőlek conferált két alumniának megköszönésére, és csak mostan felment két ifjainkot recommendálván, az eddig azon alumnián lakókat, úgymint Huszti György és Soós uramékot revocáljuk.

— — — — —

21 (Septembris) reggeli praedicatio után mentem gróf Teleki Miklós öcsém uram látogatására és onnét mentem professor tiszteletes Verestói uramhoz, dolgom lévén professor uraimékkal; déli könyörgés után pedig jöttek hozzám kávéra és egy pipa dohányra kapitány gróf Gyulai Ferencz öcsém és báró Jósika Mojzses uram; délyesti praedicatio után pedig Vesselényi Ferencz, báró Jósika Mojzses és gróf Gyulai Ferencz urakkal esmét gróf Teleki Miklós öcsém uramnál voltunk.

— — — — —

25 (Septembris) vágattam eret magamon és az feleségemen doctor Pataki komám uram házánál, mivel ő kegyelme lába fájdalma miatt nem jöhetett az szállásomra; ő kegyelmétől pedig mentem Kemény János öcsém uram látogatására és onnét Enyedi uramhoz.

26. Ebéd előtt bátyám Vass Dániel uram látogatására voltam, estveli cultus után pedig gróf Gyulai Ferencz öcsém és zászlótartó Vadászi uram voltak nálam.

Itt végződik Vass László naplója, a következő feljegyzéseket már özvegy felesége írta:

28 (Septembris) vasárnap hajnaltájban kezdett rosszúl lenni az én megbecsülhetetlen drága, ritka példájú kedves édes férjem, de azon az napon szegény senkinek nem jelentvén, hanem az úrnál Vass Dániel uramnál töltvén jobb részét el (az) vasárnapnak, isteni tiszteletet is ott hallgatván, onnét ment gróf Gyulai Ferencz úrfihoz, vacsorát is ott ett; estve vacsora után haza jűvén, mondotta meg nékem rosszúl létit.

Digitized by Google

29 (Septembris) hétfűn mind fen járt, az úrnál Vass Dániel uramnál volt ebéden, asztalnál is ült az szállásán, de enni nem akart; az hintóját csináltatta; egy keveset fen volt, meg lefeküdt; egész nap estvefeléig csak költ, feküdt az öltezetiben, estve felé levetkezvén, lefeküdt.

30 (Septembris) kedden fel nem költ, hanem felettébb való izzadással és nagy tüzességgel feküdt, de mind eszin volt, és látván hogy én meg vagyok háborodva, mintegy nyavalyáját is kívánta titkolni.

1 Octobris jobban elnehezedvén, ekkor is felette nagy tüzességgel, de mind eszin lévén, az isten kemény ostorát reám bocsátván, énnekem holtig való keserves bánatot ada az én megkeseredett árva fejemre: estvéli hét-nyolcz óra között isten ez világból kiszólítá, igen szép csendességgel megadá az ő lelkét az ő teremtő istenének. Óh boldog isten! mely nagy ítíletben vettél és mely kevés napokat engedél evvel az drágalátos kegyes férjemmel élni, mivel csak hetedfél esztendőt s egy holnapot élheték szegénynyel.[1]) Életének kevés napjai 41 esztendők, 10 holnapok, két hetek, négy napok; ötödik napján isten magához vette. Jónás napján lett volna szegény 42 esztendős, novembernek 12-ik napján.

De minekelőtte még szegény megholt, hétfűn este, úgymint 29 Septembris, az egyetlen egyem is, Vass László nevű kedves fiacskám megbetegedvén, kedden sem költ fel; melyet látván az lelkem édes kedves uram, hogy isten fellobbant haragját házában bokrossával bocsátotta, és mind maga s mind egyetlen egygye, melyet kiváltképen szeretett, fekszik, igen nagyon bánkódván szegény az kis fián, nagy bánattal ment szegény az koporsóban miatta, látván annak is kétséges kimenetelét.

2 Octobris csötörtökön, Kemény László bátyám uram szegénynek koporsót csináltatván, egész készülettel, bakacsinnal az koporsót béborítva, mindent hitelbe vásárolván, tőlem az pénzt el nem akarván venni, szállásomra küldette; akkor szegényt koporsóban tétettem; melyet észrevévén az lelkem Laczim, hogy az édes uram nincsen előtte, igen nagyon nevelte keserves fájdalmamat, mert csak kérdezte, hol van az ő édes apja, hogy nem látja; valamíg szólhatott, az lelkem édes uramat emlegetni meg nem szűnt és nagyon búsult az édes apja után. Én pedig terhesen maradván el, az komendás[2]) meghallván az rajtam esett szomorú csapást, csak azt várta, mint

[1]) A számításban egy holnapot hibázott, minthogy 1732. jan. 31-én keltek egybe.

[2]) Így; értsd *commendans*.

Digitized by Google

lészen az kedves fiam is, estve bé akart rekeszteni,[1]) de gróf Teleki Miklós és Kemény László bátyám uramék Enyedi István urammal addig szólván az komendásnak, nem rekesztetett bé, úgy, ha csötörtökön kimegyek. Az kis fiam is azon az nap délután halálra vált; az édes uram testit az koporsóban bézárva kellett az háznál hagynom, és magamnak azon estve az halálra vált kis fiammal, mint valami gonosztévőnek, úgy kellett kimennem; az hostátban gyertyát kellett gyútatnom, hogy ha meg talál halni az úton, legyen világosság, minél szegényt kinyujtóztassam, mivel már az szava is megállott volt; suhunt megszállni faluban nem mertem, egész éczaka mentem.

3 (Octobris) pínteken hajnalban érkeztem megszamaradott *(így)* elpusztult árva házamhoz; még azon az nap élt az lelkem gyermekem, de nagy kínlódással és igen nagy fájdalommal lévén, négy esztendős, tíz holnapi, egy napi korában[2]) szegény ő is, pínteken tizenkét és egy óra között az ő teremtő istenének lelkét megadá.

Úgy pínteken az édes kedves lelkem uram testét, az czéhből rendelvén halotthordókat, kivitték, eltemették szegént az temetőben, ő rajta kezdvén el czéhbeli emberek az holtakat kivinni, addig pedig csak ökör-szekeren vitték ki az halottakat, de semmi harangszó vagy énekszó nem volt, hanem csak kezeken vitték ki szegént; magam Czegében voltam.

4 (Octobris) szombaton koporsóban tétettettem az kedves Laczimat, és ugyan akkor későn estve az czegei sírban betétettem; addig harangaztak, de akkor se harangszó, se énekszó nem volt. Óh elfelejthetetlen bokros bánataim, mely hirtelen reám rohanátok, és az én szememet sírásra, ajakimat panaszolkodásra indítátok; siralmas árvaságra csak magamra maradtam; elpusztítád Uram az én házamat, úgy maradtam mint az takaradás után az tarló és mint az megszedett szőllő. Mintegy két hétig megállott volt az istennek ítíleti, házamban senkinek pestise nem lett.

— — — — —

21 (Octobris—29 Novembris.) Áldott az Úrnak nagy neve érette, az ki meghallgatta az én éjjeli nappali sok keserves könyvhullásokkal öszveköttetett könyörgésemet, megszünteté ő felsége házam népe között ostorát, egy sem pestisesedett több meg senki; magamnak is az isten megkegyelmezvén, nem volt pestisem, de különben igen sok egészségtelenkedésem volt, majd ágyban eső beteg voltam; de az faluban keményen holtak. Igen nagyon terhes lévén, kívánt isten énnekem is az én

[1]) T. i. az uralkodó pestis miatt.

[2]) Született 1733. dec. 2-án.

Digitized by Google

árvaságomban gyámolt rendelni: asszonyom anyám ő nagysága szívét isten felindítá, nékem levelet írt, hogy kivitet ha kimegyek, már az udvari cselédim között is megszünvén az pestis.

— — — — —

Az isten engemet is felindíta az ki való menetelre, ezeket meggondolván, hogy az hideg is mégvészen, oly hideg volt az házom, semmi gondviselés reám nem lévén, mint akármely idegeny nemzetre, mivel kedves drága férjem, az én kedves oszlapam is mellőlem elesvén, tekintet reám nem volt; hanem Kemény László bátyám uram gyakran küldette levelét hozzám, tudakoztatván mint vagyok? kávét és nádmézet küldett, mivel egyebet se nem ettem (se nem) ittam azokban az keserves napjaimban, hanem kávéval táplálgattam magamat; ki is az isten előtt ne légyen elfelejtve.

— — — — —

Asszonyom anyám ő nagysága utánam küldette Szentgothárdra szánját, mely is ott egy nap nyugován, egész éczczaka nem aludtam, gondolkodván, hogy merjek félelmes utamhoz fogni.

— — — — —

4 Decembris csötörtökön, Borbára napján szabadítatt ki isten az nagy veszedelemből. Jó reggel béfogatván lovaimat az szánban, mentem Szentgothárdig; ott hírt adván az asszonyom anyám cselédinek, az szánnal kijüttek előmben, mivel nem mertem az faluban bémenni, félvén ha bérekesztik az falut; ott istenem segedelmével az asszonyom anyám szánjában felülvén, az cselédimet visszaeresztettem, magam pedig csak Demeter nevű szolgámmal és Gábor szolgámmal útnak indultam. Méhesen keresztűl mentem, de ott is megszállni nem mertem, hanem Czondor Andrásnét kihívatván, elvittem magammal; egész nap mentem, estve későn megszállván Gerebenesen; igen megnyamaradtam az lábammal. Bethlen Pál öcsém uram örög asszonyának neveztem magamat; igen beteg voltam azon éczczaka az bal lábommal; sok németek érkezvén pedig az faluban, igen erőssen féltem, ha észrevesznek hogy kicsoda vagyok.

5 (Decembris) pínteken igen jó reggel megindulván, az hol ebéden megszállottam, ott sokat mulattam, de ott is titkoltam magamat; estve későn kívántam asszonyom anyámhoz menni Szentlászlóra, hogy sokan ne lássanak; legyen áldott az isten érette, senki utamban meg nem gátolt, passust suhunt nem kértek.

— — — — —

1739. 2 Januarii. Megtudván, hogy Széplakon is az isten ostora elkezdődett, egy asszony meghalván az pestisben, közel

lévén hozzánk, mind asszonyom anyám, mind én igen nagyon megrémülvén, nem mert asszonyom anyám ott tartani, hanem el készített.

3 (Januarii) szombaton reggel elindultam jó passussal; az oda való kvártélyos tiszt adta, mivel hogy ott is egynyehány hetekig mulattam; estvére érkeztem isten jóvoltából Szenterzsébetre, asszonyom anyám pedig elmaradott volt Szentlászlón.

— — — — —

Valamint mikor az Benjaminiták láttattak eltöröltetni az Izrael népe közül, így az én drága édes férjem háza is láttatott eltöröltetni, de az isten elrejtvén engemet is terhemmel az maga gondviselése alá, nem pusztítá el teljességgel kedves férjem házát, mert az Úr jó, hű és engedelmes, haragra késedelmes, megtekinte kegyelmesen:

17 (Januarii) szombaton reggel fájdalamra, de örvendetes napra virraszta fel az én kegyelmes istenem, mert mint hét-nyolcz óra tájban isten megszabadítván, egy szép ép kéz láb leánygyermekkel megálda ő felsége. Megkettőztetvén örömmel szívemet, egy vagy másfél órára esmét áldást bocsáta árva házamban, ada ép kéz láb férfigyermeket is házamban; de az férfigyermek sokkal gyengébb lévén a leánynál, melyet tartani keresztelетlen nem mertem az nagy gyengeség miatt.

18 (Januarii) vasárnap általjővén Fiadfalváról Torma Györgyné asszonyom, Ajtainé asszonyom, megkereszteltettem ugyan az szenterzsébeti praedicatorral, Szakmári urammal, az leánykát Zsuzsannának, az fiat Józsefnek.

De én igen nehéz betegségben lévén, az többi között reménség sem volt hozzám, nevelvén az is nyavalyámat, látván az fiamnak igen nagy gyengeségét, az leánykámnak pedig az vigyázatlanság miatt az köldeke szinte kirothadt, öt hetet ott feküvén, mikor szegény gyermekimnek szombaton tőtt ki öt hetek.

Ezzel a napló megszakad.

Digitized by Google

Név- és tárgymutató.

A nevek után álló számok a lapot jelentik.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IGAZITÁSOK.

65. l. alúl a jegyzetben :	*Non periodus*	helyett olv.		*Nova periodus*
275. l. 25. sor :	numerum, bovum quem	»	»	numerum bovum, quem
523. l. 34. sor :	Gyékében	»	»	Gyekében

Digitized by Google

Digitized by Google

NEAL

tván
aug. 30.
n Ilona
mart. 4.

nos
jan. 6.
apr. 7.
árpataki
y
aug. 17.

I. Erzsébet
sz. 1675. jun. 22.
† 1676. dec. 1.

. Ferencz
98. mart. 8.
98. dec. 17.

sz. 1
† 17

II. Kata
szül. 1722.
apr.

V. Judit
sz. 1723. máj. 8.
† 1724. jul.

Klára
szül. 1727.
dec. 25.

I. Julia
sz. 1730.
mart. 27.

IV. László
1733. dec. 2.
1738. oct. 3.

Digitized by Google

Digitized by Google

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

(Monumenta Hungariae Historica.)

Első osztály. *Okmánytárak.* (Diplomataria.) Nagy 8-adrét. I—XXV. kötet. 1857—1887. Ára az I—XXV. köteteknek, kötetenként **2.—**, a XXVI. kötetnek **1.—**, a XXVII. kötetnek **1.50.** — Tartalom: ***A két Rákóczi György fejedelem családi levelezése.*** 1632—1660. Szerkesztė Szilágyi Sándor. Egy kötet, két fényvéseti hasonmással. (Monum. Diplom. 24. kötet.) XII és 644 l. 1875. — ***Alvinczi Péter okmánytára.*** (Dipl. Alvinczianum.) Erdély visszacsatolása felett a magyar királylyal és megbizottjaival folytatott alkudozások történetéhez 1685—1689. Közzétette Szilágyi Sándor 3 kötetben. (Monum. Diplom. 14—15. és 27. kötet.) VI, 421; 338, LVIII és 236 l. 1887. — ***Anjoukori okmánytár Név- és tárgymutatóval.*** (Codex diplom. Hungaricus Andegavensis.) Szerkesztette Nagy Imre. I—VI. kötet. 1879—1891. — ***Árpádkori új okmánytár.*** (Codex Diplom. Arpadianus cont.) Fejér Gy. Codex Diplomaticusának folytatása. Közzéteszi Wenzel Gusztáv. I—XII. kötet. (Monum. Diplom. 6—13., 17., 18., 20., 22. kötet.) 392 ív. 1860—1874. — ***Magyar történelmi okmánytár, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból.*** (1441—1652.) Összeszedte s lemásolta Hatvani (Horváth) Mihály. I—IV. kötet. (Monum. Diplom. 1—4. köt.) 89⁴/₈ ív. 1857—1859. — ***Magyar történelmi okmánytár, londoni könyv- és levéltárakból*** 1521—1717. Összeszedte s lemásolta Simonyi Ernő. Egy kötetben. (Monum. Diplom. 5 kötet.) 318 l. 1859. — ***Okirattár Strassburg Pál 1631—1633-iki követsége és I. Rákóczy György első diplomacziai összeköttetései történetéhez.*** (Monum. Diplom. 26. kötet.) XXVIII és 152 l. 1882. — ***Okmánytár I. Rákóczi György svéd és franczia szövetkezéseinek történetéhez. 1632—1648.*** Szerkesztė és jegyzetekkel ellátta Szilágyi Sándor. Egy kötet. (Monum. Diplom. 21. kötet.) X és 491 l. 1873. — ***Okmánytár II. Rákóczi György diplomácziai összeköttetéseihez.*** 1648—1660. Szerkesztė Szilágyi Sándor. Egy kötet. (Monum. Diplom. 23. kötet.) VII és 740 l. 1874. — ***Oláh Miklós II. Lajos és Mária királyné titkára, utóbb magyarországi cancellár, esztergomi érsek-primás és kir. helytartó levelezése.*** Közli Ipolyi Arnold. Egy kötet. (Monum. Diplom. 25. kötet.) XV és 639 l. 1876. — ***III. Pál pápa és Farnese Sándor bibornok Magyarországra vonatkozó diplomácziai levelezései. (1535—1549.)*** A nápolyi állami levéltarban létező Farnese-osztályban tett saját kutatásai nyomán közli Óváry Lipót. Egy kötet. (Monum. Diplom. 16. kötet.) XXXVI és 214 l. 1879. — ***Pázmány Péter levelezése.*** (Codex Epistol. Petri Pázmány Card.) Közzéteszi Frankl Vilmos. I. kötet. 1605—1625. (Monum. Diplom. 19. kötet.) XXV és 461 l. 1873.

Második osztály. *Irók.* (Scriptores.) I—XXIII. 1. 2. fele. XXIV—XXXIII. kötet. Egy a VIII. kötethez és három a XXX. kötethez tartozó pótfüzettel. 1857—1894. Ára egy-egy kötetnek **2.—**. — ***Altorjai B. Apor Péter munkái.*** Közli Kazinczy Gábor. Egy kötetben. (Monum. Script. 11. kötet.) X és 484 l. 1863. — ***Baronyai Decsi János magyar históriája 1592—1598.*** A szerző életével. Közli Toldy Ferencz. Egy kötet. (Monum. Script. 17. kötet.) LXXX és 328 l. 1866. — ***Brutus János Mihály, m. kir. történetiró, magyar históriája. 1490—1552.*** A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából a szerző életével közli Toldy Ferencz és Nagy Iván. Három kötetben. (Monum. Script. 12., 13. és 14. kötet.) CIX, 416; IX, 495; VIII és 474 l. 1863—1877. — ***Ghymesi Forgách Ferencz nagyváradi püspök magyar históriája 1540—1572.*** Forgách Simon és Ivánfi Miklós jegyzéseikkel együtt. A herczeg Eszterházy-féle kéziratból közli Majer Fidél. Bevezette Toldy Ferencz. Egy kötet. (Monum. Script. 16. kötet.) LXXXVIII és 553 l. 1866. — ***Gr. Illésházy István nádor följegyzései 1592—1603. és Hidvégi Mikó Ferencz históriája 1594—1613.*** Biró Sámuel folytatásával. Közli Kazinczy Gábor. Egy kötet. (Monum. Script. 7. kötet.) IX és 231 l. 1863. —

Digitized by Google

Késmárki Tököly Imre naplója 1676—1678. évekről. Közli Torma Károly. Egy kötet. (Monum. Script. 18. kötet.) XII és 199 l. 1866. — *Késmárki Tököly Imre naplója 1693—1694. évekből.* Az eredeti kéziratból közli Nagy István. Egy kötet. (Monum. Script. 15. kötet.) VIII és 701 l. 1863. — *Késmárki Tököly Imre naplói, leveleskönyvei és egyéb emlékezetes irásai* két kötetben. Közli Thaly Kálmán. I. kötet. 2 részben: K. Tököly I. és némely főbb híveinek (Dobai Zs., Sándor G., Bay M., Almády J.-nak) naplói és emlékezetes irásai. 1686—1705. II. kötet: Leveles könyvei és egyéb emlékezetes irásai. (Monum. Script. 23. kötet két részben, 24. kötet.) XXXII és 784; XVI és 707 l. 1868—1873. — *Kritobúlosz II. Mehemet élete.* A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága által kiadott görög szöveget, ugyanannak megbizásából fordította Szabó Károly. Egy kötet. (Monum. Script. 22. kötet.) X és 273. l. 1875. — *Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból.* Gyulafi Lestár följegyzései. Közli Szabó Károly. — Mártonfalvai Imre deák emlékirata. — A Palóczi Horvát család naplója. Közli Szopori Nagy Imre. (Monum. Script. 31. kötet.) 313 l. 1881. — Ugyanaz II. kötet: Gyulafi Lestár följegyzései. Közli Szilágyi Sándor. — Keczer Ambrus naplója. Közli Tasnádi Nagy Gyula. — Krmann Dániel superintendens 1708—1709-iki oroszországi útjának leirása. Közlik Mencsik Ferdinánd és Kluch János. — (Monum. Script. 33. kötet.) 639 l. 1894. — *Rozsnyay Dávid, az utolsó török deák történeti maradványai.* Összeszedte s jegyzetekkel és oklevéltárral kisérve kiadta Szilágyi Sándor. Egy kötetben s egy pótfüzettel. (Monum. Script. 8. kötet.) 544 l. 1867. — *Szamosközy István történeti maradványai 1566—1603.* Az erdélyi fejedelmek birtokában volt eredeti példányról kiadta Szilágyi Sándor. Négy kötet és pótfüzet. (Monum. Script. 21 28., 29. és 30. kötet és három pótfüzet a XXX. kötethez.) XXXI és 247, XIV és 383, 378 és XXI és 430 l. 1876—1880. — *Szerémy György, II. Lajos és János királyok házi káplánja emlékirata Magyarország romlásáról.* 1484—154.. Közli Wenzel Gusztáv. Egy kötet. (Monum. Script. 1 köt.) XXXIV és 410 l. 1857. — *Történelmi naplók 1663—1719.* Ottlyk György önéletleirása. — Bártfai követek naplója az ónodi gyűlésről. — Gróf Teleki Mihály és Pápai János nándorfejérvári követségének diariuma. — Ifj. Tsétsi János havi krónikája. — Bivolinyi István töredék-naplója. — Ritter György soproni emlékirata. Egy kötet. (Monum. Script. 27. kötet.) XXXII és 607 l. 1875. — *Verancsics Antal m. k. Helytartó Esztergomi Érsek összes munkái.* Közli Szalay László (1—7) és Wenzel Gusztáv (8—12) 12 kötet. Név- és tárgymutatóval. (Monum. Script. 2—6., 9., 10., 19., 20., 25., 26., 32. köt.) 294 ív. 1857—75.

Harmadik osztály. *Országgyűlési emlékek.* (Monumenta Comitialia Regni Hungariae és Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae.) Történeti bevezetésekkel. Szerkeszti Fraknói Vilmos és Szilágyi Sándor. Nagy 8-adrét. *a)* **Magyar Országgyülési emlékek.** Szerkeszti dr. Fraknói Vilmos. I—X. kötet. (1526—1604.) XXXII és 650, 668, 617, 670, 600, 549, 534, 563, 619 és VI, 665 l. 1874—1890. Egy-egy kötet ára **3.—**; *b)* **Erdélyi Országgyűlési emlékek.** Szerkeszti Szilágyi Sándor. I—XVIII. köt. (1540—1686.) XVI és 596, VI és 578, 509, 589 és VIII, 598, 560, 561, 544, 603, 534, 48. 546, 587, 488, 586, 699, 491 és 607 lap. 1876—1895. Egy-egy kötet ára **3.—**.

Negyedik osztály. *Diplomatiai Emlékek.* (Acta Extera.) 1874—187. Nagy 8-adrét. *A)* **Diplomatiai Emlékek az Anjou-korból.** Szerkeszti Wenzel Gusztáv. I. kötet 1268—1341. XXX és 428 l. **3.15**; — II. kötet. 1341—1370. XXVIII és 687 l. **5.—**; — III. kötet. 1370—1426. CXXVIII és 671 l. **4.—**. *B)* **Diplomatiai Emlékek Mátyás király korából.** 1458—1490. Szerkesztették Nagy Iván és B. Nyáry Albert I. köt. XXIII és 390 l. **2.—**; — II. kötet. XXI és 448 l. **2.—**; — III. kötet. XXVII és 447 l. **2.—**; — IV. kötet. XXVI és 434 l. **2.—**.

Budapest, 1896. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

Digitized by Google

Digitized by Google

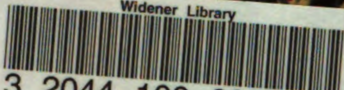
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JUN 13 1913

Digitized by Google

Digitized by Google